നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ജാതക-അട്ഠകഥാ

(തതിയോ ഭാഗോ)

൪. ചതുക്കനിപാതോ

൧. കാലിങ്ഗവഗ്ഗോ

[൩൦൧] ൧. ചൂളകാലിങ്ഗജാതകവണ്ണനാ

വിവരഥിമാസം ദ്വാരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചതുന്നം പരിബ്ബാജികാനം പബ്ബജ്ജം ആരബ്ഭ കഥേസി. വേസാലിയം കിര ലിച്ഛവിരാജൂനം സത്ത സഹസ്സാനി സത്ത സതാനി സത്ത ച ലിച്ഛവീ വസിംസു. തേ സബ്ബേപി പുച്ഛാപടിപുച്ഛാചിത്തകാ അഹേസും. അഥേകോ പഞ്ചസു വാദസതേസു ബ്യത്തോ നിഗണ്ഠോ വേസാലിയം സമ്പാപുണി, തേ തസ്സ സങ്ഗഹം അകംസു. അപരാപി ഏവരൂപാ നിഗണ്ഠീ സമ്പാപുണി . രാജാനോ ദ്വേപി ജനേ വാദം കാരേസും, ഉഭോപി സദിസാവ അഹേസും. തതോ ലിച്ഛവീനം ഏതദഹോസി "ഇമേ ദ്വേപി പടിച്ച ഉപ്പന്നോ പുത്തോ ബ്യത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി. തേസം വിവാഹം കാരേത്വാ ദ്വേപി ഏകതോ വാസേസും. അഥ നേസം സംവാസമന്വായ പടിപാടിയാ ചതസ്സോ ദാരികായോ ഏകോ ച ദാരകോ ജായി. ദാരികാനം "സച്ചാ, ലോലാ, അവധാരികാ, പടിച്ഛാദാ"തി നാമം അകംസു, ദാരകസ്സ "സച്ചകോ"തി. തേ പഞ്ചപി ജനാ വിഞ്ഞുതം പത്താ മാതിതോ പഞ്ച വാദസതാനി, പിതിതോ പഞ്ച വാദസതാനീതി വാദസഹസ്സം ഉഗ്ഗണ്ഹിംസു. മാതാപിതരോ ദാരികാനം ഏവം ഓവദിംസു "സചേ കോചി ഗിഹീ തുമ്ഹാകം വാദം ഭിന്ദിസ്സതി, തസ്സ പാദപരിചാരികാ ഭവേയ്യാഥ. സചേ പബ്ബജിതോ ഭിന്ദിസ്സതി, തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജേയ്യാഥാ"തി.

അപരഭാഗേ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. തേസു കാലകതേസു സച്ചകനിഗണ്ഠോ തത്ഥേവ വേസാലിയം ലിച്ഛവീനം സിപ്പം സിക്ഖാപേന്തോ വസി. ഭഗിനിയോ ജമ്ബുസാഖം ഗഹേത്വാ വാദത്ഥായ നഗരാ നഗരം ചരമാനാ സാവത്ഥിം പത്വാ നഗരദ്വാരേ സാഖം നിഖണിത്വാ "യോ അമ്ഹാകം വാദം ആരോപേതും സക്കോതി ഗിഹീ വാ പബ്ബജിതോ വാ, സോ ഏതം പംസുപുഞ്ജം പാദേഹി വികിരിത്വാ പാദേഹേവ സാഖം മദ്ദതൂ"തി ദാരകാനം വത്വാ ഭിക്ഖായ നഗരം പവിസിംസു. അഥായസ്മാ സാരിപുത്തോ അസമ്മട്ഠട്ഠാനം സമ്മജ്ജിത്വാ രിത്തഘടേസു പാനീയം ഉപട്ഠപേത്വാ ഗിലാനേ ച പടിജഗ്ഗിത്വാ ദിവാതരം സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പവിസന്തോ തം സാഖം ദിസ്വാ ദാരകേ പുച്ഛി, ദാരകാ തം പവത്തിം ആചിക്ഖിംസു. ഥേരോ ദാരകേഹേവ പാതാപേത്വാ മദ്ദാപേത്വാ "യേഹി അയം സാഖാ ഠപിതാ, തേ കതഭത്തകിച്ചാവ ആഗന്ത്വാ ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകേ മം പസ്സന്തൂ"തി ദാരകാനം വത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ കതഭത്തകിച്ചോ വിഹാരദ്വാരകോട്ഠകേ അട്ഠാസി.

താപി പരിബ്ബാജികാ ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ ആഗതാ സാഖം മദ്ദിതം ദിസ്വാ “കേനായം മദ്ദിതാ”തി വത്വാ “സാരിപുത്തത്ഥേരേന, സചേ തുമ്ഹേ വാദത്ഥികാ, ജേതവനദ്വാരകോട്ഠകം ഗച്ഛഥാ”തി ദാരകേഹി വുത്താ പുന നഗരം പവിസിത്വാ മഹാജനം സന്നിപാതേത്വാ വിഹാരദ്വാരകോട്ഠകം ഗന്ത്വാ ഥേരം വാദസഹസ്സം പുച്ഛിംസു. ഥേരോ തം വിസ്സജ്ജേത്വാ “അഞ്ഞം കിഞ്ചി ജാനാഥാ”തി പുച്ഛി. “ന ജാനാമ, സാമീ”തി. “അഹം പന വോ കിഞ്ചി പുച്ഛാമീ”തി. “പുച്ഛ, സാമി, ജാനന്തിയോ കഥേസ്സാമാ”തി.

ഥേരോ “ഏകം നാമ കി”ന്തി പുച്ഛി. താ ന ജാനിംസു. ഥേരോ വിസ്സജ്ജേസി. താ “അമ്ഹാകം, സാമി, പരാജയോ, തുമ്ഹാകം ജയോ”തി ആഹംസു. “ഇദാനി കിം കരിസ്സഥാ”തി? “അമ്ഹാകം മാതാപിതൂഹി അയം ഓവാദോ ദിന്നോ ‘സചേ വോ ഗിഹീ വാദം ഭിന്ദിസ്സതി, തസ്സ പജാപതിയോ ഭവേയ്യാഥ. സചേ പബ്ബജിതോ, തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജേയ്യാഥാ’തി, പബ്ബജ്ജം നോ ദേഥാ”തി. ഥേരോ “സാധൂ”തി വത്വാ താ ഉപ്പലവണ്ണായ ഥേരിയാ സന്തികേ പബ്ബാജേസി. താ സബ്ബാപി ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ ചതുന്നം പരിബ്ബാജികാനം അവസ്സയോ ഹുത്വാ സബ്ബാ അരഹത്തം പാപേസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഏതാസം അവസ്സയോ അഹോസി, ഇദാനി പന പബ്ബജ്ജാഭിസേകം ദാപേസി, പുബ്ബേ രാജമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കാലിങ്ഗരട്ഠേ ദന്തപുരനഗരേ കാലിങ്ഗരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ അസ്സകരട്ഠേ പാടലിനഗരേ അസ്സകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. കാലിങ്ഗോ സമ്പന്നബലവാഹനോ സയമ്പി നാഗബലോ പടിയോധം ന പസ്സതി. സോ യുജ്ഝിതുകാമോ ഹുത്വാ അമച്ചാനം ആരോചേസി “അഹം യുദ്ധത്ഥികോ, പടിയോധം പന ന പസ്സാമി, കിം കരോമാ”തി. അമച്ചാ “അത്ഥേകോ, മഹാരാജ, ഉപായോ, ധീതരോ തേ ചതസ്സോ ഉത്തമരൂപധരാ, താ പസാധേത്വാ പടിച്ഛന്നയാനേ നിസീദാപേത്വാ ബലപരിവുതാ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ചരാപേഥ. യോ രാജാ താ അത്തനോ ഗേഹേ കാതുകാമോ ഭവിസ്സതി, തേന സദ്ധിം യുദ്ധം കരിസ്സാമാ”തി വദിംസു. രാജാ തഥാ കാരേസി. താഹി ഗതഗതട്ഠാനേ രാജാനോ ഭയേന താസം നഗരം പവിസിതും ന ദേന്തി, പണ്ണാകാരം പേസേത്വാ ബഹിനഗരേയേവ വസാപേന്തി. ഏവം സകലജമ്ബുദീപം വിചരിത്വാ അസ്സകരട്ഠേ പാടലിനഗരം പാപുണിംസു. അസ്സകോപി നഗരദ്വാരാനി പിദഹാപേത്വാ പണ്ണാകാരം പേസേസി. തസ്സ നന്ദിസേനോ നാമ അമച്ചോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ഉപായകുസലോ. സോ ചിന്തേസി “ഇമാ കിര രാജധീതരോ സകലജമ്ബുദീപം വിചരിത്വാ പടിയോധം ന ലഭിംസു, ഏവം സന്തേ ജമ്ബുദീപോ തുച്ഛോ നാമ അഹോസി, അഹം കാലിങ്ഗേന സദ്ധിം യുജ്ഝിസ്സാമീ”തി. സോ നഗരദ്വാരം ഗന്ത്വാ ദോവാരികേ ആമന്തേത്വാ താസം ദ്വാരം വിവരാപേതും പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. “വിവരഥിമാസം ദ്വാരം, നഗരം പവിസന്തു അരുണരാജസ്സ;
സീഹേന സുസിട്ഠേന, സുരക്ഖിതം നന്ദിസേനേനാ”തി.

തത്ഥ **അരുണരാജസ്സാ**തി സോ ഹി രജ്ജേ പതിട്ഠിതകാലേ രട്ഠനാമവസേന അസ്സകോ നാമ ജാതോ, കുലദത്തിയം പനസ്സ നാമം അരുണോതി . തേനാഹ ''അരുണരാജസ്സാ''തി. **സീഹേനാ**തി പുരിസസീഹേന. **സുസിട്ഠേനാ**തി ആചരിയേഹി സുട്ഠു അനുസാസിതേന. **നന്ദിസേനേനാ**തി മയാ നന്ദിസേനേന നാമ.

സോ ഏവം വത്വാ ദ്വാരം വിവരാപേത്വാ താ ഗഹേത്വാ അസ്സകരഞ്ഞോ ദത്വാ ''തുമ്ഹേ മാ ഭായിത്ഥ, യുദ്ധേ സതി അഹം ജിനിസ്സാമി, ഇമാ ഉത്തമരൂപധരാ രാജധീതരോ മഹേസിയോ കരോഥാ''തി താസം അഭിസേകം ദാപേത്വാ താഹി സദ്ധിം ആഗതേ പുരിസേ ''ഗച്ഛഥ, തുമ്ഹേ രാജധീതൂനം അസ്സകരാജേന മഹേസിട്ഠാനേ ഠപിതഭാവം തുമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ആചിക്ഖഥാ''തി ഉയ്യോജേസി. തേ ഗന്ത്വാ ആരോചേസും. കാലിങ്ഗോ ''ന ഹി നൂന സോ മയ്ഹം ബലം ജാനാതീ''തി വത്വാ താവദേവ മഹതിയാ സേനായ നിക്ഖമി. നന്ദിസേനോ തസ്സ ആഗമനം ഞത്വാ ''അത്തനോ കിര രജ്ജസീമായമേവ ഹോതു, മാ അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ രജ്ജസീമം ഓക്കമതു, ഉഭിന്നം രജ്ജാനം അന്തരേ യുദ്ധം ഭവിസ്സതീ''തി സാസനം പേസേസി. സോ സാസനം സുത്വാ അത്തനോ രജ്ജപരിയന്തേയേവ അട്ഠാസി. അസ്സകോപി അത്തനോ രജ്ജപരിയന്തേ അട്ഠാസി. തദാ ബോധിസത്തോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തേസം ദ്വിന്നം രജ്ജാനം അന്തരേ പണ്ണസാലായം വസതി. കാലിങ്ഗോ ചിന്തേസി ''സമണാ നാമ കിഞ്ചി ജാനിസ്സന്തി, കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതി, കസ്സ ജയോ വാ പരാജയോ വാ ഭവിസ്സതി, താപസം പുച്ഛിസ്സാമീ''തി അഞ്ഞാതകവേസേന ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''ഭന്തേ, കാലിങ്ഗോ ച അസ്സകോ ച യുജ്ഝിതുകാമാ അത്തനോ അത്തനോ രജ്ജസീമായമേവ ഠിതാ, ഏതേസു കസ്സ ജയോ ഭവിസ്സതി, കസ്സ പരാജയോ''തി പുച്ഛി. മഹാപുഞ്ഞ, അഹം ''അസുകസ്സ ജയോ, അസുകസ്സ പരാജയോ''തി ന ജാനാമി, സക്കോ പന ദേവരാജാ ഇധാഗച്ഛതി, തമഹം പുച്ഛിത്വാ കഥേസ്സാമി, സ്വേ ആഗച്ഛേയ്യാസീതി. സക്കോ ബോധിസത്തസ്സ ഉപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ നിസീദി, അഥ നം ബോധിസത്തോ തമത്ഥം പുച്ഛി. ഭന്തേ, കാലിങ്ഗോ ജിനിസ്സതി, അസ്സകോ പരാജിസ്സതി, ഇദഞ്ചിദഞ്ച പുബ്ബനിമിത്തം പഞ്ഞായിസ്സതീതി.

കാലിങ്ഗോ പുനദിവസേ ആഗന്ത്വാ പുച്ഛി, ബോധിസത്തോപിസ്സ ആചിക്ഖി. സോ ''കിം നാമ പുബ്ബനിമിത്തം ഭവിസ്സതീ''തി അപുച്ഛിത്വാവ ''അഹം കിര ജിനിസ്സാമീ''തി ഉട്ഠായ തുട്ഠിയാ പക്കാമി. സാ കഥാ വിത്ഥാരികാ അഹോസി. തം സുത്വാ അസ്സകോ നന്ദിസേനം പക്കോസാപേത്വാ ''കാലിങ്ഗോ കിര ജിനിസ്സതിം , മയം പരാജിസ്സാമ, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ''ന്തി ആഹ. സോ ''കോ ഏതം ജാനാതി മഹാരാജ, കസ്സ ജയോ വാ പരാജയോ വാ, തുമ്ഹേ മാ ചിന്തയിത്ഥാ''തി രാജാനം അസ്സാസേത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ''ഭന്തേ, കോ ജിനിസ്സതി, കോ പരാജിസ്സതീ''തി പുച്ഛി. ''കാലിങ്ഗോ ജിനിസ്സതി, അസ്സകോ പരാജിസ്സതീ''തി? ''ഭന്തേ, ജിനന്തസ്സ പുബ്ബനിമിത്തം കിം ഭവിസ്സതി, കിം പരാജിനന്തസ്സാ''തി? ''മഹാപുഞ്ഞ, ജിനന്തസ്സ ആരക്ഖദേവതാ സബ്ബസേതോ ഉസഭോ ഭവിസ്സതി, ഇതരസ്സ സബ്ബകാളകോ, ഉഭിന്നമ്പി ആരക്ഖദേവതാ യുജ്ഝിത്വാ ജയപരാജയം കരിസ്സന്തീ''തി. നന്ദിസേനോ തം സുത്വാ ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സഹായേ സഹസ്സമത്തേ മഹായോധേ ഗഹേത്വാ അവിദൂരേ പബ്ബതം അഭിരുയ്ഹ

“അമ്ഭോ, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ജീവിതം ദാതും സക്ഖിസ്സഥാ”തി പുച്ഛി. “ആമ, സക്ഖിസ്സാമാ”തി. “തേന ഹി ഇമസ്മിം പപാതേ പതഥാ”തി. തേ പതിതും ആരഭിംസു. അഥ നേ വാരേത്വാ “അലം ഏത്ഥ പതനേന, അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ജീവിതം ദാതും സുഹദയാ അനിവത്തിനോ ഹുത്വാ യുജ്ഝഥാ”തി ആഹ. തേ സമ്പടിച്ഛിംസു.

അഥ സങ്ഗാമേ ഉപട്ഠിതേ കാലിങ്ഗോ “അഹം കിര ജിനിസ്സാമീ”തി വോസാനം ആപജ്ജി, ബലകായാപിസ്സ “അമ്ഹാകം കിര ജയോ”തി വോസാനം ആപജ്ജിത്വാ സന്നാഹം അകത്വാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ യഥാരുചി പക്കമിംസു, വീരിയകരണകാലേ വീരിയം ന കരിംസു. ഉഭോപി രാജാനോ അസ്സം അഭിരുഹിത്വാ “യുജ്ഝിസ്സാമാ”തി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഉപസങ്കമന്തി. ഉഭിന്നം ആരക്ഖദേവതാ പുരതോ ഗന്ത്വാ കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ ആരക്ഖദേവതാ സബ്ബസേതോ ഉസഭോ അഹോസി, ഇതരസ്സ സബ്ബകാളകോ. താ ദേവതാപി അഞ്ഞമഞ്ഞം യുജ്ഝനാകാരം ദസ്സേന്താ ഉപസങ്കമിംസു. തേ പന ഉസഭാ ഉഭിന്നം രാജൂനംയേവ പഞ്ഞായന്തി, ന അഞ്ഞേസം. നന്ദിസേനോ അസ്സകം പുച്ഛി “പഞ്ഞായതി തേ, മഹാരാജ, ആരക്ഖദേവതാ”തി. “ആമ, പഞ്ഞായതീ”തി. “കേനാകാരേനാ”തി. “കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ ആരക്ഖദേവതാ സബ്ബസേതോ ഉസഭോ ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി, അമ്ഹാകം ആരക്ഖദേവതാ സബ്ബകാളകോ കിലമന്തോ ഹുത്വാ തിട്ഠതീ”തി. “മഹാരാജ, തുമ്ഹേ മാ ഭായഥ, മയം ജിനിസ്സാമ, കാലിങ്ഗോ പരാജിസ്സതി, തുമ്ഹേ അസ്സപിട്ഠിതോ ഓതരിത്വാ ഇമം സത്തിം ഗഹേത്വാ സുസിക്ഖിതസിന്ധവം ഉദരപസ്സേ വാമഹത്ഥേന ഉപ്പീളേത്വാ ഇമിനാ പുരിസസഹസ്സേന സദ്ധിം വേഗേന ഗന്ത്വാ കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ ആരക്ഖദേവതം സത്തിപ്പഹാരേന പാതേഥ, തതോ മയം സഹസ്സമത്താ സത്തിസഹസ്സേന പഹരിസ്സാമ , ഏവം കാലിങ്ഗസ്സ ആരക്ഖദേവതാ നസ്സിസ്സതി, തതോ കാലിങ്ഗോ പരാജിസ്സതി, മയം ജിനിസ്സാമാ”തി. രാജാ “സാധൂ”തി നന്ദിസേനേന ദിന്നസഞ്ഞായ ഗന്ത്വാ സത്തിയാ പഹരി, സൂരയോധസഹസ്സാപി അമച്ചാ സത്തിസഹസ്സേന പഹരിംസു. ആരക്ഖദേവതാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി, താവദേവ കാലിങ്ഗോ പരാജിത്വാ പലായി. തം പലായമാനം ദിസ്വാ സഹസ്സമത്താ അമച്ചാ “കാലിങ്ഗോ പലായതീ”തി ഉന്നദിംസു. കാലിങ്ഗോ മരണഭയഭീതോ പലായമാനോ തം താപസം അക്കോസന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨. “ജയോ കലിങ്ഗാനമസയ്ഹസാഹിനം, പരാജയോ അനയോ അസ്സകാനം;
ഇച്ചേവ തേ ഭാസിതം ബ്രഹ്മചാരി, ന ഉജ്ജുഭൂതാ വിതഥം ഭണന്തീ”തി.

തത്ഥ **അസയ്ഹസാഹിന**ന്തി അസയ്ഹം ദുസ്സഹം സഹിതും സമത്ഥാനം. **ഇച്ചേവ തേ ഭാസിത**ന്തി ഏവം തയാ കൂടതാപസ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ പരാജിനകരാജാനം ജിനിസ്സതി, ജിനനരാജാനഞ്ച പരാജിസ്സതീതി ഭാസിതം. **ന ഉജ്ജുഭൂതാ**തി യേ കായേന വാചായ മനസാ ച ഉജുഭൂതാ, ന തേ മുസാ ഭണന്തീതി.

ഏവം സോ താപസം അക്കോസന്തോ പലായന്തോ അത്തനോ നഗരമേവ ഗതോ, നിവത്തിത്വാ ഓലോകേതുമ്പി നാസക്ഖി. തതോ കതിപാഹച്ചയേന സക്കോ താപസസ്സ ഉപട്ഠാനം അഗമാസി. താപസോ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩. ''ദേവാ മുസാവാദമുപാതിവത്താ, സച്ചം ധനം പരമം തേസു സക്ക;
തം തേ മുസാ ഭാസിതം ദേവരാജ, കിം വാ പടിച്ച മഘവാ
മഹിന്ദാ''തി.

തത്ഥ **തം തേ മുസാ ഭാസിത**ന്തി യം തയാ മയ്ഹം ഭാസിതം, തം അത്ഥഭഞ്ജനകമുസാവാദം കഥേന്തേന തയാ മുസാ ഭാസിതം, തയാ കിം കാരണം പടിച്ച ഏവം ഭാസിതന്തി?

തം സുത്വാ സക്കോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪. ''നനു തേ സുതം ബ്രാഹ്മണ ഭഞ്ഞമാനേ, ദേവാ ന ഇസ്സന്തി
പുരിസപരക്കമസ്സ;
ദമോ സമാധി മനസോ അഭേജ്ജോ, അബ്യഗ്ഗതാ നിക്കമനഞ്ച കാലേ;
ദള്ഹഞ്ച വിരിയം പുരിസപരക്കമോ ച, തേനേവ ആസി വിജയോ
അസ്സകാന''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - കിം തയാ, ബ്രാഹ്മണ, തത്ഥ തത്ഥ വചനേ ഭഞ്ഞമാനേ ഇദം ന സുതപുബ്ബം, യം ദേവാ പുരിസപരക്കമസ്സ ന ഇസ്സന്തി ന ഉസൂയന്തി, അസ്സകരഞ്ഞോ വീരിയകരണവസേന അത്തദമനസങ്ഖാതോ **ദമോ,** സമഗ്ഗഭാവേന **മനസോ അഭേജ്ജോ,** അഭേജ്ജസമാധി, അസ്സകരഞ്ഞോ സഹായാനം വീരിയകരണകാലേ **അബ്യഗ്ഗതാ** യഥാ കാലിങ്ഗസ്സ മനുസ്സാ വഗ്ഗവഗ്ഗാ ഹുത്വാ ഓസക്കിംസു, ഏവം അനോസക്കനം സമഗ്ഗഭാവേന അഭേജ്ജചിത്താനം **വീരിയഞ്ച പുരിസപരക്കമോ** ച ഥിരോ അഹോസി, തേനേവ കാരണേന അസ്സകാനം ജയോ അഹോസീതി.

പലാതേ ച പന കാലിങ്ഗേ അസ്സകരാജാ വിലോപം ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ നഗരം ഗതോ. നന്ദിസേനോ കാലിങ്ഗസ്സ സാസനം പേസേസി ''ഇമാസം ചതുന്നം രാജകഞ്ഞാനം ദായജ്ജകോട്ഠാസം പേസേതു, സചേ ന പേസേതി, കാതബ്ബമേത്ഥ ജാനിസ്സാമീ''തി. സോ തം സാസനം സുത്വാ ഭീതതസിതോ താഹി ലദ്ധബ്ബദായജ്ജം പേസേസി, തതോ പട്ഠായ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ കാലിങ്ഗരഞ്ഞോ ധീതരോ ഇമാ ദഹരഭിക്ഖുനിയോ അഹേസും, നന്ദിസേനോ സാരിപുത്തോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചുള്ളകാലിങ്ഗജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൦൨] ൨. മഹാഅസ്സാരോഹജാതകവണ്ണനാ

അദേയ്യേസും ദദം **ദാനന്തി** ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതമേവ. സത്ഥാ ''പോരാണകപണ്ഡിതാപി അത്തനോ ഉപകാരവസേനേവ കിരിംസൂ''തി വത്വാ ഇധാപി അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിരാജാ ഹുത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേതി, ദാനം ദേതി, സീലം രക്ഖതി. സോ ''പച്ചന്തം കുപിതം വൂപസമേസ്സാമീ''തി ബലവാഹനപരിവുതോ ഗന്ത്വാ പരാജിതോ അസ്സം

അഭിരുഹിത്വാ പലായമാനോ ഏകം പച്ചന്തഗാമം പാപുണി. തത്ഥ തിംസ ജനാ രാജസേവകാ വസന്തി. തേ പാതോവ ഗാമമജ്ഝേ സന്നിപതിത്വാ ഗാമകിച്ചം കരോന്തി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ വമ്മിതം അസ്സം അഭിരുഹിത്വാ അലങ്കതപടിയത്തോ ഗാമദ്വാരേന അന്തോഗാമം പാവിസി. തേ “കിം നു ഖോ ഇദ”ന്തി ഭീതാ പലായിത്വാ സകസകഗേഹാനി പവിസിംസു. ഏകോ പനേത്ഥ അത്തനോ ഗേഹം അഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ “രാജാ കിര പച്ചന്തം ഗതോ”തി സുയ്യതി, കോസി ത്വം രാജപുരിസോ ചോരപുരിസോതി? “രാജപുരിസോ, സമ്മാ”തി. “തേന ഹി ഏഥാ”തി രാജാനം ഗേഹം നേത്വാ അത്തനോ പീഠകേ നിസീദാപേത്വാ “ഏഹി, ഭദ്ദേ, സഹായകസ്സ പാദേ ധോവാ”തി ഭരിയം തസ്സ പാദേ ധോവാപേത്വാ അത്തനോ ബലാനുരൂപേന ആഹാരം ദത്വാ “മുഹുത്തം വിസ്സമഥാ”തി സയനം പഞ്ഞാപേസി, രാജാ നിപജ്ജി. ഇതരോ അസ്സസ്സ സന്നാഹം മോചേത്വാ ചങ്കമാപേത്വാ ഉദകം പായേത്വാ പിട്ഠിം തേലേന മക്ഖേത്വാ തിണം അദാസി. ഏവം തയോ ചത്താരോ ദിവസേ രാജാനം പടിജഗ്ഗിത്വാ “ഗച്ഛാമഹം, സമ്മാ”തി വുത്തേ പുന രഞ്ഞോ ച അസ്സസ്സ ച കത്തബ്ബയുത്തകം സബ്ബമകാസി. രാജാ തുസ്സിത്വാ ഗച്ഛന്തോ “അഹം, സമ്മ, മഹാഅസ്സാരോഹോ നാമ, നഗരമജ്ഝേ അമ്ഹാകം ഗേഹം, സചേ കേനചി കിച്ചേന നഗരം ആഗച്ഛസി, ദക്ഖിണദ്വാരേ ഠത്വാ ദോവാരികം ‘മഹാഅസ്സാരോഹോ കതരഗേഹേ വസതീ’തി പുച്ഛിത്വാ ദോവാരികം ഗഹേത്വാ അമ്ഹാകം ഗേഹം ആഗച്ഛേയ്യാസീ”തി വത്വാ പക്കാമി.

ബലകായോപി രാജാനം അദിസ്വാ ബഹിനഗരേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ ഠിതോ രാജാനം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ പരിവാരേസി. രാജാ നഗരം പവിസന്തോ ദ്വാരന്തരേ ഠത്വാ ദോവാരികം പക്കോസാപേത്വാ മഹാജനം പടിക്കമാപേത്വാ “താത, ഏകോ പച്ചന്തഗാമവാസീ മം ദട്ഠുകാമോ ആഗന്ത്വാ ‘മഹാഅസ്സാരോഹസ്സ ഗേഹം കഹ’ന്തി തം പുച്ഛിസ്സതി, തം ത്വം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ആനേത്വാ മം ദസ്സേയ്യാസി, തദാ ത്വം സഹസ്സം ലഭിസ്സസീ”തി ആഹ. സോ നാഗച്ഛതി, തസ്മിം അനാഗച്ഛന്തേ രാജാ തസ്സ വസനഗാമേ ബലിം വഡ്ഢാപേസി, ബലിമ്ഹി വഡ്ഢിതേ നാഗച്ഛതി. ഏവം ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി ബലിം വഡ്ഢാപേസി, നേവ ആഗച്ഛതി. അഥ നം ഗാമവാസിനോ സന്നിപതിത്വാ ആഹംസു “അയ്യ, തവ സഹായസ്സ മഹാഅസ്സാരോഹസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ മയം ബലിനാ പീളിയമാനാ സീസം ഉക്ഖിപിതും ന സക്കോമ, ഗച്ഛ തവ സഹായസ്സ മഹാഅസ്സാരോഹസ്സ വത്വാ അമ്ഹാകം ബലിം വിസ്സജ്ജാപേഹീ”തി. സാധു ഗച്ഛിസ്സാമി, ന പന സക്കാ തുച്ഛഹത്ഥേന ഗന്തും, മയ്ഹം സഹായസ്സ ദ്വേ ദാരകാ അത്ഥി, തേസഞ്ച ഭരിയായ ചസ്സ സഹായകസ്സ ച മേ നിവാസനപാരുപനപിളന്ധനാദീനി സജ്ജേഥാതി. “സാധു സജ്ജിസ്സാമാ”തി തേ സബ്ബം പണ്ണാകാരം സജ്ജയിംസു.

സോ തഞ്ച അത്തനോ ഘരേ പക്കപൂവഞ്ച ആദായ ഗന്ത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരം പത്വാ ദോവാരികം പുച്ഛി “കഹം, സമ്മ, മഹാഅസ്സാരോഹസ്സ ഗേഹ”ന്തി. സോ “ഏഹി ദസ്സേമി തേ”തി തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ രാജദ്വാരം ഗന്ത്വാ “ദോവാരികോ ഏകം പച്ചന്തഗാമവാസിം ഗഹേത്വാ ആഗതോ”തി പടിവേദേസി. രാജാ തം സുത്വാ ആസനാ ഉട്ഠായ “മയ്ഹം സഹായോ ച തേന സദ്ധിം ആഗതാ ച പവിസന്തൂ”തി പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ദിസ്വാവ നം പരിസ്സജിത്വാ “മയ്ഹം സഹായികാ ച ദാരകാ ച അരോഗാ”തി പുച്ഛിത്വാ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹിത്വാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ രാജാസനേ

നിസീദാപേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം പക്കോസാപേത്വാ “ഭദ്ദേ, സഹായസ്സ മേ പാദേ ധോവാ”തി ആഹ. സാ തസ്സ്സ പാദേ ധോവി, രാജാ സുവണ്ണഭിങ്കാരേന ഉദകം ആസിഞ്ചി. ദേവീപി പാദേ ധോവിത്വാ ഗന്ധതേലേന മക്ഖേസി. രാജാ “കിം, സമ്മ, അത്ഥി, കിഞ്ചി അമ്ഹാകം ഖാദനീയ”ന്തി പുച്ഛി. സോ “അത്ഥീ”തി പസിബ്ബകതോ പൂവേ നീഹരാപേസി. രാജാ സുവണ്ണതട്ടകേന ഗഹേത്വാ തസ്സ സങ്ഗഹം കരോന്തോ “മമ സഹായേന ആനീതം ഖാദഥാ”തി ദേവിയാ ച അമച്ചാനഞ്ച ഖാദാപേത്വാ സയമ്പി ഖാദി. ഇതരോ ഇതരമ്പി പണ്ണാകാരം ദസ്സേസി. രാജാ തസ്സ സങ്ഗഹത്ഥം കാസികവത്ഥാനി അപനേത്വാ തേന ആഭതവത്ഥയുഗം നിവാസേസിം . ദേവീപി കാസികവത്ഥഞ്ചേവ ആഭരണാനി ച അപനേത്വാ തേന ആഭതവത്ഥം നിവാസേത്വാ ആഭരണാനി പിളന്ധി.

അഥ നം രാജാ രാജാരഹം ഭോജനം ഭോജാപേത്വാ ഏകം അമച്ചം ആണാപേസി “ഗച്ഛ ഇമസ്സ മമ കരണനിയാമേനേവ മസ്സുകമ്മം കാരേത്വാ ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ സതസഹസ്സഗ്ഘനികം കാസികവത്ഥം നിവാസാപേത്വാ രാജാലങ്കാരേന അലങ്കാരാപേത്വാ ആനേഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ അമച്ചേ സന്നിപാതാപേത്വാ സേതച്ഛത്തസ്സ മജ്ഝേ ജാതിഹിങ്ഗുലകസുത്തം പാതേത്വാ ഉപഡ്ഢരജ്ജം അദാസി. തേ തതോ പട്ഠായ ഏകതോ ഭുഞ്ജന്തി പിവന്തി സയന്തി, വിസ്സാസോ ഥിരോ അഹോസി കേനചി അഭേജ്ജോ. അഥസ്സ രാജാ പുത്തദാരേപി പക്കോസാപേത്വാ അന്തോനഗരേ നിവേസനം മാപേത്വാ അദാസി. തേ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ രജ്ജം കാരേന്തി.

അഥ അമച്ചാ കുജ്ഝിത്വാ രാജപുത്തം ആഹംസു “കുമാര, രാജാ ഏകസ്സ ഗഹപതികസ്സ ഉപഡ്ഢരജ്ജം ദത്വാ തേന സദ്ധിം ഏകതോ ഭുഞ്ജതി പിവതി സയതി, ദാരകേ ച വന്ദാപേതി, ഇമിനാ രഞ്ഞാ കതകമ്മം ന ജാനാമ, കിം കരോതി രാജാ, മയം ലജ്ജാമ, ത്വം രഞ്ഞോ കഥേഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സബ്ബം തം കഥം രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ “മാ ഏവം കരോഹി, മഹാരാജാ”തി ആഹ. “താത, അഹം യുദ്ധപരാജിതോ കഹം വസിം, അപി നു ജാനാഥാ”തി. “ന ജാനാമ, ദേവാ”തി. “അഹം ഏതസ്സ ഘരേ വസന്തോ അരോഗോ ഹുത്വാ ആഗന്ത്വാ രജ്ജം കാരേസിം, ഏവം മമ ഉപകാരിനോ കസ്മാ സമ്പത്തിം ന ദസ്സാമീ”തി ഏവം വത്വാ ച പന ബോധിസത്തോ “താത, യോ ഹി അദാതബ്ബയുത്തകസ്സ ദേതി, ദാതബ്ബയുത്തകസ്സ ന ദേതി, സോ ആപദം പത്വാ കിഞ്ചി ഉപകാരം ന ലഭതീ”തി ദസ്സേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൧. “അദേയ്യേസു ദദം ദാനം, ദേയ്യേസു നപ്പവേച്ഛതി;
ആപാസു ബ്യസനം പത്തോ, സഹായം നാധിഗച്ഛതി.

൨. “നാദേയ്യേസു ദദം ദാനം, ദേയ്യേസു യോ പവേച്ഛതി;
ആപാസു ബ്യസനം പത്തോ, സഹായമധിഗച്ഛതി.

൩. “സഞ്ഞോഗസമ്ഭോഗവിസേസദസ്സനം , അനരിയധമ്മേസു സഠേസു നസ്സതി;
കതഞ്ച അരിയേസു ച അജ്ജവേസു, മഹപ്ഫലം ഹോതി അണുമ്പി താദിസു.

൪. “യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോ, അകാ ലോകേ സുദുക്കരം;
പച്ഛാ കയിരാ ന വാ കയിരാ, അച്ചന്തം പൂജനാരഹോ”തി.

തത്ഥ **അദേയ്യേസൂ**തി പുബ്ബേ അകതൂപകാരേസു. **ദേയ്യേസൂ**തി പുബ്ബേ കതൂപകാരേസു. **നപ്പവേച്ഛതീ**തി ന പവേസേതി ന ദേതി. **ആപാസൂ**തി ആപദാസു. **ബ്യസന**ന്തി ദുക്ഖം. **സഞ്ഞോഗസമ്ഭോഗവിസേസദസ്സന**ന്തി യോ മിത്തേന കതോ സഞ്ഞോഗോ ചേവ സമ്ഭോഗോ ച, തസ്സ വിസേസദസ്സനം ഗുണദസ്സനം സുകതം മയ്ഹം ഇമിനാതി ഏതം സബ്ബം അസുദ്ധധമ്മത്താ അനരിയധമ്മേസു കേരാടികത്താ സഠേസു നസ്സതി. **അരിയേസൂ**തി അത്തനോ കതഗുണജാനനേന അരിയേസു പരിസുദ്ധേസു. **അജ്ജവേസൂ**തി തേനേവ കാരണേന ഉജുകേസു അകുടിലേസു. **അണുമ്പീ**തി അപ്പമത്തകമ്പി. **താദിസൂ**തി യേ താദിസാ പുഗ്ഗലാ ഹോന്തി അരിയാ ഉജുഭൂതാ, തേസു അപ്പമ്പി കതം മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാജുതികം മഹാവിപ്ഫാരം, സുഖേത്തേ വുത്തബീജമിവ ന നസ്സതി , ഇതരസ്മിം പന പാപേ ബഹുമ്പി കതം അഗ്ഗിമ്ഹി ഖിത്തബീജമിവ നസ്സതീതി അത്ഥോ. വുത്തമ്പി ചേതം -

> ‘‘യഥാപി ബീജമഗ്ഗിമ്ഹി, ഡയ്ഹതി ന വിരൂഹതി;
> ഏവം കതം അസപ്പുരിസേ, നസ്സതി ന വിരൂഹതി.
>
> ‘‘കതഞ്ഞുമ്ഹി ച പോസമ്ഹി, സീലവന്തേ അരിയവുത്തിനേ;
> സുഖേത്തേ വിയ ബീജാനി, കതം തമ്ഹി ന നസ്സതീ’’തി. (ജാ॰ ഫ.൧൩-൧൪);

പുബ്ബേ കതകല്യാണോതി പഠമതരം ഉപകാരം കത്വാ ഠിതോ. **അകാ**തി അകരി, അയം ലോകേ സുദുക്കരം നാമ അകാസീതി അത്ഥോ. **പച്ഛാ കയിരാ**തി സോ പച്ഛാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി ഗുണം കരോതു വാ മാ വാ, തേനേവ പഠമകതേന ഗുണേന **അച്ചന്തം പൂജനാരഹോ** ഹോതി, സബ്ബം സക്കാരസമ്മാനം അരഹതീതി.

ഇദം പന സുത്വാ നേവ അമച്ചാ, ന രാജപുത്തോ പുന കിഞ്ചി കഥേസീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പച്ചന്തഗാമവാസീ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മഹാഅസ്സാരോഹജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൦൩] ൩. ഏകരാജജാതകവണ്ണനാ

അനുത്തരേ കാമഗുണേ സമിദ്ധേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം കോസലരാജസേവകം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ **സേയ്യജാതകേ** (ജാ॰ ഫ.൩.൪൮ ആദയോ) കഥിതമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ ‘‘ന ത്വഞ്ഞേവ അനത്ഥേന അത്ഥം ആഹരി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി അത്തനോ അനത്ഥേന അത്ഥം ആഹരിംസൂ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉപട്ഠാകോ അമച്ചോ രാജന്തേപുരേ ദുബ്ഭി. രാജാ പച്ചക്ഖതോവ തസ്സ ദോസം ദിസ്വാ തം രട്ഠാ പബ്ബാജേസി. സോ ദുബ്ഭിസേനം നാമ കോസലരാജാനം ഉപട്ഠഹന്തോതി സബ്ബം **മഹാസീലവജാതകേ** (ജാ॰ ഫ.ഫ.൫൧) കഥിതമേവ. ഇധ പന ദുബ്ഭിസേനോ മഹാതലേ അമച്ചമജ്ഝേ നിസിന്നം ബാരാണസിരാജാനം ഗണ്ഹാപേത്വാ സിക്കായ പക്ഖിപാപേത്വാ ഉത്തരുമ്മാരേ ഹേട്ഠാസീസകം ഓലമ്ബാപേസി.

രാജാ ചോരരാജാനം ആരബ്ഭ മേത്തം ഭാവേത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനം നിബ്ബത്തേസി, ബന്ധനം ഛിജ്ജി, തതോ രാജാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. ചോരരാജസ്സ സരീരേ ദാഹോ ഉപ്പജ്ജി, “ഡയ്ഹാമി ഡയ്ഹാമീ”തി ഭൂമിയം അപരാപരം പരിവത്തതി. “കിമേത”ന്തി വുത്തേ “മഹാരാജ, തുമ്ഹേ ഏവരൂപം ധമ്മികരാജാനം നിരപരാധം ദ്വാരസ്സ ഉത്തരുമ്മാരേ ഹേട്ഠാസീസകം ഓലമ്ബാപേഥാ”തി വദിംസു. തേന ഹി വേഗേന ഗന്ത്വാ മോചേഥ നന്തി. പുരിസാ ഗന്ത്വാ രാജാനം ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ ദുബ്ഭിസേനസ്സ ആരോചേസും. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഖമാപേതും പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯. “അനുത്തരേ കാമഗുണേ സമിദ്ധേ, ഭുത്വാന പുബ്ബേ വസി ഏകരാജ;
സോദാനി ദുഗ്ഗേ നരകമ്ഹി ഖിത്തോ, നപ്പജ്ജഹേ വണ്ണബലം
പുരാണ”ന്തി.

തത്ഥ **വസീ**തി വുത്ഥോ. **ഏകരാജാ**തി ബോധിസത്തം നാമേനാലപതി. **സോദാനീ**തി സോ ത്വം ഇദാനി. **ദുഗ്ഗേ**തി വിസമേ. **നരകമ്ഹീ**തി ആവാടേ. ഓലമ്ബിതട്ഠാനം സന്ധായേതം വുത്തം. **നപ്പജ്ജഹേ വണ്ണബലം പുരാണ**ന്തി ഏവരൂപേ വിസമട്ഠാനേ ഖിത്തോപി പോരാണകവണ്ണഞ്ച ബലഞ്ച നപ്പജഹസീതി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ സേസഗാഥാ അവോച -

൧൦. “പുബ്ബേവ ഖന്തി ച തപോ ച മയ്ഹം, സമ്പത്ഥിതാ ദുബ്ഭിസേന
അഹോസി;
തംദാനി ലദ്ധാന കഥം നു രാജ, ജഹേ അഹം വണ്ണബലം പുരാണം.

൧൧. “സബ്ബാ കിരേവം പരിനിട്ഠിതാനി, യസസ്സിനം പഞ്ഞവന്തം വിസയ്ഹ;
യസോ ച ലദ്ധാ പുരിമം ഉളാരം, നപ്പജ്ജഹേ വണ്ണബലം പുരാണം.

൧൨. “പനുജ്ജ ദുക്ഖേന സുഖം ജനിന്ദ, സുഖേന വാ ദുക്ഖമസയ്ഹസാഹി;
ഉഭയത്ഥ സന്തോ അഭിനിബ്ബുതത്താ, സുഖേ ച ദുക്ഖേ ച ഭവന്തി
തുല്യാ”തി.

തത്ഥ **ഖന്തീ**തി അധിവാസനഖന്തി. **തപോ**തി തപചരണം. **സമ്പത്ഥിതാ**തി ഇച്ഛിതാ അഭികങ്ഖിതാ . **ദുബ്ഭിസേനാ**തി തം നാമേനാലപതി. **തംദാനി ലദ്ധാനാ**തി തം പത്ഥനം ഇദാനാഹം ലഭിത്വാ. **ജഹേ**തി കേന കാരണേന അഹം ജഹേയ്യം. യസ്സ ഹി ദുക്ഖം വാ ദോമനസ്സം വാ ഹോതി, സോ തം ജഹേയ്യാതി ദീപേതി.

“സബ്ബാ കിരേവം പരിനിട്ഠിതാനീ”തി അനുസ്സവവസേന അത്തനോ സമ്പത്തിം ദസ്സേന്തോ ആഹ . ഇദം വുത്തം ഹോതി - സബ്ബാനേവ മമ കത്തബ്ബകിച്ചാനി ദാനസീലഭാവനാഉപോസഥകമ്മാനി പുബ്ബേവ നിട്ഠിതാനീതി. **യസസ്സിനം പഞ്ഞവന്തം വിസയ്ഹാ**തി പരിവാരസമ്പത്തിയാ യസസ്സി, പഞ്ഞാസമ്പദായ പഞ്ഞവന്ത, അസയ്ഹസാഹിതായ വിസയ്ഹ. ഏവം തീണിപേതാനി ആലപനാനേവ. **നന്തി** പനേത്ഥ നിപാതോ .
ബ്യഞ്ജനസിലിട്ഠതാവസേനന്തകാരസ്സ സാനുനാസികതാ കതാതി പച്ചേതബ്ബാ. **യസോ ചാ**തി യസഞ്ച, അയമേവ വാ പാഠോ. **ലദ്ധാ പുരിമ**ന്തി ലഭിത്വാ

പുരിമം പുബ്ബേ അലദ്ധപുബ്ബം. **ഉളാര**ന്തി മഹന്തം. കിലേസവിക്ഖമ്ഭനമേത്താഭാവനാഝാനുപ്പത്തിയോ സന്ധായേവമാഹ. **നപ്പജ്ജഹേ**തി ഏവരൂപം യസം ലദ്ധാ കിംകാരണാ പുരാണവണ്ണബലം ജഹിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

ദുക്ഖേനാതി തയാ ഉപ്പാദിതേന നരകമ്ഹി ഖിപനദുക്ഖേന മമ രജ്ജസുഖം പനുദിത്വാ. **സുഖേന വാ ദുക്ഖ**ന്തി ഝാനസുഖേന വാ തം ദുക്ഖം പനുദിത്വാ. **ഉഭയത്ഥ സന്തോ**തി യേ സന്തോ ഹോന്തി മാദിസാ, തേ ദ്വീസുപി ഏതേസു കോട്ഠാസേസു അഭിനിബ്ബുതസഭാവാ മജ്ഝത്താ **സുഖേ ച ദുക്ഖേ ച ഭവന്തി തുല്യാ,** ഏകസദിസാ നിബ്ബികാരാവ ഹോന്തീതി.

ഇദം സുത്വാ ദുബ്ഭിസേനോ ബോധിസത്തം ഖമാപേത്വാ "തുമ്ഹാകം രജ്ജം തുമ്ഹേവ കാരേഥ, അഹം വോ ചോരേ പടിബാഹിസ്സാമീ"തി വത്വാ തസ്സ ദുട്ഠാമച്ചസ്സ രാജാണം കാരേത്വാ പക്കാമി. ബോധിസത്തോപി രജ്ജം അമച്ചാനം നിയ്യാദേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദുബ്ഭിസേനോ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഏകരാജജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൦൪] ൪. ദദ്ദരജാതകവണ്ണനാ

ഇമാനി മന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കോധനം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതമേവ. തദാ ഹി ധമ്മസഭായം തസ്സ കോധനഭാവകഥായ സമുട്ഠിതായ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ തം പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു കോധനോസീ"തി വത്വാ "ആമ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ , ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കോധനോയേവ, കോധനഭാവേനേവസ്സ പോരാണകപണ്ഡിതാ പരിസുദ്ധാ നാഗരാജഭാവേ ഠിതാപി തീണി വസ്സാനി ഗൂഥപൂരിതായ ഉക്കാരഭൂമിയം വസിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ദദ്ദരപബ്ബതപാദേ ദദ്ദരനാഗഭവനം നാമ അത്ഥി, തത്ഥ രജ്ജം കാരേന്തസ്സ ദദ്ദരരഞ്ഞോ പുത്തോ മഹാദദ്ദരോ നാമ അഹോസി, കനിട്ഠഭാതാ പനസ്സ ചൂളദദ്ദരോ നാമ. സോ കോധനോ ഫരുസോ നാഗമാണവകേ അക്കോസന്തോ പരിഭാസന്തോ പഹരന്തോ വിചരതി. നാഗരാജാ തസ്സ ഫരുസഭാവം ഞത്വാ നാഗഭവനതോ തം നീഹരാപേതും ആണാപേസി. മഹാദദ്ദരോ പന പിതരം ഖമാപേത്വാ നിവാരേസി. ദുതിയമ്പി രാജാ തസ്സ കുജ്ഝി, ദുതിയമ്പി ഖമാപേസി. തതിയവാരേ പന "ത്വം മം ഇമം അനാചാരം നീഹരാപേന്തം നിവാരേസി, ഗച്ഛഥ ദ്വേപി ജനാ ഇമമ്ഹാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിയം ഉക്കാരഭൂമിയം തീണി വസ്സാനി വസഥാ"തി നാഗഭവനാ നിക്കഡ്ഢാപേസി. തേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വസിംസു. അഥ നേ ഉക്കാരഭൂമിയം ഉദകപരിയന്തേ ഗോചരം പരിയേസമാനേ ഗാമദാരകാ ദിസ്വാ പഹരന്താ ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദയോ ഖിപന്താ "കേ ഇമേ പുഥുലസീസാ

സൂചിനങ്ഗുട്ഠാ ഉദകദേഡ്ഡുഭാ മണ്ഡൂകഭക്ഖാ''തിആദീനി വത്വാ അക്കോസന്തി പരിഭാസന്തി.

ചൂളദദ്ദരോ ചണ്ഡഫരുസതായ തേസം തം അവമാനം അസഹന്തോ ''ഭാതിക, ഇമേ ദാരകാ അമ്ഹേ പരിഭവന്തി, ആസീവിസഭാവം നോ ന ജാനന്തി, അഹം തേസം അവമാനം സഹിതും ന സക്കോമി, നാസാവാതേന തേ നാസേസ്സാമീ''തി ഭാതരാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩.''ഇമാനി മം ദദ്ദര താപയന്തി, വാചാദുരുത്താനി മനുസ്സലോകേ;
മണ്ഡൂകഭക്ഖാ ഉദകന്തസേവീ, ആസീവിസം മം അവിസാ സപന്തീ''തി.

തത്ഥ **താപയന്തീ**തി ദുക്ഖാപേന്തി. **മണ്ഡൂകഭക്ഖാ ഉദകന്തസേവീ**തി ''മണ്ഡൂകഭക്ഖാ''തി ച ''ഉദകന്തസേവീ''തി ച വദന്താ ഏതേ അവിസാ ഗാമദാരകാ മം ആസീവിസം സമാനം സപന്തി അക്കോസന്തീതി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ മഹാദദ്ദരോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൪.''സകാ രട്ഠാ പബ്ബാജിതോ, അഞ്ഞം ജനപദം ഗതോ;
മഹന്തം കോട്ഠം കയിരാഥ, ദുരുത്താനം നിധേതവേ.

൧൫.''യത്ഥ പോസം ന ജാനന്തി, ജാതിയാ വിനയേന വാ;
ന തത്ഥ മാനം കയിരാഥ, വസമഞ്ഞാതകേ ജനേ.

൧൬.''വിദേസവാസം വസതോ, ജാതവേദസമേനപി;
ഖമിതബ്ബം സപഞ്ഞേന, അപി ദാസസ്സ തജ്ജിത''ന്തി.

തത്ഥ **ദുരുത്താനം നിധേതവേ**തി യഥാ ധഞ്ഞനിധാനത്ഥായ മഹന്തം കോട്ഠം കത്വാ പൂരേത്വാ കിച്ചേ ഉപ്പന്നേ ധഞ്ഞം വളഞ്ജേന്തി, ഏവമേവം വിദേസം ഗതോ അന്തോഹദയേ പണ്ഡിതോ പോസോ ദുരുത്താനം നിധാനത്ഥായ മഹന്തം കോട്ഠം കയിരാഥ. തത്ഥ താനി ദുരുത്താനി നിദഹിത്വാ പുന അത്തനോ പഹോനകകാലേ കാതബ്ബം കരിസ്സതി. **ജാതിയാ വിനയേന വാ**തി ''അയം ഖത്തിയോ ബ്രാഹ്മണോ''തി വാ ''സീലവാ ബഹുസ്സുതോ ഗുണസമ്പന്നോ''തി വാ ഏവം യത്ഥ ജാതിയാ വിനയേന വാ ന ജാനന്തീതി അത്ഥോ. **മാനന്തി** ഏവരൂപം മം ലാമകവോഹാരേന വോഹരന്തി, ന സക്കരോന്തി ന ഗരും കരോന്തീതി മാനം ന കരേയ്യ. **വസമഞ്ഞാതകേ ജനേ**തി അത്തനോ ജാതിഗോത്താദീനി അജാനന്തസ്സ ജനസ്സ സന്തികേ വസന്തോ. **വസതോ**തി വസതാ, അയമേവ വാ പാഠോ.

ഏവം തേ തത്ഥ തീണി വസ്സാനി വസിംസു. അഥ നേ പിതാ പക്കോസാപേസി. തേ തതോ പട്ഠായ നിഹതമാനാ ജാതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കോധനോ ഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. ''തദാ ചൂളദദ്ദരോ കോധനോ ഭിക്ഖു അഹോസി, മഹാദദ്ദരോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദദ്ദരജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൧൦൫] ൫. സീലവീമംസനജാതകവണ്ണനാ

നത്ഥി ലോകേ രഹോ നാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിലേസനിഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഏകാദസകനിപാതേ **പാനീയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൫൯ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ അന്തോജേതവനേ വസന്താ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ കാമവിതക്കം വിതക്കയിംസു. സത്ഥാ ഛസുപി രത്തിദിവാകോട്ഠാസേസു യഥാ ഏകചക്ഖുകോ ചക്ഖും, ഏകപുത്തോ പുത്തം, ചാമരീ വാലം അപ്പമാദേന രക്ഖതി, ഏവം നിച്ചകാലം ഭിക്ഖൂ ഓലോകേതി. സോ രത്തിഭാഗേ ദിബ്ബചക്ഖുനാ ജേതവനം ഓലോകേന്തോ ചക്കവത്തിരഞ്ഞോ അത്തനോ നിവേസനേ ഉപ്പന്നചോരേ വിയ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ഗന്ധകുടിം വിവരിത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം ആമന്തേത്വാ ''ആനന്ദ, അന്തോജേതവനേ കോടിസന്ഥാരേ വസനകഭിക്ഖൂ സന്നിപാതാപേത്വാ ഗന്ധകുടിദ്വാരേ ആസനം പഞ്ഞാപേഹീ''തി ആഹ. സോ തഥാ കത്വാ സത്ഥു പടിവേദേസി. സത്ഥാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദിത്വാ സബ്ബസങ്ഗാഹികവസേന ആമന്തേത്വാ ''ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാ 'പാപകരണേ രഹോ നാമ നത്ഥീ'തി പാപം ന കരിംസൂ''തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തത്ഥേവ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ പഞ്ചന്നം മാണവകസതാനം ജേട്ഠകോ ഹുത്വാ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാതി. ആചരിയസ്സ പന വയപ്പത്താ ധീതാ അത്ഥി. സോ ചിന്തേസി ''ഇമേസം മാണവകാനം സീലം വീമംസിത്വാ സീലസമ്പന്നസ്സേവ ധീതരം ദസ്സാമീ''തി. സോ ഏകദിവസം മാണവകേ ആമന്തേത്വാ ''താതാ, മയ്ഹം ധീതാ വയപ്പത്താ, വിവാഹമസ്സാ കാരേസ്സാമി, വത്ഥാലങ്കാരം ലദ്ധും വട്ടതി, ഗച്ഛഥ തുമ്ഹേ അത്തനോ അത്തനോ ഞാതകാനം അപസ്സന്താനഞ്ഞേവ ഥേനേത്വാ വത്ഥാലങ്കാരേ ആഹരഥ, കേനചി അദിട്ഠമേവ ഗണ്ഹാമി, ദസ്സേത്വാ ആഭതം ന ഗണ്ഹാമീ''തി ആഹ. തേ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ ഞാതകാനം അപസ്സന്താനം ഥേനേത്വാ വത്ഥപിളന്ധനാദീനി ആഹരന്തി. ആചരിയോ ആഭതാഭതം വിസും വിസും ഠപേസി. ബോധിസത്തോ പന ന കിഞ്ചി ആഹരി. അഥ നം ആചരിയോ ആഹ ''ത്വം പന, താത, ന കിഞ്ചി ആഹരസീ''തി. ''ആമ, ആചരിയാ''തി. ''കസ്മാ, താതാ''തി. ''തുമ്ഹേ ന കസ്സചി പസ്സന്തസ്സ ആഭതം ഗണ്ഹഥ, അഹം പന പാപകരണേ രഹോ നാമ ന പസ്സാമീ''തി ദീപേന്തോ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ ആഹ -

൧൭. ''നത്ഥി ലോകേ രഹോ നാമ, പാപകമ്മം പകുബ്ബതോ;
പസ്സന്തി വനഭൂതാനി, തം ബാലോ മഞ്ഞതീ രഹോ.

൧൮. ''അഹം രഹോ ന പസ്സാമി, സുഞ്ഞം വാപി ന വിജ്ജതി;
യത്ഥ അഞ്ഞം ന പസ്സാമി, അസുഞ്ഞം ഹോതി തം മയാ''തി.

തത്ഥ **രഹോ**തി പടിച്ഛന്നട്ഠാനം. **വനഭൂതാനീ**തി വനേ നിബ്ബത്തഭൂതാനി. **തം ബാലോ**തി തം പാപകമ്മം രഹോ മയാ കതന്തി ബാലോ മഞ്ഞതി. **സുഞ്ഞം വാപീ**തി യം വാ ഠാനം സത്തേഹി സുഞ്ഞം തുച്ഛം ഭവേയ്യ, തമ്പി നത്ഥീതി ആഹ.

ആചരിയോ തസ്സ പസീദിത്വാ ''താത, ന മയ്ഹം ഗേഹേ ധനം നത്ഥി, അഹം പന സീലസമ്പന്നസ്സ ധീതരം ദാതുകാമോ ഇമേ മാണവകേ വീമംസന്തോ

ഏവമകാസിം, മമ ധീതാ തുയ്ഹമേവ അനുച്ഛവികാ''തി ധീതരം അലങ്കരിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ അദാസി. സേസമാണവകേ ''തുമ്ഹേഹി ആഭതാഭതം തുമ്ഹാകം ഗേഹമേവ നേഥാ''തി ആഹ.

സത്ഥാ ''ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തേ ദുസ്സീലമാണവകാ അത്തനോ ദുസ്സീലതായ തം ഇത്ഥിം ന ലഭിംസു, ഇതരോ പണ്ഡിതമാണവോ സീലസമ്പന്നതായ ലഭീ''തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൯. ''ദുജ്ജച്ചോ ച സുജച്ചോ ച, നന്ദോ ച സുഖവഡ്ഢിതോ;
വജ്ജോ ച അദ്ധുവസീലോ ച, തേ ധമ്മം ജഹുമത്ഥികാ.

൧൦. ''ബ്രാഹ്മണോ ച കഥം ജഹേ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
യോ ധമ്മമനുപാലേതി, ധിതിമാ സച്ചനിക്കമോ''തി.

തത്ഥ **ദുജ്ജച്ചോ**തിആദയോ ഛ ജേട്ഠകമാണവാ, തേസം നാമം ഗണ്ഹി, അവസേസാനം നാമം അഗ്ഗഹേത്വാ സബ്ബസങ്ഗാഹികവസേനേവ **''തേ ധമ്മം ജഹുമത്ഥികാ''**തി ആഹ. തത്ഥ **തേ**തി സബ്ബേപി തേ മാണവാ. **ധമ്മ**ന്തി ഇത്ഥിപടിലാഭസഭാവം . **ജഹുമത്ഥികാ**തി ജഹും അത്ഥികാ, അയമേവ വാ പാഠോ. മകാരോ പദബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന വുത്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സബ്ബേപി തേ മാണവാ തായ ഇത്ഥിയാ അത്ഥികാവ ഹുത്വാ അത്തനോ ദുസ്സീലതായ തം ഇത്ഥിപടിലാഭസഭാവം ജഹിംസു.

ബ്രാഹ്മണോ ചാതി ഇതരോ പന സീലസമ്പന്നോ ബ്രാഹ്മണോ. **കഥം ജഹേ**തി കേന കാരണേന തം ഇത്ഥിപടിലാഭസഭാവം ജഹിസ്സതി. **സബ്ബധമ്മാന**ന്തി ഇമസ്മിം ഠാനേ ലോകിയാനി പഞ്ച സീലാനി, ദസ സീലാനി, തീണി സുചരിതാനി ച, സബ്ബധമ്മാ നാമ, തേസം സോ പാരം ഗതോതി **പാരഗൂ. ധമ്മ**ന്തി വുത്തപ്പകാരമേവ ധമ്മം **യോ അനുപാലേതി** രക്ഖതി. **ധിതിമാ**തി സീലരക്ഖനധിതിയാ സമന്നാഗതോ. **സച്ചനിക്കമോ**തി സച്ചേ സഭാവഭൂതേ യഥാവുത്തേ സീലധമ്മേ നിക്കമേന സമന്നാഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ താനി പഞ്ച ഭിക്ഖുസതാനി അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു.

തദാ ആചരിയോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, പണ്ഡിതമാണവോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സീലവീമംസനജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൦൬] ൬. സുജാതാജാതകവണ്ണനാ

കിമണ്ഡകാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മല്ലികം ദേവിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസം കിര രഞ്ഞോ തായ സദ്ധിം സിരിവിവാദോ അഹോസി, ''സയനകലഹോ''തിപി വദന്തിയേവ. രാജാ കുജ്ഝിത്വാ തസ്സാ അത്ഥിഭാവമ്പി ന ജാനാതി. മല്ലികാ ദേവീപി ''സത്ഥാ രഞ്ഞോ മയി കുദ്ധഭാവം ന ജാനാതി മഞ്ഞേ''തി ചിന്തേസി. സത്ഥാപി ഞത്വാ ''ഇമേസം സമഗ്ഗഭാവം കരിസ്സാമീ''തി പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ

പഞ്ചഭിക്ഖുസതപരിവാരോ സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ രാജദ്വാരം അഗമാസി. രാജാ തഥാഗതസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാ നിവേസനം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ആഹരി. സത്ഥാ പത്തം ഹത്ഥേന പിദഹിത്വാ “മഹാരാജ, കഹം ദേവീ”തി ആഹ. “കിം, ഭന്തേ, തായ അത്തനോ യസേന മത്തായാ”തി? “മഹാരാജ, സയമേവ യസം ദത്വാ മാതുഗാമം ഉക്ഖിപിത്വാ തായ കതസ്സ അപരാധസ്സ അസഹനം നാമ ന യുത്ത”ന്തി. രാജാ സത്ഥു വചനം സുത്വാ തം പക്കോസാപേസി, സാ സത്ഥാരം പരിവിസി. സത്ഥാ “അഞ്ഞമഞ്ഞം സമഗ്ഗേഹി ഭവിതും വട്ടതീ”തി സാമഗ്ഗിരസവണ്ണം കഥേത്വാ പക്കാമി. തതോ പട്ഠായ ഉഭോ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, സത്ഥാ ഏകവചനേനേവ ഉഭോ സമഗ്ഗേ അകാസീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപാഹം ഏതേ ഏകവാദേനേവ സമഗ്ഗേ അകാസി”ന്തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. അഥേകദിവസം രാജാ വാതപാനം വിവരിത്വാ രാജങ്ഗണം ഓലോകയമാനോ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ ഏകാ പണ്ണികധീതാ അഭിരൂപാ പഠമവയേ ഠിതാ സുജാതാ നാമ ബദരപച്ഛിം സീസേ കത്വാ “ബദരാനി ഗണ്ഹഥ, ബദരാനി ഗണ്ഹഥാ”തി വദമാനാ രാജങ്ഗണേന ഗച്ഛതി. രാജാ തസ്സാ സദ്ദം സുത്വാ തായ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ അസാമികഭാവം ഞത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മഹന്തം യസം അദാസി. സാ രഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ. അഥേകദിവസം രാജാ സുവണ്ണതട്ടകേ ബദരാനി ഖാദന്തോ നിസീദി. തദാ സുജാതാ ദേവീ രാജാനം ബദരാനി ഖാദന്തം ദിസ്വാ “മഹാരാജ, കിം നാമ തുമ്ഹേ ഖാദഥാ”തി പുച്ഛന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ –

൨൧. “കിമണ്ഡകാ ഇമേ ദേവ, നിക്ഖിത്താ കംസമല്ലകേ;
ഉപലോഹിതകാ വഗ്ഗൂ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ”തി.

തത്ഥ **കിമണ്ഡകാ**തി കിംഫലാനി നാമേതാനി, പരിമണ്ഡലവസേന പന അണ്ഡകാതി ആഹ. **കംസമല്ലകേ**തി സുവണ്ണതട്ടകേ. **ഉപലോഹിതകാ**തി രത്തവണ്ണാ. **വഗ്ഗൂ**തി ചോക്ഖാ നിമ്മലാ.

രാജാ കുജ്ഝിത്വാ “ബദരവാണിജകേ പണ്ണികഗഹപതികസ്സ ധീതേ അത്തനോ കുലസന്തകാനി ബദരാനിപി ന ജാനാസീ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി –

൨൨. “യാനി പുരേ തുവം ദേവി, ഭണ്ഡു നന്തകവാസിനീ;
ഉച്ഛങ്ഗഹത്ഥാ പചിനാസി, തസ്സാ തേ കോലിയം ഫലം.

൨൩. “ഉഡ്ഡയ്ഹതേ ന രമതി, ഭോഗാ വിപ്പജഹന്തി തം;
തത്ഥേവിമം പടിനേഥ, യത്ഥ കോലം പചിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ഭണ്ഡൂ**തി മുണ്ഡസീസാ ഹുത്വാ. **നന്തകവാസിനീ**തി ജിണ്ണപിലോതികനിവത്ഥാ. **ഉച്ഛങ്ഗഹത്ഥാ പചിനാസീ**തി അടവിം പവിസിത്വാ അങ്കുസകേന സാഖം ഓനാമേത്വാ ഓചിതോചിതം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ

പക്ഖിപനവസേന ഉച്ഛങ്ഗഹത്ഥാ ഹുത്വാ പചിനാസി ഓചിനാസി. **തസ്സാ തേ കോലിയം ഫല**ന്തി തസ്സാ തവ ഏവം പചിനന്തിയാ ഓചിനന്തിയാ യമഹം ഇദാനി ഖാദാമി, ഇദം കോലിയം കുലദത്തിയം ഫലന്തി അത്ഥോ.

ഉഡ്ഡയ്ഹതേ ന രമതീതി അയം ജമ്മീ ഇമസ്മിം രാജകുലേ വസമാനാ ലോഹകുമ്ഭിയം പക്ഖിത്താ വിയ ഡയ്ഹതി നാഭിരമതി. **ഭോഗാ**തി രാജഭോഗാ ഇമം അലക്ഖികം വിപ്പജഹന്തി. **യത്ഥ കോലം പചിസ്സതീ**തി യത്ഥ ഗന്ത്വാ പുന ബദരമേവ പചിനിത്വാ വിക്കിണന്തീ ജീവികം കപ്പേസ്സതി, തത്ഥേവ നം നേഥാതി വദതി.

ബോധിസത്തോ "ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ ഇമേ സമഗ്ഗേ കാതും ന സക്ഖിസ്സതീ"തി രാജാനം സഞ്ഞാപേത്വാ "ഇമിസ്സാ അനിക്കഡ്ഢനം കരിസ്സ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൨൪. "ഹോന്തി ഹേതേ മഹാരാജ, ഇദ്ധിപ്പത്തായ നാരിയാ;
ഖമ ദേവ സുജാതായ, മാസ്സാ കുജ്ഝ രഥേസഭാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ഏതേ ഏവരൂപാ പമാദദോസാ യസം പത്തായ നാരിയാ ഹോന്തിയേവ, ഏതം ഏവരൂപേ ഉച്ചേ ഠാനേ ഠപേത്വാ ഇദാനി "ഏത്തകസ്സ അപരാധസ്സ അസഹനം നാമ ന യുത്തം തുമ്ഹാകം, തസ്മാ ഖമ, ദേവ, സുജാതായ, ഏതിസ്സാ മാ കുജ്ഝ **രഥേസഭ** രഥജേട്ഠകാതി.

രാജാ തസ്സ വചനേന ദേവിയാ തം അപരാധം സഹിത്വാ യഥാഠാനേയേവ നം ഠപേസി. തതോ പട്ഠായ ഉഭോ സമഗ്ഗവാസം വസിംസൂതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബാരാണസിരാജാ കോസലരാജാ അഹോസി, സുജാതാ മല്ലികാ, അമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സുജാതാജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൦൭] ൭. പലാസജാതകവണ്ണനാ

അചേതനം ബ്രാഹ്മണ അസ്സുണന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ പരിനിബ്ബാനമഞ്ചേ നിപന്നോ ആനന്ദത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോഹായസ്മാ "അജ്ജ രത്തിയാ പച്ചൂസസമയേ സത്ഥാ പരിനിബ്ബായിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "അഹഞ്ചമ്ഹി സേക്ഖോ സകരണീയോ, സത്ഥു ച മേ പരിനിബ്ബാനം ഭവിസ്സതി, പഞ്ചവീസതി വസ്സാനി സത്ഥു കതം ഉപട്ഠാനം നിപ്ഫലം ഭവിസ്സതീ"തി സോകാഭിഭൂതോ ഉയ്യാനഓവരകേ കപിസീസം ആലമ്ബിത്വാ പരോദി. സത്ഥാ തം അപസ്സന്തോ "കഹം, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ"തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "കതപുഞ്ഞോസി ത്വം, ആനന്ദ, പധാനമനുയുഞ്ജ, ഖിപ്പം ഹോഹിസി അനാസവോ, മാ ചിന്തയി, ഇദാനി തയാ മമ കതം ഉപട്ഠാനം കിംകാരണാ നിപ്ഫലം ഭവിസ്സതി, യസ്സ തേ പുബ്ബേ സരാഗാദികാലേപി മമ കതം ഉപട്ഠാനം നിപ്ഫലം നാഹോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ പലാസരുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തദാ ബാരാണസിവാസിനോ മനുസ്സാ ദേവതാമങ്ഗലികാ അഹേസും നിച്ചം

ബലികരണാദീസു പയുത്താ. അഥേകോ ദുഗ്ഗതബ്രാഹ്മണോ “അഹമ്പി ഏകം ദേവതം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ”തി ഏകസ്മിം ഉന്നതപ്പദേസേ ഠിതസ്സ മഹതോ പലാസരുക്ഖസ്സ മൂലം സമം നിത്തിണം കത്വാ പരിക്ഖിപിത്വാ വാലുകം ഓകിരിത്വാവ സമ്മജ്ജിത്വാ രുക്ഖേ ഗന്ധപഞ്ചങ്ഗുലികാനി ദത്വാ മാലാഗന്ധധൂമേഹി പൂജേത്വാ ദീപം ജാലേത്വാ “സുഖം സയാ”തി വത്വാ രുക്ഖം പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമതി. ദുതിയദിവസേ പാതോവ ഗന്ത്വാ സുഖസേയ്യം പുച്ഛതി. അഥേകദിവസം രുക്ഖദേവതാ ചിന്തേസി “അയം ബ്രാഹ്മണോ അതിവിയ മം പടിജഗ്ഗതി, ഇമം ബ്രാഹ്മണം വീമംസിത്വാ യേന കാരണേന മം പടിജഗ്ഗതി, തം ദസ്സാമീ”തി. സാ തസ്മിം ഖണേ ബ്രാഹ്മണേ ആഗന്ത്വാ രുക്ഖമൂലേ സമ്മജ്ജന്തേ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണവേസേന സമീപേ ഠത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൫. “അചേതനം ബ്രാഹ്മണ അസ്സുണന്തം, ജാനോ അജാനന്തമിമം പലാസം;
ആരദ്ധവിരിയോ ധുവം അപ്പമത്തോ, സുഖസേയ്യം പുച്ഛസി കിസ്സ
ഹേതൂ”തി.

തത്ഥ **അസ്സുണന്ത**ന്തി അചേതനത്താവ അസുണന്തം. **ജാനോ**തി തുവം ജാനമാനോ ഹുത്വാ **ധുവം അപ്പമത്തോ**തി നിച്ചം അപ്പമത്തോ.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൬. “ദൂരേ സുതോ ചേവ ബ്രഹാ ച രുക്ഖോ, ദേസേ ഠിതോ
ഭൂതനിവാസരൂപോ;
തസ്മാ നമസ്സാമി ഇമം പലാസം, യേ ചേത്ഥ ഭൂതാ തേ ധനസ്സ
ഹേതൂ”തി.

തത്ഥ **ദൂരേ സുതോ**തി ബ്രാഹ്മണ അയം രുക്ഖോ ദൂരേ സുതോ വിസ്സുതോ, ന ആസന്നട്ഠാനേയേവ പാകടോ. **ബ്രഹാ ചാ**തി മഹന്തോ ച. **ദേസേ ഠിതോ**തി ഉന്നതേ സമേ ഭൂമിപ്പദേസേ ഠിതോ. **ഭൂതനിവാസരൂപോ**തി ദേവതാനിവാസസഭാവോ, അദ്ധാ ഏത്ഥ മഹേസക്ഖാ ദേവതാ നിവുത്ഥാ ഭവിസ്സതി. **തേ ധനസ്സ ഹേതൂ**തി ഇമഞ്ച രുക്ഖം യേ ചേത്ഥ നിവുത്ഥാ ഭൂതാ, തേ ധനസ്സ ഹേതു നമസ്സാമി, ന നിക്കാരണാതി.

തം സുത്വാ രുക്ഖദേവതാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പസന്നാ “അഹം, ബ്രാഹ്മണ, ഇമസ്മിം രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാ, മാ ഭായി, ധനം തേ ദസ്സാമീ”തി തം അസ്സാസേത്വാ അത്തനോ വിമാനദ്വാരേ മഹന്തേന ദേവതാനുഭാവേന ആകാസേ ഠത്വാ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൭. “സോ തേ കരിസ്സാമി യഥാനുഭാവം, കതഞ്ഞുതം ബ്രാഹ്മണ
പേക്ഖമാനോ;
കഥഞ്ഹി ആഗമ്മ സതം സകാസേ, മോഘാനി തേ അസ്സു
പരിഫന്ദിതാനി.

൨൮. “യോ തിന്ദുകരുക്ഖസ്സ പരോ പിലക്ഖോ, പരിവാരിതോ പുബ്ബയഞ്ഞോ
ഉളാരോ;
തസ്സേസ മൂലസ്മിം നിധി നിഖാതോ, അദായാദോ ഗച്ഛ തം
ഉദ്ധരാഹീ”തി.

തത്ഥ **യഥാനുഭാവന്തി** യഥാസത്തി യഥാബലം. **കതഞ്ഞുതന്തി** തയാ മയ്ഹം കതഗുണം ജാനന്തോ തം അത്തനി വിജ്ജമാനം കതഞ്ഞുതം പേക്ഖമാനോ. **ആഗമ്മാതി** ആഗന്ത്വാ. **സതം സകാസേതി** സപ്പുരിസാനം സന്തികേ. **മോഘാനി തേ അസ്സു പരിഫന്ദിതാനീതി** സുഖസേയ്യപുച്ഛനവസേന വാചാഫന്ദിതാനി സമ്മജ്ജനാദികരണേന കായഫന്ദിതാനി ച തവ കഥം അഫലാനി ഭവിസ്സന്തി.

യോ തിന്ദുകരുക്ഖസ്സ പരോ പിലക്ഖോതി യോ ഏസ തിന്ദുകരുക്ഖസ്സ പരതോ പിലക്ഖരുക്ഖോ ഠിതോതി വിമാനദ്വാരേ ഠിതാവ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ദസ്സേതി. **പരിവാരിതോതി**ആദീസു തസ്സ പിലക്ഖരുക്ഖസ്സ മൂലേ ഏസ തം രുക്ഖമൂലം പരിക്ഖിപിത്വാ നിഹിതതായ പരിവാരിതോ, പുബ്ബേ യിട്ഠയഞ്ഞവസേന പുരിമസാമികാനം ഉപ്പന്നതായ **പുബ്ബയഞ്ഞോ,** അനേകനിധികുമ്ഭി ഭാവേന മഹന്തത്താ **ഉളാരോ,** ഭൂമിം ഖണിത്വാ ഠപിതത്താ **നിഖാതോ,** ഇദാനി ദായാദാനം അഭാവതോ **അദായാദോ**. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഏസ തം രുക്ഖമൂലം പരിക്ഖിപിത്വാ ഗീവായ ഗീവം പഹരന്തീനം നിധികുമ്ഭീനം വസേന മഹാനിധി നിഖാതോ അസാമികോ, ഗച്ഛ തം ഉദ്ധരിത്വാ ഗണ്ഹാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സാ ദേവതാ ''ബ്രാഹ്മണ, ത്വം ഏതം ഉദ്ധരിത്വാ ഗണ്ഹന്തോ കിലമിസ്സസി, ഗച്ഛ ത്വം, അഹമേവ തം തവ ഘരം നേത്വാ അസുകസ്മിം അസുകസ്മിഞ്ച ഠാനേ നിദഹിസ്സാമി, ത്വം ഏതം ധനം യാവജീവം പരിഭുഞ്ജന്തോ ദാനം ദേഹി, സീലം രക്ഖാഹീ''തി ബ്രാഹ്മണസ്സ ഓവാദം ദത്വാ തം ധനം അത്തനോ ആനുഭാവേന തസ്സ ഘരേ പതിട്ഠാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

പലാസജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൭൮] ൮. സകുണജാതകവണ്ണനാ

അകരമ്ഹസ തേ കിച്ചന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ അകതഞ്ഞുതം ആരബ്ഭ കഥേസി. ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ അകതഞ്ഞൂയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ രുക്ഖകോട്ടകസകുണോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകസ്സ സീഹസ്സ മംസം ഖാദന്തസ്സ അട്ഠി ഗലേ ലഗ്ഗി, ഗലോ ഉദ്ധുമായി, ഗോചരം ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതി, ഖരാ വേദനാ പവത്തതി. അഥ നം സോ സകുണോ ഗോചരപ്പസുതോ ദിസ്വാ സാഖായ നിലീനോ ''കിം തേ, സമ്മ, ദുക്ഖ''ന്തി പുച്ഛി. സോ തമത്ഥം ആചിക്ഖി. ''അഹം തേ, സമ്മ, ഏതം അട്ഠിം അപനേയ്യം, ഭയേന പന തേ മുഖം പവിസിതും ന വിസഹാമി, ഖാദേയ്യാസിപി മ''ന്തി. ''മാ ഭായി, സമ്മ, നാഹം തം ഖാദാമി, ജീവിതം മേ ദേഹീ''തി. സോ ''സാധൂ''തി തം വാമപസ്സേന നിപജ്ജാപേത്വാ ''കോ ജാനാതി, കിമ്പേസ കരിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ യഥാ മുഖം പിദഹിതും ന സക്കോതി, തഥാ തസ്സ അധരോട്ഠേ ച ഉത്തരോട്ഠേ ച ദണ്ഡകം ഠപേത്വാ മുഖം പവിസിത്വാ അട്ഠികോടിം തുണ്ഡേന പഹരി, അട്ഠി പതിത്വാ ഗതം. സോ അട്ഠിം

പാതേത്വാ സീഹസ്സ മുഖതോ നിക്ഖമന്തോ ദണ്ഡകം തുണ്ഡേന പഹരിത്വാ പാതേന്തോവ നിക്ഖമിത്വാ സാഖഗ്ഗേ നിലീയി. സീഹോ നിരോഗോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം ഏകം വനമഹിംസം വധിത്വാ ഖാദതി. സകുണോ ''വീമംസിസ്സാമി ന''ന്തി തസ്സ ഉപരിഭാഗേ സാഖായ നിലീയിത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൯. ''അകരമ്ഹസ തേ കിച്ചം, യം ബലം അഹുവമ്ഹസേ;
മിഗരാജ നമോ ത്യത്ഥു, അപി കിഞ്ചി ലഭാമസേ''തി.

തത്ഥ **അകരമ്ഹസ തേ കിച്ച**ന്തി ഭോ, സീഹ, മയമ്പി തവ ഏകം കിച്ചം അകരിമ്ഹ. **യം ബലം അഹുവമ്ഹസേ**തി യം അമ്ഹാകം ബലം അഹോസി, തേന ബലേന തതോ കിഞ്ചി അഹാപേത്വാ അകരിമ്ഹയേവ.

തം സുത്വാ സീഹോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൦. ''മമ ലോഹിതഭക്ഖസ്സ, നിച്ചം ലുദ്ദാനി കുബ്ബതോ;
ദന്തന്തരഗതോ സന്തോ, തം ബഹും യമ്പി ജീവസീ''തി.

തം സുത്വാ സകുണോ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൧. ''അകതഞ്ഞുമകത്താരം, കതസ്സ അപ്പടികാരകം;
യസ്മിം കതഞ്ഞുതാ നത്ഥി, നിരത്ഥാ തസ്സ സേവനാ.

൩൨. ''യസ്സ സമ്മുഖചിണ്ണേന, മിത്തധമ്മോ ന ലബ്ഭതി;
അനുസൂയമനക്കോസം, സണികം തമ്ഹാ അപക്കമേ''ന്തി.

തത്ഥ **അകതഞ്ഞു**ന്തി കതഗുണം അജാനന്തം. **അകത്താര**ന്തി യംകിഞ്ചി അകരോന്തം. **സമ്മുഖചിണ്ണേനാ**തി സമ്മുഖേ കതേന ഗുണേന. **അനുസൂയമനക്കോസ**ന്തി തം പുഗ്ഗലം ന ഉസൂയന്തോ ന അക്കോസന്തോ സണികം തമ്ഹാ പാപപുഗ്ഗലാ അപഗച്ഛേയ്യാതി. ഏവം വത്വാ സോ സകുണോ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സീഹോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സകുണോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സകുണജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൦൯] ൯. ഛവജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബമിദം ചരിമം കതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **വിനയേ** (പാചി॰ ൬൪൫) വിത്ഥാരതോ ആഗതമേവ. അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ - സത്ഥാ ഛബ്ബഗ്ഗിയേ പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ ഉച്ചേ ആസനേ നിസിന്നസ്സ ധമ്മം ദേസേഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഏവം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ ''അയുത്തം, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകം മമ ധമ്മേ അഗാരവകരണം, പോരാണകപണ്ഡിതാ ഹി നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ ബാഹിരകമന്തേപി വാചേന്തേ ഗരഹിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ചണ്ഡാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേസി. തസ്സ ഭരിയാ അമ്ബദോഹളിനീ ഹുത്വാ തം ആഹ "സാമി, ഇച്ഛാമഹം അമ്ബം ഖാദിതു"ന്തി. "ഭദ്ദേ, ഇമസ്മിം കാലേ അമ്ബം നത്ഥി, അഞ്ഞം കിഞ്ചി അമ്ബിലഫലം ആഹരിസ്സാമീ"തി. "സാമി, അമ്ബഫലം ലഭമാനാവ ജീവിസ്സാമി, അലഭമാനായ മേ ജീവിതം നത്ഥീ"തി. സോ തസ്സാ പടിബദ്ധചിത്തോ "കഹം നു ഖോ അമ്ബഫലം ലഭിസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി. തേന ഖോ പന സമയേന ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ അമ്ബോ ധുവഫലോ ഹോതി. സോ "തതോ അമ്ബപക്കം ആഹരിത്വാ ഇമിസ്സാ ദോഹളം പടിപ്പസ്സമ്ഭേസ്സാമീ"തി രത്തിഭാഗേ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ അമ്ബം അഭിരുഹിത്വാ നിലീനോ സാഖായ സാഖം അമ്ബം ഓലോകേന്തോ വിചരി. തസ്സ തഥാ കരോന്തസ്സേവ രത്തി വിഭായി. സോ ചിന്തേസി "സചേ ഇദാനി ഓതരിത്വാ ഗമിസ്സാമി, ദിസ്വാ മം 'ചോരോ'തി ഗണ്ഹിസ്സന്തി, രത്തിഭാഗേ ഗമിസ്സാമീ"തി. അഥേകം വിടപം അഭിരുഹിത്വാ നിലീനോ അച്ഛി.

തദാ ബാരാണസിരാജാ "പുരോഹിതസ്സ സന്തികേ മന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ അമ്ബരുക്ഖമൂലേ ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ ആചരിയം നീചേ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ മന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹി. ബോധിസത്തോ ഉപരി നിലീനോ ചിന്തേസി - "യാവ അധമ്മികോ അയം രാജാ, യോ ഉച്ചാസനേ നിസീദിത്വാ മന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹാതി. അയം ബ്രാഹ്മണോപി അധമ്മികോ, യോ നീചാസനേ നിസീദിത്വാ മന്തേ വാചേതി. അഹമ്പി അധമ്മികോ, യോ മാതുഗാമസ്സ വസം ഗന്ത്വാ മമ ജീവിതം അഗണേത്വാ അമ്ബം ആഹരാമീ"തി. സോ രുക്ഖതോ ഓതരന്തോ ഏകം ഓലമ്ബനസാഖം ഗഹേത്വാ തേസം ഉഭിന്നമ്പി അന്തരേ പതിട്ഠായ "മഹാരാജ, അഹം നട്ഠോ, ത്വം മൂള്ഹോ, പുരോഹിതോ മതോ"തി ആഹ. സോ രഞ്ഞാ "കിംകാരണാ"തി പുട്ഠോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൩."സബ്ബമിദം ചരിമം കതം, ഉഭോ ധമ്മം ന പസ്സരേ;
ഉഭോ പകതിയാ ചുതാ, യോ ചായം മന്തേജ്ഝാപേതി;
യോ ച മന്തം അധീയതീ"തി.

തത്ഥ **സബ്ബമിദം ചരിമം കത**ന്തി യം അമ്ഹേഹി തീഹി ജനേഹി കതം, സബ്ബം ഇദം കിച്ചം ലാമകം നിമ്മരിയാദം അധമ്മികം. ഏവം അത്തനോ ചോരഭാവം തേസഞ്ച മന്തേസു അഗാരവം ഗരഹിത്വാ പുന ഇതരേ ദ്വേയേവ ഗരഹന്തോ **"ഉഭോ ധമ്മം ന പസ്സരേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഉഭോ**തി ഇമേ ദ്വേപി ജനാ ഗരുകാരാരഹം പോരാണകധമ്മം ന പസ്സന്തി, തതോ ധമ്മപകതിതോ ചുതാ. ധമ്മോ ഹി പഠമുപ്പത്തിവസേന പകതി നാമ. വുത്തമ്പി ചേതം -

"ധമ്മോ ഹവേ പാതുരഹോസി പുബ്ബേ;
പച്ഛാ അധമ്മോ ഉദപാദി ലോകേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൨൭);

യോ ചായന്തി യോ ച അയം നീചാസനേ നിസീദിത്വാ മന്തേ അജ്ഝാപേതി, യോ ച ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ അധീയതീതി.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൪."സാലീനം ഓദനം ഭുഞ്ജേ, സുചിം മംസൂപസേചനം;
തസ്മാ ഏതം ന സേവാമി, ധമ്മം ഇസീഹി സേവിത"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - അഹഞ്ഹി ഭോ ഇമസ്സ രഞ്ഞോ സന്തകം സാലീനം ഓദനം **സുചിം** പണ്ഡരം നാനപ്പകാരായ മംസവികതിയാ സിത്തം **മംസൂപസേചനം** ഭുഞ്ജാമി, തസ്മാ ഉദരേ ബദ്ധോ ഹുത്വാ ഏതം ഏസിതഗുണേഹി ഇസീഹി സേവിതം ധമ്മം ന സേവാമീതി.

തം സുത്വാ ഇതരോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൫."പരിബ്ബജ മഹാ ലോകോ, പചന്തഞ്ഞേപി പാണിനോ;
മാ തം അധമ്മോ ആചരിതോ, അസ്മാ കുമ്ഭമിവാഭിദാ.

൩൬."ധിരത്ഥു തം യസലാഭം, ധനലാഭഞ്ച ബ്രാഹ്മണ;
യാ വുത്തി വിനിപാതേന, അധമ്മചരണേന വാ"തി.

തത്ഥ **പരിബ്ബജാ**തി ഇതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛ. **മഹാ**തി അയം ലോകോ നാമ മഹാ. **പചന്തഞ്ഞേപി പാണിനോ**തി ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ അഞ്ഞേപി പാണിനോ പചന്തി, നായമേവേകോ രാജാ. **അസ്മാ കുമ്ഭമിവാഭിദാ**തി പാസാണോ ഘടം വിയ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യം ത്വം അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ ഇധ വസന്തോ അധമ്മം ആചരസി, സോ അധമ്മോ ഏവം ആചരിതോ പാസാണോ ഘടം വിയ മാ തം ഭിന്ദി.

"ധിരത്ഥൂ"തി ഗാഥായ അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - ബ്രാഹ്മണ യോ ഏസ ഏവം തവ യസലാഭോ ച ധനലാഭോ ച ധിരത്ഥു, തം ഗരഹാമ മയം. കസ്മാ? യസ്മാ അയം തയാ ലദ്ധലാഭോ ആയതിം അപായേസു വിനിപാതനഹേതുനാ സമ്പതി ച അധമ്മചരണേന ജീവിതവുത്തി നാമ ഹോതി, യാ ചേസാ വുത്തി ഇമിനാ ആയതിം വിനിപാതേന ഇധ അധമ്മചരണേന വാ നിപ്പജ്ജതി, കിം തായ, തേന തം ഏവം വദാമീതി.

അഥസ്സ ധമ്മകഥായ രാജാ പസീദിത്വാ "ഭോ, പുരിസ, കിംജാതികോസീ"തി പുച്ഛി. "ചണ്ഡാലോ അഹം, ദേവാ"തി. ഭോ "സചേ ത്വം ജാതിസമ്പന്നോ അഭവിസ്സസ, രജ്ജം തേ അഹം അദസ്സം, ഇതോ പട്ഠായ പന അഹം ദിവാ രാജാ ഭവിസ്സാമി, ത്വം രത്തിം രാജാ ഹോഹീ"തി അത്തനോ കണ്ഠേ പിളന്ധനം പുപ്ഫദാമം തസ്സ ഗീവായം പിളന്ധാപേത്വാ തം നഗരഗുത്തികം അകാസി. അയം നഗരഗുത്തികാനം കണ്ഠേ രത്തപുപ്ഫദാമപിളന്ധനവംസോ. തതോ പട്ഠായ പന രാജാ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ആചരിയേ ഗാരവം കരിത്വാ നീചേ ആസനേ നിസിന്നോ മന്തേ ഉഗ്ഗണ്ഹീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ചണ്ഡാലപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഛവജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൧൦] ൧൦. സേയ്യജാതകവണ്ണനാ

സസമുദ്ദപരിയായന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരന്തോ ഏകം അഭിരൂപം അലങ്കതപടിയത്തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ ഉക്കണ്ഠിതോ

സാസനേ നാഭിരമി. അഥ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ആരോചേസും. സോ ഭഗവതാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുട്ഠോ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വത്വാ "കോ തം ഉക്കണ്ഠാപേസീ"തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ "കസ്മാ ത്വം ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഉക്കണ്ഠിതോസി, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാ പുരോഹിതട്ഠാനം ലഭന്താപി തം പടിക്ഖിപിത്വാ പബ്ബജിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പുരോഹിതസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ രഞ്ഞോ പുത്തേന സദ്ധിം ഏകദിവസേ വിജായി. രാജാ "അത്ഥി നു ഖോ കോചി മേ പുത്തേന സദ്ധിം ഏകദിവസേ ജാതോ"തി അമച്ചേ പുച്ഛി. "അത്ഥി, മഹാരാജ, പുരോഹിതസ്സ പുത്തോ"തി. രാജാ തം ആഹരാപേത്വാ ധാതീനം ദത്വാ പുത്തേന സദ്ധിം ഏകതോവ പടിജഗ്ഗാപേസി. ഉഭിന്നം ആഭരണാനി ചേവ പാനഭോജനാദീനി ച ഏകസദിസാനേവ അഹേസും. തേ വയപ്പത്താ ഏകതോവ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആഗമംസു. രാജാ പുത്തസ്സ ഓപരജ്ജം അദാസി, മഹായസോ അഹോസി. തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തോ രാജപുത്തേന സദ്ധിം ഏകതോവ ഖാദതി പിവതി സയതി, അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസ്സാസോ ഥിരോ അഹോസി.

അപരഭാഗേ രാജപുത്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "മയ്ഹം സഹായോ രജ്ജമനുസാസതി, സല്ലക്ഖിതക്ഖണേയേവ ഖോ പന മയ്ഹം പുരോഹിതട്ഠാനം ദസ്സതി, കിം മേ ഘരാവാസേന, പബ്ബജിത്വാ വിവേകമനുബ്രൂഹേസ്സാമീ"തി? സോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ മഹാസമ്പത്തിം ഛഡ്ഡേത്വാ ഏകകോവ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ മനോരമേ ഭൂമിഭാഗേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ വിഹാസി. തദാ രാജാ തം അനുസ്സരിത്വാ "മയ്ഹം സഹായോ ന പഞ്ഞായതി, കഹം സോ"തി പുച്ഛി. അമച്ചാ തസ്സ പബ്ബജിതഭാവം ആരോചേത്വാ "രമണീയേ കിര വനസണ്ഡേ വസതീ"തി ആഹംസു. രാജാ തസ്സ വസനോകാസം പുച്ഛിത്വാ സേയ്യം നാമ അമച്ചം "ഗച്ഛ സഹായം മേ ഗഹേത്വാ ഏഹി, പുരോഹിതട്ഠാനമസ്സ ദസ്സാമീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന പച്ചന്തഗാമം പത്വാ തത്ഥ ഖന്ധാവാരം ഠപേത്വാ വനചരകേഹി സദ്ധിം ബോധിസത്തസ്സ വസനോകാസം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം പണ്ണസാലദ്വാരേ സുവണ്ണപടിമം വിയ നിസിന്നം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ "ഭന്തേ, രാജാ തുയ്ഹം പുരോഹിതട്ഠാനം ദാതുകാമോ, ആഗമനം തേ ഇച്ഛതീ"തി ആഹ.

ബോധിസത്തോ "തിട്ഠതു പുരോഹിതട്ഠാനം, അഹം സകലം കാസികോസലജമ്ബുദീപരജ്ജം ചക്കവത്തിസിരിമേവ വാ ലഭന്തോപി ന ഗച്ഛിസ്സാമി, ന ഹി പണ്ഡിതാ സകിം ജഹിതകിലേസേ പുന ഗണ്ഹന്തി, സകിം ജഹിതഞ്ഹി നിട്ഠുഭഖേളസദിസം ഹോതീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൭."സസമുദ്ദപരിയായം, മഹിം സാഗരകുണ്ഡലം;
ന ഇച്ഛേ സഹ നിന്ദായ, ഏവം സേയ്യ വിജാനഹി.

൩൮. ധിരത്ഥു തം യസലാഭം, ധനലാഭഞ്ച ബ്രാഹ്മണ;
യാ വുത്തി വിനിപാതേന, അധമ്മചരണേന വാ.

൩൯. ‘‘അപി ചേ പത്തമാദായ, അനഗാരോ പരിബ്ബജേ;
സായേവ ജീവികാ സേയ്യോ, യാ ചാധമ്മേന ഏസനാ.

൪൦. ‘‘അപി ചേ പത്തമാദായ, അനഗാരോ പരിബ്ബജേ;
അഞ്ഞം അഹിംസയം ലോകേ, അപി രജ്ജേന തം വര’’ന്തി.

തത്ഥ **സസമുദ്ദപരിയായ**ന്തി പരിയായോ വുച്ചതി പരിവാരോ, സമുദ്ദം പരിവാരേത്വാ ഠിതേന ചക്കവാളപബ്ബതേന സദ്ധിം, സമുദ്ദസങ്ഖാതേന വാ പരിവാരേന സദ്ധിന്തി അത്ഥോ. **സാഗരകുണ്ഡല**ന്തി സാഗരമജ്ഝേ ദീപവസേന ഠിതത്താ തസ്സ കുണ്ഡലഭൂതന്തി അത്ഥോ. **നിന്ദായാ**തി ഝാനസുഖസമ്പന്നം പബ്ബജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ ഇസ്സരിയം ഗണ്ഹീതി ഇമായ നിന്ദായ. **സേയ്യാ**തി തം നാമേനാലപതി. **വിജാനഹീ**തി ധമ്മം വിജാനാഹി. **യാ വുത്തി വിനിപാതേനാ**തി യാ പുരോഹിതട്ഠാനവസേന ലദ്ധാ യസലാഭധനലാഭവുത്തി ഝാനസുഖതോ അത്തവിനിപാതനസങ്ഖാതേന വിനിപാതേന ഇതോ ഗന്ത്വാ ഇസ്സരിയമദമത്തസ്സ അധമ്മചരണേന വാ ഹോതി, തം വുത്തിം ധിരത്ഥു.

പത്തമാദായാതി ഭിക്ഖാഭാജനം ഗഹേത്വാ. **അനഗാരോ**തി അപി അഹം അഗാരവിരഹിതോ പരകുലേസു ചരേയ്യം. **സായേവ ജീവികാ**തി സാ ഏവ മേ ജീവികാ സേയ്യോ വരതരാ. **യാ ചാധമ്മേന ഏസനാ**തി യാ ച അധമ്മേന ഏസനാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യാ അധമ്മേന ഏസനാ, തതോ ഏസാവ ജീവികാ സുന്ദരതരാതി. **അഹിംസയ**ന്തി അവിഹേഠേന്തോ. **അപി രജ്ജേനാ**തി ഏവം പരം അവിഹേഠേന്തോ കപാലഹത്ഥസ്സ മമ ജീവികകപ്പനം രജ്ജേനാപി വരം ഉത്തമന്തി.

ഇതി സോ പുനപ്പുനം യാചന്തമ്പി തം പടിക്ഖിപി. സേയ്യോപി തസ്സ മനം അലഭിത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സ അനാഗമനഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി, അപരേപി ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി സച്ഛികരിംസു.

തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സേയ്യോ സാരിപുത്തോ, പുരോഹിതപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സേയ്യജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കാലിങ്ഗവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. പുചിമന്ദവഗ്ഗോ

[൩൧൧] ൧. പുചിമന്ദജാതകവണ്ണനാ

ഉട്ഠേഹി ചോരാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഥേരേ കിര രാജഗഹം ഉപനിസ്സായ അരഞ്ഞകുടികായ വിഹരന്തേ ഏകോ ചോരോ നഗരദ്വാരഗാമേ ഏകസ്മിം

ഗേഹേ സന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ ഹത്ഥസാരം ആദായ പലായിത്വാ ഥേരസ്സ കുടിപരിവേണം പവിസിത്വാ "ഇധ മയ്ഹം ആരക്ഖോ ഭവിസ്സതീ"തി ഥേരസ്സ പണ്ണസാലായ പമുഖേ നിപജ്ജി. ഥേരോ തസ്സ പമുഖേ സയിതഭാവം ഞത്വാ തസ്മിം ആസങ്കം കത്വാ "ചോരസംസഗ്ഗോ നാമ ന വട്ടതീ"തി നിക്ഖമിത്വാ "മാ ഇധ സയീ"തി നീഹരി. സോ ചോരോ തതോ നിക്ഖമിത്വാ പദം മോഹേത്വാ പലായി. മനുസ്സാ ഉക്കം ആദായ ചോരസ്സ പദാനുസാരേന തത്ഥ ആഗന്ത്വാ തസ്സ ആഗതട്ഠാനഠിതട്ഠാനനിസിന്നട്ഠാനസയിതട്ഠാനാദീനി ദിസ്വാ "ചോരോ ഇതോ ആഗതോ, ഇധ ഠിതോ, ഇധ നിസിന്നോ, ഇമിനാ ഠാനേന അപഗതോ, ന ദിട്ഠോ നോ"തി ഇതോ ചിതോ ച പക്ഖന്ദിത്വാ അദിസ്വാവ പടിഗതാ. പുനദിവസേ ഥേരോ പുബ്ബണ്ഹസമയം രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ വേളുവനം ഗന്ത്വാ തം പവത്തിം സത്ഥു ആരോചേസി. സത്ഥാ "ന ഖോ, മോഗ്ഗല്ലാന, ത്വഞ്ഞേവ ആസങ്കിതബ്ബയുത്തകം ആസങ്കി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ആസങ്കിംസൂ"തി വത്വാ ഥേരേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ നഗരസ്സ സുസാനവനേ നിമ്ബരുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകദിവസം നഗരദ്വാരഗാമേ കതകമ്മചോരോ തം സുസാനവനം പാവിസി. തദാ ച പന തത്ഥ നിമ്ബോ ച അസ്സത്ഥോ ചാതി ദ്വേ ജേട്ഠകരുക്ഖാ. ചോരോ നിമ്ബരുക്ഖമൂലേ ഭണ്ഡികം ഠപേത്വാ നിപജ്ജി. തസ്മിം പന കാലേ ചോരേ ഗഹേത്വാ നിമ്ബസൂലേ ഉത്താസേന്തി. അഥ സാ ദേവതാ ചിന്തേസി "സചേ മനുസ്സാ ആഗന്ത്വാ ഇമം ചോരം ഗണ്ഹിസ്സന്തി, ഇമസ്സേവ നിമ്ബരുക്ഖസ്സ സാഖം ഛിന്ദിത്വാ സൂലം കത്വാ ഏതം ഉത്താസേസ്സന്തി, ഏവം സന്തേ രുക്ഖോ നസ്സിസ്സതി, ഹന്ദ നം ഇതോ നീഹരിസ്സാമീ"തി. സാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൫."ഉട്ഠേഹി ചോര കിം സേസി, കോ അത്ഥോ സുപനേന തേ;
മാ തം ഗഹേസും രാജാനോ, ഗാമേ കിബ്ബിസകാരക"ന്തി.

തത്ഥ **രാജാനോ**തി രാജപുരിസേ സന്ധായ വുത്തം. **കിബ്ബിസകാരക**ന്തി ദാരുണസാഹസികചോരകമ്മകാരകം.

ഇതി നം വത്വാ "യാവ തം രാജപുരിസാ ന ഗണ്ഹന്തി, താവ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛാ"തി ഭായാപേത്വാ പലാപേസി. തസ്മിം പലാതേ അസ്സത്ഥദേവതാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൬."യം നു ചോരം ഗഹേസ്സന്തി, ഗാമേ കിബ്ബിസകാരകം;
കിം തത്ഥ പുചിമന്ദസ്സ, വനേ ജാതസ്സ തിട്ഠതോ"തി.

തത്ഥ **വനേ ജാതസ്സ തിട്ഠതോ**തി നിമ്ബോ വനേ ജാതോ ചേവ ഠിതോ ച. ദേവതാ പന തത്ഥ നിബ്ബത്തത്താ രുക്ഖസമുദാചാരേനേവ സമുദാചരി.

തം സുത്വാ നിമ്ബദേവതാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൭."ന ത്വം അസ്സത്ഥ ജാനാസി, മമ ചോരസ്സ ചന്തരം;
ചോരം ഗഹേത്വാ രാജാനോ, ഗാമേ കിബ്ബിസകാരകം;
അപ്പേന്തി നിമ്ബസൂലസ്മിം, തസ്മിം മേ സങ്കതേ മനോ"തി.

തത്ഥ **അസ്സത്ഥാ**തി പുരിമനയേനേവ തസ്മിം നിബ്ബത്തദേവതം സമുദാചരതി. **മമ ചോരസ്സ ചന്തര**ന്തി മമ ച ചോരസ്സ ച ഏകതോ അവസനകാരണം. **അപ്പേന്തി നിമ്ബസൂലസ്മി**ന്തി ഇമസ്മിം കാലേ രാജാനോ ചോരം നിമ്ബസൂലേ ആവുണന്തി. **തസ്മിം മേ സങ്കതേ മനോ**തി തസ്മിം കാരണേ മമ ചിത്തം സങ്കതി. സചേ ഹി ഇമം സൂലേ ആവുണിസ്സന്തി, വിമാനം മേ നസ്സിസ്സതി, അഥ സാഖായ ഓലമ്ബേസ്സന്തി, വിമാനേ മേ കുണപഗന്ധോ ഭവിസ്സതി, തേനാഹം ഏതം പലാപേസിന്തി അത്ഥോ.

ഏവം താസം ദേവതാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം സല്ലപന്താനഞ്ഞേവ ഭണ്ഡസാമികാ ഉക്കാഹത്ഥാ പദാനുസാരേന ആഗന്ത്വാ ചോരസ്സ സയിതട്ഠാനം ദിസ്വാ "അമ്ഭോ ഇദാനേവ ചോരോ ഉട്ഠായ പലാതോ, ന ലദ്ധോ നോ ചോരോ, സചേ ലഭിസ്സാമ, ഇമസ്സേവ നം നിമ്ബസ്സ സൂലേ വാ ആവുണിത്വാ സാഖായ വാ ഓലമ്ബേത്വാ ഗമിസ്സാമാ"തി വത്വാ ഇതോ ചിതോ ച പക്ഖന്ദിത്വാ ചോരം അദിസ്വാവ ഗതാ.

തേസം വചനം സുത്വാ അസ്സത്ഥദേവതാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൪. "സങ്കേയ്യ സങ്കിതബ്ബാനി, രക്ഖേയ്യാനാഗതം ഭയം;
അനാഗതഭയാ ധീരോ, ഉഭോ ലോകേ അവേക്ഖതീ"തി.

തത്ഥ **രക്ഖേയ്യാനാഗതം ഭയ**ന്തി ദ്വേ അനാഗതഭയാനി ദിട്ഠധമ്മികഞ്ചേവ സമ്പരായികഞ്ചാതി. തേസു പാപമിത്തേ പരിവജ്ജേന്തോ ദിട്ഠധമ്മികം രക്ഖതി, തീണി ദുച്ചരിതാനി പരിവജ്ജേന്തോ സമ്പരായികം രക്ഖതി. **അനാഗതഭയാ**തി അനാഗതഭയഹേതുതം ഭയം ഭായമാനോ **ധീരോ** പണ്ഡിതോ പുരിസോ പാപമിത്തസംസഗ്ഗം ന കരോതി, തീഹിപി ദ്വാരേഹി ദുച്ചരിതം ന ചരതി. **ഉഭോ ലോകേ**തി ഏവം ഭായന്തോ ഹേസ ഇധലോകപരലോകസങ്ഖാതേ ഉഭോ ലോകേ അവേക്ഖതി ഓലോകേതി, ഓലോകയമാനോ ഇധലോകഭയേന പാപമിത്തേ വിവജ്ജേതി, പരലോകഭയേന പാപം ന കരോതീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അസ്സത്ഥദേവതാ ആനന്ദോ അഹോസി, നിമ്ബദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

പുചിമന്ദജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൧൨] ൨. കസ്സപമന്ദിയജാതകവണ്ണനാ

അപി കസ്സപ മന്ദിയാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മഹല്ലകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകോ കുലപുത്തോ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ കമ്മട്ഠാനേ അനുയുത്തോ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തസ്സ അപരഭാഗേ മാതാ കാലമകാസി. സോ മാതു അച്ചയേന പിതരഞ്ച കനിട്ഠഭാതരഞ്ച പബ്ബാജേത്വാ ജേതവനേ വസിത്വാ വസ്സൂപനായികസമയേ ചീവരപച്ചയസ്സ സുലഭതം സുത്വാ ഏകം ഗാമകാവാസം ഗന്ത്വാ തയോപി തത്ഥേവ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ വുത്ഥവസ്സാ ജേതവനമേവ ആഗമംസു. ദഹരഭിക്ഖു ജേതവനസ്സ ആസന്നട്ഠാനേ "സാമണേര ത്വം ഥേരം വിസ്സാമേത്വാ ആനേയ്യാസി, അഹം പുരേതരം ഗന്ത്വാ പരിവേണം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി ജേതവനം പാവിസി. മഹല്ലകത്ഥേരോ സണികം ആഗച്ഛതി. സാമണേരോ പുനപ്പുനം സീസേന ഉപ്പീളേന്തോ വിയ "ഗച്ഛ, ഭന്തേ, ഗച്ഛ,

ഭന്തേ''തി തം ബലക്കാരേന നേതി. ഥേരോ ''ത്വം മം അത്തനോ വസം ആനേസീ''തി പുന നിവത്തിത്വാ കോടിതോ പട്ഠായ ആഗച്ഛതി. തേസം ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കരോന്താനഞ്ഞേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ, അന്ധകാരോ ജാതോ.

ഇതരോപി പരിവേണം സമ്മജ്ജിത്വാ ഉദകം ഉപട്ഠപേത്വാ തേസം ആഗമനം അപസ്സന്തോ ഉക്കം ഗഹേത്വാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ തേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ''കിം ചിരായിത്ഥാ''തി പുച്ഛി. മഹല്ലകോ തം കാരണം കഥേസി. സോ തേ ദ്വേപി വിസ്സാമേത്വാ സണികം ആനേസി. തം ദിവസം ബുദ്ധുപട്ഠാനസ്സ ഓകാസം ന ലഭി. അഥ നം ദുതിയദിവസേ ബുദ്ധുപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം സത്ഥാ ''കദാ ആഗതോസീ''തി പുച്ഛി. ''ഹിയ്യോ, ഭന്തേ''തി. ''ഹിയ്യോ ആഗന്ത്വാ അജ്ജ ബുദ്ധുപട്ഠാനം കരോസീ''തി? സോ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വത്വാ തം കാരണം ആചിക്ഖി. സത്ഥാ മഹല്ലകം ഗരഹിത്വാ ''ന ഏസ ഇദാനേവ ഏവരൂപം കമ്മം കരോതി, പുബ്ബേപി അകാസി. ഇദാനി പന തേന ത്വം കിലമിതോ, പുബ്ബേപി പണ്ഡിതേ കിലമേസീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിനിഗമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ വയപ്പത്തകാലേ മാതാ കാലമകാസി. സോ മാതു സരീരകിച്ചം കത്വാ മാസദ്ധമാസച്ചയേന ഘരേ വിജ്ജമാനം ധനം ദാനം ദത്വാ പിതരഞ്ച കനിട്ഠഭാതരഞ്ച ഗഹേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ദേവദത്തിയം വക്കലം ഗഹേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഫലേഹി യാപേന്തോ രമണീയേ വനസണ്ഡേ വസി. ഹിമവന്തേ പന വസ്സകാലേ അച്ഛിന്നധാരേ ദേവേ വസ്സന്തേ ന സക്കാ ഹോതി കന്ദമൂലം ഖണിതും, ഫലാനി ച പണ്ണാനി ച പതന്തി. താപസാ യേഭുയ്യേന ഹിമവന്തതോ നിക്ഖമിത്വാ മനുസ്സപഥേ വസന്തി. തദാ ബോധിസത്തോ പിതരഞ്ച കനിട്ഠഭാതരഞ്ച ഗഹേത്വാ മനുസ്സപഥേ വസിത്വാ പുന ഹിമവന്തേ പുപ്ഫിതഫലിതേ തേ ഉഭോപി ഗഹേത്വാ ഹിമവന്തേ അത്തനോ അസ്സമപദം ആഗച്ഛന്തോ അസ്സമസ്സാവിദൂരേ സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ ''തുമ്ഹേ സണികം ആഗച്ഛേയ്യാഥ, അഹം പുരതോ ഗന്ത്വാ അസ്സമം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ''തി വത്വാ തേ ഓഹായ ഗതോ. ഖുദ്ദകതാപസോ പിതരാ സദ്ധിം സണികം ഗച്ഛന്തോ തം കടിപ്പദേസേ സീസേന ഉപ്പീളേന്തോ വിയ ഗച്ഛ ഗച്ഛാതി തം ബലക്കാരേന നേതി. മഹല്ലകോ ''ത്വം മം അത്തനോ രുചിയാ ആനേസീ''തി പടിനിവത്തിത്വാ കോടിതോ പട്ഠായ ആഗച്ഛതി. ഏവം തേസം കലഹം കരോന്താനഞ്ഞേവ അന്ധകാരോ അഹോസി.

ബോധിസത്തോപി പണ്ണസാലം സമ്മജ്ജിത്വാ ഉദകം ഉപട്ഠപേത്വാ ഉക്കമാദായ പടിപഥം ആഗച്ഛന്തോ തേ ദിസ്വാ ''ഏത്തകം കാലം കിം കരിത്ഥാ''തി ആഹ. ഖുദ്ദകതാപസോ പിതരാ കതകാരണം കഥേസി. ബോധിസത്തോ ഉഭോപി തേ സണികം നേത്വാ പരിക്ഖാരം പടിസാമേത്വാ പിതരം ന്ഹാപേത്വാ പാദധോവനപിട്ഠിസമ്ബാഹനാദീനി കത്വാ അങ്ഗാരകപല്ലം ഉപട്ഠപേത്വാ പടിപ്പസ്സദ്ധകിലമഥം പിതരം ഉപനിസീദിത്വാ ''താത, തരുണദാരകാ നാമ മത്തികാഭാജനസദിസാ മുഹുത്തനേവ ഭിജ്ജന്തി , സകിം ഭിന്നകാലതോ പട്ഠായ പുന ന സക്കാ ഹോന്തി ഘടേതും, തേ അക്കോസന്താപി പരിഭാസന്താപി മഹല്ലകേഹി അധിവാസേതബ്ബാ''തി വത്വാ പിതരം ഓവദന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൩."അപി കസ്സപ മന്ദിയാ, യുവാ സപതി ഹന്തി വാ;
സബ്ബം തം ഖമതേ ധീരോ, പണ്ഡിതോ തം തിതിക്ഖതി.

൪൪."സചേപി സന്തോ വിവദന്തി, ഖിപ്പം സന്ധീയരേ പുന;
ബാലാ പത്താവ ഭിജ്ജന്തി, ന തേ സമഥമജ്ഝഗൂ.

൪൫."ഏതേ ഭിയ്യോ സമായന്തി, സന്ധി തേസം ന ജീരതി;
യോ ചാധിപന്നം ജാനാതി, യോ ച ജാനാതി ദേസനം.

൪൬."ഏസോ ഹി ഉത്തരിതരോ, ഭാരവഹോ ധുരദ്ധരോ;
യോ പരേസാധിപന്നാനം, സയം സന്ധാതുമരഹതീ"തി.

തത്ഥ **കസ്സപാ**തി പിതരം നാമേനാലപതി. **മന്ദിയാ**തി മന്ദീഭാവേന തരുണതായ. **യുവാ സപതി ഹന്തി വാ**തി തരുണദാരകോ അക്കോസതിപി പഹരതിപി. **ധീരോ**തി ധിക്കതപാപോ, ധീ വാ വുച്ചതി പഞ്ഞാ, തായ സമന്നാഗതോതിപി അത്ഥോ. ഇതരം പന ഇമസ്സേവ വേവചനം. ഉഭയേനാപി സബ്ബം തം ബാലദാരകേഹി കതം അപരാധം മഹല്ലകോ ധീരോ പണ്ഡിതോ സഹതി തിതിക്ഖതീതി ദസ്സേതി.

സന്ധീയരേതി പുന മിത്തഭാവേന സന്ധീയന്തി ഘടീയന്തി. **ബാലാ പത്താവാ**തി ബാലകാ പന മത്തികാപത്താവ ഭിജ്ജന്തി. **ന തേ സമഥമജ്ഝഗൂ**തി തേ ബാലകാ അപ്പമത്തകമ്പി വിവാദം കത്വാ വേരൂപസമനം ന വിന്ദന്തി നാധിഗച്ഛന്തി. **ഏതേ ഭിയ്യോ**തി ഏതേ ദ്വേ ജനാ ഭിന്നാപി പുന സമാഗച്ഛന്തി. **സന്ധീ**തി മിത്തസന്ധി. **തേസ**ന്തി തേസഞ്ഞേവ ദ്വിന്നം സന്ധി ന ജീരതി. **യോ ചാധിപന്ന**ന്തി യോ ച അത്തനാ അധിപന്നം അതിക്കന്തം അഞ്ഞസ്മിം കതദോസം ജാനാതി. **ദേസന**ന്തി യോ ച തേന അത്തനോ ദോസം ജാനന്തേന ദേസിതം അച്ചയദേസനം പടിഗ്ഗണ്ഹിതും ജാനാതി.

യോ പരേസാധിപന്നാനന്തി യോ പരേസം അധിപന്നാനം ദോസേന അഭിഭൂതാനം അപരാധകാരകാനം. **സയം സന്ധാതുമരഹതീ**തി തേസു അഖമാപേന്തേസുപി "ഏഹി, ഭദ്രമുഖ, ഉദ്ദേസം ഗണ്ഹ, അട്ഠകഥം സുണ, ഭാവനമനുയുഞ്ജ, കസ്മാ പരിബാഹിരോ ഹോസീ"തി ഏവം സയം സന്ധാതും അരഹതി മിത്തഭാവം ഘടേതി, ഏസോ ഏവരൂപോ മേത്താവിഹാരീ ഉത്തരിതരോ മിത്തഭാരസ്സ മിത്തധുരസ്സ ച വഹനതോ **"ഭാരവഹോ"**തി **"ധുരദ്ധരോ"**തി ച സങ്ഖം ഗച്ഛതീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ പിതു ഓവാദം അദാസി, സോപി തതോ പഭുതി ദന്തോ അഹോസി സുദന്തോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പിതാ താപസോ മഹല്ലകോ അഹോസി, ഖുദ്ദകതാപസോ സാമണേരോ, പിതു ഓവാദദായകോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കസ്സപമന്ദിയജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൭൩] ൩. ഖന്തിവാദീജാതകവണ്ണനാ

യോ തേ ഹത്ഥേ ച പാദേ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കോധനഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതമേവ. സത്ഥാ പന

തം ഭിക്ഖും "കസ്മാ, ത്വം ഭിക്ഖു, അക്കോധനസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ കോധം കരോസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ സരീരേ പഹാരസഹസ്സേ പതന്തേ ഹത്ഥപാദകണ്ണനാസാസു ഛിജ്ജമാനാസു പരസ്സ കോധം ന കരിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം കലാബു നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ കുണ്ഡലകുമാരോ നാമ മാണവോ ഹുത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ധനരാസിം ഓലോകേത്വാ "ഇമം ധനം ഉപ്പാദേത്വാ മമ ഞാതകാ അഗ്ഗഹേത്വാവ ഗതാ, മയാ പനേതം ഗഹേത്വാ ഗന്തും വട്ടതീ"തി സബ്ബം ധനം വിചേയ്യദാനവസേന യോ യം ആഹരതി, തസ്സ തം ദത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഫലാഫലേന യാപേന്തോ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം ആഗന്ത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരേ ഭിക്ഖായ ചരന്തോ സേനാപതിസ്സ നിവാസനദ്വാരം സമ്പാപുണി. സേനാപതി തസ്സ ഇരിയാപഥേസു പസീദിത്വാ ഘരം പവേസേത്വാ അത്തനോ പടിയാദിതഭോജനം ഭോജേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ രാജുയ്യാനേ വസാപേസി.

അഥേകദിവസം കലാബുരാജാ സുരാമദമത്തോ ഛേകനാടകപരിവുതോ മഹന്തേന യസേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ സയനം അത്ഥരാപേത്വാ ഏകിസ്സാ പിയമനാപായ ഇത്ഥിയാ അങ്കേ സയി. ഗീതവാദിതനച്ചേസു ഛേകാ നാടകിത്ഥിയോ ഗീതാദീനി പയോജേസും, സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ വിയ മഹാസമ്പത്തി അഹോസി, രാജാ നിദ്ദം ഓക്കമി. അഥ താ ഇത്ഥിയോ "യസ്സത്ഥായ മയം ഗീതാദീനി പയോജയാമ, സോ നിദ്ദം ഉപഗതോ, കിം നോ ഗീതാദീഹീ"തി വീണാദീനി തൂരിയാനി തത്ഥ തത്ഥേവ ഛഡ്ഡേത്വാ ഉയ്യാനം പക്കന്താ പുപ്ഫഫലപല്ലവാദീഹി പലോഭിയമാനാ ഉയ്യാനേ അഭിരമിംസു. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം ഉയ്യാനേ സുപുപ്ഫിതസാലമൂലേ പബ്ബജ്ജാസുഖേന വീതിനാമേന്തോ മത്തവരവാരണോ വിയ നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ താ ഇത്ഥിയോ ഉയ്യാനേ ചരമാനാ തം ദിസ്വാ "ഏഥ, അയ്യായോ, ഏതസ്മിം രുക്ഖമൂലേ പബ്ബജിതോ നിസിന്നോ, യാവ രാജാ ന പബുജ്ഝതി, താവസ്സ സന്തികേ കിഞ്ചി സുണമാനാ നിസീദിസ്സാമാ"തി ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ പരിവാരേത്വാ നിസിന്നാ "അമ്ഹാകം കഥേതബ്ബയുത്തകം കിഞ്ചി കഥേഥാ"തി വദിംസു. ബോധിസത്തോ താസം ധമ്മം കഥേസി. അഥ സാ ഇത്ഥീ അങ്കം ചാലേത്വാ രാജാനം പബോധേസി. രാജാ പബുദ്ധോ താ അപസ്സന്തോ "കഹം ഗതാ വസലിയോ"തി ആഹ. ഏതാ, മഹാരാജ, ഗന്ത്വാ ഏകം താപസം പരിവാരേത്വാ നിസീദിംസൂതി. രാജാ കുപിതോ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ "സിക്ഖാപേസ്സാമി നം കൂടജടില"ന്തി വേഗേന അഗമാസി.

അഥ താ ഇത്ഥിയോ രാജാനം കുദ്ധം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ താസു വല്ലഭതരാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ഹത്ഥാ അസിം ഗഹേത്വാ രാജാനം വൂപസമേസും. സോ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേ ഠത്വാ "കിംവാദീ ത്വം, സമണാ"തി പുച്ഛി. "ഖന്തിവാദീ, മഹാരാജാ"തി. "കാ ഏസാ ഖന്തി നാമാ"തി? "അക്കോസന്തേസു പരിഭാസന്തേസു പഹരന്തേസു അകുജ്ഝനഭാവോ"തി. രാജാ "പസ്സിസ്സാമി ദാനി തേ ഖന്തിയാ അത്ഥിഭാവ"ന്തി ചോരഘാതകം പക്കോസാപേസി. സോ അത്തനോ ചാരിത്തേന ഫരസുഞ്ച കണ്ടകകസഞ്ച ആദായ കാസായനിവസനോ

രത്തമാലാധരോ ആഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ “കിം കരോമി, ദേവാ”തി ആഹ. ഇമം ചോരം ദുട്ഠതാപസം ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ഭൂമിയം പാതേത്വാ കണ്ടകകസം ഗഹേത്വാ പുരതോ ച പച്ഛതോ ച ഉഭോസു പസ്സേസു ചാതി ചതൂസുപി പസ്സേസു ദ്വേപഹാരസഹസ്സമസ്സ ദേഹീതി. സോ തഥാ അകാസി . ബോധിസത്തസ്സ ഛവി ഭിജ്ജി. ചമ്മം ഭിജ്ജി, മംസം ഛിജ്ജി, ലോഹിതം പഗ്ഘരതി.

പുന രാജാ “കിംവാദീ ത്വം ഭിക്ഖൂ”തി ആഹ. “ഖന്തിവാദീ, മഹാരാജ”. “ത്വം പന മയ്ഹം ചമ്മന്തരേ ഖന്തീ”തി മഞ്ഞസി, നത്ഥി മയ്ഹം ചമ്മന്തരേ ഖന്തി, തയാ പന ദട്ഠും അസക്കുണേയ്യേ ഹദയബ്ഭന്തരേ മമ ഖന്തി പതിട്ഠിതാ. “മഹാരാജാ”തി. പുന ചോരഘാതകോ “കിം കരോമീ”തി പുച്ഛി. “ഇമസ്സ കൂടജടിലസ്സ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഛിന്ദാ”തി. സോ ഫരസും ഗഹേത്വാ ഗണ്ഡിയം ഠപേത്വാ ഹത്ഥേ ഛിന്ദി. അഥ നം “പാദേ ഛിന്ദാ”തി ആഹ, പാദേപി ഛിന്ദി. ഹത്ഥപാദകോടീഹി ഘടഛിദ്ദേഹി ലാഖാരസോ വിയ ലോഹിതം പഗ്ഘരതി. പുന രാജാ “കിംവാദീസീ”തി പുച്ഛി. “ഖന്തിവാദീ, മഹാരാജ”. “ത്വം പന മയ്ഹം ഹത്ഥപാദകോടീസു ‘ഖന്തി അത്ഥീ’തി മഞ്ഞസി, നത്ഥേസാ എത്ഥ, മയ്ഹം ഖന്തി ഗമ്ഭീരട്ഠാനേ പതിട്ഠിതാ”തി. സോ “കണ്ണനാസമസ്സ ഛിന്ദാ”തി ആഹ. ഇതരോ കണ്ണനാസം ഛിന്ദി, സകലസരീരേ ലോഹിതം അഹോസി. പുന നം “കിംവാദീ നാമ ത്വ”ന്തി പുച്ഛി. “മഹാരാജ, ഖന്തിവാദീ നാമ”. “മാ ഖോ പന ത്വം ‘കണ്ണനാസികകോടീസു പതിട്ഠിതാ ഖന്തീ’തി മഞ്ഞസി, മമ ഖന്തി ഗമ്ഭീരേ ഹദയബ്ഭന്തരേ പതിട്ഠിതാ”തി. രാജാ “കൂടജടില തവ ഖന്തിം ത്വമേവ ഉക്ഖിപിത്വാ നിസീദാ”തി ബോധിസത്തസ്സ ഹദയം പാദേന പഹരിത്വാ പക്കാമി.

തസ്മിം ഗതേ സേനാപതി ബോധിസത്തസ്സ സരീരതോ ലോഹിതം പുഞ്ഛിത്വാ ഹത്ഥപാദകണ്ണനാസകോടിയോ സാടകകണ്ണേ കത്വാ ബോധിസത്തം സണികം നിസീദാപേത്വാ വന്ദിത്വാ എകമന്തം നിസീദിത്വാ “സചേ, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ കുജ്ഝിതുകാമാ, തുമ്ഹേസു കതാപരാധസ്സ രഞ്ഞോവ കുജ്ഝേയ്യാഥ, മാ അഞ്ഞേസ”ന്തി യാചന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൯. “യോ തേ ഹത്ഥേ ച പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛേദയി;
തസ്സ കുജ്ഝ മഹാവീര, മാ രട്ഠം വിനസാ ഇദ”ന്തി.

തത്ഥ **മഹാവീരാ**തി മഹാവീരിയ. **മാ രട്ഠം വിനസാ ഇദ**ന്തി ഇദം നിരപരാധം കാസിരട്ഠം മാ വിനാസേഹി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൦. “യോ മേ ഹത്ഥേ ച പാദേ ച, കണ്ണനാസഞ്ച ഛേദയി;
ചിരം ജീവതു സോ രാജാ, ന ഹി കുജ്ഝന്തി മാദിസാ”തി.

തത്ഥ **മാദിസാ**തി മമ സദിസാ ഖന്തിബലേന സമന്നാഗതാ പണ്ഡിതാ “അയം മം അക്കോസി പരിഭാസി പഹരി, ഛിന്ദി ഭിന്ദീ”തി തം ന കുജ്ഝന്തി.

രഞ്ഞോ ഉയ്യാനാ നിക്ഖമന്തസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ചക്ഖുപഥം വിജഹനകാലേയേവ അയം ചതുനഹുതാധികാ ദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ മഹാപഥവീ ഖലിബദ്ധസാടകോ വിയ ഫലിതാ, അവീചിതോ ജാലാ

നിക്ഖമിത്വാ രാജാനം കുലദത്തിയേന രത്തകമ്ബലേന പാരുപന്തീ വിയ ഗണ്ഹി. സോ ഉയ്യാനദ്വാരേയേവ പഥവിം പവിസിത്വാ അവീചിമഹാനിരയേ പതിട്ഠഹി. ബോധിസത്തോപി തം ദിവസമേവ കാലമകാസി. രാജപരിസാ ച നാഗരാ ച ഗന്ധമാലാധൂമഹത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സരീരകിച്ചം അകംസു. കേചി പനാഹു ‘‘ബോധിസത്തോ പുന ഹിമവന്തമേവ ഗതോ’’തി, തം അഭൂതം.

൬൮.‘‘അഹൂ അതീതമദ്ധാനം, സമണോ ഖന്തിദീപനോ;
തം ഖന്തിയായേവ ഠിതം, കാസിരാജാ അഛേദയി.

൬൯.‘‘തസ്സ കമ്മഫരുസസ്സ, വിപാകോ കടുകോ അഹു;
യം കാസിരാജാ വേദേസി, നിരയമ്ഹി സമപ്പിതോ’’തി. -

ഇമാ ദ്വേ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **അതീതമദ്ധാന**ന്തി അതീതേ അദ്ധാനേ. **ഖന്തിദീപനോ**തി അധിവാസനഖന്തിസംവണ്ണനോ. **അഛേദയീ**തി മാരാപേസി. ഏകച്ചേ പന ‘‘ബോധിസത്തസ്സ പുന ഹത്ഥപാദകണ്ണനാസാ ഘടിതാ’’തി വദന്തി, തമ്പി അഭൂതമേവ. **സമപ്പിതോ**തി പതിട്ഠിതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കോധനോ ഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി, അഞ്ഞേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി പാപുണിംസു.

തദാ കലാബുരാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, സേനാപതി സാരിപുത്തോ, ഖന്തിവാദീ താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഖന്തിവാദീജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൧൪] ൪. ലോഹകുമ്ഭിജാതകവണ്ണനാ

ദുജ്ജീവിതമജീവിമ്ഹാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരാജാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര കോസലരാജാ രത്തിഭാഗേ ചതുന്നം നേരയികസത്താനം സദ്ദം സുണി. ഏകോ **ദു**-കാരമേവ ഭണി, ഏകോ **സ**-കാരം, ഏകോ **ന**-കാരം, ഏകോ **സോ**-കാരമേവാതി. തേ കിര അതീതഭവേ സാവത്ഥിയംയേവ പാരദാരികാ രാജപുത്താ അഹേസും. തേ പരേസം രക്ഖിതഗോപിതമാതുഗാമേസു അപരജ്ഝിത്വാ ചിത്തകേളിം കീളന്താ ബഹും പാപകമ്മം കത്വാ മരണചക്കേന ഛിന്നാ സാവത്ഥിസാമന്തേ ചതൂസു ലോഹകുമ്ഭീസു നിബ്ബത്താ സട്ഠി വസ്സസഹസ്സാനി തത്ഥ പച്ചിത്വാ ഉഗ്ഗതാ ലോഹകുമ്ഭിമുഖവട്ടിം ദിസ്വാ ‘‘കദാ നു ഖോ ഇമമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിസ്സാമാ’’തി ചത്താരോപി മഹന്തേന സദ്ദേന അനുപടിപാടിയാ വിരവിംസു. രാജാ തേസം സദ്ദം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ നിസിന്നകോവ അരുണം ഉട്ഠാപേസി.

അരുണുഗ്ഗമനവേലായ ബ്രാഹ്മണാ ആഗന്ത്വാ രാജാനം സുഖസയിതം പുച്ഛിംസു. രാജാ ‘‘കുതോ മേ ആചരിയാ സുഖസയിതം, അജ്ജാഹം ഏവരൂപേ ചത്താരോ ഭിംസനകസദ്ദേ സുണി’’ന്തി. ബ്രാഹ്മണാ ഹത്ഥേ വിധുനിംസു. ‘‘കിം ആചരിയാ’’തി? ‘‘സാഹസികസദ്ദാ, മഹാരാജാ’’തി.

“സപടികമ്മാ അപ്പടികമ്മാ”തി? “കാമം അപ്പടികമ്മാ, മയം പന സുസിക്ഖിതാ, മഹാരാജാ”തി. “കിം കത്വാ പടിബാഹിസ്സഥാ”തി? “മഹാരാജ, പടികമ്മം മഹന്തം ന സക്കാ കാതും, മയം പന സബ്ബചതുക്കം യഞ്ഞം യജിത്വാ ഹാരേസ്സാമാ”തി. “തേന ഹി ഖിപ്പം ചത്താരോ ഹത്ഥീ ചത്താരോ അസ്സേ ചത്താരോ ഉസഭേ ചത്താരോ മനുസ്സേതി ലടുകികസകുണികാ ആദിം കത്വാ ചത്താരോ ചത്താരോ പാണേ ഗഹേത്വാ സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞം യജിത്വാ മമ സോത്ഥിഭാവം കരോഥാ”തി. “സാധു, മഹാരാജാ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ യേനത്ഥോ, തം ഗഹേത്വാ യഞ്ഞാവാടം പച്ചുപട്ഠപേസും, ബഹുപാണേ ഥൂണൂപനീതേ കത്വാ ഠപേസും. “ബഹും മച്ഛമംസം ഖാദിസ്സാമ, ബഹും ധനം ലഭിസ്സാമാ”തി ഉസ്സാഹപ്പത്താ ഹുത്വാ “ഇദം ലദ്ധും വട്ടതി, ഇദം ലദ്ധും വട്ടതി, ദേവാ”തി അപരാപരം ചരന്തി.

മല്ലികാ ദേവീ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ “കിം നു ഖോ, മഹാരാജ, ബ്രാഹ്മണാ അതിവിയ ഉസ്സാഹയന്താ വിചരന്തീ”തി പുച്ഛി. “ദേവി കിം തുയ്ഹിമിനാ, ത്വം അത്തനോ യസേനേവ മത്താ പമത്താ, ദുക്ഖം പന അമ്ഹാകമേവ ന ജാനാസീ”തി? “കിം , മഹാരാജാ”തി. “ദേവി, അഹം ഏവരൂപം നാമ അസോതബ്ബം സുണിം, തതോ ഇമേസം സദ്ദാനം സുതത്താ “കിം ഭവിസ്സതീ”തി ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛിം, ബ്രാഹ്മണാ “തുമ്ഹാകം മഹാരാജ രജ്ജസ്സ വാ ഭോഗാനം വാ ജീവിതസ്സ വാ അന്തരായോ പഞ്ഞായതി, സബ്ബചതുക്കേന യഞ്ഞം യജിത്വാ സോത്ഥിഭാവം കരിസ്സാമാ”തി വദിംസു, തേ മയ്ഹം വചനം ഗഹേത്വാ യഞ്ഞാവാടം കത്വാ യേന യേനത്ഥോ, തസ്സ തസ്സ കാരണാ ആഗച്ഛന്തീ”തി. “കിം പന ദേവ, ഇമേസം സദ്ദാനം നിപ്ഫത്തിം സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗബ്രാഹ്മണം പുച്ഛിത്ഥാ”തി? “കോ ഏസ ദേവി, സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗബ്രാഹ്മണോ നാമാ”തി? “മഹാഗോതമോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ”തി. “ദേവി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ മേ ന പുച്ഛിതോ”തി? “തേന ഹി ഗന്ത്വാ പുച്ഛഥാ”തി.

രാജാ തസ്സാ വചനം ഗഹേത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ രഥവരമാരുയ്ഹ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പുച്ഛി “അഹം, ഭന്തേ, രത്തിഭാഗേ ചത്താരോ സദ്ദേ സുത്വാ ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛിം, തേ ‘സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞം യജിത്വാ സോത്ഥിം കരിസ്സാമാ’തി വത്വാ യഞ്ഞാവാടേ കമ്മം കരോന്തി, തേസം സദ്ദാനം സുതത്താ മയ്ഹം കിം ഭവിസ്സതീ”തി. “ന കിഞ്ചി, മഹാരാജ, നേരയികസത്താ ദുക്ഖമനുഭവന്താ ഏവം വിരവിംസു, ന ഇമേ സദ്ദാ ഇദാനി തയാ ഏവ സുതാ, പോരാണകരാജൂഹിപി സുതായേവ, തേപി ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛിത്വാ പസുഘാതയഞ്ഞം കത്തുകാമാ ഹുത്വാ പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ ന കരിംസു, പണ്ഡിതാ തേസം സദ്ദാനം അന്തരം കഥേത്വാ മഹാജനം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ സോത്ഥിമകംസൂ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം കാസിഗാമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച ഉപ്പാദേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ ഹിമവന്തേ രമണീയേ വനസണ്ഡേ വസതി. തദാ ബാരാണസിരാജാ ചതുന്നം നേരയികാനം ഇമേവ ചത്താരോ സദ്ദേ സുത്വാ ഭീതതസിതോ ഇമിനാവ നിയാമേന ബ്രാഹ്മണേഹി “തിണ്ണം അന്തരായാനം അഞ്ഞതരോ ഭവിസ്സതി, സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞേന തം വൂപസമേസ്സാമാ”തി വുത്തേ സമ്പടിച്ഛി.

പുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണേഹി സദ്ധിം യഞ്ഞാവാടം പച്ചുപട്ഠാപേസി, മഹാജനോ ഥൂണൂപനീതോ അഹോസി. തദാ ബോധിസത്തോ മേത്താഭാവനം പുരേചാരികം കത്വാ ദിബ്ബചക്ഖുനാ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഇമം കാരണം ദിസ്വാ "അജ്ജ, മയാ ഗന്തും വട്ടതി, മഹാജനസ്സ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ"തി ഇദ്ധിബലേന വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ കഞ്ചനരൂപകം വിയ നിസീദി. തദാ പുരോഹിതസ്സ ജേട്ഠന്തേവാസികോ ആചരിയം ഉപസങ്കമിത്വാ "നനു, ആചരിയ, അമ്ഹാകം വേദേസു പരം മാരേത്വാ സോത്ഥികരണം നാമ നത്ഥീ"തി ആഹ. പുരോഹിതോ "ത്വം രാജധനം രക്ഖസി, ബഹും മച്ഛമംസം ഖാദിസ്സാമ, ധനം ലഭിസ്സാമ, തുണ്ഹീ ഹോഹീ"തി തം പടിബാഹി.

സോ "നാഹം എത്ഥ സഹായോ ഭവിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമിത്വാ രാജുയ്യാനം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ ഏകമന്തം നിസീദി. ബോധിസത്തോ "കിം, മാണവ, രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതീ"തി പുച്ഛി. "ഭന്തേ, രാജാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതി, രത്തിഭാഗേ പന ചത്താരോ സദ്ദേ സുത്വാ ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ 'സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞം യജിത്വാ സോത്ഥിം കരിസ്സാമാ'"തി വദിംസു. രാജാ പസുഘാതകമ്മം കത്വാ അത്തനോ സോത്ഥിം കാതുകാമോ മഹാജനോ ഥൂണൂപനീതോ, "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, തുമ്ഹാദിസാനം സീലവന്താനം തേസം സദ്ദാനം നിപ്ഫത്തിം വത്വാ മഹാജനം മരണമുഖാ മോചേതും വട്ടതീ"തി. "മാണവ, രാജാ അമ്ഹേ ന ജാനാതി, മയമ്പി തം ന ജാനാമ, ഇമേസം പന സദ്ദാനം നിപ്ഫത്തിം ജാനാമ, സചേ രാജാ അമ്ഹേ ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛേയ്യ, രാജാനം നിക്കങ്ഖം കത്വാ കഥേസ്സാമാ"തി. "തേന ഹി, ഭന്തേ, മുഹുത്തം ഇധേവ ഹോഥ, അഹം രാജാനം ആനേസ്സാമീ"തി. "സാധു, മാണവാ"തി. സോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ രാജാനം ആനേസി.

അഥ രാജാ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പുച്ഛി "സച്ചം കിര തുമ്ഹേ മയാ സുതസദ്ദാനം നിപ്ഫത്തിം ജാനാഥാ"തി? "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "കഥേഥ, ഭന്തേ"തി. "മഹാരാജ, ഏതേ പുരിമഭവേ പരേസം രക്ഖിതഗോപിതേസു ദാരേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജിത്വാ ബാരാണസിസാമന്തേ ചതൂസു ലോഹകുമ്ഭീസു നിബ്ബത്താ പക്കുഥിതേ ഖാരലോഹോദകേ ഫേണുദ്ദേഹകം പച്ചമാനാ തിംസ വസ്സസഹസ്സാനി അധോ ഗന്ത്വാ കുമ്ഭിതലം ആഹച്ച ഉദ്ധം ആരോഹന്താ തിംസവസ്സസഹസ്സേനേവ കാലേന കുമ്ഭിമുഖം ദിസ്വാ ബഹി ഓലോകേത്വാ ചത്താരോ ജനാ ചതസ്സോ ഗാഥാ പരിപുണ്ണം കത്വാ വത്തുകാമാപി തഥാ കാതും അസക്കോന്താ ഏകേകമേവ അക്ഖരം വത്വാ പുന ലോഹകുമ്ഭീസുയേവ നിമുഗ്ഗാ. തേസു **ദു**-കാരം വത്വാ നിമുഗ്ഗസത്തോ ഏവം വത്തുകാമോ അഹോസി -

൫൩. 'ദുജ്ജീവിതമജീവിമ്ഹ , യേ സന്തേ ന ദദമ്ഹസേ;
വിജ്ജമാനേസു ഭോഗേസു, ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ'തി. -

തം ഗാഥം പരിപുണ്ണം കാതും നാസക്ഖീ"തി വത്വാ ബോധിസത്തോ അത്തനോ ഞാണേന തം ഗാഥം പരിപുണ്ണം കത്വാ കഥേസി. സേസാസുപി ഏസേവ നയോ.

തേസു **സ**-കാരം വത്വാ വത്തുകാമസ്സ അയം ഗാഥാ -

൩൪. “സട്ഠി വസ്സസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സബ്ബസോ;
നിരയേ പച്ചമാനാനം, കദാ അന്തോ ഭവിസ്സതീ”തി.

ന-കാരം വത്വാ വത്തുകാമസ്സ അയം ഗാഥാ -

൩൫. “നത്ഥി അന്തോ കുതോ അന്തോ, ന അന്തോ പടിദിസ്സതി;
തദാ ഹി പകതം പാപം, മമ തുയ്ഹഞ്ച മാരിസാ”തി.

സോ-കാരം വത്വാ വത്തുകാമസ്സ അയം ഗാഥാ -

൩൬. “സോഹം നൂന ഇതോ ഗന്ത്വാ, യോനിം ലദ്ധാന മാനുസിം;
വദഞ്ഞൂ സീലസമ്പന്നോ, കാഹാമി കുസലം ബഹു”ന്തി.

തത്ഥ **ദുജ്ജീവിത**ന്തി തീണി ദുച്ചരിതാനി ചരന്തോ ദുജ്ജീവിതം ലാമകജീവിതം ജീവതി നാമ, സോപി തദേവ സന്ധായാഹ “ദുജ്ജീവിതമജീവിമ്ഹാ”തി. **യേ സന്തേ ന ദദമ്ഹസേ**തി യേ മയം ദേയ്യധമ്മേ ച പടിഗ്ഗാഹകേ ച സംവിജ്ജമാനേയേവ ന ദാനം ദദിമ്ഹ. **ദീപം നാകമ്ഹ അത്തനോ**തി അത്തനോ പതിട്ഠം ന കരിമ്ഹ. **പരിപുണ്ണാനീ**തി അനൂനാനി അനധികാനി. **സബ്ബസോ**തി സബ്ബാകാരേന. **പച്ചമാനാന**ന്തി അമ്ഹാകം ഇമസ്മിം നിരയേ പച്ചമാനാനം.

നത്ഥി അന്തോതി “അമ്ഹാകം അസുകകാലേ നാമ മോക്ഖോ ഭവിസ്സതീ”തി ഏവം കാലപരിച്ഛേദോ നത്ഥി. **കുതോ അന്തോ**തി കേന കാരണേന അന്തോ പഞ്ഞായിസ്സതി. **ന അന്തോ**തി അന്തം ദട്ഠുകാമാനമ്പി നോ ദുക്ഖസ്സ അന്തോ ന പടിദിസ്സതി. **തദാ ഹി പകത**ന്തി തസ്മിം കാലേ മാരിസാ മമ ച തുയ്ഹഞ്ച പകതം പാപം പകട്ഠം കതം അതിബഹുമേവ കതം. “തഥാ ഹി പകത”ന്തിപി പാഠോ, തേന കാരണേന കതം, യേനസ്സ അന്തോ ദട്ഠും ന സക്കാതി അത്ഥോ. **മാരിസാ**തി മയാ സദിസാ, പിയാലപനമേതം ഏതേസം. **നൂനാ**തി ഏകംസത്ഥേ നിപാതോ, സോ അഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ യോനിം മാനുസിം ലദ്ധാന വദഞ്ഞൂ സീലസമ്പന്നോ ഹുത്വാ ഏകംസേനേവ ബഹും കുസലം കരിസ്സാമീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ.

ഇതി ബോധിസത്തോ ഏകമേകം ഗാഥം വത്വാ “മഹാരാജ, സോ നേരയികസത്തോ ഇമം ഗാഥം പരിപുണ്ണം കത്വാ വത്തുകാമോ അത്തനോ പാപസ്സ മഹന്തതായ തഥാ കഥേതും നാസക്ഖി, ഇതി സോ അത്തനോ കമ്മവിപാകം അനുഭവന്തോ വിരവി. തുമ്ഹാകം ഏതസ്സ സദ്ദസ്സ സവനപച്ചയാ അന്തരായോ നാമ നത്ഥി, തുമ്ഹേ മാ ഭായിത്ഥാ”തി രാജാനം സഞ്ഞാപേസി. രാജാ മഹാജനം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ സുവണ്ണഭേരിം ചരാപേത്വാ യഞ്ഞാവാടം വിദ്ധംസാപേസി. ബോധിസത്തോ മഹാജനസ്സ സോത്ഥിം കത്വാ കതിപാഹം വസിത്വാ തത്ഥേവ ഗന്ത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പുരോഹിതസ്സ ജേട്ഠന്തേവാസികമാണവോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ലോഹകുമ്ഭിജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൧൫] ൫. സബ്ബമംസലാഭജാതകവണ്ണനാ

ഫരുസാ വത തേ വാചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാരിപുത്തത്ഥേരേന പീതവിരേചനാനം ദിന്നരസപിണ്ഡപാതം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ കിര ജേതവനേ ഏകച്ചേ ഭിക്ഖൂ സ്നേഹവിരേചനം പിവിംസു. തേസം രസപിണ്ഡപാതേന അത്ഥോ ഹോതി, ഗിലാനുപട്ഠാകാ "രസഭത്തം ആഹരിസ്സാമാ"തി സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ ഓദനികഘരവീഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാപി രസഭത്തം അലഭിത്വാ നിവത്തിംസു. ഥേരോ ദിവാതരം പിണ്ഡായ പവിസമാനോ തേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ "കിം, ആവുസോ, അതിപഗേവ നിവത്തഥാ"തി പുച്ഛി. തേ തമത്ഥം ആരോചേസും. ഥേരോ "തേന ഹി ഏഥാ"തി തേ ഗഹേത്വാ തമേവ വീഥിം അഗമാസി, മനുസ്സാ പൂരേത്വാ രസഭത്തം അദംസു. ഗിലാനുപട്ഠാകാ രസഭത്തം ആഹരിത്വാ ഗിലാനാനം അദംസു, തേ പരിഭുഞ്ജിംസു . അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ഥേരോ കിര പീതവിരേചനാനം ഉപട്ഠാകേ രസഭത്തം അലഭിത്വാ നിക്ഖമന്തേ ഗഹേത്വാ ഓദനികഘരവീഥിയം ചരിത്വാ ബഹും രസപിണ്ഡപാതം പേസേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി സാരിപുത്തോവ മംസം ലഭി, പുബ്ബേപി മുദുവാചാ പിയവചനാ വത്തും ഛേകാ പണ്ഡിതാ ലഭിംസൂ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠിപുത്തോ അഹോസി. അഥേകദിവസം ഏകോ മിഗലുദ്ദകോ ബഹും മംസം ലഭിത്വാ യാനകം പൂരേത്വാ "വിക്കിണിസ്സാമീ"തി നഗരം ആഗച്ഛതി. തദാ ബാരാണസിവാസികാ ചത്താരോ സേട്ഠിപുത്താ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകസ്മിം മഗ്ഗസഭാഗട്ഠാനേ കിഞ്ചി ദിട്ഠം സുതം സല്ലപന്താ നിസീദിംസു. ഏതേസു ഏകോ സേട്ഠിപുത്തോ തം മംസയാനകം ദിസ്വാ "ഏതം ലുദ്ദകം മംസഖണ്ഡം ആഹരാപേമീ"തി ആഹ. "ഗച്ഛ ആഹരാപേഹീ"തി. സോ തം ഉപസങ്കമിത്വാ "അരേ, ലുദ്ദക, ദേഹി മേ മംസഖണ്ഡ"ന്തി ആഹ. ലുദ്ദകോ "മാരിസ, പരം കിഞ്ചി യാചന്തേന നാമ പിയവചനേന ഭവിതബ്ബം, തയാ കഥിതവാചായ അനുച്ഛവികം മംസഖണ്ഡം ലഭിസ്സസീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൭. "ഫരുസാ വത തേ വാചാ, മംസം യാചനകോ അസി;
കിലോമസദിസീ വാചാ, കിലോമം സമ്മ ദമ്മി തേ"തി.

തത്ഥ **കിലോമസദിസീ**തി ഫരുസതായ കിലോമസദിസീ. **കിലോമം സമ്മ ദമ്മി തേ**തി ഹന്ദ ഗണ്ഹ, ഇദം തേ വാചായ സദിസം കിലോമം ദമ്മീതി നിരസം നിമംസലോഹിതം കിലോമകഖണ്ഡം ഉക്ഖിപിത്വാ അദാസി.

അഥ നം അപരോ സേട്ഠിപുത്തോ "കിന്തി വത്വാ യാചസീ"തി പുച്ഛി. "അരേ"തി വത്വാതി. സോ "അഹമ്പി നം യാചിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ "ജേട്ഠഭാതിക, മംസഖണ്ഡം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. ഇതരോ "തവ വചനസ്സ്സ അനുച്ഛവികം മംസഖണ്ഡം ലഭിസ്സസീ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൮. "അങ്ഗമേതം മനുസ്സാനം, ഭാതാ ലോകേ പവുച്ചതി;
അങ്ഗസ്സ സദിസീ വാചാ, അങ്ഗം സമ്മ ദദാമി തേ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ഇമസ്മിം ലോകേ മനുസ്സാനം അങ്ഗസദിസത്താ അങ്ഗമേതം യദിദം ഭാതാ ഭഗിനീതി, തസ്മാ തവേസാ അങ്ഗസദിസീ വാചാതി ഏതിസ്സാ

അനുച്ഛവികം അങ്ഗമേവ ദദാമി തേതി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ അങ്ഗമംസം ഉക്ഖിപിത്വാ അദാസി.

തമ്പി അപരോ സേട്ഠിപുത്തോ "കിന്തി വത്വാ യാചസീ"തി പുച്ഛി. "ഭാതികാ"തി വത്വാതി. സോ "അഹമ്പി നം യാചിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ "താത, മംസഖണ്ഡം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. ലുദ്ദകോ തവ വചനാനുരൂപം ലച്ഛസീ"തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൯."താതാതി പുത്തോ വദമാനോ, കമ്പേതി ഹദയം പിതു;
ഹദയസ്സ സദിസീ വാചാ, ഹദയം സമ്മ ദമ്മി തേ"തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഹദയമംസേന സദ്ധിം മധുരമംസം ഉക്ഖിപിത്വാ അദാസി.

തം ചതുത്ഥോ സേട്ഠിപുത്തോ "കിന്തി വത്വാ യാചസീ"തി പുച്ഛി. സോ "താതാ"തി വത്വാതി. സോ "അഹമ്പി യാചിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഗന്ത്വാ "സഹായ മംസഖണ്ഡം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. ലുദ്ദകോ "തവ വചനാനുരൂപം ലച്ഛസീ"തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൬൦."യസ്സ ഗാമേ സഖാ നത്ഥി, യഥാരഞ്ഞം തഥേവ തം;
സബ്ബസ്സ സദിസീ വാചാ, സബ്ബം സമ്മ ദദാമി തേ"തി.

തസ്സത്ഥോ - യസ്സ പുരിസസ്സ ഗാമേ സുഖദുക്ഖേസു സഹ അയനതോ സഹായസങ്ഖാതോ **സഖാ** നത്ഥി, തസ്സ തം ഠാനം യഥാ അമനുസ്സം **അരഞ്ഞം** തഥേവ ഹോതി, ഇതി അയം തവ വാചാ **സബ്ബസ്സ സദിസീ,** സബ്ബേന അത്തനോ സന്തകേന വിഭവേന സദിസീ, തസ്മാ സബ്ബമേവ ഇമം മമ സന്തകം മംസയാനകം ദദാമി തേതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ഏഹി, സമ്മ, സബ്ബമേവ ഇദം മംസയാനകം തവ ഗേഹം ആഹരിസ്സാമീ"തി ആഹ. സേട്ഠിപുത്തോ തേന യാനകം പാജാപേന്തോ അത്തനോ ഘരം ഗന്ത്വാ മംസം ഓതാരാപേത്വാ ലുദ്ദകസ്സ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ പുത്തദാരമ്പിസ്സ പക്കോസാപേത്വാ ലുദ്ദകമ്മതോ അപനേത്വാ അത്തനോ കുടുമ്ബമജ്ഝേ വസാപേന്തോ തേന സദ്ധിം അഭേജ്ജസഹായോ ഹുത്വാ യാവജീവം സമഗ്ഗവാസം വസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ലുദ്ദകോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, സബ്ബമംസലാഭീ സേട്ഠിപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സബ്ബമംസലാഭജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൧൬] ൬. സസപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ

സത്ത മേ രോഹിതാ മച്ഛാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിര ഏകോ കുടുമ്ബികോ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം സജ്ജേത്വാ ഘരദ്വാരേ മണ്ഡപം കാരേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം നിമന്തേത്വാ സുസജ്ജിതമണ്ഡപേ പഞ്ഞത്തവരാസനേ നിസീദാപേത്വാ നാനഗ്ഗരസം പണീതദാനം ദത്വാ പുന സ്വാതനായാതി സത്താഹം നിമന്തേത്വാ

സത്തമേ ദിവസേ ബുദ്ധപ്പമുഖാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം സബ്ബപരിക്ഖാരേ അദാസി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ അനുമോദനം കരോന്തോ "ഉപാസക, തയാ പീതിസോമനസ്സം കാതും വട്ടതി, ഇദഞ്ഹി ദാനം നാമ പോരാണകപണ്ഡിതാനം വംസോ, പോരാണകപണ്ഡിതാ ഹി സമ്പത്തയാചകാനം ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ അത്തനോ മംസമ്പി അദംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സസയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അരഞ്ഞേ വസി. തസ്സ പന അരഞ്ഞസ്സ ഏകതോ പബ്ബതപാദോ ഏകതോ നദീ ഏകതോ പച്ചന്തഗാമകോ അഹോസി. അപരേപിസ്സ തയോ സഹായാ അഹേസും മക്കടോ ച സിങ്ഗാലോ ച ഉദ്ദോ ചാതി. തേ ചത്താരോപി പണ്ഡിതാ ഏകതോവ വസന്താ അത്തനോ അത്തനോ ഗോചരട്ഠാനേ ഗോചരം ഗഹേത്വാ സായന്ഹസമയേ ഏകതോ സന്നിപതന്തി. സസപണ്ഡിതോ "ദാനം ദാതബ്ബം, സീലം രക്ഖിതബ്ബം, ഉപോസഥകമ്മം കാതബ്ബ"ന്തി തിണ്ണം ജനാനം ഓവാദവസേന ധമ്മം ദേസേതി. തേ തസ്സ ഓവാദം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ നിവാസഗുമ്ബം പവിസിത്വാ വസന്തി. ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ ഏകദിവസം ബോധിസത്തോ ആകാസം ഓലോകേത്വാ ചന്ദം ദിസ്വാ "സ്വേ ഉപോസഥദിവസോ"തി ഞത്വാ ഇതരേ തയോ ആഹ "സ്വേ ഉപോസഥോ, തുമ്ഹേപി തയോ ജനാ സീലം സമാദിയിത്വാ ഉപോസഥികാ ഹോഥ, സീലേ പതിട്ഠായ ദിന്നദാനം മഹപ്ഫലം ഹോതി, തസ്മാ യാചകേ സമ്പത്തേ തുമ്ഹേഹി ഖാദിതബ്ബാഹാരതോ ദാനം ദത്വാ ഖാദേയ്യാഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനേസു വസിംസു.

പുനദിവസേ തേസു ഉദ്ദോ പാതോവ "ഗോചരം പരിയേസിസ്സാമീ"തി നിക്ഖമിത്വാ ഗങ്ഗാതീരം ഗതോ. അഥേകോ ബാലിസികോ സത്ത രോഹിതമച്ഛേ ഉദ്ധരിത്വാ വല്ലിയാ ആവുണിത്വാ നേത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ വാലുകം വിയൂഹിത്വാ വാലികായ പടിച്ഛാദേത്വാ പുന മച്ഛേ ഗണ്ഹന്തോ അധോഗങ്ഗം ഗച്ഛി. ഉദ്ദോ മച്ഛഗന്ധം ഘായിത്വാ വാലുകം വിയൂഹിത്വാ മച്ഛേ ദിസ്വാ നീഹരിത്വാ "അത്ഥി നു ഖോ ഏതേസം സാമികോ"തി തിക്ഖത്തും ഘോസേത്വാ സാമികം അപസ്സന്തോ വല്ലികോടിം ഡംസിത്വാ നേത്വാ അത്തനോ വസനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ "വേലായമേവ ഖാദിസ്സാമീ"തി അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. സിങ്ഗാലോപി വസനട്ഠാനതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗോചരം പരിയേസന്തോ ഏകസ്സ ഖേത്തഗോപകസ്സ കുടിയം ദ്വേ മംസസൂലാനി ഏകം ഗോധം ഏകഞ്ച ദധിവാരകം ദിസ്വാ "അത്ഥി നു ഖോ ഏതേസം സാമികോ"തി തിക്ഖത്തും ഘോസേത്വാ സാമികം അദിസ്വാ ദധിവാരകസ്സ ഉഗ്ഗഹണരജ്ജുകം ഗീവായ പവേസേത്വാ ദ്വേ മംസസൂലേ ച ഗോധഞ്ച മുഖേന ഡംസിത്വാ നേത്വാ അത്തനോ വസനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ "വേലായമേവ ഖാദിസ്സാമീ"തി അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. മക്കടോപി വസനട്ഠാനതോ നിക്ഖമിത്വാ വനസണ്ഡം പവിസിത്വാ അമ്ബപിണ്ഡം ആഹരിത്വാ അത്തനോ വസനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ "വേലായമേവ ഖാദിസ്സാമീ"തി അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി.

ബോധിസത്തോ പന "വേലായമേവ വസനട്ഠാനതോ നിക്ഖമിത്വാ ദബ്ബതിണാനി ഖാദിസ്സാമീ"തി അത്തനോ വസനഗുമ്ബേയേവ നിപന്നോ ചിന്തേസി "മമ സന്തികം ആഗതാനം യാചകാനം തിണാനി ദാതും ന സക്കാ, തിലതണ്ഡുലാദയോപി മയ്ഹം നത്ഥി, സചേ മേ സന്തികം യാചകോ

ആഗച്ഛിസ്സതി, അത്തനോ സരീരമംസം ദസ്സാമീ"തി. തസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജമാനോ ഇദം കാരണം ദിസ്വാ "സസരാജാനം വീമംസിസ്സാമീ"തി പഠമം ഉദ്ദസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണവേസേന അട്ഠാസി. "ബ്രാഹ്മണ, കിമത്ഥം ഠിതോസീ"തി വുത്തേ പണ്ഡിത സചേ കിഞ്ചി ആഹാരം ലഭേയ്യം, ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ വസേയ്യന്തി. സോ "സാധു ദസ്സാമി തേ ആഹാര"ന്തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൬൧. "സത്ത മേ രോഹിതാ മച്ഛാ, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതാ;
ഇദം ബ്രാഹ്മണ മേ അത്ഥി, ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ"തി.

തത്ഥ **ഥലമുബ്ഭതാ**തി ഉദകതോ ഥലേ ഠപിതാ, കേവട്ടേന വാ ഉദ്ധടാ. **ഏതം ഭുത്വാ**തി ഏതം മമ സന്തകം മച്ഛാഹാരം പചിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തോ രമണീയേ രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ ഇമസ്മിം വനേ വസാതി.

ബ്രാഹ്മണോ "പഗേവ താവ ഹോതു, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ"തി സിങ്ഗാലസ്സ സന്തികം ഗതോ. തേനാപി "കിമത്ഥം ഠിതോസീ"തി വുത്തോ തഥേവാഹ. സിങ്ഗാലോ "സാധു ദസ്സാമീ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൨. "ദുസ്സ മേ ഖേത്തപാലസ്സ, രത്തിഭത്തം അപാഭതം;
മംസസൂലാ ച ദ്വേ ഗോധാ, ഏകഞ്ച ദധിവാരകം;
ഇദം ബ്രാഹ്മണ മേ അത്ഥി, ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ"തി.

തത്ഥ **ദുസ്സ മേ**തി യോ ഏസ മമ അവിദൂരേ ഖേത്തപാലോ വസതി, ദുസ്സ അമുസ്സാതി അത്ഥോ. **അപാഭത**ന്തി ആഭതം ആനീതം. **മംസസൂലാ ച ദ്വേ ഗോധാ**തി അങ്ഗാരപക്കാനി ദ്വേ മംസസൂലാനി ച ഏകാ ച ഗോധാ. **ദധിവാരക**ന്തി ദധിവാരകോ. **ഇദ**ന്തി ഇദം ഏത്തകം മമ അത്ഥി, ഏതം സബ്ബമ്പി യഥാഭിരുചിതേന പാകേന പചിത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ രമണീയേ രുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തോ ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ വസാതി അത്ഥോ.

ബ്രാഹ്മണോ "പഗേവ താവ ഹോതു, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ"തി മക്കടസ്സ സന്തികം ഗതോ. തേനാപി "കിമത്ഥം ഠിതോസീ"തി വുത്തോ തഥേവാഹ. മക്കടോ "സാധു ദസ്സാമീ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൩. "അമ്ബപക്കം ദകം സീതം, സീതച്ഛായാ മനോരമാ;
ഇദം ബ്രാഹ്മണ മേ അത്ഥി, ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ"തി.

തത്ഥ **അമ്ബപക്ക**ന്തി മധുരഅമ്ബഫലം. **ദകം സീത**ന്തി ഗങ്ഗായ ഉദകം സീതലം. **ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ**തി ബ്രാഹ്മണ ഏതം അമ്ബപക്കം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സീതലം ഉദകം പിവിത്വാ യഥാഭിരുചിതേ രമണീയേ രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ സമണധമ്മം കരോന്തോ ഇമസ്മിം വനസണ്ഡേ വസാതി.

ബ്രാഹ്മണോ "പഗേവ താവ ഹോതു, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ"തി സസപണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ഗതോ. തേനാപി "കിമത്ഥം ഠിതോസീ"തി വുത്തോ തഥേവാഹ. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ സോമനസ്സപ്പത്തോ "ബ്രാഹ്മണ, സുട്ഠു തേ കതം

ആഹാരത്ഥായ മമ സന്തികം ആഗച്ഛന്തേന, അജ്ജാഹം അദിന്നപുബ്ബം ദാനം ദസ്സാമി . ത്വം പന സീലവാ പാണാതിപാതം ന കരിസ്സസി, ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, നാനാദാരൂനി സങ്കഡ്ഢിത്വാ അങ്ഗാരേ കത്വാ മയ്ഹം ആരോചേഹി, അഹം അത്താനം പരിച്ചജിത്വാ അങ്ഗാരമജ്ഝേ പതിസ്സാമി . മമ സരീരേ പക്കേ ത്വം മംസം ഖാദിത്വാ സമണധമ്മം കരേയ്യാസീ''തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൬൨.''ന സസസ്സ തിലാ അത്ഥി, ന മുഗ്ഗാ നപി തണ്ഡുലാ;
ഇമിനാ അഗ്ഗിനാ പക്കം, മമം ഭുത്വാ വനേ വസാ''തി.

തത്ഥ **മമം ഭുത്വാ**തി യം തം അഹം അഗ്ഗിം കരോഹീതി വദാമി, ഇമിനാ അഗ്ഗിനാ പക്കം മം ഭുഞ്ജിത്വാ ഇമസ്മിം വനേ വസ, ഏകസ്സ സസസ്സ സരീരം നാമ ഏകസ്സ പുരിസസ്സ യാപനമത്തം ഹോതീതി.

സക്കോ തസ്സ വചനം സുത്വാ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഏകം അങ്ഗാരരാസിം മാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസി. സോ ദബ്ബതിണസയനതോ ഉട്ഠായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ''സചേ മേ ലോമന്തരേസു പാണകാ അത്ഥി, തേ മാ മരിംസൂ''തി തിക്ഖത്തും സരീരം വിധുനിത്വാ സകലസരീരം ദാനമുഖേ ഠപേത്വാ ലങ്ഘിത്വാ പദുമസരേ രാജഹംസോ വിയ പമുദിതചിത്തോ അങ്ഗാരരാസിമ്ഹി പതി. സോ പന അഗ്ഗി ബോധിസത്തസ്സ സരീരേ ലോമകൂപമത്തമ്പി ഉണ്ഹം കാതും നാസക്ഖി, ഹിമഗബ്ഭം പവിട്ഠോ വിയ അഹോസി. അഥ സക്കം ആമന്തേത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, തയാ കതോ അഗ്ഗി അതിസീതലോ, മമ സരീരേ ലോമകൂപമത്തമ്പി ഉണ്ഹം കാതും ന സക്കോതി, കിം നാമേത''ന്തി ആഹ. ''സസപണ്ഡിത, നാഹം ബ്രാഹ്മണോ, സക്കോഹമസ്മി, തവ വീമംസനത്ഥായ ആഗതോമ്ഹീ''തി. ''സക്ക, ത്വം താവ തിട്ഠ, സകലോപി ചേ ലോകസന്നിവാസോ മം ദാനേന വീമംസേയ്യ, നേവ മേ അദാതുകാമതം പസ്സേയ്യാ''തി ബോധിസത്തോ സീഹനാദം നദി. അഥ നം സക്കോ ''സസപണ്ഡിത, തവ ഗുണോ സകലകപ്പം പാകടോ ഹോതൂ''തി പബ്ബതം പീളേത്വാ പബ്ബതരസം ആദായ ചന്ദമണ്ഡലേ സസലക്ഖണം ലിഖിത്വാ ബോധിസത്തം ആനേത്വാ തസ്മിം വനസണ്ഡേ തസ്മിംയേവ വനഗുമ്ബേ തരുണദബ്ബതിണപിട്ഠേ നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതോ. തേപി ചത്താരോ പണ്ഡിതാ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ സീലം പൂരേത്വാ ദാനം ദത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനദായകോ ഗഹപതി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ ഉദ്ദോ ആനന്ദോ അഹോസി, സിങ്ഗാലോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, മക്കടോ സാരിപുത്തോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, സസപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സസപണ്ഡിതജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൭] ൭. മതരോദനജാതകവണ്ണനാ

മതം മതം ഏവ രോദഥാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം സാവത്ഥിവാസിം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ കിര ഭാതാ

കാലമകാസി. സോ തസ്സ കാലകിരിയായ സോകാഭിഭൂതോ ന ന്ഹായതി ന ഭുഞ്ജതി ന വിലിമ്പതി, പാതോവ സുസാനം ഗന്ത്വാ സോകസമപ്പിതോ രോദതി. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തസ്സ സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ "ഇമസ്സ അതീതകാരണം ആഹരിത്വാ സോകം വൂപസമേത്വാ സോതാപത്തിഫലം ദാതും ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ കോചി സമത്ഥോ നത്ഥി, ഇമസ്സ മയാ അവസ്സയേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി പുനദിവസേ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ പച്ഛാസമണം ആദായ തസ്സ ഘരദ്വാരം ഗന്ത്വാ "സത്ഥാ ആഗതോ"തി സുത്വാ ആസനം പഞ്ഞപേത്വാ "പവേസേഥാ"തി കുടുമ്ബികേന വുത്തോ പവിസിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. കുടുമ്ബികോപി ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ "കിം കുടുമ്ബിക ചിന്തേസീ"തി ആഹ. "ആമ, ഭന്തേ, മമ ഭാതു മതകാലതോ പട്ഠായ ചിന്തേമീ"തി. "ആവുസോ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ, ഭിജ്ജിതബ്ബയുത്തകം ഭിജ്ജതി, ന തത്ഥ ചിന്തേതബ്ബം, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഭാതരി മതേപി 'ഭിജ്ജിതബ്ബയുത്തകം ഭിജ്ജതീ'തി ന ചിന്തയിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി, തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. തേസു കാലകതേസു ബോധിസത്തസ്സ ഭാതാ കുടുമ്ബം വിചാരേതി, ബോധിസത്തോ തം നിസ്സായ ജീവതി. സോ അപരഭാഗേ തഥാരൂപേന ബ്യാധിനാ കാലമകാസി. ഞാതിമിത്താ സുഹജ്ജാ സന്നിപതിത്വാ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തി രോദന്തി, ഏകോപി സകഭാവേന സണ്ഠാതും നാസക്ഖി, ബോധിസത്തോ പന നേവ കന്ദതി ന രോദതി. മനുസ്സാ "പസ്സഥ ഭോ, ഇമസ്സ ഭാതരി മതേ മുഖസങ്കോചനമത്തമ്പി നത്ഥി, അതിവിയ ഥദ്ധഹദയോ, 'ദ്വേപി കോട്ഠാസേ അഹമേവ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമീ'തി ഭാതു മരണം ഇച്ഛതി മഞ്ഞേ"തി ബോധിസത്തം ഗരഹിംസു. ഞാതകാപി നം "ത്വം ഭാതരി മതേ ന രോദസീ"തി ഗരഹിംസുയേവ. സോ തേസം കഥം സുത്വാ "തുമ്ഹേ അത്തനോ അന്ധബാലഭാവേന അട്ഠ ലോകധമ്മേ അജാനന്താ 'മമ ഭാതാ മതോ'തി രോദഥ, അഹമ്പി മരിസ്സാമി, തുമ്ഹേപി മരിസ്സഥ, അത്താനമ്പി 'മയമ്പി മരിസ്സാമാ'തി കസ്മാ ന രോദഥ. സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ ഹുത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേനേവ സഭാവേന സണ്ഠാതും സമത്ഥോ ഏകസങ്ഖാരോപി നത്ഥി. തുമ്ഹേ അന്ധബാലാ അഞ്ഞാണതായ അട്ഠ ലോകധമ്മേ അജാനിത്വാ രോദഥ, അഹം കിമത്ഥം രോദിസ്സാമീ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬.
"മതം മതം ഏവ രോദഥ, ന ഹി തം രോദഥ യോ മരിസ്സതി;
സബ്ബേപി സരീരധാരിനോ, അനുപുബ്ബേന ജഹന്തി ജീവിതം.

൩൭.
"ദേവമനുസ്സാ ചതുപ്പദാ, പക്ഖിഗണാ ഉരഗാ ച ഭോഗിനോ;
സമ്ഹി സരീരേ അനിസ്സരാ, രമമാനാവ ജഹന്തി ജീവിതം.

൩൮.
"ഏവം ചലിതം അസണ്ഠിതം, സുഖദുക്ഖം മനുജേസ്വപേക്ഖിയ;
കന്ദിതരുദിതം നിരത്ഥകം, കിം വോ സോകഗണാഭികീരരേ.

൩൯.
"ധുത്താ ച സോണ്ഡാ അകതാ, ബാലാ സൂരാ അയോഗിനോ;
ധീരം മഞ്ഞന്തി ബാലോതി, യേ ധമ്മസ്സ അകോവിദാ"തി.

തത്ഥ **മതം മതം ഏവാ**തി മതം മതംയേവ. **അനുപുബ്ബേനാ**തി അത്തനോ അത്തനോ മരണവാരേ സമ്പത്തേ പടിപാടിയാ ജഹന്തി ജീവിതം, ന ഏകതോവ സബ്ബേ മരന്തി, യദി ഏവം മരേയ്യും, ലോകപ്പവത്തി ഉച്ഛിജ്ജേയ്യ. **ഭോഗിനോ**തി മഹന്തേന സരീരഭോഗേന സമന്നാഗതാ. **രമമാനാവാ**തി തത്ഥ തത്ഥ നിബ്ബത്താ സബ്ബേപി ഏതേ ദേവാദയോ സത്താ അത്തനോ അത്തനോ നിബ്ബത്തട്ഠാനേ അഭിരമമാനാവ അനുക്കണ്ഠിതാവ ജീവിതം ജഹന്തി. **ഏവം ചലിത**ന്തി ഏവം തീസു ഭവേസു നിച്ചലഭാവസ്സ ച സണ്ഠിതഭാവസ്സ ച അഭാവാ ചലിതം അസണ്ഠിതം. **കിം വോ സോകഗണാഭികീരരേ**തി കിംകാരണാ തുമ്ഹേ സോകരാസീ അഭികിരന്തി അജ്ഝോത്ഥരന്തി.

ധുത്താ ച സോണ്ഡാ അകതാതി ഇത്ഥിധുത്താ സുരാധുത്താ അക്ഖധുത്താ ച സുരാസോണ്ഡാദയോ സോണ്ഡാ ച അകതബുദ്ധിനോ അസിക്ഖിതകാ ച. **ബാലാ**തി ബാല്യേന സമന്നാഗതാ അവിദ്ദസുനോ. **സൂരാ അയോഗിനോ**തി അയോനിസോമനസികാരേന സൂരാ, യോഗേസു അയുത്തതായ അയോഗിനോ. ''അയോധിനോ''തിപി പാഠോ, കിലേസമാരേന സദ്ധിം യുജ്ഝിതും അസമത്ഥാതി അത്ഥോ. **ധീരം മഞ്ഞന്തി ബാലോതി, യേ ധമ്മസ്സ അകോവിദാ**തി യേ ഏവരൂപാ ധുത്താദയോ അട്ഠവിധസ്സ ലോകധമ്മസ്സ അകോവിദാ, തേ അപ്പമത്തകേപി ദുക്ഖധമ്മേ ഉപ്പന്നേ അത്തനാ കന്ദമാനാ രോദമാനാ അട്ഠ ലോകധമ്മേ കഥതോ ജാനിത്വാ ഞാതിമരണാദീസു അകന്ദന്തം അരോദന്തം മാദിസം ധീരം പണ്ഡിതം ''ബാലോ അയം ന രോദതീ''തി മഞ്ഞന്തീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ തേസം ധമ്മം ദേസേത്വാ സബ്ബേപി തേ നിസ്സോകേ അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മഹാജനസ്സ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ നിസ്സോകഭാവകരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മതരോദനജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൧൮] ൮. കണവേരജാതകവണ്ണനാ

യം തം വസന്ത സമയേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **ഇന്ദ്രിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൮.൬൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. സത്ഥാ പന തം ഭിക്ഖും ''പുബ്ബേ ത്വം ഭിക്ഖു ഏതം നിസ്സായ അസിനാ സീസച്ഛേദം പടിലഭീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിഗാമകേ ഏകസ്സ ഗഹപതികസ്സ ഘരേ ചോരനക്ഖത്തേന ജാതോ വയപ്പത്തോ ചോരകമ്മം കത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തോ ലോകേ പാകടോ അഹോസി സൂരോ നാഗബലോ, കോചി നം ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖി. സോ ഏകദിവസം ഏകസ്മിം സേട്ഠിഘരേ സന്ധിം ഛിന്ദിത്വാ ബഹും ധനം അവഹരി. നാഗരാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ''ദേവ, ഏകോ മഹാചോരോ നഗരം വിലുമ്പതി, തം ഗണ്ഹാപേഥാ''തി വദിംസു. രാജാ തസ്സ ഗഹണത്ഥായ നഗരഗുത്തികം ആണാപേസി. സോ രത്തിഭാഗേ തത്ഥ തത്ഥ വഗ്ഗബന്ധനേന

മനുസ്സേ ഠപേത്വാ തം സഹോഡ്ഢം ഗാഹാപേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ "സീസമസ്സ ഛിന്ദാ"തി നഗരഗുത്തികഞ്ഞേവ ആണാപേസി. നഗരഗുത്തികോ തം പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധാപേത്വാ ഗീവായസ്സ രത്തകണവീരമാലം ലഗ്ഗേത്വാ സീസേ ഇട്ഠകചുണ്ണം ഓകിരിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ കസാഹി താളാപേന്തോ ഖരസ്സരേന പണവേന ആഘാതനം നേതി. "ഇമസ്മിം കിര നഗരേ വിലോപകാരകോ ചോരോ ഗഹിതോ"തി സകലനഗരം സങ്ഖുഭി.

തദാ ച ബാരാണസിയം സഹസ്സം ഗണ്ഹന്തീ സാമാ നാമ ഗണികാ ഹോതി രാജവല്ലഭാ പഞ്ചസതവണ്ണദാസീപരിവാരാ. സാ പാസാദതലേ വാതപാനം വിവരിത്വാ ഠിതാ തം നീയമാനം പസ്സി. സോ പന അഭിരൂപോ പാസാദികോ അതിവിയ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ ദേവവണ്ണോ സബ്ബേസം മത്ഥകമത്ഥകേന പഞ്ഞായതി. സാമാ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ "കേന നു ഖോ ഉപായേനാഹം ഇമം പുരിസം അത്തനോ സാമികം കരേയ്യ"ന്തി ചിന്തയന്തീ "അത്ഥേകോ ഉപായോ"തി അത്തനോ അത്ഥചരികായ ഏകിസ്സാ ഹത്ഥേ നഗരഗുത്തികസ്സ സഹസ്സം പേസേസി "അയം ചോരോ സാമായ ഭാതാ, അഞ്ഞത്ര സാമായ അഞ്ഞോ ഏതസ്സ അവസ്സയോ നത്ഥി, തുമ്ഹേ കിര ഇദം സഹസ്സം ഗഹേത്വാ ഏതം വിസ്സജ്ജേഥാ"തി . സാ ഗന്ത്വാ തഥാ അകാസി. നഗരഗുത്തികോ "അയം ചോരോ പാകടോ, ന സക്കാ ഏതം വിസ്സജ്ജേതും, അഞ്ഞം പന മനുസ്സം ലഭിത്വാ ഇമം പടിച്ഛന്നയാനകേ നിസീദാപേത്വാ പേസേതും സക്കാ"തി ആഹ. സാ ഗന്ത്വാ തസ്സാ ആരോചേസി.

തദാ പനേകോ സേട്ഠിപുത്തോ സാമായ പടിബദ്ധചിത്തോ ദേവസികം സഹസ്സം ദേതി. സോ തം ദിവസമ്പി സൂരിയത്ഥങ്ഗമനവേലായ സഹസ്സം ഗണ്ഹിത്വാ തം ഘരം അഗമാസി. സാമാപി സഹസ്സഭണ്ഡികം ഗഹേത്വാ ഊരൂസു ഠപേത്വാ പരോദന്തീ നിസിന്നാ ഹോതി. "കിം ഏത"ന്തി ച വുത്താ "സാമി, അയം ചോരോ മമ ഭാതാ, 'അഹം നീചകമ്മം കരോമീ'തി മയ്ഹം സന്തികം ന ഏതി, നഗരഗുത്തികസ്സ പഹിതം 'സഹസ്സം ലഭമാനോ വിസ്സജ്ജേസ്സാമി ന'ന്തി സാസനം പേസേസി. ഇദാനി ഇമം സഹസ്സം ആദായ നഗരഗുത്തികസ്സ സന്തികം ഗച്ഛന്തം ന ലഭാമീ"തി ആഹ. സോ തസ്സാ പടിബദ്ധചിത്തതായ "അഹം ഗമിസ്സാമീ"തി ആഹ. "തേന ഹി തയാ ആഭതമേവ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാഹീ"തി. സോ തം ഗഹേത്വാ നഗരഗുത്തികസ്സ ഗേഹം ഗഞ്ഛി. സോ തം സേട്ഠിപുത്തം പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഠപേത്വാ ചോരം പടിച്ഛന്നയാനകേ നിസീദാപേത്വാ സാമായ പഹിണിത്വാ "അയം ചോരോ രട്ഠേ പാകടോ, തമന്ധകാരം താവ ഹോതു, അഥ നം മനുസ്സസാനം പടിസല്ലീനവേലായ ഘാതാപേസ്സാമീ"തി അപദേസം കത്വാ മുഹുത്തം വീതിനാമേത്വാ മനുസ്സേസു പടിസല്ലീനേസു സേട്ഠിപുത്തം മഹന്തേനാരക്ഖേന ആഘാതനം നേത്വാ അസിനാ സീസം ഛിന്ദിത്വാ സരീരം സൂലേ ആരോപേത്വാ നഗരം പാവിസി.

തതോ പട്ഠായ സാമാ അഞ്ഞേസം ഹത്ഥതോ കിഞ്ചി ന ഗണ്ഹാതി, തേനേവ സദ്ധിം അഭിരമമാനാ വിചരതി. സോ ചിന്തേസി "സചേ അയം അഞ്ഞസ്മിം പടിബദ്ധചിത്താ ഭവിസ്സതി, മമ്പി മാരാപേത്വാ തേന സദ്ധിം അഭിരമിസ്സതി, അച്ചന്തം മിത്തദുബ്ഭിനീ ഏസാ, മയാ ഇധ അവസിത്വാ ഖിപ്പം പലായിതും വട്ടതി, ഗച്ഛന്തോ ച പന തുച്ഛഹത്ഥോ അഗന്ത്വാ ഏതിസ്സാ ആഭരണഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകസ്മിം ദിവസേ തം

ആഹ - "ഭദ്ദേ, മയം പഞ്ജരേ പക്ഖിത്തകുക്കുടാ വിയ നിച്ചം ഘരേയേവ ഹോമ, ഏകദിവസം ഉയ്യാനകീളം കരിസ്സാമാ"തി. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഖാദനീയഭോജനീയാദിം സബ്ബം പടിയാദേത്വാ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതാ തേന സദ്ധിം പടിച്ഛന്നയാനേ നിസീദിത്വാ ഉയ്യാനം അഗമാസി. സോ തത്ഥ തായ സദ്ധിം കീളന്തോ "ഇദാനി മയ്ഹം പലായിതും വട്ടതീ"തി തായ സദ്ധിം കിലേസരതിയാ രമിതുകാമോ വിയ ഏകം കണവീരഗച്ഛന്തരം പവിസിത്വാ തം ആലിങ്ഗന്തോ വിയ നിപ്പീളേത്വാ വിസഞ്ഞം കത്വാ പാതേത്വാ സബ്ബാഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ തസ്സായേവ ഉത്തരാസങ്ഗേന ബന്ധിത്വാ ഭണ്ഡികം ഖന്ധേ ഠപേത്വാ ഉയ്യാനവതിം ലങ്ഘിത്വാ പക്കാമി.

സാപി പടിലദ്ധസഞ്ഞാ ഉട്ഠായ പരിചാരികാനം സന്തികം ആഗന്ത്വാ "അയ്യപുത്തോ കഹ"ന്തി പുച്ഛി. "ന ജാനാമ, അയ്യേ"തി. "മം മതാതി സഞ്ഞായ ഭായിത്വാ പലാതോ ഭവിസ്സതീ"തി അനത്തമനാ ഹുത്വാ തതോയേവ ഗേഹം ഗന്ത്വാ "മമ പിയസാമികസ്സ അദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായേവ അലങ്കതസയനേ ന സയിസ്സാമീ"തി ഭൂമിയം നിപജ്ജി. തതോ പട്ഠായ മനാപം സാടകം ന നിവാസേതി, ദ്വേ ഭത്താനി ന ഭുഞ്ജതി, ഗന്ധമാലാദീനി ന പടിസേവതി, "യേന കേനചി ഉപായേന അയ്യപുത്തം പരിയേസിത്വാ പക്കോസാപേസ്സാമീ"തി നടേ പക്കോസാപേത്വാ സഹസ്സം അദാസി. "കിം കരോമ, അയ്യേ"തി വുത്തേ "തുമ്ഹാകം അഗമനട്ഠാനം നാമ നത്ഥി, തുമ്ഹേ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ചരന്താ സമജ്ജം കത്വാ സമജ്ജമണ്ഡലേ പഠമമേവ ഇമം ഗീതം ഗായേയ്യാഥാ"തി നടേ സിക്ഖാപേന്തീ പഠമം ഗാഥം വത്വാ "തുമ്ഹേഹി ഇമസ്മിം ഗീതകേ ഗീതേ സചേ അയ്യപുത്തോ തസ്മിം പരിസന്തരേ ഭവിസ്സതി, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേസ്സതി, അഥസ്സ മമ അരോഗഭാവം കഥേത്വാ തം ആദായ ആഗച്ഛേയ്യാഥ, നോ ചേ ആഗച്ഛതി, സാസനം പേസേയ്യാഥാ"തി പരിബ്ബയം ദത്വാ നടേ ഉയ്യോജേസി. തേ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ സമജ്ജം കരോന്താ ഏകം പച്ചന്തഗാമകം അഗമിംസു. സോപി ചോരോ പലായിത്വാ തത്ഥ വസതി. തേ തത്ഥ സമജ്ജം കരോന്താ പഠമമേവ ഇമം ഗീതകം ഗായിംസു -

൯൯. "യം തം വസന്തസമയേ, കണവേരേസു ഭാണുസു;
സാമം ബാഹായ പീളേസി, സാ തം ആരോഗ്യമബ്രവീ"തി.

തത്ഥ **കണവേരേസൂ**തി കരവീരേസു. **ഭാണുസൂ**തി രത്തവണ്ണാനം പുപ്ഫാനം പഭായ സമ്പന്നേസു. **സാമ**ന്തി ഏവംനാമികം. **പീളേസീ**തി കിലേസരതിയാ രമിതുകാമോ വിയ ആലിങ്ഗന്തോ പീളേസി. **സാ ത**ന്തി സാ സാമാ അരോഗാ, ത്വം പന "സാ മതാ"തി സഞ്ഞായ ഭീതോ പലായസി, സാ അത്തനോ ആരോഗ്യം **അബ്രവി** കഥേസി, ആരോചേസീതി അത്ഥോ.

ചോരോ തം സുത്വാ നടം ഉപസങ്കമിത്വാ "ത്വം 'സാമാ ജീവതീ'തി വദസി, അഹം പന ന സദ്ദഹാമീ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. "അമ്ഭോ ന കിര സദ്ധേയ്യം, യം വാതോ പബ്ബതം വഹേ;
പബ്ബതഞ്ചേ വഹേ വാതോ, സബ്ബമ്പി പഥവിം വഹേ;
യത്ഥ സാമാ കാലകതാ, സാ മം ആരോഗ്യമബ്രവീ"തി.

തസ്സത്ഥോ - അമ്ഭോ നട, ഇദം കിര ന സദ്ദഹേയ്യം ന സദ്ദഹിതബ്ബം. യം വാതോ തിണപണ്ണാനി വിയ പബ്ബതം വഹേയ്യ, സചേപി സോ പബ്ബതം വഹേയ്യ, സബ്ബമ്പി പഥവിം വഹേയ്യ, യഥാ ചേതം അസദ്ദഹേയ്യം, തഥാ ഇദന്തി.

യത്ഥ സാമാ കാലകതാതി യാ നാമ സാമാ കാലകതാ, **സാ മം ആരോഗ്യം അബ്രവീ**തി കിംകാരണാ സദ്ദഹേയ്യം. മതാ നാമ ന കസ്സചി സാസനം പേസേന്തീതി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ നടോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൯."ന ചേവ സാ കാലകതാ, ന ച സാ അഞ്ഞമിച്ഛതി;
ഏകഭത്തികിനീ സാമാ, തമേവ അഭികങ്ഖതീ"തി.

തത്ഥ **തമേവ അഭികങ്ഖതീ**തി അഞ്ഞം പുരിസം ന ഇച്ഛതി, തഞ്ഞേവ കങ്ഖതി ഇച്ഛതി പത്ഥേതീതി.

തം സുത്വാ ചോരോ "സാ ജീവതു വാ മാ വാ, ന തായ മയ്ഹം അത്ഥോ"തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൮൦."അസന്ഥുതം മം ചിരസന്ഥുതേന, നിമീനി സാമാ അധുവം ധുവേന;
മയാപി സാമാ നിമിനേയ്യ അഞ്ഞം, ഇതോ അഹം ദൂരതരം ഗമിസ്സ"ന്തി.

തത്ഥ **അസന്ഥുത**ന്തി അകതസംസഗ്ഗം. **ചിരസന്ഥുതേനാ**തി ചിരകതസംസഗ്ഗേന. **നിമീനീ**തി പരിവത്തേസി. **അധുവം ധുവേനാ**തി മം അധുവം തേന ധുവസാമികേന പരിവത്തേതും നഗരഗുത്തികസ്സ സഹസ്സം ദത്വാ മം ഗണ്ഹീതി അത്ഥോ. **മയാപി സാമാ നിമിനേയ്യ അഞ്ഞ**ന്തി സാമാ മയാപി അഞ്ഞം സാമികം പരിവത്തേത്വാ ഗണ്ഹേയ്യ. **ഇതോ അഹം ദൂരതരം ഗമിസ്സ**ന്തി യത്ഥ ന സക്കാ തസ്സാ സാസനം വാ പവത്തിം വാ സോതും, താദിസം ദൂരതരം ഠാനം ഗമിസ്സം, തസ്മാ മമ ഇതോ അഞ്ഞത്ഥ ഗതഭാവം തസ്സാ ആരോചേഥാതി വത്വാ തേസം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ ഗാള്ഹതരം നിവാസേത്വാ വേഗേന പലായി.

നടാ ഗന്ത്വാ തേന കതകിരിയം തസ്സാ കഥയിംസു. സാ വിപ്പടിസാരിനീ ഹുത്വാ അത്തനോ പകതിയാ ഏവ വീതിനാമേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ സേട്ഠിപുത്തോ അയം ഭിക്ഖു അഹോസി, സാമാ പുരാണദുതിയികാ, ചോരോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കണവേരജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൧൯] ൯. തിത്തിരജാതകവണ്ണനാ

സുസുഖം വത ജീവാമീതി ഇദം സത്ഥാ കോസമ്ബിയം നിസ്സായ ബദരികാരാമേ വിഹരന്തോ രാഹുലത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **തിപല്ലത്ഥജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൧൬) വിത്ഥാരിതമേവ. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, രാഹുലോ സിക്ഖാകാമോ കുക്കുച്ചകോ ഓവാദക്ഖമോ"തി. തസ്സായസ്മതോ ഗുണകഥായ സമുട്ഠാപിതായ സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി

രാഹുലോ സിക്ഖാകാമോ കുക്കുച്ചകോ ഓവാദക്ഖമോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ നിക്ഖമ്മ ഹിമവന്തപദേസേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളന്തോ രമണീയേ വനസണ്ഡേ വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ അഞ്ഞതരം പച്ചന്തഗാമകം അഗമാസി. തത്ഥ നം മനുസ്സാ ദിസ്വാ പസന്നചിത്താ അഞ്ഞതരസ്മിം അരഞ്ഞേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹന്താ വാസാപേസും. തദാ തസ്മിം ഗാമകേ ഏകോ സാകുണികോ ഏകം ദീപകതിത്തിരം ഗഹേത്വാ സുട്ഠു സിക്ഖാപേത്വാ പഞ്ജരേ പക്ഖിപിത്വാ പടിജഗ്ഗതി. സോ തം അരഞ്ഞം നേത്വാ തസ്സ സദ്ദേന ആഗതാഗതേ തിത്തിരേ ഗഹേത്വാ വിക്കിണിത്വാ ജീവികം കപ്പേസി. തിത്തിരോ “മം ഏകം നിസ്സായ ബഹൂ മമ ഞാതകാ നസ്സന്തി, മയ്ഹമേതം പാപ”ന്തി നിസ്സദ്ദോ അഹോസി. സോ തസ്സ നിസ്സദ്ദഭാവം ഞത്വാ വേളുപേസികായ നം സീസേ പഹരതി. തിത്തിരോ ദുക്ഖാതുരതായ സദ്ദം കരോതി. ഏവം സോ സാകുണികോ തം നിസ്സായ തിത്തിരേ ഗഹേത്വാ ജീവികം കപ്പേസി.

അഥ സോ തിത്തിരോ ചിന്തേസി “ഇമേ മരന്തൂതി മയ്ഹം ചേതനാ നത്ഥി, പടിച്ചകമ്മം പന മം ഫുസതി, മയി സദ്ദം അകരോന്തേ ഏതേ നാഗച്ഛന്തി, കരോന്തേയേവ ആഗച്ഛന്തി, ആഗതാഗതേ അയം ഗഹേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേതി, അത്ഥി നു ഖോ ഏത്ഥ മയ്ഹം പാപം, നത്ഥീ”തി. സോ തതോ പട്ഠായ “കോ നു ഖോ മേ ഇമം കങ്ഖം ഛിന്ദേയ്യാ”തി തഥാരൂപം പണ്ഡിതം ഉപധാരേന്തോ ചരതി. അഥേകദിവസം സോ സാകുണികോ ബഹൂ തിത്തിരേ ഗഹേത്വാ പച്ഛിം പൂരേത്വാ “പാനീയം പിവിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്തസ്സ അസ്സമം ഗന്ത്വാ തം പഞ്ജരം ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേ ഠപേത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ വാലുകാതലേ നിപന്നോ നിദ്ദം ഓക്കമി. തിത്തിരോ തസ്സ നിദ്ദോക്കന്തഭാവം ഞത്വാ “മമ കങ്ഖം ഇമം താപസം പുച്ഛിസ്സാമി, ജാനന്തോ മേ കഥേസ്സതീ”തി പഞ്ജരേ നിസിന്നോയേവ തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭.“സുസുഖം വത ജീവാമി, ലഭാമി ചേവ ഭുഞ്ജിതും;
പരിപന്ഥേ ച തിട്ഠാമി, കാ നു ഭന്തേ ഗതീ മമാ”തി.

തത്ഥ **സുസുഖം വത ജീവാമീ**തി അഹം, ഭന്തേ, ഇമം സാകുണികം നിസ്സായ സുട്ഠു സുഖം ജീവാമി. **ലഭാമീ**തി യഥാരുചിതം ഖാദനീയം ഭോജനീയം ഭുഞ്ജിതുമ്പി ലഭാമി. **പരിപന്ഥേ ച തിട്ഠാമീ**തി അപിച ഖോ യത്ഥ മമ ഞാതകാ മമ സദ്ദേന ആഗതാഗതാ വിനസ്സന്തി, തസ്മിം പരിപന്ഥേ തിട്ഠാമി. **കാ നു, ഭന്തേ, ഗതീ മമാ**തി കാ നു ഖോ, ഭന്തേ, മമ ഗതി, കാ നിപ്ഫത്തി ഭവിസ്സതീതി പുച്ഛി.

തസ്സ പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേന്തോ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൮.“മനോ ചേ തേ നപ്പണമതി, പക്ഖി പാപസ്സ കമ്മുനോ;
അബ്യാവടസ്സ ഭദ്രസ്സ, ന പാപമുപലിമ്പതീ”തി.

തത്ഥ **പാപസ്സ കമ്മുനോ**തി യദി തവ മനോ പാപകമ്മസ്സത്ഥായ ന പണമതി, പാപകരണേ തന്നിന്നോ തപ്പോണോ തപ്പബ്ഭാരോ ന ഹോതി. **അബ്യാവടസ്സാ**തി ഏവം സന്തേ പാപകമ്മകരണത്ഥായ അബ്യാവടസ്സ ഉസ്സുക്കം അനാപന്നസ്സ തവ ഭദ്രസ്സ സുദ്ധസ്സേവ സതോ പാപം ന ഉപലിമ്പതി ന അല്ലീയതീതി.

തം സുത്വാ തിത്തിരോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൫. ''ഞാതകോ നോ നിസിന്നോതി, ബഹു ആഗച്ഛതേ ജനോ;
പടിച്ചകമ്മം ഫുസതി, തസ്മിം മേ സങ്കതേ മനോ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭന്തേ, സചാഹം സദ്ദം ന കരേയ്യം, അയം തിത്തിരജനോ ന ആഗച്ഛേയ്യ, മയി പന സദ്ദം കരോന്തേ ''ഞാതകോ നോ നിസിന്നോ''തി അയം ബഹു ജനോ ആഗച്ഛതി , തം ആഗതാഗതം ലുദ്ദോ ഗഹേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേന്തോ മം പടിച്ച നിസ്സായ ഏതം പാണാതിപാതകമ്മം ഫുസതി പടിലഭതി വിന്ദതി , തസ്മിം മം പടിച്ച കതേ പാപേ മമ നു ഖോ ഏതം പാപന്തി ഏവം മേ മനോ സങ്കതേ പരിസങ്കതി കുക്കുച്ചം ആപജ്ജതീതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൭൬. ''ന പടിച്ചകമ്മം ഫുസതി, മനോ ചേ നപ്പദുസ്സതി;
അപ്പോസ്സുക്കസ്സ ഭദ്രസ്സ, ന പാപമുപലിമ്പതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യദി തവ പാപകിരിയായ മനോ ന പദുസ്സതി, തന്നിന്നോ തപ്പോനോ തപ്പബ്ഭാരോ ന ഹോതി, ഏവം സന്തേ ലുദ്ദേന ആയസ്മന്തം പടിച്ച കതമ്പി പാപകമ്മം തം ന ഫുസതി ന അല്ലീയതി, പാപകിരിയായ ഹി അപ്പോസ്സുക്കസ്സ നിരാലയസ്സ ഭദ്രസ്സ പരിസുദ്ധസ്സേവ സതോ തവ പാണാതിപാതചേതനായ അഭാവാ തം പാപം ന ഉപലിമ്പതി, തവ ചിത്തം ന അല്ലീയതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ തിത്തിരം സഞ്ഞാപേസി, സോപി തം നിസ്സായ നിക്കുക്കുച്ചോ അഹോസി. ലുദ്ദോ പബുദ്ധോ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ പഞ്ജരം ആദായ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ തിത്തിരോ രാഹുലോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

തിത്തിരജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൱൨൦] ൧൦. സുച്ചജജാതകവണ്ണനാ

സുച്ചജം വത നച്ചജീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ''ഗാമകേ ഉദ്ധാരം സാധേസ്സാമീ''തി ഭരിയായ സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ സാധേത്വാ ധനം ആഹരിത്വാ ''പച്ഛാ നേസ്സാമീ''തി ഏകസ്മിം കുലേ ഠപേത്വാ പുന സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം പബ്ബതം അദ്ദസ. അഥ നം ഭരിയാ ആഹ ''സചേ, സാമി, അയം പബ്ബതോ സുവണ്ണമയോ ഭവേയ്യ, ദദേയ്യാസി പന മേ കിഞ്ചീ''തി. ''കാസി ത്വം, ന കിഞ്ചി ദസ്സാമീ''തി. സാ ''യാവ ഥദ്ധഹദയോ വതായം, പബ്ബതേ സുവണ്ണമയേ ജാതേപി മയ്ഹം കിഞ്ചി ന ദസ്സതീ''തി അനത്തമനാ അഹോസി. തേ ജേതവനസമീപം ആഗന്ത്വാ ''പാനീയം പിവിസ്സാമാ''തി വിഹാരം

പവിസിത്വാ പാനീയം പിവിംസു. സത്ഥാപി പച്ചൂസകാലേയേവ തേസം സോതാപത്തിഫലസ്സ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ആഗമനം ഓലോകയമാനോ ഗന്ധകുടിപരിവേണേ നിസീദി ഛബ്ബണ്ണരസ്മിയോ വിസ്സജ്ജേന്തോ. തേപി പാനീയം പിവിത്വാ ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ "കഹം ഗതാത്ഥാ"തി പുച്ഛി. "അമ്ഹാകം ഗാമകേ ഉദ്ധാരം സാധനത്ഥായ, ഭന്തേ"തി. "കിം, ഉപാസികേ തവ സാമികോ തുയ്ഹം ഹിതം പടികങ്ഖതി, ഉപകാരം തേ കരോതീ"തി. ഭന്തേ, അഹം ഇമസ്മിം സസിനേഹാ, അയം പന മയി നിസ്സിനേഹോ, അജ്ജ മയാ പബ്ബതം ദിസ്വാ "സചായം പബ്ബതോ സുവണ്ണമയോ അസ്സ, കിഞ്ചി മേ ദദേയ്യാസീ"തി വുത്തോ "കാസി ത്വം, ന കിഞ്ചി ദസ്സാമീ"തി ആഹ, ഏവം ഥദ്ധഹദയോ അയന്തി. "ഉപാസികേ, ഏവം നാമേസ വദതി, യദാ പന തവ ഗുണം സരതി, തദാ സബ്ബിസ്സരിയം തേ ദേതീ"തി വത്വാ "കഥേഥ, ഭന്തേ"തി തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ സബ്ബകിച്ചകാരകോ അമച്ചോ അഹോസി. അഥേകദിവസം രാജാ പുത്തം ഉപരാജാനം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "അയം മമ അന്തേപുരേ ദുബ്ഭേയ്യാ"തി തം പക്കോസാപേത്വാ "താത, യാവാഹം ജീവാമി, താവ നഗരേ വസിതും ന ലച്ഛസി, അഞ്ഞത്ഥ വസിത്വാ മമച്ചയേന രജ്ജം കാരേഹീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി പിതരം വന്ദിത്വാ ജേട്ഠഭരിയായ സദ്ധിം നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വനമൂലഫലാഫലേഹി യാപേന്തോ വസി. അപരഭാഗേ രാജാ കാലമകാസി. ഉപരാജാ നക്ഖത്തം ഓലോകേന്തോ തസ്സ കാലകതഭാവം ഞത്വാ ബാരാണസിം ആഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം പബ്ബതം അദ്ദസ. അഥ നം ഭരിയാ ആഹ "സചേ, ദേവ, അയം പബ്ബതോ സുവണ്ണമയോ അസ്സ, ദദേയ്യാസി മേ കിഞ്ചീ"തി. "കാസി ത്വം, ന കിഞ്ചി ദസ്സാമീ"തി. സാ "അഹം ഇമസ്മിം സിനേഹം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്തീ അരഞ്ഞം പാവിസിം, അയഞ്ച ഏവം വദതി, അതിവിയ ഥദ്ധഹദയോ , രാജാ ഹുത്വാപി ഏസ മയ്ഹം കിം കല്യാണം കരിസ്സതീ"തി അനത്തമനാ അഹോസി. സോ ആഗന്ത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠിതോ തം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി , ഇദം യസമത്തകമേവ അദാസി. ഉത്തരി പന സക്കാരസമ്മാനോ നത്ഥി, തസ്സാ അത്ഥിഭാവമ്പി ന ജാനാതി.

ബോധിസത്തോ "അയം ദേവീ ഇമസ്സ രഞ്ഞോ ഉപകാരികാ ദുക്ഖം അഗണേത്വാ അരഞ്ഞവാസം വസി. അയം പനേതം അഗണേത്വാ അഞ്ഞാഹി സദ്ധിം അഭിരമന്തോ വിചരതി, യഥാ ഏസാ സബ്ബിസ്സരിയം ലഭതി, തഥാ കരിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഏകദിവസം തം ഉപസങ്കമിത്വാ "മഹാദേവി മയം തുമ്ഹാകം സന്തികാ പിണ്ഡപാതമത്തമ്പി ന ലഭാമ, കസ്മാ അമ്ഹേസു പമജ്ജിത്ഥ, അതിവിയ ഥദ്ധഹദയാ അത്ഥാ"തി ആഹ. "താത, സചാഹം അത്തനാ ലഭേയ്യം, തുയ്ഹമ്പി ദദേയ്യം, അലഭമാനാ പന കിം ദസ്സാമി, രാജാപി മയ്ഹം ഇദാനി കിം നാമ ദസ്സതി, സോ അന്തരാമഗ്ഗേ 'ഇമസ്മിം പബ്ബതേ സുവണ്ണമയേ ജാതേ മയ്ഹം കിഞ്ചി ദസ്സസീ'തി വുത്തോ 'കാസി ത്വം, ന കിഞ്ചി ദസ്സാമീ'തി ആഹ, സുപരിച്ചജമ്പി ന പരിച്ചജീ"തി. "കിം പന രഞ്ഞോ സന്തികേ ഇമം കഥം കഥേതും സക്ഖിസ്സഥാ"തി? "സക്ഖിസ്സാമി, താതാ"തി. "തേന ഹി അഹം രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠിതോ പുച്ഛിസ്സാമി, തുമ്ഹേ കഥേയ്യാഥാ"തി. "സാധു, താതാ"തി. ബോധിസത്തോ ദേവിയാ രഞ്ഞോ

ഉപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ ഠിതകാലേ ആഹ "നനു, അയ്യേ, മയം തുമ്ഹാകം സന്തികാ കിഞ്ചി ന ലഭാമാ"തി? "താത, അഹം ലഭമാനാ തുയ്ഹം ദദേയ്യം, അഹമേവ കിഞ്ചി ന ലഭാമി, അലഭമാനാ തുയ്ഹം കിം ദസ്സാമി, രാജാപി ഇദാനി മയ്ഹം കിം നാമ ദസ്സതി, സോ അരഞ്ഞതോ ആഗമനകാലേ ഏകം പബ്ബതം ദിസ്വാ 'സചായം പബ്ബതോ സുവണ്ണമയോ അസ്സ, കിഞ്ചി മേ ദദേയ്യാസീ'തി വുത്തോ 'കാസി ത്വം, ന കിഞ്ചി ദസ്സാമീ'തി വദതി, സുപരിച്ചജമ്പി ന പരിച്ചജീ"തി ഏതമത്ഥം ദീപേന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. "സുച്ചജം വത നച്ചജി, വാചായ അദദം ഗിരിം;
കിഞ്ഹി തസ്സചജന്തസ്സ, വാചായ അദദ പബ്ബത"ന്തി.

തത്ഥ **സുച്ചജം വതാ**തി സുഖേന ചജിതും സക്കുണേയ്യമ്പി ന ചജി. **അദദന്തി** വചനമത്തേനാപി പബ്ബതം അദദമാനോ. **കിഞ്ഹി തസ്സചജന്തസ്സാ**തി തസ്സ നാമേതസ്സ മയാ യാചിതസ്സ ന ചജന്തസ്സ കിഞ്ഹി ചജേയ്യ. **വാചായ അദദ പബ്ബത**ന്തി സചായം മയാ യാചിതോ മമ വചനേന സുവണ്ണമയമ്പി ഹോന്തം തം പബ്ബതം വാചായ അദദ, വചനമത്തേന അദസ്സാതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൮. "യഞ്ഹി കയിരാ തഞ്ഹി വദേ, യം ന കയിരാ ന തം വദേ;
അകരോന്തം ഭാസമാനം, പരിജാനന്തി പണ്ഡിതാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - യദേവ ഹി പണ്ഡിതോ പുരിസോ കായേന കരേയ്യ, തം വാചായ വദേയ്യ. യം ന കയിരാ, ന തം വദേയ്യ, ദാതുകാമോവ ദമ്മീതി വദേയ്യ, ന അദാതുകാമോതി അധിപ്പായോ. കിംകാരണാ? യോ ഹി "ദസ്സാമീ"തി വത്വാപി പച്ഛാ ന ദദാതി, തം അകരോന്തം കേവലം മുസാ ഭാസമാനം പരിജാനന്തി പണ്ഡിതാ. അയം "ദസ്സാമീ"തി വചനമത്തമേവ ഭാസതി, ന പന ദേതി, യഞ്ഹി ഖോ പന അദിന്നമ്പി വചനമത്തേനേവ ദിന്നം ഹോതി, തം പുരേതരമേവ ലദ്ധം നാമ ഭവിസ്സതീതി ഏവം തസ്സ മുസാവാദിഭാവം പരിജാനന്തി പണ്ഡിതാ, ബാലാ പന വചനമത്തേനേവ തുസ്സന്തീതി.

തം സുത്വാ ദേവീ രഞ്ഞോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൯. "രാജപുത്ത നമോ ത്യത്ഥു, സച്ചേ ധമ്മേ ഠിതോ ചസി;
യസ്സ തേ ബ്യസനം പത്തോ, സച്ചസ്മിം രമതേ മനോ"തി.

തത്ഥ **സച്ചേ ധമ്മേ**തി വചീസച്ചേ ച സഭാവധമ്മേ ച. **ബ്യസനം പത്തോതി** യസ്സ തവ രട്ഠാ പബ്ബാജനീയസങ്ഖാതം ബ്യസനം പത്തോപി മനോ സച്ചസ്മിംയേവ രമതി.

ഏവം രഞ്ഞോ ഗുണകഥം കഥയമാനായ ദേവിയാ തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തസ്സാ ഗുണകഥം കഥേന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "യാ ദലിദ്ദീ ദലിദ്ദസ്സ, അഡ്ഢാ അഡ്ഢസ്സ കിത്തിമ;
സാ ഹിസ്സ പരമാ ഭരിയാ, സഹിരഞ്ഞസ്സ ഇത്ഥിയോ"തി.

തത്ഥ **കിത്തിമാ**തി കിത്തിസമ്പന്നാതി അത്ഥോ. **സാ ഹിസ്സ പരമാ**തി യാ ദലിദ്ദസ്സ സാമികസ്സ ദലിദ്ദകാലേ സയമ്പി ദലിദ്ദീ ഹുത്വാ തം ന പരിച്ചജതി.

അഡ്ഢസ്സാതി അഡ്ഢകാലേ അഡ്ഢാ ഹുത്വാ സാമികമേവ അനുവത്തതി, സമാനസുഖദുക്ഖാവ ഹോതി, സാ ഹി തസ്സ പരമാ ഉത്തമാ ഭരിയാ നാമ. **സഹിരഞ്ഞസ്സ** പന ഇസ്സരിയേ ഠിതസ്സ ഇത്ഥിയോ നാമ ഹോന്തിയേവ, അനച്ഛരിയമേവ എതന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ ''അയം, മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം ദുക്ഖിതകാലേ അരഞ്ഞേ സമാനദുക്ഖാ ഹുത്വാ വസി, ഇമിസ്സാ സമ്മാനം കാതും വട്ടതീ''തി ദേവിയാ ഗുണം കഥേസി. രാജാ തസ്സ വചനേന ദേവിയാ ഗുണം സരിത്വാ ''പണ്ഡിത, തവ കഥായാഹം ദേവിയാ ഗുണം അനുസ്സരി''ന്തി വത്വാ തസ്സാ സബ്ബിസ്സരിയമദാസി. ''തയാഹം ദേവിയാ ഗുണം സരാപിതോ''തി ബോധിസത്തസ്സപി മഹന്തം സക്കാരം അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉഭോ ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

തദാ ബാരാണസിരാജാ അയം കുടുമ്ബികോ അഹോസി, ദേവീ അയം ഉപാസികാ, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സുച്ചജജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

പുചിമന്ദവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. കുടിദൂസകവഗ്ഗോ

[൩൨൧] ൧. കുടിദൂസകജാതകവണ്ണനാ

മനുസ്സസ്സേവ തേ സീസന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ പണ്ണസാലഝാപകം ദഹരഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന രാജഗഹേ സമുട്ഠിതം. തദാ കിര ഥേരോ രാജഗഹം നിസ്സായ അരഞ്ഞകുടിയം വിഹരതി, തസ്സ ദ്വേ ദഹരാ ഉപട്ഠാനം കരോന്തി. തേസു ഏകോ ഥേരസ്സ ഉപകാരകോ, ഏകോ ദുബ്ബചോ ഇതരേന കതം അത്തനാ കതസദിസം കരോതി. തേന മുഖോദകാദീസു ഉപട്ഠാപിതേസു ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ''ഭന്തേ, ഉദകം ഠപിതം, മുഖം ധോവഥാ''തിആദീനി വദതി. തേന കാലസ്സേവ വുട്ഠായ ഥേരസ്സ പരിവേണേ സമ്മട്ഠേ ഥേരസ്സ നിക്ഖമനവേലായ ഇതോ ചിതോ ച പഹരന്തോ സകലപരിവേണം അത്തനാ സമ്മട്ഠം വിയ കരോതി. വത്തസമ്പന്നോ ചിന്തേസി ''അയം ദുബ്ബചോ മയാ കതം അത്തനാ കതസദിസം കരോതി, ഏതസ്സ സഠകമ്മം പാകടം കരിസ്സാമീ''തി.

തസ്മിം അന്തോഗാമേ ഭുത്വാ ആഗന്ത്വാ നിദ്ദായന്തേവ ന്ഹാനോദകം താപേത്വാ പിട്ഠികോട്ഠകേ ഠപേത്വാ അഞ്ഞം അഡ്ഢനാളിമത്തം ഉദകം ഉദ്ധനേ ഠപേസി. ഇതരോ പബുജ്ഝിത്വാവ ഗന്ത്വാ ഉസുമം ഉട്ഠഹന്തം ദിസ്വാ ''ഉദകം താപേത്വാ കോട്ഠകേ ഠപിതം ഭവിസ്സതീ''തി ഥേരസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ഭന്തേ, ന്ഹാനകോട്ഠകേ ഉദകം ഠപിതം, ന്ഹായഥാ''തി ആഹ. ഥേരോ 'ന്ഹായിസ്സാമീ''തി തേന സദ്ധിംയേവ ആഗന്ത്വാ കോട്ഠകേ ഉദകം അദിസ്വാ ''കഹം ഉദക''ന്തി പുച്ഛി. സോ വേഗേന അഗ്ഗിസാലം ഗന്ത്വാ തുച്ഛഭാജനേ

ഉളുങ്കം ഓതാരേസി, ഉളുങ്കോ തുച്ഛഭാജനസ്സ തലേ പടിഹതോ “തതാ”തി സദ്ദമകാസി. തതോ പട്ഠായ തസ്സ “ഉളുങ്കസദ്ദകോ”ത്വേവ നാമം ജാതം.

തസ്മിം ഖണേ ഇതരോ പിട്ഠികോട്ഠകതോ ഉദകം ആഹരിത്വാ “ന്ഹായഥ, ഭന്തേ”തി ആഹ. ഥേരോ ന്ഹത്വാ ആവജ്ജേന്തോ ഉളുങ്കസദ്ദകസ്സ ദുബ്ബചഭാവം ഞത്വാ തം സായം ഥേരുപട്ഠാനം ആഗതം ഓവദി “ആവുസോ, സമണേന നാമ അത്തനാ കതമേവ ‘കതം മേ’തി വത്തും വട്ടതി, അഞ്ഞഥാ സമ്പജാനമുസാവാദോ ഹോതി, ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപം മാ അകാസീ”തി. സോ ഥേരസ്സ കുജ്ഝിത്വാ പുനദിവസേ ഥേരേന സദ്ധിം പിണ്ഡായ ഗാമം ന പാവിസി. ഥേരോ ഇതരേനേവ സദ്ധിം പാവിസി. ഉളുങ്കസദ്ദകോപി ഥേരസ്സ ഉപട്ഠാകകുലം ഗന്ത്വാ “ഭന്തേ, ഥേരോ കഹ”ന്തി വുത്തേ “അഫാസുകേന വിഹാരേയേവ നിസിന്നോ”തി വത്വാ “കിം, ഭന്തേ, ലദ്ധും വട്ടതീ”തി വുത്തേ “ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദേഥാ”തി ഗഹേത്വാ അത്തനോ രുചിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ വിഹാരം അഗമാസി.

പുനദിവസേ ഥേരോ തം കുലം ഗന്ത്വാ നിസീദി. മനുസ്സേഹി “കിം, ഭന്തേ, അയ്യസ്സ അഫാസുകം, ഹിയ്യോ കിരത്ഥ വിഹാരേയേവ നിസിന്നാ, അസുകദഹരസ്സ ഹത്ഥേ ആഹാരം പേസയിമ്ഹ, പരിഭുത്തോ അയ്യേനാ”തി വുത്തേ ഥേരോ തുണ്ഹീഭൂതോവ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സായം ഥേരുപട്ഠാനകാലേ ആഗതം ആമന്തേത്വാ “ആവുസോ, അസുകഗാമേ നാമ അസുകകുലേ ‘ഥേരസ്സ ഇദഞ്ചിദഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതീ’തി വിഞ്ഞാപേത്വാ കിര തേ ഭുത്ത”ന്തി വത്വാ “വിഞ്ഞത്തി നാമ ന വട്ടതി, മാ പുന ഏവരൂപം അനാചാരം ചരാ”തി ആഹ. സോ ഏത്തകേന ഥേരേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ “അയം ഹിയ്യോപി ഉദകമത്തം നിസ്സായ മയാ സദ്ധിം കലഹം കരി, ഇദാനി പനസ്സ ഉപട്ഠാകാനം ഗേഹേ മയാ ഭത്തമുട്ഠി ഭുത്താതി അസഹന്തോ പുന കലഹം കരോതി, ജാനിസ്സാമിസ്സ കത്തബ്ബയുത്തക”ന്തി പുനദിവസേ ഥേരേ പിണ്ഡായ പവിട്ഠേ മുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ പരിഭോഗഭാജനാനി ഭിന്ദിത്വാ പണ്ണസാലം ഝാപേത്വാ പലായി. സോ ജീവമാനോവ മനുസ്സപേതോ ഹുത്വാ സുസ്സിത്വാ കാലം കത്വാ അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തി. സോ തേന കതോ അനാചാരോ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ പാകടോ ജാതോ.

അഥേകച്ചേ ഭിക്ഖൂ രാജഗഹാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സഭാഗട്ഠാനേ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ തേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ “കുതോ ആഗതത്ഥാ”തി പുച്ഛി. “രാജഗഹാ, ഭന്തേ”തി. “കോ തത്ഥ ഓവാദദായകോ ആചരിയോ”തി. “മഹാകസ്സപത്ഥേരോ, ഭന്തേ”തി. “സുഖം, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപസ്സാ”തി. “ആമ, ഭന്തേ, ഥേരസ്സ സുഖം, സദ്ധിവിഹാരികോ പനസ്സ ഓവാദേ ദിന്നേ കുജ്ഝിത്വാ ഥേരസ്സ പണ്ണസാലം ഝാപേത്വാ പലായീതി. തം സുത്വാ സത്ഥാ “ഭിക്ഖവേ, കസ്സപസ്സ ഏവരൂപേന ബാലേന സദ്ധിം ചരണതോ ഏകചരിയാവ സേയ്യോ”തി വത്വാ ഇമം ധമ്മപദേ ഗാഥമാഹ -

> “ചരഞ്ചേ നാധിഗച്ഛേയ്യ, സേയ്യം സദിസമത്തനോ;
> ഏകചരിയം ദള്ഹം കയിരാ, നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ”തി. (ധ॰ പ॰ ൬൧);

ഇദഞ്ച പന വത്വാ പുന തേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ സോ കുടിദൂസകോ, പുബ്ബേപി കുടിദൂസകോയേവ, ന ച ഇദാനേവ ഓവാദദായകസ്സ കുജ്ഝതി, പുബ്ബേപി കുജ്ഝിയേവാ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സിങ്ഗിലസകുണയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അത്തനോ മനാപം അനോവസ്സകം കുലാവകം കത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വസതി. അഥേകോ മക്കടോ വസ്സകാലേ അച്ഛിന്നധാരേ ദേവേ വസ്സന്തേ സീതപീളിതോ ദന്തേ ഖാദന്തോ ബോധിസത്തസ്സ അവിദൂരേ നിസീദി. ബോധിസത്തോ തം തഥാ കിലമന്തം ദിസ്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൩.“മനുസ്സസ്സേവ തേ സീസം, ഹത്ഥപാദാ ച വാനര;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, അഗാരം തേ ന വിജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **വണ്ണേനാ**തി കാരണേന. **അഗാരന്**തി തവ നിവാസഗേഹം കേന കാരണേന നത്ഥീതി പുച്ഛി.

തം സുത്വാ വാനരോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൪.“മനുസ്സസ്സേവ മേ സീസം, ഹത്ഥപാദാ ച സിങ്ഗില;
യാഹു സേട്ഠാ മനുസ്സേസു, സാ മേ പഞ്ഞാ ന വിജ്ജതീ”തി.

തത്ഥ **സിങ്ഗിലാ**തി തം സകുണം നാമേനാലപതി. **യാഹു സേട്ഠാ മനുസ്സേസൂ**തി യാ മനുസ്സേസു സേട്ഠാതി കഥേന്തി, സാ മമ വിചാരണപഞ്ഞാ നത്ഥി. സീസഹത്ഥപാദകായബലാനി ഹി ലോകേ അപ്പമാണം, വിചാരണപഞ്ഞാവ സേട്ഠാ, സാ മമ നത്ഥി, തസ്മാ മേ അഗാരം ന വിജ്ജതീതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഇതരം ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൭൫.“അനവട്ഠിതചിത്തസ്സ, ലഹുചിത്തസ്സ ദുബ്ഭിനോ;
നിച്ചം അദ്ധുവസീലസ്സ, സുഖഭാവോ ന വിജ്ജതി.

൭൬.“സോ കരസ്സു ആനുഭാവം, വീതിവത്തസ്സു സീലിയം;
സീതവാതപരിത്താണം, കരസ്സു കുടവം കപീ”തി.

തത്ഥ **അനവട്ഠിതചിത്തസ്സാ**തി അപ്പതിട്ഠിതചിത്തസ്സ. **ദുബ്ഭിനോ**തി മിത്തദുബ്ഭിസ്സ. **അദ്ധുവസീലസ്സാ**തി ന സബ്ബകാലം സീലരക്ഖകസ്സ. **സോ കരസ്സു ആനുഭാവന്**തി സോ ത്വം സമ്മ മക്കട പഞ്ഞായ ഉപ്പാദനത്ഥം ആനുഭാവം ബലം ഉപായം കരോഹി. **വീതിവത്തസ്സു സീലിയന്**തി അത്തനോ ദുസ്സീലഭാവസങ്ഖാതം സീലിയം അതിക്കമിത്വാ സീലവാ ഹോതി. **കുടവം കപീ**തി സീതവാതസ്സ പരിത്താണസമത്ഥം അത്തനോ കുടവം കുലാവകം ഏകം വസനാഗാരകം കരോഹീതി.

മക്കടോ ചിന്തേസി “അയം താവ അത്തനോ അനോവസ്സകട്ഠാനേ നിസിന്നഭാവേന മം പരിഭാസതി, ന നിസീദാപേസ്സാമി നം ഇമസ്മിം കുലാവകേ”തി. തതോ ബോധിസത്തം ഗണ്ഹിതുകാമോ പക്ഖന്ദി,

ബോധിസത്തോ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. മക്കടോ കുലാവകം വിദ്ധംസേത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കത്വാ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ മക്കടോ കുടിദൂസകോ അഹോസി, സിങ്ഗിലസകുണോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കുടിദൂസകജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൨൨] ൨. ദുദ്ദുഭജാതകവണ്ണനാ

ദുദ്ദുഭായതി ഭദ്ദന്തേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതിത്ഥിയേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തിത്ഥിയാ കിര ജേതവനസ്സ സമീപേ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ കണ്ടകാപസ്സയേ സേയ്യം കപ്പേന്തി, പഞ്ചാതപം തപേന്തി, നാനപ്പകാരം മിച്ഛാതപം ചരന്തി. അഥ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ജേതവനം ആഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ തേ ദിസ്വാ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ ''അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം വതസമാദാനേ സാരോ''തി പുച്ഛിംസു. സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, തേസം വതസമാദാനേ സാരോ വാ വിസേസോ വാ അത്ഥി, തഞ്ഹി നിഘംസിയമാനം ഉപപരിക്ഖിയമാനം ഉക്കാരഭൂമിമഗ്ഗസദിസം സസകസ്സ ദുദ്ദുഭസദിസം ഹോതീ''തി വത്വാ ''ദുദ്ദുഭസദിസഭാവമസ്സ മയം ന ജാനാമ, കഥേഥ നോ, ഭന്തേ''തി തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സീഹയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അരഞ്ഞേ പടിവസതി. തദാ പന പച്ഛിമസമുദ്ദസമീപേ ബേലുവമിസ്സകതാലവനം ഹോതി. തത്രേകോ സസകോ ബേലുവരുക്ഖമൂലേ ഏകസ്സ താലഗച്ഛസ്സ ഹേട്ഠാ വസതി. സോ ഏകദിവസം ഗോചരം ആദായ ആഗന്ത്വാ താലപണ്ണസ്സ ഹേട്ഠാ നിപന്നോ ചിന്തേസി ''സചേ അയം പഥവീ സംവട്ടേയ്യ, കഹം നു ഖോ ഗമിസ്സാമീ''തി. തസ്മിം ഖണേ ഏകം ബേലുവപക്കം താലപണ്ണസ്സ ഉപരി പതി. സോ തസ്സ സദ്ദേന ''അദ്ധാ പഥവീ സംവട്ടതീ''തി ഉപ്പതിത്വാ പച്ഛതോ അനോലോകേന്തോവ പലായി. തം മരണഭയഭീതം വേഗേന പലായന്തം അഞ്ഞോ സസകോ ദിസ്വാ പുച്ഛി ''കിം ഭോ, അതിവിയ ഭീതോ പലായസീ''തി. ''മാ പുച്ഛി, ഭോ''തി. സോ ''കിം ഭോ, കിം ഭോ''തി പച്ഛതോ ധാവതേവ. ഇതരോ നിവത്തിത്വാ അനോലോകേന്തോവ ''ഏത്ഥ പഥവീ സംവട്ടതീ''തി ആഹ. സോപി തസ്സ പച്ഛതോ പലായി. ഏവം തമഞ്ഞോ അദ്ദസ, തമഞ്ഞോതി ഏവം സസകസഹസ്സം ഏകതോ ഹുത്വാ പലായി. തേ ഏകോപി മിഗോ ദിസ്വാ ഏകതോ ഹുത്വാ പലായി. ഏകോ സൂകരോ, ഏകോ ഗോകണ്ണോ, ഏകോ മഹിംസോ, ഏകോ ഗവയോ, ഏകോ ഖഗ്ഗോ, ഏകോ ബ്യഗ്ഘോ, ഏകോ സീഹോ, ഏകോ ഹത്ഥീ ദിസ്വാ ''കിമേത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഏത്ഥ പഥവീ സംവട്ടതീ''തി വുത്തേ പലായി. ഏവം അനുക്കമേന യോജനമത്തം തിരച്ഛാനബലം അഹോസി.

തദാ ബോധിസത്തോ തം ബലം പലായന്തം ദിസ്വാ ''കിമേത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ഏത്ഥ പഥവീ സംവട്ടതീ''തി സുത്വാ ചിന്തേസി ''പഥവീസംവട്ടനം നാമ ന കദാചി അത്ഥി, അദ്ധാ ഏതേസം കിഞ്ചി ദുസ്സുതം ഭവിസ്സതി, മയി ഖോ പന ഉസ്സുക്കം അനാപജ്ജന്തേ സബ്ബേ നസ്സിസ്സന്തി, ജീവിതം നേസം ദസ്സാമീ''തി സീഹവേഗേന പുരതോ പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദി. തേ

സീഹഭയതജ്ജിതാ നിവത്തിത്വാ പിണ്ഡിതാ അട്ഠംസു. സീഹോ തേസം അന്തരം പവിസിത്വാ “കിമത്ഥം പലായഥാ”തി പുച്ഛി. “പഥവീ സംവട്ടതീ”തി. “കേന സംവട്ടമാനാ ദിട്ഠാ”തി? “ഹത്ഥീ ജാനന്തീ”തി. ഹത്ഥീ പുച്ഛി. തേ “മയം ന ജാനാമ, സീഹാ ജാനന്തീ”തി വദിംസു, സീഹാപി “മയം ന ജാനാമ, ബ്യഗ്ഘാ ജാനന്തീ”തി, ബ്യഗ്ഘാപി “മയം ന ജാനാമ, ഖഗ്ഗാ ജാനന്തീ”തി, ഖഗ്ഗാപി “ഗവയാ ജാനന്തീ”തി, ഗവയാപി “മഹിംസാ ജാനന്തീ”തി, മഹിംസാപി “ഗോകണ്ണാ ജാനന്തീ”തി, ഗോകണ്ണാപി “സൂകരാ ജാനന്തീ”തി, സൂകരാപി “മിഗാ ജാനന്തീ”തി, മിഗാപി “മയം ന ജാനാമ, സസകാ ജാനന്തീ”തി, സസകേസു പുച്ഛിയമാനേസു “അയം കഥേതീ”തി തം സസകം ദസ്സേസും. അഥ നം “ഏവം കിര, സമ്മ, പസ്സസി പഥവീ സംവട്ടതീ”തി പുച്ഛി. “ആമ, സാമി മയാ ദിട്ഠാ”തി. “കത്ഥ വസന്തോ പസ്സസീ”തി? “പച്ഛിമസമുദ്ദസമീപേ ബേലുവമിസ്സകതാലവനേ വസാമി. അഹഞ്ഹി തത്ഥ ബേലുവരുക്ഖമൂലേ താലഗച്ഛേ താലപണ്ണസ്സ ഹേട്ഠാ നിപന്നോ ചിന്തേസിം “സചേ പഥവീ സംവട്ടതി, കഹം ഗമിസ്സാമീ”തി, അഥ തങ്ഖണഞ്ഞേവ പഥവിയാ സംവട്ടനസദ്ദം സുത്വാ പലാതോമ്ഹീ”തി.

സീഹോ ചിന്തേസി “അദ്ധാ തസ്സ താലപണ്ണസ്സ ഉപരി ബേലുവപക്കം പതിത്വാ ദുദ്ദുഭായനസദ്ദമകാസി, സ്വായം തം സദ്ദം സുത്വാ ‘പഥവീ സംവട്ടതീ’തി സഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ പലായി, തഥതോ ജാനിസ്സാമീ”തി. സോ തം സസകം ഗഹേത്വാ മഹാജനം അസ്സാസേത്വാ “അഹം ഇമിനാ ദിട്ഠട്ഠാനേ പഥവിയാ സംവട്ടനഭാവം വാ അസംവട്ടനഭാവം വാ തഥതോ ജാനിത്വാ ആഗമിസ്സാമി, യാവ മമാഗമനാ തുമ്ഹേ എത്ഥേവ ഹോഥാ”തി സസകം പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ സീഹവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ താലവനേ സസകം ഓതാരേത്വാ “ഏഹി തയാ ദിട്ഠട്ഠാനം ദസ്സേഹീ”തി ആഹ. “ന വിസഹാമി സാമീ”തി. “ഏഹി മാ ഭായീ”തി. സോ ബേലുവരുക്ഖം ഉപസങ്കമിതും അസക്കോന്തോ അവിദൂരേ ഠത്വാ “ഇദം സാമി ദുദ്ദുഭായനട്ഠാന”ന്തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വ്വ. “ദുദ്ദുഭായതി ഭദ്ദന്തേ, യസ്മിം ദേസേ വസാമഹം;
അഹമ്പേതം ന ജാനാമി, കിമേതം ദുദ്ദുഭായതീ”തി.

തത്ഥ **ദുദ്ദുഭായതീ**തി ദുദ്ദുഭസദ്ദം കരോതി. **ഭദ്ദന്തേ**തി ഭദ്ദം തവ അത്ഥു. **കിമേതന്തി** യസ്മിം പദേസേ അഹം വസാമി, തത്ഥ ദുദ്ദുഭായതി, അഹമ്പി ന ജാനാമി “കിം വാ ഏതം ദുദ്ദുഭായതി, കേന വാ കാരണേന ദുദ്ദുഭായതി, കേവലം ദുദ്ദുഭായനസദ്ദം അസ്സോസി”ന്തി.

ഏവം വുത്തേ സീഹോ ബേലുവരുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ താലപണ്ണസ്സ ഹേട്ഠാ സസകേന നിപന്നട്ഠാനഞ്ചേവ താലപണ്ണമത്ഥകേ പതിതം ബേലുവപക്കഞ്ച ദിസ്വാ പഥവിയാ അസംവട്ടനഭാവം തഥതോ ജാനിത്വാ സസകം പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ സീഹവേഗേന ഖിപ്പം മിഗസങ്ഘാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ സബ്ബം പവത്തിം ആരോചേത്വാ “തുമ്ഹേ മാ ഭായഥാ”തി മിഗഗണം അസ്സാസേത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. സചേ ഹി തദാ ബോധിസത്തോ ന ഭവേയ്യ, സബ്ബേ സമുദ്ദം പവിസിത്വാ നസ്സേയ്യും. ബോധിസത്തം പന നിസ്സായ സബ്ബേ ജീവിതം ലഭിംസൂതി.

വ്വന്. “ബേലുവം പതിതം സുത്വാ, ദുദ്ദുഭന്തി സസോ ജവി;
സസസ്സ വചനം സുത്വാ, സന്തത്താ മിഗവാഹിനീ.

൮൭. “അപ്പത്വാ പദവിഞ്ഞാണം, പരഘോസാനുസാരിനോ;
പനാദപരമാ ബാലാ, തേ ഹോന്തി പരപത്തിയാ.

൮൮. “യേ ച സീലേന സമ്പന്നാ, പഞ്ഞായൂപസമേ രതാ;
ആരകാ വിരതാ ധീരാ, ന ഹോന്തി പരപത്തിയാ”തി. -

ഇമാ തിസ്സോ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **ബേലുവ**ന്തി ബേലുവപക്കം. **ദുദ്ദുഭന്തീ**തി ഏവം സദ്ദം കുരുമാനം. **സന്തത്താ**തി ഉത്രസ്താ. **മിഗവാഹിനീ**തി അനേകസഹസ്സസങ്ഖാ മിഗസേനാ. **പദവിഞ്ഞാണ**ന്തി വിഞ്ഞാണപദം , സോതവിഞ്ഞാണകോട്ഠാസം അപാപുണിത്വാതി അത്ഥോ. **തേ ഹോന്തി പരപത്തിയാ**തി തേ പരഘോസാനുസാരിനോ തമേവ പരഘോസസങ്ഖാതം പനാദം “പരമ”ന്തി മഞ്ഞമാനാ ബാലാ അന്ധപുഥുജ്ജനാ വിഞ്ഞാണപദസ്സ അപ്പത്തതായ പരപത്തിയാവ ഹോന്തി, പരേസം വചനം സദ്ദഹിത്വാ യം വാ തം വാ കരോന്തി.

സീലേനാതി അരിയമഗ്ഗേന ആഗതസീലേന സമന്നാഗതാ. **പഞ്ഞായൂപസമേ രതാ**തി മഗ്ഗേനേവ ആഗതപഞ്ഞായ കിലേസൂപസമേ രതാ, യഥാ വാ സീലേന, ഏവം പഞ്ഞായപി സമ്പന്നാ, കിലേസൂപസമേ രതാതിപി അത്ഥോ. **ആരകാ വിരതാ ധീരാ**തി പാപകിരിയതോ ആരകാ വിരതാ പണ്ഡിതാ. ന ഹോന്തീതി തേ ഏവരൂപാ സോതാപന്നാ പാപതോ ഓരതഭാവേന കിലേസൂപസമേ അഭിരതഭാവേന ച ഏകവാരം മഗ്ഗഞാണേന പടിവിദ്ധധമ്മാ അഞ്ഞേസം കഥേന്താനമ്പി ന സദ്ദഹന്തി ന ഗണ്ഹന്തി. കസ്മാ? അത്തനോ പച്ചക്ഖത്താതി. തേന വുത്തം -

“അസ്സദ്ധോ അകതഞ്ഞൂ ച, സന്ധിച്ഛേദോ ച യോ നരോ;
ഹതാവകാസോ വന്താസോ, സ വേ ഉത്തമപോരിസോ”തി. (ധ॰ പ॰ ൯൭);

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സീഹോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ദുദ്ദുഭജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൨൩] ൩. ബ്രഹ്മദത്തജാതകവണ്ണനാ

ദ്വയം യാചനകോതി ഇദം സത്ഥാ ആളവിം നിസ്സായ അഗ്ഗാളവേ ചേതിയേ വിഹരന്തോ കുടികാരസിക്ഖാപദം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന ഹേട്ഠാ **മണികണ്ഠജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൩.൭ ആദയോ) ആഗതമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ “സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, യാചനബഹുലാ വിഞ്ഞത്തിബഹുലാ വിഹരഥാ”തി വത്വാ “ആമ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ “ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാ പഥവിസ്സരേന രഞ്ഞാ പവാരിതാപി പണ്ണച്ഛത്തഞ്ച ഏകപടലികം ഉപാഹനയുഗഞ്ച യാചിതുകാമാ ഹിരോത്തപ്പഭേദനഭയേന മഹാജനമജ്ഝേ അകഥേത്വാ രഹോ കഥയിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കപിലരട്ഠേ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരേ ഉത്തരപഞ്ചാലരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം നിഗമഗാമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഫലേന യാപേന്തോ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം വിചരന്തോ ഉത്തരപഞ്ചാലനഗരം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖം പരിയേസമാനോ നഗരം പവിസിത്വാ രാജദ്വാരം സമ്പാപുണി. രാജാ തസ്സാചാരേ ച വിഹാരേ ച പസീദിത്വാ മഹാതലേ നിസീദാപേത്വാ രാജാരഹം പണീതഭോജനം ഭോജേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനേയേവ വസാപേസി. സോ നിബദ്ധം രാജഘരേയേവ ഭുഞ്ജന്തോ വസ്സാനസ്സ അച്ചയേന ഹിമവന്തമേവ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ ചിന്തേസി "മയ്ഹം മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തസ്സ ഏകപടലികാ ഉപാഹനാ ചേവ പണ്ണച്ഛത്തഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതി, രാജാനം യാചിസ്സാമീ"തി. സോ ഏകദിവസം രാജാനം ഉയ്യാനം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം ദിസ്വാ "ഉപാഹനഞ്ച ഛത്തഞ്ച യാചിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ പുന ചിന്തേസി "പരം 'ഇമം നാമ ദേഹീ'തി യാചന്തോ രോദതി നാമ, പരോപി 'നത്ഥീ'തി വദന്തോ പടിരോദതി നാമ, 'മാ ഖോ പന മം രോദന്തം മഹാജനോ അദ്ദസ, മാ രാജാന"ന്തി രഹോ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ ഉഭോപി രോദിത്വാ തുണ്ഹീ ഭവിസ്സാമാ"തി. അഥ നം "മഹാരാജ, രഹോ പച്ചാസീസാമീ"തി ആഹ. രാജാ തം സുത്വാ രാജപുരിസേ അപസക്കി. ബോധിസത്തോ "സചേ മയി യാചന്തേ രാജാ ന ദസ്സതി, മേത്തി നോ ഭിജ്ജിസ്സതി, തസ്മാ ന യാചിസ്സാമീ"തി തം ദിവസം നാമം ഗഹേതും അസക്കോന്തോ "ഗച്ഛ, താവ, മഹാരാജ, പുനേകദിവസം ജാനിസ്സാമീ"തി ആഹ.

പുനേകദിവസം രഞ്ഞോ ഉയ്യാനം ആഗതകാലേ തഥേവ പുന തഥേവാതി ഏവം യാചിതും അസക്കോന്തസ്സേവ ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി അതിക്കന്താനി. തതോ രാജാ ചിന്തേസി "മയ്ഹം അയ്യോ 'മഹാരാജ, രഹോ പച്ചാസീസാമീ'തി വത്വാ പരിസായ അപഗതായ കിഞ്ചി വത്തും ന വിസഹതി, വത്തുകാമസ്സേവസ്സ ദ്വാദസ വസ്സാനി അതിക്കന്താനി, ചിരം ഖോ പനസ്സ ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തസ്സ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ഭോഗേ ഭുഞ്ജിതുകാമോ രജ്ജം പച്ചാസീസതി മഞ്ഞേ, രജ്ജസ്സ പന നാമം ഗഹേതും അസക്കോന്തോ തുണ്ഹീ ഹോതി, അജ്ജ ദാനിസ്സാഹം രജ്ജം ആദിം കത്വാ യം ഇച്ഛതി, തം ദസ്സാമീ"തി. സോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ ബോധിസത്തേന "രഹോ പച്ചാസീസാമീ"തി വുത്തേ പരിസായ അപഗതായ തം കിഞ്ചി വത്തും അസക്കോന്തം ആഹ "തുമ്ഹേ ദ്വാദസ വസ്സാനി 'രഹോ പച്ചാസീസാമീ'തി വത്വാ രഹോ ലദ്ധാപി കിഞ്ചി വത്തും ന സക്കോഥ, അഹം വോ രജ്ജം ആദിം കത്വാ സബ്ബം പവാരേമി, നിബ്ഭയാ ഹുത്വാ യം വോ രുച്ചതി, തം യാചഥാ"തി. "മഹാരാജ, യമഹം യാചാമി, തം ദസ്സസീ"തി? "ദസ്സാമി, ഭന്തേ"തി. "മഹാരാജ, മയ്ഹം മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തസ്സ ഏകപടലികാ ഉപാഹനാ ച പണ്ണച്ഛത്തഞ്ച ലദ്ധും വട്ടതീ"തി. "ഏത്തകം, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ദ്വാദസ സംവച്ഛരാനി യാചിതും ന സക്കോഥാ"തി. "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "കിംകാരണാ, ഭന്തേ, ഏവമകത്ഥാ"തി. "മഹാരാജ, 'ഇമം നാമ മേ ദേഹീ'തി യാചന്തോ രോദതി നാമ, 'നത്ഥീ'തി വദന്തോ പടിരോദതി നാമ. 'സചേ ത്വം മയാ യാചിതോ ന ദദേയ്യാസി, തം നോ രോദിതപടിരോദിതം നാമ മഹാജനോ മാ പസ്സതൂ'തി ഏതദത്ഥം രഹോ പച്ചാസീസാമീ"തി വത്വാ ആദിതോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൭."ദ്വയം യാചനകോ രാജ, ബ്രഹ്മദത്ത നിഗച്ഛതി;
അലാഭം ധനലാഭം വാ, ഏവംധമ്മാ ഹി യാചനാ.

൩൦."യാചനം രോദനം ആഹു, പഞ്ചാലാനം രഥേസഭ;
യോ യാചനം പച്ചക്ഖാതി, തമാഹു പടിരോദനം.

൩൧."മാ മദ്ദസംസു രോദന്തം, പഞ്ചാലാ സുസമാഗതാ;
തുവം വാ പടിരോദന്തം, തസ്മാ ഇച്ഛാമഹം രഹോ"തി.

തത്ഥ **രാജ ബ്രഹ്മദത്താ**തി ദ്വീഹിപി രാജാനം ആലപതി. **നിഗച്ഛതീ**തി ലഭതി വിന്ദതി. **ഏവംധമ്മാ**തി ഏവംസഭാവാ. **ആഹൂ**തി പണ്ഡിതാ കഥേന്തി. **പഞ്ചാലാനം രഥേസഭാ**തി പഞ്ചാലരട്ഠസ്സ ഇസ്സര രഥപവര. **യോ യാചനം പച്ചക്ഖാതീ**തി യോ പന യം യാചനകം "നത്ഥീ"തി പടിക്ഖിപതി. **തമാഹൂ**തി തം പടിക്ഖിപനം "പടിരോദന"ന്തി വദന്തി. **മാ മദ്ദസംസൂ**തി തവ രട്ഠവാസിനോ പഞ്ചാലാ സുസമാഗതാ മം രോദന്തം മാ അദ്ദസംസൂതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഗാരവലക്ഖണേ പസീദിത്വാ വരം ദദമാനോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൨."ദദാമി തേ ബ്രാഹ്മണ രോഹിണീനം, ഗവം സഹസ്സം സഹ പുങ്ഗവേന;
അരിയോ ഹി അരിയസ്സ കഥം ന ദജ്ജാ, സുത്വാന ഗാഥാ തവ ധമ്മയുത്താ"തി.

തത്ഥ **രോഹിണീന**ന്തി രത്തവണ്ണാനം. **അരിയോ**തി ആചാരസമ്പന്നോ. **അരിയസ്സാ**തി ആചാരസമ്പന്നസ്സ. **കഥം ന ദജ്ജാ**തി കേന കാരണേന ന ദദേയ്യ. **ധമ്മയുത്താ**തി കാരണയുത്താ.

ബോധിസത്തോ പന "നാഹം, മഹാരാജ, വത്ഥുകാമേഹി അത്ഥികോ, യം അഹം യാചാമി, തദേവ മേ ദേഹീ"തി ഏകപടലികാ ഉപാഹനാ ച പണ്ണച്ഛത്തഞ്ച ഗഹേത്വാ "മഹാരാജ, അപ്പമത്തോ ഹോഹി, ദാനം ദേഹി, സീലം രക്ഖാഹി, ഉപോസഥകമ്മം കരോഹീ"തി രാജാനം ഓവദിത്വാ തസ്സ യാചന്തസ്സേവ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. തത്ഥ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ബ്രഹ്മദത്തജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൨൪] ൪. ചമ്മസാടകജാതകവണ്ണനാ

കല്യാണരൂപോ വതയന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ചമ്മസാടകം നാമ പരിബ്ബാജകം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ കിര ചമ്മമേവ നിവാസനഞ്ച പാരുപനഞ്ച ഹോതി. സോ ഏകദിവസം പരിബ്ബാജകാരാമാ നിക്ഖമിത്വാ സാവത്ഥിയം ഭിക്ഖായ ചരന്തോ ഏളകാനം യുജ്ഝനട്ഠാനം സമ്പാപുണി. ഏളകോ തം ദിസ്വാ പഹരിതുകാമോ ഓസക്കി. പരിബ്ബാജകോ "ഏസ മയ്ഹം അപചിതിം ദസ്സേതീ"തി ന പടിക്കമി. ഏളകോ വേഗേനാഗന്ത്വാ തം ഊരുമ്ഹി പഹരിത്വാ പാതേസി. തസ്സ തം അസന്തപഗ്ഗഹണകാരണം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടം അഹോസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം

സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ചമ്മസാടകപരിബ്ബാജകോ അസന്തപഗ്ഗഹം കത്വാ വിനാസം പത്തോ”തി സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ അസന്തപഗ്ഗഹം കത്വാ വിനാസം പത്തോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം വാണിജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ വണിജ്ജം കരോതി. തദാ ഏകോ ചമ്മസാടകപരിബ്ബാജകോ ബാരാണസിയം ഭിക്ഖായ ചരന്തോ ഏളകാനം യുജ്ഝനട്ഠാനം പത്വാ ഏളകം ഓസക്കന്തം ദിസ്വാ “അപചിതിം മേ കരോതീ”തി സഞ്ഞായ അപടിക്കമിത്വാ “ഇമേസം ഏത്തകാനം മനുസ്സാനം അന്തരേ അയം ഏകോ ഏളകോ അമ്ഹാകം ഗുണം ജാനാതീ”തി തസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ ഠിതോവ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭.“കല്യാണരൂപോ വതയം ചതുപ്പദോ, സുഭദ്ദകോ ചേവ സുപേസലോ ച;
യോ ബ്രാഹ്മണം ജാതിമന്തൂപപന്നം, അപചായതി മേണ്ഡവരോ യസസ്സീ”തി.

തത്ഥ **കല്യാണരൂപോ**തി കല്യാണജാതികോ. **സുപേസലോ**തി സുട്ഠു പിയസീലോ. **ജാതിമന്തൂപപന്ന**ന്തി ജാതിയാ ച മന്തേഹി ച സമ്പന്നം. **യസസ്സീ**തി വണ്ണഭണനമേതം.

തസ്മിം ഖണേ ആപണേ നിസിന്നോ പണ്ഡിതവാണിജോ തം പരിബ്ബാജകം നിസേധേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൮.“മാ ബ്രാഹ്മണ ഇത്തരദസ്സനേന, വിസ്സാസമാപജ്ജി ചതുപ്പദസ്സ;
ദള്ഹപ്പഹാരം അഭികങ്ഖമാനോ, അവസക്കതീ ദസ്സതി സുപ്പഹാര”ന്തി.

തത്ഥ **ഇത്തരദസ്സനേനാ**തി ഖണികദസ്സനേന.

തസ്സ പണ്ഡിതവാണിജസ്സ കഥേന്തസ്സേവ സോ മേണ്ഡകോ വേഗേനാഗന്ത്വാ ഊരുമ്ഹി പഹരിത്വാ തം തത്ഥേവ വേദനാപ്പത്തം കത്വാ പാതേസി. സോ പരിദേവമാനോ നിപജ്ജി. സത്ഥാ തം കാരണം പകാസേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൯.“ഊരുട്ഠി ഭഗ്ഗം വട്ടിതോ ഖാരിഭാരോ, സബ്ബഞ്ച ഭണ്ഡം ബ്രാഹ്മണസ്സ ഭിന്നം;
ഉഭോപി ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദതി, അതിധാവഥ ഹഞ്ഞതേ ബ്രഹ്മചാരീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ ഊരുട്ഠികം ഭഗ്ഗം, ഖാരിഭാരോ വട്ടിതോ പവട്ടിതോ, തസ്മിം പവട്ടമാനേ യം തത്ഥ തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഉപകരണഭണ്ഡം, തമ്പി സബ്ബം ഭിന്നം, സോപി ഉഭോ ബാഹാ ഉക്ഖിപിത്വാ പരിവാരേത്വാ ഠിതപരിസം സന്ധായ “അഭിധാവഥ, ഹഞ്ഞതേ ബ്രഹ്മചാരീ”തി വദന്തോ കന്ദതി രോദതി പരിദേവതീതി.

പരിബ്ബാജകോ ചതുത്ഥം ഗാഥം ആഹ -

൩൬.“ഏവം സോ നിഹതോ സേതി, യോ അപൂജം പസംസതി;
യഥാഹമജ്ജ പഹതോ, ഹതോ മേണ്ഡേന ദുമ്മതീ”തി.

തത്ഥ **അപൂജ**ന്തി അപൂജനീയം. **യഥാഹമജ്ജാ**തി യഥാ അഹം അജ്ജ അസന്തപഗ്ഗഹം കത്വാ ഠിതോ മേണ്ഡേന ദള്ഹപ്പഹാരേന പഹതോ ഏത്ഥേവ മാരിതോ . **ദുമ്മതീ**തി ദുപ്പഞ്ഞോ. ഏവം യോ അഞ്ഞോപി അസന്തപഗ്ഗഹം കരിസ്സതി, സോപി അഹം വിയ ദുക്ഖം അനുഭവിസ്സതീതി സോ പരിദേവന്തോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ചമ്മസാടകോ ഏതരഹി ചമ്മസാടകോ അഹോസി, പണ്ഡിതവാണിജോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ചമ്മസാടകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൨൫] ൫. ഗോധരാജജാതകവണ്ണനാ

സമണം തം മഞ്ഞമാനോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധാപി ഭിക്ഖൂ തം ഭിക്ഖും ആനേത്വാ “അയം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു കുഹകോ”തി സത്ഥു ദസ്സേസും. സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കുഹകോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗോധയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കായബലേന സമ്പന്നോ അരഞ്ഞേ വസതി . ഏകോ ദുസീലതാപസോപി തസ്സ അവിദൂരേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വാസം കപ്പേസി. ബോധിസത്തോ ഗോചരായ ചരന്തോ തം ദിസ്വാ “സീലവന്തതാപസസ്സ പണ്ണസാലാ ഭവിസ്സതീ”തി തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗച്ഛതി. അഥേകദിവസം സോ കൂടതാപസോ ഉപട്ഠാകകുലേ സമ്പാദിതം മധുരമംസം ലഭിത്വാ “കിം മംസം നാമേത”ന്തി പുച്ഛിത്വാ “ഗോധമംസ”ന്തി സുത്വാ രസതണ്ഹായ അഭിഭൂതോ “മയ്ഹം അസ്സമപദം നിബദ്ധം ആഗച്ഛമാനം ഗോധം മാരേത്വാ യഥാരുചി പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ”തി സപ്പിദധികടുകഭണ്ഡാദീനി ഗഹേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മുഗ്ഗരം ഗഹേത്വാ കാസാവേന പടിച്ഛാദേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഉപസന്തൂപസന്തോ വിയ നിസീദി.

സോ ആഗന്ത്വാ തം പദുട്ഠിന്ദ്രിയം ദിസ്വാ “ഇമിനാ അമ്ഹാകം സജാതികമംസം ഖാദിതം ഭവിസ്സതി, പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി ന”ന്തി അധോവാതേ ഠത്വാ സരീരഗന്ധം ഘായിത്വാ സജാതിമംസസ്സ ഖാദിതഭാവം ഞത്വാ താപസം അനുപഗമ്മ പടിക്കമിത്വാ ചരി. താപസോപി തസ്സ അനാഗമനഭാവം ഞത്വാ മുഗ്ഗരം ഖിപി, മുഗ്ഗരോ സരീരേ അപതിത്വാ നങ്ഗുട്ഠകോടിം പാപുണി. താപസോ “ഗച്ഛ വിരദ്ധോസ്മീ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ “മം താവ വിരദ്ധോസി, ചത്താരോ പന അപായേ ന വിരദ്ധോസീ”തി വത്വാ പലായിത്വാ ചങ്കമനകോടിയം ഠിതം വമ്മികം പവിസിത്വാ അഞ്ഞേന ഛിദ്ദേന സീസം നീഹരിത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൭.“സമണം തം മഞ്ഞമാനോ, ഉപഗച്ഛിമസഞ്ഞതം;
സോ മം ദണ്ഡേന പാഹാസി, യഥാ അസ്സമണോ തഥാ.

൯൮.“കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, കിം തേ അജിനസാടിയാ;
അബ്ഭന്തരം തേ ഗഹനം, ബാഹിരം പരിമജ്ജസീ”തി.

തത്ഥ **അസഞ്ഞത**ന്തി അഹം കായാദീഹി അസഞ്ഞതം അസ്സമണമേവ സമാനം തം “സമണോ ഏസോ”തി സമിതപാപതായ സമണം മഞ്ഞമാനോ ഉപഗച്ഛിം. **പാഹാസീ**തി പഹരി. **അജിനസാടിയാ**തി ഏകംസം കത്വാ പാരുതേന അജിനചമ്മേന തുയ്ഹം കോ അത്ഥോ. **അബ്ഭന്തരം തേ ഗഹന**ന്തി തവ സരീരബ്ഭന്തരം വിസപൂരാ വിയ അലാബു, ഗൂഥപൂരോ വിയ ആവാടോ, ആസീവിസപൂരോ വിയ വമ്മികോ കിലേസഗഹനം. **ബാഹിര**ന്തി കേവലം ബഹിസരീരം **പരിമജ്ജസി** , തം അന്തോഫരുസതായ ബഹിമട്ഠതായ ഹത്ഥിലണ്ഡം വിയ അസ്സലണ്ഡം വിയ ച ഹോതീതി.

തം സുത്വാ താപസോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൯.“ഏഹി ഗോധ നിവത്തസ്സു, ഭുഞ്ജ സാലീനമോദനം;
തേലം ലോണഞ്ച മേ അത്ഥി, പഹൂതം മയ്ഹ പിപ്ഫലീ”തി.

തത്ഥ **പഹൂതം മയ്ഹ പിപ്ഫലീ**തി ന കേവലം സാലീനമോദനം തേലലോണമേവ, ഹിങ്ഗുജീരകസിങ്ഗിവേരലസുണമരിചപിപ്ഫലിപ്പഭേദം കടുകഭണ്ഡമ്പി മയ്ഹം ബഹു അത്ഥി, തേനാഭിസങ്ഖതം സാലീനമോദനം ഭുഞ്ജാഹീതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦.“ഏസ ഭിയ്യോ പവേക്ഖാമി, വമ്മികം സതപോരിസം;
തേലം ലോണഞ്ച കിത്തേസി, അഹിതം മയ്ഹ പിപ്ഫലീ”തി.

തത്ഥ **പവേക്ഖാമീ**തി പവിസിസ്സാമി. **അഹിത**ന്തി യം ഏതം തവ കടുകഭണ്ഡസങ്ഖാതം പിപ്ഫലി, ഏതം മയ്ഹം അഹിതം അസപ്പായന്തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “അരേ, കൂടജടില, സചേ ഇധ വസിസ്സസി, ഗോചരഗാമേ മനുസ്സേഹേവ തം ‘അയം ചോരോ’തി ഗാഹാപേത്വാ വിപ്പകാരം പാപേസ്സാമി, സീഘം പലായസ്സൂ”തി സന്തജ്ജേസി. കൂടജടിലോ തതോ പലായി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കൂടജടിലോ അയം കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, ഗോധരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഗോധരാജജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൨൬] ൬. കക്കാരുജാതകവണ്ണനാ

കായേന യോ നാവഹരേതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ ഹി സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ ഗതസ്സ അഗ്ഗസാവകേഹി സദ്ധിം പരിസായ പക്കന്തായ ഉണ്ഹം ലോഹിതം മുഖതോ ഉഗ്ഗഞ്ഛി. അഥ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ദേവദത്തോ മുസാവാദം കത്വാ സങ്ഘം ഭിന്ദിത്വാ ഇദാനി ഗിലാനോ ഹുത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭോതീ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന,

ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മുസാവാദീയേവ, ന ചേസ ഇദാനേവ മുസാവാദം കത്വാ മഹാദുക്ഖം അനുഭോതി, പുബ്ബേപി അനുഭോസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ താവതിംസഭവനേ അഞ്ഞതരോ ദേവപുത്തോ അഹോസി. തേന ഖോ പന സമയേന ബാരാണസിയം മഹാഉസ്സവോ അഹോസി. ബഹൂ നാഗാ ച സുപണ്ണാ ച ഭൂമട്ഠകാ ച ദേവാ ആഗന്ത്വാ ഉസ്സവം ഓലോകയിംസു. താവതിംസഭവനതോപി ചത്താരോ ദേവപുത്താ കക്കാരൂനി നാമ ദിബ്ബപുപ്ഫാനി തേഹി കതചുമ്ബടകം പിളന്ധിത്വാ ഉസ്സവദസ്സനം ആഗമിംസു. ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിനഗരം തേസം പുപ്ഫാനം ഗന്ധേന ഏകഗന്ധം അഹോസി. മനുസ്സാ ''ഇമാനി പുപ്ഫാനി കേന പിളന്ധിതാനീ''തി ഉപധാരേന്താ വിചരന്തി. തേ ദേവപുത്താ ''അമ്ഹേ ഏതേ ഉപധാരേന്തീ''തി ഞത്വാ രാജങ്ഗണേ ഉപ്പതിത്വാ മഹന്തേന ദേവാനുഭാവേന ആകാസേ അട്ഠംസു. മഹാജനോ സന്നിപതി, രാജാപി സദ്ധിം ഉപരാജാദീഹി അഗമാസി. അഥ നേ ''കതരദേവലോകതോ, സാമി, ആഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛിംസു. ''താവതിംസദേവലോകതോ ആഗച്ഛാമാ''തി. ''കേന കമ്മേന ആഗതത്ഥാ''തി. ''ഉസ്സവദസ്സനത്ഥായാ''തി. ''കിംപുപ്ഫാനി നാമേതാനീ''തി? ''ദിബ്ബകക്കാരുപുപ്ഫാനി നാമാ''തി. ''സാമി, തുമ്ഹേ ദേവലോകേ അഞ്ഞാനി പിളന്ധേയ്യാഥ, ഇമാനി അമ്ഹാകം ദേഥാ''തി. ദേവപുത്താ ''ദിബ്ബകക്കാരുപുപ്ഫാനി മഹാനുഭാവാനി ദേവാനഞ്ഞേവ അനുച്ഛവികാനി, മനുസ്സലോകേ ലാമകാനം ദുപ്പഞ്ഞാനം ഹീനാധിമുത്തികാനം ദുസ്സീലാനം നാനുച്ഛവികാനി. യേ പന മനുസ്സാ ഇമേഹി ച ഇമേഹി ച ഗുണേഹി സമന്നാഗതാ, തേസം ഏതാനി അനുച്ഛവികാനീ''തി ആഹംസു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേസു ജേട്ഠകദേവപുത്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൧. ''കായേന യോ നാവഹരേ, വാചായ ന മുസാ ഭണേ;
യസോ ലദ്ധാ ന മജ്ജേയ്യ, സ വേ കക്കാരുമരഹതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ കായേന പരസ്സ സന്തകം തിണസലാകമ്പി നാവഹരതി, വാചായ ജീവിതം പരിച്ചജമാനോപി മുസാവാദം ന ഭണതി. ദേസനാസീസമേവേതം , കായദ്വാരവചീദ്വാരമനോദ്വാരേഹി പന യോ ദസപി അകുസലകമ്മപഥേ ന കരോതീതി അയമേത്ഥ അധിപ്പായോ. **യസോ ലദ്ധാ**തി ഇസ്സരിയഞ്ച ലഭിത്വാ യോ ഇസ്സരിയമദമത്തോ സതിം വിസ്സജ്ജേത്വാ പാപകമ്മം ന കരോതി, സ വേ ഏവരൂപോ ഇമേഹി ഗുണേഹി യുത്തോ പുഗ്ഗലോ ഇമം ദിബ്ബപുപ്ഫം അരഹതി. തസ്മാ യോ ഇമേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ, സോ ഇമാനി പുപ്ഫാനി യാചിതും അരഹതി, തസ്സ ദസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ ചിന്തേസി ''മയ്ഹം ഇമേസു ഗുണേസു ഏകോപി നത്ഥി, മുസാവാദം പന വത്വാ ഏതാനി പുപ്ഫാനി ഗഹേത്വാ പിളന്ധിസ്സാമി, ഏവം മം മഹാജനോ 'ഗുണസമ്പന്നോ അയ'ന്തി ജാനിസ്സതീ''തി. സോ ''അഹം ഏതേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ''തി വത്വാ താനി പുപ്ഫാനി ആഹരാപേത്വാ പിളന്ധിത്വാ ദുതിയം ദേവപുത്തം യാചി. സോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫംറ്‘‘ധമ്മേന വിത്തമേസേയ്യ, ന നികത്യാ ധനം ഹരേ;
ഭോഗേ ലദ്ധാ ന മജ്ജേയ്യ, സ വേ കക്കാരുമരഹതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - ധമ്മേന പരിസുദ്ധാജീവേന സുവണ്ണരജതാദിവിത്തം പരിയേസേയ്യ. **ന നികത്യാ**തി ന വഞ്ചനായ ധനം ഹരേയ്യ, വത്ഥാഭരണാദികേ ഭോഗേ ലഭിത്വാ പമാദം നാപജ്ജേയ്യ, ഏവരൂപോ ഇമാനി പുപ്ഫാനി അരഹതീതി.

പുരോഹിതോ ‘‘അഹം ഏതേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ’’തി വത്വാ താനി ആഹരാപേത്വാ പിളന്ധിത്വാ തതിയം ദേവപുത്തം യാചി. സോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫംന്.‘‘യസ്സ ചിത്തം അഹാലിദ്ദം, സദ്ധാ ച അവിരാഗിനീ;
ഏകോ സാദും ന ഭുഞ്ജേയ്യ, സ വേ കക്കാരുമരഹതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ചിത്തം അഹാലിദ്ദം ഹലിദ്ദിരാഗോ വിയ ഖിപ്പം ന വിരജ്ജതി, ഥിരമേവ ഹോതി. **സദ്ധാ ച അവിരാഗിനീ**തി കമ്മം വാ വിപാകം വാ ഓകപ്പനീയസ്സ വാ പുഗ്ഗലസ്സ വചനം സദ്ദഹിത്വാ അപ്പമത്തകേനേവ ന വിരജ്ജതി ന ഭിജ്ജതി. യോ യാചകേ വാ അഞ്ഞേ വാ സംവിഭാഗാരഹേ പുഗ്ഗലേ ബഹി കത്വാ ഏകകോവ സാദുരസഭോജനം ന ഭുഞ്ജതി, നേസം സംവിഭജിത്വാ ഭുഞ്ജതി, സോ ഇമാനി പുപ്ഫാനി അരഹതീതി.

പുരോഹിതോ ‘‘അഹം ഏതേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ’’തി വത്വാ താനി പുപ്ഫാനി ആഹരാപേത്വാ പിളന്ധിത്വാ ചതുത്ഥം ദേവപുത്തം യാചി. സോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

ഫംർ.‘‘സമ്മുഖാ വാ തിരോക്ഖാ വാ, യോ സന്തേ ന പരിഭാസതി;
യഥാവാദീ തഥാകാരീ, സ വേ കക്കാരുമരഹതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുഗ്ഗലോ സമ്മുഖാ വാ പരമ്മുഖാ വാ സീലാദിഗുണയുത്തേ സന്തേ ഉത്തമപണ്ഡിതപുരിസേ ന അക്കോസതി ന പരിഭാസതി, യം വാചായ വദതി, തദേവ കായേന കരോതി, സോ ഇമാനി പുപ്ഫാനി അരഹതീതി.

പുരോഹിതോ ‘‘അഹം ഏതേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ’’തി വത്വാ താനിപി ആഹരാപേത്വാ പിളന്ധി. ചത്താരോ ദേവപുത്താ ചത്താരി പുപ്ഫചുമ്ബടകാനി പുരോഹിതസ്സ ദത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതാ. തേസം ഗതകാലേ പുരോഹിതസ്സ സീസേ മഹതീ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി, തിഖിണസിഖരേന നിമ്മഥിതം വിയ ച അയപട്ടേന പീളിതം വിയ ച സീസം അഹോസി. സോ വേദനാപ്പത്തോ അപരാപരം പരിവത്തമാനോ മഹാസദ്ദേന വിരവി, ‘‘കിമേത’’ന്തി ച വുത്തേ ‘‘അഹം മമബ്ഭന്തരേ അവിജ്ജമാനേയേവ ഗുണേ ‘അത്ഥീ’തി മുസാവാദം കത്വാ തേ ദേവപുത്തേ ഇമാനി പുപ്ഫാനി യാചിം, ഹരഥേതാനി മമ സീസതോ’’തി ആഹ. താനി ഹരന്താപി ഹരിതും നാസക്ഖിംസു, അയപട്ടേന ബദ്ധാനി വിയ അഹേസും. അഥ നം ഉക്ഖിപിത്വാ ഗേഹം നയിംസു. തത്ഥ തസ്സ വിരവന്തസ്സ സത്ത ദിവസാ വീതിവത്താ.

രാജാ അമച്ചേ ആമന്തേത്വാ “ദുസ്സീലബ്രാഹ്മണോ മരിസ്സതി, കിം കരോമാ”തി ആഹ. “ദേവ, പുന ഉസ്സവം കാരേമ, ദേവപുത്താ പുന ആഗച്ഛിസ്സന്തീ”തി. രാജാ പുന ഉസ്സവം കാരേസി. ദേവപുത്താ പുന ആഗന്ത്വാ സകലനഗരം പുപ്ഫഗന്ധേന ഏകഗന്ധം കത്വാ തഥേവ രാജങ്ഗണേ അട്ഠംസു, മഹാജനോ സന്നിപതിത്വാ ദുസ്സീലബ്രാഹ്മണം ആനേത്വാ തേസം പുരതോ ഉത്താനം നിപജ്ജാപേസി. സോ “ജീവിതം മേ ദേഥ, സാമീ”തി ദേവപുത്തേ യാചി. ദേവപുത്താ “തുയ്ഹം ദുസ്സീലസ്സ പാപധമ്മസ്സ അനനുച്ഛവികാനേവേതാനി പുപ്ഫാനി, ത്വം പന ‘അമ്ഹേ വഞ്ചേസ്സാമീ’തി സഞ്ഞീ അഹോസി, അത്തനോ മുസാവാദഫലം ലദ്ധ”ന്തി മഹാജനമജ്ഝേ ദുസ്സീലബ്രാഹ്മണം ഗരഹിത്വാ സീസതോ പുപ്ഫചുമ്ബടകം അപനേത്വാ മഹാജനസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ബ്രാഹ്മണോ ദേവദത്തോ അഹോസി, തേസു ദേവപുത്തേസു ഏകോ കസ്സപോ, ഏകോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, ഏകോ സാരിപുത്തോ, ജേട്ഠകദേവപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കക്കാരുജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൨൭] ൭. കാകവതീജാതകവണ്ണനാ

വാതി ചായം തതോ ഗന്ധോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുച്ഛി. “സച്ചം, ഭന്തേ”തി. “കസ്മാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി? “കിലേസവസേന, ഭന്തേ”തി. “ഭിക്ഖു മാതുഗാമോ നാമ അരക്ഖിയോ, ന സക്കാ രക്ഖിതും, പോരാണകപണ്ഡിതാ പന മാതുഗാമം മഹാസമുദ്ദമജ്ഝേ സിമ്ബലിരുക്ഖവിമാനേ വസാപേന്താപി രക്ഖിതും നാസക്ഖിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം കാരേസി. കാകവതീ നാമസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി അഭിരൂപാ ദേവച്ഛരാ വിയ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ , വിത്ഥാരതോ പന അതീതവത്ഥു **കുണാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പനേകോ സുപണ്ണരാജാ മനുസ്സവേസേന ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സഹ ജൂതം കീളന്തോ കാകവതിയാ അഗ്ഗമഹേസിയാ പടിബദ്ധചിത്തോ തം ആദായ സുപണ്ണഭവനം നേത്വാ തായ സദ്ധിം അഭിരമി. രാജാ ദേവിം അപസ്സന്തോ നടകുവേരം നാമ ഗന്ധബ്ബം “ത്വം വിചിനാഹി ന”ന്തി ആഹ. സോ തം സുപണ്ണരാജാനം പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം സരേ ഏരകവനേ നിപജ്ജിത്വാ തതോ സുപണ്ണസ്സ ഗമനകാലേ പത്തന്തരേ നിസീദിത്വാ സുപണ്ണഭവനം പത്വാ പത്തന്തരതോ നിക്ഖമിത്വാ തായ സദ്ധിം കിലേസസംസഗ്ഗം കത്വാ പുന തസ്സേവ പത്തന്തരേ നിസിന്നോ ആഗന്ത്വാ സുപണ്ണസ്സ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ജൂതകീളനകാലേ അത്തനോ വീണം ഗഹേത്വാ ജൂതമണ്ഡലം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠിതോ ഗീതവസേന പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫.“വാതി ചായം തതോ ഗന്ധോ, യത്ഥ മേ വസതീ പിയാ;
ദൂരേ ഇതോ ഹി കാകവതീ, യത്ഥ മേ നിരതോ മനോ”തി.

തത്ഥ **ഗന്ധോ**തി തസ്സാ ദിബ്ബഗന്ധവിലിത്തായ സരീരഗന്ധോ. **യത്ഥ മേ**തി യത്ഥ സുപണ്ണഭവനേ മമ പിയാ വസതി, തതോ ഇമിനാ സദ്ധിം കതകായസംസഗ്ഗായ തസ്സാ ഇമസ്സ കായേന സദ്ധിം ആഗതോ ഗന്ധോ വായതീതി അധിപ്പായോ. **ദൂരേ ഇതോ**തി ഇമമ്ഹാ ഠാനാ ദൂരേ. **ഹി**-കാരോ നിപാതമത്തോ. **കാകവതീ**തി കാകവതീ ദേവീ. **യത്ഥ മേ**തി യസ്സാ ഉപരി മമ മനോ നിരതോ.

തം സുത്വാ സുപണ്ണോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൬. ‘‘കഥം സമുദ്ദമതരീ, കഥം അതരി കേപുകം;
കഥം സത്ത സമുദ്ദാനി, കഥം സിമ്ബലിമാരുഹീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - ത്വം ഇമം ജമ്ബുദീപസമുദ്ദം തസ്സ പരതോ കേപുകം നാമ നദിം പബ്ബതന്തരേസു ഠിതാനി സത്ത സമുദ്ദാനി ച കഥം അതരി, കേനുപായേന തിണ്ണോ സത്ത സമുദ്ദാനി അതിക്കമിത്വാ ഠിതം അമ്ഹാകം ഭവനം സിമ്ബലിരുക്ഖഞ്ച കഥം ആരുഹീതി.

തം സുത്വാ നടകുവേരോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൭. ‘‘തയാ സമുദ്ദമതരിം, തയാ അതരി കേപുകം;
തയാ സത്ത സമുദ്ദാനി, തയാ സിമ്ബലിമാരുഹി’’ന്തി.

തത്ഥ **തയാ**തി തയാ കരണഭൂതേന തവ പത്തന്തരേ നിസിന്നോ അഹം സബ്ബമേതം അകാസിന്തി അത്ഥോ.

തതോ സുപണ്ണരാജാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. ‘‘ധിരത്ഥു മം മഹാകായം, ധിരത്ഥു മം അചേതനം;
യത്ഥ ജായായഹം ജാരം, ആവഹാമി വഹാമി ചാ’’തി.

തത്ഥ **ധിരത്ഥു മ**ന്തി അത്താനം ഗരഹന്തോ ആഹ. **അചേതന**ന്തി മഹാസരീരതായ ലഹുഭാവഗരുഭാവസ്സ അജാനനതായ അചേതനം. **യത്ഥാ**തി യസ്മാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ അഹം അത്തനോ ജായായ ജാരം ഇമം ഗന്ധബ്ബം പത്തന്തരേ നിസിന്നം ആനേന്തോ ആവഹാമി നേന്തോ ച വഹാമി, തസ്മാ ധിരത്ഥു മന്തി. സോ തം ആനേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ദത്വാ പുന നഗരം നാഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ നടകുവേരോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കാകവതീജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൨൮] ൮. അനനുസോചിയജാതകവണ്ണനാ

ബഹൂനം വിജ്ജതീ ഭോതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മതഭരിയം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഭരിയായ മതായ ന ന്ഹായി ന പിവി ന ലിമ്പി ന ഭുഞ്ജി, ന കമ്മന്തേ പയോജേസി, അഞ്ഞദത്ഥു സോകാഭിഭൂതോ ആളാഹനം ഗന്ത്വാ പരിദേവമാനോ വിചരി. അബ്ഭന്തരേ

പനസ്സ കുടേ പദീപോ വിയ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ഉപനിസ്സയോ ജലതി. സത്ഥാ പച്ചൂസസമയേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ "ഇമസ്സ മം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ കോചി സോകം നീഹരിത്വാ സോതാപത്തിമഗ്ഗസ്സ ദായകോ നത്ഥി, ഭവിസ്സാമിസ്സ അവസ്സയോ"തി പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ പച്ഛാസമണം ആദായ തസ്സ ഗേഹദ്വാരം ഗന്ത്വാ കുടുമ്ബികേന സുതാഗമനോ കതപച്ചുഗ്ഗമനാദിസക്കാരോ പഞ്ഞത്താസനേ നിസിന്നോ കുടുമ്ബികം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നം "കിം, ഉപാസക, ചിന്തേസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ഭന്തേ, ഭരിയാ മേ കാലകതാ, തമഹം അനുസോചന്തോ ചിന്തേമീ"തി വുത്തേ "ഉപാസക, ഭിജ്ജനധമ്മം നാമ ഭിജ്ജതി, തസ്മിം ഭിന്നേ ന യുത്തം ചിന്തേതും, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഭരിയായ മതായ 'ഭിജ്ജനധമ്മം ഭിജ്ജതീ'തി ന ചിന്തയിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി. അതീതവത്ഥു ദസകനിപാതേ **ചൂളബോധിജാതകേ** (ജാ॰ ഫ.ഫം.ർൻ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി, അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ മാതാപിതൂനം സന്തികം അഗമാസി. ഇമസ്മിം ജാതകേ ബോധിസത്തോ കോമാരബ്രഹ്മചാരീ അഹോസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ "തവ ദാരികപരിയേസനം കരോമാ"തി ആരോചയിംസു. ബോധിസത്തോ "ന മയ്ഹം ഘരാവാസേനത്ഥോ, അഹം തുമ്ഹാകം അച്ചയേന പബ്ബജിസ്സാമീ"തി വത്വാ തേഹി പുനപ്പുനം യാചിതോ ഏകം കഞ്ചനരൂപകം കാരേത്വാ "ഏവരൂപം കുമാരികം ലഭമാനോ ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ആഹ. തസ്സ മാതാപിതരോ തം കഞ്ചനരൂപകം പടിച്ഛന്നയാനേ ആരോപേത്വാ "ഗച്ഛഥ ജമ്ബുദീപതലം വിചരന്താ യത്ഥ ഏവരൂപം ബ്രാഹ്മണകുമാരികം പസ്സഥ, തത്ഥ ഇമം കഞ്ചനരൂപകം ദത്വാ തം ആനേഥാ"തി മഹന്തേന പരിവാരേന മനുസ്സേ പേസേസും.

തസ്മിം പന കാലേ ഏകോ പുഞ്ഞവാ സത്തോ ബ്രഹ്മലോകതോ ചവിത്വാ കാസിരട്ഠേയേവ നിഗമഗാമേ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ കുമാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, "സമ്മില്ലഹാസിനീ"തിസ്സാ നാമം അകംസു. സാ സോളസവസ്സകാലേ അഭിരൂപാ അഹോസി പാസാദികാ ദേവച്ഛരപ്പടിഭാഗാ സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നാ. തസ്സാപി കിലേസവസേന ചിത്തം നാമ ന ഉപ്പന്നപുബ്ബം, അച്ചന്തബ്രഹ്മചാരിനീ അഹോസി. കഞ്ചനരൂപകം ആദായ വിചരന്താ മനുസ്സാ തം ഗാമം പാപുണിംസു. തത്ഥ മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ "അസുകബ്രാഹ്മണസ്സ ധീതാ സമ്മില്ലഹാസിനീ കിംകാരണാ ഇധ ഠിതാ"തി ആഹംസു. മനുസ്സാ തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണകുലം ഗന്ത്വാ സമ്മില്ലഹാസിനിം വാരേസും. സാ "അഹം തുമ്ഹാകം അച്ചയേന പബ്ബജിസ്സാമി, ന മേ ഘരാവാസേനത്ഥോ"തി മാതാപിതൂനം സാസനം പേസേസി. തേ "കിം കരോസി കുമാരികേ"തി വത്വാ കഞ്ചനരൂപകം ഗഹേത്വാ തം മഹന്തേന പരിവാരേന പേസയിംസു. ബോധിസത്തസ്സ ച സമ്മില്ലഹാസിനിയാ ച ഉഭിന്നമ്പി അനിച്ഛന്താനഞ്ഞേവ മങ്ഗലം കരിംസു. തേ ഏകഗബ്ഭേ വസമാനാ ഏകസ്മിം സയനേ സയന്താപി ന അഞ്ഞമഞ്ഞം കിലേസവസേന ഓലോകയിംസു, ദ്വേ ഭിക്ഖൂ ദ്വേ ബ്രാഹ്മാനോ വിയ ച ഏകസ്മിം ഠാനേ വസിംസു.

അപരഭാഗേ ബോധിസത്തസ്സ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. സോ തേസം സരീരകിച്ചം കത്വാ സമ്മില്ലഹാസിനിം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘ഭദ്ദേ, മമ കുലസന്തകാ അസീതികോടിയോ, തവ കുലസന്തകാ അസീതികോടിയോതി ഇമം എത്തകം ധനം ഗഹേത്വാ ഇമം കുടുമ്ബം പടിപജ്ജാഹി, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ’’തി ആഹ. ‘‘അയ്യപുത്ത, തയി പബ്ബജന്തേ അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമി, ന സക്കോമി തം ജഹിതു’’ന്തി . ‘‘തേന ഹി ഏഹീ’’തി സബ്ബം ധനം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഖേളപിണ്ഡം വിയ സമ്പത്തിം പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഉഭോപി താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരാ തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ഹിമവന്താ ഓതരിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിംസു.

തേസം തത്ഥ വസന്താനം സുഖുമാലായ പരിബ്ബാജികായ നിരോജം മിസ്സകഭത്തം പരിഭുഞ്ജന്തിയാ ലോഹിതപക്ഖന്ദികാബാധോ ഉപ്പജ്ജി. സാ സപ്പായഭേസജ്ജം അലഭമാനാ ദുബ്ബലാ അഹോസി. ബോധിസത്തോ ഭിക്ഖാചാരവേലായ തം പരിഗ്ഗഹേത്വാ നഗരദ്വാരം നേത്വാ ഏകിസ്സാ സാലായ ഫലകേ നിപജ്ജാപേത്വാ സയം ഭിക്ഖായ പാവിസി. സാ തസ്മിം അനിക്ഖന്തേയേവ കാലമകാസി. മഹാജനോ പരിബ്ബാജികായ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പരിവാരേത്വാ രോദതി പരിദേവതി. ബോധിസത്തോ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ആഗതോ തസ്സാ മതഭാവം ഞത്വാ ‘‘ഭിജ്ജനധമ്മം ഭിജ്ജതി, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ ഏവംഗതികായേവാ’’തി വത്വാ തായ നിപന്നഫലകേയേവ നിസീദിത്വാ മിസ്സകഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേസി. പരിവാരേത്വാ ഠിതമഹാജനോ ‘‘അയം തേ, ഭന്തേ, പരിബ്ബാജികാ കിം ഹോതീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ഗിഹികാലേ മേ പാദപരിചാരികാ അഹോസീ’’തി. ‘‘ഭന്തേ, മയം താവ ന സണ്ഠാമ രോദാമ പരിദേവാമ, തുമ്ഹേ കസ്മാ ന രോദഥാ’’തി? ബോധിസത്തോ ‘‘ജീവമാനാ താവ ഏസാ മമ കിഞ്ചി ഹോതി, ഇദാനി പരലോകസമങ്ഗിതായ ന കിഞ്ചി ഹോതി, മരണവസം ഗതാ, അഹം കിസ്സ രോദാമീ’’തി മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൯. ‘‘ബഹൂനം വിജ്ജതീ ഭോതീ, തേഹി മേ കിം ഭവിസ്സതി;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, പിയം സമ്മില്ലഹാസിനിം.

൧൧൦. ‘‘തം തം ചേ അനുസോചേയ്യ, യം യം തസ്സ ന വിജ്ജതി;
അത്താനമനുസോചേയ്യ, സദാ മച്ചുവസം പതം.

൧൧൧. ‘‘ന ഹേവ ഠിതം നാസീനം, ന സയാനം ന പദ്ധഗും;
യാവ ബ്യാതി നിമിസതി, തത്രാപി രസതീ വയോ.

൧൧൨. ‘‘തത്ഥത്തനി വതപ്പദ്ധേ, വിനാഭാവേ അസംസയേ;
ഭൂതം സേസം ദയിതബ്ബം, വീതം അനനുസോചിയ’’ന്തി.

തത്ഥ **ബഹൂനം വിജ്ജതീ ഭോതീ**തി അയം ഭോതീ അമ്ഹേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഇദാനി അഞ്ഞേസം ബഹൂനം മതകസത്താനം അന്തരേ വിജ്ജതി അത്ഥി ഉപലബ്ഭതി. **തേഹി മേ കിം ഭവിസ്സതീ**തി തേഹി മതകസത്തേഹി സദ്ധിം വത്തമാനാ ഇദാനേവേസാ മയ്ഹം കിം ഭവിസ്സതി , തേഹി വാ മതകസത്തേഹി അതിരേകസമ്ബന്ധവസേനേസാ മയ്ഹം കിം ഭവിസ്സതി, കാ നാമ ഭവിസ്സതി, കിം ഭരിയാ, ഉദാഹു ഭഗിനീതി? ‘‘തേഹി മേക’’ന്തിപി പാഠോ, തേഹി മതകേഹി സദ്ധിം ഇദമ്പി മേ കളേവരം ഏകം ഭവിസ്സതീതി അത്ഥോ.

തസ്മാതി യസ്മാ ഏസാ മതകേസു സങ്ഖം ഗതാ, മയ്ഹം സാ ന കിഞ്ചി ഹോതി, തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി.

യം യം തസ്സാതി യം യം തസ്സ അനുസോചനകസ്സ സത്തസ്സ ന വിജ്ജതി നത്ഥി, മതം നിരുദ്ധം, തം തം സചേ അനുസോചേയ്യാതി അത്ഥോ. "യസ്സാ"തിപി പാഠോ, യം യം യസ്സ ന വിജ്ജതി, തം തം സോ അനുസോചേയ്യാതി അത്ഥോ. **മച്ചുവസം പത**ന്തി ഏവം സന്തേ നിച്ചം മച്ചുവസം പതന്തം ഗച്ഛന്തം അത്താനമേവ അനുസോചേയ്യ, തേനസ്സ അസോചനകാലോയേവ ന ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ.

തതിയഗാഥായ **ന ഹേവ ഠിതം നാസീനം, ന സയാനം ന പദ്ധഗു**ന്തി കഞ്ചി സത്തം ആയുസങ്ഖാരോ അനുഗച്ഛതീതി പാഠസേസോ. തത്ഥ **പദ്ധഗു**ന്തി പരിവത്തേത്വാ ചരമാനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമേ സത്താ ചതൂസുപി ഇരിയാപഥേസു പമത്താ വിഹരന്തി, ആയുസങ്ഖാരാ പന രത്തിഞ്ച ദിവാ ച സബ്ബിരിയാപഥേസു അപ്പമത്താ അത്തനോ ഖയഗമനകമ്മമേവ കരോന്തീതി. **യാവ ബ്യാതീ**തി യാവ ഉമ്മിസതി. അയഞ്ഹി തസ്മിം കാലേ വോഹാരോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യാവ ഉമ്മിസതി ച നിമിസതി ച, തത്രാപി ഏവം അപ്പമത്തകേ കാലേ ഇമേസം സത്താനം **രസതീ വയോ,** തീസു വയേസു സോ സോ വയോ ഹായതേവ ന വഡ്ഢതീതി.

തത്ഥത്തനി വതപ്പദ്ധേതി തത്ഥ വത അത്തനി പദ്ധേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി തസ്മിം വത ഏവം രസമാനേ വയേ അയം "അത്താ"തി സങ്ഖ്യം ഗതോ അത്തഭാവോ പദ്ധോ ഹോതി, വയേന അഡ്ഢോ ഉപഡ്ഢോ അപരിപുണ്ണോവ ഹോതി . ഏവം തത്ഥ ഇമസ്മിം അത്തനി പദ്ധേ യോ ചേസ തത്ഥ തത്ഥ നിബ്ബത്താനം സത്താനം വിനാഭാവോ അസംസയോ, തസ്മിം **വിനാഭാവേപി അസംസയേ** നിസ്സംസയേ യം **ഭൂതം സേസം** അമതം ജീവമാനം, തം ജീവമാനമേവ **ദയിതബ്ബം** പിയായിതബ്ബം മേത്തായിതബ്ബം, "അയം സത്തോ അരോഗോ ഹോതു അബ്യാപജ്ജോ"തി ഏവം തസ്മിം മേത്താഭാവനാ കാതബ്ബാ. യം പനേതം **വീതം** വിഗതം മതം, തം **അനനുസോചിയം** ന അനുസോചിതബ്ബന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ ചതൂഹി ഗാഥാഹി അനിച്ചാകാരം ദീപേന്തോ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോ പരിബ്ബാജികായ സരീരകിച്ചം അകാസി. ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തമേവ പവിസിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ സമ്മില്ലഹാസിനീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

അനനുസോചിയജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൨൯] ൯. കാളബാഹുജാതകവണ്ണനാ

യം അന്നപാനസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഹതലാഭസക്കാരം ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദേവദത്തേന ഹി തഥാഗതേ അട്ഠാനകോപം ബന്ധിത്വാ ധനുഗ്ഗഹേസു പയോജിതേസു

നാളാഗിരിവിസ്സജ്ജനേന തസ്സ ദോസോ പാകടോ ജാതോ. അഥസ്സ പട്ഠപിതാനി ധുവഭത്താദീനി മനുസ്സാ ന കരിംസു, രാജാപി നം ന ഓലോകേസി. സോ ഹതലാഭസക്കാരോ കുലേസു വിഞ്ഞാപേത്വാ ഭുഞ്ജന്തോ വിചരി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദേവദത്തോ 'ലാഭസക്കാരം ഉപ്പാദേസ്സാമീ'തി ഉപ്പന്നമ്പി ഥിരം കാതും നാസക്ഖീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഹതലാഭസക്കാരോ അഹോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ധനഞ്ജയേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ രാധോ നാമ സുകോ അഹോസി മഹാസരീരോ പരിപുണ്ണഗത്തോ, കനിട്ഠോ പനസ്സ പോട്ഠപാദോ നാമ. ഏകോ ലുദ്ദകോ തേ ദ്വേപി ജനേ ബന്ധിത്വാ നേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അദാസി. രാജാ ഉഭോപി തേ സുവണ്ണപഞ്ജരേ പക്ഖിപിത്വാ സുവണ്ണതട്ടകേന മധുലാജേ ഖാദാപേന്തോ സക്ഖരോദകം പായേന്തോ പടിജഗ്ഗി. സക്കാരോ ച മഹാ അഹോസി, ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ അഹേസും. അഥേകോ വനചരകോ കാളബാഹും നാമേകം മഹാകാളമക്കടം ആനേത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അദാസി. തസ്സ പച്ഛാ ആഗതത്താ മഹന്തതരോ ലാഭസക്കാരോ അഹോസി, സുകാനം പരിഹായി. ബോധിസത്തോ താദിലക്ഖണയോഗതോ ന കിഞ്ചി ആഹ, കനിട്ഠോ പനസ്സ താദിലക്ഖണാഭാവാ തം മക്കടസ്സ സക്കാരം അസഹന്തോ "ഭാതിക, പുബ്ബേ ഇമസ്മിം രാജകുലേ സാധുരസഖാദനീയാദീനി അമ്ഹാകമേവ ദേന്തി, ഇദാനി പന മയം ന ലഭാമ, കാളബാഹുമക്കടസ്സേവ ദേന്തി. മയം ധനഞ്ജയരഞ്ഞോ സന്തികാ ലാഭസക്കാരം അലഭന്താ ഇമസ്മിം ഠാനേ കിം കരിസ്സാമ, ഏഹി അരഞ്ഞമേവ ഗന്ത്വാ വസിസ്സാമാ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൩. "യം അന്നപാനസ്സ പുരേ ലഭാമ, തം ദാനി സാഖമിഗമേവ ഗച്ഛതി;
ഗച്ഛാമ ദാനി വനമേവ രാധ, അസക്കതാ ചസ്മ ധനഞ്ജയായാ"തി.

തത്ഥ **യം അന്നപാനസ്സാ**തി യം അന്നപാനം അസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികാ. ഉപയോഗത്ഥേ വാ സാമിവചനം. **ധനഞ്ജയായാ**തി കരണത്ഥേ സമ്പദാനവചനം, ധനഞ്ജയേന. **അസക്കതാ ചസ്മാ**തി അന്നപാനം ന ലഭാമ, ഇമിനാ ച ന സക്കതമ്ഹാതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ രാധോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൪. "ലാഭോ അലാഭോ യസോ അയസോ ച, നിന്ദാ പസംസാ ച സുഖഞ്ച ദുക്ഖം;
ഏതേ അനിച്ചാ മനുജേസു ധമ്മാ, മാ സോചി കിം സോചസി പോട്ഠപാദാ"തി.

തത്ഥ **യസോ**തി ഇസ്സരിയപരിവാരോ. **അയസോ**തി തസ്സാഭാവോ. **ഏതേ**തി ഏതേ അട്ഠ ലോകധമ്മാ മനുജേസു അനിച്ചാ, ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ ഹുത്വാപി അപരേന സമയേന അപ്പലാഭാ അപ്പസക്കാരാ ഹോന്തി, നിച്ചലാഭിനോ നാമ ന ഹോന്തി. യസാദീസുപി ഏസേവ നയോ.

തം സുത്വാ പോട്ഠപാദോ മക്കടേ ഉസൂയം അപനേതും അസക്കോന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൫.
“അദ്ധാ തുവം പണ്ഡിതകോസി രാധ, ജാനാസി അത്ഥാനി അനാഗതാനി;
കഥം നു സാഖാമിഗം ദക്ഖിസാമ, നിദ്ധാവിതം രാജകുലതോവ ജമ്മ”ന്തി.

തത്ഥ **കഥം നൂ**തി കേന നു ഖോ ഉപായേന. **ദക്ഖിസാമാ**തി ദക്ഖിസ്സാമ. **നിദ്ധാവിത**ന്തി നിവുട്ഠാപിതം നിക്കഡ്ഢാപിതം. **ജമ്മ**ന്തി ലാമകം.

തം സുത്വാ രാധോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൧൬.
“ചാലേതി കണ്ണം ഭകുടിം കരോതി, മുഹും മുഹും ഭായയതേ കുമാരേ;
സയമേവ തം കാഹതി കാളബാഹു, യേനാരകാ ഠസ്സതി അന്നപാനാ”തി.

തത്ഥ **ഭായയതേ കുമാരേ**തി രാജകുമാരേ ഉത്രാസേതി. **യേനാരകാ ഠസ്സതി അന്നപാനാ**തി യേന കാരണേന ഇമമ്ഹാ അന്നപാനാ ദൂരേ ഠസ്സതി, സയമേവ തം കാരണം കരിസ്സതി, മാ ത്വം ഏതസ്സ ചിന്തയീതി അത്ഥോ.

കാളബാഹുപി കതിപാഹേനേവ രാജകുമാരാനം പുരതോ ഠത്വാ കണ്ണചലനാദീനി കരോന്തോ കുമാരേ ഭായാപേസി. തേ ഭീതതസിതാ വിസ്സരമകംസു. രാജാ “കിം ഏത”ന്തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ “നിക്കഡ്ഢഥ ന”ന്തി മക്കടം നിക്കഡ്ഢാപേസി. സുകാനം ലാഭസക്കാരോ പുന പാകതികോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കാളബാഹു ദേവദത്തോ അഹോസി, പോട്ഠപാദോ ആനന്ദോ, രാധോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

കാളബാഹുജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൩൦] ൧൦. സീലവീമംസജാതകവണ്ണനാ

സീലം കിരേവ കല്യാണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സീലവീമംസകബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദ്വേപി വത്ഥൂനി ഹേട്ഠാ കഥിതാനേവ. ഇധ പന ബോധിസത്തോ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുരോഹിതോ അഹോസി. സോ അത്തനോ സീലം വീമംസന്തോ തീണി ദിവസാനി ഹേരഞ്ഞികഫലകതോ കഹാപണം ഗണ്ഹി. തം “ചോരോ”തി ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. സോ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠിതോ -

൧൧൭.
“സീലം കിരേവ കല്യാണം, സീലം ലോകേ അനുത്തരം;
പസ്സ ഘോരവിസോ നാഗോ, സീലവാതി ന ഹഞ്ഞതീ”തി. -

ഇമായ പഠമഗാഥായ സീലം വണ്ണേത്വാ രാജാനം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജിതും ഗച്ഛതി.

അഥേകസ്മിം ദിവസേ സൂനാപണതോ സേനോ മംസപേസിം ഗഹേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. തമഞ്ഞേ സകുണാ പരിവാരേത്വാ പാദനഖതുണ്ഡകാദീഹി പഹരന്തി. സോ തം ദുക്ഖം സഹിതും അസക്കോന്തോ മംസപേസിം ഛഡ്ഡേസി,

അപരോ ഗണ്ഹി. സോപി തഥേവ വിഹേഠിയമാനോ ഛഡ്ഡേസി, അഥഞ്ഞോ ഗണ്ഹി. ഏവം യോ യോ ഗണ്ഹി, തം തം സകുണാ അനുബന്ധിംസു. യോ യോ ഛഡ്ഡേസി, സോ സോ സുഖിതോ അഹോസി. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ "ഇമേ കാമാ നാമ മംസപേസൂപമാ, ഏതേ ഗണ്ഹന്താനംയേവ ദുക്ഖം, വിസ്സജ്ജേന്താനം സുഖ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. "യാവദേവസ്സഹൂ കിഞ്ചി, താവദേവ അഖാദിസും;
സങ്ഗമ്മ കുലലാ ലോകേ, ന ഹിംസന്തി അകിഞ്ചന"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യാവദേവ അസ്സ സേനസ്സ അഹു കിഞ്ചി മുഖേന ഗഹിതം മംസഖണ്ഡം, താവദേവ നം ഇമസ്മിം ലോകേ കുലലാ സമാഗന്ത്വാ അഖാദിംസു. തസ്മിം പന വിസ്സട്ഠേ തമേനം അകിഞ്ചനം നിപ്പലിബോധം പക്ഖിം സേസപക്ഖിനോ ന ഹിംസന്തീതി.

സോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം ഗാമേ സായം ഏകസ്സ ഗേഹേ നിപജ്ജി. തത്ഥ പന പിങ്ഗലാ നാമ ദാസീ "അസുകവേലായ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി ഏകേന പുരിസേന സദ്ധിം സങ്കേതമകാസി. സാ സാമികാനം പാദേ ധോവിത്വാ തേസു നിപന്നേസു തസ്സാഗമനം ഓലോകേന്തീ ഉമ്മാരേ നിസീദിത്വാ "ഇദാനി ആഗമിസ്സതി, ഇദാനി ആഗമിസ്സതീ"തി പഠമയാമമ്പി മജ്ഝിമയാമമ്പി വീതിനാമേസി. പച്ചൂസസമയേ പന "ന സോ ഇദാനി ആഗമിസ്സതീ"തി ഛിന്നാസാ ഹുത്വാ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. ബോധിസത്തോ ഇദം കാരണം ദിസ്വാ "അയം ദാസീ 'സോ പുരിസോ ആഗമിസ്സതീ'തി ആസായ ഏത്തകം കാലം നിസിന്നാ, ഇദാനിസ്സ അനാഗമനഭാവം ഞത്വാ ഛിന്നാസാ ഹുത്വാ സുഖം സുപതി. കിലേസേസു ഹി ആസാ നാമ ദുക്ഖം, നിരാസഭാവോവ സുഖ"ന്തി ചിന്തേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൯. "സുഖം നിരാസാ സുപതി, ആസാ ഫലവതീ സുഖാ;
ആസം നിരാസം കത്വാന, സുഖം സുപതി പിങ്ഗലാ"തി.

തത്ഥ **ഫലവതീ**തി യസ്സാ ആസായ ഫലം ലദ്ധം ഹോതി, സാ തസ്സ ഫലസ്സ സുഖതായ സുഖാ നാമ. **നിരാസം കത്വാനാ**തി അനാസം കത്വാ ഛിന്ദിത്വാ പജഹിത്വാതി അത്ഥോ. **പിങ്ഗലാ**തി ഏസാ പിങ്ഗലദാസീ ഇദാനി സുഖം സുപതീതി.

സോ പുനദിവസേ തതോ ഗാമാ അരഞ്ഞം പവിസന്തോ അരഞ്ഞേ ഏകം താപസം ഝാനം അപ്പേത്വാ നിസിന്നം ദിസ്വാ "ഇധലോകേ ച പരലോകേ ച ഝാനസുഖതോ ഉത്തരിതരം സുഖം നാമ നത്ഥീ"തി ചിന്തേത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. "ന സമാധിപരോ അത്ഥി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ച;
ന പരം നാപി അത്താനം, വിഹിംസതി സമാഹിതോ"തി.

തത്ഥ **ന സമാധിപരോ**തി സമാധിതോ പരോ അഞ്ഞോ സുഖധമ്മോ നാമ നത്ഥീതി.

സോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാ ഉപ്പാദേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പുരോഹിതോ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സീലവീമംസജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കുടിദൂസകവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. കോകിലവഗ്ഗോ

[൩൩൧] ൧. കോകിലജാതകവണ്ണനാ

യോ വേ കാലേ അസമ്പത്തേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോകാലികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു തക്കാരിയജാതകേ വിത്ഥാരിതമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അമച്ചോ ഓവാദകോ അഹോസി, രാജാ ബഹുഭാണീ അഹോസി. ബോധിസത്തോ ‘‘തസ്സ ബഹുഭാണിതം നിസേധേസ്സാമീ’’തി ഏകം ഉപമം ഉപധാരേന്തോ വിചരതി. അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനം ഗതോ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിസീദി, തസ്സുപരി അമ്ബരുക്ഖോ അത്ഥി. തത്രേകസ്മിം കാകകുലാവകേ കാളകോകിലാ അത്തനോ അണ്ഡകം നിക്ഖിപിത്വാ അഗമാസി. കാകീ തം കോകിലഅണ്ഡകം പടിജഗ്ഗി, അപരഭാഗേ തതോ കോകിലപോതകോ നിക്ഖമി. കാകീ ‘‘പുത്തോ മേ’’തി സഞ്ഞായ മുഖതുണ്ഡകേന ഗോചരം ആഹരിത്വാ തം പടിജഗ്ഗി. സോ അവിരൂള്ഹപക്ഖോ അകാലേയേവ കോകിലരവം രവി. കാകീ ‘‘അയം ഇദാനേവ താവ അഞ്ഞം രവം രവതി , വഡ്ഢന്തോ കിം കരിസ്സതീ’’തി തുണ്ഡകേന കോട്ടേത്വാ മാരേത്വാ കുലാവകാ പാതേസി. സോ രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പതി.

രാജാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി ‘‘കിമേതം സഹായാ’’തി? ബോധിസത്തോ ‘‘അഹം രാജാനം നിവാരേതും ഏകം ഉപമം പരിയേസാമി, ലദ്ധാ ദാനി മേ സാ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘മഹാരാജ, അതിമുഖരാ അകാലേ ബഹുഭാണിനോ ഏവരൂപം ലഭന്തി. അയം മഹാരാജ, കോകിലപോതകോ കാകിയാ പുട്ഠോ അവിരൂള്ഹപക്ഖോ അകാലേയേവ കോകിലരവം രവി. അഥ നം കാകീ ‘നായം മമ പുത്തകോ’തി ഞത്വാ മുഖതുണ്ഡകേന കോട്ടേത്വാ മാരേത്വാ കുലാവകാ പാതേസി. മനുസ്സാ വാ ഹോന്തു തിരച്ഛാനാ വാ, അകാലേ ബഹുഭാണിനോ ഏവരൂപം ദുക്ഖം ലഭന്തീ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൫. ‘‘യോ വേ കാലേ അസമ്പത്തേ, അതിവേലം പഭാസതി;
ഏവം സോ നിഹതോ സേതി, കോകിലായിവ അത്രജോ.

൧൨൬. ‘‘ന ഹി സത്ഥം സുനിസിതം, വിസം ഹലാഹലാമിവ;
ഏവം നികട്ഠേ പാതേതി, വാചാ ദുബ്ഭാസിതാ യഥാ.

൧൨൭. ‘‘തസ്മാ കാലേ അകാലേ വാ, വാചം രക്ഖേയ്യ പണ്ഡിതോ;
നാതിവേലം പഭാസേയ്യ, അപി അത്തസമമ്ഹി വാ.

൧൨൮. ‘‘യോ ച കാലേ മിതം ഭാസേ, മതിപുബ്ബോ വിചക്ഖണോ;
സബ്ബേ അമിത്തേ ആദേതി, സുപണ്ണോ ഉരഗാമിവാ’’തി.

തത്ഥ **കാലേ അസമ്പത്തേ**തി അത്തനോ വചനകാലേ അസമ്പത്തേ. **അതിവേല**ന്തി വേലാതിക്കന്തം കത്വാ അതിരേകപ്പമാണം ഭാസതി. **ഹലാഹലാമിവാ**തി ഹലാഹലം ഇവ. **നികട്ഠേ**തി തസ്മിംയേവ ഖണേ അപ്പമത്തകേ കാലേ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ സുനിസിതസത്ഥഹലാഹലവിസതോപി ഖിപ്പതരം ദുബ്ഭാസിതവചനമേവ പാതേസി, തസ്മാ. **കാലേ അകാലേ വാ**തി വത്തും യുത്തകാലേ ച അകാലേ ച **വാചം രക്ഖേയ്യ,** അതിവേലം ന ഭാസേയ്യ അപി അത്തനാ സമേ നിന്നാനാകരണേപി പുഗ്ഗലേതി അത്ഥോ.

മതിപുബ്ബോതി മതിം പുരേചാരികം കത്വാ കഥനേന മതിപുബ്ബോ. **വിചക്ഖണോ**തി ഞാണേന വിചാരേത്വാ അത്ഥവിന്ദനപുഗ്ഗലോ വിചക്ഖണോ നാമ. **ഉരഗാമിവാ**തി ഉരഗം ഇവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ സുപണ്ണോ സമുദ്ദം ഖോഭേത്വാ മഹാഭോഗം ഉരഗം **ആദേതി** ഗണ്ഹാതി, ആദിയിത്വാ ച തങ്ഖണഞ്ഞേവ നം സിമ്ബലിം ആരോപേത്വാ മംസം ഖാദതി, ഏവമേവ യോ മതിപുബ്ബങ്ഗമോ വിചക്ഖണോ വത്തും യുത്തകാലേ മിതം ഭാസതി, സോ സബ്ബേ അമിത്തേ ആദേതി ഗണ്ഹാതി, അത്തനോ വസേ വത്തേതീതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മദേസനം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ മിതഭാണീ അഹോസി, യസഞ്ചസ്സ വഡ്ഢേത്വാ മഹന്തതരം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കോകിലപോതകോ കോകാലികോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കോകിലജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൩൨] ൨. രഥലട്ഠിജാതകവണ്ണനാ

അപി ഹന്ത്വാ ഹതോ ബ്രൂതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ പുരോഹിതം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര രഥേന അത്തനോ ഭോഗഗാമം ഗച്ഛന്തോ സമ്ബാധേ മഗ്ഗേ രഥം പാജേന്തോ ഏകം സകടസത്ഥം ദിസ്വാ ''തുമ്ഹാകം സകടം അപനേഥാ''തി ഗച്ഛന്തോ സകടേ അനപനീയമാനേ കുജ്ഝിത്വാ പതോദലട്ഠിയാ പുരിമസകടേ സാകടികസ്സ രഥധുരേ പഹരി. സാ രഥധുരേ പടിഹതാ നിവത്തിത്വാ തസ്സേവ നലാടം പഹരി. താവദേവസ്സ നലാടേ ഗണ്ഡോ ഉട്ഠഹി. സോ നിവത്തിത്വാ ''സാകടികേഹി പഹടോമ്ഹീ''തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. സാകടികേ പക്കോസാപേത്വാ വിനിച്ഛിനന്താ തസ്സേവ ദോസം അദ്ദസംസു. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, രഞ്ഞോ കിര പുരോഹിതോ 'സാകടികേഹി പഹടോമ്ഹീ'തി അഡ്ഡം കരോന്തോ സയമേവ പരജ്ജീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഏവരൂപം അകാസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സേവ വിനിച്ഛയാമച്ചോ അഹോസി. അഥ രഞ്ഞോ പുരോഹിതോ രഥേന അത്തനോ ഭോഗഗാമം ഗച്ഛന്തോതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ. ഇധ പന തേന രഞ്ഞോ ആരോചിതേ രാജാ സയം വിനിച്ഛയേ നിസീദിത്വാ സാകടികേ പക്കോസാപേത്വാ കമ്മം അസോധേത്വാവ ''തുമ്ഹേഹി മമ പുരോഹിതം

കോട്ടേത്വാ നലാടേ ഗണ്ഡോ ഉട്ഠാപിതോ’’തി വത്വാ ‘‘സബ്ബസ്സഹരണം തേസം കരോഥാ’’തി ആഹ. അഥ നം ബോധിസത്തോ ‘‘തുമ്ഹേ, മഹാരാജ, കമ്മം അസോധേത്വാവ ഏതേസം സബ്ബസ്സം ഹരാപേഥ, ഏകച്ചേ പന അത്തനാവ അത്താനം പഹരിത്വാപി ‘പരേന പഹടമ്ഹാ’തി വദന്തി, തസ്മാ അവിചിനിത്വാ കാതും ന യുത്തം, രജ്ജം കാരേന്തേന നാമ നിസാമേത്വാ കമ്മം കാതും വട്ടതീ’’തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

൧൨൫. ‘‘അപി ഹന്ത്വാ ഹതോ ബ്രൂതി, ജേത്വാ ജിതോതി ഭാസതി;
പുബ്ബമക്ഖായിനോ രാജ, അഞ്ഞദത്ഥു ന സദ്ദഹേ.

൧൨൬. ‘‘തസ്മാ പണ്ഡിതജാതിയോ, സുണേയ്യ ഇതരസ്സപി;
ഉഭിന്നം വചനം സുത്വാ, യഥാ ധമ്മോ തഥാ കരേ.

൧൨൭. ‘‘അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധു, അസഞ്ഞതോ പബ്ബജിതോ ന സാധു;
രാജാ ന സാധു അനിസമ്മകാരീ, യോ പണ്ഡിതോ കോധനോ തം ന സാധു.

൧൨൮. ‘‘നിസമ്മ ഖത്തിയോ കയിരാ, നാനിസമ്മ ദിസമ്പതി;
നിസമ്മകാരിനോ രാജ, യസോ കിത്തി ച വഡ്ഢതീ’’തി.

തത്ഥ **അപി ഹന്ത്വാ**തി അപി ഏകോ അത്തനാവ അത്താനം ഹന്ത്വാ ‘‘പരേന പഹടോമ്ഹീ’’തി **ബ്രൂതി** കഥേതി. **ജേത്വാ ജിതോ**തി സയം വാ പന പരം ജിത്വാ ‘‘അഹം ജിതോമ്ഹീ’’തി ഭാസതി. **അഞ്ഞദത്ഥൂ**തി മഹാരാജ, പുബ്ബമേവ രാജകുലം ഗന്ത്വാ അക്ഖായന്തസ്സ **പുബ്ബമക്ഖായിനോ** അഞ്ഞദത്ഥു **ന സദ്ദഹേ,** ഏകംസേന വചനം ന സദ്ദഹേയ്യ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ പഠമതരം ആഗന്ത്വാ കഥേന്തസ്സ ഏകംസേന വചനം ന സദ്ദഹാതബ്ബം, തസ്മാ. **യഥാ ധമ്മോ**തി യഥാ വിനിച്ഛയസഭാവോ ഠിതോ, തഥാ കരേയ്യ.

അസഞ്ഞതോതി കായാദീഹി അസഞ്ഞതോ ദുസ്സീലോ. **തം ന സാധൂ**തി യം തസ്സ പണ്ഡിതസ്സ ഞാണവതോ പുഗ്ഗലസ്സ ആധാനഗ്ഗാഹിവസേന ദള്ഹകോപസങ്ഖാതം കോധനം, തം ന സാധു. **നാനിസമ്മാ**തി ന അനിസാമേത്വാ. **ദിസമ്പതീ**തി ദിസാനം പതി, മഹാരാജ. **യസോ കിത്തി ചാ**തി ഇസ്സരിയപരിവാരോ ചേവ കിത്തിസദ്ദോ ച വഡ്ഢതീതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ധമ്മേന വിനിച്ഛിനി, ധമ്മേന വിനിച്ഛിയമാനേ ബ്രാഹ്മണസ്സേവ ദോസോ ജാതോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ബ്രാഹ്മണോ ഏതരഹി ബ്രാഹ്മണോവ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

രഥലട്ഠിജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൩൩] ൩. പക്കഗോധജാതകവണ്ണനാ

തദേവ മേ ത്വന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധ പന തേസം ഉദ്ധാരം സാധേത്വാ ആഗച്ഛന്താനം അന്തരാമഗ്ഗേ ലുദ്ദകോ ‘‘ഉഭോപി ഖാദഥാ’’തി ഏകം

പക്കഗോധം അദാസി. സോ പുരിസോ ഭരിയം പാനീയത്ഥായ പേസേത്വാ സബ്ബം ഗോധം ഖാദിത്വാ തസ്സാ ആഗതകാലേ “ഭദ്ദേ, ഗോധാ പലാതാ”തി ആഹ. “സാധു, സാമി, പക്കഗോധായ പലായന്തിയാ കിം സക്കാ കാതു”ന്തി? സാ ജേതവനേ പാനീയം പിവിത്വാ സത്ഥു സന്തികേ നിസിന്നാ സത്ഥാരാ “കിം ഉപാസികേ, അയം തേ ഹിതകാമോ സസിനേഹോ ഉപകാരകോ”തി പുച്ഛിതാ “ഭന്തേ, അഹം ഏതസ്സ ഹിതകാമാ സസിനേഹാ, അയം പന മയി നിസ്സിനേഹോ”തി ആഹ. സത്ഥാ “ഹോതു മാ ചിന്തയി, ഏവം നാമേസ കരോതി. യദാ പന തേ ഗുണം സരതി, തദാ തുയ്ഹമേവ സബ്ബിസ്സരിയം ദേതീ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതമ്പി ഹേട്ഠാ വുത്തസദിസമേവ. ഇധ പന തേസം നിവത്തന്താനം അന്തരാമഗ്ഗേ ലുദ്ദകോ കിലന്തഭാവം ദിസ്വാ “ദ്വേപി ജനാ ഖാദഥാ”തി ഏകം പക്കഗോധം അദാസി. രാജധീതാ തം വല്ലിയാ ബന്ധിത്വാ ആദായ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തേ ഏകം സരം ദിസ്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ അസ്സത്ഥമൂലേ നിസീദിംസു. രാജപുത്തോ “ഗച്ഛ ഭദ്ദേ, സരതോ പദുമിനിപത്തേന ഉദകം ആഹര, മംസം ഖാദിസ്സാമാ”തി ആഹ. സാ ഗോധം സാഖായ ലഗ്ഗേത്വാ പാനീയത്ഥായ ഗതാ. ഇതരോ സബ്ബം ഗോധം ഖാദിത്വാ അഗ്ഗനങ്ഗുട്ഠം ഗഹേത്വാ പരമ്മുഖോ നിസീദി. സോ തായ പാനീയം ഗഹേത്വാ ആഗതായ “ഭദ്ദേ, ഗോധാ സാഖായ ഓതരിത്വാ വമ്മികം പാവിസി, അഹം ധാവിത്വാ അഗ്ഗനങ്ഗുട്ഠം അഗ്ഗഹേസിം, ഗഹിതട്ഠാനം ഹത്ഥേയേവ കത്വാ ഛിജ്ജിത്വാ ബിലം പവിട്ഠാ”തി ആഹ. “ഹോതു, ദേവ, പക്കഗോധായ പലായന്തിയാ കിം കരിസ്സാമ, ഏഹി ഗച്ഛാമാ”തി. തേ പാനീയം പിവിത്വാ ബാരാണസിം അഗമംസു.

രാജപുത്തോ രജ്ജം പത്വാ തം അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനമത്തേ ഠപേസി, സക്കാരസമ്മാനോ പനസ്സാ നത്ഥി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ സക്കാരം കാരേതുകാമോ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠത്വാ “നനു മയം അയ്യേ തുമ്ഹാകം സന്തികാ കിഞ്ചി ന ലഭാമ, കിം നോ ന ഓലോകേഥാ”തി ആഹ. “താത, അഹമേവ രഞ്ഞോ സന്തികാ കിഞ്ചി ന ലഭാമി, തുയ്ഹം കിം ദസ്സാമി, രാജാപി മയ്ഹം ഇദാനി കിം ദസ്സതി, സോ അരഞ്ഞതോ ആഗമനകാലേ പക്കഗോധം ഏകകോവ ഖാദീ”തി . “അയ്യേ, ന ദേവോ ഏവരൂപം കരിസ്സതി, മാ ഏവം അവചുത്ഥാ”തി. അഥ നം ദേവീ “തുയ്ഹം തം, താത, ന പാകടം, രഞ്ഞോയേവ മയ്ഹഞ്ച പാകട”ന്തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഏവം. “തദേവ മേ ത്വം വിദിതോ, വനമജ്ഝേ രഥേസഭ;
യസ്സ തേ ഖഗ്ഗബദ്ധസ്സ, സന്നദ്ധസ്സ തിരീടിനോ;
അസ്സത്ഥദുമസാഖായ, പക്കഗോധാ പലായഥാ”തി.

തത്ഥ **തദേവാ**തി തസ്മിംയേവ കാലേ “അയം മയ്ഹം അദായകോ”തി ഏവം ത്വം വിദിതോ. അഞ്ഞേ പന തവ സഭാവം ന ജാനന്തീതി അത്ഥോ. **ഖഗ്ഗബദ്ധസ്സാ**തി ബദ്ധഖഗ്ഗസ്സ. **തിരീടിനോ**തി തിരീടവത്ഥനിവത്ഥസ്സ മഗ്ഗാഗമനകാലേ. **പക്കഗോധാ**തി അങ്ഗാരപക്കാ ഗോധാ പലായഥാതി.

ഏവം രഞ്ഞാ കതദോസം പരിസമജ്ഝേ പാകടം കത്വാ കഥേസി. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ “അയ്യേ, ദേവസ്സ അപ്പിയകാലതോ പഭുതി ഉഭിന്നമ്പി അഫാസുകം കത്വാ കസ്മാ ഇധ വസഥാ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫന. ''നമേ നമന്തസ്സ ഭജേ ഭജന്തം, കിച്ചാനുകുബ്ബസ്സ കരേയ്യ കിച്ചം;
നാനത്ഥകാമസ്സ കരേയ്യ അത്ഥം, അസമ്ഭജന്തമ്പി ന സമ്ഭജേയ്യ.

ഫന. ''ചജേ ചജന്തം വനഥം ന കയിരാ, അപേതചിത്തേന ന സമ്ഭജേയ്യ;
ദിജോ ദുമം ഖീണഫലന്തി ഞത്വാ, അഞ്ഞം സമേക്ഖേയ്യ മഹാ ഹി
ലോകോ''തി.

തത്ഥ **നമേ നമന്തസ്സാ**തി യോ അത്തനി മുദുചിത്തേന നമതി, തസ്സേവ പടിനമേയ്യ. **കിച്ചാനുകുബ്ബസ്സാ**തി അത്തനോ ഉപ്പന്നം കിച്ചം അനുകുബ്ബന്തസ്സേവ. **അനത്ഥകാമസ്സാ**തി അവഡ്ഢികാമസ്സ. **വനഥം ന കയിരാ**തി തസ്മിം ചജന്തേ തണ്ഹാസ്നേഹം ന കരേയ്യ. **അപേതചിത്തേനാ**തി അപഗതചിത്തേന വിരത്തചിത്തേന. **ന സമ്ഭജേയ്യാ**തി ന സമാഗച്ഛേയ്യ. **അഞ്ഞം സമേക്ഖേയ്യാ**തി അഞ്ഞം **ഓലോകേയ്യ, യഥാ ദിജോ ഖീണഫലം ദുമം** രുക്ഖം ഞത്വാ അഞ്ഞം ഫലഭരിതം രുക്ഖം ഗച്ഛതി, തഥാ ഖീണരാഗം പുരിസം ഞത്വാ അഞ്ഞം സസിനേഹം ഉപഗച്ഛേയ്യാതി അധിപ്പായോ.

രാജാ ബോധിസത്തേ കഥേന്തേ ഏവ തസ്സാ ഗുണം സരിത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഏത്തകം കാലം തവ ഗുണം ന സല്ലക്ഖേസിം, പണ്ഡിതസ്സേവ കഥായ സല്ലക്ഖേസിം, മമ അപരാധം സഹന്തിയാ ഇദം സകലരജ്ജം തുയ്ഹമേവ ദമ്മീ''തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

ഫന. ''സോ തേ കരിസ്സാമി യഥാനുഭാവം, കതഞ്ഞുതം ഖത്തിയേ പേക്ഖമാനോ;
സബ്ബഞ്ച തേ ഇസ്സരിയം ദദാമി, യസ്സിച്ഛസീ തസ്സ തുവം ദദാമീ''തി.

തത്ഥ **സോതി** സോ അഹം. **യഥാനുഭാവന്തി** യഥാസത്തി യഥാബലം. **യസ്സിച്ഛസീ**തി യസ്സ ഇച്ഛസി, തസ്സ ഇദം രജ്ജം ആദിം കത്വാ യം ത്വം ഇച്ഛസി, തം ദദാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാ ദേവിയാ സബ്ബിസ്സരിയം അദാസി, ''ഇമിനാഹം ഏതിസ്സാ ഗുണം സരാപിതോ''തി പണ്ഡിതസ്സപി മഹന്തം ഇസ്സരിയം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉഭോ ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

തദാ ജയമ്പതികാ ഏതരഹി ജയമ്പതികാവ അഹേസും, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പക്കഗോധജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[ന്നർ] ർ. രാജോവാദജാതകവണ്ണനാ

ഗവം ചേ തരമാനാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജോവാദം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **തേസകുണജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഇധ പന സത്ഥാ ''മഹാരാജ, പോരാണകരാജാനോപി പണ്ഡിതാനം കഥം സുത്വാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേന്താ സഗ്ഗപുരം പൂരയമാനാ ഗമിംസൂ''തി വത്വാ രഞ്ഞാ യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സിക്ഖിതസബ്ബസിപ്പോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ രമണീയേ ഹിമവന്തപദേസേ വനമൂലഫലാഹാരോ വിഹാസി. അഥ രാജാ അഗുണപരിയേസകോ ഹുത്വാ "അത്ഥി നു ഖോ മേ കോചി അഗുണം കഥേന്തോ"തി പരിയേസന്തോ അന്തോജനേ ച ബഹിജനേ ച അന്തോനഗരേ ച ബഹിനഗരേ ച കഞ്ചി അത്തനോ അവണ്ണവാദിം അദിസ്വാ "ജനപദേ നു ഖോ കഥ"ന്തി അഞ്ഞാതകവേസേന ജനപദം ചരി. തത്രാപി അവണ്ണവാദിം അപസ്സന്തോ അത്തനോ ഗുണകഥമേവ സുത്വാ "ഹിമവന്തപദേസേ നു ഖോ കഥ"ന്തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ വിചരന്തോ ബോധിസത്തസ്സ അസ്സമം പത്വാ തം അഭിവാദേത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ ഏകമന്തം നിസീദി.

തദാ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞതോ പരിപക്കാനി നിഗ്രോധഫലാനി ആഹരിത്വാ പരിഭുഞ്ജി, താനി ഹോന്തി മധുരാനി ഓജവന്താനി സക്ഖരചുണ്ണസമരസാനി. സോ രാജാനമ്പി ആമന്തേത്വാ "ഇമം മഹാപുഞ്ഞ, നിഗ്രോധപക്കഫലം ഖാദിത്വാ പാനീയം പിവാ"തി ആഹ. രാജാ തഥാ കത്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഇമം നിഗ്രോധപക്കം അതി വിയ മധുര"ന്തി? "മഹാപുഞ്ഞ, നൂന രാജാ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേതി, തേനേതം മധുരന്തി. രഞ്ഞോ അധമ്മികകാലേ അമധുരം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹോതീ"തി. "ആമ, മഹാപുഞ്ഞ, രാജൂസു അധമ്മികേസു തേലമധുഫാണിതാദീനിപി വനമൂലഫലാനിപി അമധുരാനി ഹോന്തി നിരോജാനി, ന കേവലം ഏതാനി, സകലമ്പി രട്ഠം നിരോജം കസടം ഹോതി. തേസു പന ധമ്മികേസു സബ്ബാനി താനി മധുരാനി ഹോന്തി ഓജവന്താനി, സകലമ്പി രട്ഠം ഓജവന്തമേവ ഹോതീ"തി. രാജാ "ഏവം ഭവിസ്സതി, ഭന്തേ"തി അത്തനോ രാജഭാവം അജാനാപേത്വാവ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ "താപസസ്സ വചനം വീമംസിസ്സാമീ"തി അധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ "ഇദാനി ജാനിസ്സാമീ"തി കിഞ്ചി കാലം വീതിനാമേത്വാ പുന തത്ഥ ഗന്ത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി.

ബോധിസത്തോപിസ്സ തഥേവ വത്വാ നിഗ്രോധപക്കം അദാസി, തം തസ്സ തിത്തകരസം അഹോസി. രാജാ "അമധുരം നിരസ"ന്തി സഹ ഖേളേന ഛഡ്ഡേത്വാ "തിത്തകം, ഭന്തേ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ "മഹാപുഞ്ഞ, നൂന രാജാ അധമ്മികോ ഭവിസ്സതി. രാജൂനഞ്ഹി അധമ്മികകാലേ അരഞ്ഞേ ഫലാഫലം ആദിം കത്വാ സബ്ബം അമധുരം നിരോജം ജാത"ന്തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫനടന. "ഗവം ചേ തരമാനാനം, ജിമ്ഹം ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ;
സബ്ബാ താ ജിമ്ഹം ഗച്ഛന്തി, നേത്തേ ജിമ്ഹം ഗതേ സതി.

ഫനട൭. "ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി സേട്ഠസമ്മതോ;
സോ ചേ അധമ്മം ചരതി, പഗേവ ഇതരാ പജാ;
സബ്ബം രട്ഠം ദുഖം സേതി, രാജാ ചേ ഹോതി അധമ്മികോ.

ഫനട൫. "ഗവം ചേ തരമാനാനം, ഉജും ഗച്ഛതി പുങ്ഗവോ;
സബ്ബാ ഗാവീ ഉജും യന്തി, നേത്തേ ഉജും ഗതേ സതി.

ഫനട൯. "ഏവമേവ മനുസ്സേസു, യോ ഹോതി സേട്ഠസമ്മതോ;

സോ സചേ ധമ്മം ചരതി, പഗേവ ഇതരാ പജാ;
സബ്ബം രട്ഠം സുഖം സേതി, രാജാ ചേ ഹോതി ധമ്മികോ''തി.

തത്ഥ **ഗവ**ന്തി ഗുന്നം. **തരമാനാന**ന്തി നദിം ഓതരന്താനം. **ജിമ്ഹ**ന്തി കുടിലം വങ്കം. **നേത്തേ**തി നായകേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ ഗവജേട്ഠകേ ഉസഭേ പുങ്ഗവേ. **പഗേവ ഇതരാ പജാ**തി ഇതരേ സത്താ പുരേതരമേവ അധമ്മം ചരന്തീതി അത്ഥോ. **ദുഖം സേതീ**തി ന കേവലം സേതി, ചതൂസുപി ഇരിയാപഥേസു ദുക്ഖമേവ വിന്ദതി. **അധമ്മികോ**തി യദി രാജാ ഛന്ദാദിഅഗതിഗമനവസേന അധമ്മികോ ഹോതി. **സുഖം സേതീ**തി സചേ രാജാ അഗതിഗമനം പഹായ ധമ്മികോ ഹോതി, സബ്ബം രട്ഠം ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു സുഖപ്പത്തമേവ ഹോതീതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മം സുത്വാ അത്തനോ രാജഭാവം ജാനാപേത്വാ ''ഭന്തേ, പുബ്ബേ നിഗ്രോധപക്കം അഹമേവ മധുരം കത്വാ തിത്തകം അകാസിം, ഇദാനി പുന മധുരം കരിസ്സാമീ''തി ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ സബ്ബം പടിപാകതികം അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

രാജോവാദജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൩൫] ൫. ജമ്ബുകജാതകവണ്ണനാ

ബ്രഹാ പവഡ്ഢകായോ സോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ സുഗതാലയകരണം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ, അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ. സത്ഥാരാ ''സാരിപുത്ത, ദേവദത്തോ തുമ്ഹേ ദിസ്വാ കിം അകാസീ''തി വുത്തോ ഥേരോ ആഹ ''ഭന്തേ, സോ തുമ്ഹാകം അനുകരോന്തോ മമ ഹത്ഥേ ബീജനിം ദത്വാ നിപജ്ജി. അഥ നം കോകാലികോ ഉരേ ജണ്ണുനാ പഹരി, ഇതി സോ തുമ്ഹാകം അനുകരോന്തോ ദുക്ഖം അനുഭവീ''തി. തം സുത്വാ സത്ഥാ ''ന ഖോ, സാരിപുത്ത, ദേവദത്തോ ഇദാനേവ മമ അനുകരോന്തോ ദുക്ഖം അനുഭോതി, പുബ്ബേപേസ അനുഭോസിയേവാ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സീഹയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ഹിമവന്തേ ഗുഹായം വസന്തോ ഏകദിവസം മഹിംസം വധിത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ഗുഹം ആഗച്ഛതി. ഏകോ സിങ്ഗാലോ തം ദിസ്വാ പലായിതും അസക്കോന്തോ ഉരേന നിപജ്ജി, ''കിം ജമ്ബുകാ''തി ച വുത്തേ ''ഉപട്ഠഹിസ്സാമി തം, ഭദ്ദന്തേ''തി ആഹ. സീഹോ ''തേന ഹി ഏഹീ''തി തം അത്തനോ വസനട്ഠാനം നേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ മംസം ആഹരിത്വാ പോസേസി. തസ്സ സീഹവിഘാസേന ഥൂലസരീരതം പത്തസ്സ ഏകദിവസം മാനോ ഉപ്പജ്ജി. സോ സീഹം ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹ ''അഹം, സാമി, നിച്ചകാലം തുമ്ഹാകം പലിബോധോ, തുമ്ഹേ നിച്ചം മംസം ആഹരിത്വാ മം പോസേഥ, അജ്ജ തുമ്ഹേ ഇധേവ ഹോഥ, അഹം ഏകം വാരണം വധിത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ തുമ്ഹാകമ്പി ആഹരിസ്സാമീ''തി. സീഹോ ''മാ തേ , ജമ്ബുക, ഏതം രുച്ചി, ന ത്വം വാരണം വധിത്വാ മംസഖാദകയോനിയം നിബ്ബത്തോ, അഹം തേ വാരണം വധിത്വാ ദസ്സാമി,

വാരണോ നാമ മഹാകായോ പവഡ്ഢകായോ, മാ വാരണം ഗണ്ഹി, മമ വചനം കരോഹീ’’തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ.

൧൩൭. ‘‘ബ്രഹാ പവഡ്ഢകായോ സോ, ദീഘദാഠോ ച ജമ്ബുക;
ന ത്വം തത്ഥ കുലേ ജാതോ, യത്ഥ ഗണ്ഹന്തി കുഞ്ജര’’ന്തി.

തത്ഥ **ബ്രഹാ**തി മഹന്തോ. **പവഡ്ഢകായോ**തി ഉദ്ധം ഉഗ്ഗതകായോ. **ദീഘദാഠോ**തി ദീഘദന്തോ തേഹി ദന്തേഹി തുമ്ഹാദിസേ പഹരിത്വാ ജീവിതക്ഖയേ പാപേതി. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം സീഹകുലേ ജാതാ മത്തവാരണം ഗണ്ഹന്തി, ത്വം ന തത്ഥ ജാതോ, സിങ്ഗാലകുലേ പന ജാതോസീതി അത്ഥോ.

സിങ്ഗാലോ സീഹേന വാരിതോയേവ ഗുഹാ നിക്ഖമിത്വാ തിക്ഖത്തും ‘‘ബുക്ക ബുക്കാ’’തി സിങ്ഗാലികം നദം നദിത്വാ പബ്ബതകൂടേ ഠിതോ പബ്ബതപാദം ഓലോകേന്തോ ഏകം കാളവാരണം പബ്ബതപാദേന ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ‘‘തസ്സ കുമ്ഭേ പതിസ്സാമീ’’തി പരിവത്തിത്വാ പാദമൂലേ പതി. വാരണോ പുരിമപാദം ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ മത്ഥകേ പതിട്ഠാപേസി, സീസം ഭിജ്ജിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം ജാതം . സോ തത്ഥേവ അനുത്ഥുനന്തോ സയി, വാരണോ കോഞ്ചനാദം കരോന്തോ പക്കാമി. ബോധിസത്തോ ഗന്ത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതോ തം വിനാസപ്പത്തം ദിസ്വാ ‘‘അത്തനോ മാനം നിസ്സായ നട്ഠോ സിങ്ഗാലോ’’തി തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൮. ‘‘അസീഹോ സീഹമാനേന, യോ അത്താനം വികുബ്ബതി;
കോത്ഥൂവ ഗജമാസജ്ജ, സേതി ഭൂമ്യാ അനുത്ഥുനം.

൧൩൯. ‘‘യസസ്സിനോ ഉത്തമപുഗ്ഗലസ്സ, സഞ്ജാതഖന്ധസ്സ മഹബ്ബലസ്സ;
അസമേക്ഖിയ ഥാമബലൂപപത്തിം, സ സേതി നാഗേന ഹതോയം ജമ്ബുകോ.

൧൪൦. ‘‘യോ ചീധ കമ്മം കുരുതേ പമായ, ഥാമബ്ബലം അത്തനി സംവിദിത്വാ;
ജപ്പേന മന്തേന സുഭാസിതേന, പരിക്ഖവാ സോ വിപുലം ജിനാതീ’’തി.

തത്ഥ **വികുബ്ബതീ**തി പരിവത്തേതി. **കോത്ഥൂവാ**തി സിങ്ഗാലോ വിയ. **അനുത്ഥുന**ന്തി അനുത്ഥുനന്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ അയം കോത്ഥു മഹന്തം ഗജം പത്വാ അനുത്ഥുനന്തോ ഭൂമിയം സേതി, ഏവം യോ അഞ്ഞോ ദുബ്ബലോ ബലവതാ വിഗ്ഗഹം കരോതി, സോപി ഏവരൂപോവ ഹോതീതി.

യസസ്സിനോതി ഇസ്സരിയവതോ. **ഉത്തമപുഗ്ഗലസ്സാ**തി കായബലേന ച ഞാണബലേന ച ഉത്തമപുഗ്ഗലസ്സ. **സഞ്ജാതഖന്ധസ്സാ**തി സുസണ്ഠിതമഹാഖന്ധസ്സ. **മഹബ്ബലസ്സാ**തിഏ മഹാഥാമസ്സ. **ഥാമബലൂപപത്തി**ന്തി ഏവരൂപസ്സ സീഹസ്സ ഥാമസങ്ഖാതം ബലഞ്ചേവ സീഹജാതിസങ്ഖാതം ഉപപത്തിഞ്ച അജാനിത്വാ, കായഥാമഞ്ച ഞാണബലഞ്ച സീഹഉപപത്തിഞ്ച അജാനിത്വാതി അത്ഥോ. **സ സേതീ**തി അത്താനമ്പി സീഹേന സദിസം മഞ്ഞമാനോ, സോ അയം ജമ്ബുകോ നാഗേന ഹതോ മതസയനം സേതി.

പമായാതി പമിനിത്വാ ഉപപരിക്ഖിത്വാ. ‘‘പമാണാ’’തിപി പാഠോ, അത്തനോ പമാണം ഗഹേത്വാ യോ അത്തനോ പമാണേന കമ്മം കുരുതേതി അത്ഥോ. **ഥാമബ്ബല**ന്തി ഥാമസങ്ഖാതം ബലം, കായഥാമഞ്ച ഞാണബലഞ്ചാതിപി അത്ഥോ. **ജപ്പേനാ**തി ജപേന, അജ്ഝേനേനാതി അത്ഥോ. **മന്തേനാ**തി അഞ്ഞേഹി

പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാ കരണേന. **സുഭാസിതേനാ**തി സച്ചാദിഗുണയുത്തേന അനവജ്ജവചനേന. **പരിക്ഖവാ**തി പരിക്ഖാസമ്പന്നോ. **സോ വിപുലം ജിനാതീ**തി യോ എവരൂപോ ഹോതി, യം കിഞ്ചി കമ്മം കുരുമാനോ അത്തനോ ഥാമഞ്ച ബലഞ്ച ഞത്വാ ജപ്പമന്തവസേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ സുഭാസിതം ഭാസന്തോ കരോതി, സോ വിപുലം മഹന്തം അത്ഥം ജിനാതി ന പരിഹായതീതി.

എവം ബോധിസത്തോ ഇമാഹി തീഹി ഗാഥാഹി ഇമസ്മിം ലോകേ കത്തബ്ബയുത്തകം കമ്മം കഥേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സീഹോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ജമ്ബുകജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൩൬] ൬. ബ്രഹാഛത്തജാതകവണ്ണനാ

തിണം തിണന്തി ലപസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു കഥിതമേവ.

അതീതേ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. ബാരാണസിരാജാ മഹതിയാ സേനായ കോസലരാജാനം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ സാവത്ഥിം പത്വാ യുദ്ധേന നഗരം പവിസിത്വാ രാജാനം ഗണ്ഹി. കോസലരഞ്ഞോ പന പുത്തോ ഛത്തോ നാമ കുമാരോ അത്ഥി. സോ അഞ്ഞാതകവേസേന നിക്ഖമിത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ തയോ വേദേ ച അട്ഠാരസ സിപ്പാനി ച ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തക്കസിലതോ നിക്ഖമ്മ സബ്ബസമയസിപ്പാനി സിക്ഖന്തോ ഏകം പച്ചന്തഗാമം പാപുണി. തം നിസ്സായ പഞ്ചസതതാപസാ അരഞ്ഞേ പണ്ണസാലാസു വസന്തി. കുമാരോ തേ ഉപസങ്കമിത്വാ ''ഇമേസമ്പി സന്തികേ കിഞ്ചി സിക്ഖിസ്സാമീ''തി പബ്ബജിത്വാ യം തേ ജാനന്തി, തം സബ്ബം ഉഗ്ഗണ്ഹി. സോ അപരഭാഗേ ഗണസത്ഥാ ജാതോ.

അഥേകദിവസം ഇസിഗണം ആമന്തേത്വാ ''മാരിസാ, കസ്മാ മജ്ഝിമദേസം ന ഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛി. ''മാരിസ, മജ്ഝിമദേസേ മനുസ്സാ നാമ പണ്ഡിതാ, തേ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തി, അനുമോദനം കാരാപേന്തി, മങ്ഗലം ഭണാപേന്തി, അസക്കോന്തേ ഗരഹന്തി, മയം തേന ഭയേന ന ഗച്ഛാമാ''തി. ''മാ തുമ്ഹേ ഭായഥ, അഹമേതം സബ്ബം കരിസ്സാമീ''തി. ''തേന ഹി ഗച്ഛാമാ''തി സബ്ബേ അത്തനോ അത്തനോ ഖാരിവിവിധമാദായ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്താ. ബാരാണസിരാജാപി കോസലരജ്ജം അത്തനോ ഹത്ഥഗതം കത്വാ തത്ഥ രാജയുത്തേ ഠപേത്വാ സയം തത്ഥ വിജ്ജമാനം ധനം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ ലോഹചാടിയോ പൂരാപേത്വാ നിദഹിത്വാ തസ്മിം സമയേ ബാരാണസിയമേവ വസതി. അഥ തേ ഇസയോ രാജുയ്യാനേ രത്തിം വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരം ഭിക്ഖായ പവിസിത്വാ രാജദ്വാരം അഗമംസു. രാജാ തേസം ഇരിയാപഥേസ്സു പസീദിത്വാ പക്കോസാപേത്വാ മഹാതലേ നിസീദാപേത്വാ യാഗുഖജ്ജകം ദത്വാ യാവ ഭത്തകാലാ തം തം പഞ്ഹം പുച്ഛി. ഛത്തോ രഞ്ഞോ ചിത്തം ആരാധേന്തോ സബ്ബപഞ്ഹേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ വിചിത്രം അനുമോദനം അകാസി. രാജാ സുട്ഠുതരം പസന്നോ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സബ്ബേപി തേ ഉയ്യാനേ വാസാപേസി.

ഛത്തോ നിധിഉദ്ധരണമന്തം ജാനാതി. സോ തത്ഥ വസന്തോ ''കഹം നു ഖോ ഇമിനാ മമ പിതു സന്തകം ധനം നിദഹിത''ന്തി മന്തം പരിവത്തേത്വാ ഓലോകേന്തോ ഉയ്യാനേ നിദഹിതഭാവം ഞത്വാ ''ഇദം ധനം ഗഹേത്വാ മമ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ താപസേ ആമന്തേത്വാ ''മാരിസാ, അഹം കോസലരഞ്ഞോ പുത്തോ, ബാരാണസിരഞ്ഞാ അമ്ഹാകം രജ്ജേ ഗഹിതേ അഞ്ഞാതകവേസേന നിക്ഖമിത്വാ എത്തകം കാലം അത്തനോ ജീവിതം അനുരക്ഖിം, ഇദാനി കുലസന്തകം ധനം ലദ്ധം, അഹം എതം ആദായ ഗന്ത്വാ അത്തനോ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമി, തുമ്ഹേ കിം കരിസ്സഥാ''തി ആഹ. ''മയമ്പി തയാവ സദ്ധിം ഗമിസ്സാമാ''തി . സോ ''സാധൂ''തി മഹന്തേ മഹന്തേ ചമ്മപസിബ്ബകേ കാരേത്വാ രത്തിഭാഗേ ഭൂമിം ഖണിത്വാ ധനചാടിയോ ഉദ്ധരിത്വാ പസിബ്ബകേസു ധനം പക്ഖിപിത്വാ ചാടിയോ തിണസ്സ പൂരാപേത്വാ പഞ്ച ച ഇസിസതാനി അഞ്ഞേ ച മനുസ്സേ ധനം ഗാഹാപേത്വാ പലായിത്വാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സബ്ബേ രാജയുത്തേ ഗാഹാപേത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ പാകാരഅട്ടാലകാദിപടിസങ്ഖരണം കാരാപേത്വാ പുന സപത്തരഞ്ഞാ യുദ്ധേന അഗ്ഗഹേതബ്ബം കത്വാ നഗരം അജ്ഝാവസതി. ബാരാണസിരഞ്ഞോപി ''താപസാ ഉയ്യാനതോ ധനം ഗഹേത്വാ പലാതാ''തി ആരോചയിംസു. സോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ചാടിയോ വിവരാപേത്വാ തിണമേവ പസ്സി, തസ്സ ധനം നിസ്സായ മഹന്തോ സോകോ ഉപ്പജ്ജി. സോ നഗരം ഗന്ത്വാ ''തിണം തിണ''ന്തി വിപ്പലപന്തോ ചരതി, നാസ്സ കോചി സോകം നിബ്ബാപേതും സക്കോതി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി ''രഞ്ഞോ മഹന്തോ സോകോ, വിപ്പലപന്തോ ചരതി, ഠപേത്വാ ഖോ പന മം നാസ്സ അഞ്ഞോ കോചി സോകം വിനോദേതും സമത്ഥോ, നിസ്സോകം നം കരിസ്സാമീ''തി. സോ എകദിവസം തേന സദ്ധിം സുഖനിസിന്നോ തസ്സ വിപ്പലപനകാലേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൮൧. ''തിണം തിണന്തി ലപസി, കോ നു തേ തിണമാഹരി;
കിം നു തേ തിണകിച്ചത്ഥി, തിണമേവ പഭാസസീ''തി.

തത്ഥ **കിം നു തേ തിണകിച്ചത്ഥീ**തി കിം നു തവ തിണേന കിച്ചം കാതബ്ബം അത്ഥി. **തിണമേവ പഭാസസീ**തി ത്വഞ്ഹി കേവലം ''തിണം തിണ''ന്തി തിണമേവ പഭാസസി, ''അസുകതിണം നാമാ''തി ന കഥേസി, തിണനാമം താവസ്സ കഥേഹി ''അസുകതിണം നാമാ''തി, മയം തേ ആഹരിസ്സാമ, അഥ പന തേ തിണേനത്ഥോ നത്ഥി, നിക്കാരണാ മാ വിപ്പലപീതി.

തം സുത്വാ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൮൨. ''ഇധാഗമാ ബ്രഹ്മചാരീ, ബ്രഹാ ഛത്തോ ബഹുസ്സുതോ;
സോ മേ സബ്ബം സമാദായ, തിണം നിക്ഖിപ്പ ഗച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **ബ്രഹാ**തി ദീഘോ. **ഛത്തോ**തി തസ്സ നാമം. **സബ്ബം സമാദായാ**തി സബ്ബം ധനം ഗഹേത്വാ. **തിണം നിക്ഖിപ്പ ഗച്ഛതീ**തി ചാടീസു തിണം നിക്ഖിപിത്വാ ഗതോതി ദസ്സേന്തോ എവമാഹ.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൮൩. ''എവേതം ഹോതി കത്തബ്ബം, അപ്പേന ബഹുമിച്ഛതാ;
സബ്ബം സകസ്സ ആദാനം, അനാദാനം തിണസ്സ ചാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - അപ്പേന തിണേന ബഹുധനം ഇച്ഛതാ ഏവം ഏതം കത്തബ്ബം ഹോതി, യദിദം പിതു സന്തകത്താ സകസ്സ ധനസ്സ സബ്ബം ആദാനം അഗയ്ഹൂപഗസ്സ തിണസ്സ ച അനാദാനം. ഇതി, മഹാരാജ, സോ ബ്രഹാ ഛത്തോ ഗഹേതബ്ബയുത്തകം അത്തനോ പിതു സന്തകം ധനം ഗഹേത്വാ അഗ്ഗഹേതബ്ബയുത്തകം തിണം ചാടീസു പക്ഖിപിത്വാ ഗതോ, തത്ഥ കാ പരിദേവനാതി.

തം സുത്വാ രാജാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൫൮. ''സീലവന്തോ ന കുബ്ബന്തി, ബാലോ സീലാനി കുബ്ബതി;
അനിച്ചസീലം ദുസ്സീല്യം, കിം പണ്ഡിച്ചം കരിസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **സീലവന്തോ**തി യേ സീലസമ്പന്നാ ബ്രഹ്മചാരയോ, തേ ഏവരൂപം ന കുബ്ബന്തി. **ബാലോ സീലാനി കുബ്ബതീ**തി ബാലോ പന ദുരാചാരോ ഏവരൂപാനി അത്തനോ അനാചാരസങ്ഖാതാനി സീലാനി കരോതി. **അനിച്ചസീല**ന്തി അദ്ധുവേന ദീഘരത്തം അപ്പവത്തേന സീലേന സമന്നാഗതം. **ദുസ്സീല്യ**ന്തി ദുസ്സീലം. **കിം പണ്ഡിച്ചം കരിസ്സതീ**തി ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം ബാഹുസച്ചപരിഭാവിതം പണ്ഡിച്ചം കിം കരിസ്സതി കിം സമ്പാദേസ്സതി, വിപത്തിമേവസ്സ കരിസ്സതീതി. തം ഗരഹന്തോ വത്വാ സോ തായ ബോധിസത്തസ്സ കഥായ നിസ്സോകോ ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ബ്രഹാഛത്തോ കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ബ്രഹാഛത്തജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൩൭] ൭. പീഠജാതകവണ്ണനാ

ന തേ പീഠമദായിമ്ഹാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ജനപദതോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ സാമണേരദഹരേ പുച്ഛി ''ആവുസോ, സാവത്ഥിയം ആഗന്തുകഭിക്ഖൂനം കേ ഉപകാരകാ''തി . ''ആവുസോ, അനാഥപിണ്ഡികോ നാമ മഹാസേട്ഠി, വിസാഖാ നാമ മഹാഉപാസികാ ഏതേ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഉപകാരകാ മാതാപിതുട്ഠാനിയാ''തി. സോ ''സാധൂ''തി പുനദിവസേ പാതോവ ഏകഭിക്ഖുസ്സപി അപവിട്ഠകാലേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. തം അവേലായ ഗതത്താ കോചി ന ഓലോകേസി . സോ തതോ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ വിസാഖായ ഘരദ്വാരം ഗതോ. തത്രാപി അതിപാതോവ ഗതത്താ കിഞ്ചി ന ലഭി. സോ തത്ഥ തത്ഥ വിചരിത്വാ പുനാഗച്ഛന്തോ യാഗുയാ നിട്ഠിതായ ഗതോ, പുനപി തത്ഥ തത്ഥ വിചരിത്വാ ഭത്തേ നിട്ഠിതേ ഗതോ. സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ''ദ്വേപി കുലാനി അസ്സദ്ധാനി അപ്പസന്നാനി ഏവ, ഇമേ ഭിക്ഖൂ പന 'സദ്ധാനി പസന്നാനീ'തി കഥേന്തീ''തി താനി കുലാനി പരിഭവന്തോ ചരതി.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, അസുകോ കിര ജാനപദോ ഭിക്ഖു അതികാലസ്സേവ കുലദ്വാരം ഗതോ ഭിക്ഖം അലഭിത്വാ കുലാനി പരിഭവന്തോ ചരതീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി

വുത്തേ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ഭിക്ഖൂ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കസ്മാ ത്വം ഭിക്ഖു കുജ്ഝസി, പുബ്ബേ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ താപസാപി താവ കുലദ്വാരം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖം അലഭിത്വാ ന കുജ്ഝിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ബാരാണസിം പത്വാ ഉയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരം ഭിക്ഖായ പാവിസി. തദാ ബാരാണസിസേട്ഠി സദ്ധോ ഹോതി പസന്നോ. ബോധിസത്തോ ''കതരം കുലഘരം സദ്ധ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''സേട്ഠിഘര''ന്തി സുത്വാ സേട്ഠിനോ ഘരദ്വാരം അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ സേട്ഠി രാജുപട്ഠാനം ഗതോ, മനുസ്സാപി നം ന പസ്സിംസു, സോ നിവത്തിത്വാ ഗച്ഛതി. അഥ നം സേട്ഠി രാജകുലതോ നിവത്തന്തോ ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖാഭാജനം ഗഹേത്വാ ഘരം നേത്വാ നിസീദാപേത്വാ പാദധോവനതേലമക്ഖനയാഗുഖജ്ജകാദീഹി സന്തപ്പേത്വാ അന്തരാഭത്തേ കിഞ്ചി കാരണം അപുച്ഛിത്വാ കതഭത്തകിച്ചം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ''ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഘരദ്വാരം ആഗതാ നാമ യാചകാ വാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ വാ സക്കാരസമ്മാനം അലഭിത്വാ ഗതപുബ്ബാ നാമ നത്ഥി, തുമ്ഹേ പന അജ്ജ അമ്ഹാകം ദാരകേഹി അദിട്ഠത്താ ആസനം വാ പാനീയം വാ പാദധോവനം വാ യാഗുഭത്തം വാ അലഭിത്വാവ ഗതാ, അയം അമ്ഹാകം ദോസോ, തം നോ ഖമിതും വട്ടതീ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൫. ''ന തേ പീഠമദായിമ്ഹാ, ന പാനം നപി ഭോജനം;
ബ്രഹ്മചാരി ഖമസ്സു മേ, ഏതം പസ്സാമി അച്ചയ''ന്തി.

തത്ഥ **ന തേ പീഠമദായിമ്ഹാ**തി പീഠമ്പി തേ ന ദാപയിമ്ഹ.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൪൬. ''നേവാഭിസജ്ജാമി ന ചാപി കുപ്പേ, ന ചാപി മേ അപ്പിയമാസി കിഞ്ചി;
അഥോപി മേ ആസി മനോവിതക്കോ, ഏതാദിസോ നൂന കുലസ്സ ധമ്മോ''തി.

തത്ഥ **നേവാഭിസജ്ജാമീ**തി നേവ ലഗ്ഗാമി. **ഏതാദിസോതി** ''ഇമസ്സ കുലസ്സ ഏതാദിസോ നൂന സഭാവോ, അദായകവംസോ ഏസ ഭവിസ്സതീ''തി ഏവം മേ മനോവിതക്കോ ഉപ്പന്നോ.

തം സുത്വാ സേട്ഠി ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൭. ''ഏസസ്മാകം കുലേ ധമ്മോ, പിതുപിതാമഹോ സദാ;
ആസനം ഉദകം പജ്ജം, സബ്ബേതം നിപദാമസേ.

൧൪൮. ''ഏസസ്മാകം കുലേ ധമ്മോ, പിതുപിതാമഹോ സദാ;
സക്കച്ചം ഉപതിട്ഠാമ, ഉത്തമം വിയ ഞാതക''ന്തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി സഭാവോ. **പിതുപിതാമഹോ**തി പിതൂനഞ്ച പിതാമഹാനഞ്ച സന്തകോ. **ഉദക**ന്തി പാദധോവനഉദകം. **പജ്ജ**ന്തി പാദമക്ഖനതേലം. സബ്ബേതന്തി സബ്ബം ഏതം. **നിപദാമസേ**തി **നി**കാര**പ**കാരാ ഉപസഗ്ഗാ, ദാമസേതി അത്ഥോ, ദദാമാതി വുത്തം ഹോതി. ഇമിനാ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ദായകവംസോ അമ്ഹാകം വംസോതി ദസ്സേതി. **ഉത്തമം വിയ ഞാതക**ന്തി മാതരം വിയ പിതരം വിയ ച മയം ധമ്മികം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ദിസ്വാ സക്കച്ചം സഹത്ഥേന ഉപട്ഠഹാമാതി അത്ഥോ.

ബോധിസത്തോ പന കതിപാഹം ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ധമ്മം ദേസേന്തോ തത്ഥ വസിത്വാ പുന ഹിമവന്തമേവ ഗന്ത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ ബാരാണസിസേട്ഠി ആനന്ദോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പീഠജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൩൮] ൮. ഥുസജാതകവണ്ണനാ

വിദിതം ഥുസന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അജാതസത്തും ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിം കിര മാതുകുച്ഛിഗതേ തസ്സ മാതു കോസലരാജധീതായ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ദക്ഖിണജാണുലോഹിതപിവനദോഹളോ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പണ്ഡു അഹോസി. സാ പരിചാരികാഹി പുച്ഛിതാ താസം തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാപി സുത്വാ നേമിത്തകേ പക്കോസാപേത്വാ “ദേവിയാ കിര ഏവരൂപോ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ, തസ്സ കാ നിപ്ഫത്തീ”തി പുച്ഛി. നേമിത്തകാ “ദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തകസത്തോ തുമ്ഹേ മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സതീ”തി ആഹംസു. രാജാ “സചേ മമ പുത്തോ മം മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സതി, കോ ഏത്ഥ ദോസോ”തി ദക്ഖിണജാണും സത്ഥേന ഫാലാപേത്വാ ലോഹിതം സുവണ്ണതട്ടകേന ഗാഹാപേത്വാ ദേവിയാ പായേസി. സാ ചിന്തേസി “സചേ മമ കുച്ഛിയം നിബ്ബത്തോ പുത്തോ പിതരം മാരേസ്സതി, കിം മേ തേനാ”തി. സാ ഗബ്ഭപാതനത്ഥം കുച്ഛിം മദ്ദാപേസി .

രാജാ ഞത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ “ഭദ്ദേ മയ്ഹം കിര പുത്തോ മം മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സതി, ന ഖോ പനാഹം അജരോ അമരോ, പുത്തമുഖം പസ്സിതും മേ ദേഹി, മാ ഇതോ പഭുതി ഏവരൂപം കമ്മം അകാസീ”തി ആഹ. സാ തതോ പട്ഠായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ കുച്ഛിം മദ്ദാപേസി. രാജാ ഞത്വാ തതോ പട്ഠായ ഉയ്യാനഗമനം നിവാരേസി. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ പുത്തം വിജായി. നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ചസ്സ അജാതസ്സേവ പിതു സത്തുഭാവതോ “അജാതസത്തു”ത്വേവ നാമമകംസു. തസ്മിം കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢന്തേ സത്ഥാ ഏകദിവസം പഞ്ചസതഭിക്ഖുപരിവുതോ രഞ്ഞോ നിവേസനം ഗന്ത്വാ നിസീദി. രാജാ ബുദ്ധപ്പമുഖം ഭിക്ഖുസങ്ഘം പണീതേന ഖാദനീയഭോജനീയേന പരിവിസിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ കുമാരം മണ്ഡേത്വാ രഞ്ഞോ അദംസു. രാജാ ബലവസിനേഹേന പുത്തം ഗഹേത്വാ

ഊരുമ്ഹി നിസീദാപേത്വാ പുത്തഗതേന പേമേന പുത്തമേവ മമായന്തോ ന ധമ്മം സുണാതി. സത്ഥാ തസ്സ പമാദഭാവം ഞത്വാ “മഹാരാജ, പുബ്ബേ രാജാനോ പുത്തേ ആസങ്കമാനാ പടിച്ഛന്നേ കാരേത്വാ ‘അമ്ഹാകം അച്ചയേന നീഹരിത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേയ്യാഥാ’തി ആണാപേസു”ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖആചരിയോ ഹുത്വാ ബഹൂ രാജകുമാരേ ച ബ്രാഹ്മണകുമാരേ ച സിപ്പം വാചേസി. ബാരാണസിരഞ്ഞോപി പുത്തോ സോളസവസ്സകാലേ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തയോ വേദേ ച സബ്ബസിപ്പാനി ച ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പരിപുണ്ണസിപ്പോ ആചരിയം ആപുച്ഛി. ആചരിയോ അങ്ഗവിജ്ജാവസേന തം ഓലോകേന്തോ “ഇമസ്സ പുത്തം നിസ്സായ അന്തരായോ പഞ്ഞായതി, തമഹം അത്തനോ ആനുഭാവേന ഹരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ചതസ്സോ ഗാഥാ ബന്ധിത്വാ രാജകുമാരസ്സ അദാസി, ഏവഞ്ച പന തം വദേസി “താത, പഠമം ഗാഥം രജ്ജേ പതിട്ഠായ തവ പുത്തസ്സ സോളസവസ്സകാലേ ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തോ വദേയ്യാസി, ദുതിയം മഹാഉപട്ഠാനകാലേ, തതിയം പാസാദം അഭിരുഹമാനോ സോപാനസീസേ ഠത്വാ, ചതുത്ഥം സയനസിരിഗബ്ഭം പവിസന്തോ ഉമ്മാരേ ഠത്വാ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ഗതോ ഓപരജ്ജേ പതിട്ഠായ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠാസി. തസ്സ പുത്തോ സോളസവസ്സകാലേ രഞ്ഞോ ഉയ്യാനകീളാദീനം അത്ഥായ നിക്ഖമന്തസ്സ സിരിവിഭവം ദിസ്വാ പിതരം മാരേത്വാ രജ്ജം ഗഹേതുകാമോ ഹുത്വാ അത്തനോ ഉപട്ഠാകാനം കഥേസി. തേ “സാധു ദേവ, മഹല്ലകകാലേ ലദ്ധേന ഇസ്സരിയേന കോ അത്ഥോ, യേന കേനചി ഉപായേന രാജാനം മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ”തി വദിംസു. കുമാരോ “വിസം ഖാദാപേത്വാ മാരേസ്സാമീ”തി പിതരാ സദ്ധിം സായമാസം ഭുഞ്ജന്തോ വിസം ഗഹേത്വാ നിസീദി. രാജാ ഭത്തപാതിയം ഭത്തേ അച്ഛുപന്തേയേവ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൪൯. “വിദിതം ഥുസം ഉന്ദുരാനം, വിദിതം പന തണ്ഡുലം;
ഥുസം ഥുസം വിവജ്ജേത്വാ, തണ്ഡുലം പന ഖാദരേ”തി.

തത്ഥ **വിദിത**ന്തി കാളവദ്ദലേപി അന്ധകാരേ ഉന്ദുരാനം ഥുസോ ഥുസഭാവേന തണ്ഡുലോ ച തണ്ഡുലഭാവേന വിദിതോ പാകടോയേവ. ഇധ പന ലിങ്ഗവിപല്ലാസവസേന “ഥുസം തണ്ഡുല”ന്തി വുത്തം. **ഖാദരേ**തി ഥുസം ഥുസം വജ്ജേത്വാ തണ്ഡുലമേവ ഖാദന്തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത കുമാര, യഥാ ഉന്ദുരാനം അന്ധകാരേപി ഥുസോ ഥുസഭാവേന തണ്ഡുലോ ച തണ്ഡുലഭാവേന പാകടോ, തേ ഥുസം വജ്ജേത്വാ തണ്ഡുലമേവ ഖാദന്തി, ഏവമേവ മമപി തവ വിസം ഗഹേത്വാ നിസിന്നഭാവോ പാകടോതി.

കുമാരോ “ഞാതോമ്ഹീ”തി ഭീതോ ഭത്തപാതിയം വിസം പാതേതും അവിസഹിത്വാ ഉട്ഠായ രാജാനം വന്ദിത്വാ ഗതോ. സോ തമത്ഥം അത്തനോ ഉപട്ഠാകാനം ആരോചേത്വാ “അജ്ജ താവമ്ഹി ഞാതോ, ഇദാനി കഥം മാരേസ്സാമീ”തി പുച്ഛി. തേ തതോ പട്ഠായ ഉയ്യാനേ പടിച്ഛന്നാ ഹുത്വാ നികണ്ണികവസേന മന്തയമാനാ “അത്ഥേകോ ഉപായോ, ഖഗ്ഗം സന്നയ്ഹിത്വാ മഹാഉപട്ഠാനം ഗതകാലേ അമച്ചാനം അന്തരേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ പമത്തഭാവം ഞത്വാ ഖഗ്ഗേന പഹരിത്വാ മാരേതും വട്ടതീ”തി വവത്ഥപേസും. കുമാരോ

‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മഹാഉപട്ഠാനകാലേ സന്നദ്ധഖഗ്ഗോ ഹുത്വാ ഗന്ത്വാ ഇതോ ചിതോ ച രഞ്ഞോ പഹരണോകാസം ഉപധാരേതി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൫൦. ‘‘യാ മന്തനാ അരഞ്ഞസ്മിം, യാ ച ഗാമേ നികണ്ണികാ;
യഞ്ചേതം ഇതി ചീതി ച, ഏതമ്പി വിദിതം മയാ’’തി.

തത്ഥ **അരഞ്ഞസ്മി**ന്തി ഉയ്യാനേ. **നികണ്ണികാ**തി കണ്ണമൂലേ മന്തനാ. **യഞ്ചേതം ഇതി ചീതി ചാ**തി യഞ്ച ഏതം ഇദാനി മമ പഹരണോകാസപരിയേസനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത കുമാര, യാ ഏസാ തവ അത്തനോ ഉപട്ഠാകേഹി സദ്ധിം ഉയ്യാനേ ച ഗാമേ ച നികണ്ണികാ മന്തനാ, യഞ്ചേതം ഇദാനി മമ മാരണത്ഥായ ഇതി ചീതി ച കരണം, ഏതമ്പി സബ്ബം മയാ ഞാതന്തി.

കുമാരോ ‘‘ജാനാതി മേ വേരിഭാവം പിതാ’’തി തതോ പലായിത്വാ ഉപട്ഠാകാനം ആരോചേസി. തേ സത്തട്ഠ ദിവസേ അതിക്കമിത്വാ ‘‘കുമാര, ന തേ പിതാ, വേരിഭാവം ജാനാതി, തക്കമത്തേന ത്വം ഏവംസഞ്ഞീ അഹോസി, മാരേഹി ന’’ന്തി വദിംസു. സോ ഏകദിവസം ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ സോപാനമത്ഥകേ ഗബ്ഭദ്വാരേ അട്ഠാസി. രാജാ സോപാനമത്ഥകേ ഠിതോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൫൧. ‘‘ധമ്മേന കിര ജാതസ്സ, പിതാ പുത്തസ്സ മക്കടോ;
ദഹരസ്സേവ സന്തസ്സ, ദന്തേഹി ഫലമച്ഛിദാ’’തി.

തത്ഥ **ധമ്മേനാ**തി സഭാവേന. **പിതാ പുത്തസ്സ മക്കടോ**തി പിതാ മക്കടോ പുത്തസ്സ മക്കടപോതകസ്സ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ അരഞ്ഞേ ജാതോ മക്കടോ അത്തനോ യൂഥപരിഹരണം ആസങ്കന്തോ തരുണസ്സ മക്കടപോതകസ്സ ദന്തേഹി ഫലം ഛിന്ദിത്വാ പുരിസഭാവം നാസേതി, തഥാ തവ അതിരജ്ജകാമസ്സ ഫലാനി ഉപ്പാടാപേത്വാ പുരിസഭാവം നാസേസ്സാമീതി.

കുമാരോ ‘‘ഗണ്ഹാപേതുകാമോ മം പിതാ’’തി ഭീതോ പലായിത്വാ ‘‘പിതരാമ്ഹി സന്തജ്ജിതോ’’തി ഉപട്ഠാകാനം ആരോചേസി. തേ അഡ്ഢമാസമത്തേ വീതിവത്തേ ‘‘കുമാര, സചേ രാജാ ജാനേയ്യ, ഏത്തകം കാലം നാധിവാസേയ്യ, തക്കമത്തേന തയാ കഥിതം, മാരേഹി ന’’ന്തി വദിംസു. സോ ഏകദിവസം ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ഉപരിപാസാദേ സിരിസയനം പവിസിത്വാ ‘‘ആഗച്ഛന്തമേവ നം മാരേസ്സാമീ’’തി ഹേട്ഠാപല്ലങ്കേ നിസീദി. രാജാ ഭുത്തസായമാസോ പരിജനം ഉയ്യോജേത്വാ ‘‘നിപജ്ജിസ്സാമീ’’തി സിരിഗബ്ഭം പവിസന്തോ ഉമ്മാരേ ഠത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൫൨. ‘‘യമേതം പരിസപ്പസി, അജകാണോവ സാസപേ;
യോപായം ഹേട്ഠതോ സേതി, ഏതമ്പി വിദിതം മയാ’’തി.

തത്ഥ **പരിസപ്പസീ**തി ഭയേന ഇതോ ചിതോ ച സപ്പസി. **സാസപേ**തി സാസപഖേത്തേ. **യോപായ**ന്തി യോപി അയം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യമ്പി ഏതം ത്വം സാസപവനം പവിട്ഠകാണഏളകോ വിയ ഭയേന ഇതോ ചിതോ ച സംസപ്പസി, പഠമം വിസം ഗഹേത്വാ ആഗതോസി, ദുതിയം ഖഗ്ഗേന പഹരിതുകാമോ ഹുത്വാ ആഗതോസി, തതിയം ഖഗ്ഗം ആദായ സോപാനമത്ഥകേ അട്ഠാസി, ഇദാനി മം ‘‘മാരേസ്സാമീ’’തി ഹേട്ഠാസയനേ

നിപന്നോസി, സബ്ബമേതം ജാനാമി, ന തം ഇദാനി വിസ്സജ്ജേമി, ഗഹേത്വാ രാജാണം കാരാപേസ്സാമീതി. ഏവം തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ സാ സാ ഗാഥാ തം തം അത്ഥം ദീപേതി.

കുമാരോ ''ഞാതോമ്ഹി പിതരാ, ഇദാനി മം നാസ്സേസ്സതീ''തി ഭയപ്പത്തോ ഹേട്ഠാസയനാ നിക്ഖമിത്വാ ഖഗ്ഗം രഞ്ഞോ പാദമൂലേ ഛഡ്ഡേത്വാ ''ഖമാഹി മേ, ദേവാ''തി പാദമൂലേ ഉരേന നിപജ്ജി. രാജാ ''ന മയ്ഹം കോചി കമ്മം ജാനാതീതി ത്വം ചിന്തേസീ''തി തം തജ്ജേത്വാ സങ്ഖലികബന്ധനേന ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരം പവേസാപേത്വാ ആരക്ഖം ഠപേസി. തദാ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണം സല്ലക്ഖേസി. സോ അപരഭാഗേ കാലമകാസി, തസ്സ സരീരകിച്ചം കത്വാ കുമാരം ബന്ധനാഗാരാ നീഹരിത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ഥുസജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൩൯] ൯. ബാവേരുജാതകവണ്ണനാ

അദസ്സനേന മോരസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഹതലാഭസക്കാരേ തിത്ഥിയേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തിത്ഥിയാ ഹി അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ലാഭിനോ അഹേസും, ഉപ്പന്നേ പന ബുദ്ധേ ഹതലാഭസക്കാരാ സൂരിയുഗ്ഗമനേ ഖജ്ജോപനകാ വിയ ജാതാ. തേസം തം പവത്തിം ആരബ്ഭ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി യാവ ഗുണവന്താ ന ഉപ്പജ്ജന്തി, താവ നിഗ്ഗുണാ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ അഹേസും, ഗുണവന്തേസു പന ഉപ്പന്നേസു നിഗ്ഗുണാ ഹതലാഭസക്കാരാ ജാതാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മോരയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വുഡ്ഢിമന്വായ സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ അരഞ്ഞേ വിചരി. തദാ ഏകച്ചേ വാണിജാ ദിസാകാകം ഗഹേത്വാ നാവായ ബാവേരുരട്ഠം അഗമംസു. തസ്മിം കിര കാലേ ബാവേരുരട്ഠേ സകുണാ നാമ നത്ഥി. ആഗതാഗതാ രട്ഠവാസിനോ തം പഞ്ജരേ നിസിന്നം ദിസ്വാ ''പസ്സഥിമസ്സ ഛവിവണ്ണം ഗലപരിയോസാനം മുഖതുണ്ഡകം മണിഗുളസദിസാനി അക്ഖീനീ''തി കാകമേവ പസംസിത്വാ തേ വാണിജകേ ആഹംസു ''ഇമം, അയ്യാ, സകുണം അമ്ഹാകം ദേഥ, അമ്ഹാകം ഇമിനാ അത്ഥോ, തുമ്ഹേ അത്തനോ രട്ഠേ അഞ്ഞം ലഭിസ്സഥാ''തി. ''തേന ഹി മൂലേന ഗണ്ഹഥാ''തി. ''കഹാപണേന നോ ദേഥാ''തി. ''ന ദേമാ''തി . അനുപുബ്ബേന വഡ്ഢിത്വാ ''സതേന ദേഥാ''തി വുത്തേ ''അമ്ഹാകം ഏസ ബഹൂപകാരോ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം മേത്തി ഹോതൂ''തി കഹാപണസതം ഗഹേത്വാ അദംസു. തേ തം നേത്വാ സുവണ്ണപഞ്ജരേ പക്ഖിപിത്വാ നാനപ്പകാരേന മച്ഛമംസേന ചേവ ഫലാഫലേന ച പടിജഗ്ഗിംസു. അഞ്ഞേസം സകുണാനം അവിജ്ജമാനട്ഠാനേ ദസഹി അസദ്ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ കാകോ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ അഹോസി.

പുനവാരേ തേ വാണിജാ ഏകം മോരരാജാനം ഗഹേത്വാ യഥാ അച്ഛരസദ്ദേന വസ്സതി, പാണിപ്പഹരണസദ്ദേന നച്ചതി, ഏവം സിക്ഖാപേത്വാ

ബാവേരുരട്ഠം അഗമംസു. സോ മഹാജനേ സന്നിപതിതേ നാവായ ധുരേ ഠത്വാ പക്ഖേ വിധുനിത്വാ മധുരസ്സരം നിച്ഛാരേത്വാ നച്ചി. മനുസ്സാ തം ദിസ്വാ സോമനസ്സജാതാ ''ഏതം, അയ്യാ, സോഭഗ്ഗപ്പത്തം സുസിക്ഖിതം സകുണരാജാനം അമ്ഹാകം ദേഥാ''തി ആഹംസു. അമ്ഹേഹി പഠമം കാകോ ആനീതോ, തം ഗണ്ഹിത്ഥ, ഇദാനി ഏകം മോരരാജാനം ആനയിമ്ഹാ, ഏതമ്പി യാചഥ, തുമ്ഹാകം രട്ഠേ സകുണം നാമ ഗഹേത്വാ ആഗന്തും ന സക്കാതി. ''ഹോതു, അയ്യാ, അത്തനോ രട്ഠേ അഞ്ഞം ലഭിസ്സഥ, ഇമം നോ ദേഥാ''തി മൂലം വഡ്ഢേത്വാ സഹസ്സേന ഗണ്ഹിംസു. അഥ നം സത്തരതനവിചിത്തേ പഞ്ജരേ ഠപേത്വാ മച്ഛമംസഫലാഫലേഹി ചേവ മധുലാജസക്കരപാനകാദീഹി ച പടിജഗ്ഗിംസു, മയൂരരാജാ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തോ ജാതോ, തസ്സാഗതകാലതോ പട്ഠായ കാകസ്സ ലാഭസക്കാരോ പരിഹായി, കോചി നം ഓലോകേതുമ്പി ന ഇച്ഛി. കാകോ ഖാദനീയഭോജനീയം അലഭമാനോ ''കാകാ''തി വസ്സന്തോ ഗന്ത്വാ ഉക്കാരഭൂമിയം ഓതരിത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹി.

സത്ഥാ ദ്വേ വത്ഥൂനി ഘടേത്വാ സമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൫൩. ''അദസ്സനേന മോരസ്സ, സിഖിനോ മഞ്ജുഭാണിനോ;
കാകം തത്ഥ അപൂജേസും, മംസേന ച ഫലേന ച.

൧൫൪. ''യദാ ച സരസമ്പന്നോ, മോരോ ബാവേരുമാഗമാ;
അഥ ലാഭോ ച സക്കാരോ, വായസസ്സ അഹായഥ.

൧൫൫. ''യാവ നുപ്പജ്ജതീ ബുദ്ധോ, ധമ്മരാജാ പഭങ്കരോ;
താവ അഞ്ഞേ അപൂജേസും, പുഥൂ സമണബ്രാഹ്മണേ.

൧൫൬. ''യദാ ച സരസമ്പന്നോ, ബുദ്ധോ ധമ്മം അദേസയി;
അഥ ലാഭോ ച സക്കാരോ, തിത്ഥിയാനം അഹായഥാ''തി.

തത്ഥ **സിഖിനോ**തി സിഖായ സമന്നാഗതസ്സ. **മഞ്ജുഭാണിനോ**തി മധുരസ്സരസ്സ. **അപൂജേസു**ന്തി അപൂജയിംസു. **മംസേന ച ഫലേന ചാ**തി നാനപ്പകാരേന മംസേന ഫലാഫലേന ച. **ബാവേരുമാഗമാ**തി ബാവേരുരട്ഠം ആഗതോ. ''ഭാവേരൂ''തിപി പാഠോ. **അഹായഥാ**തി പരിഹീനോ. **ധമ്മരാജാ**തി നവഹി ലോകുത്തരധമ്മേഹി പരിസം രഞ്ജേതീതി ധമ്മരാജാ. **പഭങ്കരോ**തി സത്തലോകഓകാസലോകസങ്ഖാരലോകേസു ആലോകസ്സ കതത്താ പഭങ്കരോ. **സരസമ്പന്നോ**തി ബ്രഹ്മസ്സരേന സമന്നാഗതോ. **ധമ്മം അദേസയീ**തി ചതുസച്ചധമ്മം പകാസേസീതി.

ഇതി ഇമാ ചതസ്സോ ഗാഥാ ഭാസിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കാകോ നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ അഹോസി, മോരരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ബാവേരുജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൪൦] ൧൦. വിസയ്ഹജാതകവണ്ണനാ

അദാസി ദാനാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ ഖദിരങ്ഗാരജാതകേ (ജാ॰ ൧.൧.൪൦) വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ അനാഥപിണ്ഡികം ആമന്തേത്വാ ''പോരാണകപണ്ഡിതാപി ഗഹപതി 'ദാനം മാ ദദാസീ'തി ആകാസേ ഠത്വാ

വാരേന്തം സക്കം ദേവാനമിന്ദം പടിബാഹിത്വാ ദാനം അദംസുയേവാ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവോ വിസയ്ഹോ നാമ സേട്ഠി ഹുത്വാ പഞ്ചഹി സീലേഹി സമന്നാഗതോ ദാനജ്ഝാസയോ ദാനാഭിരതോ അഹോസി. സോ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു, നഗരമജ്ഝേ, അത്തനോ ഘരദ്വാരേതി ഛസു ഠാനേസു ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദാനം പവത്തേസി, ദിവസേ ദിവസേ ഛ സതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേതി. ബോധിസത്തസ്സ ച വനിബ്ബകയാചകാനഞ്ച ഏകസദിസമേവ ഭത്തം ഹോതി. തസ്സ ജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ ദാനം ദദതോ ദാനാനുഭാവേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി, സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ “കോ നു ഖോ മം ഠാനാ ചാവേതുകാമോ”തി ഉപധാരേന്തോ മഹാസേട്ഠിം ദിസ്വാ “അയം വിസയ്ഹോ അതിവിയ പത്ഥരിത്വാ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കരോന്തോ ദാനം ദേതി, ഇമിനാ ദാനേന മം ചാവേത്വാ സയം സക്കോ ഭവിസ്സതി മഞ്ഞേ, ധനമസ്സ നാസേത്വാ ഏതം ദലിദ്ദം കത്വാ യഥാ ദാനം ന ദേതി, തഥാ കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ സബ്ബം ധനധഞ്ഞം തേലമധുഫാണിതസക്കരാദീനി അന്തമസോ ദാസകമ്മകരപോരിസമ്പി അന്തരധാപേസി.

തദാ ദാനബ്യാവടാ ആഗന്ത്വാ “സാമി ദാനഗ്ഗം പച്ഛിന്നം, ഠപിതഠപിതട്ഠാനേ ന കിഞ്ചി പസ്സാമാ”തി ആരോചയിംസു. “ഇതോ പരിബ്ബയം ഹരഥ, മാ ദാനം പച്ഛിന്ദഥാ”തി ഭരിയം പക്കോസാപേത്വാ “ഭദ്ദേ, ദാനം പവത്താപേഹീ”തി ആഹ. സാ സകലഗേഹം വിചിനിത്വാ അഡ്ഢമാസകമത്തമ്പി അദിസ്വാ “അയ്യ, അമ്ഹാകം നിവത്ഥവത്ഥം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം കിഞ്ചി ന പസ്സാമി, സകലഗേഹം തുച്ഛ”ന്തി ആഹ. സത്തരതനഗബ്ഭേസു ദ്വാരം വിവരാപേത്വാ ന കിഞ്ചി അദ്ദസ, സേട്ഠിഞ്ച ഭരിയഞ്ച ഠപേത്വാ അഞ്ഞേ ദാസകമ്മകരാപി ന പഞ്ഞായിംസു. പുന മഹാസത്തോ. ഭരിയം ആമന്തേത്വാ “ഭദ്ദേ, ന സക്കാ ദാനം പച്ഛിന്ദിതും, സകലനിവേസനം വിചിനിത്വാ കിഞ്ചി ഉപധാരേഹീ”തി ആഹ. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ തിണഹാരകോ അസിതഞ്ച കാജഞ്ച തിണബന്ധനരജ്ജുഞ്ച ദ്വാരന്തരേ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി. സേട്ഠിഭരിയാ തം ദിസ്വാ “സാമി, ഇദം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം ന പസ്സാമീ”തി ആഹരിത്വാ അദാസി. മഹാസത്തോ “ഭദ്ദേ, മയാ ഏത്തകം കാലം തിണം നാമ ന ലായിതപുബ്ബം, അജ്ജ പന തിണം ലായിത്വാ ആഹരിത്വാ വിക്കിണിത്വാ യഥാനുച്ഛവികം ദാനം ദസ്സാമീ”തി ദാനുപച്ഛേദഭയേന അസിതഞ്ചേവ കാജഞ്ച രജ്ജുഞ്ച ഗഹേത്വാ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ തിണവത്ഥും ഗന്ത്വാ തിണം ലായിത്വാ “ഏകോ അമ്ഹാകം ഭവിസ്സതി, ഏകേന ദാനം ദസ്സാമീ”തി ദ്വേ തിണകലാപേ ബന്ധിത്വാ കാജേ ലഗ്ഗേത്വാ ആദായ ഗന്ത്വാ നഗരദ്വാരേ വിക്കിണിത്വാ മാസകേ ഗഹേത്വാ ഏകം കോട്ഠാസം യാചകാനം അദാസി. യാചകാ ബഹൂ, തേസം “മയ്ഹമ്പി ദേഹി, മയ്ഹമ്പി ദേഹീ”തി വദന്താനം ഇതരമ്പി കോട്ഠാസം ദത്വാ തം ദിവസം സദ്ധിം ഭരിയായ അനാഹാരോ വീതിനാമേസി. ഇമിനാ നിയാമേന ഛ ദിവസാ വീതിവത്താ.

അഥസ്സ സത്തമേ ദിവസേ തിണം ആഹരമാനസ്സ സത്താഹം നിരാഹാരസ്സ അതിസുഖുമാലസ്സ നലാടേ സൂരിയാതപേന പഹടമത്തേ അക്ഖീനി ഭമിംസു. സോ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ തിണം അവത്ഥരിത്വാ പതി. സക്കോ തസ്സ കിരിയം ഉപധാരയമാനോ വിചരതി. സോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൬. അദാസി ദാനാനി പുരേ വിസയ്ഹ, ദദതോ ച തേ ഖയധമ്മോ അഹോസി;
ഇതോ പരം ചേ ന ദദേയ്യ ദാനം, തിട്ഠേയ്യും തേ സംയമന്തസ്സ ഭോഗാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - അമ്ഭോ വിസയ്ഹ ത്വം ഇതോ പുബ്ബേ തവ ഗേഹേ ധനേ വിജ്ജമാനേ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കരിത്വാ ദാനാനി അദാസി. തസ്സ ച തേ ഏവം ദദതോ ഭോഗാനം ഖയധമ്മോ ഖയസഭാവോ അഹോസി, സബ്ബം സാപതേയ്യം ഖീണം, ഇതോ പരം ചേപി ത്വം ദാനം ന ദദേയ്യ, കസ്സചി കിഞ്ചി ന ദദേയ്യാസി, തവ സംയമന്തസ്സ അദദന്തസ്സ ഭോഗാ തഥേവ തിട്ഠേയ്യും, ''ഇതോ പട്ഠായ ന ദസ്സാമീ''തി ത്വം മയ്ഹം പടിഞ്ഞം ദേഹി, അഹം തേ ഭോഗേ ദസ്സേസ്സാമീതി.

മഹാസത്തോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''കോസി ത്വ''ന്തി ആഹ. ''സക്കോഹമസ്മീ''തി. ബോധിസത്തോ ''സക്കോ നാമ സയം ദാനം ദത്വാ സീലം സമാദിയിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ സത്ത വത്തപദാനി പൂരേത്വാ സക്കത്തം പത്തോ, ത്വം പന അത്തനോ ഇസ്സരിയകാരണം ദാനം വാരേസി, അനരിയം വത കരോസീ''തി വത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൭. ''അനരിയമരിയേന സഹസ്സനേത്ത, സുദുഗ്ഗതേനാപി അകിച്ചമാഹു;
മാ വോ ധനം തം അഹു ദേവരാജ, യം ഭോഗഹേതു വിജഹേമു സദ്ധം.

൧൨൮. ''യേന ഏകോ രഥോ യാതി, യാതി തേനപരോ രഥോ;
പോരാണം നിഹിതം വത്തം, വത്തതഞ്ഞേവ വാസവ.

൧൨൯. ''യദി ഹേസ്സതി ദസ്സാമ, അസന്തേ കിം ദദാമസേ;
ഏവംഭൂതാപി ദസ്സാമ, മാ ദാനം പമദമ്ഹസേ''തി.

തത്ഥ **അനരിയ**ന്തി ലാമകം പാപകമ്മം. **അരിയേനാ**തി പരിസുദ്ധാചാരേന അരിയേന. **സുദുഗ്ഗതേനാപീ**തി സുദലിദ്ദേനാപി. **അകിച്ചമാഹൂ**തി അകത്തബ്ബന്തി ബുദ്ധാദയോ അരിയാ വദന്തി, ത്വം പന മം അനരിയം മഗ്ഗം ആരോചേസീതി അധിപ്പായോ. **വോ**തി നിപാതമത്തം. **യം ഭോഗഹേതൂ**തി യസ്സ ധനസ്സ പരിഭുഞ്ജനഹേതു മയം ദാനസദ്ധം വിജഹേമു പരിച്ചജേയ്യാമ, തം ധനമേവ മാ അഹു, ന നോ തേന ധനേന അത്ഥോതി ദീപേതി.

രഥോതി യംകിഞ്ചി യാനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യേന മഗ്ഗേന ഏകോ രഥോ യാതി, അഞ്ഞോപി രഥോ ''രഥസ്സ ഗതമഗ്ഗോ ഏസോ''തി തേനേവ മഗ്ഗേന യാതി. **പോരാണം നിഹിതം വത്ത**ന്തി യം മയാ പുബ്ബേ നിഹിതം വത്തം, തം മയി ധരന്തേ വത്തതുയേവ, മാ തിട്ഠതൂതി അത്ഥോ. **ഏവംഭൂതാ**തി ഏവം തിണഹാരകഭൂതാപി മയം യാവ ജീവാമ, താവ ദസ്സാമയേവ. കിംകാരണാ? **മാ ദാനം പമദമ്ഹസേ**തി. അദദന്തോ ഹി ദാനം പമജ്ജതി നാമ ന സരതി ന സല്ലക്ഖേതി, അഹം പന ജീവമാനോ ദാനം പമുസ്സിതും ന ഇച്ഛാമി, തസ്മാ ദാനം ദസ്സാമിയേവാതി ദീപേതി.

സക്കോ തം പടിബാഹിതും അസക്കോന്തോ ''കിമത്ഥായ ദാനം ദദാസീ''തി പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ''നേവ സക്കത്തം, ന ബ്രഹ്മത്തം പത്ഥയമാനോ,

സബ്ബഞ്ഞുതം പത്ഥേന്തോ പനാഹം ദദാമീ”തി ആഹ. സക്കോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠോ ഹത്ഥേന പിട്ഠിം പരിമജ്ജി. ബോധിസത്തസ്സ തങ്ഖണഞ്ഞേവ പരിമജ്ജിതമത്തസ്സേവ സകലസരീരം പരിപൂരി. സക്കാനുഭാവേന ചസ്സ സബ്ബോ വിഭവപരിച്ഛേദോ പടിപാകതികോവ അഹോസി. സക്കോ “മഹാസേട്ഠി, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ദിവസേ ദിവസേ ദ്വാദസ സതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേന്തോ ദാനം ദദാഹീ”തി തസ്സ ഗേഹേ അപരിമാണം ധനം കത്വാ തം ഉയ്യോജേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സേട്ഠിഭരിയാ രാഹുലമാതാ അഹോസി, വിസയ്ഹോ പന സേട്ഠി അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വിസയ്ഹജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കോകിലവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

൫. ചൂളകുണാലവഗ്ഗോ

[൩൪൧] ൧. കണ്ഡരീജാതകവണ്ണനാ

നരാനമാരാമകരാസൂതി ഇമസ്സ ജാതകസ്സ വിത്ഥാരകഥാ **കുണാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൧.കുണാലജാതക) ആവി ഭവിസ്സതി.

കണ്ഡരീജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൪൨] ൨. വാനരജാതകവണ്ണനാ

അസക്ഖിം വത അത്താനന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൨.൨.സുസുമാരജാതകവണ്ണനാ) ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ.

അതീതേ പന ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപദേസേ കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഗങ്ഗാതീരേ വസി. അഥേകാ അന്തോഗങ്ഗായം സംസുമാരീ ബോധിസത്തസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളം ഉപ്പാദേത്വാ സംസുമാരസ്സ കഥേസി. സോ “തം കപിം ഉദകേ നിമുജ്ജാപേത്വാ മാരേത്വാ ഹദയമംസം ഗഹേത്വാ സംസുമാരിയാ ദസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തം ആഹ - “ഏഹി, സമ്മ, അന്തരദീപകേ ഫലാഫലേ ഖാദിതും ഗച്ഛാമാ”തി. “കഥം, സമ്മ, അഹം ഗമിസ്സാമീ”തി. “അഹം തം മമ പിട്ഠിയം നിസീദാപേത്വാ നേസ്സാമീ”തി. സോ തസ്സ ചിത്തം അജാനന്തോ ലങ്ഘിത്വാ പിട്ഠിയം നിസീദി. സംസുമാരോ ഥോകം ഗന്ത്വാ നിമുജ്ജിതും ആരഭി. അഥ നം വാനരോ “കിംകാരണാ, ഭോ, മം ഉദകേ നിമുജ്ജാപേസീ”തി ആഹ. “അഹം തം മാരേത്വാ തവ ഹദയമംസം മമ ഭരിയായ ദസ്സാമീ”തി. “ദന്ധ ത്വം മമ ഹദയമംസം ഉരേ അത്ഥീതി മഞ്ഞസീ”തി? “അഥ കഹം തേ ഠപിത”ന്തി? “ഏതം ഉദുമ്ബരേ ഓലമ്ബന്തം ന പസ്സസീ”തി? “പസ്സാമി, ദസ്സസി പന മേ”തി. “ആമ, ദസ്സാമീ”തി. സംസുമാരോ ദന്ധതായ തം ഗഹേത്വാ നദീതീരേ ഉദുമ്ബരമൂലം ഗതോ. ബോധിസത്തോ തസ്സ പിട്ഠിതോ ലങ്ഘിത്വാ ഉദുമ്ബരരുക്ഖേ നിസിന്നോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൫. “അസക്ഖിം വത അത്താനം, ഉദ്ധാതും ഉദകാ ഥലം;
ന ദാനാഹം പുന തുയ്ഹം, വസം ഗച്ഛാമി വാരിജ.

൧൫. ‘‘അലമേതേഹി അമ്ബേഹി, ജമ്ബൂഹി പനസേഹി ച;
യാനി പാരം സമുദ്ദസ്സ, വരം മയ്ഹം ഉദുമ്ബരോ.

൧൬. ‘‘യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ന ഖിപ്പമനുബുജ്ഝതി;
അമിത്തവസമന്വേതി, പച്ഛാ ച അനുതപ്പതി.

൧൭. ‘‘യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ഖിപ്പമേവ നിബോധതി;
മുച്ചതേ സത്തുസമ്ബാധാ, ന ച പച്ഛാനുതപ്പതീ’’തി.

തത്ഥ **അസക്ഖിം വത**ാതി സമത്ഥോ വത അഹോസിം. **ഉദ്ധാതു**ന്തി ഉദ്ധരിതും. **വാരിജാ**തി സംസുമാരം ആലപതി. **യാനി പാരം സമുദ്ദസ്സ**ാതി ഗങ്ഗം സമുദ്ദനാമേനാലപന്തോ ‘‘യാനി സമുദ്ദസ്സ പാരം ഗന്ത്വാ ഖാദിതബ്ബാനി, അലം തേഹീ’’തി വദതി. **പച്ഛാ ച അനുതപ്പതീ**തി ഉപ്പന്നം അത്ഥം ഖിപ്പം അജാനന്തോ അമിത്തവസം ഗച്ഛതി, പച്ഛാ ച അനുതപ്പതി.

ഇതി സോ ചതൂഹി ഗാഥാഹി ലോകിയകിച്ചാനം നിപ്ഫത്തികാരണം കഥേത്വാ വനസണ്ഡമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി – ‘‘തദാ സംസുമാരോ ദേവദത്തോ അഹോസി, വാനരോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

വാനരജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൪൩] ൩. കുന്തിനീജാതകവണ്ണനാ

അവസിമ്ഹ തവാഗാരേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ ഗേഹേ നിവുത്ഥം കുന്തിനീസകുണികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര രഞ്ഞോ ദൂതേയ്യഹാരികാ അഹോസി. ദ്വേ പോതകാപിസ്സാ അത്ഥി, രാജാ തം സകുണികം ഏകസ്സ രഞ്ഞോ പണ്ണം ഗാഹാപേത്വാ പേസേസി. തസ്സാ ഗതകാലേ രാജകുലേ ദാരകാ തേ സകുണപോതകേ ഹത്ഥേഹി പരിമദ്ദന്താ മാരേസും. സാ ആഗന്ത്വാ തേ പോതകേ മതേ പസ്സന്തീ ‘‘കേന മേ പുത്തകാ മാരിതാ’’തി പുച്ഛി. ‘‘അസുകേന ച അസുകേന ചാ’’തി. തസ്മിഞ്ച കാലേ രാജകുലേ പോസാവനികബ്യഗ്ഘോ അത്ഥി കക്ഖളോ ഫരുസോ, ബന്ധനബലേന തിട്ഠതി. അഥ തേ ദാരകാ തം ബ്യഗ്ഘം ദസ്സനായ അഗമംസു. സാപി സകുണികാ തേഹി സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ‘‘യഥാ ഇമേഹി മമ പുത്തകാ മാരിതാ, തഥേവ നേ കരിസ്സാമീ’’തി തേ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ബ്യഗ്ഘസ്സ പാദമൂലേ ഖിപി, ബ്യഗ്ഘോ മുരാമുരാപേത്വാ ഖാദി. സാ ‘‘ഇദാനി മേ മനോരഥോ പരിപുണ്ണോ’’തി ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതാ. തം കാരണം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, രാജകുലേ കിര അസുകാ നാമ കുന്തിനീ സകുണികാ യേ ഹിസ്സാ പോതകാ മാരിതാ, തേ ദാരകേ ബ്യഗ്ഘസ്സ പാദമൂലേ ഖിപിത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതാ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസാ അത്തനോ പോതകഘാതകേ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ബ്യഗ്ഘസ്സ പാദമൂലേ ഖിപിത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബോധിസത്തോ ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ നിവേസനേ ഏകാ കുന്തിനീ സകുണികാ ദൂതേയ്യഹാരികാതി സബ്ബം പുരിമസദിസമേവ. അയം പന വിസേസോ. അയം കുന്തിനീ ബ്യഗ്ഘേന ദാരകേ മാരാപേത്വാ ചിന്തേസി "ഇദാനി ന സക്കാ മയാ ഇധ വസിതും, ഗമിസ്സാമി, ഗച്ഛന്തീ ച പന രഞ്ഞോ അനാരോചേത്വാ ന ഗമിസ്സാമി, ആരോചേത്വാവ ഗമിസ്സാമീ"തി. സാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ "സാമി, തുമ്ഹാകം പമാദേന മമ പുത്തകേ ദാരകാ മാരേസും, അഹം കോധവസികാ ഹുത്വാ തേ ദാരകേ പടിമാരേസിം, ഇദാനി മയാ ഇധ വസിതും ന സക്കാ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. "അവസിമ്ഹ തവാഗാരേ, നിച്ചം സക്കതപൂജിതാ,
തുവമേവ ദാനിമകരി, ഹന്ദ രാജ വജാമഹ"ന്തി.

തത്ഥ **തുവമേവ ദാനിമകരീ**തി മം പണ്ണം ഗാഹാപേത്വാ പേസേത്വാ അത്തനോ പമാദേന മമ പിയപുത്തകേ അരക്ഖന്തോ തുഞ്ഞേവ ഇദാനി ഏതം മമ ദോമനസ്സകാരണം അകരി. **ഹന്ദാ**തി വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ. **രാജാ**തി ബോധിസത്തം ആലപതി. **വജാമഹ**ന്തി അഹം ഹിമവന്തം ഗച്ഛാമീതി.

തം സുത്വാ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. "യോ വേ കതേ പടികതേ, കിബ്ബിസേ പടികിബ്ബിസേ;
ഏവം തം സമ്മതീ വേരം, വസ കുന്തിനി മാഗമാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുഗ്ഗലോ പരേന കതേ കിബ്ബിസേ അത്തനോ പുത്തമാരണാദികേ ദാരുണേ കമ്മേ കതേ പുന അത്തനോ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പടികതേ പടികിബ്ബിസേ "പടികതം മയാ തസ്സാ"തി ജാനാതി. **ഏവം തം സമ്മതീ വേര**ന്തി ഏത്തകേന തം വേരം സമ്മതി വൂപസന്തം ഹോതി, തസ്മാ വസ കുന്തിനി മാഗമാതി.

തം സുത്വാ കുന്തിനീ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. "ന കതസ്സ ച കത്താ ച, മേത്തി സന്ധീയതേ പുന;
ഹദയം നാനുജാനാതി, ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭാ"തി.

തത്ഥ **ന കതസ്സ ച കത്താ ചാ**തി കതസ്സ ച അഭിഭൂതസ്സ ഉപപീളിതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ, ഇദാനി വിഭത്തിവിപരിണാമം കത്വാ യോ കത്താ തസ്സ ചാതി ഇമേസം ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം പുന മിത്തഭാവോ നാമ ന സന്ധീയതി ന ഘടീയതീതി അത്ഥോ. **ഹദയം നാനുജാനാതീ**തി തേന കാരണേന മമ ഹദയം ഇധ വാസം നാനുജാനാതി. **ഗച്ഛഞ്ഞേവ രഥേസഭാ**തി തസ്മാ അഹം മഹാരാജ ഗമിസ്സാമിയേവാതി.

തം സുത്വാ രാജാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. "കതസ്സ ചേവ കത്താ ച, മേത്തി സന്ധീയതേ പുന;
ധീരാനം നോ ച ബാലാനം, വസ കുന്തിനി മാഗമാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - കതസ്സ ചേവ പുഗ്ഗലസ്സ, യോ ച കത്താ തസ്സ മേത്തി സന്ധീയതേ പുന, സാ പന ധീരാനം, നോ ച ബാലാനം. ധീരാനഞ്ഹി മേത്തി

ഭിന്നാപി പുന ഘടീയതി, ബാലാനം പന സകിം ഭിന്നാ ഭിന്നാവ ഹോതി, തസ്മാ വസ കുന്തിനി മാഗമാതി.

സകുണികാ ‘‘ഏവം സന്തേപി ന സക്കാ മയാ ഇധ വസിതും സാമീ’’തി രാജാനം വന്ദിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കുന്തിനീയേവ ഏതരഹി കുന്തിനീ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുന്തിനീജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൪൪] ൪. അമ്ബജാതകവണ്ണനാ

യോ നീലിയം മണ്ഡയതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അമ്ബഗോപകത്ഥേരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര മഹല്ലകകാലേ പബ്ബജിത്വാ ജേതവനപച്ചന്തേ അമ്ബവനേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ അമ്ബേ രക്ഖന്തോ പതിതാനി അമ്ബപക്കാനി ഖാദന്തോ വിചരതി, അത്തനോ സമ്ബന്ധമനുസ്സാനമ്പി ദേതി. തസ്മിം ഭിക്ഖാചാരം പവിട്ഠേ അമ്ബചോരകാ അമ്ബാനി പാതേത്വാ ഖാദിത്വാ ച ഗഹേത്വാ ച ഗച്ഛന്തി. തസ്മിം ഖണേ ചതസ്സോ സേട്ഠിധീതരോ അചിരവതിയം ന്ഹായിത്വാ വിചരന്തിയോ തം അമ്ബവനം പവിസിംസു. മഹല്ലകോ ആഗന്ത്വാ താ ദിസ്വാ ‘‘തുമ്ഹേഹി മേ അമ്ബാനി ഖാദിതാനീ’’തി ആഹ. ‘‘ഭന്തേ, മയം ഇദാനേവ ആഗതാ, ന തുമ്ഹാകം അമ്ബാനി ഖാദാമാ’’തി. ‘‘തേന ഹി സപഥം കരോഥാ’’തി? ‘‘കരോമ, ഭന്തേ’’തി സപഥം കരിംസു. മഹല്ലകോ താ സപഥം കാരേത്വാ ലജ്ജാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. തസ്സ തം കിരിയം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, അസുകോ കിര മഹല്ലകോ അത്തനോ വസനകം അമ്ബവനം പവിട്ഠാ സേട്ഠിധീതരോ സപഥം കാരേത്വാ ലജ്ജാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേസീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ അമ്ബഗോപകോ ഹുത്വാ ചതസ്സോ സേട്ഠിധീതരോ സപഥം കാരേത്വാ ലജ്ജാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേസീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കത്തം കാരേസി. തദാ ഏകോ കൂടജടിലോ ബാരാണസിം ഉപനിസ്സായ നദീതീരേ അമ്ബവനേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ അമ്ബേ രക്ഖന്തോ പതിതാനി അമ്ബപക്കാനി ഖാദന്തോ സമ്ബന്ധമനുസ്സാനമ്പി ദേന്തോ നാനപ്പകാരേന മിച്ഛാജീവേന ജീവികം കപ്പേന്തോ വിചരതി. തദാ സക്കോ ദേവരാജാ ‘‘കേ നു ഖോ ലോകേ മാതാപിതരോ ഉപട്ഠഹന്തി, കുലേ ജേട്ഠാപചായനകമ്മം കരോന്തി, ദാനം ദേന്തി, സീലം രക്ഖന്തി, ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തി, കേ പബ്ബജിതാ സമണധമ്മേ യുത്തപയുത്താ വിഹരന്തി, കേ അനാചാരം ചരന്തീ’’തി ലോകം വോലോകേന്തോ ഇമം അമ്ബഗോപകം അനാചാരം കൂടജടിലം ദിസ്വാ ‘‘അയം കൂടജടിലോ കസിണപരികമ്മാദിം അത്തനോ സമണധമ്മം പഹായ അമ്ബവനം രക്ഖന്തോ വിചരതി, സംവേജേസ്സാമി ന’’ന്തി തസ്സ ഗാമം ഭിക്ഖായ പവിട്ഠകാലേ അത്തനോ ആനുഭാവേന അമ്ബേ പാതേത്വാ ചോരേഹി വിലുമ്ബിതേ വിയ അകാസി.

തദാ ബാരാണസിതോ ചതസ്സോ സേട്ഠിധീതരോ തം അമ്ബവനം പവിസിംസു. കൂടജടിലോ താ ദിസ്വാ “തുമ്ഹേഹി മേ അമ്ബാനി ഖാദിതാനീ”തി പലിബുദ്ധി. “ഭന്തേ, മയം ഇദാനേവ ആഗതാ, ന തേ അമ്ബാനി ഖാദാമാ”തി. “തേന ഹി സപഥം കരോഥാ”തി? “കത്വാ ച പന ഗന്തും ലഭിസ്സാമാ”തി? “ആമ, ലഭിസ്സഥാ”തി. “സാധു, ഭന്തേ”തി താസു ജേട്ഠികാ സപഥം കരോന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൬൯. “യോ നീലിയം മണ്ഡയതി, സണ്ഡാസേന വിഹഞ്ഞതി;
തസ്സ സാ വസമന്വേതു, യാ തേ അമ്ബേ അവാഹരീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുരിസോ പലിതാനം കാളവണ്ണകരണത്ഥായ നീലഫലാദീനി യോജേത്വാ കതം നീലിയം മണ്ഡയതി, നീലകേസന്തരേ ച ഉട്ഠിതം പലിതം ഉദ്ധരന്തോ സണ്ഡാസേന വിഹഞ്ഞതി കിലമതി, തസ്സ ഏവരൂപസ്സ മഹല്ലകസ്സ സാ വസം അന്വേതു, തഥാരൂപം പതിം ലഭതു, യാ തേ അമ്ബേ അവാഹരീതി.

താപസോ “ത്വം ഏകമന്തം തിട്ഠാഹീ”തി വത്വാ ദുതിയം സേട്ഠിധീതരം സപഥം കാരേസി. സാ സപഥം കരോന്തീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൭൦. “വീസം വാ പഞ്ചവീസം വാ, ഊനതിംസംവ ജാതിയാ;
താദിസാ പതി മാ ലദ്ധാ, യാ തേ അമ്ബേ അവാഹരീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - നാരിയോ നാമ പന്നരസസോളസവസ്സികകാലേ പുരിസാനം പിയാ ഹോന്തി. യാ പന തവ അമ്ബാനി അവാഹരി, സാ ഏവരൂപേ യോബ്ബനേ പതിം അലഭിത്വാ ജാതിയാ വീസം വാ പഞ്ചവീസം വാ ഏകേന ദ്വീഹി ഊനതായ ഊനതിംസം വാ വസ്സാനി പത്വാ താദിസാ പരിപക്കവയാ ഹുത്വാപി പതിം മാ ലദ്ധാതി.

തായപി സപഥം കത്വാ ഏകമന്തം ഠിതായ തതിയാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൭൧. “ദീഘം ഗച്ഛതു അദ്ധാനം, ഏകികാ അഭിസാരികാ;
സങ്കേതേ പതി മാ അദ്ദ, യാ തേ അമ്ബേ അവാഹരീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യാ തേ അമ്ബേ അവാഹരി, സാ പതിം പത്ഥയമാനാ തസ്സ സന്തികം അഭിസരണതായ അഭിസാരികാ നാമ ഹുത്വാ ഏകികാ അദുതിയാ ഗാവുതദ്വിഗാവുതമത്തം ദീഘം അദ്ധാനം ഗച്ഛതു, ഗന്ത്വാപി ച തസ്മിം അസുകട്ഠാനം നാമ ആഗച്ഛേയ്യാസീതി കതേ സങ്കേതേ തം പതിം മാ അദ്ദസാതി.

തായപി സപഥം കത്വാ ഏകമന്തം ഠിതായ ചതുത്ഥാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൭൨. “അലങ്കതാ സുവസനാ, മാലിനീ ചന്ദനുസ്സദാ;
ഏകികാ സയനേ സേതു, യാ തേ അമ്ബേ അവാഹരീ”തി. - സാ
ഉത്താനത്ഥായേവ;

താപസോ “തുമ്ഹേഹി അതിഭാരിയാ സപഥാ കതാ, അഞ്ഞേഹി അമ്ബാനി ഖാദിതാനി ഭവിസ്സന്തി, ഗച്ഛഥ ദാനി തുമ്ഹേ”തി താ ഉയ്യോജേസി. സക്കോ ഭേരവരൂപാരമ്മണം ദസ്സേത്വാ കൂടതാപസം തതോ പലാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കൂടജടിലോ അയം അമ്ബഗോപകോ മഹല്ലകോ അഹോസി, ചതസ്സോ സേട്ഠിധീതരോ ഏതായേവ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അമ്ബജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൯൪] ൫. രാജകുമ്ഭജാതകവണ്ണനാ

വനം യദഗ്ഗി ദഹതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അലസഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിത്വാപി അലസോ അഹോസി ഉദ്ദേസപരിപുച്ഛായോനിസോമനസികാരവത്തപടിവത്താദീഹി പരിബാഹിരോ നീവരണാഭിഭൂതോ. നിസിന്നട്ഠാനാദീസു ഇരിയാപഥേസു തഥാ ഏവ ഹോതി. തസ്സ തം ആലസിയഭാവം ആരബ്ഭ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, അസുകോ നാമ ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ആലസിയോ കുസീതോ നീവരണാഭിഭൂതോ വിഹരതീ’’തി . സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ആലസിയോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അമച്ചരതനം അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ ആലസിയജാതികോ അഹോസി. ബോധിസത്തോ ‘‘രാജാനം പബോധേസ്സാമീ’’തി ഏകം ഉപമം ഉപധാരേന്തോ വിചരതി. അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ അമച്ചഗണപരിവുതോ തത്ഥ വിചരന്തോ ഏകം രാജകുമ്ഭം നാമ ആലസിയം പസ്സി. തഥാരൂപാ കിര ആലസിയാ സകലദിവസം ഗച്ഛന്താപി ഏകദ്വങ്ഗുലമത്തമേവ ഗച്ഛന്തി. രാജാ തം ദിസ്വാ ‘‘വയസ്സ കോ നാമ സോ’’തി ബോധിസത്തം പുച്ഛി. മഹാസത്തോ ‘‘രാജകുമ്ഭോ നാമേസ, മഹാരാജ, ആലസിയോ. ഏവരൂപോ ഹി സകലദിവസം ഗച്ഛന്തോപി ഏകങ്ഗുലദ്വങ്ഗുലമത്തമേവ ഗച്ഛതീ’’തി വത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ‘‘അമ്ഭോ, രാജകുമ്ഭ, തുമ്ഹാകം ദന്ധഗമനം ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ ദാവഗ്ഗിമ്ഹി ഉട്ഠിതേ കിം കരോഥാ’’തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. ‘‘വനം യദഗ്ഗി ദഹതി, പാവകോ കണ്ഹവത്തനീ;
കഥം കരോസി പചലക, ഏവം ദന്ധപരക്കമോ’’തി.

തത്ഥ **യദഗ്ഗീ**തി യദാ അഗ്ഗി. **പാവകോ കണ്ഹവത്തനീ**തി അഗ്ഗിനോ വേവചനം. **പചലകാ**തി തം ആലപതി. സോ ഹി ചലന്തോ ചലന്തോ ഗച്ഛതി, നിച്ചം വാ പചലായതി, തസ്മാ ‘‘പചലകോ’’തി വുച്ചതി. **ദന്ധപരക്കമോ**തി ഗരുവീരിയോ.

തം സുത്വാ രാജകുമ്ഭോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൪൦. ‘‘ബഹൂനി രുക്ഖഛിദ്ദാനി, പഥബ്യാ വിവരാനി ച;
താനി ചേ നാഭിസമ്ഭോമ, ഹോതി നോ കാലപരിയായോ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - പണ്ഡിത, അമ്ഹാകം ഇതോ ഉത്തരിഗമനം നാമ നത്ഥി. ഇമസ്മിം പന അരഞ്ഞേ രുക്ഖഛിദ്ദാനി പഥവിയം വിവരാനി ച ബഹൂനി.

യദി താനി ന പാപുണാമ, **ഹോതി നോ കാലപരിയായോ**തി മരണമേവ നോ ഹോതീതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൭൫. ‘‘യോ ദന്ധകാലേ തരതി, തരണീയേ ച ദന്ധതി;
സുക്ഖപണ്ണംവ അക്കമ്മ, അത്ഥം ഭഞ്ജതി അത്തനോ.

൧൭൬. ‘‘യോ ദന്ധകാലേ ദന്ധേതി, തരണീയേ ച താരയി;
സസീവ രത്തിം വിഭജം, തസ്സത്ഥോ പരിപൂരതീ’’തി.

തത്ഥ **ദന്ധകാലേ**തി തേസം തേസം കമ്മാനം സണികം കത്തബ്ബകാലേ. **തരതീ**തി തുരിതതുരിതോ വേഗേന താനി കമ്മാനി കരോതി. **സുക്ഖപണ്ണംവാ**തി യഥാ വാതാതപസുക്ഖം താലപണ്ണം ബലവാ പുരിസോ അക്കമിത്വാ ഭഞ്ജേയ്യ, തത്ഥേവ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരേയ്യ, ഏവം സോ അത്തനോ അത്ഥം വുദ്ധിം ഭഞ്ജതി. **ദന്ധേതീ**തി ദന്ധയതി ദന്ധകാതബ്ബാനി കമ്മാനി ദന്ധമേവ കരോതി. **താരയീ**തി തുരിതകാതബ്ബാനി കമ്മാനി തുരിതോവ കരോതി. **സസീവ രത്തിം വിഭജ**ന്തി യഥാ ചന്ദോ ജുണ്ഹപക്ഖം രത്തിം ജോതയമാനോ കാളപക്ഖരത്തിതോ രത്തിം വിഭജന്തോ ദിവസേ ദിവസേ പരിപൂരതി, ഏവം തസ്സ പുരിസസ്സ അത്ഥോ പരിപൂരതീതി വുത്തം ഹോതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ അനലസോ ജാതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജകുമ്ഭോ ആലസിയഭിക്ഖു അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

രാജകുമ്ഭജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൪൬] ൬. കേസവജാതകവണ്ണനാ

മനുസ്സിന്ദം ജഹിത്വാനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ വിസ്സാസഭോജനം ആരബ്ഭ കഥേസി. അനാഥപിണ്ഡികസ്സ കിര ഗേഹേ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം നിബദ്ധഭത്തം ഹോതി, ഗേഹം നിച്ചകാലം ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ഓപാനഭൂതം കാസാവപജ്ജോതം ഇസിവാതപടിവാതം. അഥേകദിവസം രാജാ നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ സേട്ഠിനോ നിവേസനേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ദിസ്വാ ‘‘അഹമ്പി അരിയസങ്ഘസ്സ നിബദ്ധം ഭിക്ഖം ദസ്സാമീ’’തി വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം നിബദ്ധം ഭിക്ഖം പട്ഠപേസി. തതോ പട്ഠായ രാജനിവേസനേ നിബദ്ധം ഭിക്ഖാ ദിയ്യതി, തിവസ്സികഗന്ധസാലിഭോജനം പണീതം. വിസ്സാസേനപി സിനേഹേനപി സഹത്ഥാ ദായകാ നത്ഥി, രാജയുത്തേ ദാപേസി. ഭിക്ഖൂ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജിതും ന ഇച്ഛന്തി, നാനഗ്ഗരസഭത്തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഉപട്ഠാകകുലം ഗന്ത്വാ തം ഭത്തം തേസം ദത്വാ തേഹി ദിന്നം ലൂഖം വാ പണീതം വാ ഭുഞ്ജന്തി.

അഥേകദിവസം രഞ്ഞോ ബഹും ഫലാഫലം ആഹരിംസു. രാജാ ‘‘സങ്ഘസ്സ ദേഥാ’’തി ആഹ. മനുസ്സാ ഭത്തഗ്ഗം ഗന്ത്വാ ഏകഭിക്ഖുമ്പി അദിസ്വാ ‘‘ഏകോ ഭിക്ഖുപി നത്ഥീ’’തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. ‘‘നനു വേലായേവ താവാ’’തി?

‘‘ആമ, വേലാ, ഭിക്ഖൂ പന തുമ്ഹാകം ഗേഹേ ഭത്തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ വിസ്സാസികാനം ഉപട്ഠാകാനം ഗേഹം ഗന്ത്വാ തേസം ദത്വാ തേഹി ദിന്നം ലൂഖം വാ പണീതം വാ ഭുഞ്ജന്തീ’’തി. രാജാ ‘‘അമ്ഹാകം ഭത്തം പണീതം, കേന നു ഖോ കാരണേന അഭുത്വാ അഞ്ഞം ഭുഞ്ജന്തി, സത്ഥാരം പുച്ഛിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പുച്ഛി. സത്ഥാ ‘‘മഹാരാജ, ഭോജനം നാമ വിസ്സാസപരമം, തുമ്ഹാകം ഗേഹേ വിസ്സാസം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സിനേഹേന ദായകാനം അഭാവാ ഭിക്ഖൂ ഭത്തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ വിസ്സാസികട്ഠാനേ പരിഭുഞ്ജന്തി. മഹാരാജ, വിസ്സാസസദിസോ അഞ്ഞോ രസോ നാമ നത്ഥി, അവിസ്സാസികേന ദിന്നം ചതുമധുരമ്പി ഹി വിസ്സാസികേന ദിന്നം സാമാകഭത്തം ന അഗ്ഘതി. പോരാണകപണ്ഡിതാപി രോഗേ ഉപ്പന്നേ രഞ്ഞാ പഞ്ച വേജ്ജകുലാനി ഗഹേത്വാ ഭേസജ്ജേ കാരിതേപി രോഗേ അവൂപസന്തേ വിസ്സാസികാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ അലോണകം സാമാകനീവാരയാഗുഞ്ചേവ ഉദകമത്തസിത്തം അലോണകപണ്ണഞ്ച പരിഭുഞ്ജിത്വാ നിരോഗാ ജാതാ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ ബ്രാമ്ഹണകുലേ നിബ്ബത്തി, ‘‘കപ്പകുമാരോ’’തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തദാ കേസവോ നാമ താപസോ പഞ്ചഹി താപസസതേഹി പരിവുതോ ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ ഹിമവന്തേ വസതി. ബോധിസത്തോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചന്നം അന്തേവാസികസതാനം ജേട്ഠന്തേവാസികോ ഹുത്വാ വിഹാസി, കേസവതാപസസ്സ ഹിതജ്ഝാസയോ സസിനേഹോ അഹോസി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം അതിവിയ വിസ്സാസികാ അഹേസും. അപരഭാഗേ കേസവോ തേ താപസേ ആദായ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരം ഭിക്ഖായ പവിസിത്വാ രാജദ്വാരം അഗമാസി. രാജാ ഇസിഗണം ദിസ്വാ പക്കോസാപേത്വാ അന്തോനിവേസനേ ഭോജേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനേ വസാപേസി. അഥ വസ്സാരത്തേ അതിക്കന്തേ കേസവോ രാജാനം ആപുച്ഛി. രാജാ ‘‘ഭന്തേ, തുമ്ഹേ മഹല്ലകാ, അമ്ഹേ താവ ഉപനിസ്സായ വസഥ, ദഹരതാപസേ ഹിമവന്തം പേസേഥാ’’തി ആഹ. സോ ‘‘സാധൂ’’തി ജേട്ഠന്തേവാസികേന സദ്ധിം തേ ഹിമവന്തം പേസേത്വാ സയം ഏകകോവ ഓഹിയി. കപ്പോ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ താപസേഹി സദ്ധിം വസി.

കേസവോ കപ്പേന വിനാ വസന്തോ ഉക്കണ്ഠിത്വാ തം ദട്ഠുകാമോ ഹുത്വാ നിദ്ദം ന ലഭതി, തസ്സ നിദ്ദം അലഭന്തസ്സ സമ്മാ ആഹാരോ ന പരിണാമം ഗച്ഛതി, ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ അഹോസി, ബാള്ഹാ വേദനാ വത്തന്തി. രാജാ പഞ്ച വേജ്ജകുലാനി ഗഹേത്വാ താപസം പടിജഗ്ഗി, രോഗോ ന വൂപസമ്മതി. കേസവോ രാജാനം ആഹ ‘‘മഹാരാജ, കിം മയ്ഹം മരണം ഇച്ഛഥ, ഉദാഹു അരോഗഭാവ’’ന്തി ? ‘‘അരോഗഭാവം, ഭന്തേ’’തി. ‘‘തേന ഹി മം ഹിമവന്തം പേസേഥാ’’തി. ‘‘സാധു, ഭന്തേ’’തി രാജാ നാരദം നാമ അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘നാരദ, അമ്ഹാകം ഭദന്തം ഗഹേത്വാ വനചരകേഹി സദ്ധിം ഹിമവന്തം യാഹീ’’തി പേസേസി. നാരദോ തം തത്ഥ നേത്വാ പച്ചാഗമാസി. കേസവസ്സപി കപ്പേ ദിട്ഠമത്തേയേവ ചേതസികരോഗോ വൂപസന്തോ, ഉക്കണ്ഠാ പടിപ്പസ്സമ്ഭി. അഥസ്സ കപ്പോ അലോണകേന അധൂപനേന

ഉദകമത്തസിത്തപണ്ണേന സദ്ധിം സാമാകനീവാരയാഗും അദാസി, തസ്സ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ലോഹിതപക്ഖന്ദികാ പടിപ്പസ്സമ്ഭി.

പുന രാജാ നാരദം പേസേസി "ഗച്ഛ കേസവസ്സ താപസസ്സ പവത്തിം ജാനാഹീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ തം അരോഗം ദിസ്വാ "ഭന്തേ, ബാരാണസിരാജാ പഞ്ച വേജ്ജകുലാനി ഗഹേത്വാ പടിജഗ്ഗന്തോ തുമ്ഹേ അരോഗേ കാതും നാസക്ഖി, കഥം തേ കപ്പോ പടിജഗ്ഗീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൱൩൭. "മനുസ്സിന്ദം ജഹിത്വാന, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
കഥം നു ഭഗവാ കേസീ, കപ്പസ്സ രമതി അസ്സമേ"തി.

തത്ഥ **മനുസ്സിന്ദ**ന്തി മനുസ്സാനം ഇന്ദം ബാരാണസിരാജാനം. **കഥം നു ഭഗവാ കേസീ**തി കേന നു ഖോ ഉപായേന അയം അമ്ഹാകം ഭഗവാ കേസവതാപസോ കപ്പസ്സ അസ്സമേ രമതീതി.

ഏവം അഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സല്ലപന്തോ വിയ കേസവസ്സ അഭിരതികാരണം പുച്ഛി. തം സുത്വാ കേസവോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൱൩൮. "സാദൂനി രമണീയാനി, സന്തി വക്ഖാ മനോരമാ;
സുഭാസിതാനി കപ്പസ്സ, നാരദ രമയന്തി മ"ന്തി.

തത്ഥ **വക്ഖാ**തി രുക്ഖാ. പാളിയം പന "രുക്ഖാ"ത്വേവ ലിഖിതം. **സുഭാസിതാനീ**തി കപ്പേന കഥിതാനി സുഭാസിതാനി മം രമയന്തീതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ "ഏവം മം അഭിരമാപേന്തോ കപ്പോ അലോണകം അധൂപനം ഉദകസിത്തപണ്ണമിസ്സം സാമാകനീവാരയാഗും പായേസി, തായ മേ സരീരേ ബ്യാധി വൂപസമിതോ, അരോഗോ ജാതോമ്ഹീ"തി ആഹ. തം സുത്വാ നാരദോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൱൩൯. "സാലീനം ഓദനം ഭുഞ്ജേ, സുചിം മംസൂപസേചനം;
കഥം സാമാകനീവാരം, അലോണം ഛാദയന്തി ത"ന്തി.

തത്ഥ **ഭുഞ്ജേ**തി ഭുഞ്ജസി, അയമേവ വാ പാഠോ. **ഛാദയന്തീ**തി ഛാദയതി പീണേതി തോസേതി. ഗാഥാബന്ധസുഖത്ഥം പന അനുനാസികോ കതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ ത്വം സുചിം മംസൂപസേചനം രാജകുലേ രാജാരഹം സാലിഭത്തം ഭുഞ്ജസി, തം കഥമിദം സാമാകനീവാരം അലോണം പീണേതി തോസേതി, കഥം തേ ഏതം രുച്ചതീതി.

തം സുത്വാ കേസവോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൱൪. "സാദും വാ യദി വാസാദും, അപ്പം വാ യദി വാ ബഹും;
വിസ്സത്ഥോ യത്ഥ ഭുഞ്ജേയ്യ, വിസ്സാസപരമാ രസാ"തി.

തത്ഥ **യദി വാസാദു**ന്തി യദി വാ അസാദും. **വിസ്സത്ഥോ**തി നിരാസങ്കോ വിസ്സാസപത്തോ ഹുത്വാ. **യത്ഥ ഭുഞ്ജേയ്യാ**തി യസ്മിം നിവേസനേ ഏവം ഭുഞ്ജേയ്യ, തത്ഥ ഏവം ഭുത്തം യംകിഞ്ചി ഭോജനം സാദുമേവ. കസ്മാ? യസ്മാ **വിസ്സാസപരമാ രസാ,** വിസ്സാസോ പരമോ ഉത്തമോ ഏതേസന്തി വിസ്സാസപരമാ രസാ. വിസ്സാസസദിസോ ഹി അഞ്ഞോ രസോ നാമ നത്ഥി.

അവിസ്സാസികേന ഹി ദിന്നം ചതുമധുരമ്പി വിസ്സാസികേന ദിന്നം അമ്ബിലകഞ്ജിയം ന അഗ്ഘതീതി.

നാരദോ തസ്സ വചനം സുത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘കേസവോ ഇദം നാമ കഥേസീ’’തി ആചിക്ഖി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, നാരദോ സാരിപുത്തോ, കേസവോ ബകബ്രഹ്മാ, കപ്പോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കേസവജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൪൭] ൭. അയകൂടജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബായസന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലോകത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **മഹാകണ്ഹജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൬൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഉഗ്ഗഹിതസബ്ബസിപ്പോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തദാ മനുസ്സാ ദേവമങ്ഗലികാ ഹുത്വാ ബഹൂ അജേളകാദയോ മാരേത്വാ ദേവതാനം ബലികമ്മം കരോന്തി. ബോധിസത്തോ ‘‘പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ’’തി ഭേരിം ചരാപേസി. യക്ഖാ ബലികമ്മം അലഭമാനാ ബോധിസത്തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ ഹിമവന്തേ യക്ഖസമാഗമം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ മാരണത്ഥായ ഏകം കക്ഖളം യക്ഖം പേസേസും. സോ കണ്ണികമത്തം മഹന്തം ആദിത്തം അയകൂടം ഗഹേത്വാ ‘‘ഇമിനാ നം പഹരിത്വാ മാരേസ്സാമീ’’തി ആഗന്ത്വാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ ബോധിസത്തസ്സ സയനമത്ഥകേ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജമാനോ തം കാരണം ഞത്വാ ഇന്ദവജിരം ആദായ ഗന്ത്വാ യക്ഖസ്സ ഉപരി അട്ഠാസി. ബോധിസത്തോ യക്ഖം ദിസ്വാ ‘‘കിം നു ഖോ ഏസ മം രക്ഖമാനോ ഠിതോ, ഉദാഹു മാരേതുകാമോ’’തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. ‘‘സബ്ബായസം കൂടമതിപ്പമാണം, പഗ്ഗയ്ഹ യോ തിട്ഠസി അന്തലിക്ഖേ;
രക്ഖായ മേ ത്വം വിഹിതോ നുസജ്ജ, ഉദാഹു മേ ചേതയസേ
വധായാ’’തി.

തത്ഥ **വിഹിതോ നുസജ്ജാ**തി വിഹിതോ നു അസി അജ്ജ.

ബോധിസത്തോ പന യക്ഖമേവ പസ്സതി, ന സക്കം. യക്ഖോ സക്കസ്സ ഭയേന ബോധിസത്തം പഹരിതും ന സക്കോതി. സോ ബോധിസത്തസ്സ കഥം സുത്വാ ‘‘മഹാരാജ, നാഹം തവ രക്ഖണത്ഥായ ഠിതോ, ഇമിനാ പന ജലിതേന അയകൂടേന പഹരിത്വാ തം മാരേസ്സാമീതി ആഗതോമ്ഹി, സക്കസ്സ ഭയേന തം പഹരിതും ന സക്കോമീ’’തി ഏതമത്ഥം ദീപേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൨. ‘‘ദൂതോ അഹം രാജിധ രക്ഖസാനം, വധായ തുയ്ഹം
പഹിതോഹമസ്മി;

ഇന്ദോ ച തം രക്ഖതി ദേവരാജാ, തേനുത്തമങ്ഗം ന തേ ഫാലയാമീ’’തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫവ്വ്ന. ‘‘സചേ ച മം രക്ഖതി ദേവരാജാ, ദേവാനമിന്ദോ മഘവാ സുജമ്പതി;
കാമം പിസാചാ വിനദന്തു സബ്ബേ, ന സന്തസേ രക്ഖസിയാ പജായ.

ഫവ്വ്ർ. ‘‘കാമം കന്ദന്തു കുമ്ഭണ്ഡാ, സബ്ബേ പംസുപിസാചകാ;
നാലം പിസാചാ യുദ്ധായ, മഹതീ സാ വിഭിംസികാ’’തി.

തത്ഥ **രക്ഖസിയാ പജായാ**തി രക്ഖസിസങ്ഖാതായ പജായ, രക്ഖസസത്താനന്തി അത്ഥോ. **കുമ്ഭണ്ഡാ**തി കുമ്ഭമത്തരഹസ്സങ്ഗാ മഹോദരാ യക്ഖാ. **പംസുപിസാചകാ**തി സങ്കാരട്ഠാനേ പിസാചാ. **നാലന്തി** പിസാചാ നാമ മയാ സദ്ധിം യുദ്ധായ ന സമത്ഥാ. **മഹതീ സാ വിഭിംസികാ**തി യം പനേതേ യക്ഖാ സന്നിപതിത്വാ വിഭിംസികം ദസ്സേന്തി, സാ മഹതീ വിഭിംസികാ ഭയകാരണദസ്സനമത്തമേവ മയ്ഹം, ന പനാഹം ഭായാമീതി അത്ഥോ.

സക്കോ യക്ഖം പലാപേത്വാ മഹാസത്തം ഓവദിത്വാ ‘‘മാ ഭായി, മഹാരാജ, ഇതോ പട്ഠായ തവ രക്ഖാ മമായത്താ’’തി വത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

അയകൂടജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[ന്‍ർവ്വ] വ്യ. അരഞ്ഞജാതകവണ്ണനാ

അരഞ്ഞാ ഗാമമാഗമ്മാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **ചൂളനാരദകസ്സപജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൪൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ഭരിയായ കാലകതായ പുത്തം ഗഹേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഹിമവന്തേ വസന്തോ പുത്തം അസ്സമപദേ ഠപേത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ ഗച്ഛതി. തദാ ചോരേസു പച്ചന്തഗാമം പഹരിത്വാ കരമരേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേസു ഏകാ കുമാരികാ പലായിത്വാ തം അസ്സമപദം പത്വാ താപസകുമാരം പലോഭേത്വാ സീലവിനാസം പാപേത്വാ ‘‘ഏഹി ഗച്ഛാമാ’’തി ആഹ. ‘‘പിതാ താവ മേ ആഗച്ഛതു, തം പസ്സിത്വാ ഗമിസ്സാമീ’’തി. ‘‘തേന ഹി ദിസ്വാ ആഗച്ഛാ’’തി നിക്ഖമിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ നിസീദി. താപസകുമാരോ പിതരി ആഗതേ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫവ്വ്ഒ. ‘‘അരഞ്ഞാ ഗാമമാഗമ്മ, കിംസീലം കിംവതം അഹം;
പുരിസം താത സേവേയ്യം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ’’തി.

തത്ഥ **അരഞ്ഞാ ഗാമമാഗമ്മാ**തി താത അഹം ഇതോ അരഞ്ഞതോ മനുസ്സപഥം വസനത്ഥായ ഗതോ വസനഗാമം പത്വാ കിം കരോമീതി.

അഥസ്സ പിതാ ഓവാദം ദദന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫ്വ്വന്ത്. “യോ തം വിസ്സാസയേ താത, വിസ്സാസഞ്ച ഖമേയ്യ തേ;
സുസ്സൂസീ ച തിതിക്ഖീ ച, തം ഭജേഹി ഇതോ ഗതോ.

ഫ്വ്വഷ്. “യസ്സ കായേന വാചായ, മനസാ നത്ഥി ദുക്കടം;
ഉരസീവ പതിട്ഠായ, തം ഭജേഹി ഇതോ ഗതോ.

ഫ്വ്വപ്പ. “ഹലിദ്ദിരാഗം കപിചിത്തം, പുരിസം രാഗവിരാഗിനം;
താദിസം താത മാ സേവി, നിമ്മനുസ്സമ്പി ചേ സിയാ”തി.

തത്ഥ **യോ തം വിസ്സാസയേ**തി യോ പുരിസോ തം വിസ്സാസേയ്യ ന പരിസങ്കേയ്യ. **വിസ്സാസഞ്ച ഖമേയ്യ തേ**തി യോ ച അത്തനി കയിരമാനം തവ വിസ്സാസം പത്തോ നിരാസങ്കോ തം ഖമേയ്യ. **സുസ്സൂസീ**തി യോ ച തവ വിസ്സാസവചനം സോതുമിച്ഛതി. **തിതിക്ഖീ**തി യോ ച തയാ കതം അപരാധം ഖമതി. **തം ഭജേഹീ**തി തം പുരിസം ഭജേയ്യാസി പയിരുപാസേയ്യാസി. **ഉരസീവ പതിട്ഠായാ**തി യഥാ തസ്സ ഉരസി പതിട്ഠായ വഡ്ഢിതോ ഓരസപുത്തോ ത്വമ്പി താദിസോ ഉരസി പതിട്ഠിതപുത്തോ വിയ ഹുത്വാ ഏവരൂപം പുരിസം ഭജേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

ഹലിദ്ദിരാഗന്തി ഹലിദ്ദിരാഗസദിസം അഥിരചിത്തം. **കപിചിത്ത**ന്തി ലഹുപരിവത്തിതായ മക്കടചിത്തം. **രാഗവിരാഗിന**ന്തി മുഹുത്തേനേവ രജ്ജനവിരജ്ജനസഭാവം. **നിമ്മനുസ്സമ്പി ചേ സിയാ**തി സചേപി സകലം ജമ്ബുദീപതലം കായദുച്ചരിതാദിവിരഹിതസ്സ മനുസ്സസ്സ അഭാവേന നിമ്മനുസ്സം സിയാ , തഥാപി, താത, താദിസം ലഹുചിത്തം മാ സേവി, സബ്ബമ്പി മനുസ്സപഥം വിചിനിത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തഗുണസമ്പന്നമേവ ഭജേയ്യാസീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ താപസകുമാരോ “അഹം, താത, ഇമേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതം പുരിസം കത്ഥ ലഭിസ്സാമി, ന ഗച്ഛാമി, തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ സന്തികേ വസിസ്സാമീ”തി വത്വാ നിവത്തി. അഥസ്സ പിതാ കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. ഉഭോപി അപരിഹീനജ്ഝാനാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പുത്തോ ച കുമാരികാ ച ഏതേയേവ അഹേസും, പിതാ താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അരഞ്ഞജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൪൯] ൯. സന്ധിഭേദജാതകവണ്ണനാ

നേവ ഇത്ഥീസു സാമഞ്ഞന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പേസുഞ്ഞസിക്ഖാപദം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിം കിര സമയേ സത്ഥാ “ഛബ്ബഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരന്തീ”തി സുത്വാ തേ പക്കോസാപേത്വാ “സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം ഭണ്ഡനജാതാനം കലഹജാതാനം വിവാദാപന്നാനം പേസുഞ്ഞം ഉപസംഹരഥ, തേന

അനുപ്പന്നാനി ചേവ ഭണ്ഡനാനി ഉപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പന്നാനി ച ഭിയ്യോഭാവായ സംവത്തന്തീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ച''ന്തി വുത്തേ തേ ഭിക്ഖൂ ഗരഹിത്വാ ''ഭിക്ഖവേ, പിസുണാ വാചാ നാമ തിഖിണസത്തിപഹാരസദിസാ, ദള്ഹോ വിസ്സാസോപി തായ ഖിപ്പം ഭിജ്ജതി, തഞ്ച പന ഗഹേത്വാ അത്തനോ മേത്തിഭിന്ദനകജനോ സീഹഉസഭസദിസോ ഹോതീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ പിതു അച്ചയേന ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തദാ ഏകോ ഗോപാലകോ അരഞ്ഞേ ഗോകുലേസു ഗാവോ പടിജഗ്ഗിത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഏകം ഗബ്ഭിനിം അസല്ലക്ഖേത്വാ പഹായ ആഗതോ. തസ്സാ ഏകായ സീഹിയാ സദ്ധിം വിസ്സാസോ ഉപ്പജ്ജി. താ ഉഭോപി ദള്ഹമിത്താ ഹുത്വാ ഏകതോ വിചരന്തി. അപരഭാഗേ ഗാവീ വച്ഛകം, സീഹീ സീഹപോതകം വിജായി. തേ ഉഭോപി ജനാ കുലേന ആഗതമേത്തിയാ ദള്ഹമിത്താ ഹുത്വാ ഏകതോ വിചരന്തി . അഥേകോ വനചരകോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തേസം വിസ്സാസം ദിസ്വാ അരഞ്ഞേ ഉപ്പജ്ജനകഭണ്ഡം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ദത്വാ ''അപി തേ, സമ്മ, കിഞ്ചി അരഞ്ഞേ അച്ഛരിയം ദിട്ഠപുബ്ബ''ന്തി രഞ്ഞാ പുട്ഠോ ''ദേവ, അഞ്ഞം കിഞ്ചി ന പസ്സാമി, ഏകം പന സീഹഞ്ച ഉസഭഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസ്സാസികേ ഏകതോ വിചരന്തേ അദ്ദസ''ന്തി ആഹ. ''ഏതേസം തതിയേ ഉപ്പന്നേ ഭയം ഭവിസ്സതി, യദാ തേസം തതിയം പസ്സതി, അഥ മേ ആചിക്ഖേയ്യാസീ''തി. ''സാധു, ദേവാ''തി.

വനചരകേ പന ബാരാണസിം ഗതേ ഏകോ സിങ്ഗാലോ സീഹഞ്ച ഉസഭഞ്ച ഉപട്ഠഹി. വനചരകോ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ ''തതിയസ്സ ഉപ്പന്നഭാവം രഞ്ഞോ കഥേസ്സാമീ''തി നഗരം ഗതോ. സിങ്ഗാലോ ചിന്തേസി ''മയാ ഠപേത്വാ സീഹമംസഞ്ച ഉസഭമംസഞ്ച അഞ്ഞം അഖാദിതപുബ്ബം നാമ നത്ഥി, ഇമേ ഭിന്ദിത്വാ ഇമേസം മംസം ഖാദിസ്സാമീ''തി. സോ ''അയം തം ഏവം വദതി, അയം തം ഏവം വദതീ''തി ഉഭോപി തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഭിന്ദിത്വാ ന ചിരസ്സേവ കലഹം കാരേത്വാ മരണാകാരപ്പത്തേ അകാസി. വനചരകോപി ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ''തേസം, ദേവ, തതിയോ ഉപ്പന്നോ''തി ആഹ. ''കോ സോ''തി? ''സിങ്ഗാലോ, ദേവാ''തി. രാജാ ''സോ ഉഭോ മിത്തേ ഭിന്ദിത്വാ മാരാപേസ്സതി, മയം തേസം മതകാലേ സമ്പാപുണിസ്സാമാ''തി വത്വാ രഥം അഭിരുയ്ഹ വനചരകേന മഗ്ഗദേസകേന ഗച്ഛന്തോ തേസു അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം കത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്തേസു സമ്പാപുണി. സിങ്ഗാലോ പന ഹട്ഠതുട്ഠോ ഏകവാരം സീഹസ്സ മംസം ഖാദതി, ഏകവാരം ഉസഭസ്സ മംസം ഖാദതി. രാജാ തേ ഉഭോപി ജീവിതക്ഖയപ്പത്തേ ദിസ്വാ രഥേ ഠിതോവ സാരഥിനാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൯. ''നേവ ഇത്ഥീസു സാമഞ്ഞം, നാപി ഭക്ഖേസു സാരഥി;
അഥസ്സ സന്ധിഭേദസ്സ, പസ്സ യാവ സുചിന്തിതം.

൧൩൦. ''അസി തിക്ഖോവ മംസമ്ഹി, പേസുഞ്ഞം പരിവത്തതി;
യത്ഥൂസഭഞ്ച സീഹഞ്ച, ഭക്ഖയന്തി മിഗാധമാ.

൧൩൧. ''ഇമം സോ സയനം സേതി, യമിമം പസ്സസി സാരഥി;
യോ വാചം സന്ധിഭേദസ്സ, പിസുണസ്സ നിബോധതി.

൧൯"തേ ജനാ സുഖമേധന്തി, നരാ സഗ്ഗഗതാരിവ;
യേ വാചം സന്ധിഭേദസ്സ, നാവബോധന്തി സാരഥീ"തി.

തത്ഥ **നേവ ഇത്ഥീസൂ**തി സമ്മ സാരഥി, ഇമേസം ദ്വിന്നം ജനാനം നേവ ഇത്ഥീസു സാമഞ്ഞം അത്ഥി ന , ഭക്ഖേസുപി. അഞ്ഞമേവ ഹി ഇത്ഥിം സീഹോ സേവതി, അഞ്ഞം ഉസഭോ, അഞ്ഞം ഭക്ഖം സീഹോ ഖാദതി, അഞ്ഞം ഉസഭോതി അത്ഥോ. **അഥസ്സാ**തി ഏവം കലഹകാരണേ അവിജ്ജമാനേപി അഥ ഇമസ്സ മിത്തസന്ധിഭേദകസ്സ ദുട്ഠസിങ്ഗാലസ്സ "ഉഭിന്നം മംസം ഖാദിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഇമേ മാരേന്തസ്സ **പസ്സ യാവ സുചിന്തിതം,** സുചിന്തിതം ജാതന്തി അധിപ്പായോ. **യത്ഥാ**തി യസ്മിം പേസുഞ്ഞേ പരിവത്തമാനേ. ഉസഭഞ്ച സീഹഞ്ച മിഗാധമാ സിങ്ഗാലാ ഖാദന്തി, തം പേസുഞ്ഞം മംസമ്ഹി തിഖിണോ അസി വിയ മിത്തഭാവം ഛിന്ദന്തമേവ പരിവത്തതീതി ദീപേതി.

യമിമം പസ്സസീതി സമ്മ സാരഥി, യം ഇമം പസ്സസി ഇമേസം ദ്വിന്നം മതസയനം, അഞ്ഞോപി യോ പുഗ്ഗലോ സന്ധിഭേദസ്സ പിസുണസ്സ പിസുണവാചം നിബോധതി ഗണ്ഹാതി, സോ ഇമം സയനം സേതി, ഏവമേവം മരതീതി ദസ്സേതി. **സുഖമേധന്തീ**തി സുഖം വിന്ദന്തി ലഭന്തി. **നരാ സഗ്ഗഗതാരിവാ**തി സഗ്ഗഗതാ ദിബ്ബഭോഗസമങ്ഗിനോ നരാ വിയ തേ സുഖം വിന്ദന്തി. **നാവബോധന്തീ**തി ന സാരതോ പച്ചേന്തി, താദിസം പന വചനം സുത്വാ ചോദേത്വാ സാരേത്വാ മേത്തിം അഭിന്ദിത്വാ പാകതികാവ ഹോന്തീതി.

രാജാ ഇമാ ഗാഥാ ഭാസിത്വാ സീഹസ്സ കേസരചമ്മനഖദാഠാ ഗാഹാപേത്വാ നഗരമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബാരാണസിരാജാ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സന്ധിഭേദജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൫൦] ൧൦. ദേവതാപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ

ഹന്തി ഹത്ഥേഹി പാദേഹീതി അയം ദേവതാപുച്ഛാ **ഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

ദേവതാപഞ്ഹജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ചൂളകുണാലവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

ജാതകുദ്ദാനം -

കാലിങ്ഗോ അസ്സാരോഹോ ച, ഏകരാജാ ച ദദ്ദരോ;
സീലവീമംസസുജാതാ, പലാസോ സകുണോ ഛവോ;
സേയ്യോതി ദസ ജാതകാ.

പുചിമന്ദോ കസ്സപോ ച, ഖന്തിവാദീ ലോഹകുമ്ഭീ;
സബ്ബമംസലാഭീ സസോ, മതാരോദകണവേരാ;
തിത്തിരോ സുച്ചജോ ദസ.

കുടിദൂസോ ദുദ്ദഭായോ, ബ്രഹ്മദത്തചമ്മസാടകോ;
ഗോധരാജാ ച കക്കാരു, കാകവതീ നനു സോചിയോ;
കാളബാഹു സീലവീമംസോ ദസ.

കോകാലികോ രഥലട്ഠി, പക്കഗോധരാജോവാദാ;
ജമ്ബുകബ്രഹാഛത്തോ ച, പീഠഥുസാ ച ബാവേരു;
വിസയ്ഹസേട്ഠി ദസധാ.

കിന്നരീവാനരകുന്തിനീ, അമ്ബഹാരീ ഗജകുമ്ഭോ;
കേസവായകൂടാരഞ്ഞം, സന്ധിഭേദോ ദേവതാപഞ്ഹാ.

വഗ്ഗുദ്ദാനം -

കാലിങ്ഗോ പുചിമന്ദോ ച, കുടിദൂസകകോകിലാ;
ചൂളകുണാലവഗ്ഗോതി, പഞ്ചവഗ്ഗാ ചതുക്കമ്ഹി;
ഹോന്തി പഞ്ഞാസ ജാതകാ.

ചതുക്കനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. പഞ്ചകനിപാതോ

൧. മണികുണ്ഡലവഗ്ഗോ

[൩൫൧] ൧. മണികുണ്ഡലജാതകവണ്ണനാ

ജീനോ രഥസ്സം മണികുണ്ഡലേ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ അന്തേപുരേ സബ്ബത്ഥസാധകം പദുട്ഠാമച്ചം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധ പന ബോധിസത്തോ ബാരാണസിരാജാ അഹോസി. പദുട്ഠാമച്ചോ കോസലരാജാനം ആനേത്വാ കാസിരജ്ജം ഗാഹാപേത്വാ ബാരാണസിരാജാനം ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരേ പക്ഖിപാപേസി. രാജാ ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദി, ചോരരഞ്ഞോ സരീരേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ ബാരാണസിരാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. "ജീനോ രഥസ്സം മണികുണ്ഡലേ ച, പുത്തേ ച ദാരേ ച തഥേവ ജീനോ;
സബ്ബേസു ഭോഗേസു അസേസകേസു, കസ്മാ ന സന്തപ്പസി
സോകകാലേ"തി.

തത്ഥ **ജീനോ രഥസ്സം മണികുണ്ഡലേ ചാ**തി മഹാരാജ, ത്വം രഥഞ്ച അസ്സഞ്ച മണികുണ്ഡലാനി ച ജീനോ, "ജീനോ രഥസ്സേ ച മണികുണ്ഡലേ ചാ"തിപി പാഠോ. **അസേസകേസൂ**തി നിസ്സേസകേസു.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨. "പുബ്ബേവ മച്ചം വിജഹന്തി ഭോഗാ, മച്ചോ വാ തേ പുബ്ബതരം ജഹാതി;
അസസ്സതാ ഭോഗിനോ കാമകാമി, തസ്മാ ന സോചാമഹം സോകകാലേ.

൩. "ഉദേതി ആപൂരതി വേതി ചന്ദോ, അത്ഥം തപേത്വാന പലേതി
സൂരിയോ;
വിദിതാ മയാ സത്തുക ലോകധമ്മാ, തസ്മാ ന സോചാമഹം
സോകകാലേ"തി.

തത്ഥ **പുബ്ബേവ മച്ച**ന്തി മച്ചം വാ ഭോഗാ പുബ്ബേവ പഠമതരഞ്ഞേവ വിജഹന്തി, മച്ചോ വാ തേ ഭോഗേ പുബ്ബതരം ജഹാതി. **കാമകാമീ**തി ചോരരാജാനം ആലപതി. അമ്ഭോ, കാമേ കാമയമാന കാമകാമി ഭോഗിനോ നാമ ലോകേ അസസ്സതാ, ഭോഗേസു വാ നട്ഠേസു ജീവമാനാവ അഭോഗിനോ ഹോന്തി, ഭോഗേ വാ പഹായ സയം നസ്സന്തി, തസ്മാ അഹം മഹാജനസ്സ സോകകാലേപി ന സോചാമീതി അത്ഥോ. **വിദിതാ മയാ സത്തുക ലോകധമ്മാ**തി ചോരരാജാനം ആലപതി. അമ്ഭോ, സത്തുക, മയാ ലാഭോ അലാഭോ യസോ അയസോതിആദയോ ലോകധമ്മാ വിദിതാ. യഥേവ ഹി ചന്ദോ ഉദേതി ച പൂരതി ച പുന ച ഖീയതി, യഥാ ച സൂരിയോ അന്ധകാരം വിധമന്തോ മഹന്തം ആലോകം തപേത്വാന പുന സായം അത്ഥം പലേതി അത്ഥം ഗച്ഛതി ന ദിസ്സതി, ഏവമേവ ഭോഗാ ഉപ്പജ്ജന്തി ച നസ്സന്തി ച, തത്ഥ കിം സോകേന, തസ്മാ ന സോചാമീതി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തോ ചോരരഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഇദാനി തമേവ ചോരം ഗരഹന്തോ ആഹ -

൪. “അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധു, അസഞ്ഞതോ പബ്ബജിതോ ന സാധു;
രാജാ ന സാധു അനിസമ്മകാരീ, യോ പണ്ഡിതോ കോധനോ തം ന സാധു.

൫. “നിസമ്മ ഖത്തിയോ കയിരാ, നാനിസമ്മ ദിസമ്പതി;
നിസമ്മകാരിനോ രാജ, യസോ കിത്തി ച വഡ്ഢതീ”തി.

ഇമാ പന ദ്വേ ഗാഥാ ഹേട്ഠാ വിത്ഥാരിതായേവ. ചോരരാജാ ബോധിസത്തം ഖമാപേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ അത്തനോ ജനപദമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കോസലരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മണികുണ്ഡലജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൫൨] ൨. സുജാതജാതകവണ്ണനാ

കിം നു സന്തരമാനോവാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മതപിതികം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര പിതരി മതേ പരിദേവമാനോ വിചരതി, സോകം വിനോദേതും ന സക്കോതി. അഥ സത്ഥാ തസ്സ സോതാപത്തിഫലൂപനിസ്സയം ദിസ്വാ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാസമണം ആദായ തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസിന്നോ തം വന്ദിത്വാ നിസിന്നം “കിം, ഉപാസക, സോചസീ”തി വത്വാ “ആമ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ആവുസോ, പോരാണകപണ്ഡിതാ പണ്ഡിതാനം വചനം സുത്വാ പിതരി കാലകതേ ന സോചിംസൂ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കുടുമ്ബികഗേഹേ നിബ്ബത്തി, “സുജാതകുമാരോ”തിസ്സ നാമം കരിംസു. തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ പിതാമഹോ കാലമകാസി. അഥസ്സ പിതാ പിതു കാലകിരിയതോ പട്ഠായ സോകസമപ്പിതോ ആളാഹനം ഗന്ത്വാ ആളാഹനതോ അട്ഠീനി ആഹരിത്വാ അത്തനോ ആരാമേ മത്തികാഥൂപം കത്വാ താനി തത്ഥ നിദഹിത്വാ ഗതഗതവേലായ ഥൂപം പുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ ചേതിയം ആവിജ്ഝന്തോ പരിദേവതി, നേവ ന്ഹായതി ന ലിമ്പതി ന ഭുഞ്ജതി ന കമ്മന്തേ വിചാരേതി. തം ദിസ്വാ ബോധിസത്തോ “പിതാ മേ അയ്യകസ്സ മതകാലതോ പട്ഠായ സോകാഭിഭൂതോ ചരതി, ഠപേത്വാ പന മം അഞ്ഞോ ഏതം സഞ്ഞാപേതും ന സക്കോതി, ഏകേന നം ഉപായേന നിസ്സോകം കരിസ്സാമീ”തി ബഹിഗാമേ ഏകം മതഗോണം ദിസ്വാ തിണഞ്ച പാനീയഞ്ച ആഹരിത്വാ തസ്സ പുരതോ ഠപേത്വാ “ഖാദ, ഖാദ, പിവ, പിവാ”തി ആഹ. ആഗതാഗതാ നം ദിസ്വാ “സമ്മ സുജാത, കിം ഉമ്മത്തകോസി, മതഗോണസ്സ തിണോദകം ദേസീ”തി വദന്തി. സോ ന കിഞ്ചി പടിവദതി. അഥസ്സ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ “പുത്തോ തേ ഉമ്മത്തകോ ജാതോ, മതഗോണസ്സ്സ തിണോദകം ദേതീ”തി ആഹംസു. തം സുത്വാ കുടുമ്ബികസ്സ പിതുസോകോ അപഗതോ, പുത്തസോകോ പതിട്ഠിതോ. സോ വേഗേനാഗന്ത്വാ “നനു ത്വം, താത സുജാത, പണ്ഡിതോസി, കിംകാരണാ മതഗോണസ്സ തിണോദകം ദേസീ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൲. ‘‘കിം നു സന്തരമാനോവ, ലായിത്വാ ഹരിതം തിണം;
ഖാദ ഖാദാതി ലപസി, ഗതസത്തം ജരഗ്ഗവം.

൳. ‘‘ന ഹി അന്നേന പാനേന, മതോ ഗോണോ സമുട്ഠഹേ;
ത്വഞ്ച തുച്ഛം വിലപസി, യഥാ തം ദുമ്മതീ തഥാ’’തി.

തത്ഥ **സന്തരമാനോവാ**തി തുരിതോ വിയ ഹുത്വാ. **ലായിത്വാ**തി ലുനിത്വാ. **ലപസീ**തി വിലപസി. **ഗതസത്തം ജരഗ്ഗവ**ന്തി വിഗതജീവിതം ജിണ്ണഗോണം. **യഥാ തന്തി** ഏത്ഥ **ത**ന്തി നിപാതമത്തം, യഥാ ദുമ്മതി അപ്പപഞ്ഞോ വിലപേയ്യ, തഥാ ത്വം തുച്ഛം വിലപസീതി.

തതോ ബോധിസത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൴. ‘‘തഥേവ തിട്ഠതി സീസം, ഹത്ഥപാദാ ച വാലധി;
സോതാ തഥേവ തിട്ഠന്തി, മഞ്ഞേ ഗോണോ സമുട്ഠഹേ.

൵. ‘‘നേവയ്യകസ്സ സീസഞ്ച, ഹത്ഥപാദാ ച ദിസ്സരേ;
രുദം മത്തികഥൂപസ്മിം, നനു ത്വഞ്ഞേവ ദുമ്മതീ’’തി.

തത്ഥ **തഥേവാ**തി യഥാ പുബ്ബേ ഠിതം, തഥേവ തിട്ഠതി. **മഞ്ഞേ**തി ഏതേസം സീസാദീനം തഥേവ ഠിതത്താ അയം ഗോണോ സമുട്ഠഹേയ്യാതി മഞ്ഞാമി. **നേവയ്യകസ്സ സീസഞ്ചാ**തി അയ്യകസ്സ പന സീസഞ്ച ഹത്ഥപാദാ ച ന ദിസ്സന്തി. ‘‘പിട്ഠിപാദാ ന ദിസ്സരേ’’തിപി പാഠോ. **നനു ത്വഞ്ഞേവ ദുമ്മതീ**തി അഹം താവ സീസാദീനി പസ്സന്തോ ഏവം കരോമി, ത്വം പന ന കിഞ്ചി പസ്സസി, ഝാപിതട്ഠാനതോ അട്ഠീനി ആഹരിത്വാ മത്തികാഥൂപം കത്വാ പരിദേവസി. ഇതി മം പടിച്ച സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന നനു ത്വഞ്ഞേവ ദുമ്മതി. ഭിജ്ജനധമ്മാ നാമ സങ്ഖാരാ ഭിജ്ജന്തി, തത്ഥ കാ പരിദേവനാതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ പിതാ ‘‘മമ പുത്തോ പണ്ഡിതോ ഇധലോകപരലോകകിച്ചം ജാനാതി, മമ സഞ്ഞാപനത്ഥായ ഏതം കമ്മം അകാസീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘താത സുജാതപണ്ഡിത, ‘സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ’തി മേ ഞാതാ, ഇതോ പട്ഠായ ന സോചിസ്സാമി, പിതുസോകഹരണകപുത്തേന നാമ താദിസേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി വത്വാ പുത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ആഹ -

൰. ‘‘ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൰൧. ‘‘അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, യമാസി ഹദയസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പിതുസോകം അപാനുദി.

൰൨. ‘‘സോഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, വീതസോകോ അനാവിലോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന മാണവ.

൰൩. ‘‘ഏവം കരോന്തി സപ്പഞ്ഞാ, യേ ഹോന്തി അനുകമ്പകാ;
വിനിവത്തേന്തി സോകമ്ഹാ, സുജാതോ പിതരം യഥാ’’തി.

തത്ഥ **നിബ്ബാപയേ**തി നിബ്ബാപയി. **ദര**ന്തി സോകദരഥം. **സുജാതോ പിതരം യഥാ**തി യഥാ മമ പുത്തോ സുജാതോ മം പിതരം സമാനം അത്തനോ

സപ്പഞ്ഞതായ സോകമ്ഹാ വിനിവത്തയി, ഏവം അഞ്ഞേപി സപ്പഞ്ഞാ സോകമ്ഹാ വിനിവത്തയന്തീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ സുജാതോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സുജാതജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൫൩] ൩. വേനസാഖജാതകവണ്ണനാ

നയിദം നിച്ചം ഭവിതബ്ബന്തി ഇദം സത്ഥാ ഭഗ്ഗേസു സംസുമാരഗിരം നിസ്സായ ഭേസകളാവനേ വിഹരന്തോ ബോധിരാജകുമാരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ബോധിരാജകുമാരോ നാമ ഉദേനസ്സ രഞ്ഞോ പുത്തോ തസ്മിം കാലേ സംസുമാരഗിരേ വസന്തോ ഏകം പരിയോദാതസിപ്പം വഡ്ഢകിം പക്കോസാപേത്വാ അഞ്ഞേഹി രാജൂഹി അസദിസം കത്വാ കോകനദം നാമ പാസാദം കാരാപേസി. കാരാപേത്വാ ച പന ''അയം വഡ്ഢകീ അഞ്ഞസ്സപി രഞ്ഞോ ഏവരൂപം പാസാദം കരേയ്യാ''തി മച്ഛരായന്തോ തസ്സ അക്ഖീനി ഉപ്പാടാപേസി. തേനസ്സ അക്ഖീനം ഉപ്പാടിതഭാവോ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ പാകടോ ജാതോ. തസ്മാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, ബോധിരാജകുമാരോ കിര തഥാരൂപസ്സ വഡ്ഢകിനോ അക്ഖീനി ഉപ്പാടാപേസി, അഹോ കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോവ. ന കേവലഞ്ച ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഖത്തിയസഹസ്സാനം അക്ഖീനി ഉപ്പാടാപേത്വാ മാരേത്വാ തേസം മംസേന ബലികമ്മം കാരേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹോസി. ജമ്ബുദീപതലേ ഖത്തിയമാണവാ ബ്രാഹ്മണമാണവാ ച തസ്സേവ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിംസു. ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ നാമ തസ്സ സന്തികേ തയോ വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹി. സോ പന പകതിയാപി കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ അഹോസി. ബോധിസത്തോ അങ്ഗവിജ്ജാവസേന തസ്സ കക്ഖളഫരുസസാഹസികഭാവം ഞത്വാ ''താത, ത്വം കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ, ഫരുസേന നാമ ലദ്ധം ഇസ്സരിയം അചിരട്ഠിതികം ഹോതി, സോ ഇസ്സരിയേ വിനട്ഠേ ഭിന്നനാവോ വിയ സമുദ്ദേ പതിട്ഠം ന ലഭതി, തസ്മാ മാ ഏവരൂപോ അഹോസീ''തി തം ഓവദന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪. ''നയിദം നിച്ചം ഭവിതബ്ബം ബ്രഹ്മദത്ത, ഖേമം സുഭിക്ഖം സുഖതാ ච കായേ;
അത്ഥച്ചയേ മാ അഹു സമ്പമൂള്ഹോ, ഭിന്നപ്ലവോ സാഗരസ്സേവ മജ്ഝേ.

൧൫. ''യാനി കരോതി പുരിസോ, താനി അത്തനി പസ്സതി;
കല്യാണകാരീ കല്യാണം, പാപകാരീ ച പാപകം;
യാദിസം വപതേ ബീജം, താദിസം ഹരതേ ഫല''ന്തി.

തഥ **സുഖതാ ച കായേ**തി താത ബ്രഹ്മദത്ത, യദേതം ഖേമം വാ സുഭിക്ഖം വാ യാ വാ ഏസാ സുഖതാ കായേ, ഇദം സബ്ബം ഇമേസം സത്താനം നിച്ചം സബ്ബകാലമേവ ന ഭവതി, ഇദം പന അനിച്ചം ഹുത്വാ അഭാവധമ്മം. **അത്ഥച്ചയേ**തി സോ ത്വം അനിച്ചതാവസേന ഇസ്സരിയേ വിഗതേ അത്തനോ അത്ഥസ്സ അച്ചയേ യഥാ നാമ ഭിന്നപ്ലവോ ഭിന്നനാവോ മനുസ്സോ സാഗരമജ്ഝേ പതിട്ഠം അലഭന്തോ സമ്പമൂള്ഹോ ഹോതി, ഏവം മാ അഹു സമ്പമൂള്ഹോ. **താനി അത്തനി പസ്സതീ**തി തേസം കമ്മാനം വിപാകം വിന്ദന്തോ താനി അത്തനി പസ്സതി നാമ.

സോ ആചരിയം വന്ദിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പിതു സിപ്പം ദസ്സേത്വാ ഓപരജ്ജേ പതിട്ഠായ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പാപുണി. തസ്സ പിങ്ഗിയോ നാമ പുരോഹിതോ അഹോസി കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ. സോ യസലോഭേന ചിന്തേസി "യംനൂനാഹം ഇമിനാ രഞ്ഞാ സകലജമ്ബുദീപേ സബ്ബേ രാജാനോ ഗാഹാപേയ്യം, ഏവമേസ ഏകരാജാ ഭവിസ്സതി, അഹമ്പി ഏകപുരോഹിതോ ഭവിസ്സാമീ"തി. സോ തം രാജാനം അത്തനോ കഥം ഗാഹാപേസി. രാജാ മഹതിയാ സേനായ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകസ്സ രഞ്ഞോ നഗരം രുന്ധിത്വാ തം രാജാനം ഗണ്ഹി. ഏതേനുപായേന സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ രാജസഹസ്സപരിവുതോ "തക്കസിലായം രജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി അഗമാസി. ബോധിസത്തോ നഗരം പടിസങ്ഖരിത്വാ പരേഹി അപ്പധംസിയം അകാസി.

ബാരാണസിരാജാ ഗങ്ഗാനദീതീരേ മഹതോ നിഗ്രോധരുക്ഖസ്സ മൂലേ സാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ ഉപരി വിതാനം കാരാപേത്വാ സയനം പഞ്ഞപേത്വാ നിവാസം ഗണ്ഹി. സോ ജമ്ബുദീപതലേ സഹസ്സരാജാനോ ഗഹേത്വാ യുജ്ഝമാനോപി തക്കസിലം ഗഹേതും അസക്കോന്തോ അത്തനോ പുരോഹിതം പുച്ഛി "ആചരിയ, മയം എത്തകേഹി രാജൂഹി സദ്ധിം ആഗന്ത്വാപി തക്കസിലം ഗഹേതും ന സക്കോമ, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ"ന്തി. "മഹാരാജ, സഹസ്സരാജൂനം അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ മാരേത്വാ കുച്ഛിം ഫാലേത്വാ പഞ്ചമധുരമംസം ആദായ ഇമസ്മിം നിഗ്രോധേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ ബലികമ്മം കത്വാ അന്തവട്ടീഹി രുക്ഖം പരിക്ഖിപിത്വാ ലോഹിതപഞ്ചങ്ഗുലികാനി കരോമ, ഏവം നോ ഖിപ്പമേവ ജയോ ഭവിസ്സതീ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ അന്തോസാണിയം മഹാബലേ മല്ലേ ഠപേത്വാ ഏകമേകം രാജാനം പക്കോസാപേത്വാ നിപ്പീളനേന വിസഞ്ഞം കാരേത്വാ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ മാരേത്വാ മംസം ആദായ കളേവരാനി ഗങ്ഗായം പവാഹേത്വാ വുത്തപ്പകാരം ബലികമ്മം കാരേത്വാ ബലിഭേരിം ആകോടാപേത്വാ യുദ്ധായ ഗതോ.

അഥസ്സ അട്ടാലകതോ ഏകോ യക്ഖോ ആഗന്ത്വാ ദക്ഖിണക്ഖിം ഉപ്പാടേത്വാ അഗമാസി, അഥസ്സ മഹതീ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി. സോ വേദനാപ്പത്തോ ആഗന്ത്വാ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ പഞ്ഞത്താസനേ ഉത്താനകോ നിപജ്ജി. തസ്മിം ഖണേ ഏകോ ഗിജ്ഝോ ഏകം തിഖിണകോടികം അട്ഠിം ഗഹേത്വാ രുക്ഖഗ്ഗേ നിസിന്നോ മംസം ഖാദിത്വാ അട്ഠിം വിസ്സജ്ജേസി, അട്ഠികോടി ആഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ വാമക്ഖിമ്ഹി അയസൂലം വിയ പതിത്വാ അക്ഖിം ഭിന്ദി. തസ്മിം ഖണേ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സല്ലക്ഖേസി. സോ "അമ്ഹാകം ആചരിയോ 'ഇമേ സത്താ ബീജാനുരൂപം ഫലം വിയ കമ്മാനുരൂപം വിപാകം

അനുഭോന്തീ'തി കഥേന്തോ ഇദം ദിസ്വാ കഥേസി മഞ്ഞേ"തി വത്വാ വിലപന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬. "ഇദം തദാചരിയവചോ, പാരാസരിയോ യദബ്രവി;
'മാ സു ത്വം അകരി പാപം, യം ത്വം പച്ഛാ കതം തപേ'.

൧൭. "അയമേവ സോ പിങ്ഗിയ വേനസാഖോ, യമ്ഹി ഘാതയിം ഖത്തിയാനം സഹസ്സം;
അലങ്കതേ ചന്ദനസാരാനുലിത്തേ, തമേവ ദുക്ഖം പച്ചാഗതം മമ"ന്തി.

തത്ഥ **ഇദം തദാചരിയവചോ**തി ഇദം തം ആചരിയസ്സ വചനം. **പാരാസരിയോ**തി തം ഗോത്തേന കിത്തേതി. **പച്ഛാ കത**ന്തി യം പാപം തയാ കതം, പച്ഛാ തം തപേയ്യ കിലമേയ്യ, തം മാ കരീതി ഓവാദം അദാസി, അഹം പനസ്സ വചനം ന കരിന്തി. **അയമേവാ**തി നിഗ്രോധരുക്ഖം ദസ്സേന്തോ വിലപതി. **വേനസാഖോ**തി പത്ഥടസാഖോ. **യമ്ഹി ഘാതയി**ന്തി യമ്ഹി രുക്ഖേ ഖത്തിയസഹസ്സം മാരേസിം. **അലങ്കതേ ചന്ദനസാരാനുലിത്തേ**തി രാജാലങ്കാരേഹി അലങ്കതേ ലോഹിതചന്ദനസാരാനുലിത്തേ തേ ഖത്തിയേ യത്ഥാഹം ഘാതേസിം , അയമേവ സോ രുക്ഖോ ഇദാനി മയ്ഹം കിഞ്ചി പരിത്താണം കാതും ന സക്കോതീതി ദീപേതി. **തമേവ ദുക്ഖ**ന്തി യം മയാ പരേസം അക്ഖിഉപ്പാടനദുക്ഖം കതം, ഇദം മേ തഥേവ പടിആഗതം, ഇദാനി നോ ആചരിയസ്സ വചനം മത്ഥകം പത്തന്തി പരിദേവതി.

സോ ഏവം പരിദേവമാനോ അഗ്ഗമഹേസിം അനുസ്സരിത്വാ -

൧൮. "സാമാ ച ഖോ ചന്ദനലിത്തഗത്താ, ലട്ഠീവ സോഭഞ്ജനകസ്സ ഉഗ്ഗതാ;
അദിസ്വാ കാലം കരിസ്സാമി ഉബ്ബരിം, തം മേ ഇതോ ദുക്ഖതരം ഭവിസ്സതീ"തി. -

ഗാഥമാഹ -

തസ്സത്ഥോ - മമ ഭരിയാ സുവണ്ണസാമാ ഉബ്ബരീ യഥാ നാമ സിഗ്ഗുരുക്ഖസ്സ ഉജു ഉഗ്ഗതാ സാഖാ മന്ദമാലുതേരിതാ കമ്പമാനാ സോഭതി, ഏവം ഇത്ഥിവിലാസം കുരുമാനാ സോഭതി, തമഹം ഇദാനി അക്ഖീനം ഭിന്നത്താ ഉബ്ബരിം അദിസ്വാവ കാലം കരിസ്സാമി, തം മേ തസ്സാ അദസ്സനം ഇതോ മരണദുക്ഖതോപി ദുക്ഖതരം ഭവിസ്സതീതി.

സോ ഏവം വിലപന്തോവ മരിത്വാ നിരയേ നിബ്ബത്തി. ന നം ഇസ്സരിയലുദ്ധോ പുരോഹിതോ പരിത്താണം കാതും സക്ഖി, ന അത്തനോ ഇസ്സരിയം. തസ്മിം മതമത്തേയേവ ബലകായോ ഭിജ്ജിത്വാ പലായി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബാരാണസിരാജാ ബോധിരാജകുമാരോ അഹോസി, പിങ്ഗിയോ ദേവദത്തോ, ദിസാപാമോക്ഖാചരിയോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വേനസാഖജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൫൪] ൪. ഉരഗജാതകവണ്ണനാ

ഉരഗോവ തചം ജിണ്ണന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മതപുത്തകം കുടുമ്ബികം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന മതഭരിയമതപിതികവത്ഥുസദിസമേവ. ഇധാപി തഥേവ സത്ഥാ തസ്സ നിവേസനം ഗന്ത്വാ തം ആഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നം "കിം, ആവുസോ, സോചസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ഭന്തേ , പുത്തസ്സ മേ മതകാലതോ പട്ഠായ സോചാമീ"തി വുത്തേ "ആവുസോ, ഭിജ്ജനധമ്മം നാമ ഭിജ്ജതി, നസ്സനധമ്മം നാമ നസ്സതി, തഞ്ച ഖോ ന ഏകസ്മിംയേവ കുലേ, നാപി ഏകസ്മിഞ്ഞേവ ഗാമേ, അഥ ഖോ അപരിമാണേസു ചക്കവാളേസു തീസു ഭവേസു അമരണധമ്മോ നാമ നത്ഥി, തബ്ഭാവേനേവ ഠാതും സമത്ഥോ ഏകസങ്ഖാരോപി സസ്സതോ നാമ നത്ഥി, സബ്ബേ സത്താ മരണധമ്മാ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ ഭിജ്ജനധമ്മാ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി പുത്തേ മതേ 'മരണധമ്മം മതം, നസ്സനധമ്മം നട്ഠ'ന്തി ന സോചിംസൂ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ദ്വാരഗാമകേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ കസികമ്മേന ജീവികം കപ്പേസി. തസ്സ പുത്തോ ച ധീതാ ചാതി ദ്വേ ദാരകാ അഹേസും. സോ പുത്തസ്സ വയപ്പത്തസ്സ സമാനകുലതോ കുമാരികം ആഹരിത്വാ അദാസി, ഇതി തേ ദാസിയാ സദ്ധിം ഛ ജനാ അഹേസും - ബോധിസത്തോ, ഭരിയാ, പുത്തോ, ധീതാ, സുണിസാ, ദാസീതി. തേ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ പിയസംവാസാ അഹേസും. ബോധിസത്തോ സേസാനം പഞ്ചന്നം ഏവം ഓവാദം ദേതി "തുമ്ഹേ യഥാലദ്ധനിയാമേനേവ ദാനം ദേഥ, സീലം രക്ഖഥ, ഉപോസഥകമ്മം കരോഥ, മരണസ്സതിം ഭാവേഥ, തുമ്ഹാകം മരണഭാവം സല്ലക്ഖേഥ, ഇമേസഞ്ഹി സത്താനം മരണം ധുവം, ജീവിതം അദ്ധുവം, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ ഖയവയധമ്മിനോവ, രത്തിഞ്ച ദിവാ ച അപ്പമത്താ ഹോഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി ഓവാദം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അപ്പമത്താ മരണസ്സതിം ഭാവേന്തി.

അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ പുത്തേന സദ്ധിം ഖേത്തം ഗന്ത്വാ കസതി. പുത്തോ കചവരം സങ്കഡ്ഢിത്വാ ഝാപേതി. തസ്സാവിദൂരേ ഏകസ്മിം വമ്മികേ ആസീവിസോ അത്ഥി. ധൂമോ തസ്സ അക്ഖീനി പഹരി. സോ കുദ്ധോ നിക്ഖമിത്വാ "ഇമം നിസ്സായ മയ്ഹം ഭയ"ന്തി ചതസ്സോ ദാഠാ നിമുജ്ജാപേന്തോ തം ഡംസി, സോ പരിവത്തിത്വാ പതിതോ. ബോധിസത്തോ പരിവത്തിത്വാ തം പതിതം ദിസ്വാ ഗോണേ ഠപേത്വാ ഗന്ത്വാ തസ്സ മതഭാവം ഞത്വാ തം ഉക്ഖിപിത്വാ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ പാരുപിത്വാ നേവ രോദി ന പരിദേവി - "ഭിജ്ജനധമ്മം പന ഭിന്നം, മരണധമ്മം മതം, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചാ മരണനിപ്ഫത്തികാ"തി അനിച്ചഭാവമേവ സല്ലക്ഖേത്വാ കസി. സോ ഖേത്തസമീപേന ഗച്ഛന്തം ഏകം പടിവിസ്സകം പുരിസം ദിസ്വാ "താത, ഗേഹം ഗച്ഛസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമാ"തി വുത്തേ തേന ഹി അമ്ഹാകമ്പി ഘരം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിം വദേയ്യാസി "അജ്ജ കിര പുബ്ബേ വിയ ദ്വിന്നം ഭത്തം അനാഹരിത്വാ ഏകസ്സേവാഹാരം ആഹരേയ്യാഥ, പുബ്ബേ ച ഏകികാവ ദാസീ ആഹാരം ആഹരതി, അജ്ജ പന ചത്താരോപി ജനാ സുദ്ധവത്ഥനിവത്ഥാ ഗന്ധപുപ്ഫഹത്ഥാ ആഗച്ഛേയ്യാഥാ"തി. സോ "സാധൂ"തി ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിയാ തഥേവ കഥേസി. കേന തേ, താത, ഇമം സാസനം ദിന്നന്തി. ബ്രാഹ്മണേന , അയ്യേതി. സാ "പുത്തോ മേ മതോ"തി അഞ്ഞാസി, കമ്പനമത്തമ്പിസ്സാ നാഹോസി. ഏവം സുഭാവിതചിത്താ സുദ്ധവത്ഥനിവത്ഥാ

ഗന്ധപുപ്ഫഹത്ഥാ ദാസിം പന ആഹാരം ആഹരാപേത്വാ സേസേഹി സദ്ധിം ഖേത്തം അഗമാസി. ഏകസ്സപി രോദിതം വാ പരിദേവിതം വാ നാഹോസി.

ബോധിസത്തോ പുത്തസ്സ നിപന്നഛായായമേവ നിസീദിത്വാ ഭുഞ്ജി. ഭുത്താവസാനേ സബ്ബേപി ദാരൂനി ഉദ്ധരിത്വാ തം ചിതകം ആരോപേത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ ഝാപേസും. ഏകസ്സ ച ഏകബിന്ദുപി അസ്സു നാഹോസി, സബ്ബേപി സുഭാവിതമരണസ്സതിനോ ഹോന്തി. തേസം സീലതേജേന സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ "കോ നു ഖോ മം ഠാനാ ചാവേതുകാമോ"തി ഉപധാരേന്തോ തേസം ഗുണതേജേന ഉണ്ഹഭാവം ഞത്വാ പസന്നമാനസോ ഹുത്വാ "മയാ ഏതേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ സീഹനാദം നദാപേത്വാ സീഹനാദപരിയോസാനേ ഏതേസം നിവേസനം സത്തരതനപരിപുണ്ണം കത്വാ ആഗന്തും വട്ടതീ"തി വേഗേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആളാഹനപസ്സേ ഠിതോ "താത, കിം കരോഥാ"തി ആഹ. "ഏകം മനുസ്സം ഝാപേമ, സാമീ"തി. "ന തുമ്ഹേ മനുസ്സം ഝാപേസ്സഥ, ഏകം പന മിഗം മാരേത്വാ പചഥ മഞ്ഞേ"തി. "നത്ഥേതം സാമി, മനുസ്സമേവ ഝാപേമാ"തി. "തേന ഹി വേരിമനുസ്സോ വോ ഭവിസ്സതീ"തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ "ഓരസപുത്തോ നോ സാമി, ന വേരികോ"തി ആഹ. "തേന ഹി വോ അപ്പിയപുത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി? "അതിവിയ പിയപുത്തോ, സാമീ"തി. "അഥ കസ്മാ ന രോദസീ"തി? സോ അരോദനകാരണം കഥേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൰൯."ഉരഗോവ തചം ജിണ്ണം, ഹിത്വാ ഗച്ഛതി സം തനും;
ഏവം സരീരേ നിബ്ഭോഗേ, പേതേ കാലകതേ സതി.

൱."ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ"തി.

തത്ഥ **സം തനു**ന്തി അത്തനോ സരീരം. **നിബ്ഭോഗേ**തി ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ അഭാവേന ഭോഗരഹിതേ. **പേതേ**തി പരലോകം പടിഗതേ. **കാലകതേ**തി കതകാലേ, മതേതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സാമി, മമ പുത്തോ യഥാ നാമ ഉരഗോ ജിണ്ണതചം നിച്ഛിന്ദിത്വാ അനോലോകേത്വാ അനപേക്ഖോ ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, ഏവം അത്തനോ സരീരം ഛഡ്ഡേത്വാ ഗച്ഛതി, തസ്സ ജീവിതിന്ദ്രിയരഹിതേ സരീരേ ഏവം നിബ്ഭോഗേ തസ്മിഞ്ച മേ പുത്തേ പേതേ പുന പടിഗതേ മരണകാലം കത്വാ ഠിതേ സതി കോ കാരുഞ്ഞേന വാ പരിദേവേന വാ അത്ഥോ. അയഞ്ഹി യഥാ സൂലേഹി വിജ്ഝിത്വാ ഡയ്ഹമാനോ സുഖദുക്ഖം ന ജാനാതി, ഏവം ഞാതീനം പരിദേവിതമ്പി ന ജാനാതി, തേന കാരണേനാഹം ഏതം ന സോചാമി. യാ തസ്സ അത്തനോ ഗതി, തം സോ ഗതോതി.

സക്കോ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണിം പുച്ഛി "അമ്മ, തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ"തി? "ദസ മാസേ കുച്ഛിനാ പരിഹരിത്വാ ഥഞ്ഞം പായേത്വാ ഹത്ഥപാദേ സണ്ഠപേത്വാ വഡ്ഢിതപുത്തോ മേ, സാമീ"തി. "അമ്മ, പിതാ താവ പുരിസഭാവേന മാ രോദതു, മാതു ഹദയം പന മുദുകം ഹോതി, ത്വം കസ്മാ ന രോദസീ"തി? സാ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൱൧."അനവ്ഹിതോ തതോ ആഗാ, അനനുഞ്ഞാതോ ഇതോ ഗതോ;
യഥാഗതോ തഥാ ഗതോ, തത്ഥ കാ പരിദേവനാ.

൨൨. “ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ”തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ -

തത്ഥ **അനവ്ഹിതോ**തി അയം താത മയാ പരലോകതോ അനവ്ഹിതോ അയാചിതോ. **ആഗാ**തി അമ്ഹാകം ഗേഹം ആഗതോ. **ഇതോ**തി ഇതോ മനുസ്സലോകതോ ഗച്ഛന്തോപി മയാ അനനുഞ്ഞാതോവ ഗതോ. **യഥാഗതോ**തി ആഗച്ഛന്തോപി യഥാ അത്തനോവ രുചിയാ ആഗതോ, ഗച്ഛന്തോപി തഥേവ ഗതോ. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം തസ്സ ഇതോ ഗമനേ കാ പരിദേവനാ. **ഡയ്ഹമാനോ**തി ഗാഥാ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബാ.

സക്കോ ബ്രാഹ്മണിയാ കഥം സുത്വാ തസ്സ ഭഗിനിം പുച്ഛി “അമ്മ, തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ”തി? “ഭാതാ മേ, സാമീ”തി. “അമ്മ, ഭഗിനിയോ നാമ ഭാതൂസു സിനേഹാ ഹോന്തി, ത്വം കസ്മാ ന രോദസീ”തി? സാ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൨൩. “സചേ രോദേ കിസാ അസ്സം, തസ്സാ മേ കിം ഫലം സിയാ;
ഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാനം, ഭിയ്യോ നോ അരതീ സിയാ.

൨൪. ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ”തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ -

തത്ഥ **സചേ**തി യദി അഹം ഭാതരി മതേ രോദേയ്യം, കിസസരീരാ അസ്സം. ഭാതു പന മേ തപ്പച്ചയാ വുഡ്ഢി നാമ നത്ഥീതി ദസ്സേതി. **തസ്സാ മേ**തി തസ്സാ മയ്ഹം രോദന്തിയാ കിം ഫലം കോ ആനിസംസോ ഭവേയ്യ. മയ്ഹം അവുഡ്ഢി പന പഞ്ഞായതീതി ദീപേതി. **ഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാന**ന്തി ഞാതിമിത്തസുഹദാനം . അയമേവ വാ പാഠോ. **ഭിയ്യോ നോ**തി യേ അമ്ഹാകം ഞാതീ ച മിത്താ ച സുഹദയാ ച, തേസം അധികതരാ അരതി സിയാ.

സക്കോ ഭഗിനിയാ കഥം സുത്വാ ഭരിയം പുച്ഛി “അമ്മ, തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ”തി? “പതി മേ, സാമീ”തി. “ഇത്ഥിയോ നാമ പതിമ്ഹി മതേ വിധവാ ഹോന്തി അനാഥാ, ത്വം കസ്മാ ന രോദസീ”തി. സാപിസ്സ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൨൫. “യഥാപി ദാരകോ ചന്ദം, ഗച്ഛന്തമനുരോദതി;
ഏവംസമ്പദമേവേതം, യോ പേതമനുസോചതി.

൨൬. “ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ”തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ -

തസ്സത്ഥോ - യഥാ നാമ യത്ഥ കത്ഥചി യുത്തായുത്തം ലബ്ഭനീയാലബ്ഭനീയം അജാനന്തോ ബാലദാരകോ മാതു ഉച്ഛങ്ഗേ നിസിന്നോ പുണ്ണമാസിയം പുണ്ണം ചന്ദം ആകാസേ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “അമ്മ, ചന്ദം മേ ദേഹി, അമ്മ, ചന്ദം മേ ദേഹീ”തി പുനപ്പുനം രോദതി, ഏവംസമ്പദമേവേതം, ഏവംനിപ്ഫത്തികമേവ ഏതം തസ്സ രുണ്ണം ഹോതി, യോ പേതം കാലകതം അനുസോചതി. ഇതോപി ച ബാലതരം. കിംകാരണാ? സോ ഹി

വിജ്ജമാനചന്ദം അനുരോദതി, മയ്ഹം പന പതി മതോ ഏതരഹി അവിജ്ജമാനോ സൂലേഹി വിജ്ഝിത്വാ ഡയ്ഹമാനോപി ന കിഞ്ചി ജാനാതീതി.

സക്കോ ഭരിയായ വചനം സുത്വാ ദാസിം പുച്ഛി ''അമ്മ, തുയ്ഹം സോ കിം ഹോതീ''തി? ''അയ്യോ മേ, സാമീ''തി. ''നനു ത്വം ഇമിനാ പീളേത്വാ പോഥേത്വാ പരിഭുത്താ ഭവിസ്സസി, തസ്മാ ''സുമുത്താ അഹ''ന്തി ന രോദസീ''തി. 'സാമി, മാ ഏവം അവച, ന ഏതം ഏതസ്സ അനുച്ഛവികം, ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നോ മേ അയ്യപുത്തോ, ഉരേ സംവഡ്ഢിതപുത്തോ വിയ അഹോസീ'തി. ''അഥ കസ്മാ ന രോദസീ''തി? സാപിസ്സ അരോദനകാരണം കഥേന്തീ -

൨൭. ''യഥാപി ഉദകകുമ്ഭോ, ഭിന്നോ അപ്പടിസന്ധിയോ;
ഏവംസമ്പദമേവേതം, യോ പേതമനുസോചതി.

൨൮. ''ഡയ്ഹമാനോ ന ജാനാതി, ഞാതീനം പരിദേവിതം;
തസ്മാ ഏതം ന സോചാമി, ഗതോ സോ തസ്സ യാ ഗതീ''തി. -
ഗാഥാദ്വയമാഹ -

തസ്സത്ഥോ - യഥാ നാമ ഉദകകുമ്ഭോ ഉക്ഖിപിയമാനോ പതിത്വാ സത്തധാ ഭിന്നോ പുന താനി കപാലാനി പടിപാടിയാ ഠപേത്വാ സംവിദഹിത്വാ പടിപാകതികം കാതും ന സക്കോതി, യോ പേതമനുസോചതി, തസ്സപി ഏതമനുസോചനം ഏവംനിപ്ഫത്തികമേവ ഹോതി, മതസ്സ പുന ജീവാപേതും അസക്കുണേയ്യത്താ ഇദ്ധിമതോ വാ ഇദ്ധാനുഭാവേന ഭിന്നം കുമ്ഭം സംവിദഹിത്വാ ഉദകസ്സ പൂരേതും സക്കാ ഭവേയ്യ, കാലകതോ പന ഇദ്ധിബലേനാപി ന സക്കാ പടിപാകതിതം കാതുന്തി. ഇതരാ ഗാഥാ വുത്തത്ഥായേവ.

സക്കോ സബ്ബേസം ധമ്മകഥം സുത്വാ പസീദിത്വാ ''തുമ്ഹേഹി അപ്പമത്തേഹി മരണസ്സതി ഭാവിതാ, തുമ്ഹേ ഇതോ പട്ഠായ സഹത്ഥേന കമ്മം മാ കരിത്ഥ, അഹം, സക്കോ ദേവരാജാ, അഹം വോ ഗേഹേ സത്ത രതനാനി അപരിമാണാനി കരിസ്സാമി, തുമ്ഹേ ദാനം ദേഥ , സീലം രക്ഖഥ, ഉപോസഥകമ്മം കരോഥ, അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി തേസം ഓവാദം ദത്വാ ഗേഹം അപരിമിതധനം കത്വാ പക്കാമി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ കുടുമ്ബികോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ ദാസീ ഖുജ്ജുത്തരാ അഹോസി, ധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ, പുത്തോ രാഹുലോ, മാതാ ഖേമാ, ബ്രാഹ്മണോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഉരഗജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൫൫] ൫. ഘടജാതകവണ്ണനാ

അഞ്ഞേ സോചന്തി രോദന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ ഏകം അമച്ചം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതസദിസമേവ. ഇധ പന രാജാ അത്തനോ ഉപകാരസ്സ്സ അമച്ചസ്സ മഹന്തം യസം ദത്വാ പരിഭേദകാനം കഥം ഗഹേത്വാ തം ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരേ പവേസേസി. സോ തത്ഥ നിസിന്നോവ സോതാപത്തിമഗ്ഗം നിബ്ബത്തേസി. രാജാ

തസ്സ ഗുണം സല്ലക്ഖേത്വാ മോചാപേസി. സോ ഗന്ധമാലം ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദി. അഥ നം സത്ഥാ “അനത്ഥോ കിര തേ ഉപ്പന്നോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആമ, ഭന്തേ, അനത്ഥേന പന മേ അത്ഥോ ആഗതോ, സോതാപത്തിമഗ്ഗോ നിബ്ബത്തോ”തി വുത്തേ “ന ഖോ, ഉപാസക, ത്വഞ്ഞേവ അനത്ഥേന അത്ഥം ആഹരി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ആഹരിംസൂ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, “ഘടകുമാരോ”തിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ അപരേന സമയേന തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ അന്തേപുരേ ഏകോ അമച്ചോ ദുബ്ഭി. സോ തം പച്ചക്ഖതോ ഞത്വാ രട്ഠാ പബ്ബാജേസി. തദാ സാവത്ഥിയം ധങ്കരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. സോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ഉപട്ഠഹിത്വാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേന അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേത്വാ ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹാപേസി. സോപി രജ്ജം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തം സങ്ഖലികാഹി ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരം പവേസേസി. ബോധിസത്തോ ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദി, ധങ്കസ്സ സരീരേ ഡാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ സുവണ്ണാദാസഫുല്ലപദുമസസ്സിരികം മുഖം ദിസ്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൯.“അഞ്ഞേ സോചന്തി രോദന്തി, അഞ്ഞേ അസ്സുമുഖാ ജനാ;
പസന്നമുഖവണ്ണോസി, കസ്മാ ഘട ന സോചസീ”തി.

തത്ഥ **അഞ്ഞേ**തി തം ഠപേത്വാ സേസമനുസ്സാ.

അഥസ്സ ബോധിസത്തോ അസോചനകാരണം കഥേന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൦.“നാബ്ഭതീതഹരോ സോകോ, നാനാഗതസുഖാവഹോ;
തസ്മാ ധങ്ക ന സോചാമി, നത്ഥി സോകേ ദുതീയതാ.

൩൧.“സോചം പണ്ഡു കിസോ ഹോതി, ഭത്തഞ്ചസ്സ ന രുച്ചതി;
അമിത്താ സുമനാ ഹോന്തി, സല്ലവിദ്ധസ്സ രുപ്പതോ.

൩൨.“ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, നിന്നേ വാ യദി വാ ഥലേ;
ഠിതം മം നാഗമിസ്സതി, ഏവം ദിട്ഠപദോ അഹം.

൩൩.“യസ്സത്താ നാലമേകോവ, സബ്ബകാമരസാഹരോ;
സബ്ബാപി പഥവീ തസ്സ, ന സുഖം ആവഹിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **നാബ്ഭതീതഹരോ**തി നാബ്ഭതീതാഹാരോ, അയമേവ വാ പാഠോ. സോകോ നാമ അബ്ഭതീതം അതിക്കന്തം നിരുദ്ധം അത്ഥങ്ഗതം പുന നാഹരതി. **ദുതീയതാ**തി സഹായതാ. അതീതാഹരണേന വാ അനാഗതാഹരണേന വാ സോകോ നാമ കസ്സചി സഹായോ ന ഹോതി, തേനാപി കാരണേനാഹം ന സോചാമീതി വദതി. **സോചന്**തി സോചന്തോ. **സല്ലവിദ്ധസ്സ രുപ്പതോ**തി സോകസല്ലേന വിദ്ധസ്സ തേനേവ ഘട്ടിയമാനസ്സ “ദിട്ഠാ വത നോ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠീ”തി അമിത്താ സുമനാ ഹോന്തീതി അത്ഥോ.

ഠിതം മം നാഗമിസ്സതീതി സമ്മ ധങ്കരാജ, ഏതേസു ഗാമാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ഠിതം മം പണ്ഡുകിസഭാവാദികം സോകമൂലകം ബ്യസനം ന ആഗമിസ്സതി. **ഏവം ദിട്ഠപദോ**തി യഥാ തം ബ്യസനം നാഗച്ഛതി, ഏവം മയാ ഝാനപദം ദിട്ഠം. "അട്ഠലോകധമ്മപദ"ന്തിപി വദന്തിയേവ . പാളിയം പന "ന മത്തം നാഗമിസ്സതീ"തി ലിഖിതം, തം അട്ഠകഥായം നത്ഥി. പരിയോസാനഗാഥായ ഇച്ഛിതപത്ഥിതത്ഥേന ഝാനസുഖസങ്ഖാതം സബ്ബകാമരസം ആഹരതീതി **സബ്ബകാമരസാഹരോ**. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്സ രഞ്ഞോ പഹായ അഞ്ഞസഹായേ അത്താവ ഏകോ സബ്ബകാമരസാഹരോ നാലം, സബ്ബം ഝാനസുഖസങ്ഖാതം കാമരസം ആഹരിതും അസമത്ഥോ, തസ്സ രഞ്ഞോ സബ്ബാപി പഥവീ ന സുഖം ആവഹിസ്സതി. കാമാതുരസ്സ ഹി സുഖം നാമ നത്ഥി, യോ പന കിലേസദരഥരഹിതം ഝാനസുഖം ആഹരിതും സമത്ഥോ, സോ രാജാ സുഖീ ഹോതീതി. യോ പനേതായ ഗാഥായ "യസ്സത്ഥാ നാലമേകോ"തിപി പാഠോ, തസ്സത്ഥോ ന ദിസ്സതി.

ഇതി ധങ്കോ ഇമാ ചതസ്സോ ഗാഥാ സുത്വാ ബോധിസത്തം ഖമാപേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ പക്കാമി. ബോധിസത്തോപി രജ്ജം അമച്ചാനം പടിനിയ്യാദേത്വാ ഹിമവന്തപദേസം ഗന്ത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ധങ്കരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ഘടരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഘടജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൫൬] ൬. കോരണ്ഡിയജാതകവണ്ണനാ

ഏകോ അരഞ്ഞേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ധമ്മസേനാപതിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഥേരോ കിര ആഗതാഗതാനം ദുസ്സീലാനം മിഗലുദ്ദകമച്ഛബന്ധാദീനം ദിട്ഠദിട്ഠാനഞ്ഞേവ "സീലം ഗണ്ഹഥ, സീലം ഗണ്ഹഥാ"തി സീലം ദേതി. തേ ഥേരേ ഗരുഭാവേന തസ്സ കഥം ഭിന്ദിതും അസക്കോന്താ സീലം ഗണ്ഹന്തി, ഗഹേത്വാ ച പന ന രക്ഖന്തി, അത്തനോ അത്തനോ കമ്മമേവ കരോന്തി. ഥേരോ സദ്ധിവിഹാരികേ ആമന്തേത്വാ "ആവുസോ, ഇമേ മനുസ്സാ മമ സന്തികേ സീലം ഗണ്ഹിംസു, ഗണ്ഹിത്വാ ച പന ന രക്ഖന്തീ"തി ആഹ. "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഏതേസം അരുചിയാ സീലം ദേഥ, ഏതേ തുമ്ഹാകം കഥം ഭിന്ദിതും അസക്കോന്താ ഗണ്ഹന്തി, തുമ്ഹേ ഇതോ പട്ഠായ ഏവരൂപാനം സീലം മാ അദത്ഥാ"തി. ഥേരോ അനത്തമനോ അഹോസി. തം പവത്തിം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - "ആവുസോ, സാരിപുത്തത്ഥേരോ കിര ദിട്ഠദിട്ഠാനഞ്ഞേവ സീലം ദേതീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ദിട്ഠദിട്ഠാനം അയാചന്താനഞ്ഞേവ സീലം ദേതീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ ജേട്ഠന്തേവാസികോ കോരണ്ഡിയോ നാമ അഹോസി. തദാ സോ ആചരിയോ ദിട്ഠദിട്ഠാനം കേവട്ടാദീനം അയാചന്താനഞ്ഞേവ "സീലം ഗണ്ഹഥ, സീലം ഗണ്ഹഥാ"തി സീലം ദേതി. തേ ഗഹേത്വാപി ന രക്ഖന്തി ആചരിയോ

തമത്ഥം അന്തേവാസികാനം ആരോചേസി. അന്തേവാസികാ ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഏതേസം അരുചിയാ സീലം ദേഥ, തസ്മാ ഭിന്ദന്തി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ യാചന്താനഞ്ഞേവ ദദേയ്യാഥ, മാ അയാചന്താന''ന്തി വദിംസു. സോ വിപ്പടിസാരീ അഹോസി, ഏവം സന്തേപി ദിട്ഠദിട്ഠാനം സീലം ദേതിയേവ.

അഥേകദിവസം ഏകസ്മാ ഗാമാ മനുസ്സാ ആഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണവാചനകത്ഥായ ആചരിയം നിമന്തയിംസു. സോ കോരണ്ഡിയമാണവം പക്കോസിത്വാ ''താത, അഹം ന ഗച്ഛാമി, ത്വം ഇമേ പഞ്ചസതേ മാണവേ ഗഹേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വാചനകാനി സമ്പടിച്ഛിത്വാ അമ്ഹാകം ദിന്നകോട്ഠാസം ആഹരാ''തി പേസേസി. സോ ഗന്ത്വാ പടിനിവത്തന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം കന്ദരം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''അമ്ഹാകം ആചരിയോ ദിട്ഠദിട്ഠാനം അയാചന്താനഞ്ഞേവ സീലം ദേതി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ യഥാ യാചന്താനഞ്ഞേവ ദേതി, തഥാ നം കരിസ്സാമീ''തി. സോ തേസു മാണവേസു സുഖനിസിന്നേസു ഉട്ഠായ മഹന്തം മഹന്തം സേലം ഉക്ഖിപിത്വാ കന്ദരായം ഖിപി, പുനപ്പുനം ഖിപിയേവ. അഥ നം തേ മാണവാ ഉട്ഠായ ''ആചരിയ, കിം കരോസീ''തി ആഹംസു. സോ ന കിഞ്ചി കഥേസി, തേ വേഗേന ഗന്ത്വാ ആചരിയസ്സ ആരോചേസും. ആചരിയോ ആഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൮. ''ഏകോ അരഞ്ഞേ ഗിരികന്ദരായം, പഗ്ഗയ്ഹ പഗ്ഗയ്ഹ സിലം പവേച്ഛസി;
പുനപ്പുനം സന്തരമാനരൂപോ, കോരണ്ഡിയ കോ നു തവ യിധത്ഥോ''തി.

തത്ഥ **കോ നു തവ യിധത്ഥോ**തി കോ നു തവ ഇധ കന്ദരായം സിലാഖിപനേന അത്ഥോ.

സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ആചരിയം പബോധേതുകാമോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൯. ''അഹഞ്ഹിമം സാഗരസേവിതന്തം, സമം കരിസ്സാമി യഥാപി പാണി;
വികിരിയ സാനൂനി ച പബ്ബതാനി ച, തസ്മാ സിലം ദരിയാ പക്ഖിപാമീ''തി.

തത്ഥ **അഹഞ്ഹിമ**ന്തി അഹഞ്ഹി ഇമം മഹാപഥവിം. **സാഗരസേവിതന്ത**ന്തി സാഗരേഹി സേവിതം ചാതുരന്തം. **യഥാപി പാണീ**തി ഹത്ഥതലം വിയ സമം കരിസ്സാമി. **വികിരിയാ**തി വികിരിത്വാ. **സാനൂനി ച പബ്ബതാനി ചാ**തി പംസുപബ്ബതേ ച സിലാപബ്ബതേ ച.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൦. ''നയിമം മഹിം അരഹതി പാണികപ്പം, സമം മനുസ്സോ കരണായ മേകോ;
മഞ്ഞാമിമഞ്ഞേവ ദരിം ജിഗീസം, കോരണ്ഡിയ ഹാഹസി ജീവലോക''ന്തി.

തത്ഥ **കരണായ മേകോ**തി കരണായ ഏകോ കാതും ന സക്കോതീതി ദീപേതി. **മഞ്ഞാമിമഞ്ഞേവ ദരിം ജിഗീസ**ന്തി അഹം മഞ്ഞാമി തിട്ഠതു പഥവീ,

ഇമഞ്ഞേവ ഏകം ദരിം ജിഗീസം പൂരണത്ഥായ വായമന്തോ സിലാ പരിയേസന്തോ ഉപായം വിചിനന്തോവ ത്വം ഇമം ജീവലോകം ഹാഹസി ജഹിസ്സസി, മരിസ്സസീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മാണവോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൭. "സചേ അയം ഭൂതധരം ന സക്കാ, സമം മനുസ്സോ കരണായ മേകോ;
ഏവമേവ ത്വം ബ്രഹ്മേ ഇമേ മനുസ്സേ, നാനാദിട്ഠികേ നാനയിസ്സസി തേ"തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ അയം ഏകോ മനുസ്സോ ഇമം ഭൂതധരം പഥവിം സമം കാതും ന സക്കാ ന സമത്ഥോ, ഏവമേവ ത്വം ഇമേ ദുസ്സീലമനുസ്സേ നാനാദിട്ഠികേ നാനയിസ്സസി, തേ ഏവം "സീലം ഗണ്ഹഥ, സീലം ഗണ്ഹഥാ"തി വദന്തോ അത്തനോ വസം ന ആനയിസ്സസി, പണ്ഡിതപുരിസായേവ ഹി പാണാതിപാതം "അകുസല"ന്തി ഗരഹന്തി. സംസാരമോചകാദയോ പനേത്ഥ കുസലസഞ്ഞിനോ, തേ ത്വം കഥം ആനയിസ്സസി, തസ്മാ ദിട്ഠദിട്ഠാനം സീലം അദത്വാ യാചന്താനഞ്ഞേവ ദേഹീതി.

തം സുത്വാ ആചരിയോ "യുത്തം വദതി കോരണ്ഡിയോ, ഇദാനി ന ഏവരൂപം കരിസ്സാമീ"തി അത്തനോ വിരദ്ധഭാവം ഞത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൩൮. "സംഖിത്തരൂപേന ഭവം മമത്ഥം, അക്ഖാസി കോരണ്ഡിയ ഏവമേതം;
യഥാ ന സക്കാ പഥവീ സമായം, കത്തും മനുസ്സേന തഥാ മനുസ്സാ"തി.

തത്ഥ **സമായ**ന്തി സമം അയം. ഏവം ആചരിയോ മാണവസ്സ ഥുതിം അകാസി, സോപി നം ബോധേത്വാ സയം ഘരം നേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ബ്രാഹ്മണോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, കോരണ്ഡിയമാണവോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കോരണ്ഡിയജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൫൭] ൭. ലടുകികജാതകവണ്ണനാ

വന്ദാമി തം കുഞ്ജര സട്ഠിഹായനന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദേവദത്തോ കക്ഖളോ ഫരുസോ സാഹസികോ, സത്തേസു കരുണാമത്തമ്പിസ്സ നത്ഥീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ നിക്കരുണോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഹത്ഥിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പാസാദികോ മഹാകായോ അസീതിസഹസ്സവാരണപരിവാരോ യൂഥപതി ഹുത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വിഹാസി. തദാ ഏകാ ലടുകികാ സകുണികാ ഹത്ഥീനം വിചരണട്ഠാനേ അണ്ഡാനി നിക്ഖിപി, താനി പരിണതാനി ഭിന്ദിത്വാ സകുണപോതകാ നിക്ഖമിംസു. തേസു അവിരുള്ഹപക്ഖേസു ഉപ്പതിതും അസക്കോന്തേസുയേവ

മഹാസത്തോ അസീതിസഹസ്സവാരണപരിവുതോ ഗോചരായ ചരന്തോ തം പദേസം പത്തോ. തം ദിസ്വാ ലടുകികാ ചിന്തേസി "അയം ഹത്ഥിരാജാ മമ പോതകേ മദ്ദിത്വാ മാരേസ്സതി, ഹന്ദ നം പുത്തകാനം പരിത്താണത്ഥായ ധമ്മികാരക്ഖം യാചാമീ"തി. സാ ഉഭോ പക്ഖേ ഏകതോ കത്വാ തസ്സ പുരതോ ഠത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൬. "വന്ദാമി തം കുഞ്ജര സട്ഠിഹായനം, ആരഞ്ഞകം യൂഥപതിം യസസ്സിം;
പക്ഖേഹി തം പഞ്ജലികം കരോമി, മാ മേ വധീ പുത്തകേ ദുബ്ബലായാ"തി.

തത്ഥ **സട്ഠിഹായന**ന്തി സട്ഠിവസ്സകാലേ ഹായനബലം. **യസസ്സി**ന്തി പരിവാരസമ്പന്നം. **പക്ഖേഹി തം പഞ്ജലികം കരോമീ**തി അഹം പക്ഖേഹി തം അഞ്ജലികം കരോമീതി അത്ഥോ.

മഹാസത്തോ "മാ ചിന്തയി ലടുകികേ, അഹം തേ പുത്തകേ രക്ഖിസ്സാമീ"തി സകുണപോതകാനം ഉപരി ഠത്വാ അസീതിയാ ഹത്ഥിസഹസ്സേസു ഗതേസു ലടുകികം ആമന്തേത്വാ "ലടുകികേ അമ്ഹാകം പച്ഛതോ ഏകോ ഏകചാരികോ ഹത്ഥീ ആഗച്ഛതി, സോ അമ്ഹാകം വചനം ന കരിസ്സതി, തസ്മിം ആഗതേ തമ്പി യാചിത്വാ പുത്തകാനം സോത്ഥിഭാവം കരേയ്യാസീ"തി വത്വാ പക്കാമി. സാപി തസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ഉഭോഹി പക്ഖേഹി അഞ്ജലിം കത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൭. "വന്ദാമി തം കുഞ്ജര ഏകചാരിം, ആരഞ്ഞകം പബ്ബതസാനുഗോചരം;
പക്ഖേഹി തം പഞ്ജലികം കരോമി, മാ മേ വധീ പുത്തകേ ദുബ്ബലായാ"തി.

തത്ഥ **പബ്ബതസാനുഗോചര**ന്തി ഘനസേലപബ്ബതേസു ച പംസുപബ്ബതേസു ച ഗോചരം ഗണ്ഹന്തം.

സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൮. "വധിസ്സാമി തേ ലടുകികേ പുത്തകാനി, കിം മേ തുവം കാഹസി ദുബ്ബലാസി;
സതം സഹസ്സാനിപി താദിസീനം, വാമേന പാദേന പപോഥയേയ്യ"ന്തി.

തത്ഥ **വധിസ്സാമി തേ**തി ത്വം കസ്മാ മമ വിചരണമഗ്ഗേ പുത്തകാനി ഠപേസി, യസ്മാ ഠപേസി, തസ്മാ വധിസ്സാമി തേ പുത്തകാനീതി വദതി. **കിം മേ തുവം കാഹസീ**തി മയ്ഹം മഹാഥാമസ്സ ത്വം ദുബ്ബലാ കിം കരിസ്സസി. **പപോഥയേയ്യ**ന്തി അഹം താദിസാനം ലടുകികാനം സതസഹസ്സമ്പി വാമേന പാദേന സഞ്ചുണ്ണേയ്യം, ദക്ഖിണപാദേന പന കഥാവ നത്ഥീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സോ തസ്സാ പുത്തകേ പാദേന സഞ്ചുണ്ണേത്വാ മുത്തേന പവാഹേത്വാ നദന്തോവ പക്കാമി. ലടുകികാ രുക്ഖസാഖായ നിലീയിത്വാ "ഇദാനി താവ വാരണ നദന്തോ ഗച്ഛസി, കതിപാഹേനേവ മേ കിരിയം പസ്സിസ്സസി, കായബലതോ ഞാണബലസ്സ മഹന്തഭാവം ന ജാനാസി, ഹോതു, ജാനാപേസ്സാമി ന"ന്തി തം സന്തജ്ജയമാനാവ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൨. "ന ഹേവ സബ്ബത്ഥ ബലേന കിച്ചം, ബലഞ്ഹി ബാലസ്സ വധായ ഹോതി;
കരിസ്സാമി തേ നാഗരാജാ അനത്ഥം, യോ മേ വധീ പുത്തകേ ദുബ്ബലായാ"തി.

തത്ഥ **ബലേനാ**തി കായബലേന. **അനത്ഥ**ന്തി അവുഡ്ഢിം. **യോ മേ**തി യോ ത്വം മമ ദുബ്ബലായ പുത്തകേ വധീ ഘാതേസി.

സാ ഏവം വത്വാ കതിപാഹം ഏകം കാകം ഉപട്ഠഹിത്വാ തേന തുട്ഠേന "കിം തേ കരോമീ"തി വുത്താ "സാമി, അഞ്ഞം മേ കാതബ്ബം നത്ഥി, ഏകസ്സ പന ഏകചാരികവാരണസ്സ തുണ്ഡേന പഹരിത്വാ തുമ്ഹേഹി അക്ഖീനി ഭിന്നാനി പച്ചാസീസാമീ"തി ആഹ. സോ തേന "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിതാ ഏകം നീലമക്ഖികം ഉപട്ഠഹി. തായപി "കിം തേ, കരോമീ"തി വുത്താ "ഇമിനാ കാകേന ഏകചാരികവാരണസ്സ അക്ഖീസു ഭിന്നേസു തുമ്ഹേഹി തത്ഥ ആസാടികം പാതേതും ഇച്ഛാമീ"തി വത്വാ തായപി "സാധൂ"തി വുത്തേ ഏകം മണ്ഡൂകം ഉപട്ഠഹിത്വാ തേന "കിം തേ, കരോമീ"തി വുത്താ "യദാ ഏകചാരികവാരണോ അന്ധോ ഹുത്വാ പാനീയം പരിയേസതി, തദാ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠിതോ സദ്ദം കത്വാ തസ്മിം പബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുഹന്തേ ഓതരിത്വാ പപാതേ സദ്ദം കരേയ്യാഥ, അഹം തുമ്ഹാകം സന്തികാ ഏത്തകം പച്ചാസീസാമീ"തി ആഹ. സോപി തസ്സാ വചനം "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥേകദിവസം കാകോ വാരണസ്സ ദ്വേപി അക്ഖീനി തുണ്ഡേന ഭിന്ദി, നീലമക്ഖികാ ആസാടികം പാതേസി. സോ പുളവേഹി ഖജ്ജന്തോ വേദനാപ്പത്തോ പിപാസാഭിഭൂതോ പാനീയം പരിയേസമാനോ വിചരി. തസ്മിം കാലേ മണ്ഡൂകോ പബ്ബതമത്ഥകേ ഠത്വാ സദ്ദമകാസി. വാരണോ "ഏത്ഥ പാനീയം ഭവിസ്സതീ"തി പബ്ബതമത്ഥകം അഭിരുഹി. അഥ മണ്ഡൂകോ ഓതരിത്വാ പപാതേ ഠത്വാ സദ്ദമകാസി. വാരണോ "ഏത്ഥ പാനീയം ഭവിസ്സതീ"തി പപാതാഭിമുഖോ ഗച്ഛന്തോ പരിഗളിത്വാ പബ്ബതപാദേ പതിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. ലടുകികാ തസ്സ മതഭാവം ഞത്വാ "ദിട്ഠാ മേ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠീ"തി ഹട്ഠതുട്ഠാ തസ്സ ഖന്ധേ ചങ്കമിത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, കേനചി സദ്ധിം വേരം നാമ കാതബ്ബം, ഏവം ബലസമ്പന്നമ്പി വാരണം ഇമേ ചത്താരോ ജനാ ഏകതോ ഹുത്വാ വാരണസ്സ ജീവിതക്ഖയം പാപേസു"ന്തി -

൪൩. "കാകഞ്ച പസ്സ ലടുകികം, മണ്ഡൂകം നീലമക്ഖികം;
ഏതേ നാഗം അഘാതേസും, പസ്സ വേരസ്സ വേരിനം;
തസ്മാ ഹി വേരം ന കയിരാഥ, അപ്പിയേനപി കേനചീ"തി. -

ഇമം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥം വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി.

തത്ഥ **പസ്സാ**തി അനിയാമിതാലപനമേതം, ഭിക്ഖൂ പന സന്ധായ വുത്തത്താ പസ്സഥ ഭിക്ഖവേതി വുത്തം ഹോതി. **ഏതേ**തി ഏതേ ചത്താരോ ഏകതോ ഹുത്വാ. **അഘാതേസു**ന്തി തം വധിംസു. **പസ്സ വേരസ്സ വേരിന**ന്തി പസ്സഥ വേരികാനം വേരസ്സ ഗതിന്തി അത്ഥോ.

തദാ ഏകചാരികഹത്ഥീ ദേവദത്തോ അഹോസി, യൂഥപതി പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ലടുകികജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൫൮] ൮. ചൂളധമ്മപാലജാതകവണ്ണനാ

അഹമേവ ദൂസിയാ ഭൂനഹതാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. അഞ്ഞേസു ജാതകേസു ദേവദത്തോ ബോധിസത്തസ്സ താസമത്തമ്പി കാതും നാസക്ഖി, ഇമസ്മിം പന ചൂളധമ്മപാലജാതകേ ബോധിസത്തസ്സ സത്തമാസികകാലേ ഹത്ഥപാദേ ച സീസഞ്ച ഛേദാപേത്വാ അസിമാലകം നാമ കാരേസി. **ദദ്ദരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൨.൪൩-൪൪) ഗീവം ഗഹേത്വാ മാരേത്വാ ഉദ്ധനേ മംസം പചിത്വാ ഖാദി. **ഖന്തീവാദീജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൪.൪൯ ആദയോ) ദ്വീഹിപി കസാഹി പഹാരസഹസ്സേഹി താളാപേത്വാ ഹത്ഥപാദേ ച കണ്ണനാസഞ്ച ഛേദാപേത്വാ ജടാസു ഗഹേത്വാ കഡ്ഢാപേത്വാ ഉത്താനകം നിപജ്ജാപേത്വാ ഉരേ പാദേന പഹരിത്വാ ഗതോ. ബോധിസത്തോ തം ദിവസംയേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. **ചൂളനന്ദിയജാതകേപി** (ജാ॰ ൧.൨.൧൪൩-൧൪൪) **മഹാകപിജാതകേപി** (ജാ॰ ൧.൭.൮൩ ആദയോ) മാരേസിയേവ. ഏവമേവ സോ ദീഘരത്തം വധായ പരിസക്കന്തോ ബുദ്ധകാലേപി പരിസക്കിയേവ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും - ''ആവുസോ, ദേവദത്തോ ബുദ്ധാനം മാരണത്ഥമേവ ഉപായം കരോതി, 'സമ്മാസമ്ബുദ്ധം മാരാപേസ്സാമീ'തി ധനുഗ്ഗഹേ പയോജേസി, സിലം പവിജ്ഝി, നാളാഗിരിം വിസ്സജ്ജാപേസീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ 'കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കിയേവ, ഇദാനി പന താസമത്തമ്പി കാതും ന സക്കോതി , പുബ്ബേ മം ചൂളധമ്മപാലകുമാരകാലേ അത്തനോ പുത്തം സമാനം ജീവതക്ഖയം പാപേത്വാ അസിമാലകം കാരേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം മഹാപതാപേ നാമ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ ചന്ദാദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ''ധമ്മപാലോ''തിസ്സ നാമം കരിംസു. തമേനം സത്തമാസികകാലേ മാതാ ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ അലങ്കരിത്വാ കീളാപയമാനാ നിസീദി. രാജാ തസ്സാ വസനട്ഠാനം അഗമാസി. സാ പുത്തം കീളാപയമാനാ പുത്തസിനേഹേന സമപ്പിതാ ഹുത്വാ രാജാനം പസ്സിത്വാപി ന ഉട്ഠഹി. സോ ചിന്തേസി ''അയം ഇദാനേവ താവ പുത്തം നിസ്സായ മാനം കരോതി, മം കിസ്മിഞ്ചി ന മഞ്ഞതി, പുത്തേ പന വഡ്ഢന്തേ മയി 'മനുസ്സോ'തിപി സഞ്ഞം ന കരിസ്സതി, ഇദാനേവ നം ഘാതേസ്സാമീ''തി. സോ നിവത്തിത്വാ രാജാസനേ നിസീദിത്വാ ''അത്തനോ വിധാനേന ആഗച്ഛതൂ''തി ചോരഘാതകം പക്കോസാപേസി. സോ കാസായവത്ഥനിവത്ഥോ രത്തമാലാധരോ ഫരസും അംസേ ഠപേത്വാ ഉപധാനഘടികം ഹത്ഥപാദഠപനദണ്ഡകഞ്ച ആദായ ആഗന്ത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ ''കിം കരോമി, ദേവാ''തി അട്ഠാസി. ദേവിയാ സിരിഗബ്ഭം ഗന്ത്വാ ധമ്മപാലം ആനേഹീതി. ദേവീപി രഞ്ഞോ കുജ്ഝിത്വാ നിവത്തനഭാവം ഞത്വാ ബോധിസത്തം ഉരേ നിപജ്ജാപേത്വാ രോദമാനാ നിസീദി. ചോരഘാതകോ ഗന്ത്വാ തം പിട്ഠിയം ഹത്ഥേന പഹരിത്വാ ഹത്ഥതോ കുമാരം അച്ഛിന്ദിത്വാ ആദായ രഞ്ഞോ സന്തികം ആഗന്ത്വാ ''കിം കരോമി, ദേവാ''തി ആഹ. രാജാ

ഏകം ഫലകം ആഹരാപേത്വാ പുരതോ നിക്ഖിപാപേത്വാ "ഇധ നം നിപജ്ജാപേഹീ"തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി.

ചന്ദാദേവീ പുത്തസ്സ പച്ഛതോവ പരിദേവമാനാ ആഗച്ഛി. പുന ചോരഘാതകോ "കിം കരോമീ, ദേവാ"തി ആഹ. ധമ്മപാലസ്സ ഹത്ഥേ ഛിന്ദാതി. ചന്ദാദേവീ "മഹാരാജ, മമ പുത്തോ സത്തമാസികോ ബാലകോ ന കിഞ്ചി ജാനാതി, നത്ഥേതസ്സ ദോസോ, ദോസോ പന ഹോന്തോ മയി ഭവേയ്യ, തസ്മാ മയ്ഹം ഹത്ഥേ ഛേദാപേഹീ"തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൪."അഹമേവ ദൂസിയാ ഭൂനഹതാ, രഞ്ഞോ മഹാപതാപസ്സ;
ഏതം മുഞ്ചതു ധമ്മപാലം, ഹത്ഥേ മേ ദേവ ഛേദേഹീ"തി.

തത്ഥ **ദൂസിയാ**തി ദൂസികാ, തുമ്ഹേ ദിസ്വാ അനുട്ഠഹമാനാ ദോസകാരികാതി അത്ഥോ. "ദൂസികാ"തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **ഭൂനഹതാ**തി ഹതഭൂനാ, ഹതവുഡ്ഢീതി അത്ഥോ. **രഞ്ഞോ**തി ഇദം "ദൂസിയാ"തി പദേന യോജേതബ്ബം. അഹം രഞ്ഞോ മഹാപതാപസ്സ അപരാധകാരികാ, നായം കുമാരോ, തസ്മാ നിരപരാധം ഏതം ബാലകം മുഞ്ചതു ധമ്മപാലം, സചേപി ഹത്ഥേ ഛേദാപേതുകാമോ, ദോസകാരികായ ഹത്ഥേ മേ, ദേവ, ഛേദേഹീതി അയമേത്ഥ അത്ഥോ.

രാജാ ചോരഘാതകം ഓലോകേസി. "കിം കരോമി, ദേവാ"തി? "പപഞ്ചം അകത്വാ ഹത്ഥേ ഛേദാ"തി. തസ്മിം ഖണേ ചോരഘാതകോ തിഖിണഫരസും ഗഹേത്വാ കുമാരസ്സ തരുണവംസകളീരേ വിയ ദ്വേ ഹത്ഥേ ഛിന്ദി. സോ ദ്വീസു ഹത്ഥേസു ഛിജ്ജമാനേസു നേവ രോദി ന പരിദേവി, ഖന്തിഞ്ച മേത്തഞ്ച പുരേചാരികം കത്വാ അധിവാസേസി. ചന്ദാ പന ദേവീ ഛിന്നഹത്ഥകോടിം ഗഹേത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ ലോഹിതലിത്താ പരിദേവമാനാ വിചരി. പുന ചോരഘാതകോ "കിം കരോമി, ദേവാ"തി പുച്ഛി. "ദ്വേപി പാദേ ഛിന്ദാ"തി. തം സുത്വാ ചന്ദാദേവീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൫."അഹമേവ ദൂസിയാ ഭൂനഹതാ, രഞ്ഞോ മഹാപതാപസ്സ;
ഏതം മുഞ്ചതു ധമ്മപാലം, പാദേ മേ ദേവ ഛേദേഹീ"തി.

തത്ഥ അധിപ്പായോ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

രാജാപി പുന ചോരഘാതകം ആണാപേസി. സോ ഉഭോപി പാദേ ഛിന്ദി. ചന്ദാദേവീ പാദകോടിമ്പി ഗഹേത്വാ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ ലോഹിതലിത്താ പരിദേവമാനാ "സാമി മഹാപതാപ, ഛിന്നഹത്ഥപാദാ നാമ ദാരകാ മാതരാ പോസേതബ്ബാ ഹോന്തി, അഹം ഭതിം കത്വാ മമ പുത്തകം പോസേസ്സാമി, ദേഹി മേ ഏത"ന്തി ആഹ. ചോരഘാതകോ "കിം ദേവ കതാ രാജാണാ, നിട്ഠിതം മമ കിച്ച"ന്തി പുച്ഛി. "ന താവ നിട്ഠിത"ന്തി. "അഥ കിം കരോമി, ദേവാ"തി? "സീസമസ്സ ഛിന്ദാ"തി. തം സുത്വാ ചന്ദാദേവീ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൬."അഹമേവ ദൂസിയാ ഭൂനഹതാ, രഞ്ഞോ മഹാപതാപസ്സ;
ഏതം മുഞ്ചതു ധമ്മപാലം, സീസം മേ ദേവ ഛേദേഹീ"തി.

വത്വാ ച പന അത്തനോ സീസം ഉപനേസി.

പുന ചോരഘാതകോ "കിം കരോമി, ദേവാ"തി പുച്ഛി. "സീസമസ്സ ഛിന്ദാ"തി. സോ സീസം ഛിന്ദിത്വാ "കതാ, ദേവ, രാജാണാ"തി പുച്ഛി. "ന താവ കതാ"തി. "അഥ കിം കരോമി, ദേവാ"തി? "അസിതുണ്ഡേന നം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അസിമാലകം നാമ കരോഹീ"തി. സോ തസ്സ കളേവരം ആകാസേ ഖിപിത്വാ അസിതുണ്ഡേന സമ്പടിച്ഛിത്വാ അസിമാലകം നാമ കത്വാ മഹാതലേ വിപ്പകിരി. ചന്ദാദേവീ ബോധിസത്തസ്സ മംസേ ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ മഹാതലേ രോദമാനാ പരിദേവമാനാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൪൩."ന ഹി നൂനിമസ്സ രഞ്ഞോ, മിത്താമച്ചാ ച വിജ്ജരേ സുഹദാ;
യേ ന വദന്തി രാജാനം, മാ ഘാതയി ഓരസം പുത്തം.

൪൪."ന ഹി നൂനിമസ്സ രഞ്ഞോ, ഞാതീ മിത്താ ച വിജ്ജരേ സുഹദാ;
യേ ന വദന്തി രാജാനം, മാ ഘാതയി അത്രജം പുത്ത"ന്തി.

തത്ഥ **മിത്താമച്ചാ ച വിജ്ജരേ സുഹദാ**തി നൂന ഇമസ്സ രഞ്ഞോ ദള്ഹമിത്താ വാ സബ്ബകിച്ചേസു സഹഭാവിനോ അമച്ചാ വാ മുദുഹദയതായ സുഹദാ വാ കേചി ന വിജ്ജന്തി. **യേ ന വദന്തീ**തി യേ അധുനാ ആഗന്ത്വാ "അത്തനോ പിയപുത്തം മാ ഘാതയീ"തി ന വദന്തി, ഇമം രാജാനം പടിസേധേന്തി, തേ നത്ഥിയേവാതി മഞ്ഞേ. ദുതിയഗാഥായം **ഞാതീ**തി ഞാതകാ.

ഇമാ പന ദ്വേ ഗാഥാ വത്വാ ചന്ദാദേവീ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഹദയമംസം ധാരയമാനാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൫."ചന്ദനസാരാനുലിത്താ, ബാഹാ ഛിജ്ജന്തി ധമ്മപാലസ്സ;
ദായാദസ്സ പഥബ്യാ, പാണാ മേ ദേവ രുജ്ഝന്തീ"തി.

തത്ഥ **ദായാദസ്സ പഥബ്യാ**തി പിതുസന്തകായ ചാതുരന്തായ പഥവിയാ ദായാദസ്സ ലോഹിതചന്ദനസാരാനുലിത്താ ഹത്ഥാ ഛിജ്ജന്തി, പാദാ ഛിജ്ജന്തി, സീസഞ്ച ഛിജ്ജതി, അസിമാലകോപി കതോ, തവ വംസം പച്ഛിന്ദിത്വാ ഗതോസി ദാനീതി ഏവമാദീനി വിലപന്തി ഏവമാഹ. **പാണാ മേ ദേവ രുജ്ഝന്തീ**തി ദേവ, മയ്ഹമ്പി ഇമം സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തിയാ ജീവിതം രുജ്ഝതീതി.

തസ്സാ ഏവം പരിദേവമാനായ ഏവ ഡയ്ഹമാനേ വേളുവനേ വേളു വിയ ഹദയം ഫലി, സാ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്താ. രാജാപി പല്ലങ്കേ ഠാതും അസക്കോന്തോ മഹാതലേ പതി, പദരതലം ദ്വിധാ ഭിജ്ജി, സോ തതോപി ഭൂമിയം പതി. തതോ ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാപി ഘനപഥവീ തസ്സ അഗുണം ധാരേതും അസക്കോന്തീ ഭിജ്ജിത്വാ വിവരമദാസി, അവീചിതോ ജാലാ ഉട്ഠായ കുലദത്തികേന കമ്ബലേന പരിക്ഖിപന്തീ വിയ തം ഗഹേത്വാ അവീചിമ്ഹി ഖിപി. ചന്ദായ ച ബോധിസത്തസ്സ ച അമച്ചാ സരീരകിച്ചം കരിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, ചന്ദാദേവീ മഹാപജാപതിഗോതമീ, ധമ്മപാലകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ചൂളധമ്മപാലജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൫൯] ൯. സുവണ്ണമിഗജാതകവണ്ണനാ

വിക്കമ രേ ഹരിപാദാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ സാവത്ഥിയം ഏകം കുലധീതരം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര സാവത്ഥിയം ദ്വിന്നം അഗ്ഗസാവകാനം ഉപട്ഠാകകുലസ്സ ധീതാ സദ്ധാ പസന്നാ ബുദ്ധമാമകാ ധമ്മമാമകാ സങ്ഘമാമകാ ആചാരസമ്പന്നാ പണ്ഡിതാ ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതാ. തം അഞ്ഞം സാവത്ഥിയമേവ സമാനജാതികം മിച്ഛാദിട്ഠികകുലം വാരേസി. അഥസ്സാ മാതാപിതരോ "അമ്ഹാകം ധീതാ സദ്ധാ പസന്നാ തിണ്ണി രതനാനി മമായതി ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതാ, തുമ്ഹേ മിച്ഛാദിട്ഠികാ ഇമിസ്സാപി യഥാരുചിയാ ദാനം വാ ദാതും ധമ്മം വാ സോതും വിഹാരം വാ ഗന്തും സീലം വാ രക്ഖിതും ഉപോസഥകമ്മം വാ കാതും ന ദസ്സഥ, ന മയം തുമ്ഹാകം ദേമ, അത്തനാ സദിസം മിച്ഛാദിട്ഠികകുലാവ കുമാരികം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹംസു. തേ തേഹി പടിക്ഖിത്താ "തുമ്ഹാകം ധീതാ അമ്ഹാകം ഘരം ഗന്ത്വാ യഥാധിപ്പായേന സബ്ബമേതം കരോതു, മയം ന വാരേസ്സാമ, ദേഥ നോ ഏത"ന്തി വത്വാ "തേന ഹി ഗണ്ഹഥാ"തി വുത്താ ഭദ്ദകേന നക്ഖത്തേന മങ്ഗലം കത്വാ തം അത്തനോ ഘരം നയിംസു. സാ വത്താചാരസമ്പന്നാ പതിദേവതാ അഹോസി, സസ്സുസസുരസാമികവത്താനി കതാനേവ ഹോന്തി.

സാ ഏകദിവസം സാമികം ആഹ - "ഇച്ഛാമഹം, അയ്യപുത്ത, അമ്ഹാകം കുലൂപകഥേരാനം ദാനം ദാതു"ന്തി. സാധു, ഭദ്ദേ, യഥാജ്ഝാസയേന ദാനം ദേഹീതി. സാ ഥേരേ നിമന്താപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ പണീതഭോജനം ഭോജേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ "ഭന്തേ, ഇമം കുലം മിച്ഛാദിട്ഠികം അസ്സദ്ധം തിണ്ണം രതനാനം ഗുണം ന ജാനാതി, സാധു, അയ്യാ, യാവ ഇമം കുലം തിണ്ണം രതനാനം ഗുണം ജാനാതി, താവ ഇധേവ ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. ഥേരാ അധിവാസേത്വാ തത്ഥ നിബദ്ധം ഭുഞ്ജന്തി. പുന സാമികം ആഹ "അയ്യപുത്ത, ഥേരാ ഇധ നിബദ്ധം ആഗച്ഛന്തി, കിംകാരണാ തുമ്ഹേ ന പസ്സഥാ"തി. "സാധു, പസ്സിസ്സാമീ"തി. സാ പുനദിവസേ ഥേരാനം ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ തസ്സ ആരോചേസി . സോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേഹി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥസ്സ ധമ്മസേനാപതി ധമ്മകഥം കഥേസി. സോ ഥേരസ്സ ധമ്മകഥായ ച ഇരിയാപഥേസു ച പസീദിത്വാ തതോ പട്ഠായ ഥേരാനം ആസനം പഞ്ഞപേതി, പാനീയം പരിസ്സാവേതി, അന്തരാഭത്തേ ധമ്മകഥം സുണാതി, തസ്സ അപരഭാഗേ മിച്ഛാദിട്ഠി ഭിജ്ജി.

അഥേകദിവസം ഥേരോ ദ്വിന്നമ്പി ധമ്മകഥം കഥേന്തോ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉഭോപി ജയമ്പതികാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിംസു. തതോ പട്ഠായ തസ്സ മാതാപിതരോ ആദിം കത്വാ അന്തമസോ ദാസകമ്മകരാപി സബ്ബേ മിച്ഛാദിട്ഠിം ഭിന്ദിത്വാ ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘമാമകായേവ ജാതാ. അഥേകദിവസം ദാരികാ സാമികം ആഹ - "അയ്യപുത്ത, കിം മേ ഘരാവാസേന, ഇച്ഛാമഹം പബ്ബജിതു"ന്തി. സോ "സാധു ഭദ്ദേ, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ"തി മഹന്തേന പരിവാരേന തം ഭിക്ഖുനുപസ്സയം നേത്വാ പബ്ബാജേത്വാ സയമ്പി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. തം സത്ഥാ പബ്ബാജേസി. ഉഭോപി വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, അസുകാ നാമ ദഹരഭിക്ഖുനീ അത്തനോ ചേവ പച്ചയാ ജാതാ സാമികസ്സ ച, അത്തനാപി പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പത്വാ തമ്പി പാപേസീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ താവ ഏസാ

സാമികം രാഗപാസാ മോചേസി, പുബ്ബേപേസാ പോരാണകപണ്ഡിതേ പന മരണപാസാ മോചേസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മിഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ അഭിരൂപോ അഹോസി പാസാദികോ ദസ്സനീയോ സുവണ്ണവണ്ണോ ലാഖാരസപരികമ്മകതേഹി വിയ ഹത്ഥപാദേഹി രജതദാമസദിസേഹി വിസാണേഹി മണിഗുളികപടിഭാഗേഹി അക്ഖീഹി രത്തകമ്ബലഗേണ്ഡുസദിസേന മുഖേന സമന്നാഗതോ. ഭരിയാപിസ്സ തരുണമിഗീ അഭിരൂപാ അഹോസി ദസ്സനീയാ. തേ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു, അസീതിസഹസ്സചിത്രമിഗാ ബോധിസത്തം ഉപട്ഠഹിംസു. തദാ ലുദ്ദകാ മിഗവീഥീസു പാസേ ഓഡ്ഡേസും. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ മിഗാനം പുരതോ ഗച്ഛന്തോ പാദേ പാസേന ബജ്ഝിത്വാ ''ഛിന്ദിസ്സാമി ന''ന്തി ആകഡ്ഢി, ചമ്മം ഛിജ്ജി, പുന ആകഡ്ഢന്തസ്സ മംസം ഛിജ്ജി, പുന ന്ഹാരു ഛിജ്ജി, പാസോ അട്ഠിമാഹച്ച അട്ഠാസി. സോ പാസം ഛിന്ദിതും അസക്കോന്തോ മരണഭയതജ്ജിതോ ബദ്ധരവം രവി. തം സുത്വാ ഭീതോ മിഗഗണോ പലായി. ഭരിയാ പനസ്സ പലായിത്വാ മിഗാനം അന്തരേ ഓലോകേന്തീ തം അദിസ്വാ ''ഇദം ഭയം മയ്ഹം പിയസാമികസ്സ ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ''തി വേഗേന തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ അസ്സുമുഖീ രോദമാനാ ''സാമി , ത്വം മഹബ്ബലോ, കിം ഏതം പാസം സന്ധാരേതും ന സക്ഖിസ്സസി, വേഗം ജനേത്വാ ഛിന്ദാഹി ന''ന്തി തസ്സ ഉസ്സാഹം ജനേന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൦. ''വിക്കമ രേ ഹരിപാദ, വിക്കമ രേ മഹാമിഗ;
ഛിന്ദ വാരത്തികം പാസം, നാഹം ഏകാ വനേ രമേ''തി.

തത്ഥ **വിക്കമാ**തി പരക്കമ, ആകഡ്ഢാതി അത്ഥോ. **രേ**തി ആമന്തനേ നിപാതോ. **ഹരിപാദാ**തി സുവണ്ണപാദ. സകലസരീരമ്പി തസ്സ സുവണ്ണവണ്ണം, അയം പന ഗാരവേനേവമാഹ. **നാഹം ഏകാ**തി അഹം തയാ വിനാ ഏകികാ വനേ ന രമിസ്സാമി, തിണോദകം പന അഗ്ഗഹേത്വാ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സാമീതി ദസ്സേതി.

തം സുത്വാ മിഗോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൧. ''വിക്കമാമി ന പാരേമി, ഭൂമിം സുമ്ഭാമി വേഗസാ;
ദള്ഹോ വാരത്തികോ പാസോ, പാദം മേ പരികന്തതീ''തി.

തത്ഥ **വിക്കമാമീ**തി ഭദ്ദേ, അഹം വീരിയം കരോമി. **ന പാരേമീ**തി പാസം ഛിന്ദിതും പന ന സക്കോമീതി അത്ഥോ. **ഭൂമിം സുമ്ഭാമീ**തി അപി നാമ ഛിജ്ജേയ്യാതി പാദേനാപി ഭൂമിം പഹരാമി. **വേഗസാ**തി വേഗേന. **പരികന്തതീ**തി ചമ്മാദീനി ഛിന്ദന്തോ സമന്താ കന്തതീതി.

അഥ നം മിഗീ ''മാ ഭായി, സാമി, അഹം അത്തനോ ബലേന ലുദ്ദകം യാചിത്വാ തവ ജീവിതം ആഹരിസ്സാമി. സചേ യാചനായ ന സക്ഖിസ്സാമി, മമ ജീവിതമ്പി ദത്വാ തവ ജീവിതം ആഹരിസ്സാമീ''തി മഹാസത്തം അസ്സാസേത്വാ ലോഹിതലിത്തം ബോധിസത്തം പരിഗ്ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. ലുദ്ദകോപി അസിഞ്ച സത്തിഞ്ച ഗഹേത്വാ കപ്പുട്ഠാനഗ്ഗി വിയ ആഗച്ഛതി. സാ തം ദിസ്വാ ''സാമി, ലുദ്ദകോ ആഗച്ഛതി, അഹം അത്തനോ ബലം കരിസ്സാമി, ത്വം മാ ഭായീ''തി മിഗം അസ്സാസേത്വാ ലുദ്ദകസ്സ പടിപഥം ഗന്ത്വാ പടിക്കമിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ

തം വന്ദിത്വാ “സാമി, മമ സാമികോ സുവണ്ണവണ്ണോ സീലാചാരസമ്പന്നോ, അസീതിസഹസ്സാനം മിഗാനം രാജാ”തി ബോധിസത്തസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ മിഗരാജേ ഠിതേയേവ അത്തനോ വധം യാചന്തീ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൨.“അത്ഥരസ്സു പലാസാനി, അസിം നിബ്ബാഹ ലുദ്ദക;
പഠമം മം വധിത്വാന, ഹന പച്ഛാ മഹാമിഗ”ന്തി.

തത്ഥ **പലാസാനീ**തി മംസട്ഠപനത്ഥം പലാസപണ്ണാനി അത്ഥരസ്സു. **അസിം നിബ്ബാഹാ**തി അസിം കോസതോ നീഹര.

തം സുത്വാ ലുദ്ദകോ “മനുസ്സഭൂതാ താവ സാമികസ്സ അത്ഥായ അത്തനോ ജീവിതം ന പരിച്ചജന്തി, അയം തിരച്ഛാനഗതാ ജീവിതം പരിച്ചജതി, മനുസ്സഭാസായ ച മധുരേന സരേന കഥേതി, അജ്ജ ഇമിസ്സാ ച പതിനോ ചസ്സാ ജീവിതം ദസ്സാമീ”തി പസന്നചിത്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൩.“ന മേ സുതം വാ ദിട്ഠം വാ, ഭാസന്തിം മാനുസിം മിഗിം;
ത്വഞ്ച ഭദ്ദേ സുഖീ ഹോഹി, ഏസോ ചാപി മഹാമിഗോ”തി.

തത്ഥ **സുതം വാ ദിട്ഠം വാ**തി മയാ ഇതോ പുബ്ബേ ഏവരൂപം ദിട്ഠം വാ സുതം വാ നത്ഥി. **ഭാസന്തിം മാനുസിം മിഗി**ന്തി അഹഞ്ഹി ഇതോ പുബ്ബേ മാനുസിം വാചം ഭാസന്തിം മിഗിം നേവ അദ്ദസം ന അസ്സോസിം. യേസം പന “ന മേ സുതാ വാ ദിട്ഠാ വാ, ഭാസന്തീ മാനുസീ മിഗീ”തി പാളി, തേസം യഥാപാളിമേവ അത്ഥോ ദിസ്സതി. **ഭദ്ദേ**തി ഭദ്ദകേ പണ്ഡികേ ഉപായകുസലേ. ഇതി തം ആലപിത്വാ പുന “ത്വഞ്ച ഏസോ ചാപി മഹാമിഗോതി ദ്വേപി ജനാ സുഖീ നിദ്ദുക്ഖാ ഹോഥാ”തി തം സമസ്സാസേത്വാ ലുദ്ദകോ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ വാസിയാ ചമ്മപാസം ഛിന്ദിത്വാ പാദേ ലഗ്ഗപാസകം സണികം നീഹരിത്വാ ന്ഹാരുനാ ന്ഹാരും, മംസേന മംസം, ചമ്മേന ചമ്മം പടിപാദേത്വാ പാദം ഹത്ഥേന പരിമജ്ജി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ മഹാസത്തസ്സ പൂരിതപാരമിതാനുഭാവേന ലുദ്ദകസ്സ ച മേത്തചിത്താനുഭാവേന മിഗിയാ ച മേത്തധമ്മാനുഭാവേന ന്ഹാരുമംസചമ്മാനി ന്ഹാരുമംസചമ്മേഹി ഘടയിംസു. ബോധിസത്തോ പന സുഖീ നിദ്ദുക്ഖോ അട്ഠാസി.

മിഗീ ബോധിസത്തം സുഖിതം ദിസ്വാ സോമനസ്സജാതാ ലുദ്ദകസ്സ അനുമോദനം കരോന്തീ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൪.“ഏവം ലുദ്ദക നന്ദസ്സു, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ നന്ദാമി, മുത്തം ദിസ്വാ മഹാമിഗ”ന്തി.

തത്ഥ **ലുദ്ദകാ**തി ദാരുണകമ്മകിരിയായ ലദ്ധനാമവസേന ആലപതി.

ബോധിസത്തോ “അയം ലുദ്ദോ മയ്ഹം അവസ്സയോ ജാതോ, മയാപിസ്സ അവസ്സയേനേവ ഭവിതും വട്ടതീ”തി ഗോചരഭൂമിയം ദിട്ഠം ഏകം മണിക്ഖന്ധം തസ്സ ദത്വാ “സമ്മ, ഇതോ പട്ഠായ പാണാതിപാതാദീനി മാ കരി, ഇമിനാ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ദാരകേ പോസേന്തോ ദാനസീലാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഹീ”തി തസ്സോവാദം ദത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ലുദ്ദകോ ഛന്നോ അഹോസി, മിഗീ ദഹരഭിക്ഖുനീ, മിഗരാജാ പന അഹമേവ

അഹോസി’’ന്തി.

സുവണ്ണമിഗജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൬൦] ൧൦. സുയോനന്ദീജാതകവണ്ണനാ

വാതി ഗന്ധോ തിമിരാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ച’’ന്തി വുത്തേ ‘‘കിം ദിസ്വാ’’തി വത്വാ ‘‘അലങ്കതമാതുഗാമ’’ന്തി വുത്തേ ‘‘മാതുഗാമോ നാമേസ ഭിക്ഖു ന സക്കാ രക്ഖിതും, പോരാണകപണ്ഡിതാ സുപണ്ണഭവനേ കത്വാ രക്ഖന്താപി രക്ഖിതും നാസക്ഖിംസൂ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം തമ്ബരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സുയോനന്ദീ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരാ. തദാ ബോധിസത്തോ സുപണ്ണയോനിയം നിബ്ബത്തി, തസ്മിം കാലേ നാഗദീപോ സേദുമദീപോ നാമ അഹോസി. ബോധിസത്തോ തസ്മിം ദീപേ സുപണ്ണഭവനേ വസതി. സോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ തമ്ബരാജേന സദ്ധിം മാണവകവേസേന ജൂതം കീളതി. തസ്സ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പരിചാരികാ ‘‘അമ്ഹാകം രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഏവരൂപോ നാമ മാണവകോ ജൂതം കീളതീ’’തി സുയോനന്ദിയാ ആരോചേസും. സാ സുത്വാ തം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ ഏകദിവസം അലങ്കരിത്വാ ജൂതമണ്ഡലം ആഗന്ത്വാ പരിചാരികാനം അന്തരേ ഠിതാ നം ഓലോകേസി. സോപി ദേവിം ഓലോകേസി. ദ്വേപി അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിബദ്ധചിത്താ അഹേസും. സുപണ്ണരാജാ അത്തനോ ആനുഭാവേന നഗരേ വാതം സമുട്ഠാപേസി, ഗേഹപതനഭയേന രാജനിവേസനാ മനുസ്സാ നിക്ഖമിംസു. സോ അത്തനോ ആനുഭാവേന അന്ധകാരം കത്വാ ദേവിം ഗഹേത്വാ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ നാഗദീപേ അത്തനോ ഭവനം പാവിസി സുയോനന്ദിയാ ഗതട്ഠാനം ജാനന്താ നാമ നാഹേസും. സോ തായ സദ്ധിം അഭിരമമാനോ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ജൂതം കീളതി.

രഞ്ഞോ പന സഗ്ഗോ നാമ ഗന്ധബ്ബോ അത്ഥി, സോ ദേവിയാ ഗതട്ഠാനം അജാനന്തോ തം ഗന്ധബ്ബം ആമന്തേത്വാ ‘‘ഗച്ഛ, താത, ഗന്ധബ്ബ സബ്ബം ഥലജലപഥം അനുവിചരിത്വാ ദേവിയാ ഗതട്ഠാനം പസ്സാ’’തി ഉയ്യോജേസി. സോ പരിബ്ബയം ഗഹേത്വാ ദ്വാരഗാമതോ പട്ഠായ വിചിനന്തോ കുരുകച്ഛം പാപുണി. തദാ കുരുകച്ഛവാണിജാ നാവായ സുവണ്ണഭൂമിം ഗച്ഛന്തി. സോ തേ ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘അഹം ഗന്ധബ്ബോ നാവായ വേതനം ഖണ്ഡേത്വാ തുമ്ഹാകം ഗന്ധബ്ബം കരിസ്സാമി, മമ്പി നേഥാ’’തി ആഹ. തേ ‘‘സാധൂ’’തി തമ്പി ആരോപേത്വാ നാവം വിസ്സജ്ജേസും. തേ സുഖപയാതായ നാവായ തം പക്കോസിത്വാ ‘‘ഗന്ധബ്ബം നോ കരോഹീ’’തി ആഹംസു. ‘‘അഹം ചേ ഗന്ധബ്ബം കരേയ്യം, മയി പന ഗന്ധബ്ബം കരോന്തേ മച്ഛാ ചലിസ്സന്തി, അഥ വോ നാവാ ഭിജ്ജിസ്സതീ’’തി. ‘‘മനുസ്സമത്തേ ഗന്ധബ്ബം കരോന്തേ മച്ഛാനം ചലനം നാമ നത്ഥി, കരോഹീ’’തി. ‘‘തേന ഹി മാ മയ്ഹം കുജ്ഝിത്ഥാ’’തി വീണം മുച്ഛിത്വാ തന്തിസ്സരേന ഗീതസ്സരം, ഗീതസ്സരേന തന്തിസ്സരം അനതിക്കമിത്വാ ഗന്ധബ്ബം അകാസി. തേന സദ്ദേന സമ്മത്താ ഹുത്വാ മച്ഛാ ചലിംസു.

അഥേകോ മകരോ ഉപ്പതിത്വാ നാവായ പതന്തോ നാവം ഭിന്ദി. സഗ്ഗോ ഫലകേ നിപജ്ജിത്വാ യഥാവാതം ഗച്ഛന്തോ നാഗദീപേ സുപണ്ണഭവനസ്സ

നിഗ്രോധരുക്ഖസ്സ സന്തികം പാപുണി. സുയോനന്ദീപി ദേവീ സുപണ്ണരാജസ്സ ജൂതം കീളിതും ഗതകാലേ വിമാനാ ഓതരിത്വാ വേലന്തേ വിചരന്തീ സഗ്ഗം ഗന്ധബ്ബം ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ''കഥം ആഗതോസീ''തി പുച്ഛി. സോ സബ്ബം കഥേസി. ''തേന ഹി മാ ഭായീ''തി തം അസ്സാസേത്വാ ബാഹാഹി പരിഗ്ഗഹേത്വാ വിമാനം ആരോപേത്വാ സയനപിട്ഠേ നിപജ്ജാപേത്വാ സമസ്സത്ഥകാലേ ദിബ്ബഭോജനം ദത്വാ ദിബ്ബഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ദിബ്ബവത്ഥേഹി അച്ഛാദേത്വാ ദിബ്ബഗന്ധപുപ്ഫേഹി അലങ്കരിത്വാ പുന ദിബ്ബസയനേ നിപജ്ജാപേസി. ഏവം ദിവസം പരിഗ്ഗഹമാനാ സുപണ്ണരഞ്ഞോ ആഗമനവേലായ പടിച്ഛാദേത്വാ ഗതകാലേ തേന സദ്ധിം കിലേസവസേന അഭിരമി. തതോ മാസദ്ധമാസച്ചയേന ബാരാണസിവാസിനോ വാണിജാ ദാരുദകഗഹണത്ഥായ തസ്മിം ദീപേ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലം സമ്പത്താ. സോ തേഹി സദ്ധിം നാവം അഭിരുയ്ഹ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജാനം ദിസ്വാവ തസ്സ ജൂതകീളനവേലായ വീണം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ഗന്ധബ്ബം കരോന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൭. ''വാതി ഗന്ധോ തിമിരാനം, കുസമുദ്ദോ ച ഘോസവാ;
ദൂരേ ഇതോ സുയോനന്ദീ, തമ്ബ കാമാ തുദന്തി മ''ന്തി.

തത്ഥ **തിമിരാന**ന്തി തിമിരരുക്ഖപുപ്ഫാനം. തം കിര നിഗ്രോധം പരിവാരേത്വാ തിമിരരുക്ഖാ അത്ഥി, തേ സന്ധായേവം വദതി. **കുസമുദ്ദോ**തി ഖുദ്ദകസമുദ്ദോ. **ഘോസവാ**തി മഹാരവോ. തസ്സേവ നിഗ്രോധസ്സ സന്തികേ സമുദ്ദം സന്ധായേവമാഹ. **ഇതോ**തി ഇമമ്ഹാ നഗരാ. **തമ്ബാ**തി രാജാനം ആലപതി. അഥ വാ **തമ്ബകാമാ**തി തമ്ബേന കാമിതകാമാ തമ്ബകാമാ നാമ. തേ മം ഹദയേ വിജ്ഝന്തീതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ സുപണ്ണോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮. ''കഥം സമുദ്ദമതരി, കഥം അദ്ദക്ഖി സേദുമം;
കഥം തസ്സാ ച തുയ്ഹഞ്ച, അഹു സഗ്ഗ സമാഗമോ''തി.

തത്ഥ **സേദുമ**ന്തി സേദുമദീപം.

തതോ സഗ്ഗോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൯. ''കുരുകച്ഛാ പയാതാനം, വാണിജാനം ധനേസിനം;
മകരേഹി അഭിദാ നാവാ, ഫലകേനാഹമപ്ലവിം.

൮൦. ''സാ മം സണ്ഹേന മുദുനാ, നിച്ചം ചന്ദനഗന്ധിനീ;
അങ്ഗേന ഉദ്ധരീ ഭദ്ദാ, മാതാ പുത്തംവ ഓരസം.

൮൧. ''സാ മം അന്നേന പാനേന, വത്ഥേന സയനേന ച;
അത്തനാപി ച മന്ദക്ഖീ, ഏവം തമ്ബ വിജാനഹീ''തി.

തത്ഥ **സാ മം സണ്ഹേന മുദുനാ**തി ഏവം ഫലകേന തീരം ഉത്തിണ്ണം മം സമുദ്ദതീരേ വിചരന്തീ സാ ദിസ്വാ ''മാ ഭായീ''തി സണ്ഹേന മുദുനാ വചനേന സമസ്സാസേത്വാതി അത്ഥോ. **അങ്ഗേനാ**തി ബാഹുയുഗളം ഇധ ''അങ്ഗേനാ''തി വുത്തം. **ഭദ്ദാ**തി ദസ്സനീയാ പാസാദികാ. **സാ മം അന്നേനാ**തി സാ മം ഏതേന അന്നാദിനാ സന്തപ്പേസീതി അത്ഥോ. **അത്തനാപി ചാ**തി ന കേവലം അന്നാദീഹേവ, അത്തനാപി മം അഭിരമേന്തീ സന്തപ്പേസീതി ദീപേതി.

മന്ദക്ഖീതി മന്ദദസ്സനീ, മുദുനാ ആകാരേന ഓലോകനസീലാതി വുത്തം ഹോതി. ‘‘മത്തക്ഖീ’’തിപി പാഠോ, മദമത്തേഹി വിയ അക്ഖീഹി സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **ഏവം തമ്ബാ**തി ഏവം തമ്ബരാജ ജാനാഹീതി.

സുപണ്ണോ ഗന്ധബ്ബസ്സ കഥേന്തസ്സേവ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ‘‘അഹം സുപണ്ണഭവനേ വസന്തോപി രക്ഖിതും നാസക്ഖിം, കിം മേ തായ ദുസ്സീലായാ’’തി തം ആനേത്വാ രഞ്ഞോ പടിദത്വാ പക്കാമി, തതോ പട്ഠായ പുന നാഗച്ഛീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സുപണ്ണരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സുയോനന്ദീജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

മണികുണ്ഡലവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. വണ്ണാരോഹവഗ്ഗോ

[൩൬൧] ൧. വണ്ണാരോഹജാതകവണ്ണനാ

വണ്ണാരോഹേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദ്വേ അഗ്ഗസാവകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഉഭോപി മഹാഥേരാ ‘‘ഇമം അന്തോവസ്സം സുഞ്ഞാഗാരം അനുബ്രൂഹേസ്സാമാ’’തി സത്ഥാരം ആപുച്ഛിത്വാ ഗണം പഹായ സയമേവ പത്തചീവരം ആദായ ജേതവനാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകം പച്ചന്തഗാമം നിസ്സായ അരഞ്ഞേ വിഹരിംസു. അഞ്ഞതരോപി വിഘാസാദപുരിസോ ഥേരാനം ഉപട്ഠാനം കരോന്തോ തത്ഥേവ ഏകമന്തേ വസി. സോ ഥേരാനം സമഗ്ഗവാസം ദിസ്വാ ‘‘ഇമേ അതിവിയ സമഗ്ഗാ വസന്തി, സക്കാ നു ഖോ ഏതേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഭിന്ദിതു’’ന്തി ചിന്തേത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, അയ്യേന മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരേന സദ്ധിം തുമ്ഹാകം കിഞ്ചി വേരം അത്ഥീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘കിം പനാവുസോ’’തി. ഏസ, ഭന്തേ, മമ ആഗതകാലേ ‘‘സാരിപുത്തോ നാമ ജാതിഗോത്തകുലപദേസേഹി വാ സുതഗന്ഥപടിവേധഇദ്ധീഹി വാ മയാ സദ്ധിം കിം പഹോതീ’’തി തുമ്ഹാകം അഗുണമേവ കഥേസീതി. ഥേരോ സിതം കത്വാ ‘‘ഗച്ഛ ത്വം ആവുസോ’’തി ആഹ.

സോ അപരസ്മിമ്പി ദിവസേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ തഥേവ കഥേസി. സോപി നം സിതം കത്വാ ‘‘ഗച്ഛ, ത്വം, ആവുസോ’’തി വത്വാ സാരിപുത്തത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘ആവുസോ, ഏസോ വിഘാസാദോ തുമ്ഹാകം സന്തികേ കിഞ്ചി കഥേസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ആമാവുസോ, മയ്ഹമ്പി സന്തികേ കഥേസി, ഇമം നീഹരിതും വട്ടതീ’’തി. ‘‘സാധു, ആവുസോ, നീഹരാ’’തി വുത്തേ ഥേരോ ‘‘മാ ഇധ വസീ’’തി അച്ഛരം പഹരിത്വാ തം നീഹരി. തേ ഉഭോപി സമഗ്ഗവാസം വസിത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ നിസീദിംസു. സത്ഥാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ‘‘സുഖേന വസ്സം വസിത്ഥാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഭന്തേ, ഏകോ വിഘാസാദോ അമ്ഹേ ഭിന്ദിതുകാമോ ഹുത്വാ ഭിന്ദിതും അസക്കോന്തോ പലായീ’’തി വുത്തേ ‘‘ന ഖോ സോ, സാരിപുത്ത, ഇദാനേവ,

പുബ്ബേപേസ തുമ്ഹേ ‘ഭിന്ദിസ്സാമീ’തി ഭിന്ദിതും അസക്കോന്തോ പലായീ”തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞേ രുക്ഖദേവതാ അഹോസി. തദാ സീഹോ ച ബ്യഗ്ഘോ ച അരഞ്ഞേ പബ്ബതഗുഹായം വസന്തി. ഏകോ സിങ്ഗാലോ തേ ഉപട്ഠഹന്തോ തേസം വിഘാസം ഖാദിത്വാ മഹാകായോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം ചിന്തേസി “മയാ സീഹബ്യഗ്ഘാനം മംസം ന ഖാദിതപുബ്ബം, മയാ ഇമേ ദ്വേ ജനേ ഭിന്ദിതും വട്ടതി, തതോ നേസം കലഹം കത്വാ മതാനം മംസം ഖാദിസ്സാമീ”തി. സോ സീഹം ഉപസങ്കമിത്വാ “കിം, സാമി, തുമ്ഹാകം ബ്യഗ്ഘേന സദ്ധിം കിഞ്ചി വേരം അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “കിം പന, സമ്മാ”തി? ഏസ, ഭന്തേ, മമാഗതകാലേ “സീഹോ നാമ സരീരവണ്ണേന വാ ആരോഹപരിണാഹേന വാ ജാതിബലവീരിയേഹി വാ മമ കലഭാഗമ്പി ന പാപുണാതീ”തി തുമ്ഹാകം അഗുണമേവ കഥേസീതി. അഥ നം സീഹോ “ഗച്ഛ ത്വം, ന സോ ഏവം കഥേസ്സതീ”തി ആഹ. ബ്യഗ്ഘമ്പി ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതേനേവ ഉപായേന കഥേസി. തം സുത്വാ ബ്യഗ്ഘോപി സീഹം ഉപസങ്കമിത്വാ “സമ്മ, ത്വം കിര ഇദഞ്ചിദഞ്ച വദേസീ”തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൦.“വണ്ണാരോഹേന ജാതിയാ, ബലനിക്കമനേന ച;
സുബാഹു ന മയാ സേയ്യോ, സുദാഠ ഇതി ഭാസസീ”തി.

തത്ഥ **ബലനിക്കമനേന ചാ**തി കായബലേന ചേവ വീരിയബലേന ച. **സുബാഹു ന മയാ സേയ്യോ**തി അയം സുബാഹു നാമ ബ്യഗ്ഘോ ഏതേഹി കാരണേഹി മയാ നേവ സദിസോ ന ഉത്തരിതരോതി സച്ചം കിര ത്വം സോഭനാഹി ദാഠാഹി സമന്നാഗത സുദാഠ മിഗരാജ, ഏവം വദേസീതി.

തം സുത്വാ സുദാഠോ സേസാ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൧.“വണ്ണാരോഹേന ജാതിയാ, ബലനിക്കമനേന ച;
സുദാഠോ ന മയാ സേയ്യോ, സുബാഹു ഇതി ഭാസസി.

൩൨.“ഏവം ചേ മം വിഹരന്തം, സുബാഹു സമ്മ ദുബ്ഭസി;
ന ദാനാഹം തയാ സദ്ധിം, സംവാസമഭിരോചയേ.

൩൩.“യോ പരേസം വചനാനി, സദ്ദഹേയ്യ യഥാതഥം;
ഖിപ്പം ഭിജ്ജേഥ മിത്തസ്മിം, വേരഞ്ച പസവേ ബഹും.

൩൪.“ന സോ മിത്തോ യോ സദാ അപ്പമത്തോ, ഭേദാസങ്കീ രന്ധമേവാനുപസ്സീ;
യസ്മിഞ്ച സേതീ ഉരസീവ പുത്തോ, സ വേ മിത്തോ യോ അഭേജ്ജോ പരേഹീ”തി.

തത്ഥ **സമ്മാ**തി വയസ്സ. **ദുബ്ഭസീ**തി യദി ഏവം തയാ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം വസന്തം മം സിങ്ഗാലസ്സ കഥം ഗഹേത്വാ ത്വം ദുബ്ഭസി ഹനിതും ഇച്ഛസി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ അഹം തയാ സദ്ധിം സംവാസം ന അഭിരോചയേ. **യഥാതഥ**ന്തി തഥതോ യഥാതഥം യഥാതച്ഛം അവിസംവാദകേന അരിയേന വുത്തവചനം സദ്ധാതബ്ബം. ഏവം യോ യേസം കേസഞ്ചി പരേസം വചനാനി സദ്ദഹേഥാതി അത്ഥോ. **യോ സദാ അപ്പമത്തോ**തി യോ നിച്ചം അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ മിത്തസ്സ വിസ്സാസം ന ദേതി, സോ മിത്തോ നാമ ന ഹോതീതി

അത്ഥോ. **ഭേദാസങ്കീ**തി "അജ്ജ ഭിജ്ജിസ്സതി, സ്വേ ഭിജ്ജിസ്സതീ"തി ഏവം മിത്തസ്സ ഭേദമേവ ആസങ്കതി. **രന്ധമേവാനുപസ്സീ**തി ഛിദ്ദം വിവരമേവ പസ്സന്തോ. **ഉരസീവ പുത്തോ**തി യസ്മിം മിത്തേ മാതു ഹദയേ പുത്തോ വിയ നിരാസങ്കോ നിബ്ഭയോ സേതി.

ഇതി ഇമാഹി ചതൂഹി ഗാഥാഹി സീഹേന മിത്തഗുണേ കഥിതേ ബ്യഗ്ഘോ "മയ്ഹം ദോസോ"തി സീഹം ഖമാപേസി. തേ തഥേവ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു. സിങ്ഗാലോ പന പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സിങ്ഗാലോ വിഘാസാദോ അഹോസി, സീഹോ സാരിപുത്തോ, ബ്യഗ്ഘോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, തം കാരണം പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠാ തസ്മിം വനേ നിവുത്ഥരുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

വണ്ണാരോഹജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൬൨] ൨. സീലവീമംസജാതകവണ്ണനാ

സീലം സേയ്യോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം സീലവീമംസകബ്രാഹ്മണം ആരബ്ഭ കഥേസി. തം കിര രാജാ "ഏസ സീലസമ്പന്നോ"തി അഞ്ഞേഹി ബ്രാഹ്മണേഹി അതിരേകം കത്വാ പസ്സതി. സോ ചിന്തേസി "കിം നു ഖോ മം രാജാ 'സീലസമ്പന്നോ'തി അഞ്ഞേഹി അതിരേകം കത്വാ പസ്സതി, ഉദാഹു 'സുതധരയുത്തോ'തി, വീമംസിസ്സാമി താവ സീലസ്സ വാ സുതസ്സ വാ മഹന്തഭാവ"ന്തി. സോ ഏകദിവസം ഹേരഞ്ഞികഫലകതോ കഹാപണം ഗണ്ഹി. ഹേരഞ്ഞികോ ഗരുഭാവേന ന കിഞ്ചി ആഹ, ദുതിയവാരേപി ന കിഞ്ചി ആഹ. തതിയവാരേ പന തം "വിലോപഖാദകോ"തി ഗാഹാപേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേത്വാ "കിം ഇമിനാ കത"ന്തി വുത്തേ "കുടുമ്ബം വിലുമ്പതീ"തി ആഹ. "സച്ചം കിര , ബ്രാഹ്മണാ"തി? "ന, മഹാരാജ, കുടുമ്ബം വിലുമ്പാമി, മയ്ഹം പന 'സീലം നു ഖോ മഹന്തം, സുതം നു ഖോ'തി കുക്കുച്ചം അഹോസി, സ്വാഹം 'ഏതേസു കതരം നു ഖോ മഹന്ത'ന്തി വീമംസന്തോ തയോ വാരേ കഹാപണം ഗണ്ഹിം, തം മം ഏസ ബന്ധാപേത്വാ തുമ്ഹാകം ദസ്സേതി. ഇദാനി മേ സുതതോ സീലസ്സ മഹന്തഭാവോ ഞാതോ, ന മേ ഘരാവാസേനത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമഹ"ന്തി പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ ഘരദ്വാരം അനോലോകേത്വാവ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. തസ്സ സത്ഥാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച ദാപേസി. സോ അചിരൂപസമ്പന്നോ വിപസ്സനം വിപസ്സിത്വാ അഗ്ഗഫലേ പതിട്ഠഹി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, അസുകബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ സീലം വീമംസിത്വാ പബ്ബജിതോ വിപസ്സിത്വാ അരഹത്തം പത്തോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനി അയമേവ, പുബ്ബേ പണ്ഡിതാപി സീലം വീമംസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ പതിട്ഠം കരിംസുയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിം ആഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സി. രാജാ തസ്സ പുരോഹിതട്ഠാനം അദാസി. സോ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖതി. രാജാപി നം

“സീലവാ”തി ഗരും കത്വാ പസ്സി. സോ ചിന്തേസി “കിം നു ഖോ രാജാ ‘സീലവാ’തി മം ഗരും കത്വാ പസ്സതി, ഉദാഹു ‘സുതധരയുത്തോ’”തി. സബ്ബം പച്ചുപ്പന്നവത്ഥുസദിസമേവ. ഇധ പന സോ ബ്രാഹ്മണോ “ഇദാനി മേ സുതതോ സീലസ്സ മഹന്തഭാവോ ഞാതോ”തി വത്വാ ഇമാ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬. “സീലം സേയ്യോ സുതം സേയ്യോ, ഇതി മേ സംസയോ അഹു;
സീലമേവ സുതാ സേയ്യോ, ഇതി മേ നത്ഥി സംസയോ.

൩൭. “മോഘാ ജാതി ച വണ്ണോ ച, സീലമേവ കിരുത്തമം;
സീലേന അനുപേതസ്സ, സുതേനത്ഥോ ന വിജ്ജതി.

൩൮. “ഖത്തിയോ ച അധമ്മട്ഠോ, വേസ്സോ ചാധമ്മനിസ്സിതോ;
തേ പരിച്ചജ്ജുഭോ ലോകേ, ഉപപജ്ജന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൩൯. “ഖത്തിയാ ബ്രാഹ്മണാ വേസ്സാ, സുദ്ദാ ചണ്ഡാലപുക്കുസാ;
ഇധ ധമ്മം ചരിത്വാന, ഭവന്തി തിദിവേ സമാ.

൪൦. “ന വേദാ സമ്പരായായ, ന ജാതി നാപി ബന്ധവാ;
സകഞ്ച സീലം സംസുദ്ധം, സമ്പരായായ സുഖായ ചാ”തി.

തത്ഥ **സീലമേവ സുതാ സേയ്യോ**തി സുതപരിയത്തിതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സീലമേവ ഉത്തരിതരന്തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ സീലം നാമേതം ഏകവിധം സംവരവസേന, ദുവിധം ചാരിത്തവാരിത്തവസേന, തിവിധം കായികവാചസികമാനസികവസേന, ചതുബ്ബിധം പാതിമോക്ഖസംവരഇന്ദ്രിയസംവരആജീവപാരിസുദ്ധിപച്ചയസന്നിസ്സിതവസേനാതി മാതികം ഠപേത്വാ വിത്ഥാരേന്തോ സീലസ്സ വണ്ണം അഭാസി.

മോഘാതി അഫലാ തുച്ഛാ. **ജാതീ**തി ഖത്തിയകുലാദീസു നിബ്ബത്തി. **വണ്ണോ**തി സരീരവണ്ണോ അഭിരൂപഭാവോ. യാ ഹി യസ്മാ സീലരഹിതസ്സ ജാതിസമ്പദാ വാ വണ്ണസമ്പദാ വാ സഗ്ഗസുഖം ദാതും ന സക്കോതി, തസ്മാ ഉഭയമ്പി തം “മോഘ”ന്തി ആഹ. **സീലമേവ കിരാ**തി അനുസ്സവവസേന വദതി, ന പന സയം ജാനാതി. **അനുപേതസ്സാ**തി അനുപഗതസ്സ. **സുതേനത്ഥോ ന വിജ്ജതീ**തി സീലരഹിതസ്സ സുതപരിയത്തിമത്തേന ഇധലോകേ വാ പരലോകേ വാ കാചി വഡ്ഢി നാമ നത്ഥി.

തതോ പരാ ദ്വേ ഗാഥാ ജാതിയാ മോഘഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്താ. തത്ഥ **തേ പരിച്ചജ്ജുഭോ ലോകേ**തി തേ ദുസ്സീലാ ദേവലോകഞ്ച മനുസ്സലോകഞ്ചാതി ഉഭോപി ലോകേ പരിച്ചജിത്വാ ദുഗ്ഗതിം ഉപപജ്ജന്തി. **ചണ്ഡാലപുക്കുസാ**തി ഛവഛഡ്ഡകചണ്ഡാലാ ച പുപ്ഫഛഡ്ഡകപുക്കുസാ ച. **ഭവന്തി തിദിവേ സമാ**തി ഏതേ സബ്ബേപി സീലാനുഭാവേന ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ സമാ ഹോന്തി നിബ്ബിസേസാ, ദേവാത്വേവ സങ്ഖ്യം ഗച്ഛന്തി.

പഞ്ചമഗാഥാ സബ്ബേസമ്പി സുതാദീനം മോഘഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്താ. തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, ഏതേ വേദാദയോ ഠപേത്വാ ഇധലോകേ യസമത്തദാനം സമ്പരായേ ദുതിയേ വാ തതിയേ വാ ഭവേ യസം വാ സുഖം വാ ദാതും നാമ ന സക്കോന്തി, പരിസുദ്ധം പന അത്തനോ സീലമേവ തം ദാതും സക്കോതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ സീലഗുണേ ഥോമേത്വാ രാജാനം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ തം ദിവസമേവ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സീലം വീമംസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതോ അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സീലവീമംസജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൬൩] ൩. ഹിരിജാതകവണ്ണനാ

ഹിരിം തരന്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സഹായം പച്ചന്തവാസിസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി. ദ്വേപി വത്ഥൂനി ഏകകനിപാതേ നവമവഗ്ഗസ്സ പരിയോസാനജാതകേ വിത്ഥാരിതാനേവ. ഇധ പന "പച്ചന്തവാസിസേട്ഠിനോ മനുസ്സാ അച്ഛിന്നസബ്ബസാപതേയ്യാ അത്തനോ സന്തകസ്സ അസ്സാമിനോ ഹുത്വാ പലാതാ"തി ബാരാണസിസേട്ഠിസ്സ ആരോചിതേ ബാരാണസിസേട്ഠി "അത്തനോ സന്തികം ആഗതാനം കത്തബ്ബം അകരോന്താ നാമ പടികാരകേ ന ലഭന്തിയേവാ"തി വത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൦. "ഹിരിം തരന്തം വിജിഗുച്ഛമാനം, തവാഹമസ്മീ ഇതി ഭാസമാനം;
സേയ്യാനി കമ്മാനി അനാദിയന്തം, നേസോ മമന്തി ഇതി നം വിജഞ്ഞാ.

൭൧. "യഞ്ഹി കയിരാ തഞ്ഹി വദേ, യം ന കയിരാ ന തം വദേ;
അകരോന്തം ഭാസമാനം, പരിജാനന്തി പണ്ഡിതാ.

൭൨. "ന സോ മിത്തോ യോ സദാ അപ്പമത്തോ, ഭേദാസങ്കീ രന്ധമേവാനുപസ്സീ;
യസ്മിഞ്ച സേതീ ഉരസീവ പുത്തോ, സ വേ മിത്തോ യോ അഭേജ്ജോ പരേഹി.

൭൩. "പാമോജ്ജകരണം ഠാനം, പസംസാവഹനം സുഖം;
ഫലാനിസംസോ ഭാവേതി, വഹന്തോ പോരിസം ധുരം.

൭൪. "പവിവേകരസം പിത്വാ, രസം ഉപസമസ്സ ച;
നിദ്ദരോ ഹോതി നിപ്പാപോ, ധമ്മപ്പീതിരസം പിവ"ന്തി.

തത്ഥ **ഹിരിം തരന്ത**ന്തി ലജ്ജം അതിക്കന്തം. **വിജിഗുച്ഛമാന**ന്തി മിത്തഭാവേന ജിഗുച്ഛയമാനം. **തവാഹമസ്മീ**തി "തവ അഹം മിത്തോ"തി കേവലം വചനമത്തേനേവ ഭാസമാനം. **സേയ്യാനി കമ്മാനി**തി "ദസ്സാമി കരിസ്സാമീ"തി വചനസ്സ അനുരൂപാനി ഉത്തമകമ്മാനി. **അനാദിയന്ത**ന്തി അകരോന്തം. **നേസോ മമ**ന്തി ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം "ന ഏസോ മമ മിത്തോ"തി വിജഞ്ഞാ.

പാമോജ്ജകരണം ഠാനന്തി ദാനമ്പി സീലമ്പി ഭാവനാപി പണ്ഡിതേഹി കല്യാണമിത്തേഹി സദ്ധിം മിത്തഭാവോപി. ഇധ പന വുത്തപ്പകാരം മിത്തഭാവമേവ സന്ധായേവമാഹ. പണ്ഡിതേന ഹി കല്യാണമിത്തേന സദ്ധിം മിത്തഭാവോ പാമോജ്ജമ്പി കരോതി, പസംസമ്പി വഹതി. ഇധലോകപരലോകേസു കായികചേതസികസുഖഹേതുതോ "സുഖ"ന്തിപി വുച്ചതി, തസ്മാ ഏതം ഫലഞ്ച ആനിസംസഞ്ച സമ്പസ്സമാനോ ഫലാനിസംസോ കുലപുത്തോ പുരിസേഹി വഹിതബ്ബം ദാനസീലഭാവനാമിത്തഭാവസങ്ഖാതം ചതുബ്ബിധമ്പി പോരിസം ധുരം വഹന്തോ ഏതം മിത്തഭാവസങ്ഖാതം

പാമോജ്ജകരണം ഠാനം പസംസാവഹനം സുഖം ഭാവേതി വഡ്ഢേതി, ന പണ്ഡിതേഹി മിത്തഭാവം ഭിന്ദതീതി ദീപേതി.

പവിവേകരസന്തി കായചിത്തഉപധിവിവേകാനം രസം തേ വിവേകേ നിസ്സായ ഉപ്പന്നം സോമനസ്സരസം. **ഉപസമസ്സ ചാ**തി കിലേസൂപസമേന ലദ്ധസോമനസ്സസ്സ. **നിദ്ദരോ ഹോതി നിപ്പാപോ**തി സബ്ബകിലേസദരഥാഭാവേന നിദ്ദരോ, കിലേസാഭാവേന നിപ്പാപോ ഹോതി. **ധമ്മപ്പീതിരസ**ന്തി ധമ്മപീതിസങ്ഖാതം രസം, വിമുത്തിപീതിം പിവന്തോതി അത്ഥോ.

ഇതി മഹാസത്തോ പാപമിത്തസംസഗ്ഗതോ ഉബ്ബിഗ്ഗോ പവിവേകരസേന അമതമഹാനിബ്ബാനം പാപേത്വാ ദേസനായ കൂടം ഗണ്ഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പച്ചന്തവാസീ ഇദാനി പച്ചന്തവാസീയേവ, തദാ ബാരാണസിസേട്ഠി അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഹിരിജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൬൪] ൪. ഖജ്ജോപനകജാതകവണ്ണനാ

കോ നു സന്തമ്ഹി പജ്ജോതേതി അയം ഖജ്ജോപനകപഞ്ഹോ മഹാഉമങ്ഗേ വിത്ഥാരതോ ആവി ഭവിസ്സതി.

ഖജ്ജോപനകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൬൫] ൫. അഹിതുണ്ഡികജാതകവണ്ണനാ

ധുത്തോമ്ഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മഹല്ലകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **സാലൂകജാതകേ** (ജാ° ൧.൩.൧൦൬ ആദയോ) വിത്ഥാരിതം. ഇധാപി സോ മഹല്ലകോ ഏകം ഗാമദാരകം പബ്ബാജേത്വാ അക്കോസതി പഹരതി. ദാരകോ പലായിത്വാ വിബ്ഭമി. ദുതിയമ്പി നം പബ്ബാജേത്വാ തഥേവാകാസി. ദുതിയമ്പി വിബ്ഭമിത്വാ പുന യാചിയമാനോ ഓലോകേതുമ്പി ന ഇച്ഛി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, അസുകോ നാമ മഹല്ലകോ അത്തനോ സാമണേരേന സഹാപി വിനാപി വത്തിതും ന സക്കോതി, ഇതരോ തസ്സ ദോസം ദിസ്വാ പുന ഓലോകേതുമ്പി ന ഇച്ഛി, സുഹദയോ കുമാരകോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ സാമണേരോ സുഹദയോവ, സകിം ദോസം ദിസ്വാ പുന ഓലോകേതുമ്പി ന ഇച്ഛീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ധഞ്ഞവാണിജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ധഞ്ഞവിക്കയേന ജീവികം കപ്പേസി. അഥേകോ അഹിതുണ്ഡികോ മക്കടം ഗഹേത്വാ സിക്ഖാപേത്വാ അഹിം കീളാപേന്തോ ബാരാണസിയം ഉസ്സവേ ഘുട്ഠേ തം മക്കടം ധഞ്ഞവാണിജകസ്സ സന്തികേ ഠപേത്വാ അഹിം കീളാപേന്തോ സത്ത ദിവസാനി വിചരി. സോപി വാണിജോ മക്കടസ്സ ഖാദനീയം ഭോജനീയം അദാസി. അഹിതുണ്ഡികോ സത്തമേ ദിവസേ ഉസ്സവകീളനതോ ആഗന്ത്വാ തം മക്കടം വേളുപേസികായ തിക്ഖത്തും പഹരിത്വാ തം ആദായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ബന്ധിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി. മക്കടോ ബന്ധനം മോചേത്വാ അമ്ബരുക്ഖം

ആരുയ്ഹ അമ്ബാനി ഖാദന്തോ നിസീദി. സോ പബുദ്ധോ രുക്ഖേ മക്കടം ദിസ്വാ "ഏതം മയാ ഉപലാപേത്വാ ഗഹേതും വട്ടതീ"തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വ്വം."ധുത്തോമ്ഹി സമ്മ സുമുഖ, ജൂതേ അക്ഖപരാജിതോ;
ഹരേഹി അമ്ബപക്കാനി, വീരിയം തേ ഭക്ഖയാമസേ"തി.

തത്ഥ **അക്ഖപരാജിതോ**തി അക്ഖേഹി പരാജിതോ. **ഹരേഹീ**തി പാതേഹി. അയമേവ വാ പാഠോ.

തം സുത്വാ മക്കടോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

വ്വഫ."അലികം വത മം സമ്മ, അഭൂതേന പസംസസി;
കോ തേ സുതോ വാ ദിട്ഠോ വാ, സുമുഖോ നാമ മക്കടോ.

വ്വവ."അജ്ജാപി മേ തം മനസി, യം മം ത്വം അഹിതുണ്ഡിക;
ധഞ്ഞാപണം പവിസിത്വാ, മത്തോ ഛാതം ഹനാസി മം.

വ്വസ."താഹം സരം ദുക്ഖസേയ്യം, അപി രജ്ജമ്പി കാരയേ;
നേവാഹം യാചിതോ ദജ്ജം, തഥാ ഹി ഭയതജ്ജിതോ.

വ്വര."യഞ്ച ജഞ്ഞാ കുലേ ജാതം, ഗബ്ഭേ തിത്തം അമച്ഛരിം;
തേന സഖിഞ്ച മിത്തഞ്ച, ധീരോ സന്ധാതുമരഹതീ"തി.

തത്ഥ **അലികം വതാ**തി മുസാ വത. **അഭൂതേനാ**തി അവിജ്ജമാനേന. **കോ തേ**തി കോ തയാ. **സുമുഖോ**തി സുന്ദരമുഖോ. **അഹിതുണ്ഡികാ**തി തം ആലപതി. "അഹികോണ്ഡികാ"തിപി പാഠോ. **ഛാതന്തി** ജിഘച്ഛാഭിഭൂതം ദുബ്ബലം കപണം. **ഹനാസീ**തി വേളുപേസികായ തിക്ഖത്തും പഹരസി. **താഹ**ന്തി തം അഹം. **സര**ന്തി സരന്തോ. **ദുക്ഖസേയ്യ**ന്തി തസ്മിം ആപണേ ദുക്ഖസയനം. **അപി രജ്ജമ്പി കാരയേ**തി സചേപി ബാരാണസിരജ്ജം ഗഹേത്വാ മയ്ഹം ദത്വാ മം രജ്ജം കാരേയ്യാസി, ഏവമ്പി തം നേവാഹം യാചിതോ ദജ്ജം, തം ഏകമ്പി അമ്ബപക്കം അഹം തയാ യാചിതോ ന ദദേയ്യം. കിംകാരണാ? **തഥാ ഹി ഭയതജ്ജിതോ**തി, തഥാ ഹി അഹം തയാ ഭയേന തജ്ജിതോതി അത്ഥോ.

ഗബ്ഭേ തിത്തന്തി സുഭോജനരസേന മാതുകുച്ഛിയംയേവ അലങ്കതപടിയത്തേ സയനഗബ്ഭേയേവ വാ തിത്തം ഭോഗാസായ അകപണം. **സഖിഞ്ച മിത്തഞ്ചാ**തി സഖിഭാവഞ്ച മിത്തഭാവഞ്ച തഥാരൂപേന കുലജാതേന തിത്തേന അകപണേന അമച്ഛരിനാ സദ്ധിം പണ്ഡിതോ സന്ധാതും പുന ഘടേതും അരഹതി, തയാ പന കപണേന അഹിതുണ്ഡികേന സദ്ധിം കോ മിത്തഭാവം പുന ഘടേതുന്തി അത്ഥോ. ഏവഞ്ച പന വത്വാ വാനരോ വനം സഹസാ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ അഹിതുണ്ഡികോ മഹല്ലകോ അഹോസി, മക്കടോ സാമണേരോ, ധഞ്ഞവാണിജോ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

അഹിതുണ്ഡികജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[ന്ടന്ധന്ധ] ന്ധ. ഗുമ്ബിയജാതകവണ്ണനാ

മധുവണ്ണം മധുരസന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കിം ദിസ്വാ"തി വത്വാ "അലങ്കതമാതുഗാമ"ന്തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു ഇമേ പഞ്ച കാമഗുണാ നാമ ഏകേന ഗുമ്ബിയേന യക്ഖേന ഹലാഹലവിസം പക്ഖിപിത്വാ മഗ്ഗേ ഠപിതമധുസദിസാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സത്ഥവാഹകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ബാരാണസിതോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി ഭണ്ഡം ആദായ വോഹാരത്ഥായ ഗച്ഛന്തോ മഹാവത്തനിഅടവിദ്വാരം പത്വാ സത്ഥകേ സന്നിപാതാപേത്വാ "അമ്ഭോ, ഇമസ്മിം മഗ്ഗേ വിസപണ്ണപുപ്ഫഫലാദീനി അത്ഥി, തുമ്ഹേ കിഞ്ചി അഖാദിതപുബ്ബം ഖാദന്താ മം അപുച്ഛിത്വാ മാ ഖാദിത്ഥ, അമനുസ്സാപി വിസം പക്ഖിപിത്വാ ഭത്തപുടമധുകഫലാനി മഗ്ഗേ ഠപേന്തി, താനിപി മം അനാപുച്ഛിത്വാ മാ ഖാദിത്ഥാ"തി ഓവാദം ദത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. അഥേകോ ഗുമ്ബിയോ നാമ യക്ഖോ അടവിയാ മജ്ഝട്ഠാനേ മഗ്ഗേ പണ്ണാനി അത്ഥരിത്വാ ഹലാഹലവിസസംയുത്താനി മധുപിണ്ഡാനി ഠപേത്വാ സയം മഗ്ഗസാമന്തേ മധും ഗണ്ഹന്തോ വിയ രുക്ഖേ കോട്ടേന്തോ വിചരതി. അജാനന്താ "പുഞ്ഞത്ഥായ ഠപിതാനി ഭവിസ്സന്തീ"തി ഖാദിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപുണന്തി. അമനുസ്സാ ആഗന്ത്വാ തേ ഖാദന്തി. ബോധിസത്തസ്സ സത്ഥകമനുസ്സാപി താനി ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ലോലജാതികാ അധിവാസേതും അസക്കോന്താ ഖാദിംസു, പണ്ഡിതജാതികാ "പുച്ഛിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ"തി ഗഹേത്വാ അട്ഠംസു. ബോധിസത്തോ തേ ദിസ്വാ ഹത്ഥഗതാനി ഛഡ്ഡാപേസി, യേഹി പഠമതരം ഖാദിതാനി, തേ മരിംസു. യേഹി അഡ്ഢഖാദിതാനി, തേസം വമനവിരേചനം ദത്വാ വന്തകാലേ ചതുമധുരം അദാസി. ഇതി തേ തസ്സ ആനുഭാവേന ജീവിതം പടിലഭിംസു. ബോധിസത്തോ സോത്ഥിനാ ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഭണ്ഡം വിസ്സജ്ജേത്വാ അത്തനോ ഗേഹമേവ അഗമാസി. തമത്ഥം കഥേന്തോ സത്ഥാ ഇമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ അഭാസി -

വ്വ൬. "മധുവണ്ണം മധുരസം, മധുഗന്ധം വിസം അഹു;
ഗുമ്ബിയോ ഘാസമേസാനോ, അരഞ്ഞേ ഓദഹീ വിസം.

വ്വന്റ്. "മധു ഇതി മഞ്ഞമാനാ, യേ തം വിസമഖാദിസും;
തേസം തം കടുകം ആസി, മരണം തേനുപാഗമും.

വ്വ൭. "യേ ച ഖോ പടിസങ്ഖായ, വിസം തം പരിവജ്ജയും;
തേ ആതുരേസു സുഖിതാ, ഡയ്ഹമാനേസു നിബ്ബുതാ.

വ്വവ്. "ഏവമേവ മനുസ്സേസു, വിസം കാമാ സമോഹിതാ;
ആമിസം ബന്ധനഞ്ചേതം, മച്ചുവേസോ ഗുഹാസയോ.

വ്വൻ. "ഏവമേവ ഇമേ കാമേ, ആതുരാ പരിചാരികേ;
യേ സദാ പരിവജ്ജേന്തി, സങ്ഗം ലോകേ ഉപച്ചഗു"ന്തി.

തത്ഥ **ഗുമ്ബിയോ**തി തസ്മിം വനഗുമ്ബേ വിചരണേന ഏവംലദ്ധനാമോ യക്ഖോ. **ഘാസമേസാനോ**തി "തം വിസം ഖാദിത്വാ മതേ ഖാദിസ്സാമീ"തി ഏവം അത്തനോ ഘാസം പരിയേസന്തോ. **ഓദഹീ**തി തം മധുനാ സമാനവണ്ണഗന്ധരസം

വിസം നിക്ഖിപി. **കടുകം ആസീ**തി തിഖിണം അഹോസി. **മരണം തേനുപാഗമു**ന്തി തേന വിസേന തേ സത്താ മരണം ഉപഗതാ.

ആതുരേസൂതി വിസവേഗേന ആസന്നമരണേസു. **ഡയ്ഹമാനേസൂ**തി വിസതേജേനേവ ഡയ്ഹമാനേസു. **വിസം കാമാ സമോഹിതാ**തി യഥാ തസ്മിം വത്തനിമഹാമഗ്ഗേ വിസം സമോഹിതം നിക്ഖിത്തം, ഏവം മനുസ്സേസുപി യേ ഏതേ രൂപാദയോ പഞ്ച വത്ഥുകാമാ തത്ഥ തത്ഥ സമോഹിതാ നിക്ഖിത്താ, തേ ''വിസ''ന്തി വേദിതബ്ബാ. **ആമിസം ബന്ധനഞ്ചേത**ന്തി ഏതേ പഞ്ച കാമഗുണാ നാമ ഏവം ഇമസ്സ മച്ഛഭൂതസ്സ ലോകസ്സ മാരബാലിസികേന പക്ഖിത്തം ആമിസഞ്ചേവ , ഭവാഭവതോ നിക്ഖമിതും അപ്പദാനേന അന്ദുആദിപ്പഭേദം നാനപ്പകാരം ബന്ധനഞ്ച. **മച്ചുവേസോ ഗുഹാസയോ**തി സരീരഗുഹായ വസനകോ മരണമച്ചുവേസോ.

ഏവമേവ ഇമേ കാമേതി യഥാ വത്തനിമഹാമഗ്ഗേ വിസം നിക്ഖിത്തം, ഏവം തത്ഥ തത്ഥ നിക്ഖിത്തേ ഇമേ കാമേ. **ആതുരാ**തി ഏകന്തമരണധമ്മതായ ആതുരാ ആസന്നമരണാ പണ്ഡിതമനുസ്സാ. **പരിചാരികേ**തി കിലേസപരിചാരികേ കിലേസബന്ധകേ. **യേ സദാ പരിവജ്ജേന്തീ**തി യേ വുത്തപ്പകാരാ പണ്ഡിതപുരിസാ നിച്ചം ഏവരൂപേ കാമേ വജ്ജേന്തി. **സങ്ഗം ലോകേ**തി ലോകേ സങ്ഗനട്ഠേന ''സങ്ഗ''ന്തി ലദ്ധനാമം രാഗാദിഭേദം കിലേസജാതം. **ഉപച്ചഗു**ന്തി അതീതാ നാമാതി വേദിതബ്ബാ, അതിക്കമന്തീതി വാ അത്ഥോ.

സത്ഥാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ സത്ഥവാഹോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഗുമ്ബിയജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൬൭] ൭. സാളിയജാതകവണ്ണനാ

യ്വായം സാളിയഛാപോതീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ''ആവുസോ, ദേവദത്തോ താസകാരകോപി ഭവിതും നാസക്ഖീ''തി വചനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമ താസകാരകോപി ഭവിതും നാസക്ഖീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗാമകേ കുടുമ്ബികകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ തരുണകാലേ പംസുകീളകേഹി ദാരകേഹി സദ്ധിം ഗാമദ്വാരേ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ കീളതി. തദാ ഏകോ ദുബ്ബലവേജ്ജോ ഗാമേ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ നിക്ഖമന്തോ തം ഠാനം പത്വാ ഏകം സപ്പം വിടപബ്ഭന്തരേന സീസം നീഹരിത്വാ നിദ്ദായന്തം ദിസ്വാ ''മയാ ഗാമേ കിഞ്ചി ന ലദ്ധം, ഇമേ ദാരകേ വഞ്ചേത്വാ സപ്പേന ഡംസാപേത്വാ തികിച്ഛിത്വാ കിഞ്ചിദേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തം ആഹ ''സചേ സാളിയഛാപം പസ്സേയ്യാസി, ഗണ്ഹേയ്യാസീ''തി. ''ആമ, ഗണ്ഹേയ്യ''ന്തി . ''പസ്സേസോ വിടപബ്ഭന്തരേ സയിതോ''തി. സോ തസ്സ സപ്പഭാവം അജാനന്തോ രുക്ഖം ആരുയ്ഹ തം ഗീവായം ഗഹേത്വാ ''സപ്പോ''തി ഞത്വാ നിവത്തിതും അദേന്തോ സുഗ്ഗഹിതം ഗഹേത്വാ വേഗേന ഖിപി. സോ ഗന്ത്വാ വേജ്ജസ്സ ഗീവായം പതിതോ ഗീവം പലിവേഠേത്വാ ''കര കരാ''തി ഡംസിത്വാ തത്ഥേവ നം പാതേത്വാ പലായി. മനുസ്സാ പരിവാരയിംസു.

മഹാസത്തോ സമ്പത്തപരിസായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൦.“യ്വായം സാളിയഛരാപോതി, കണ്ഹസപ്പം അഗാഹയി;
തേന സപ്പേനയം ദട്ഠോ, ഹതോ പാപാനുസാസകോ.

൯൧.“അഹന്താരമഹന്താരം, യോ നരോ ഹന്തുമിച്ഛതി;
ഏവം സോ നിഹതോ സേതി, യഥായം പുരിസോ ഹതോ.

൯൨.“അഹന്താരമഘാതേന്തം , യോ നരോ ഹന്തുമിച്ഛതി;
ഏവം സോ നിഹതോ സേതി, യഥായം പുരിസോ ഹതോ.

൯൩.“യഥാ പംസുമുട്ഠിം പുരിസോ, പടിവാതം പടിക്ഖിപേ;
തമേവ സോ രജോ ഹന്തി, തഥായം പുരിസോ ഹതോ.

൯൪.“യോ അപ്പദുട്ഠസ്സ നരസ്സ ദുസ്സതി, സുദ്ധസ്സ പോസസ്സ അനങ്ഗണസ്സ;
തമേവ ബാലം പച്ചേതി പാപം, സുഖുമോ രജോ പടിവാതംവ
ഖിത്തോ”തി.

തത്ഥ **യ്വായ**ന്തി യോ അയം, അയമേവ വാ പാഠോ. **സപ്പേനയ**ന്തി സോ അയം തേന സപ്പേന ദട്ഠോ. **പാപാനുസാസകോ**തി പാപകം അനുസാസകോ.

അഹന്താരന്തി അപഹരന്തം. **അഹന്താര**ന്തി അമാരേന്തം. **സേതീ**തി മതസയനം സയതി. **അഘാതേന്ത**ന്തി അമാരേന്തം. **സുദ്ധസ്സാ**തി നിരപരാധസ്സ. **പോസസ്സാ**തി സത്തസ്സ. **അനങ്ഗണസ്സാ**തി ഇദമ്പി നിരപരാധഭാവഞ്ഞേവ സന്ധായ വുത്തം. **പച്ചേതീ**തി കമ്മസരിക്ഖകം ഹുത്വാ പതിഏതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ദുബ്ബലവേജ്ജോ ദേവദത്തോ അഹോസി, പണ്ഡിതദാരകോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സാളിയജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൬൮] ൮. തചസാരജാതകവണ്ണനാ

അമിത്തഹത്ഥത്ഥഗതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗാമകേ കുടുമ്ബികകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാതി സബ്ബം പുരിമജാതകനിയാമേനേവ കഥേതബ്ബം. ഇധ പന വേജ്ജേ മതേ ഗാമവാസിനോ മനുസ്സാ “മനുസ്സമാരകാ”തി തേ ദാരകേ കുദണ്ഡകേഹി ബന്ധിത്വാ “രഞ്ഞോ ദസ്സേസ്സാമാ”തി ബാരാണസിം നയിംസു. ബോധിസത്തോ അന്തരാമഗ്ഗേയേവ സേസദാരകാനം ഓവാദം അദാസി “തുമ്ഹേ മാ ഭായഥ, രാജാനം ദിസ്വാപി അഭീതാ തുട്ഠിന്ദ്രിയാ ഭവേയ്യാഥ, രാജാ അമ്ഹേഹി സദ്ധിം പഠമതരം കഥേസ്സതി, തതോ പട്ഠായ അഹം ജാനിസ്സാമീ”തി. തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തഥാ കരിംസു. രാജാ തേ അഭീതേ തുട്ഠിന്ദ്രിയേ ദിസ്വാ “ഇമേ ‘മനുസ്സമാരകാ’തി കുദണ്ഡകബദ്ധാ ആനീതാ, ഏവരൂപം ദുക്ഖം പത്താപി ന ഭായന്തി, തുട്ഠിന്ദ്രിയായേവ, കിം നു ഖോ

ഏ്തേസം അസോചനകാരണം, പുച്ഛിസ്സാമി നേ”തി പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൭.“അമിത്തഹത്ഥത്ഥഗതാ, തചസാരസമപ്പിതാ;
പസന്നമുഖവണ്ണാത്ഥ, കസ്മാ തുമ്ഹേ ന സോചഥാ”തി.

തത്ഥ **അമിത്തഹത്ഥത്ഥഗതാ**തി കുദണ്ഡകേഹി ഗീവായം ബന്ധിത്വാ ആനേന്താനം അമിത്താനം ഹത്ഥഗതാ. **തചസാരസമപ്പിതാ**തി വേളുദണ്ഡകേഹി ബദ്ധത്താ ഏവമാഹ. **കസ്മാ**തി “ഏവരൂപം ബ്യസനം പത്താപി തുമ്ഹേ കിംകാരണാ ന സോചഥാ”തി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൯൮.“ന സോചനായ പരിദേവനായ, അത്ഥോവ ലബ്ഭോ അപി അപ്പകോപി;
സോചന്തമേനം ദുഖിതം വിദിത്വാ, പച്ചത്ഥികാ അത്തമനാ ഭവന്തി.

൯൯.“യതോ ച ഖോ പണ്ഡിതോ ആപദാസു, ന വേധതീ അത്ഥവിനിച്ഛയഞ്ഞൂ;
പച്ചത്ഥികാസ്സ ദുഖിതാ ഭവന്തി, ദിസ്വാ മുഖം അവികാരം പുരാണം.

൧൦൦.“ജപ്പേന മന്തേന സുഭാസിതേന, അനുപ്പദാനേന പവേണിയാ വാ;
യഥാ യഥാ യത്ഥ ലഭേഥ അത്ഥം, തഥാ തഥാ തത്ഥ പരക്കമേയ്യ.

൧൦൧.“യതോ ച ജാനേയ്യ അലബ്ഭനേയ്യോ, മയാവ അഞ്ഞേന വാ ഏസ അത്ഥോ;
അസോചമാനോ അധിവാസയേയ്യ, കമ്മം ദള്ഹം കിന്തി കരോമി ദാനീ”തി.

തത്ഥ **അത്ഥോ**തി വുഡ്ഢി. **പച്ചത്ഥികാ അത്തമനാ**തി ഏതം പുരിസം സോചന്തം ദുക്ഖിതം വിദിത്വാ പച്ചാമിത്താ തുട്ഠചിത്താ ഹോന്തി. തേസം തുസ്സനകാരണം നാമ പണ്ഡിതേന കാതും ന വട്ടതീതി ദീപേതി . **യതോ**തി യദാ. **ന വേധതീ**തി ചിത്തുത്രാസഭയേന ന കമ്പതി. **അത്ഥവിനിച്ഛയഞ്ഞൂ**തി തസ്സ തസ്സ അത്ഥസ്സ വിനിച്ഛയകുസലോ.

ജപ്പേനാതി മന്തപരിജപ്പനേന. **മന്തേനാ**തി പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം മന്തഗ്ഗഹണേന. **സുഭാസിതേനാ**തി പിയവചനേന. **അനുപ്പദാനേനാ**തി ലഞ്ജദാനേന. **പവേണിയാ**തി കുലവംസേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, പണ്ഡിതേന നാമ ആപദാസു ഉപ്പന്നാസു ന സോചിതബ്ബം ന കിലമിതബ്ബം, ഇമേസു പന പഞ്ചസു കാരണേസു അഞ്ഞതരവസേന പച്ചാമിത്താ ജിനിതബ്ബാ. സചേ ഹി സക്കോതി, മന്തം പരിജപ്പിത്വാ മുഖബന്ധനം കത്വാപി തേ ജിനിതബ്ബാ, തഥാ അസക്കോന്തേന പണ്ഡിതേഹി സദ്ധിം മന്തേത്വാ ഏകം ഉപായം സല്ലക്ഖേത്വാ ജിനിതബ്ബാ, പിയവചനം വത്തും സക്കോന്തേന പിയം വത്വാപി തേ ജിനിതബ്ബാ, തഥാ അസക്കോന്തേന വിനിച്ഛയാമച്ചാനം ലഞ്ജം ദത്വാപി ജിനിതബ്ബാ, തഥാ അസക്കോന്തേന കുലവംസം കഥേത്വാ “മയം അസുകപവേണിയാ ആഗതാ, തുമ്ഹാകഞ്ച അമ്ഹാകഞ്ച ഏകോവ പുബ്ബപുരിസോ”തി ഏവം വിജ്ജമാനഞാതികോടിം ഘടേത്വാപി ജിനിതബ്ബാ ഏവാതി. **യഥാ യഥാ**തി ഏതേസു പഞ്ചസു കാരണേസു യേന യേന കാരണേന

യത്ഥ യത്ഥ അത്തനോ വുഡ്ഢിം ലഭേയ്യ. **തഥാ തഥാ**തി തേന തേന കാരണേന തത്ഥ തത്ഥ പരക്കമേയ്യ, പരക്കമം കത്വാ പച്ചത്ഥികേ ജിനേയ്യാതി അധിപ്പായോ.

യതോ ച ജാനേയ്യാതി യദാ പന ജാനേയ്യ, മയാ വാ അഞ്ഞേന വാ ഏസ അത്ഥോ അലബ്ഭനേയ്യോ നാനപ്പകാരേന വായമിത്വാപി ന സക്കാ ലദ്ധും, തദാ പണ്ഡിതോ പുരിസോ അസോചമാനോ അകിലമമാനോ ''മയാ പുബ്ബേ കതകമ്മം ദള്ഹം ഥിരം ന സക്കാ പടിബാഹിതും, ഇദാനി കിം സക്കാ കാതു''ന്തി അധിവാസയേയ്യാതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ കമ്മം സോധേത്വാ നിദ്ദോസഭാവം ഞത്വാ കുദണ്ഡകേ ഹരാപേത്വാ മഹാസത്തസ്സ മഹന്തം യസം ദത്വാ അത്തനോ അത്ഥധമ്മഅനുസാസകം അമച്ചരതനം അകാസി, സേസദാരകാനമ്പി യസം ദത്വാ ഠാനന്തരാനി അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ ബാരാണസിരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ദാരകാ ഥേരാനുഥേരാ, പണ്ഡിതദാരകോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

തചസാരജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൬൯] ൯. മിത്തവിന്ദകജാതകവണ്ണനാ

ക്യാഹം ദേവാനമകരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **മഹാമിത്തവിന്ദകജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൪.൧൦൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. അയം പന മിത്തവിന്ദകോ സമുദ്ദേ ഖിത്തോ അത്രിച്ഛോ ഹുത്വാ പുരതോ ഗന്ത്വാ നേരയികസത്താനം പച്ചനട്ഠാനം ഉസ്സദനിരയം ദിസ്വാ ''ഏകം നഗര''ന്തി സഞ്ഞായ പവിസിത്വാ ഖുരചക്കം അസ്സാദേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ ഉസ്സദനിരയചാരികം ചരതി. സോ തം ദിസ്വാ പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. ''ക്യാഹം ദേവാനമകരം, കിം പാപം പകതം മയാ;
യം മേ സിരസ്മിം ഓഹച്ച, ചക്കം ഭമതി മത്ഥകേ''തി.

തത്ഥ **ക്യാഹം ദേവാനമകര**ന്തി സാമി ദേവപുത്ത, കിം നാമ അഹം ദേവാനം അകരിം, കിം മം ദേവാ പോഥേന്തീതി. **കിം പാപം പകതം മയാ**തി ദുക്ഖമഹന്തതായ വേദനാപ്പത്തോ അത്തനാ കതം പാപം അസല്ലക്ഖേന്തോ ഏവമാഹ. **യം മേ**തി യേന പാപേന മമ സിരസ്മിം ഓഹച്ച ഓഹനിത്വാ ഇദം ഖുരചക്കം മമ മത്ഥകേ ഭമതി, തം കിം നാമാതി?

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൧. ''അതിക്കമ്മ രമണകം, സദാമത്തഞ്ച ദൂഭകം;
ബ്രഹ്മത്തരഞ്ച പാസാദം, കേനത്ഥേന ഇധാഗതോ''തി.

തത്ഥ **രമണക**ന്തി ഫലികപാസാദം. **സദാമത്ത**ന്തി രജതപാസാദം. **ദൂഭക**ന്തി മണിപാസാദം. **ബ്രഹ്മത്തരഞ്ച പാസാദ**ന്തി സുവണ്ണപാസാദഞ്ച. **കേനത്ഥേനാ**തി ത്വം ഏതേസു രമണകാദീസു ചതസ്സോ അട്ഠ സോളസ ദ്വത്തിംസാതി ഏതാ ദേവധീതരോ പഹായ തേ പാസാദേ അതിക്കമിത്വാ കേന കാരണേന ഇധ ആഗതോതി.

തതോ മിത്തവിന്ദകോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൨. “ഇതോ ബഹുതരാ ഭോഗാ, അത്ര മഞ്ഞേ ഭവിസ്സരേ;
ഇതി ഏതായ സഞ്ഞായ, പസ്സ മം ബ്യസനം ഗത”ന്തി.

തത്ഥ **ഇതോ ബഹുതരാ**തി ഇമേസു ചതൂസു പാസാദേസു ഭോഗേഹി അതിരേകതരാ ഭവിസ്സന്തി.

തതോ ബോധിസത്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൩. “ചതുബ്ഭി അട്ഠജ്ഝഗമാ, അട്ഠാഹിപി ച സോളസ;
സോളസാഹി ച ബാത്തിംസ, അത്രിച്ഛം ചക്കമാസദോ;
ഇച്ഛാഹതസ്സ പോസസ്സ, ചക്കം ഭമതി മത്ഥകേ.

൧൦൪. “ഉപരിവിസാലാ ദുപ്പൂരാ, ഇച്ഛാ വിസടഗാമിനീ;
യേ ച തം അനുഗിജ്ഝന്തി, തേ ഹോന്തി ചക്കധാരിനോ”തി.

തത്ഥ **ഉപരിവിസാലാ**തി മിത്തവിന്ദക തണ്ഹാ നാമേസാ ആസേവിയമാനാ ഉപരിവിസാലാ ഹോതി പത്ഥടാ, മഹാസമുദ്ദോ വിയ ദുപ്പൂരാ, രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു തം തം ആരമ്മണം ഇച്ഛമാനായ ഇച്ഛായ പത്ഥടായ വിസടഗാമിനീ, തസ്മാ യേ പുരിസാ തം ഏവരൂപം തണ്ഹം അനുഗിജ്ഝന്തി, പുനപ്പുനം ഗിദ്ധാ ഹുത്വാ ഗണ്ഹന്തി. **തേ ഹോന്തി ചക്കധാരിനോ**തി തേ ഏതം ഖുരചക്കം ധാരേന്തീതി വദതി.

മിത്തവിന്ദകം പന കഥേന്തമേവ നിപ്പിസമാനം തം ഖുരചക്കം ഭസ്സി, തേന സോ പുന കഥേതും നാസക്ഖി. ദേവപുത്തോ അത്തനോ ദേവട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ മിത്തവിന്ദകോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, ദേവപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മിത്തവിന്ദകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൭൦] ൧൦. പലാസജാതകവണ്ണനാ

ഹംസോ പലാസമവചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിലേസനിഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പഞ്ഞാസജാതകേ ആവി ഭവിസ്സതി. ഇധ പന സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ “ഭിക്ഖവേ, കിലേസോ നാമ ആസങ്കിതബ്ബോവ, അപ്പമത്തകോ സമാനോപി നിഗ്രോധഗച്ഛോ വിയ വിനാസം പാപേതി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ആസങ്കിതബ്ബം ആസങ്കിംസുയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സുവണ്ണഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ചിത്തകൂടപബ്ബതേ സുവണ്ണഗുഹായം വസന്തോ ഹിമവന്തപദേസേ ജാതസ്സരേ സയംജാതസാലിം ഖാദിത്വാ ആഗച്ഛതി. തസ്സ ഗമനാഗമനമഗ്ഗേ മഹാപലാസരുക്ഖോ അഹോസി. സോ ഗച്ഛന്തോപി തത്ഥ വിസ്സമിത്വാ ഗച്ഛതി, ആഗച്ഛന്തോപി തത്ഥ വിസ്സമിത്വാ ആഗച്ഛതി . അഥസ്സ തസ്മിം രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതായ സദ്ധിം വിസ്സാസോ

അഹോസി. അപരഭാഗേ ഏകാ സകുണികാ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖേ നിഗ്രോധപക്കം ഖാദിത്വാ ആഗന്ത്വാ തസ്മിം പലാസരുക്ഖേ നിസീദിത്വാ വിടപന്തരേ വച്ചം പാതേസി. തത്ഥ നിഗ്രോധഗച്ഛോ ജാതോ, സോ ചതുരങ്ഗുലമത്തകാലേ രത്തങ്കുരപലാസതായ സോഭതി. ഹംസരാജാ തം ദിസ്വാ രുക്ഖദേവതം ആമന്തേത്വാ "സമ്മ പലാസ, നിഗ്രോധോ നാമ യമ്ഹി രുക്ഖേ ജായതി, വഡ്ഢന്തോ തം നാസേതി, ഇമസ്സ വഡ്ഢിതും മാ ദേതി, വിമാനം തേ നാസേസ്സതി, പടികച്ചേവ നം ഉദ്ധരിത്വാ ഛഡ്ഡേഹി, ആസങ്കിതബ്ബയുത്തകം നാമ ആസങ്കിതും വട്ടതീ"തി പലാസദേവതായ സദ്ധിം മന്തേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൫. "ഹംസോ പലാസമവച, നിഗ്രോധോ സമ്മ ജായതി;
അങ്കസ്മിം തേ നിസിന്നോവ, സോ തേ മമ്മാനി ഛേച്ഛതീ"തി.

പഠമപാദോ പനേത്ഥ അഭിസമ്ബുദ്ധേന ഹുത്വാ സത്ഥാരാ വുത്തോ. **പലാസ**ന്തി പലാസദേവതം. **സമ്മാ**തി വയസ്സ. **അങ്കസ്മി**ന്തി വിടഭിയം. **സോ തേ മമ്മാനി ഛേച്ഛതീ**തി സോ തേ അങ്കേ സംവഡ്ഢോ സപത്തോ വിയ ജീവിതം ഛിന്ദിസ്സതീതി അത്ഥോ. ജീവിതസങ്ഖാരാ ഹി ഇധ "മമ്മാനീ"തി വുത്താ.

തം സുത്വാ തസ്സ വചനം അഗണ്ഹന്തീ പലാസദേവതാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൬. "വഡ്ഢതാമേവ നിഗ്രോധോ, പതിട്ഠസ്സ ഭവാമഹം;
യഥാ പിതാ ച മാതാ ച, ഏവം മേ സോ ഭവിസ്സതീ"തി.

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ, ന ത്വം ജാനാസി വഡ്ഢതമേവ ഏസ, അഹമസ്സ യഥാ ബാലകാലേ പുത്താനം മാതാപിതരോ പതിട്ഠാ ഹോന്തി, തഥാ ഭവിസ്സാമി, യഥാ പന സംവഡ്ഢാ പുത്താ പച്ഛാ മഹല്ലകകാലേ മാതാപിതൂനം പതിട്ഠാ ഹോന്തി, മയ്ഹമ്പി പച്ഛാ മഹല്ലകകാലേ ഏവമേവ സോ പതിട്ഠോ ഭവിസ്സതീതി.

തതോ ഹംസോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൭. "യം ത്വം അങ്കസ്മിം വഡ്ഢേസി, ഖീരരുക്ഖം ഭയാനകം;
ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമ, വുഡ്ഢി മസ്സ ന രുച്ചതീ"തി.

തത്ഥ **യം ത്വ**ന്തി യസ്മാ ത്വം ഏതഞ്ച ഭയദായകത്തേന ഭയാനകം ഖീരരുക്ഖം സപത്തം വിയ അങ്കേ വഡ്ഢേസി. **ആമന്ത ഖോ ത**ന്തി തസ്മാ മയം തം ആമന്തേത്വാ ജാനാപേത്വാ ഗച്ഛാമ. **വുഡ്ഢി മസ്സാ**തി അസ്സ വുഡ്ഢി മയ്ഹം ന രുച്ചതീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഹംസരാജാ പക്ഖേ പസാരേത്വാ ചിത്തകൂടപബ്ബതമേവ ഗതോ. തതോ പട്ഠായ പുന നാഗച്ഛി. അപരഭാഗേ നിഗ്രോധോ വഡ്ഢി, തസ്മിം ഏകാ രുക്ഖദേവതാപി നിബ്ബത്തി. സോ വഡ്ഢന്തോ പലാസം ഭഞ്ജി, സാഖാഹി സദ്ധിംയേവ ദേവതായ വിമാനം പതി. സാ തസ്മിം കാലേ ഹംസരഞ്ഞോ വചനം സല്ലക്ഖേത്വാ "ഇദം അനാഗതഭയം ദിസ്വാ ഹംസരാജാ കഥേസി , അഹം പനസ്സ വചനം നാകാസി"ന്തി പരിദേവമാനാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. "ഇദാനി ഖോ മം ഭായേതി, മഹാനേരുനിദസ്സനം;
ഹംസസ്സ അനഭിഞ്ഞായ, മഹാ മേ ഭയമാഗത"ന്തി.

തത്ഥ **ഇദാനി ഖോ മം ഭായേതീ**തി അയം നിഗ്രോധോ തരുണകാലേ തോസേത്വാ ഇദാനി മം ഭായാപേതി സന്താസേതി. **മഹാനേരുനിദസ്സന**ന്തി സിനേരുപബ്ബതസദിസം മഹന്തം ഹംസരാജസ്സ വചനം സുത്വാ അജാനിത്വാ തരുണകാലേയേവ ഏതസ്സ അനുദ്ധടത്താ. **മഹാ മേ ഭയമാഗത**ന്തി ഇദാനി മയ്ഹം മഹന്തം ഭയം ആഗതന്തി പരിദേവി.

നിഗ്രോധോപി വഡ്ഢന്തോ സബ്ബം പലാസം ഭഞ്ജിത്വാ ഖാണുകമത്തമേവ അകാസി. ദേവതായ വിമാനം സബ്ബം അന്തരധായി.

൧൦. “ന തസ്സ വുഡ്ഢി കുസലപ്പസത്ഥാ, യോ വഡ്ഢമാനോ ഘസതേ പതിട്ഠം;
തസ്സൂപരോധം പരിസങ്കമാനോ, പതാരയീ മൂലവധായ ധീരോ”തി. -

പഞ്ചമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **കുസലപ്പസത്ഥാ**തി കുസലേഹി പസത്ഥാ. **ഘസതേ**തി ഖാദതി, വിനാസേതീതി അത്ഥോ. **പതാരയീ**തി പതരതി വായമതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭിക്ഖവേ, യോ വഡ്ഢമാനോ അത്തനോ പതിട്ഠം നാസേതി, തസ്സ വുഡ്ഢി പണ്ഡിതേഹി ന പസത്ഥാ, തസ്സ പന അബ്ഭന്തരസ്സ വാ ബാഹിരസ്സ വാ പരിസ്സയസ്സ “ഇതോ മേ ഉപരോധോ ഭവിസ്സതീ”തി ഏവം ഉപരോധം വിനാസം പരിസങ്കമാനോ വീരോ ഞാണസമ്പന്നോ മൂലവധായ പരക്കമതീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തം പാപുണിംസു. തദാ സുവണ്ണഹംസോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പലാസജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

വണ്ണാരോഹവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

൩. അഡ്ഢവഗ്ഗോ

[൩൭൧] ൧. ദീഘീതികോസലജാതകവണ്ണനാ

ഏവംഭൂതസ്സ തേ രാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസമ്ബകേ ഭണ്ഡനകാരകേ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേസഞ്ഹി ജേതവനം ആഗന്ത്വാ ഖമാപനകാലേ സത്ഥാ തേ ആമന്തേത്വാ “ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേ മയ്ഹം ഓരസാ മുഖതോ ജാതാ പുത്താ നാമ, പുത്തേഹി ച പിതരാ ദിന്നം ഓവാദം ഭിന്ദിതും ന വട്ടതി, തുമ്ഹേ പന മമ ഓവാദം ന കരിത്ഥ, പോരാണകപണ്ഡിതാ അത്തനോ മാതാപിതരോ ഘാതേത്വാ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ഠിതചോരേപി അരഞ്ഞേ ഹത്ഥപഥം ആഗതേ മാതാപിതൂഹി ദിന്നം ഓവാദം ന ഭിന്ദിസ്സാമാതി ന മാരയിംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

ഇമസ്മിം പന ജാതകേ ദ്വേപി വത്ഥൂനി. **സങ്ഘഭേദകക്ഖന്ധകേ** വിത്ഥാരതോ ആവി ഭവിസ്സന്തി. സോ പന ദീഘാവുകുമാരോ അരഞ്ഞേ അത്തനോ അങ്കേ നിപന്നം ബാരാണസിരാജാനം ചൂളായ ഗഹേത്വാ “ഇദാനി മയ്ഹം മാതാപിതുഘാതകം ചോരം ഖണ്ഡാഖണ്ഡം കത്വാ ഛിന്ദിസ്സാമീ”തി അസിം ഉക്ഖിപന്തോ തസ്മിം ഖണേ മാതാപിതൂഹി ദിന്നം ഓവാദം സരിത്വാ

“ജീവിതം ചജന്തോപി തേസം ഓവാദം ന ഭിന്ദിസ്സാമി, കേവലം ഇമം തജ്ജേജസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൦. “ഏവംഭൂതസ്സ തേ രാജ, ആഗതസ്സ വസേ മമ;
അത്ഥി നു കോചി പരിയായോ, യോ തം ദുക്ഖാ പമോചയേ”തി.

തത്ഥ **വസേ മമാ**തി മമ വസം ആഗതസ്സ. **പരിയായോ**തി കാരണം.

തതോ രാജാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൧. “ഏവംഭൂതസ്സ മേ താത, ആഗതസ്സ വസേ തവ;
നത്ഥി നോ കോചി പരിയായോ, യോ മം ദുക്ഖാ പമോചയേ”തി.

തത്ഥ **നോ**തി നിപാതമത്തം, നത്ഥി കോചി പരിയായോ, യോ മം ഏതസ്മാ ദുക്ഖാ പമോചയേതി അത്ഥോ.

തതോ ബോധിസത്തോ അവസേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൨. “നാഞ്ഞം സുചരിതം രാജ, നാഞ്ഞം രാജ സുഭാസിതം;
തായതേ മരണകാലേ, ഏവമേവിതരം ധനം.

൧൧൩. “അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം ഉപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസം ന സമ്മതി.

൧൧൪. “അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം നുപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസൂപസമ്മതി.

൧൧൫. “ന ഹി വേരേന വേരാനി, സമ്മന്തീധ കുദാചനം;
അവേരേന ച സമ്മന്തി, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ”ന്തി.

തത്ഥ **നാഞ്ഞം സുചരിത**ന്തി നാഞ്ഞം സുചരിതാ, അയമേവ വാ പാഠോ, ഠപേത്വാ സുചരിതം അഞ്ഞം ന പസ്സാമീതി അത്ഥോ. ഇധ “സുചരിത”ന്തിപി “സുഭാസിത”ന്തിപി മാതാപിതൂഹി ദിന്നം ഓവാദംയേവ സന്ധായാഹ. **ഏവമേവാ**തി നിരത്ഥകമേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, അഞ്ഞത്ര ഓവാദാനുസിട്ഠിസങ്ഖാതാ സുചരിതസുഭാസിതാ മരണകാലേ തായിതും രക്ഖിതും സമത്ഥോ നാമ അഞ്ഞോ നത്ഥി, യം ഏതം ഇതരം ധനം, തം ഏവമേവ നിരത്ഥകമേവ ഹോതി, ത്വഞ്ഹി ഇദാനി മയ്ഹം കോടിസതസഹസ്സമത്തമ്പി ധനം ദദന്തോ ജീവിതം ന ലഭേയ്യാസി, തസ്മാ വേദിതബ്ബമേതം “ധനതോ സുചരിതസുഭാസിതമേവ ഉത്തരിതര”ന്തി.

സേസഗാഥാസുപി അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - മഹാരാജ, യേ പുരിസാ “അയം മം അക്കോസി, അയം മം പഹരി, അയം മം അജിനി, അയം മമ സന്തകം അഹാസീ”തി ഏവം വേരം ഉപനയ്ഹന്തി ബന്ധിത്വാ വിയ ഹദയേ ഠപേന്തി, തേസം വേരം ന ഉപസമ്മതി. യേ ച പനേതം ന ഉപനയ്ഹന്തി ഹദയേ ന ഠപേന്തി, തേസം വൂപസമ്മതി. വേരാനി ഹി ന കദാചി വേരേന സമ്മന്തി, അവേരേനേവ പന സമ്മന്തി. **ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ**തി ഏസോ പോരാണകോ ധമ്മോ ചിരകാലപ്പവത്തോ സഭാവോതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ ‘‘അഹം, മഹാരാജ, തയി ന ദുബ്ഭാമി, ത്വം പന മം മാരേഹീ’’തി തസ്സ ഹത്ഥേ അസിം ഠപേസി. രാജാപി ‘‘നാഹം തയി ദുബ്ഭാമീ’’തി സപഥം കത്വാ തേന സദ്ധിം നഗരം ഗന്ത്വാ തം അമച്ചാനം ദസ്സേത്വാ ‘‘അയം, ഭണേ, കോസലരഞ്ഞോ പുത്തോ ദീഘാവുകുമാരോ നാമ, ഇമിനാ മയ്ഹം ജീവിതം ദിന്നം, ന ലബ്ഭാ ഇമം കിഞ്ചി കാതു’’ന്തി വത്വാ അത്തനോ ധീതരം ദത്വാ പിതു സന്തകേ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസി. തതോ പട്ഠായ ഉഭോപി സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ രജ്ജം കാരേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, ദീഘാവുകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ദീഘീതികോസലജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൭൨] ൨. മിഗപോതകജാതകവണ്ണനാ

അഗാരാ പച്ചുപേതസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മഹല്ലകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരേകം ദാരകം പബ്ബാജേസി. സാമണേരോ തം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹിത്വാ അപരഭാഗേ അഫാസുകേന കാലമകാസി. തസ്സ കാലകിരിയായ മഹല്ലകോ സോകാഭിഭൂതോ മഹന്തേന സദ്ദേന പരിദേവന്തോ വിചരി. ഭിക്ഖൂ സഞ്ഞാപേതും അസക്കോന്താ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, അസുകോ നാമ മഹല്ലകോ സാമണേരസ്സ കാലകിരിയായ പരിദേവന്തോ വിചരതി, മരണസ്സതിഭാവനായ പരിബാഹിരോ ഏസോ ഭവിസ്സതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഏതസ്മിം മതേ പരിദേവന്തോ വിചരീ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കത്തം കാരേസി. തദാ ഏകോ കാസിരട്ഠവാസീ ബ്രാഹ്മണോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഫലാഫലേഹി യാപേസി. സോ ഏകദിവസം അരഞ്ഞേ ഏകം മതമാതികം മിഗപോതകം ദിസ്വാ അസ്സമം ആനേത്വാ ഗോചരം ദത്വാ പോസേസി. മിഗപോതകോ വഡ്ഢന്തോ അഭിരൂപോ അഹോസി സോഭഗ്ഗപ്പത്തോ. താപസോ തം അത്തനോ പുത്തകം കത്വാ പരിഹരതി. ഏകദിവസം മിഗപോതകോ ബഹും തിണം ഖാദിത്വാ അജീരകേന കാലമകാസി. താപസോ ‘‘പുത്തോ മേ മതോ’’തി പരിദേവന്തോ വിചരതി. തദാ സക്കോ ദേവരാജാ ലോകം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം താപസം ദിസ്വാ ‘‘സംവേജേസ്സാമി ന’’ന്തി ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠിതോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൮൭.
‘‘അഗാരാ പച്ചുപേതസ്സ, അനഗാരസ്സ തേ സതോ;
സമണസ്സ ന തം സാധു, യം പേതമനുസോചസീ’’തി.

തം സുത്വാ താപസോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮൮.
‘‘സംവാസേന ഹവേ സക്ക, മനുസ്സസ്സ മിഗസ്സ വാ;
ഹദയേ ജായതേ പേമം, ന തം സക്കാ അസോചിതു’’ന്തി.

തത്ഥ **ന തം സക്കാ**തി തം മനുസ്സം വാ തിരച്ഛാനം വാ ന സക്കാ അസോചിതും, സോചാമിയേവാഹന്തി.

തതോ സക്കോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൮. ‘‘മതം മരിസ്സം രോദന്തി, യേ രുദന്തി ലപന്തി ച;
തസ്മാ ത്വം ഇസി മാ രോദി, രോദിതം മോഘമാഹു സന്തോ.

൧൧൯. ‘‘രോദിതേന ഹവേ ബ്രഹ്മേ, മതോ പേതോ സമുട്ഠഹേ;
സബ്ബേ സങ്ഗമ്മ രോദാമ, അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഞാതകേ’’തി.

തത്ഥ **മരിസ്സ**ന്തി യോ ഇദാനി മരിസ്സതി, തം. **ലപന്തി ചാ**തി വിലപന്തി ച. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യേ ലോകേ മതഞ്ച മരിസ്സന്തഞ്ച രോദന്തി, തേ രുദന്തി ചേവ വിലപന്തി ച, തേസം അസ്സുപച്ഛിജ്ജനദിവസോ നാമ നത്ഥി. കിംകാരണാ? സദാപി മതാനഞ്ച മരിസ്സന്താനഞ്ച അത്ഥിതായ. **തസ്മാ ത്വം ഇസി മാ രോദി**. കിംകാരണാ ? **രോദിതം മോഘമാഹു സന്തോ**തി, ബുദ്ധാദയോ പന പണ്ഡിതാ രോദിതം ‘‘മോഘ’’ന്തി വദന്തി. **മതോ പേതോ**തി യോ ഏസ മതോ പേതോതി വുച്ചതി, യദി സോ രോദിതേന സമുട്ഠഹേയ്യ, ഏവം സന്തേ കിം നിക്കമ്മാ അച്ഛാമ, സബ്ബേവ സമാഗമ്മ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഞാതകേ രോദാമ. യസ്മാ പന തേ രോദിതകാരണാ ന ഉട്ഠഹന്തി, തസ്മാ രോദിതസ്സ മോഘഭാവം സാധേതി.

ഏവം സക്കസ്സ കഥേന്തസ്സ താപസോ ‘‘നിരത്ഥകം രോദിത’’ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ സക്കസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൦. ‘‘ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൧൨൧. ‘‘അബ്ബഹി വത മേ സല്ലം, യമാസി ഹദയസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പുത്തസോകം അപാനുദി.

൧൨൨. ‘‘സോഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, വീതസോകോ അനാവിലോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന വാസവാ’’തി.

തത്ഥ **യമാസീ**തി യം മേ ആസി. **ഹദയസ്സിത**ന്തി ഹദയേ നിസ്സിതം. **അപാനുദീ**തി നീഹരി. സക്കോ താപസസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ താപസോ മഹല്ലകോ അഹോസി, മിഗോ സാമണേരോ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മിഗപോതകജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൭൩] ൩. മൂസികജാതകവണ്ണനാ

കുഹിം ഗതാ കത്ഥ ഗതാതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ അജാതസത്തും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **ഥുസജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൪.൧൪൯ ആദയോ) വിത്ഥാരിതമേവ. ഇധാപി സത്ഥാ തഥേവ രാജാനം സകിം പുത്തേന സദ്ധിം കീളമാനം സകിം ധമ്മം സുണന്തം ദിസ്വാ ‘‘തം നിസ്സായ രഞ്ഞോ ഭയം

ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി ഞത്വാ “മഹാരാജ, പോരാണകരാജാനോ ആസങ്കിതബ്ബം ആസങ്കിത്വാ അത്തനോ പുത്തം ‘അമ്ഹാകം ധൂമകാലേ രജ്ജം കാരേതൂ’തി ഏകമന്തേ അകംസൂ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തക്കസിലായം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ദിസാപാമോക്ഖാചരിയോ അഹോസി. തസ്സ സന്തികേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ യവകുമാരോ നാമ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അനുയോഗം ദത്വാ ഗന്തുകാമോ തം ആപുച്ഛി. ആചരിയോ “പുത്തം നിസ്സായ തസ്സ അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ”തി അങ്ഗവിജ്ജാവസേന ഞത്വാ “ഏതമസ്സ ഹരിസ്സാമീ”തി ഏകം ഉപമം ഉപധാരേതും ആരഭി. തദാ പനസ്സ ഏകോ അസ്സോ അഹോസി, തസ്സ പാദേ വണോ ഉട്ഠഹി, തം വണാനുരക്ഖണത്ഥം ഗേഹേയേവ കരിംസു. തസ്സാവിദൂരേ ഏകോ ഉദപാനോ അത്ഥി. അഥേകാ മൂസികാ ഗേഹാ നിക്ഖമിത്വാ അസ്സസ്സ പാദേ വണം ഖാദതി, അസ്സോ വാരേതും ന സക്കോതി. സോ ഏകദിവസം വേദനം അധിവാസേതും അസക്കോന്തോ മൂസികം ഖാദിതും ആഗതം പാദേന പഹരിത്വാ മാരേത്വാ ഉദപാനേ പാതേസി. അസ്സഗോപകാ മൂസികം അപസ്സന്താ “അഞ്ഞേസു ദിവസേസു മൂസികാ ആഗന്ത്വാ വണം ഖാദതി, ഇദാനി ന പഞ്ഞായതി, കഹം നു ഖോ ഗതാ”തി വദിംസു.

ബോധിസത്തോ തം കാരണം പച്ചക്ഖം കത്വാ “അഞ്ഞേ അജാനന്താ ‘കഹം മൂസികാ ഗതാ’തി വദന്തി, മൂസികായ പന മാരേത്വാ ഉദപാനേ ഖിത്തഭാവം അഹമേവ ജാനാമീ”തി ഇദമേവ കാരണം ഉപമം കത്വാ പഠമം ഗാഥം ബന്ധിത്വാ രാജകുമാരസ്സ അദാസി. സോ അപരം ഉപമം ഉപധാരേന്തോ തമേവ അസ്സം പരുള്ഹവണം നിക്ഖമിത്വാ ഏകം യവവത്ഥും ഗന്ത്വാ “യവം ഖാദിസ്സാമീ”തി വതിച്ഛിദ്ദേന മുഖം പവേസേന്തം ദിസ്വാ തമേവ കാരണം ഉപമം കത്വാ ദുതിയം ഗാഥം ബന്ധിത്വാ തസ്സ അദാസി. തതിയഗാഥം പന അത്തനോ പഞ്ഞാബലേനേവ ബന്ധിത്വാ തമ്പി തസ്സ ദത്വാ “താത, ത്വം രജ്ജേ പതിട്ഠായ സായം ന്ഹാനപോക്ഖരണിം ഗച്ഛന്തോ യാവ ധുരസോപാനാ പഠമം ഗാഥം സജ്ഝായന്തോ ഗച്ഛേയ്യാസി, തവ നിവസനപാസാദം പവിസന്തോ യാവ സോപാനപാദമൂലാ ദുതിയം ഗാഥം സജ്ഝായന്തോ ഗച്ഛേയ്യാസി, തതോ യാവ സോപാനമത്ഥകാ തതിയം ഗാഥം സജ്ഝായന്തോ ഗച്ഛേയ്യാസീ”തി വത്വാ പേസേസി.

സോ കുമാരോ ഗന്ത്വാ ഉപരാജാ ഹുത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം കാരേസി, തസ്സേകോ പുത്തോ ജായി. സോ സോളസവസ്സകാലേ രജ്ജലോഭേന “പിതരം മാരേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഉപട്ഠാകേ ആഹ “മയ്ഹം പിതാ തരുണോ, അഹം ഏതസ്സ ധൂമകാലം ഓലോകേന്തോ മഹല്ലകോ ഭവിസ്സാമി ജരാജിണ്ണോ, താദിസേ കാലേ ലദ്ധേനപി രജ്ജേന കോ അത്ഥോ”തി. തേ ആഹംസു “ദേവ, ന സക്കാ പച്ചന്തം ഗന്ത്വാ ചോരത്തം കാതും, തവ പിതരം കേനചി ഉപായേന മാരേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹാ”തി . സോ “സാധൂ”തി അന്തോനിവേസനേ രഞ്ഞോ സായം ന്ഹാനപോക്ഖരണീസമീപം ഗന്ത്വാ “ഏത്ഥ നം മാരേസ്സാമീ”തി ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ സായം മൂസികം നാമ ദാസിം “ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണീപിട്ഠിം സോധേത്വാ ഏഹി, ന്ഹായിസ്സാമീ”തി പേസേസി. സാ ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണീപിട്ഠിം സോധേന്തീ കുമാരം പസ്സി. കുമാരോ അത്തനോ കമ്മസ്സ പാകടഭാവഭയേന തം ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ പോക്ഖരണിയം പാതേസി. രാജാ

ന്ഹായിതും അഗമാസി . സേസജനോ “അജ്ജാപി മൂസികാ ദാസീ ന പുനാഗച്ഛതി, കുഹിം ഗതാ കത്ഥ ഗതാ”തി ആഹ. രാജാ -

ഫവ് “കുഹിം ഗതാ കത്ഥ ഗതാ, ഇതി ലാലപ്പതീ ജനോ;
അഹമേവേകോ ജാനാമി, ഉദപാനേ മൂസികാ ഹതാ”തി. -

പഠമം ഗാഥം ഭണന്തോ പോക്ഖരണീതീരം അഗമാസി.

തത്ഥ **കുഹിം ഗതാ കത്ഥ ഗതാ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞവേവചനാനി. **ഇതി ലാലപ്പതീ**തി ഏവം വിപ്പലപതി. ഇതി അയം ഗാഥാ “അജാനന്തോ ജനോ മൂസികാ ദാസീ കുഹിം ഗതാതി വിപ്പലപതി, രാജകുമാരേന ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ മൂസികായ പോക്ഖരണിയം പാതിതഭാവം അഹമേവ ഏകോ ജാനാമീ”തി രഞ്ഞോ അജാനന്തസ്സേവ ഇമമത്ഥം ദീപേതി.

കുമാരോ “മയാ കതകമ്മം മയ്ഹം പിതരാ ഞാത”ന്തി ഭീതോ പലായിത്വാ തമത്ഥം ഉപട്ഠാകാനം ആരോചേസി. തേ സത്തട്ഠദിവസച്ചയേന പുന തം ആഹംസു “ദേവ, സചേ രാജാ ജാനേയ്യ, ന തുണ്ഹീ ഭവേയ്യ, തക്കഗാഹേന പന തേന തം വുത്തം ഭവിസ്സതി, മാരേഹി ന”ന്തി. സോ പുനേകദിവസം ഖഗ്ഗഹത്ഥോ സോപാനപാദമൂലേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ ആഗമനകാലേ ഇതോ ചിതോ ച പഹരണോകാസം ഓലോകേസി. രാജാ -

ഫവ് “യഞ്ചേതം ഇതി ചീതി ച, ഗദ്രഭോവ നിവത്തസി;
ഉദപാനേ മൂസികം ഹന്ത്വാ, യവം ഭക്ഖേതുമിച്ഛസീ”തി. -

ദുതിയം ഗാഥം സജ്ഝായന്തോ അഗമാസി. അയമ്പി ഗാഥാ “യസ്മാ ത്വം ഇതി ചീതി ച ഇതോ ചിതോ ച പഹരണോകാസം ഓലോകേന്തോ ഗദ്രഭോവ നിവത്തസി, തസ്മാ തം ജാനാമി ‘പുരിമദിവസേ പോക്ഖരണിയം മൂസികം ദാസിം ഹന്ത്വാ അജ്ജ മം യവരാജാനം ഭക്ഖേതും മാരേതും ഇച്ഛസീ’”തി രഞ്ഞോ അജാനന്തസ്സേവ ഇമമത്ഥം ദീപേതി.

കുമാരോ “ദിട്ഠോമ്ഹി പിതരാ”തി ഉത്രസ്തോ പലായി. സോ പുന അഡ്ഢമാസമത്തം അതിക്കമിത്വാ “രാജാനം ദബ്ബിയാ പഹരിത്വാ മാരേസ്സാമീ”തി ഏകം ദീഘദണ്ഡകം ദബ്ബിപഹരണം ഗഹേത്വാ ഓലുമ്ബിത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ -

ഫവ് “ദഹരോ ചാസി ദുമ്മേധ, പഠമുപ്പത്തികോ സുസു;
ദീഘഞ്ചേതം സമാസജ്ജ, ന തേ ദസ്സാമി ജീവിത”ന്തി. -

തതിയം ഗാഥം സജ്ഝായന്തോ സോപാനപാദമത്ഥകം അഭിരുഹി.

തത്ഥ **പഠമുപ്പത്തികോ**തി പഠമവയേന ഉപ്പത്തിതോ ഉപേതോ, പഠമവയേ ഠിതോതി അത്ഥോ. **സുസൂ**തി തരുണോ. **ദീഘ**ന്തി ദീഘദണ്ഡകം ദബ്ബിപഹരണം. **സമാസജ്ജാ**തി ഗഹേത്വാ, ഓലുമ്ബിത്വാ ഠിതോസീതി അത്ഥോ. അയമ്പി ഗാഥാ “ദുമ്മേധ, അത്തനോ വയം പരിഭുഞ്ജിതും ന ലഭിസ്സസി, ന തേ ദാനി നില്ലജ്ജസ്സ ജീവിതം ദസ്സാമി, മാരേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഛിന്ദിത്വാ സൂലേയേവ ആവുണാപേസ്സാമീ”തി രഞ്ഞോ അജാനന്തസ്സേവ കുമാരം സന്തജ്ജയമാനാ ഇമമത്ഥം ദീപേതി.

സോ തം ദിവസം പലായിതും അസക്കോന്തോ “ജീവിതം മേ ദേഹി, ദേവാ”തി രഞ്ഞോ പാദമൂലേ നിപജ്ജി. രാജാ തം തജ്ജേത്വാ സങ്ഖലികാഹി ബന്ധാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരേ കാരേത്വാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ അലങ്കതരാജാസനേ നിസീദിത്വാ “അമ്ഹാകം ആചരിയോ ദിസാപാമോക്ഖോ ബ്രാഹ്മണോ ഇമം മയ്ഹം അന്തരായം ദിസ്വാ ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസീ”തി ഹട്ഠതുട്ഠോ ഉദാനം ഉദാനേന്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൫൨. “നാന്തലിക്ഖഭവനേന, നാങ്ഗപുത്തപിനേന വാ;
പുത്തേന ഹി പത്ഥയിതോ, സിലോകേഹി പമോചിതോ.

൫൩. “സബ്ബം സുതമധീയേഥ, ഹീനമുക്കട്ഠമജ്ഝിമം;
സബ്ബസ്സ അത്ഥം ജാനേയ്യ, ന ച സബ്ബം പയോജയേ;
ഹോതി താദിസകോ കാലോ, യത്ഥ അത്ഥാവഹം സുത”ന്തി.

തത്ഥ **നാന്തലിക്ഖഭവനേനാ**തി അന്തലിക്ഖഭവനം വുച്ചതി ദിബ്ബവിമാനം, അഹം അജ്ജ അന്തലിക്ഖഭവനമ്പി ന ആരുള്ഹോ, തസ്മാ അന്തലിക്ഖഭവനേനാപി അജ്ജ മരണതോ ന പമോചിതോമ്ഹി. **നാങ്ഗപുത്തപിനേന വാ**തി അങ്ഗസരിക്ഖകേന വാ പുത്തപിനേനപി ന പമോചിതോ. **പുത്തേന ഹി പത്ഥയിതോ**തി അഹം പന അത്തനോ പുത്തേനേവ അജ്ജ മാരേതും പത്ഥിതോ. **സിലോകേഹി പമോചിതോ**തി സോഹം ആചരിയേന ബന്ധിത്വാ ദിന്നാഹി ഗാഥാഹി പമോചിതോ.

സുതന്തി പരിയത്തിം. **അധീയേഥാ**തി ഗണ്ഹേയ്യ സിക്ഖേയ്യ. **ഹീനമുക്കട്ഠമജ്ഝിമ**ന്തി ഹീനം വാ ഹോതു ഉത്തമം വാ മജ്ഝിമം വാ, സബ്ബം അധീയിതബ്ബമേവാതി ദീപേതി. **ന ച സബ്ബം പയോജയേ**തി ഹീനം മന്തം വാ സിപ്പം വാ മജ്ഝിമം വാ ന പയോജയേ, ഉത്തമമേവ പയോജയേയ്യാതി അത്ഥോ. **യത്ഥ അത്ഥാവഹം സുത**ന്തി യസ്മിം കാലേ മഹോസധപണ്ഡിതസ്സ കുമ്ഭകാരകമ്മകരണം വിയ യംകിഞ്ചി സിക്ഖിതസിപ്പം അത്ഥാവഹം ഹോതി, താദിസോപി കാലോ ഹോതിയേവാതി അത്ഥോ. അപരഭാഗേ രഞ്ഞോ അച്ചയേന കുമാരോ രജ്ജേ പതിട്ഠാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

മൂസികജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൭൪] ൪. ചൂളധനുഗ്ഗഹജാതകവണ്ണനാ

സബ്ബം ഭണ്ഡന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തേന ഭിക്ഖുനാ “പുരാണദുതിയികാ മം, ഭന്തേ, ഉക്കണ്ഠാപേതീ”തി വുത്തേ സത്ഥാ “ഏസാ ഭിക്ഖു, ഇത്ഥീ ന ഇദാനേവ തുയ്ഹം അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി തേ ഏതം നിസ്സായ അസിനാ സീസം ഛിന്ന”ന്തി വത്വാ ഭിക്ഖൂഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കത്തം കാരേസി. തദാ ഏകോ ബാരാണസിവാസീ ബ്രാഹ്മണമാണവോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ധനുകമ്മേ നിപ്ഫത്തിം പത്തോ

ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ നാമ അഹോസി. അഥസ്സ ആചരിയോ "അയം മയാ സദിസം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹീ"തി അത്തനോ ധീതരം അദാസി. സോ തം ഗഹേത്വാ "ബാരാണസിം ഗമിസ്സാമീ"തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകോ വാരണോ ഏകം പദേസം സുഞ്ഞമകാസി, തം ഠാനം അഭിരുഹിതും ന കോചി ഉസ്സഹി. ചൂളധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ മനുസ്സാനം വാരേന്താനഞ്ഞേവ ഭരിയം ഗഹേത്വാ അടവിമുഖം അഭിരുഹി. അഥസ്സ അടവിമജ്ഝേ വാരണോ ഉട്ഠഹി, സോ തം കുമ്ഭേ സരേന വിജ്ഝി. സരോ വിനിവിജ്ഝിത്വാ പച്ഛാഭാഗേന നിക്ഖമി. വാരണോ തത്ഥേവ പതി, ധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ തം ഠാനം ഖേമം കത്വാ പുരതോ അഞ്ഞം അടവിം പാപുണി. തത്ഥാപി പഞ്ഞാസ ചോരാ മഗ്ഗം ഹനന്തി. തമ്പി സോ മനുസ്സേഹി വാരിയമാനോ അഭിരുയ്ഹ തേസം ചോരാനം മിഗേ വധിത്വാ മഗ്ഗസമീപേ മംസം പചിത്വാ ഖാദന്താനം ഠിതട്ഠാനം പാപുണി.

തദാ തം ചോരാ അലങ്കതപടിയത്തായ ഭരിയായ സദ്ധിം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "ഗണ്ഹിസ്സാമ ന"ന്തി ഉസ്സാഹം കരിംസു. ചോരജേട്ഠകോ പുരിസലക്ഖണകുസലോ, സോ തം ഓലോകേത്വാവ "ഉത്തമപുരിസോ അയ"ന്തി ഞത്വാ ഏകസ്സപി ഉട്ഠഹിതും നാദാസി. ധനുഗ്ഗഹപണ്ഡിതോ "ഗച്ഛ 'അമ്ഹാകമ്പി ഏകം മംസസൂലം ദേഥാ'തി വത്വാ മംസം ആഹരാ"തി തേസം സന്തികം ഭരിയം പേസേസി. സാ ഗന്ത്വാ "ഏകം കിര മംസസൂലം ദേഥാ"തി ആഹ. ചോരജേട്ഠകോ "അനഗ്ഘോ പുരിസോ"തി മംസസൂലം ദാപേസി. ചോരാ "അമ്ഹേഹി കിര പക്കം ഖാദിത"ന്തി അപക്കമംസസൂലം അദംസു. ധനുഗ്ഗഹോ അത്താനം സമ്ഭാവേത്വാ "മയ്ഹം അപക്കമംസസൂലം ദദന്തീ"തി ചോരാനം കുജ്ഝി. ചോരാ "കിം അയമേവേകോ പുരിസോ, മയം ഇത്ഥിയോ"തി കുജ്ഝിത്വാ ഉട്ഠഹിംസു. ധനുഗ്ഗഹോ ഏകൂനപഞ്ഞാസ ജനേ ഏകൂനപഞ്ഞാസകണ്ഡേഹി വിജ്ഝിത്വാ പാതേസി. ചോരജേട്ഠകം വിജ്ഝിതും കണ്ഡം നാഹോസി. തസ്സ കിര കണ്ഡനാളിയം സമപണ്ണാസയേവ കണ്ഡാനി. തേസു ഏകേന വാരണം വിജ്ഝി, ഏകൂനപഞ്ഞാസകണ്ഡേഹി ചോരേ വിജ്ഝിത്വാ ചോരജേട്ഠകം പാതേത്വാ തസ്സ ഉരേ നിസിന്നോ "സീസമസ്സ ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി ഭരിയായ ഹത്ഥതോ അസിം ആഹരാപേസി. സാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ചോരജേട്ഠകേ ലോഭം കത്വാ ചോരസ്സ ഹത്ഥേ ഥരും, സാമികസ്സ ഹത്ഥേ ധാരം ഠപേസി. ചോരോ ഥരുദണ്ഡം പരാമസിത്വാ അസിം നീഹരിത്വാ ധനുഗ്ഗഹസ്സ സീസം ഛിന്ദി.

സോ തം ഘാതേത്വാ ഇത്ഥിം ആദായ ഗച്ഛന്തോ ജാതിഗോത്തം പുച്ഛി. സാ "തക്കസിലായം ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ ധീതാമ്ഹീ"തി ആഹ. "കഥം ത്വം ഇമിനാ ലദ്ധാ"തി. മയ്ഹം പിതാ "അയം മയാ സദിസം കത്വാ സിപ്പം സിക്ഖീ"തി തുസ്സിത്വാ ഇമസ്സ മം അദാസി, സാഹം തയി സിനേഹം കത്വാ അത്തനോ കുലദത്തിയം സാമികം മാരാപേസിന്തി. ചോരജേട്ഠകോ "കുലദത്തിയം താവേസാ സാമികം മാരേസി, അഞ്ഞം പനേകം ദിസ്വാ മമ്പി ഏവമേവം കരിസ്സതി, ഇമം ഛഡ്ഡേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം കുന്നദിം ഉത്താനതലം തങ്ഖണോദകപൂരം ദിസ്വാ "ഭദ്ദേ, ഇമിസ്സം നദിയം സുസുമാരാ കക്ഖളാ, കിം കരോമാ"തി ആഹ. "സാമി, സബ്ബം ആഭരണഭണ്ഡം മമ ഉത്തരാസങ്ഗേന ഭണ്ഡികം കത്വാ പരതീരം നേത്വാ പുന ആഗന്ത്വാ മം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ"തി. സോ "സാധൂ"തി സബ്ബം ആഭരണഭണ്ഡം ആദായ നദിം ഓതരിത്വാ തരന്തോ വിയ പരതീരം പത്വാ തം ഛഡ്ഡേത്വാ പായാസി. സാ തം ദിസ്വാ "സാമി, കിം മം ഛഡ്ഡേത്വാ വിയ ഗച്ഛസി, കസ്മാ

ഏവം കരോസി, ഏഹി മമ്പി ആദായ ഗച്ഛാ''തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൭. ''സബ്ബം ഭണ്ഡം സമാദായ, പാരം തിണ്ണോസി ബ്രാഹ്മണ;
പച്ചാഗച്ഛ ലഹും ഖിപ്പം, മമ്പി താരേഹി ദാനിതോ''തി.

തത്ഥ **ലഹും ഖിപ്പ**ന്തി ലഹും പച്ചാഗച്ഛ, ഖിപ്പം മമ്പി താരേഹി ദാനി ഇതോതി അത്ഥോ.

ചോരോ തം സുത്വാ പരതീരേ ഠിതോയേവ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൮. ''അസന്ഥുതം മം ചിരസന്ഥുതേന, നിമീനി ഭോതീ അധുവം ധുവേന;
മയാപി ഭോതീ നിമിനേയ്യ അഞ്ഞം, ഇതോ അഹം ദൂരതരം ഗമിസ്സ''ന്തി.

സാ ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥായേവ -

ചോരോ പന ''ഇതോ അഹം ദൂരതരം ഗമിസ്സം, തിട്ഠ ത്വ''ന്തി വത്വാ തസ്സാ വിരവന്തിയാവ ആഭരണഭണ്ഡികം ആദായ പലാതോ. തതോ സാ ബാലാ അത്രിച്ഛതായ ഏവരൂപം ബ്യസനം പത്താ അനാഥാ ഹുത്വാ അവിദൂരേ ഏകം ഏളഗലാഗുമ്ബം ഉപഗന്ത്വാ രോദമാനാ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ദേവരാജാ ലോകം ഓലോകേന്തോ തം അത്രിച്ഛതാഹതം സാമികാ ച ജാരാ ച പരിഹീനം രോദമാനം ദിസ്വാ ''ഏതം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ലജ്ജാപേത്വാ ആഗമിസ്സാമീ''തി മാതലിഞ്ച പഞ്ചസിഖഞ്ച ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നദീതീരേ ഠത്വാ ''മാതലി, ത്വം മച്ഛോ ഭവ, പഞ്ചസിഖ ത്വം സകുണോ ഭവ, അഹം പന സിങ്ഗാലോ ഹുത്വാ മുഖേന മംസപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഏതിസ്സാ സമ്മുഖട്ഠാനം ഗമിസ്സാമി, ത്വം മയി തത്ഥ ഗതേ ഉദകതോ ഉല്ലങ്ഘിത്വാ മമ പുരതോ പത, അഥാഹം മുഖേന ഗഹിതമംസപിണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ മച്ഛം ഗഹേതും പക്ഖന്ദിസ്സാമി, തസ്മിം ഖണേ ത്വം, പഞ്ചസിഖ, തം മംസപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പത, ത്വം മാതലി, ഉദകേ പതാ''തി ആണാപേസി. ''സാധു, ദേവാ''തി, മാതലി, മച്ഛോ അഹോസി, പഞ്ചസിഖോ സകുണോ അഹോസി. സക്കോ സിങ്ഗാലോ ഹുത്വാ മംസപിണ്ഡം മുഖേനാദായ തസ്സാ സമ്മുഖട്ഠാനം അഗമാസി. മച്ഛോ ഉദകാ ഉപ്പതിത്വാ സിങ്ഗാലസ്സ പുരതോ പതി. സോ മുഖേന ഗഹിതമംസപിണ്ഡം ഛഡ്ഡേത്വാ മച്ഛസ്സത്ഥായ പക്ഖന്ദി. മച്ഛോ ഉപ്പതിത്വാ ഉദകേ പതി, സകുണോ മംസപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതി, സിങ്ഗാലോ ഉഭോപി അലഭിത്വാ ഏളഗലാഗുമ്ബം ഓലോകേന്തോ ദുമ്മുഖോ നിസീദി. സാ തം ദിസ്വാ ''അയം അത്രിച്ഛതാഹതോ നേവ മംസം, ന മച്ഛം ലഭീ''തി കുടം ഭിന്ദന്തീ വിയ മഹാഹസിതം ഹസി. തം സുത്വാ സിങ്ഗാലോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨൯. ''കായം ഏളഗലാഗുമ്ബേ, കരോതി അഹുഹാസിയം;
നയിധ നച്ചഗീതം വാ, താളം വാ സുസമാഹിതം;
അനമ്ഹികാലേ സുസോണി, കിന്നു ജഗ്ഘസി സോഭനേ''തി.

തത്ഥ **കായ**ന്തി കാ അയം. **ഏളഗലാഗുമ്ബേ**തി കമ്ബോജിഗുമ്ബേ. **അഹുഹാസിയ**ന്തി ദന്തവിദംസകം മഹാഹസിതം വുച്ചതി, തം കാ ഏസാ ഏതസ്മിം ഗുമ്ബേ കരോതീതി പുച്ഛതി. **നയിധ നച്ചഗീതം വാ**തി ഇമസ്മിം ഠാനേ കസ്സചി നച്ചന്തസ്സ നച്ചം വാ ഗായന്തസ്സ ഗീതം വാ ഹത്ഥേ സുസമാഹിതേ

കത്വാ വാദേന്തസ്സ സുസമാഹിതം ഹത്ഥതാളം വാ നത്ഥി, കം ദിസ്വാ ത്വം ഹസേയ്യാസീതി ദീപേതി. **അനമ്ഹികാലേ**തി രോദനകാലേ. **സുസോണീ**തി സുന്ദരസോണി. **കിം നു ജഗ്ഘസീ**തി കേന കാരണേന ത്വം രോദിതും യുത്തകാലേ അരോദമാനാവ മഹാഹസിതം ഹസസി. **സോഭനേ**തി തം പസംസന്തോ ആലപതി.

തം സുത്വാ സാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൩൫. “സിങ്ഗാല ബാല ദുമ്മേധ, അപ്പപഞ്ഞോസി ജമ്ബുക;
ജീനോ മച്ഛഞ്ച പേസിഞ്ച, കപണോ വിയ ഝായസീ”തി.

തത്ഥ **ജീനോ**തി ജാനിപ്പത്തോ ഹുത്വാ. **പേസി**ന്തി മംസപേസിം. **കപണോ വിയ ഝായസീ**തി സഹസ്സഭണ്ഡികം പരാജിതോ കപണോ വിയ ഝായസി സോചസി ചിന്തേസി.

തതോ സിങ്ഗാലോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. “സുദസ്സം വജ്ജമഞ്ഞേസം, അത്തനോ പന ദുദ്ദസം;
ജീനാ പതിഞ്ച ജാരഞ്ച, മഞ്ഞേ ത്വഞ്ഞേവ ഝായസീ”തി.

തത്ഥ **ത്വഞ്ഞേവ ഝായസീ**തി പാപധമ്മേ ദുസ്സീലേ അഹം താവ മമ ഗോചരം ന ലഭിസ്സാമി, ത്വം പന അത്രിച്ഛതായ ഹതാ തംമുഹുത്തദിട്ഠകേ ചോരേ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ തഞ്ച ജാരം കുലദത്തിയഞ്ച പതിം ജീനാ, മം ഉപാദായ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന കപണതരാ ഹുത്വാ ഝായസി രോദസി പരിദേവസീതി ലജ്ജാപേത്വാ വിപ്പകാരം പാപേന്തോ മഹാസത്തോ ഏവമാഹ.

സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. “ഏവമേതം മിഗരാജ, യഥാ ഭാസസി ജമ്ബുക;
സാ നൂനാഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ, ഭത്തു ഹേസ്സം വസാനുഗാ”തി.

തത്ഥ **നൂനാ**തി ഏകംസത്ഥേ നിപാതോ. സാ അഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ പുന അഞ്ഞം ഭത്താരം ലഭിത്വാ ഏകംസേനേവ തസ്സ ഭത്തു വസാനുഗാ വസവത്തിനീ ഭവിസ്സാമീതി.

അഥസ്സാ അനാചാരായ ദുസ്സീലായ വചനം സുത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൩൮. “യോ ഹരേ മത്തികം ഥാലം, കംസഥാലമ്പി സോ ഹരേ;
കതംയേവ തയാ പാപം, പുനപേവം കരിസ്സസീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - അനാചാരേ കിം കഥേസി, യോ മത്തികം ഥാലം ഹരതി, സുവണ്ണഥാലരജതഥാലാദിപ്പഭേദം കംസഥാലമ്പി സോ ഹരതേവ, ഇദഞ്ച തയാ പാപം കതമേവ, ന സക്കാ തവ സദ്ധാതും, സാ ത്വം പുനപി ഏവം കരിസ്സസിയേവാതി. ഏവം സോ തം ലജ്ജാപേത്വാ വിപ്പകാരം പാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ ധനുഗ്ഗഹോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, സാ ഇത്ഥീ പുരാണദുതിയികാ, സക്കോ ദേവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ചൂളധനുഗ്ഗഹജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൭൫] ൫. കപോതജാതകവണ്ണനാ

ഇദാനി ഖോമ്ഹീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. ലോലവത്ഥു അനേകസോ വിത്ഥാരിതമേവ. തം പന സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു, ലോലോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ന ഖോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ത്വം ലോലോസി, ലോലതായ പന ജീവിതക്ഖയം പത്തോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പാരാവതയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ മഹാനസേ നീളപച്ഛിയം വസതി. അഥേകോ കാകോ മച്ഛമംസലുദ്ധോ തേന സദ്ധിം മേത്തിം കത്വാ തത്ഥേവ വസി. സോ ഏകദിവസം ബഹും മച്ഛമംസം ദിസ്വാ ''ഇമം ഖാദിസ്സാമീ''തി നിത്ഥുനന്തോ നീളപച്ഛിയംയേവ നിപജ്ജിത്വാ പാരാവതേന ''ഏഹി, സമ്മ, ഗോചരായ ഗമിസ്സാമാ''തി വുച്ചമാനോപി ''അജീരകേന നിപന്നോമ്ഹി, ഗച്ഛ ത്വ''ന്തി വത്വാ തസ്മിം ഗതേ ''ഗതോ മേ പച്ചാമിത്തകണ്ടകോ, ഇദാനി യഥാരുചി മച്ഛമംസം ഖാദിസ്സാമീ''തി ചിന്തേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൩. ''ഇദാനി ഖോമ്ഹി സുഖിതോ അരോഗോ, നിക്കണ്ടകോ നിപ്പതിതോ കപോതോ;
കാഹാമി ദാനീ ഹദയസ്സ തുട്ഠിം, തഥാ ഹി മം മംസസാകം ബലേതീ''തി.

തത്ഥ **നിപ്പതിതോ**തി നിഗ്ഗതോ. **കപോതോ**തി പാരാവതോ. **കാഹാമി ദാനീ**തി കരിസ്സാമി ദാനി. **തഥാ ഹി മം മംസസാകം ബലേതീ**തി തഥാ ഹി മംസഞ്ച അവസേസം സാകഞ്ച മയ്ഹം ബലം കരോതി, ഉട്ഠേഹി ഖാദാതി വദമാനം വിയ ഉസ്സാഹം മമം കരോതീതി അത്ഥോ.

സോ ഭത്തകാരകേ മച്ഛമംസം പചിത്വാ മഹാനസാ നിക്ഖമ്മ സരീരതോ സേദം പവാഹേന്തേ പച്ഛിതോ നിക്ഖമിത്വാ രസകരോടിയം നിലീയിത്വാ ''കിരി കിരീ''തി സദ്ദമകാസി. ഭത്തകാരകോ വേഗേനാഗന്ത്വാ കാകം ഗഹേത്വാ സബ്ബപത്താനി ലുഞ്ചിത്വാ അല്ലസിങ്ഗീവേരഞ്ച സിദ്ധത്ഥകേ ച പിസിത്വാ ലസുണം പൂതിതക്കേന മദ്ദിത്വാ സകലസരീരം മക്ഖേത്വാ ഏകം കഠലം ഘംസിത്വാ വിജ്ഝിത്വാ സുത്തകേന തസ്സ ഗീവായം ബന്ധിത്വാ നീളപച്ഛിയംയേവ തം പക്ഖിപിത്വാ അഗമാസി. പാരാവതോ ആഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ ''കാ ഏസാ ബലാകാ മമ സഹായസ്സ പച്ഛിയം നിപന്നാ, ചണ്ഡോ ഹി സോ ആഗന്ത്വാ ഘാതേയ്യാപി ന''ന്തി പരിഹാസം കരോന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൬. “കായം ബലാകാ സിഖിനീ, ചോരീ ലങ്ഘിപിതാമഹാ;
ഓരം ബലാകേ ആഗച്ഛ, ചണ്ഡോ മേ വായസോ സഖാ”തി.

സാ ഹേട്ഠാ (ജാ० അട്ഠ० ൨.൩.൭൦) വുത്തത്ഥായേവ.

തം സുത്വാ കാകോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. “അലഞ്ഹി തേ ജഗ്ഘിതായേ, മമം ദിസ്വാന ഏദിസം;
വിലൂനം സൂദപുത്തേന, പിട്ഠമണ്ഡേന മക്ഖിത”ന്തി.

തത്ഥ **അല**ന്തി പടിസേധത്ഥേ നിപാതോ. **ജഗ്ഘിതായേ**തി ഹസിതും. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇദാനി മം ഏദിസം ഏവം ദുക്ഖപ്പത്തം ദിസ്വാ തവ അലം ഹസിതും, മാ ഏദിസേ കാലേ പരിഹാസകേളിം കരോഹീതി.

സോ പരിഹാസകേളിം കരോന്തോവ പുന ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. “സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോസി, അന്നപാനേന തപ്പിതോ;
കണ്ഠേ ച തേ വേളുരിയോ, അഗമാ നു കജങ്ഗല”ന്തി.

തത്ഥ **കണ്ഠേ ച തേ വേളുരിയോ**തി അയം തേ വേളുരിയമണിപി കണ്ഠേ പിളന്ധോ, ത്വം ഏത്തകം കാലം അമ്ഹാകം ഏതം ന ദസ്സേസീതി കപാലം സന്ധായേവമാഹ. **കജങ്ഗല**ന്തി ഇധ ബാരാണസീയേവ “കജങ്ഗലാ”തി അധിപ്പേതാ. ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ കച്ചി അന്തോനഗരം ഗതോസീതി പുച്ഛതി.

തതോ കാകോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. “കാ തേ മിത്തോ അമിത്തോ വാ, അഗമാസി കജങ്ഗലം;
പിഞ്ഛാനി തത്ഥ ലായിത്വാ, കണ്ഠേ ബന്ധന്തി വട്ടന”ന്തി.

തത്ഥ **പിഞ്ഛാനീ**തി പത്താനി. **തത്ഥ ലായിത്വാ**തി തസ്മിം ബാരാണസിനഗരേ ലുഞ്ചിത്വാ. **വട്ടന**ന്തി കഠലികം.

തം സുത്വാ പാരാവതോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൪൦. “പുനപാപജ്ജസീ സമ്മ, സീലഞ്ഹി തവ താദിസം;
ന ഹി മാനുസകാ ഭോഗാ, സുഭുഞ്ജാ ഹോന്തി പക്ഖിനാ”തി.

തത്ഥ **പുനപാപജ്ജസീ**തി പുനപി ഏവരൂപം ആപജ്ജിസ്സസി. ഏവരൂപഞ്ഹി തേ സീലന്തി.

ഇതി നം സോ ഓവദിത്വാ തത്ഥ അവസിത്വാ പക്ഖേ പസാരേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗമാസി. കാകോപി തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ കാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, കപോതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കപോതജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

അഡ്ഢവഗ്ഗോ തതിയോ.

ജാതകുദ്ദാനം -

മണികുണ്ഡല സുജാതാ, വേനസാഖഞ്ച ഓരഗം;
ഘടം കോരണ്ഡി ലടുകി, ധമ്മപാലം മിഗം തഥാ.

സുയോനന്ദീ വണ്ണാരോഹ, സീലം ഹിരീ ഖജ്ജോപനം;
അഹി ഗുമ്ബിയ സാളിയം, തചസാരം മിത്തവിന്ദം.

പലാസഞ്ചേവ ദീഘിതി, മിഗപോതക മൂസികം;
ധനുഗ്ഗഹോ കപോതഞ്ച, ജാതകാ പഞ്ചവീസതി.

പഞ്ചകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഛക്കനിപാതോ

൧. അവാരിയവഗ്ഗോ

[൩൭൬] ൧. അവാരിയജാതകവണ്ണനാ

മാസു കുജ്ഝ ഭൂമിപതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം തിത്ഥനാവികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ബാലോ അഹോസി അഞ്ഞാണോ, നേവ സോ ബുദ്ധാദീനം രതനാനം, ന അഞ്ഞേസം പുഗ്ഗലാനം ഗുണം ജാനാതി, ചണ്ഡോ ഫരുസോ സാഹസികോ. അഥേകോ ജാനപദോ ഭിക്ഖു "ബുദ്ധുപട്ഠാനം കരിസ്സാമീ"തി ആഗച്ഛന്തോ സായം അചിരവതീതിത്ഥം പത്വാ തം ഏവമാഹ "ഉപാസക, പരതീരം ഗമിസ്സാമി, നാവം മേ ദേഹീ"തി. "ഭന്തേ, ഇദാനി അകാലോ, ഏകസ്മിം ഠാനേ വസസ്സൂ"തി. "ഉപാസക, ഇധ കുഹിം വസിസ്സാമി, മം ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛാ"തി. സോ കുജ്ഝിത്വാ "ഏഹി രേ സമണ, വഹാമീ"തി ഥേരം നാവം ആരോപേത്വാ ഉജുകം അഗന്ത്വാ ഹേട്ഠാ നാവം നേത്വാ ഉല്ലോളം കത്വാ തസ്സ പത്തചീവരം തേമേത്വാ കിലമേത്വാ തീരം പത്വാ അന്ധകാരവേലായം ഉയ്യോജേസി. അഥ സോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ തം ദിവസം ബുദ്ധുപട്ഠാനസ്സ ഓകാസം അലഭിത്വാ പുനദിവസേ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ സത്ഥാരാ കതപടിസന്ഥാരോ "കദാ ആഗതോസീ"തി വുത്തേ "ഹിയ്യോ, ഭന്തേ"തി വത്വാ "അഥ കസ്മാ അജ്ജ ബുദ്ധുപട്ഠാനം ആഗതോസീ"തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. തം സുത്വാ സത്ഥാ "ന ഖോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ചണ്ഡോ ഫരുസോ സാഹസികോ, ഇദാനി പന തേന ത്വം കിലമിതോ, പുബ്ബേപേസ പണ്ഡിതേ കിലമേസീ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ദീഘമദ്ധാനം ഹിമവന്തേ ഫലാഫലേന യാപേത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരം ഭിക്ഖായ പാവിസി. അഥ നം രാജങ്ഗണപ്പത്തം രാജാ ദിസ്വാ തസ്സ ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ അന്തേപുരം ആനേത്വാ ഭോജേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ രാജുയ്യാനേ വസാപേസി, ദേവസികം ഉപട്ഠാനം അഗമാസി. തമേനം ബോധിസത്തോ "രഞ്ഞാ നാമ, മഹാരാജ, ചത്താരി അഗതിഗമനാനി വജ്ജേത്വാ അപ്പമത്തേന ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നേന ഹുത്വാ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതബ്ബ"ന്തി വത്വാ ദേവസികം ഓവദന്തോ -

൧. "മാസു കുജ്ഝ ഭൂമിപതി, മാസു കുജ്ഝ രഥേസഭ;
കുദ്ധം അപ്പടികുജ്ഝന്തോ, രാജാ രട്ഠസ്സ പൂജിതോ.

൨. "ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, നിന്നേ വാ യദി വാ ഥലേ;
സബ്ബത്ഥ അനുസാസാമി, മാസു കുജ്ഝ രഥേസഭാ"തി. - ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **രട്ഠസ്സ പൂജിതോ**തി ഏവരൂപോ രാജാ രട്ഠസ്സ പൂജനീയോ ഹോതീതി അത്ഥോ. **സബ്ബത്ഥ അനുസാസാമീ**തി ഏതേസു ഗാമാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി വസന്തോപാഹം മഹാരാജ, ഇമായ ഏവ അനുസിട്ഠിയാ തമനുസാസാമി, ഏതേസു വാ ഗാമാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി ഏകസ്മിമ്പി ഏകസത്തേപി

അനുസാസാമി. **മാസു കുജ്ഝ രഥേസഭാതി** ഏവമേവാഹം തം അനുസാസാമി, രഞ്ഞാ നാമ കുജ്ഝിതും ന വട്ടതി. കിംകാരണാ? രാജാനോ നാമ വാചാവുധാ, തേസം കുദ്ധാനം വചനമത്തേനേവ ബഹൂ ജീവിതക്ഖയം പാപുണന്തീതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ ആഗതാഗതദിവസേ ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. രാജാ അനുസിട്ഠിയാ പസന്നചിത്തോ മഹാസത്തസ്സ സതസഹസ്സുട്ഠാനകം ഏകം ഗാമവരം അദാസി, ബോധിസത്തോ പടിക്ഖിപി. ഇതി സോ തത്ഥേവ ദ്വാദസസംവച്ഛരം വസിത്വാ "അതിചിരം നിവുത്ഥോമ്ഹി, ജനപദചാരികം താവ ചരിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി രഞ്ഞോ അകഥേത്വാവ ഉയ്യാനപാലം ആമന്തേത്വാ "താത, ഉക്കണ്ഠിതരൂപോസ്മി, ജനപദം ചരിത്വാ ആഗമിസ്സാമി, ത്വം രഞ്ഞോ കഥേയ്യാസീ"തി വത്വാ പക്കന്തോ ഗങ്ഗായ നാവാതിത്ഥം പാപുണി. തത്ഥ അവാരിയപിതാ നാമ നാവികോ അഹോസി. സോ ബാലോ നേവ ഗുണവന്താനം ഗുണം ജാനാതി, ന അത്തനോ ആയാപായം ജാനാതി, സോ ഗങ്ഗം തരിതുകാമം ജനം പഠമം താരേത്വാ പച്ഛാ വേതനം യാചതി, വേതനം അദേന്തേഹി സദ്ധിം കലഹം കരോന്തോ അക്കോസപ്പഹാരേയേവ ബഹൂ ലഭതി, അപ്പം ലാഭം, ഏവരൂപോ അന്ധബാലോ. തം സന്ധായ സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩. "അവാരിയപിതാ നാമ, അഹു ഗങ്ഗായ നാവികോ;
പുബ്ബേ ജനം താരേത്വാന, പച്ഛാ യാചതി വേതനം;
തേനസ്സ ഭണ്ഡനം ഹോതി, ന ച ഭോഗേഹി വഡ്ഢതീ"തി.

തത്ഥ **അവാരിയപിതാ നാമാ**തി അവാരിയാ നാമ തസ്സ ധീതാ, തസ്സാ വസേന അവാരിയപിതാ നാമ ജാതോ. **തേനസ്സ ഭണ്ഡന**ന്തി തേന കാരണേന, തേന വാ പച്ഛാ യാചിയമാനേന ജനേന സദ്ധിം തസ്സ ഭണ്ഡനം ഹോതി.

ബോധിസത്തോ തം നാവികം ഉപസങ്കമിത്വാ "ആവുസോ, പരതീരം മം നേഹീ"തി ആഹ. തം സുത്വാ സോ ആഹ "സമണ, കിം മേ നാവാവേതനം ദസ്സസീ"തി? "ആവുസോ, അഹം ഭോഗവഡ്ഢിം അത്ഥവഡ്ഢിം ധമ്മവഡ്ഢിം നാമ തേ കഥേസ്സാമീ"തി. തം സുത്വാ നാവികോ "ധുവം ഏസ മയ്ഹം കിഞ്ചി ദസ്സതീ"തി തം പരതീരം നേത്വാ "ദേഹി മേ നാവായ വേതന"ന്തി ആഹ. സോ തസ്സ "സാധു, ആവുസോ"തി പഠമം ഭോഗവഡ്ഢിം കഥേന്തോ -

൪. "അതിണ്ണംയേവ യാചസ്സു, അപാരം താത നാവിക;
അഞ്ഞോ ഹി തിണ്ണസ്സ മനോ, അഞ്ഞോ ഹോതി പാരേസിനോ"തി. -
ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **അപാര**ന്തി താത, നാവിക പരതീരം അതിണ്ണമേവ ജനം ഓരിമതീരേ ഠിതഞ്ഞേവ വേതനം യാചസ്സു, തതോ ലദ്ധഞ്ച ഗഹേത്വാ ഗുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പച്ഛാ മനുസ്സേ പരതീരം നേയ്യാസി, ഏവം തേ ഭോഗവഡ്ഢി ഭവിസ്സതി. **അഞ്ഞോ ഹി തിണ്ണസ്സ മനോ**തി താത നാവിക, പരതീരം ഗതസ്സ അഞ്ഞോ മനോ ഭവതി, അദത്വാവ ഗന്തുകാമോ ഹോതി. യോ പനേസ പാരേസീ നാമ പരതീരം ഏസതി, പരതീരം ഗന്തുകാമോ ഹോതി, സോ അതിരേകമ്പി ദത്വാ ഗന്തുകാമോ ഹോതി, ഇതി പാരേസിനോ അഞ്ഞോ മനോ ഹോതി, തസ്മാ ത്വം അതിണ്ണമേവ യാചേയ്യാസി, അയം താവ തേ ഭോഗാനം വഡ്ഢി നാമാതി.

തം സുത്വാ നാവികോ ചിന്തേസി “അയം താവ മേ ഓവാദോ ഭവിസ്സതി, ഇദാനി പനേസ അഞ്ഞം കിഞ്ചി മയ്ഹം ദസ്സതീ”തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ “അയം താവ തേ, ആവുസോ, ഭോഗവഡ്ഢി, ഇദാനി അത്ഥധമ്മവഡ്ഢിം സുണാഹീ”തി വത്വാ ഓവദന്തോ -

൭. “ഗാമേ വാ യദി വാരഞ്ഞേ, നിന്നേ വാ യദി വാ ഥലേ;
സബ്ബത്ഥ അനുസാസാമി, മാസു കുജ്ഝിത്ഥ നാവികാ”തി. - ഗാഥമാഹ;

ഇതിസ്സ ഇമായ ഗാഥായ അത്ഥധമ്മവഡ്ഢിം കഥേത്വാ “അയം തേ അത്ഥവഡ്ഢി ച ധമ്മവഡ്ഢി ചാ”തി ആഹ. സോ പന ദന്ധപുരിസോ തം ഓവാദം ന കിഞ്ചി മഞ്ഞമാനോ “ഇദം, സമണ, തയാ മയ്ഹം ദിന്നം നാവാവേതന”ന്തി ആഹ. “ആമാവുസോ”തി. “മയ്ഹം ഇമിനാ കമ്മം നത്ഥി, അഞ്ഞം മേ ദേഹീ”തി. “ആവുസോ, ഇദം ഠപേത്വാ മയ്ഹം അഞ്ഞം നത്ഥീ”തി. “അഥ ത്വം കസ്മാ മമ നാവം ആരുള്ഹോസീ”തി താപസം ഗങ്ഗാതീരേ പാതേത്വാ ഉരേ നിസീദിത്വാ മുഖമേവസ്സ പോഥേസി.

സത്ഥാ “ഇതി സോ, ഭിക്ഖവേ, താപസോ യം ഓവാദം ദത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികാ ഗാമവരം ലഭി, തമേവ ഓവാദം അന്ധബാലസ്സ നാവികസ്സ കഥേത്വാ മുഖപോഥനം പാപുണി, തസ്മാ ഓവാദം ദേന്തേന യുത്തജനസ്സേവ ദാതബ്ബോ, ന അയുത്തജനസ്സാ”തി വത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തദനന്തരം ഗാഥമാഹ -

൮. “യായേവാനുസാസനിയാ, രാജാ ഗാമവരം അദാ;
തായേവാനുസാസനിയാ, നാവികോ പഹരീ മുഖ”ന്തി.

തസ്സ തം പഹരന്തസ്സേവ ഭരിയാ ഭത്തം ഗഹേത്വാ ആഗതാ പാപപുരിസം ദിസ്വാ “സാമി, അയം താപസോ നാമ രാജകുലൂപകോ, മാ പഹരീ”തി ആഹ. സോ കുജ്ഝിത്വാ “ത്വം മേ ഇമം കൂടതാപസം പഹരിതും ന ദേസീ”തി ഉട്ഠായ തം പഹരിത്വാ പാതേസി. അഥ ഭത്തപാതി പതിത്വാ ഭിജ്ജി, തസ്സാ ച പന ഗരുഗബ്ഭായ ഗബ്ഭോ ഭൂമിയം പതി. അഥ നം മനുസ്സാ സമ്പരിവാരേത്വാ “പുരിസഘാതകചോരോ”തി ഗഹേത്വാ ബന്ധിത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. രാജാ വിനിച്ഛിനിത്വാ തസ്സ രാജാണം കാരേസി. സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തമത്ഥം പകാസേന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൯. “ഭത്തം ഭിന്നം ഹതാ ഭരിയാ, ഗബ്ഭോ ച പതിതോ ഛമാ;
മിഗോവ ജാതരൂപേന, ന തേനത്ഥം അബന്ധി സൂ”തി.

തത്ഥ **ഭത്തം ഭിന്ന**ന്തി ഭത്തപാതി ഭിന്നാ. **ഹതാ**തി പഹതാ. **ഛമാ**തി ഭൂമിയം. **മിഗോവ ജാതരൂപേനാ**തി യഥാ മിഗോ സുവണ്ണം വാ ഹിരഞ്ഞം വാ മുത്താമണിആദീനി വാ മദ്ദിത്വാ ഗച്ഛന്തോപി അത്ഥരിത്വാ നിപജ്ജന്തോപി തേന ജാതരൂപേന അത്തനോ അത്ഥം വഡ്ഢേതും നിബ്ബത്തേതും ന സക്കോതി, ഏവമേവ സോ അന്ധബാലോ പണ്ഡിതേഹി ദിന്നം ഓവാദം സുത്വാപി അത്തനോ അത്ഥം വഡ്ഢേതും നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖീതി വുത്തം ഹോതി. **അബന്ധി സൂ**തി ഏത്ഥ അബന്ധി സോതി ഏവമത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ. സ-ഓഇതി ഇമേസം പദാനഞ്ഹി സൂതി സന്ധി ഹോതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ

പതിട്ഠഹി. തദാ നാവികോ ഇദാനി നാവികോവ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

അവാരിയജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൭൭] ൨. സേതകേതുജാതകവണ്ണനാ

മാ താത കുജ്ഝി ന ഹി സാധു കോധോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി, പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **ഉദ്ദാലജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൪.൬൨ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ ഹുത്വാ പഞ്ചസതേ മാണവേ മന്തേ വാചേസി. തേസം ജേട്ഠകോ സേതകേതു നാമ ഉദിച്ചബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തമാണവോ, തസ്സ ജാതിം നിസ്സായ മഹന്തോ മാനോ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം അഞ്ഞേഹി മാണവേഹി സദ്ധിം നഗരാ നിക്ഖമന്തോ നഗരം പവിസന്തം ഏകം ചണ്ഡാലം ദിസ്വാ ''കോസി ത്വ''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ''ചണ്ഡാലോഹമസ്മീ''തി വുത്തേ തസ്സ സരീരം പഹരിത്വാ ആഗതവാതസ്സ അത്തനോ സരീരേ ഫുസനഭയേന ''നസ്സ, ചണ്ഡാല, കാളകണ്ണി, അധോവാതം യാഹീ''തി വത്വാ വേഗേന തസ്സ ഉപരിവാതം അഗമാസി. ചണ്ഡാലോ സീഘതരം ഗന്ത്വാ തസ്സ ഉപരിവാതേ അട്ഠാസി. അഥ നം സോ ''നസ്സ കാളകണ്ണീ''തി സുട്ഠുതരം അക്കോസി പരിഭാസി. തം സുത്വാ ചണ്ഡാലോ ''ത്വം കോസീ''തി പുച്ഛി. ''ബ്രാഹ്മണമാണവോഹമസ്മീ''തി . ''ബ്രാഹ്മണോ ഹോതു, മയാ പന പുട്ഠപഞ്ഹം കഥേതും സക്ഖിസ്സസീ''തി. ''ആമ, സക്ഖിസ്സാമീ''തി. ''സചേ ന സക്കോസി, പാദന്തരേന തം ഗമേമീ''തി. സോ അത്താനം തക്കേത്വാ ''ഗമേഹീ''തി ആഹ.

ചണ്ഡാലപുത്തോ തസ്സ കഥം പരിസം ഗാഹാപേത്വാ ''മാണവ, ദിസാ നാമ കതരാ''തി പഞ്ഹം പുച്ഛി. ''ദിസാ നാമ പുരത്ഥിമാദയോ ചതസ്സോ ദിസാ''തി. ചണ്ഡാലോ ''നാഹം തം ഏതം ദിസം പുച്ഛാമി, ത്വം ഏത്തകമ്പി അജാനന്തോ മമ സരീരേ പഹടവാതം ജിഗുച്ഛസീ''തി തം ഖന്ധട്ഠികേ ഗഹേത്വാ ഓനമേത്വാ അത്തനോ പാദന്തരേന ഗമേസി. മാണവാ തം പവത്തിം ആചരിയസ്സ ആചിക്ഖിംസു. തം സുത്വാ ആചരിയോ ''സച്ചം കിര, താത, സേതകേതു ചണ്ഡാലേനാസി പാദന്തരേന ഗമിതോ''തി? ''ആമ, ആചരിയ, സോ മം ചണ്ഡാലദാസിപുത്തോ ദിസാമത്തമ്പി ന ജാനാസീ''തി അത്തനോ പാദന്തരേന ഗമേസി, ഇദാനി ദിസ്വാ കത്തബ്ബം അസ്സ ജാനിസ്സാമീതി കുദ്ധോ ചണ്ഡാലപുത്തം അക്കോസി പരിഭാസി. അഥ നം ആചരിയോ 'താത, സേതകേതു മാ തസ്സ കുജ്ഝി, പണ്ഡിതോ ചണ്ഡാലദാസിപുത്തോ , ന സോ തം ഏതം ദിസം പുച്ഛതി, അഞ്ഞം ദിസം പുച്ഛി, തയാ പന ദിട്ഠസുതവിഞ്ഞാതതോ അദിട്ഠാസുതാവിഞ്ഞാതമേവ ബഹുതര''ന്തി ഓവദന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൮൫. ''മാ താത കുജ്ഝി ന ഹി സാധു കോധോ, ബഹുമ്പി തേ അദിട്ഠമസ്സുതഞ്ച;
മാതാ പിതാ ദിസതാ സേതകേതു, ആചരിയമാഹു ദിസതം പസത്ഥാ.

൮൬. ''അഗാരിനോ അന്നദപാനവത്ഥദാ, അവ്ഹായികാ തമ്പി ദിസം വദന്തി;
ഏസാ ദിസാ പരമാ സേതകേതു, യം പത്വാ ദുക്ഖീ സുഖിനോ ഭവന്തീ''തി.

തത്ഥ **ന ഹി സാധു കോധോ**തി കോധോ നാമ ഉപ്പജ്ജമാനോ സുഭാസിതദുബ്ഭാസിതം അത്ഥാനത്ഥം ഹിതാഹിതം ജാനിതും ന ദേതീതി ന സാധു ന ലദ്ധകോ. **ബഹുമ്പി തേ അദിട്ഠ**ന്തി തയാ ചക്ഖുനാ അദിട്ഠം സോതേന ച അസ്സുതമേവ ബഹുതരം. **ദിസതാ**തി ദിസാ. മാതാപിതരോ പുത്താനം പുരിമതരം ഉപ്പന്നത്താ പുരത്ഥിമദിസാ നാമ ജാതാതി വദതി. **ആചരിയമാഹു ദിസതം പസത്ഥാ**തി ആചരിയാ പന ദക്ഖിണേയ്യത്താ ദിസതം പസത്ഥാ ദക്ഖിണാ ദിസാതി ബുദ്ധാദയോ അരിയാ ആഹു കഥേന്തി ദീപേന്തി.

അഗാരിനോതി ഗഹട്ഠാ. **അന്നദപാനവത്ഥദാ**തി അന്നദാ, പാനദാ, വത്ഥദാ ച. **അവ്ഹായികാ**തി "ഏഥ ദേയ്യധമ്മം പടിഗ്ഗണ്ഹഥാ"തി പക്കോസനകാ. **തമ്പി ദിസം വദന്തീ**തി തമ്പി ബുദ്ധാദയോ അരിയാ ഏകം ദിസം വദന്തി. ഇമിനാ ചതുപച്ചയദായകാ ഗഹട്ഠാ പച്ചയേ അപദിസിത്വാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേഹി ഉപഗന്തബ്ബത്താ ഏകാ ദിസാ നാമാതി ദീപേതി. അപരോ നയോ - യേ ഏതേ അഗാരിനോ അന്നപാനവത്ഥദാ, തേസം ഛകാമസഗ്ഗസമ്പത്തിദായകട്ഠേന ഉപരൂപരി അവ്ഹായനതോ യേ അവ്ഹായികാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ, തമ്പി ദിസം വദന്തി, ബുദ്ധാദയോ അരിയാ ഉപരിമദിസം നാമ വദന്തീതി ദീപേതി. വുത്തമ്പി ചേതം -

"മാതാ പിതാ ദിസാ പുബ്ബാ, ആചരിയാ ദക്ഖിണാ ദിസാ;
പുത്തദാരാ ദിസാ പച്ഛാ, മിത്താമച്ചാ ച ഉത്തരാ.

"ദാസകമ്മകരാ ഹേട്ഠാ, ഉദ്ധം സമണബ്രാഹ്മണാ;
ഏതാ ദിസാ നമസ്സേയ്യ, അലമത്തോ കുലേ ഗിഹീ"തി. (ദീ॰ നി॰ ൩.൨൭൩);

ഏസാ ദിസാതി ഇദം പന നിബ്ബാനം സന്ധായ വുത്തം. ജാതിആദിനാ ഹി നാനപ്പകാരേന ദുക്ഖേന ദുക്ഖിതാ സത്താ യം പത്വാ നിദ്ദുക്ഖാ സുഖിനോ ഭവന്തി, ഏസാ ഏവ ച സത്തേഹി അഗതപുബ്ബാ ദിസാ നാമ. തേനേവ ച നിബ്ബാനം "പരമാ"തി ആഹ. വുത്തമ്പി ചേതം -

"സമതിത്തികം അനവസേസകം, തേലപത്തം യഥാ പരിഹരേയ്യ;
ഏവം സചിത്തമനുരക്ഖേ, പത്ഥയാനോ ദിസം അഗതപുബ്ബ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧.൯൬);

ഏവം മഹാസത്തോ മാണവസ്സ ദിസാ കഥേസി. സോ പന "ചണ്ഡാലേനമ്ഹി പാദന്തരേന ഗമിതോ"തി തസ്മിം ഠാനേ അവസിത്വാ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ സന്തികേ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ആചരിയേന അനുഞ്ഞാതോ തക്കസിലതോ നിക്ഖമിത്വാ സബ്ബസമയസിപ്പം സിക്ഖന്തോ വിചരി. സോ ഏകം പച്ചന്തഗാമം പത്വാ തം നിസ്സായ വസന്തേ പഞ്ചസതേ താപസേ ദിസ്വാ തേസം സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ യം തേ ജാനന്തി സിപ്പമന്തചരണം, തം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഗണസത്ഥാ ഹുത്വാ തേഹി പരിവാരിതോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖം ചരന്തോ രാജങ്ഗണം അഗമാസി. രാജാ താപസാനം ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ അന്തോനിവേസനേ ഭോജേത്വാ തേ അത്തനോ ഉയ്യാനേ വസാപേസി. സോ ഏകദിവസം താപസേ പരിവിസിത്വാ "അജ്ജ സായന്ഹേ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ അയ്യേ വന്ദിസ്സാമീ"തി ആഹ.

സേതകേതു ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ താപസേ സന്നിപാതേത്വാ “മാരിസാ, അജ്ജ രാജാ ആഗമിസ്സതി, രാജാനോ ച നാമ സകിം ആരാധേത്വാ യാവതായുകം സുഖം ജീവിതും സക്കാ, അജ്ജ ഏകച്ചേ വഗ്ഗുലിവതം ചരഥ, ഏകച്ചേ കണ്ടകസേയ്യം കപ്പേഥ, ഏകച്ചേ പഞ്ചാതപം തപ്പേഥ, ഏകച്ചേ ഉക്കുടികപ്പധാനമനുയുഞ്ജഥ, ഏകച്ചേ ഉദകോരോഹണകമ്മം കരോഥ, ഏകച്ചേ മന്തേ സജ്ഝായഥാ”തി വിചാരേത്വാ സയം പക്കസാലദ്വാരേ അപസ്സയപീഠകേ നിസീദിത്വാ പഞ്ചവണ്ണരങ്ഗസമുജ്ജലവാസനം ഏകം പോത്ഥകം വിചിത്രവണ്ണേ ആധാരകേ ഠപേത്വാ സുസിക്ഖിതേഹി ചതൂഹി പഞ്ചഹി മാണവേഹി പുച്ഛിതേ പുച്ഛിതേ പഞ്ഹേ കഥേസി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ ആഗന്ത്വാ തേ മിച്ഛാതപം കരോന്തേ ദിസ്വാ തുട്ഠോ സേതകേതും ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ പുരോഹിതേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦. “ഖരാജിനാ ജടിലാ പങ്കദന്താ, ദുമ്മക്ഖരൂപാ യേമേ ജപ്പന്തി മന്തേ;
കച്ചി നു തേ മാനുസകേ പയോഗേ, ഇദം വിദൂ പരിമുത്താ
അപായാ”തി.

തത്ഥ **ഖരാജിനാ**തി സഖുരേഹി അജിനചമ്മേഹി സമന്നാഗതാ. **പങ്കദന്താ**തി ദന്തകട്ഠസ്സ അഖാദനേന മലഗ്ഗഹിതദന്താ. **ദുമ്മക്ഖരൂപാ**തി അനഞ്ജിതാമണ്ഡിതലൂഖനിവാസനപാരുപനാ മാലാഗന്ധവിലേപനവജ്ജിതാ , കിലിട്ഠരൂപാതി വുത്തം ഹോതി. **യേമേ ജപ്പന്തീ**തി യേ ഇമേ മന്തേ സജ്ഝായന്തി. **മാനുസകേ പയോഗേ**തി മനുസ്സേഹി കത്തബ്ബപയോഗേ ഠിതാ. **ഇദം വിദൂ പരിമുത്താ അപായാ**തി ഇമസ്മിം പയോഗേ ഠത്വാ ഇമം ലോകം വിദിത്വാ പാകടം കത്വാ “കച്ചി ഏതേ ഇസയോ ചതൂഹി അപായേഹി മുത്താ”തി പുച്ഛതി.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൧.“പാപാനി കമ്മാനി കരിത്വ രാജ, ബഹുസ്സുതോ ചേ ന ചരേയ്യ ധമ്മം;
സഹസ്സവേദോപി ന തം പടിച്ച, ദുക്ഖാ പമുഞ്ചേ ചരണം
അപത്വാ”തി.

തത്ഥ **കരിത്വാ**തി കത്വാ. **ചരണ**ന്തി സഹ സീലേന അട്ഠ സമാപത്തിയോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി. മഹാരാജ, “അഹം ബഹുസ്സുതോമ്ഹീ”തി സഹസ്സവേദോപി ചേ തിവിധം സുചരിതധമ്മം ന ചരേയ്യ, പാപാനേവ കരേയ്യ, സോ താനി പാപാനി കമ്മാനി കത്വാ തം ബാഹുസച്ചം പടിച്ച സീലസമാപത്തിസങ്ഖാതം ചരണം അപ്പത്വാ ദുക്ഖാ ന പമുഞ്ചേ, അപായദുക്ഖതോ ന മുച്ചതേവാതി.

തം സുത്വാ രാജാ താപസേസു പസാദം ഹരി. തതോ സേതകേതു ചിന്തേസി “ഇമസ്സ രഞ്ഞോ താപസേസു പസാദോ ഉദപാദി, തം പനേസ പുരോഹിതോ വാസിയാ പഹരിത്വാ വിയ ഛിന്ദി, മയാ ഏതേന സദ്ധിം കഥേതും വട്ടതീ”തി. സോ തേന സദ്ധിം കഥേന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൨.“സഹസ്സവേദോപി ന തം പടിച്ച, ദുക്ഖാ പമുഞ്ചേ ചരണം അപത്വാ;
മഞ്ഞാമി വേദാ അഫലാ ഭവന്തി, സസംയമം ചരണമേവ സച്ച”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ സഹസ്സവേദോപി തം ബാഹുസച്ചം പടിച്ച ചരണം അപ്പത്വാ അത്താനം ദുക്ഖാ ന പമുഞ്ചേ, ഏവം സന്തേ അഹം മഞ്ഞാമി ‘‘തയോ വേദാ അഫലാ ഹോന്തി, സസീലം സമാപത്തിചരണമേവ സച്ചം ഹോതീ’’തി.

തം സുത്വാ പുരോഹിതോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൬. ‘‘ന ഹേവ വേദാ അഫലാ ഭവന്തി, സസംയമം ചരണമേവ സച്ചം;
കിത്തിഞ്ഹി പപ്പോതി അധിച്ച വേദേ, സന്തിം പുണേതി ചരണേന ദന്തോ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - തയോ വേദാ അഫലാ ന ഭവന്തി, സസംയമം ചരണമേവ സച്ചം സേയ്യം ഉത്തമം പവരം ന ഹേവ ഹോതി. കിംകാരണാ? **കിത്തിഞ്ഹി പപ്പോതി അധിച്ച വേദേ**തി തയോ വേദേ അധിച്ച ദിട്ഠധമ്മേ കിത്തിമത്തം യസമത്തം ലാഭമത്തം ലഭതി, ഇതോ പരം അഞ്ഞം നത്ഥി, തസ്മാ ന തേ അഫലാ. **സന്തിം പുണേതി ചരണേന ദന്തോ**തി സീലേ പതിട്ഠായ സമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ സമാപത്തിപദട്ഠാനം വിപസ്സനം വഡ്ഢേന്തോ അച്ചന്തം സന്തം നിബ്ബാനം നാമ തം ഏതി പാപുണാതി.

ഇതി പുരോഹിതോ സേതകേതുനോ വാദം ഭിന്ദിത്വാ തേ സബ്ബേ ഗിഹീ കാരേത്വാ ഫലകാവുധാനി ഗാഹാപേത്വാ മഹന്തതരകേ കത്വാ രഞ്ഞോ ഉപട്ഠാകേ കാരേസി. അയം കിര മഹന്തതരകാനം വംസോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സേതകേതു കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, ചണ്ഡാലോ സാരിപുത്തോ, രാജാ ആനന്ദോ, പുരോഹിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സേതകേതുജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൭൮] ൩. ദരീമുഖജാതകവണ്ണനാ

പങ്കോ ച കാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ കഥിതമേവ.

അതീതേ രാജഗഹനഗരേ മഗധരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോതിസ്സ നാമം അകംസു. തസ്സ ജാതദിവസേയേവ പുരോഹിതസ്സപി പുത്തോ ജായി, തസ്സ മുഖം അതിവിയ സോഭതി, തേനസ്സ ദരീമുഖോതി നാമം അകംസു. തേ ഉഭോപി രാജകുലേയേവ സംവഡ്ഢാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയസഹായാ ഹുത്വാ സോളസവസ്സകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ‘‘സബ്ബസമയസിപ്പഞ്ച സിക്ഖിസ്സാമ, ദേസചാരിത്തഞ്ച ജാനിസ്സാമാ’’തി ഗാമനിഗമാദീസു ചരന്താ ബാരാണസിം പത്വാ ദേവകുലേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ബാരാണസിം ഭിക്ഖായ പവിസിംസു. തത്ഥ ഏകസ്മിം കുലേ ‘‘ബ്രാഹ്മണേ ഭോജേത്വാ വാചനകം ദസ്സാമാ’’തി പായാസം പചിത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞത്താനി ഹോന്തി. മനുസ്സാ തേ ഉഭോപി ഭിക്ഖായ ചരന്തേ ദിസ്വാ ‘‘ബ്രാഹ്മണാ ആഗതാ’’തി ഗേഹം പവേസേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ആസനേ സുദ്ധവത്ഥം പഞ്ഞാപേസും, ദരീമുഖസ്സ ആസനേ രത്തകമ്ബലം. ദരീമുഖോ തം നിമിത്തം ദിസ്വാ ‘‘അജ്ജ മയ്ഹം സഹായോ ബാരാണസിരാജാ

ഭവിസ്സതി, അഹം സേനാപതീ''തി അഞ്ഞാസി. തേ തത്ഥ ഭുഞ്ജിത്വാ വാചനകം ഗഹേത്വാ മങ്ഗലം വത്വാ നിക്ഖമ്മ തം രാജുയ്യാനം അഗമംസു. തത്ഥ മഹാസത്തോ മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിപജ്ജി, ദരീമുഖോ പനസ്സ പാദേ പരിമജ്ജന്തോ നിസീദി.

തദാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മതസ്സ സത്തമോ ദിവസോ ഹോതി. പുരോഹിതോ രഞ്ഞോ സരീരകിച്ചം കത്വാ അപുത്തകേ രജ്ജേ സത്തമേ ദിവസേ ഫുസ്സരഥം വിസ്സജ്ജേസി. ഫുസ്സരഥവിസ്സജ്ജനകിച്ചം **മഹാജനകജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൨൩ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഫുസ്സരഥോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവുതോ അനേകസതേഹി തൂരിയേഹി വജ്ജമാനേഹി ഉയ്യാനദ്വാരം പാപുണി. ദരീമുഖോ തൂരിയസദ്ദം സുത്വാ ''സഹായസ്സ മേ ഫുസ്സരഥോ ആഗച്ഛതി, അജ്ജേവേസ രാജാ ഹുത്വാ മയ്ഹം സേനാപതിട്ഠാനം ദസ്സതി, കോ മേ ഘരാവാസേനത്ഥോ, നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ബോധിസത്തം അനാമന്തേത്വാവ ഏകമന്തം ഗന്ത്വാ പടിച്ഛന്നേ അട്ഠാസി. പുരോഹിതോ ഉയ്യാനദ്വാരേ രഥം ഠപേത്വാ ഉയ്യാനം പവിട്ഠോ ബോധിസത്തം മങ്ഗലസിലാപട്ടേ നിപന്നം ദിസ്വാ പാദേസു ലക്ഖണാനി ഓലോകേത്വാ ''അയം പുഞ്ഞവാ സത്തോ ദ്വിസഹസ്സദീപപരിവാരാനം ചതുന്നമ്പി മഹാദീപാനം രജ്ജം കാരേതും സമത്ഥോ, ധിതി പനസ്സ കീദിസാ''തി സബ്ബതൂരിയാനി പഗ്ഗണ്ഹാപേസി. ബോധിസത്തോ പബുജ്ഝിത്വാ മുഖതോ സാടകം അപനേത്വാ മഹാജനം ഓലോകേത്വാ പുന സാടകേന മുഖം പടിച്ഛാദേത്വാ ഥോകം നിപജ്ജിത്വാ പസ്സദ്ധദരഥോ ഉട്ഠായ സിലാപട്ടേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. പുരോഹിതോ ജാണുകേന പതിട്ഠായ ''ദേവ, രജ്ജം തുമ്ഹാകം പാപുണാതീ''തി ആഹ. ''അപുത്തകം ഭണേ രജ്ജ''ന്തി. ''ആമ, ദേവാ''തി. ''തേന ഹി സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. തേ തസ്സ ഉയ്യാനേയേവ അഭിസേകം അകംസു. സോ യസമഹന്തതായ ദരീമുഖം അസരിത്വാവ രഥം അഭിരുയ്ഹ മഹാജനപരിവുതോ നഗരം പവിസിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ രാജദ്വാരേ ഠിതോവ അമച്ചാനം ഠാനന്തരാനി വിചാരേത്വാ പാസാദം അഭിരുഹി.

തസ്മിം ഖണേ ദരീമുഖോ ''സുഞ്ഞം ദാനി ഉയ്യാന''ന്തി ആഗന്ത്വാ മങ്ഗലസിലായ നിസീദി, അഥസ്സ പുരതോ പണ്ഡുപലാസം പതി. സോ തസ്മിംയേവ പണ്ഡുപലാസേ ഖയവയം പട്ഠപേത്വാ തിലക്ഖണം സമ്മസിത്വാ പഥവിം ഉന്നാദേന്തോ പച്ചേകബോധിം നിബ്ബത്തേസി. തസ്സ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, ഇദ്ധിമയപത്തചീവരം ആകാസതോ ഓതരിത്വാ സരീരേ പടിമുഞ്ചി. താവദേവ അട്ഠപരിക്ഖാരധരോ ഇരിയാപഥസമ്പന്നോ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരോ വിയ ഹുത്വാ ഇദ്ധിയാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരം അഗമാസി. ബോധിസത്തോപി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, യസമഹന്തതായ പന യസേന പമത്തോ ഹുത്വാ ചത്താലീസ വസ്സാനി ദരീമുഖം ന സരി, ചത്താലീസേ പന സംവച്ഛരേ അതീതേ തം സരിത്വാ ''മയ്ഹം സഹായോ ദരീമുഖോ നാമ അത്ഥി, കഹം നു ഖോ സോ''തി തം ദട്ഠുകാമോ അഹോസി. സോ തതോ പട്ഠായ അന്തേപുരേപി പരിസമജ്ഝേപി ''കഹം നു ഖോ മയ്ഹം സഹായോ ദരീമുഖോ , യോ മേ തസ്സ വസനട്ഠാനം കഥേതി, മഹന്തമസ്സ യസം ദസ്സാമീ''തി വദതി. ഏവം തസ്സ പുനപ്പുനം തം സരന്തസ്സേവ അഞ്ഞാനി ദസ സംവച്ഛരാനി അതിക്കന്താനി.

ദരീമുഖപച്ചേകബുദ്ധോപി പഞ്ഞാസവസ്സച്ചയേന ആവജ്ജേന്തോ “മം ഖോ സഹായോ സരതീ”തി ഞത്വാ “ഇദാനി സോ മഹല്ലകോ പുത്തധീതാദീഹി വുഡ്ഢിപ്പത്തോ, ഗന്ത്വാ ധമ്മം കഥേത്വാ പബ്ബാജേസ്സാമി ന”ന്തി ഇദ്ധിയാ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ ഓതരിത്വാ സുവണ്ണപടിമാ വിയ സിലാപട്ടേ നിസീദി. ഉയ്യാനപാലോ തം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ “ഭന്തേ, കുതോ തുമ്ഹേ ഏഥാ”തി പുച്ഛി. “നന്ദമൂലകപബ്ഭാരതോ”തി. “കേ നാമ തുമ്ഹേ”തി? “ദരീമുഖപച്ചേകബുദ്ധോ നാമാഹം, ആവുസോ”തി. “ഭന്തേ, അമ്ഹാകം രാജാനം ജാനാഥാ”തി? “ആമ ജാനാമി, ഗിഹികാലേ നോ സഹായോ”തി. “ഭന്തേ, രാജാ തുമ്ഹേ ദട്ഠുകാമോ, കഥേസ്സാമി തസ്സ തുമ്ഹാകം ആഗതഭാവ”ന്തി. “ഗച്ഛ കഥേഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി വത്വാ തുരിതതുരിതോവ ഗന്ത്വാ തസ്സ സിലാപട്ടേ നിസിന്നഭാവം രഞ്ഞോ കഥേസി. രാജാ “ആഗതോ കിര മേ സഹായോ, പസ്സിസ്സാമി ന”ന്തി രഥം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. അഥ നം പച്ചേകബുദ്ധോ “കിം, ബ്രഹ്മദത്ത, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, അഗതിഗമനം ന ഗച്ഛസി, ധനത്ഥായ ലോകം ന പീളേസി, ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോസീ”തിആദീനി വദന്തോ പടിസന്ഥാരം കത്വാ “ബ്രഹ്മദത്ത, മഹല്ലകോസി, ഏതരഹി കാമേ പഹായ പബ്ബജിതും തേ സമയോ”തി വത്വാ തസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൪. “പങ്കോ ച കാമാ പലിപോ ച കാമാ, ഭയഞ്ച മേതം തിമൂലം പവുത്തം;
രജോ ച ധൂമോ ച മയാ പകാസിതാ, ഹിത്വാ തുവം പബ്ബജ ബ്രഹ്മദത്താ”തി.

തത്ഥ **പങ്കോ**തി ഉദകേ ജാതാനി തിണസേവാലകുമുദഗച്ഛാദീനി അധിപ്പേതാനി. യഥാ ഹി ഉദകം തരന്തം താനി ലഗ്ഗാപേന്തി സജ്ജാപേന്തി, തഥാ സംസാരസാഗരം തരന്തസ്സ യോഗാവചരസ്സ പഞ്ച കാമഗുണാ സബ്ബേ വാ പന വത്ഥുകാമകിലേസകാമാ ലഗ്ഗാപനവസേന പങ്കോ നാമ. ഇമസ്മിഞ്ഹി പങ്കേ ആസത്താ വിസത്താ ദേവാപി മനുസ്സാപി തിരച്ഛാനാപി കിലമന്തി രോദന്തി പരിദേവന്തി. **പലിപോ ച കാമാ**തി പലിപോ വുച്ചതി മഹാകദ്ദമോ, യമ്ഹി ലഗ്ഗാ സൂകരമിഗാദയോപി സീഹാപി വാരണാപി അത്താനം ഉദ്ധരിത്വാ ഗന്തും ന സക്കോന്തി, വത്ഥുകാമകിലേസകാമാപി തംസരിക്ഖതായ “പലിപാ”തി വുത്താ. പഞ്ഞവന്തോപി ഹി സത്താ തേസു കാമേസു സകിം ലഗ്ഗകാലതോ പട്ഠായ തേ കാമേ പദാലേത്വാ സീഘം ഉട്ഠായ അകിഞ്ചനം അപലിബോധം രമണീയം പബ്ബജ്ജം ഉപഗന്തും ന സക്കോന്തി. **ഭയഞ്ച മേത**ന്തി ഭയഞ്ച ഏതം, മ-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന വുത്തോ. **തിമൂല**ന്തി തീഹി മൂലേഹി പതിട്ഠിതം വിയ അചലം. ബലവഭയസ്സേതം നാമം. **പവുത്ത**ന്തി മഹാരാജ, ഏതേ കാമാ നാമ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികസ്സ അത്താനുവാദഭയാദികസ്സ ചേവ ദ്വത്തിംസകമ്മകരണഛനവുതിരോഗവസപ്പവത്തസ്സ ച ഭയസ്സ പച്ചയട്ഠേന ബലവഭയന്തി ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകേഹി ചേവ സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്തേഹി ച പവുത്തം കഥിതം, ദീപിതന്തി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഭയഞ്ച മേത**ന്തി ഭയഞ്ച മയാ ഏതം തിമൂലം പവുത്തന്തി ഏവമ്പേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോയേവ.

രജോ ച ധൂമോ ചാതി രജധൂമസദിസത്താ “രജോ”തി ച “ധൂമോ”തി ച മയാ പകാസിതാ. യഥാ ഹി സുന്ഹാതസ്സ സുവിലിത്താലങ്കതസ്സ പുരിസസ്സ സരീരേ

സുഖുമരജം പതിതം, തം സരീരം ദുബ്ബണ്ണം സോഭാരഹിതം കിലിട്ഠം കരോതി, ഏവമേവ ഇദ്ധിബലേന ആകാസേന ആഗന്ത്വാ ചന്ദോ വിയ ച സൂരിയോ വിയ ച ലോകേ പഞ്ഞാതാപി സകിം കാമരജസ്സ അന്തോ പതിതകാലതോ പട്ഠായ ഗുണവണ്ണഗുണസോഭാഗുണസുദ്ധീനം ഉപഹതത്താ ദുബ്ബണ്ണാ സോഭാരഹിതാ കിലിട്ഠായേവ ഹോന്തി. യഥാ ച ധൂമേന പഹടകാലതോ പട്ഠായ സുപരിസുദ്ധാപി ഭിത്തി കാളവണ്ണാ ഹോതി, ഏവം അതിപരിസുദ്ധഞ്ഞാണാപി കാമധൂമേന പഹടകാലതോ പട്ഠായ ഗുണവിനാസപ്പത്തിയാ മഹാജനമജ്ഝേ കാളകാവ ഹുത്വാ പഞ്ഞായന്തി. ഇതി രജധൂമസരിക്ഖതായ ഏതേ കാമാ "രജോ ച ധൂമോ ചാ"തി മയാ തുയ്ഹം പകാസിതാ, തസ്മാ ഇമേ കാമേ ഹിത്വാ തുവം പബ്ബജ ബ്രഹ്മദത്താതി രാജാനം പബ്ബജ്ജായ ഉസ്സാഹം ജനേതി.

തം സുത്വാ രാജാ കിലേസേഹി അത്തനോ ബദ്ധഭാവം കഥേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൫. "ഗധിതോ ച രത്തോ ച അധിമുച്ഛിതോ ച, കാമേസ്വഹം ബ്രാഹ്മണ ഭിംസരൂപം;
തം നുസ്സഹേ ജീവികത്ഥോ പഹാതും, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ"തി.

തത്ഥ **ഗധിതോതി** അഭിജ്ഝാകായഗന്ഥേന ബദ്ധോ. **രത്തോതി** പകതിജഹാപനേന രാഗേന രത്തോ. **അധിമുച്ഛിതോതി** അതിവിയ മുച്ഛിതോ. **കാമേസ്വഹന്തി** ദുവിധേസുപി കാമേസു അഹം. **ബ്രാഹ്മണാതി** ദരീമുഖപച്ചേകബുദ്ധം ആലപതി. **ഭിംസരൂപന്തി** ബലവരൂപം. **തം നുസ്സഹേതി** തം ദുവിധമ്പി കാമം ന ഉസ്സഹാമി ന സക്കോമി. **ജീവികത്ഥോ പഹാതുന്തി** ഇമായ ജീവികായ അത്ഥികോ അഹം തം കാമം പഹാതും ന സക്കോമീതി വദതി. **കാഹാമി പുഞ്ഞാനീതി** ഇദാനി ദാനസീലഉപോസഥകമ്മസങ്ഖാതാനി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനി ബഹൂനി കരിസ്സാമീതി.

ഏവം കിലേസകാമോ നാമേസ സകിം അല്ലീനകാലതോ പട്ഠായ അപനേതും ന സക്കോതി, യേന സംകിലിട്ഠചിത്തോ മഹാപുരിസോ പച്ചേകബുദ്ധേന പബ്ബജ്ജായ ഗുണേ കഥിതേപി "പബ്ബജിതും ന സക്കോമീ"തി ആഹ. യോയം ദീപങ്കരപാദമൂലേ അത്തനി സമ്ഭവേന ഞാണേന ബുദ്ധകരധമ്മേ വിചിനന്തോ തതിയം നേക്ഖമ്മപാരമിം ദിസ്വാ -

"ഇമം ത്വം തതിയം താവ, ദള്ഹം കത്വാ സമാദിയ;
നേക്ഖമ്മപാരമിതം ഗച്ഛ, യദി ബോധിം പത്തുമിച്ഛസി.

"യഥാ അന്ദുഘരേ പുരിസോ, ചിരവുത്ഥോ ദുഖട്ടിതോ;
ന തത്ഥ രാഗം ജനേതി, മുത്തിംയേവ ഗവേസതി.

"തഥേവ ത്വം സബ്ബഭവേ, പസ്സ അന്ദുഘരേ വിയ;
നേക്ഖമ്മാഭിമുഖോ ഹുത്വാ, സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സസീ"തി. -

ഏവം നേക്ഖമ്മേ ഗുണം പരികിത്തേസി, സോ പച്ചേകബുദ്ധേന പബ്ബജ്ജായ വണ്ണം വത്വാ "കിലേസേ ഛഡ്ഡേത്വാ സമണോ ഹോഹീ"തി വുച്ചമാനോപി "നാഹം കിലേസേ ഛഡ്ഡേത്വാ സമണോ ഭവിതും സക്കോമീ"തി വദതി.

ഇമസ്മിം കിര ലോകേ അട്ഠ ഉമ്മത്തകാ നാമ. തേനാഹു പോരാണാ “അട്ഠ പുഗ്ഗലാ ഉമ്മത്തകസഞ്ഞം പടിലഭന്തി, കാമുമ്മത്തകോ ലോഭവസം ഗതോ , കോധുമ്മത്തകോ ദോസവസം ഗതോ, ദിട്ഠുമ്മത്തകോ വിപല്ലാസവസം ഗതോ, മോഹുമ്മത്തകോ അഞ്ഞാണവസം ഗതോ, യക്ഖുമ്മത്തകോ യക്ഖവസം ഗതോ, പിത്തുമ്മത്തകോ പിത്തവസം ഗതോ, സുരുമ്മത്തകോ പാനവസം ഗതോ, ബ്യസനുമ്മത്തകോ സോകവസം ഗതോ”തി. ഇമേസു അട്ഠസു ഉമ്മത്തകേസു മഹാസത്തോ ഇമസ്മിം ജാതകേ കാമുമ്മത്തകോ ഹുത്വാ ലോഭവസം ഗതോ പബ്ബജ്ജായ ഗുണം ന അഞ്ഞാസി.

ഏവം അനത്ഥകാരകം പന ഇമം ഗുണപരിധംസകം ലോഭജാതം കസ്മാ സത്താ പരിമുഞ്ചിതും ന സക്കോന്തീതി? അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ അനേകാനി കപ്പകോടിസതസഹസ്സാനി ഏകതോ ബന്ധിതഭാവേന. ഏവം സന്തേപി തം പണ്ഡിതാ “അപ്പസ്സാദാ കാമാ”തിആദീനം അനേകേസം പച്ചവേക്ഖണാനം വസേന പജഹന്തി. തേനേവ ദരീമുഖപച്ചേകബുദ്ധോ മഹാസത്തേന “പബ്ബജിതും ന സക്കോമീ”തി വുത്തേപി ധുരനിക്ഖേപം അകത്വാ ഉത്തരിമ്പി ഓവദന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ ആഹ.

൧൬.“യോ അത്ഥകാമസ്സ ഹിതാനുകമ്പിനോ, ഓവജ്ജമാനോ ന കരോതി സാസനം;
ഇദമേവ സേയ്യോ ഇതി മഞ്ഞമാനോ, പുനപ്പുനം ഗബ്ഭമുപേതി മന്ദോ.

൧൭.“സോ ഘോരരൂപം നിരയം ഉപേതി, സുഭാസുഭം മുത്തകരീസപൂരം;
സത്താ സകായേ ന ജഹന്തി ഗിദ്ധാ, യേ ഹോന്തി കാമേസു അവീതരാഗാ”തി.

തത്ഥ **അത്ഥകാമസ്സാ**തി വുഡ്ഢികാമസ്സ. **ഹിതാനുകമ്പിനോ**തി ഹിതേന മുദുചിത്തേന അനുകമ്പന്തസ്സ. **ഓവജ്ജമാനോ**തി ഓവദിയമാനോ. **ഇദമേവ സേയ്യോ**തി യം അത്തനാ ഗഹിതം അസേയ്യം അനുത്തമമ്പി സമാനം, തം ഇദമേവ സേയ്യോ ഇതി മഞ്ഞമാനോ. **മന്ദോ**തി സോ അഞ്ഞാണപുഗ്ഗലോ മാതുകുച്ഛിയം വാസം നാതിക്കമതി, പുനപ്പുനം ഗബ്ഭം ഉപേതിയേവാതി അത്ഥോ.

സോ ഘോരരൂപന്തി മഹാരാജ, സോ മന്ദോ തം മാതുകുച്ഛിം ഉപേന്തോ ഘോരരൂപം ദാരുണജാതികം നിരയം ഉപേതി നാമ. മാതുകുച്ഛി ഹി നിരസ്സാദട്ഠേന ഇധ “നിരയോ”തി വുത്തോ, “ചതുകുട്ടികനിരയോ”തി വുച്ചതി. “ചതുകുട്ടികനിരയോ നാമ കതരോ”തി വുത്തേ മാതുകുച്ഛിമേവ വത്തും വട്ടതി. അവീചിമഹാനിരയേ നിബ്ബത്തസത്തസ്സ ഹി അപരാപരം ആധാവനപരിധാവനം ഹോതിയേവ, തസ്മാ തം “ചതുകുട്ടികനിരയോ”തി വത്തും ന ലബ്ഭതി, മാതുകുച്ഛിയം പന നവ വാ ദസ വാ മാസേ ചതൂഹിപി പസ്സേഹി ഇതോ ചിതോ ച ധാവിതും നാമ ന സക്കാ, അതിസമ്ബാധേ ഓകാസേ ചതുകോടേന ചതുസങ്കുടിതേനേവ ഹുത്വാ അച്ഛിതബ്ബം, തസ്മാ ഏസ “ചതുകുട്ടികനിരയോ”തി വുച്ചതി.

സുഭാസുഭന്തി സുഭാനം അസുഭം. സുഭാനഞ്ഹി സംസാരഭീരുകാനം യോഗാവചരകുലപുത്താനം മാതുകുച്ഛി ഏകന്തം അസുഭസമ്മതോ. തേന വുത്തം -

‘‘അജഞ്ഞം ജഞ്ഞസങ്ഖാതം, അസുചിം സുചിസമ്മതം;
നാനാകുണപപരിപൂരം, ജഞ്ഞരൂപം അപസ്സതോ.

‘‘ധിരത്ഥുമം ആതുരം പൂതികായം, ജേഗുച്ഛിയം അസ്സുചിം ബ്യാധിധമ്മം;
യത്ഥപ്പമത്താ അധിമുച്ഛിതാ പജാ, ഹാപേന്തി മഗ്ഗം
സുഗതൂപപത്തിയാ’’തി. (ജാ॰ ൧.൩.൧൨൮-൧൨൯);

സത്താതി ആസത്താ വിസത്താ ലഗ്ഗാ ലഗ്ഗിതാ **സകായേ ന ജഹന്തീ**തി തം മാതുകുച്ഛിം ന പരിച്ചജന്തി . **ഗിദ്ധാ**തി ഗധിതാ. **യേ ഹോന്തീ**തി യേ കാമേസു അവീതരാഗാ ഹോന്തി, തേ ഏതം ഗബ്ഭവാസം ന ജഹന്തീതി.

ഏവം ദരീമുഖപച്ചേകബുദ്ധോ ഗബ്ഭോക്കന്തിമൂലകഞ്ച, പരിഹാരമൂലകഞ്ച ദുക്ഖം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി ഗബ്ഭവുട്ഠാനമൂലകം ദസ്സേതും ദിയഡ്ഢഗാഥമാഹ.

൧൨൮.‘‘മീള്ഹേന ലിത്താ രുഹിരേന മക്ഖിതാ, സേമ്ഹേന ലിത്താ ഉപനിക്ഖമന്തി;
യം യഞ്ഹി കായേന ഫുസന്തി താവദേ, സബ്ബം അസാതം ദുഖമേവ കേവലം.

൧൨൯.‘‘ദിസ്വാ വദാമി ന ഹി അഞ്ഞതോ സവം, പുബ്ബേനിവാസം ബഹുകം സരാമീ’’തി.

തത്ഥ **മീള്ഹേന ലിത്താ**തി മഹാരാജ, ഇമേ സത്താ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമന്താ ന ചതുജ്ജാതിഗന്ധേഹി വിലിമ്പിത്വാ സുരഭിമാലം പിളന്ധിത്വാ നിക്ഖമന്തി, പുരാണഗൂഥേന പന മക്ഖിതാ പലിബുദ്ധാ ഹുത്വാ നിക്ഖമന്തി. **രുഹിരേന മക്ഖിതാ**തി രത്തലോഹിതചന്ദനാനുലിത്താപി ച ഹുത്വാ ന നിക്ഖമന്തി, രത്തലോഹിതമക്ഖിതാ പന ഹുത്വാ നിക്ഖമന്തി. **സേമ്ഹേന ലിത്താ**തി ന ചാപി സേതചന്ദനവിലിത്താ നിക്ഖമന്തി, ബഹലപിച്ഛിലസേമ്ഹലിത്താ പന ഹുത്വാ നിക്ഖമന്തി. ഇത്ഥീനഞ്ഹി ഗബ്ഭവുട്ഠാനകാലേ ഏതാ അസുചിയോ നിക്ഖമന്തി. **താവദേ**തി തസ്മിം സമയേ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, ഇമേ സത്താ തസ്മിം മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമനസമയേ ഏവം മീള്ഹാദിലിത്താ നിക്ഖമന്താ യം യം നിക്ഖമനമഗ്ഗപദേസം വാ ഹത്ഥം വാ പാദം വാ ഫുസന്തി, തം സബ്ബം അസാതം അമധുരം കേവലം അസമ്മിസ്സം ദുക്ഖമേവ ഫുസന്തി, സുഖം നാമ തേസം തസ്മിം സമയേ നത്ഥീതി.

ദിസ്വാ വദാമി ന ഹി അഞ്ഞതോ സവന്തി മഹാരാജ, അഹം ഇമം ഏത്തകം വദന്തോ ന അഞ്ഞതോ സവം, അഞ്ഞസ്സ സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ തം സുത്വാ ന വദാമി, അത്തനോ പന പച്ചേകബോധിഞാണേന ദിസ്വാ പടിവിജ്ഝിത്വാ പച്ചക്ഖം കത്വാ വദാമീതി അത്ഥോ. **പുബ്ബേനിവാസം ബഹുക**ന്തി ഇദം അത്തനോ ആനുഭാവം ദസ്സേന്തോ ആഹ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, അഹഞ്ഹി പുബ്ബേ നിവുത്ഥക്ഖന്ധപടിപാടിസങ്ഖാതം പുബ്ബേനിവാസം ബഹുകം സരാമി, സതസഹസ്സകപ്പാധികാനി ദ്വേ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി സരാമീതി.

ഇദാനി സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ‘‘ഏവം സോ പച്ചേകബുദ്ധോ രാജാനം സുഭാസിതകഥായ സങ്ഗണ്ഹീ’’തി വത്വാ ഓസാനേ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

“ചിത്രാഹി ഗാഥാഹി സുഭാസിതാഹി, ദരീമുഖോ നിജ്ഝാപയി സുമേധ”ന്തി.

തത്ഥ **ചിത്രാഹീ**തി അനേകത്ഥസന്നിസ്സിതാഹി. **സുഭാസിതാഹീ**തി സുകഥിതാഹി. **ദരീമുഖോ നിജ്ഝാപയി സുമേധ**ന്തി ഭിക്ഖവേ, സോ ദരീമുഖപച്ചേകബുദ്ധോ തം സുമേധം സുന്ദരപഞ്ഞം കാരണാകാരണജാനനസമത്ഥം രാജാനം നിജ്ഝാപേസി സഞ്ഞാപേസി, അത്തനോ വചനം ഗണ്ഹാപേസീതി അത്ഥോ.

ഏവം പച്ചേകബുദ്ധോ കാമേസു ദോസം ദസ്സേത്വാ അത്തനോ വചനം ഗാഹാപേത്വാ “മഹാരാജ, ഇദാനി പബ്ബജ വാ മാ വാ, മയാ പന തുയ്ഹം കാമേസു ആദീനവോ പബ്ബജ്ജായ ച ആനിസംസോ കഥിതോ, ത്വം അപ്പമത്തോ ഹോഹീ”തി വത്വാ സുവണ്ണരാജഹംസോ വിയ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ വലാഹകഗബ്ഭം മദ്ദന്തോ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ ഗതോ. മഹാസത്തോ ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം സിരസ്മിം ഠപേത്വാ നമസ്സമാനോ തസ്മിം ദസ്സനവിസയേ അതീതേ ജേട്ഠപുത്തം പക്കോസാപേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ മഹാജനസ്സ രോദന്തസ്സ പരിദേവന്തസ്സ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ന ചിരസ്സേവ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. തദാ രാജാ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ദരീമുഖജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൭൯] ൪. നേരുജാതകവണ്ണനാ

കാകോലാ കാകസങ്ഘാ ചാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഏകം പച്ചന്തഗാമം അഗമാസി. മനുസ്സാ തസ്സ ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ തം ഭോജേത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ പണ്ണസാലം കത്വാ തത്ഥ വസാപേസും, അതിവിയ ചസ്സ സക്കാരം കരിംസു. അഥേകേ സസ്സതവാദാ ആഗമംസു. തേ തേസം വചനം സുത്വാ ഥേരസ്സ വാദം വിസ്സജ്ജേത്വാ സസ്സതവാദം ഗഹേത്വാ തേസഞ്ഞേവ സക്കാരം കരിംസു. തതോ ഉച്ഛേദവാദാ ആഗമംസു തേ സസ്സതവാദം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഉച്ഛേദവാദമേവ ഗണ്ഹിംസു. അഥഞ്ഞേ അചേലകാ ആഗമിംസു. തേ ഉച്ഛേദവാദം വിസ്സജ്ജേത്വാ അചേലകവാദം ഗണ്ഹിംസു. സോ തേസം ഗുണാഗുണം അജാനന്താനം മനുസ്സാനം സന്തികേ ദുക്ഖേന വസിത്വാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ “കഹം വസ്സംവുത്ഥോസീ”തി വുത്തേ “പച്ചന്തം നിസ്സായ, ഭന്തേ”തി വത്വാ “സുഖം വുത്ഥോസീ”തി പുട്ഠോ “ഭന്തേ, ഗുണാഗുണം അജാനന്താനം സന്തികേ ദുക്ഖം വുത്ഥോസ്മീ”തി ആഹ. സത്ഥാ “ഭിക്ഖു പോരാണകപണ്ഡിതാ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്താപി ഗുണാഗുണം അജാനന്തേഹി സദ്ധിം ഏകദിവസമ്പി ന വസിംസു, ത്വം അത്തനോ ഗുണാഗുണം അജാനനട്ഠാനേ കസ്മാ വസീ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സുവണ്ണഹംസയോനിയം നിബ്ബത്തി, കനിട്ഠഭാതാപിസ്സ അത്ഥി. തേ ചിത്തകൂടപബ്ബതേ വസന്താ ഹിമവന്തപദേസേ സയംജാതസാലിം ഖാദന്തി. തേ ഏകദിവസം തത്ഥ ചരിത്വാ ചിത്തകൂടം ആഗച്ഛന്താ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകം നേരും നാമ കഞ്ചനപബ്ബതം ദിസ്വാ തസ്സ മത്ഥകേ നിസീദിംസു. തം പന പബ്ബതം നിസ്സായ വസന്താ സകുണസങ്ഘാ ചതുപ്പദാ ച ഗോചരഭൂമിയം നാനാവണ്ണാ ഹോന്തി, പബ്ബതം പവിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ തേ സബ്ബേ തസ്സോഭാസേന സുവണ്ണവണ്ണാ ഹോന്തി. തം ദിസ്വാ ബോധിസത്തസ്സ കനിട്ഠോ തം കാരണം അജാനിത്വാ "കിം നു ഖോ ഏത്ഥ കാരണ"ന്തി ഭാതരാ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൦."കാകോലാ കാകസങ്ഘാ ച, മയഞ്ച പതതം വരാ;
സബ്ബേവ സദിസാ ഹോമ, ഇമം ആഗമ്മ പബ്ബതം.

൨൧."ഇധ സീഹാ ച ബ്യഗ്ഘാ ച, സിങ്ഗാലാ ച മിഗാധമാ;
സബ്ബേവ സദിസാ ഹോന്തി, അയം കോ നാമ പബ്ബതോ"തി.

തത്ഥ **കാകോലാ**തി വനകാകാ. **കാകസങ്ഘാ**തി പകതികാകസങ്ഘാ ച. **പതതം വരാ**തി പക്ഖീനം സേട്ഠാ. **സദിസാ ഹോമാ**തി സദിസവണ്ണാ ഹോമ.

തസ്സ വചനം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൨."ഇമം നേരൂതി ജാനന്തി, മനുസ്സാ പബ്ബതുത്തമം;
ഇധ വണ്ണേന സമ്പന്നാ, വസന്തി സബ്ബപാണിനോ"തി.

തത്ഥ **ഇധ വണ്ണേനാ**തി ഇമസ്മിം നേരുപബ്ബതേ ഓഭാസേന വണ്ണസമ്പന്നാ ഹുത്വാ.

തം സുത്വാ കനിട്ഠോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൨൩."അമാനനാ യത്ഥ സിയാ, അന്താനം വാ വിമാനനാ;
ഹീനസമ്മാനനാ വാപി, ന തത്ഥ വിസതിംവസേ.

൨൪."യത്ഥാലസോ ച ദക്ഖോ ച, സൂരോ ഭീരു ച പൂജിയാ;
ന തത്ഥ സന്തോ വസന്തി, അവിസേസകരേ നരേ.

൨൫."നായം നേരു വിഭജതി, ഹീനഉക്കട്ഠമജ്ഝിമേ;
അവിസേസകരോ നേരു, ഹന്ദ നേരും ജഹാമസേ"തി.

തത്ഥ പഠമഗാഥായ അയമത്ഥോ - യത്ഥ **സന്താനം** പണ്ഡിതാനം സീലസമ്പന്നാനം മാനനസ്സ അഭാവേന **അമാനനാ** അവമഞ്ഞനാ ച അവമാനവസേന **വിമാനനാ വാ** ഹീനാനം വാ ദുസ്സീലാനം സമ്മാനനാ സിയാ, തത്ഥ നിവാസേ ന വസേയ്യ. **പൂജിയാ**തി ഏതേ ഏത്ഥ ഏകസദിസായ പൂജായ പൂജനീയാ ഹോന്തി, സമകം സക്കാരം ലഭന്തി. **ഹീനഉക്കട്ഠമജ്ഝിമേ**തി ജാതിഗോത്തകുലപ്പദേസസീലാചാരഞാണാദീഹി ഹീനേ ച മജ്ഝിമേ ച ഉക്കട്ഠേ ച അയം ന വിഭജതി. **ഹന്ദാ**തി വവസ്സഗ്ഗത്ഥേ നിപാതോ. **ജഹാമസേ**തി പരിച്ചജാമ. ഏവഞ്ച പന വത്വാ ഉഭോപി തേ ഹംസാ ഉപ്പതിത്വാ ചിത്തകൂടമേവ ഗതാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ കനിട്ഠഹംസോ ആനന്ദോ അഹോസി, ജേട്ഠകഹംസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

നേരുജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൮൦] ൪. ആസങ്കജാതകവണ്ണനാ

ആസാവതീ നാമ ലതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **ഇന്ദ്രിയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൮.൬൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഇധ പന സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും ''സച്ചം കിര ത്വം ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ''തി വത്വാ ''പുരാണദുതിയികായ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു ഏസാ ഇത്ഥീ തുയ്ഹം അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഏതം നിസ്സായ ചതുരങ്ഗിനിസേനം ജഹിത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ മഹന്തം ദുക്ഖം അനുഭവന്തോ തീണി സംവച്ഛരാനി വസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിഗാമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വസി. തസ്മിം കാലേ ഏകോ പുഞ്ഞസമ്പന്നോ സത്തോ താവതിംസഭവനതോ ചവിത്വാ തസ്മിം ഠാനേ പദുമസരേ ഏകസ്മിം പദുമഗബ്ഭേ ദാരികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, സേസപദുമേസു പുരാണഭാവം പത്വാ പതന്തേസുപി തം മഹാകുച്ഛികം ഹുത്വാ തിട്ഠതേവ. താപസോ നഹായിതും പദുമസരം ഗതോ തം ദിസ്വാ ''അഞ്ഞേസു പദുമേസു പതന്തേസുപി ഇദം മഹാകുച്ഛികം ഹുത്വാ തിട്ഠതി, കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി ചിന്തേത്വാ ഉദകസാടകം നിവാസേത്വാ ഓതരന്തോ ഗന്ത്വാ തം പദുമം വിവരിത്വാ തം ദാരികം ദിസ്വാ ധീതുസഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ പണ്ണസാലം ആനേത്വാ പടിജഗ്ഗി. സാ അപരഭാഗേ സോളസവസ്സികാ ഹുത്വാ അഭിരൂപാ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരാ അതിക്കന്താ മാനുസകവണ്ണം, അപത്താ ദേവവണ്ണം. തദാ സക്കോ ബോധിസത്തസ്സ ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛതി, സോ തം ദാരികം ദിസ്വാ ''കുതോ ഏസാ''തി പുച്ഛിത്വാ ലദ്ധനിയാമം സുത്വാ ''ഇമിസ്സാ കിം ലദ്ധും വട്ടതീ''തി പുച്ഛി. ''നിവാസട്ഠാനം വത്ഥാലങ്കാരഭോജനവിധാനം, മാരിസാ''തി. സോ ''സാധു, ഭന്തേ''തി തസ്സാ വസനട്ഠാനസ്സ ആസന്നേ ഫലികപാസാദം മാപേത്വാ ദിബ്ബസയനദിബ്ബവത്ഥാലങ്കാരദിബ്ബന്നപാനാനി മാപേസി.

സോ പാസാദോ തസ്സാ അഭിരുഹനകാലേ ഓതരിത്വാ ഭൂമിയം പതിട്ഠാതി, അഭിരുള്ഹകാലേ ലങ്ഘിത്വാ ആകാസേ തിട്ഠതി. സാ ബോധിസത്തസ്സ വത്തപടിവത്തം കുരുമാനാ പാസാദേ വസതി. തമേകോ വനചരകോ ദിസ്വാ ''അയം, വോ ഭന്തേ, കിം ഹോതീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ധീതാ മേ''തി സുത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ''ദേവ, മയാ ഹിമവന്തപദേസേ ഏവരൂപാ നാമ ഏകസ്സ താപസസ്സ ധീതാ ദിട്ഠാ''തി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. തം സുത്വാ സോ സവനസംസഗ്ഗേന ബജ്ഝിത്വാ വനചരകം മഗ്ഗദേസകം കത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ ഖന്ധാവാരം നിവാസാപേത്വാ വനചരകം ആദായ അമച്ചഗണപരിവുതോ അസ്സമപദം പവിസിത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ''ഭന്തേ, ഇത്ഥിയോ നാമ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ മലം, തുമ്ഹാകം

ധീതരം അഹം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ”തി ആഹ. ബോധിസത്തോ പന “കിം നു ഖോ ഏതസ്മിം പദുമേ”തി ആസങ്കം കത്വാ ഉദകം ഓതരിത്വാ ആനീതഭാവേന തസ്സാ കുമാരികായ ആസങ്കാതി നാമം അകാസി. സോ തം രാജാനം “ഇമം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛാ”തി ഉജുകം അവത്വാ “മഹാരാജ, ഇമായ കുമാരികായ നാമം ജാനന്തോ ഗണ്ഹിത്വാ ഗച്ഛാ”തി ആഹ. “തുമ്ഹേഹി കഥിതേ ഞസ്സാമി, ഭന്തേ”തി. “അഹം തേ ന കഥേമി, ത്വം അത്തനോ പഞ്ഞാബലേന നാമം ജാനന്തോവ ഗഹേത്വാ യാഹീ”തി. സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ അമച്ചേഹി സദ്ധിം “കിന്നാമാ നു ഖോ ഏസാ”തി നാമം ഉപധാരേതി. സോ യാനി ദുജ്ജാനാനി നാമാനി, താനി കിത്തേത്വാ “അസുകാ നാമ ഭവിസ്സതീ”തി ബോധിസത്തേന സദ്ധിം കഥേതി. ബോധിസത്തോ “ന ഏവംനാമാ”തി പടിക്ഖിപതി.

രഞ്ഞോ ച നാമം ഉപധാരേന്തസ്സ സംവച്ഛരോ അതീതോ. തദാ ഹത്ഥിഅസ്സമനുസ്സേ സീഹാദയോ വാളാ ഗണ്ഹന്തി, ദീഘജാതികപരിപന്ഥോ ഹോതി, മക്ഖികപരിപന്ഥോ ഹോതി, സീതേന കിലമിത്വാ ബഹൂ മനുസ്സാ മരന്തി. അഥ രാജാ കുജ്ഝിത്വാ “കിം മേ ഏതായാ”തി ബോധിസത്തസ്സ കഥേത്വാ പായാസി. ആസങ്കാ കുമാരികാ തം ദിവസം ഫലികവാതപാനം വിവരിത്വാ അത്താനം ദസ്സേന്തീ അട്ഠാസി. രാജാ തം ദിസ്വാ “മയം തവ നാമം ജാനിതും ന സക്കോമ, ത്വം ഹിമവന്തേയേവ വസ, മയം ഗമിസ്സാമാ”തി ആഹ. “കഹം, മഹാരാജ, ഗച്ഛന്തോ മാദിസം ഇത്ഥിം ലഭിസ്സസി, മമ വചനം സുണാഹി, താവതിംസദേവലോകേ ചിത്തലതാവനേ ആസാവതീ നാമ ലതാ അത്ഥി, തസ്സാ ഫലസ്സ അബ്ഭന്തരേ ദിബ്ബപാനം നിബ്ബത്തം, തം ഏകവാരം പിവിത്വാ ചത്താരോ മാസേ മത്താ ഹുത്വാ ദിബ്ബസയനേ സയന്തി, സാ പന വസ്സസഹസ്സേന ഫലതി, സുരാസോണ്ഡാ ദേവപുത്താ ‘ഇതോ ഫലം ലഭിസ്സാമാ’തി ദിബ്ബപാനപിപാസം അധിവാസേത്വാ വസ്സസഹസ്സം നിബദ്ധം ഗന്ത്വാ തം ലതം ‘അരോഗാ നു ഖോ’തി ഓലോകേന്തി, ത്വം പന ഏകസംവച്ഛരേനേവ ഉക്കണ്ഠിതോ, ആസാഫലവതീ നാമ സുഖാ, മാ ഉക്കണ്ഠീ”തി വത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬. “ആസാവതീ നാമ ലതാ, ജാതാ ചിത്തലതാവനേ;
തസ്സാ വസ്സസഹസ്സേന, ഏകം നിബ്ബത്തതേ ഫലം.

൨൭. “തം ദേവാ പയിരുപാസന്തി, താവ ദൂരഫലം സതിം;
ആസീസേവ തുവം രാജ, ആസാ ഫലവതീ സുഖാ.

൨൮. “ആസീസതേവ സോ പക്ഖീ, ആസീസതേവ സോ ദിജോ;
തസ്സ ചാസാ സമിജ്ഝതി, താവ ദൂരഗതാ സതീ;
ആസീസേവ തുവം രാജ, ആസാ ഫലവതീ സുഖാ”തി.

തത്ഥ **ആസാവതീ**തി ഏവംനാമികാ. സാ ഹി യസ്മാ തസ്സാ ഫലേ ആസാ ഉപ്പജ്ജതി, തസ്മാ ഏതം നാമം ലഭതി. **ചിത്തലതാവനേ**തി ഏവംനാമകേ ഉയ്യാനേ. തസ്മിം കിര ഉയ്യാനേ തിണരുക്ഖലതാദീനം പഭാ തത്ഥ പവിട്ഠപവിട്ഠാനം ദേവതാനം സരീരവണ്ണം ചിത്തം കരോതി, തേനസ്സ “ചിത്തലതാവന”ന്തി നാമം ജാതം. **പയിരുപാസന്തീ**തി പുനപ്പുനം ഉപേന്തി. **ആസീസേവാ**തി ആസീസാഹിയേവ പത്ഥേഹിയേവ, മാ ആസച്ഛേദം കരോഹീതി.

രാജാ തസ്സാ കഥായ ബജ്ഝിത്വാ പുന അമച്ചേ സന്നിപാതാപേത്വാ ദസനാമകം കാരേത്വാ നാമം ഗവേസന്തോ അപരമ്പി സംവച്ഛരം വസി. തസ്സാ ദസനാമകമ്പി നാമം നാഹോസി, “അസുകാ നാമാ”തി വുത്തേ ബോധിസത്തോ പടിക്ഖിപതേവ. പുന രാജാ “കിം മേ ഇമായാ”തി തുരങ്ഗം ആരുയ്ഹ പായാസി. സാപി പുന വാതപാനേ ഠത്വാ അത്താനം ദസ്സേസി. രാജാ “തിട്ഠ ത്വം, മയം ഗമിസ്സാമാ”തി ആഹ. “കസ്മാ യാസി, മഹാരാജാ”തി? “തവ നാമം ജാനിതും ന സക്കോമീ”തി. “മഹാരാജ, കസ്മാ നാമം ന ജാനിസ്സസി, ആസാ നാമ അസമിജ്ഝനകാ നാമ നത്ഥി, ഏകോ കിര ബകോ പബ്ബതമുദ്ധനി ഠിതോ അത്തനാ പത്ഥിതം ലഭി, ത്വം കസ്മാ ന ലഭിസ്സസി, അധിവാസേഹി, മഹാരാജാ”തി. ഏകോ കിര ബകോ ഏകസ്മിം പദുമസരേ ഗോചരം ഗഹേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ നിലീയി. സോ തം ദിവസം തത്ഥേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ ചിന്തേസി “അഹം ഇമസ്മിം പബ്ബതമത്ഥകേ സുഖം നിസിന്നോ, സചേ ഇതോ അനോതരിത്വാ ഏത്ഥേവ നിസിന്നോ ഗോചരം ഗഹേത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ ഇമം ദിവസം വസേയ്യം, ഭദ്രകം വത അസ്സാ”തി. അഥ തം ദിവസമേവ സക്കോ ദേവരാജാ അസുരനിമ്മഥനം കത്വാ താവതിംസഭവനേ ദേവിസ്സരിയം ലദ്ധാ ചിന്തേസി ‘മമ താവ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോ, അത്ഥി നു ഖോ അഞ്ഞോ കോചി അപരിപുണ്ണമനോരഥോ’തി ഉപധാരേന്തോ തം ദിസ്വാ ‘ഇമസ്സ മനോരഥം മത്ഥകം പാപേസ്സാമീ’തി ബകസ്സ നിസിന്നട്ഠാനതോ അവിദൂരേ ഏകാ നദീ അത്ഥി, തം നദിം ഓഘപുണ്ണം കത്വാ പബ്ബതമത്ഥകേന പേസേസി. സോപി ബകോ തത്ഥേവ നിസിന്നോ മച്ഛേ ഖാദിത്വാ പാനീയം പിവിത്വാ തം ദിവസം തത്ഥേവ വസി, ഉദകമ്പി ഭസ്സിത്വാ ഗതം. “ഏവം, മഹാരാജ, ബകോപി താവ അത്തനോ ആസാഫലം ലഭി, കിം ത്വം ന ലഭിസ്സസീ”തി വത്വാ **“ആസീസതേവാ”**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **ആസീസതേവാ**തി ആസീസതിയേവ പത്ഥേതിയേവ. **പക്ഖീ**തി പക്ഖേഹി യുത്തതായ പക്ഖീ. ദ്വിക്ഖത്തും ജാതതായ **ദിജോ. താവ ദൂരഗതാ സതീ**തി പബ്ബതമത്ഥകതോ മച്ഛാനഞ്ച ഉദകസ്സ ച ദൂരഭാവം പസ്സ, ഏവം ദൂരഗതാ സമാനാ സക്കസ്സ ആനുഭാവേന ബകസ്സ ആസാ പൂരിയേവാതി.

അഥ രാജാ തസ്സാ കഥം സുത്വാ രൂപേ ബജ്ഝിത്വാ കഥായ അല്ലീനോ ഗന്തും അസക്കോന്തോ അമച്ചേ സന്നിപാതേത്വാ സതനാമം കാരേസി, സതനാമവസേന നാമം ഗവേസതോപിസ്സ അഞ്ഞം സംവച്ഛരം അതീതം . സോ തിണ്ണം സംവച്ഛരാനം അച്ചയേന ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ സതനാമവസേന “അസുകാ നാമ ഭവിസ്സതീ”തി പുച്ഛി. “ന ജാനാസി, മഹാരാജാ”തി. സോ “ഗമിസ്സാമ ദാനി മയ”ന്തി ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ പായാസി. ആസങ്കാ കുമാരികാ ച പുന ഫലികവാതപാനം നിസ്സായ ഠിതാവ. രാജാ തം ദിസ്വാ “ത്വം അച്ഛ, മയം ഗമിസ്സാമാ”തി ആഹ. “കസ്മാ, മഹാരാജാ”തി. “ത്വം മം വചനേനേവ സന്തപ്പേസി, ന ച കാമരതിയാ, തവ മധുരവചനേന ബജ്ഝിത്വാ വസന്തസ്സ മമ തീണി സംവച്ഛരാനി അതിക്കന്താനി, ഇദാനി ഗമിസ്സാമീ”തി ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൯. “സമ്ഭേസി ഖോ മം വാചായ, ന ച സമ്ഭേസി കമ്മുനാ;
മാലാ സേരേയ്യകസ്സേവ, വണ്ണവന്താ അഗന്ധികാ.

൩൦. “അഫലം മധുരം വാചം, യോ മിത്തേസു പകുബ്ബതി;
അദദം അവിസ്സജം ഭോഗം, സന്ധി തേനസ്സ ജീരതി.

൩൪.'യഞ്ഹി കയിരാ തഞ്ഹി വദേ, യം ന കയിരാ ന തം വദേ;
അകരോന്തം ഭാസമാനം, പരിജാനന്തി പണ്ഡിതാ.

൩൫."ബലഞ്ച വത മേ ഖീണം, പാഥേയ്യഞ്ച ന വിജ്ജതി;
സങ്കേ പാണൂപരോധായ, ഹന്ദ ദാനി വജാമഹ"ന്തി.

തത്ഥ **സമ്പേസീ**തി സന്തപ്പേസി പീണേസി. **സേരേയ്യകസ്സാ**തി സുവണ്ണകുരണ്ഡകസ്സ. ദേസനാസീസമേവേതം, യംകിഞ്ചി പന സുവണ്ണകുരണ്ഡകജയസുമനാദികം അഞ്ഞമ്പി പുപ്ഫം വണ്ണസമ്പന്നം അഗന്ധകം, സബ്ബം തം സന്ധായേവമാഹ. **വണ്ണവന്താ അഗന്ധികാ**തി യഥാ സേരേയ്യകാദീനം മാലാ വണ്ണവന്തതായ ദസ്സനേന തപ്പേതി, അഗന്ധതായ ഗന്ധേന ന തപ്പേതി, ഏവം ത്വമ്പി ദസ്സനേന പിയവചനേന ച സന്തപ്പേസി, ന കമ്മുനാതി ദീപേതി. **അദദന്തി** ഭദ്ദേ, യോ "ഇമം നാമ വോ ഭോഗം ദസ്സാമീ"തി മധുരവചനേന വത്വാ തം ഭോഗം അദദന്തോ അവിസ്സജ്ജേന്തോ കേവലം മധുരവചനമേവ കരോതി, തേന സദ്ധിം അസ്സ മിത്തസ്സ സന്ധി ജീരതി, മിത്തസന്ഥവോ ന ഘടീയതി. **പാഥേയ്യഞ്ചാ**തി ഭദ്ദേ, മയ്ഹം തവ മധുരവചനേന ബജ്ഝിത്വാ തീണി സംവച്ഛരാനി വസന്തസ്സേവ ഹത്ഥിഅസ്സരഥപത്തിസങ്ഖാതം ബലഞ്ച ഖീണം, മനുസ്സാനം ഭത്തവേതനസങ്ഖാതം പാഥേയ്യഞ്ച നത്ഥി. **സങ്കേ പാണൂപരോധായാ**തി സ്വാഹം ഇധേവ അത്തനോ ജീവിതവിനാസം ആസങ്കാമി, ഹന്ദ ദാനാഹം ഗച്ഛാമീതി.

ആസങ്കാ കുമാരികാ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ "മഹാരാജ, ത്വം മയ്ഹം നാമം ജാനാസി, തയാ വുത്തമേവ മമ നാമം, ഇദം മേ പിതു കഥേത്വാ മം ഗണ്ഹിത്വാ യാഹീ"തി രഞ്ഞാ സദ്ധിം സല്ലപന്തീ ആഹ -

൩൬."ഏതദേവ ഹി മേ നാമം, യംനാമസ്മി രഥേസഭ;
ആഗമേഹി മഹാരാജ, പിതരം ആമന്തയാമഹ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യംനാമാ അഹം അസ്മി, തം ഏതം ആസങ്കാത്വേവ മമ നാമന്തി.

തം സുത്വാ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം ധീതാ ആസങ്കാ നാമാ"തി ആഹ. "നാമം ഞാതകാലതോ പട്ഠായ തം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛ, മഹാരാജാ"തി. സോ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഫലികവിമാനദ്വാരം ആഗന്ത്വാ ആഹ - "ഭദ്ദേ, പിതരാപി തേ മയ്ഹം ദിന്നാ, ഏഹി ദാനി ഗമിസ്സാമാ"തി. "ആഗമേഹി, മഹാരാജ, പിതരം ആമന്തയാമഹ"ന്തി പാസാദാ ഓതരിത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ രോദിത്വാ ഖമാപേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആഗതാ. രാജാ തം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢന്തോ പിയസംവാസം വസി. ബോധിസത്തോ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ ആസങ്കാ കുമാരികാ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, രാജാ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ആസങ്കജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩.൮.൪] ൬. മിഗാലോപജാതകവണ്ണനാ

ന മേ രുച്ചീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ന ഖോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ത്വം ദുബ്ബചോയേവ, ദുബ്ബചഭാവഞ്ച പന നിസ്സായ പണ്ഡിതാനം വചനം അകരോന്തോ വേരമ്ഭവാതമുഖേ ബ്യസനം ഗതോസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗിജ്ഝയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അപനന്ദഗിജ്ഝോ നാമ അഹോസി. സോ ഗിജ്ഝഗണപരിവുതോ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതേ വസി. പുത്തോ പനസ്സ മിഗാലോപോ നാമ ഥാമബലസമ്പന്നോ അഹോസി, സോ അഞ്ഞേസം ഗിജ്ഝാനം സീമം അതിക്കമിത്വാ അതിഉച്ചം ഉപ്പതി. ഗിജ്ഝാ ''പുത്തോ തേ അതിദൂരം ഉപ്പതതീ''തി ഗിജ്ഝരഞ്ഞോ ആചിക്ഖിംസു. സോ തം പക്കോസേത്വാ ''ത്വം കിര, താത, അതിഉച്ചം ഗച്ഛസി, അതിഉച്ചം ഗച്ഛന്തോ ജീവിതക്ഖയം പാപുണിസ്സസീ''തി വത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪. ''ന മേ രുച്ചി മിഗാലോപ, യസ്സ തേ താദിസീ ഗതീ;
അതുച്ചം താത പതസി, അഭൂമിം താത സേവസി.

൧൫. ''ചതുക്കണ്ണംവ കേദാരം, യദാ തേ പഥവീ സിയാ;
തതോ താത നിവത്തസ്സു, മാസ്സു ഏത്തോ പരം ഗമി.

൧൬. ''സന്തി അഞ്ഞേപി സകുണാ, പത്തയാനാ വിഹങ്ഗമാ;
അക്ഖിത്താ വാതവേഗേന, നട്ഠാ തേ സസ്സതീസമാ''തി.

തത്ഥ **മിഗാലോപാ**തി പുത്തം നാമേന ആലപതി. **അതുച്ചം താത പതസീ**തി താത, ത്വം അഞ്ഞേസം ഗിജ്ഝാനം സീമം അതിക്കമിത്വാ അതിഉച്ചം ഗച്ഛസി. **ചതുക്കണ്ണംവ കേദാര**ന്തി ഇമിനാസ്സ സീമം ആചിക്ഖതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, യദാ തേ അയം മഹാപഥവീ ചതുക്കണ്ണം കേദാരം വിയ സിയാ, ഏവം ഖുദ്ദികാ വിയ ഹുത്വാ പഞ്ഞായേഥ, അഥ ത്വം ഏത്തകാ ഠാനാ നിവത്തേയ്യാസി, ഏത്തോ പരം മാ ഗമീതി. **സന്തി അഞ്ഞേപീ**തി ന കേവലം ത്വമേവ, അഞ്ഞേപി ഗിജ്ഝാ ഏവം കരിംസൂതി ദീപേതി. **അക്ഖിത്താ**തി തേപി ഗിജ്ഝാ അമ്ഹാകം സീമം അതിക്കമിത്വാ ഗതാ വാതവേഗേന ആകഡ്ഢിതാ നസ്സിംസു. **സസ്സതീസമാ**തി സസ്സതീഹി പഥവീപബ്ബതാദീഹി സമം അത്താനം മഞ്ഞമാനാ അത്തനോ വസ്സസഹസ്സപരിമാണം ആയും അപൂരേത്വാപി അന്തരാ നട്ഠാതി അത്ഥോ.

മിഗാലോപോ അനോവാദകത്താ പിതു വചനം അകത്വാ ലങ്ഘന്തോ പിതരാ അക്ഖാതം സീമം ദിസ്വാ തം അതിക്കമ്മ കാലവാതേ പത്വാ തേപി ഛിന്ദിത്വാ ഉപ്പതിതോ വേരമ്ഭവാതമുഖം പക്ഖന്ദി, അഥ നം വേരമ്ഭവാതാ പഹരിംസു. സോ തേഹി പഹടമത്തോവ ഖണ്ഡാഖണ്ഡം ഹുത്വാ ആകാസേയേവ അന്തരധായി.

൧൭. ''അകത്വാ അപനന്ദസ്സ, പിതു വുദ്ധസ്സ സാസനം;
കാലവാതേ അതിക്കമ്മ, വേരമ്ഭാനം വസം അഗാ.

൧൮. ''തസ്സ പുത്താ ച ദാരാ ച, യേ ചഞ്ഞേ അനുജീവിനോ;
സബ്ബേ ബ്യസനമാപാദും, അനോവാദകരേ ദിജേ.

൩൯.‘‘ഏവമ്പി ഇധ വുദ്ധാനം, യോ വാക്യം നാവബുജ്ഝതി;
അതിസീമചരോ ദിത്തോ, ഗിജ്ഝോവാതീതസാസനോ;
സബ്ബേ ബ്യസനം പപ്പോന്തി, അകത്വാ വുദ്ധസാസന’’ന്തി. -

ഇമാ തിസ്സോ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **അനുജീവിനോ**തി തം നിസ്സായ ജീവനകാ. **അനോവാദകരേ ദിജേ**തി തസ്മിം മിഗാലോപേ ഗിജ്ഝേ ഓവാദം അഗണ്ഹന്തേ സബ്ബേപി തേ തേന സദ്ധിം അതിസീമം ഗന്ത്വാ വിനാസം പാപുണിംസു. **ഏവമ്പീ**തി, ഭിക്ഖവേ, യഥാ സോ ഗിജ്ഝോ, ഏവം യോ അഞ്ഞോപി ഗഹട്ഠോ വാ പബ്ബജിതോ വാ ഹിതാനുകമ്പകാനം വുദ്ധാനം വചനം ന ഗണ്ഹാതി, സോപി അയം സീമം അതിക്കമിത്വാ ചരന്തോ ദിത്തോ ഗബ്ബിതോ ഗിജ്ഝോവ ബ്യസനം പാപുണാതീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ മിഗാലോപോ ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, അപനന്ദോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മിഗാലോപജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൮൨] ൭. സിരികാളകണ്ണിജാതകവണ്ണനാ

കാ നു കാളേന വണ്ണേനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അനാഥപിണ്ഡികം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ അഖണ്ഡാനി പഞ്ച സീലാനി രക്ഖി, ഭരിയാപിസ്സ പുത്തധീതരോപി ദാസാപി ഭതിം ഗഹേത്വാ കമ്മം കരോന്താ കമ്മകരാപി സബ്ബേ രക്ഖിംസുയേവ. അഥേകദിവസം ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, അനാഥപിണ്ഡികോ സുചിയേവ സുചിപരിവാരോ ഹുത്വാ ചരതീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേ പോരാണകപണ്ഡിതാപി സുചീയേവ സുചിപരിവാരാ അഹേസു’’ന്തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സേട്ഠി ഹുത്വാ ദാനം അദാസി, സീലം രക്ഖി, ഉപോസഥകമ്മം കരി, ഭരിയാപിസ്സ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖി, പുത്തധീതരോപി ദാസകമ്മകരപോരിസാപി പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിംസു. സോ സുചിപരിവാരസേട്ഠിത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. അഥേകദിവസം സോ ചിന്തേസി ‘‘സചേ മയാ സുചിപരിവാരസീലോ കോചി ആഗമിസ്സതി, തസ്സ മമ നിസീദനപല്ലങ്കം വാ നിപജ്ജനസയനം വാ ദാതും ന യുത്തം, അനുച്ഛിട്ഠം അപരിഭുത്തം ദാതും വട്ടതീ’’തി അത്തനോ വസനട്ഠാനേയേവ ഏകപസ്സേ അപരിഭുത്തപല്ലങ്കഞ്ച സേനാസനഞ്ച പഞ്ഞാപേസി. തസ്മിം സമയേ ചാതുമഹാരാജികദേവലോകതോ വിരൂപക്ഖമഹാരാജസ്സ ധീതാ കാളകണ്ണീ ച നാമ ധതരട്ഠമഹാരാജസ്സ ധീതാ സിരീ ച നാമാതി ഇമാ ദ്വേ ബഹും ഗന്ധമാലം ആദായ ‘‘അനോതത്തേ കീളിസ്സാമാ’’തി അനോതത്തതിത്ഥം ആഗച്ഛിംസു. തസ്മിം പന ദഹേ ബഹൂനി തിത്ഥാനി, തേസു ബുദ്ധാനം തിത്ഥേ ബുദ്ധായേവ ന്ഹായന്തി, പച്ചേകബുദ്ധാനം തിത്ഥേ പച്ചേകബുദ്ധാവ

ന്ഹായന്തി, ഭിക്ഖൂനം തിത്ഥേ ഭിക്ഖൂവ ന്ഹായന്തി, താപസാനം തിത്ഥേ താപസാവ ന്ഹായന്തി, ചാതുമഹാരാജികാദീസു ഛസു കാമസഗ്ഗേസു ദേവപുത്താനം തിത്ഥേ ദേവപുത്താവ ന്ഹായന്തി, ദേവധീതാനം തിത്ഥേ ദേവധീതാവ ന്ഹായന്തി.

തത്രിമാ ദ്വേ ആഗന്ത്വാ ''അഹം പഠമം ന്ഹായിസ്സാമി, അഹം പഠമ''ന്തി തിത്ഥായ കലഹം കരിംസു. കാളകണ്ണീ ''അഹം ലോകം പാലേമി വിചാരേമി, തസ്മാ പഠമം നായിതും യുത്താമ്ഹീ''തി വദതി. സിരീ ''അഹം മഹാജനസ്സ ഇസ്സരിയദായികായ പടിപദായ ഠിതാ, തസ്മാ പഠമം ന്ഹായിതും യുത്താമ്ഹീ''തി വദതി. താ ''അമ്ഹേസു പഠമം ന്ഹായിതും യുത്തരൂപം വാ അയുത്തരൂപം വാ ചത്താരോ മഹാരാജാനോ ജാനിസ്സന്തീ''തി തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ ''അമ്ഹേസു കാ പഠമം അനോതത്തദഹേ ന്ഹായിതും യുത്തരൂപാ''തി പുച്ഛിംസു. ധതരട്ഠവിരൂപക്ഖാ ''ന സക്കാ അമ്ഹേഹി വിനിച്ഛിനിതു''ന്തി വിരൂള്ഹകവേസ്സവണാനം ഭാരമകംസു. തേ ''അമ്ഹേപി ന സക്ഖിസ്സാമ, സക്കസ്സ പാദമൂലേ പേസേസ്സാമാ''തി താ സക്കസ്സ സന്തികം പേസേസും. സക്കോ താസം വചനം സുത്വാ ചിന്തേസി ''ഇമാ ദ്വേപി മമ പുരിസാനഞ്ഞേവ ധീതരോ, ന സക്കാ മയാ ഇമം അട്ടം വിനിച്ഛിനിതു''ന്തി. അഥ താ സക്കോ ആഹ ''ബാരാണസിയം സുചിപരിവാരോ നാമ സേട്ഠി അത്ഥി, തസ്സ ഘരേ അനുച്ഛിട്ഠസയനഞ്ച പഞ്ഞത്തം, യാ തത്ഥ നിസീദിതും വാ സയിതും വാ ലഭതി, സാ പഠമം ന്ഹായിതും യുത്തരൂപാ''തി. തം സുത്വാ കാളകണ്ണീ തസ്മിം ഖണേയേവ നീലവത്ഥം നിവാസേത്വാ നീലവിലേപനം വിലിമ്പിത്വാ നീലമണിപിളന്ധനം പിളന്ധിത്വാ യന്തപാസാണോ വിയ ദേവലോകതോ ഓതരിത്വാ മജ്ഝിമയാമസമനന്തരേ സേട്ഠിനോ പാസാദസ്സ ഉപട്ഠാനദ്വാരേ സയനസ്സ അവിദൂരേ ഠാനേ നീലരസ്മിം വിസ്സജ്ജേത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. സേട്ഠി ഓലോകേത്വാ തം അദ്ദസ, സഹദസ്സനേനേവസ്സ സാ അപ്പിയാ അഹോസി അമനാപാ. സോ തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൦. ''കാ നു കാളേന വണ്ണേന, ന ചാപി പിയദസ്സനാ;
കാ വാ ത്വം കസ്സ വാ ധീതാ, കഥം ജാനേമു തം മയ''ന്തി.

തത്ഥ **കാളേനാ**തി നീലേന. **വണ്ണേനാ**തി സരീരവത്ഥാഭരണവണ്ണേന. **ന ചാപി പിയദസ്സനാ**തി ധാതുസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തീതി വുത്തം, അയഞ്ച ദേവധീതാ അനാചാരാ ദുസ്സീലാ, തസ്മാ സാ സഹദസ്സനേനേവസ്സ അപ്പിയാ ജാതാ, തേനേവമാഹ. **കാ വാ ത്വ**ന്തി ''കാ ച ത്വം, അയമേവ വാ പാഠോ.

തം സുത്വാ കാളകണ്ണീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൧. ''മഹാരാജസ്സഹം ധീതാ, വിരൂപക്ഖസ്സ ചണ്ഡിയാ;
അഹം കാളീ അലക്ഖികാ, കാളകണ്ണീതി മം വിദൂ;
ഓകാസം യാചിതോ ദേഹി, വസേമു തവ സന്തികേ''തി.

തത്ഥ **ചണ്ഡിയാ**തി കോധനാ. കോധഭാവേന ഹി മയ്ഹം ചണ്ഡീതി നാമം കരിംസു. **അലക്ഖികാ**തി നിപ്പഞ്ഞാ. **മം വിദൂ**തി ഏവം മം ചാതുമഹാരാജികദേവലോകേ ജാനന്തി. **വസേമൂ**തി മയം അജ്ജ ഏകരത്തം തവ സന്തികേ വസേയ്യാമ, ഏതസ്മിം മേ അനുച്ഛിട്ഠാസനസയനേ ഓകാസം ദേഹീതി.

തതോ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൨.“കിംസീലേ കിംസമാചാരേ, പുരിസേ നിവിസസേ തുവം;
പുട്ഠാ മേ കാളി അക്ഖാഹി, കഥം ജാനേമു തം മയ”ന്തി.

തത്ഥ **നിവിസസേ**തി തവ ചിത്തേന നിവിസസി പതിട്ഠഹസീതി.

തതോ സാ അത്തനോ ഗുണം കഥേന്തീ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൩.“മക്ഖീ പളാസീ സാരമ്ഭീ, ഇസ്സുകീ മച്ഛരീ സഠോ;
സോ മയ്ഹം പുരിസോ കന്തോ, ലദ്ധം യസ്സ വിനസ്സതീ”തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ പുരിസോ അത്തനോ കതഗുണം ന ജാനാതി, ഗുണമക്ഖീ ഹോതി, അത്തനോ കിസ്മിഞ്ചി കാരണേ കഥിതേ “കിം അഹം ഏതം ന ജാനാമീ”തി യുഗഗ്ഗാഹം ഗണ്ഹാതി , അഞ്ഞേഹി കിഞ്ചി കതം ദിസ്വാ സാരമ്ഭവസേന കരണുത്തരികം കരോതി, പരേ ലാഭം ലഭന്തേ ന തുസ്സതി, “മയ്ഹം ഇസ്സരിയം പരേസം മാ ഹോതു, മയ്ഹമേവ ഹോതൂ”തി സകസമ്പത്തിം ഗോപേത്വാ പരസ്സ തിണഗ്ഗേന തേലബിന്ദുമ്പി ന ദേതി, കേരാടികലക്ഖണേന സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ അത്തനോ സന്തകം പരസ്സ അദത്വാ തേഹി തേഹി ഉപായേഹി പരസന്തകമേവ ഖാദതി, യസ്സ ലദ്ധം ധഞ്ഞം വാ ധനം വാ വിനസ്സതി ന തിട്ഠതി, സുരാധുത്തോ അക്ഖധുത്തോ ഇത്ഥിധുത്തോ വാ ഹുത്വാ ലദ്ധം ലദ്ധം വിനാസേതിയേവ, അയം ഏതേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതോ പുരിസോ മയ്ഹം കന്തോ പിയോ മനാപോ, ഏവരൂപേ അഹം ചിത്തേന പതിട്ഠഹാമീതി.

സായേവ പഞ്ചമഛട്ഠസത്തമഗാഥാ അഭാസി -

൪൪.“കോധനോ ഉപനാഹീ ച, പിസുണോ ച വിഭേദകോ;
കണ്ഡകവാചോ ഫരുസോ, സോ മേ കന്തതരോ തതോ.

൪൫.“അജ്ജ സുവേതി പുരിസോ, സദത്ഥം നാവബുജ്ഝതി;
ഓവജ്ജമാനോ കുപ്പതി, സേയ്യം സോ അതിമഞ്ഞതി.

൪൬.“ദവപ്പലുദ്ധോ പുരിസോ, സബ്ബമിത്തേഹി ധംസതി;
സോ മയ്ഹം പുരിസോ കന്തോ, തസ്മിം ഹോമി അനാമയാ”തി.

താപി ഇമിനാവ നയേന വിത്ഥാരേതബ്ബാ. സങ്ഖേപത്ഥോ പനേത്ഥ - **കോധനോ**തി അപ്പമത്തകേനാപി കുജ്ഝനകോ. **ഉപനാഹീ**തി പരസ്സ അപരാധം ഹദയേ ഠപേത്വാ സുചിരേനപി തസ്സ അനത്ഥകാരകോ. **പിസുണോ**തി പിസുണവാചോ. **വിഭേദകോ**തി അപ്പമത്തകേനപി മിത്തഭിന്ദനകോ. **കണ്ഡകവാചോ**തി സദോസവാചോ. **ഫരുസോ**തി ഥദ്ധവാചോ. **കന്തതരോ**തി സോ പുരിസോ മയ്ഹം പുരിമാപി കന്തതരോ പിയതരോ. **അജ്ജ സുവേ**തി “ഇദം കമ്മം അജ്ജ കാതബ്ബം, ഇദം സ്വേ , ഇദം തതിയദിവസാദീസൂ”തി ഏവം സോ സദത്ഥം അത്തനോ കിച്ചം നാവബുജ്ഝതി ന ജാനാതി. **ഓവജ്ജമാനോ**തി ഓവദിയമാനോ. **സേയ്യം സോ അതിമഞ്ഞതീ**തി ജാതിഗോത്തകുലപ്പദേസസീലാചാരഗുണേഹി ഉത്തരിതരം ഉത്തമപുഗ്ഗലം “ത്വം മയ്ഹം കിം പഹോസീ”തി അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞതി. **ദവപ്പലുദ്ധോ**തി രൂപാദീസു കാമഗുണേസു നിരന്തരദവേന പലുദ്ധോ അഭിഭൂതോ വസം ഗതോ.

ധംസതീതി "തയാ മയ്ഹം കിം കത"ന്തിആദീനി വത്വാ സബ്ബേഹേവ മിത്തേഹി ധംസതി പരിഹായതി. **അനാമയാ**തി അയം ഏ്തേഹി ഗുണേഹി സമന്നാഗതേ പുഗ്ഗലേ നിദ്ദുക്ഖാ നിസ്സോകാ ഹോമി, തം ലഭിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അനാലയാ ഹുത്വാ വസാമീ"തി.

അഥ നം ഗരഹന്തോ മഹാസത്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൭. "അപേഹി ഏ്തതോ ത്വം കാളി, നേതം അമ്ഹേസു വിജ്ജതി;
അഞ്ഞം ജനപദം ഗച്ഛ, നിഗമേ രാജധാനിയോ"തി.

തത്ഥ **അപേഹീ**തി അപഗച്ഛ. **നേതം അമ്ഹേസൂ**തി ഏ്തം മക്ഖാദികം തവ പിയഭാവകരണം അമ്ഹേസുപി ന വിജ്ജതി നത്ഥി. **നിഗമേ രാജധാനിയോ**തി അഞ്ഞേ നിഗമേപി അഞ്ഞാ രാജധാനിയോപി ഗച്ഛ, യത്ഥ മയം തം ന പസ്സാമ, തത്ഥ ഗച്ഛാതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ കാളകണ്ണീ അദ്ദിതാ ഹുത്വാ അനന്തരഗാഥമാഹ -

൪൮. "അഹമ്പി ഖോ തം ജാനാമി, നേതം തുമ്ഹേസു വിജ്ജതി;
സന്തി ലോകേ അലക്ഖികാ, സങ്ഘരന്തി ബഹും ധനം;
അഹം ദേവോ ച മേ ഭാതാ, ഉഭോ നം വിധമാമസേ"തി.

തത്ഥ **നേതം തുമ്ഹേസൂ**തി യം മമ പിയഭാവകരണം മക്ഖാദികം യേന അഹം അത്തനാപി സമന്നാഗതാ, തം തുമ്ഹേസു നത്ഥീതി അഹമ്പി ഏ്തം ജാനാമി. **സന്തി ലോകേ അലക്ഖികാ**തി അഞ്ഞേ പന ലോകേ നിസ്സീലാ നിപ്പഞ്ഞാ സന്തി. **സങ്ഘരന്തീ**തി തേ നിസ്സീലാ നിപ്പഞ്ഞാപി സമാനാ ഏ്തേഹി മക്ഖാദീഹി ബഹും ധനം സങ്ഘരന്തി പിണ്ഡം കരോന്തി. **ഉഭോ ന**ന്തി തം പന ഏ്തേഹി സങ്ഘരിത്വാ ഠപിതം ധനം അഹഞ്ച മയ്ഹമേവ ഭാതാ ദേവോ ച നാമ ദേവപുത്തോതി ഉഭോ ഏ്കതോ ഹുത്വാ വിധമാമസേ നാസേമ, അമ്ഹാകം പന ദേവലോകേ ബഹൂ ദിബ്ബപരിഭോഗാ അത്ഥി ദിബ്ബാനി സയനാനി, ത്വം ദദേയ്യാസി വാ നോ വാ, കോ മേ തയാ അത്ഥോതി വത്വാ പക്കാമി.

തസ്സാ പക്കന്തകാലേ സിരീ ദേവധീതാ സുവണ്ണവണ്ണേഹി വത്ഥവിലേപനേഹി സുവണ്ണാലങ്കാരേന ആഗന്ത്വാ ഉപട്ഠാനദ്വാരേ പീതരസ്മിം വിസ്സജ്ജേത്വാ സമേഹി പാദേഹി സമം പഥവിയം പതിട്ഠായ സഗാരവാ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ മഹാസത്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൯. "കാ നു ദിബ്ബേന വണ്ണേന, പഥബ്യാ സുപതിട്ഠിതാ;
കാ വാ ത്വം കസ്സ വാ ധീതാ, കഥം ജാനേമു തം മയ"ന്തി.

തത്ഥ **ദിബ്ബേനാ**തി വിസിട്ഠേന ഉത്തമേന.

തം സുത്വാ സിരീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൦. "മഹാരാജസ്സഹം ധീതാ, ധതരട്ഠസ്സ സിരീമതോ;
അഹം സിരീ ച ലക്ഖീ ച, ഭൂരിപഞ്ഞാതി മം വിദൂ;
ഓകാസം യാചിതോ ദേഹി, വസേമു തവ സന്തികേ"തി.

തത്ഥ **സിരീ ച ലക്ഖീ ചാ**തി സിരീതി ച ലക്ഖീതി ച അഹമേവംനാമാ, ന അഞ്ഞാ. **ഭൂരിപഞ്ഞാതി മം വിദൂ**തി മം ചാതുമഹാരാജികദേവലോകേ പഥവീസമായ വിപുലായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാതി ജാനന്തി. **വസേമു തവ സന്തികേ**തി തവ അനുച്ഛിട്ഠാസനേ ചേവ അനുച്ഛിട്ഠസയനേ ച ഏകരത്തിം വസേയ്യാമ, ഓകാസം മേ ദേഹീതി.

തതോ പരം ബോധിസത്തോ ആഹ -

൫൧. ‘‘കിംസീലേ കിംസമാചാരേ, പുരിസേ നിവിസസേ തുവം;
പുട്ഠാ മേ ലക്ഖി അക്ഖാഹി, കഥം ജാനേമു തം മയം.

൫൨. ‘‘യോ ചാപി സീതേ അഥ വാപി ഉണ്ഹേ, വാതാതപേ ഡംസസരീസപേ ച;
ഖുധം പിപാസം അഭിഭുയ്യ സബ്ബം, രത്തിന്ദിവം യോ സതതം നിയുത്തോ.

൫൩. ‘‘കാലാഗതഞ്ച ന ഹാപേതി അത്ഥം, സോ മേ മനാപോ നിവിസേ ച തമ്ഹി;
അക്കോധനോ മിത്തവാ ചാഗവാ ച, സീലൂപപന്നോ അസഠോജുഭൂതോ.

൫൪. ‘‘സങ്ഗാഹകോ സഖിലോ സണ്ഹവാചോ, മഹത്തപത്തോപി നിവാതവുത്തി;
തസ്മിംഹം പോസേ വിപുലാ ഭവാമി, ഊമി സമുദ്ദസ്സ യഥാപി വണ്ണം.

൫൫. ‘‘യോ ചാപി മിത്തേ അഥ വാ അമിത്തേ, സേട്ഠേ സരിക്ഖേ അഥ വാപി ഹീനേ;
അത്ഥം ചരന്തം അഥ വാ അനത്ഥം, ആവീ രഹോ സങ്ഗഹമേവ വത്തേ.

൫൬. ‘‘വാചം ന വജ്ജാ ഫരുസം കദാചി, മതസ്സ ജീവസ്സ ച തസ്സ ഹോമി;
ഏതേസം യോ അഞ്ഞതരം ലഭിത്വാ, കന്താ സിരീ മജ്ജതി അപ്പപഞ്ഞോ;
തം ദിത്തരൂപം വിസമം ചരന്തം, കരീസഠാനംവ വിവജ്ജയാമി.

൫൭. ‘‘അത്തനാ കുരുതേ ലക്ഖിം, അലക്ഖിം കുരുതത്തനാ;
ന ഹി ലക്ഖിം അലക്ഖിം വാ, അഞ്ഞോ അഞ്ഞസ്സ കാരകോ’’തി.

സേട്ഠിസ്സ പുച്ഛാ ഹോതി, സിരിയാ വിസ്സജ്ജനാ.

തത്ഥ **ഡംസസരീസപേ ചാ**തി ഡംസാ വുച്ചന്തി പിങ്ഗലമക്ഖികാ, സബ്ബാപി വാ മക്ഖികാജാതികാ ഇധ ‘‘ഡംസാ’’തി അധിപ്പേതാ. **സരീസപാ**തി ദീഘജാതികാ. ഡംസാ ച സരീസപാ ച ഡംസസരീസപാ, തസ്മിം ഡംസസരീസപേ സതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ മഹാസേട്ഠി സീതേ വാ ഉണ്ഹേ വാ വാതാതപേ വാ ഡംസസരീസപേ വാ സതി ഏതേഹി സീതാദീഹി പീളിയമാനോപി ഏതാനി ചേവ സീതാദീനി ഖുധഞ്ച പിപാസഞ്ചാതി സബ്ബമ്പേതം പരിസ്സയം അഭിഭുയ്യ അഭിഭവിത്വാ തിണം വിയ അഗണേത്വാ രത്തിന്ദിവം കസിവണിജ്ജാദീസു ചേവ ദാനസീലാദീസു ച സതതം അത്തനോ കമ്മേസു നിയുത്തോ അത്താനം യോജേത്വാ വത്തതി.

കാലാഗതഞ്ചാതി കസികാലാദീസു കസിആദീനി ധനപരിച്ചാഗസീലരക്ഖണധമ്മസ്സവനാദികാലേസു ച ധനപരിച്ചജനാദിപ്പഭേദം ദിട്ഠധമ്മസമ്പരായേ സുഖാവഹം അത്ഥം ന ഹാപേതി, യുത്തപ്പയുത്തകാലേ കരോതിയേവ, സോ മയ്ഹം മനാപോ തസ്മിഞ്ച പുരിസേ അഹം നിവിസാമീതി. **അക്കോധനോ**തി അധിവാസനഖന്തിയാ സമന്നാഗതോ. **മിത്തവാ**തി കല്യാണമിത്തേന സമന്നാഗതോ. **ചാഗവാ**തി ധനപരിച്ചാഗയുത്തോ.

സങ്ഗാഹകോതി മിത്തസങ്ഗഹആമിസസങ്ഗഹധമ്മസങ്ഗഹാനം കാരകോ. **സഖിലോ**തി മുദുവാചോ. **സണ്ഹവാചോ**തി മധുരവചനോ. **മഹത്തപത്തോപി നിവാതവുത്തീ**തി മഹന്തം ഠാനം വിപുലം ഇസ്സരിയം പത്തോപി യസേന അനുദ്ധതോ നീചവുത്തി പണ്ഡിതാനം ഓവാദകരോ ഹോതി. **തസ്മിംഹം പോസേ**തി തസ്മിം അഹം പുരിസേ. **വിപുലാ ഭവാമീ**തി അഖുദ്ദകാ ഹോമി. സോ ഹി മഹതിയാ സിരിയാ പദട്ഠാനം. **ഊമി സമുദ്ദസ്സ യഥാപി വണ്ണ**ന്തി യഥാ നാമ സമുദ്ദസ്സ വണ്ണം ഓലോകേന്താനം ഉപരൂപരി ആഗച്ഛമാനാ ഊമി വിപുലാ വിയ ഖായതി, ഏവമഹം തസ്മിം പുഗ്ഗലേ വിപുലാ ഹോമീതി ദീപേതി.

ആവീ രഹോതി സമ്മുഖാ ച പരമ്മുഖാ ച. **സങ്ഗഹമേവ വത്തേ**തി ഏതസ്മിം മിത്താദിഭേദേ പുഗ്ഗലേ ചതുബ്ബിധം സങ്ഗഹമേവ വത്തേതി പവത്തേതി.

ന വജ്ജാതി യോ കദാചി കിസ്മിഞ്ചി കാലേ ഫരുസവചനം ന വദേയ്യ, മധുരവചനോവ ഹോതി. **മതസ്സ ജീവസ്സ ചാ**തി തസ്സാഹം പുഗ്ഗലസ്സ മതസ്സപി ജീവന്തസ്സപി ഭത്തികാ ഹോമി, ഇധലോകേപി പരലോകേപി താദിസമേവ ഭജാമീതി ദസ്സേതി. **ഏതേസം യോ**തി ഏതേസം സീതാഭിഭവനാദീനം ഹേട്ഠാ വുത്തഗുണാനം യോ പുഗ്ഗലോ ഏകമ്പി ഗുണം ലഭിത്വാ പമജ്ജതി പമുസ്സതി, പുന നാനുയുഞ്ജതീതി അത്ഥോ. **കന്താ സിരീ, കന്തസിരിം, കന്തം സിരി**ന്തി തയോപി പാഠാ, തേസം വസേന അയം അത്ഥയോജനാ - യോ പുഗ്ഗലോ സിരിം ലഭിത്വാ "കന്താ മേ സിരി യഥാഠാനേ ഠിതാ"തി ഏതേസം അഞ്ഞതരം ഗുണം പമജ്ജതി, യോ വാ പുഗ്ഗലോ കന്തസിരിം പിയസിരിം ഇച്ഛന്തോ ഏതേസം ഗുണാനം അഞ്ഞതരം ലഭിത്വാ പമജ്ജതി, യോ വാ പുഗ്ഗലോ സിരിം ലഭിത്വാ കന്തം മനാപം സിരിം ഏതേസം ഗുണാനം അഞ്ഞതരം പമജ്ജതി. **അപ്പപഞ്ഞോ**തി നിപ്പഞ്ഞോ. **തം ദിത്തരൂപം വിസമം ചരന്ത**ന്തി തം അഹം ദിത്തസഭാവം ഗബ്ബിതസഭാവം കായദുച്ചരിതാദിഭേദം വിസമം ചരന്തം സുചിജാതികോ മനുസ്സോ ഗൂഥകൂപം വിയ ദൂരതോ വിവജ്ജയാമീതി.

അഞ്ഞോ അഞ്ഞസ്സ കാരകോതി ഏവം സന്തേ ലക്ഖിം വാ അലക്ഖിം വാ അഞ്ഞോ പുരിസോ അഞ്ഞസ്സ കാരകോ നാമ നത്ഥി, യോ കോചി അത്തനാ അത്തനോ ലക്ഖിം വാ അലക്ഖിം വാ കരോതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ ദേവിയാ വചനം അഭിനന്ദിത്വാ "ഇദം അനുച്ഛിട്ഠം ആസനഞ്ച സയനഞ്ച തുയ്ഹംയേവ അനുച്ഛവികം, പല്ലങ്കേ ച സയനേ ച നിസീദ ചേവ നിപജ്ജ ചാ"തി ആഹ. സാ തത്ഥ വസിത്വാ പച്ചൂസകാലേ നിക്ഖമിത്വാ ചാതുമഹാരാജികദേവലോകം ഗന്ത്വാ അനോതത്തദഹേ പഠമം നഹായി. തമ്പി സയനം സിരിദേവതായ പരിഭുത്തഭാവാ സിരിസയനം നാമ ജാതം. സിരിസയനസ്സ അയം വംസോ, ഇമിനാ കാരണേന യാവജ്ജതനാ "സിരിസയന"ന്തി വുച്ചതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ സിരിദേവീ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, സുചിപരിവാരസേട്ഠി പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സിരികാളകണ്ണിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൮൩] ൮. കുക്കുടജാതകവണ്ണനാ

സുചിത്തപത്തഛദനാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ "കസ്മാ ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഏകം അലങ്കതപടിയത്തം ഇത്ഥിം ദിസ്വാ കിലേസവസേന, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു ഇത്ഥിയോ നാമ വഞ്ചേത്വാ ഉപലാപേത്വാ അത്തനോ വസം ഗതകാലേ വിനാസം പാപേന്തി, ലോലബിളാരീ വിയ ഹോന്തീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞേ കുക്കുടയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അനേകസതകുക്കുടപരിവാരോ അരഞ്ഞേ വസതി. തസ്സ അവിദൂരേ ഏകാ ബിളാരികാപി വസതി. സാ ഠപേത്വാ ബോധിസത്തം അവസേസേ കുക്കുടേ ഉപായേന വഞ്ചേത്വാ ഖാദി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ ഗഹണം ന ഗച്ഛതി. സാ ചിന്തേസി "അയം കുക്കുടോ അതിവിയ സഠോ അമ്ഹാകഞ്ച സഠഭാവം ഉപായകുസലഭാവഞ്ച ന ജാനാതി, ഇമം മയാ 'അഹം ഭരിയാ തേ ഭവിസ്സാമീ'തി ഉപലാപേത്വാ അത്തനോ വസം ആഗതകാലേ ഖാദിതും വട്ടതീ"തി. സാ തേന നിസിന്നരുക്ഖസ്സ മൂലം ഗന്ത്വാ വണ്ണസമ്ഭാസനപുബ്ബങ്ഗമായ വാചായ തം യാചമാനാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൪. "സുചിത്തപത്തഛദന, തമ്ബചൂള വിഹങ്ഗമ;
ഓരോഹ ദുമസാഖായ, മുധാ ഭരിയാ ഭവാമി തേ"തി.

തത്ഥ **സുചിത്തപത്തഛദനാ**തി സുചിത്തേഹി പത്തേഹി കതച്ഛദന. **മുധാ**തി വിനാ മൂലേന ന കിഞ്ചി ഗഹേത്വാ അഹം ഭരിയാ തേ ഭവാമി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "ഇമായ മമ സബ്ബേ ഞാതകാ ഖാദിതാ, ഇദാനി മം ഉപലാപേത്വാ ഖാദിതുകാമാ അഹോസി, ഉയ്യോജേസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൫. "ചതുപ്പദീ ത്വം കല്യാണി, ദ്വിപദാഹം മനോരമേ;
മിഗീ പക്ഖീ അസഞ്ഞുത്താ, അഞ്ഞം പരിയേസ സാമിക"ന്തി.

തത്ഥ **മിഗീ**തി ബിളാരിം സന്ധായാഹ. **അസഞ്ഞുത്താ**തി ജയമ്പതികാ ഭവിതും അയുത്താ അസമ്ബന്ധാ, നത്ഥി തേസം ഈദിസോ സമ്ബന്ധോതി ദീപേതി.

തം സുത്വാ തതോ സാ "അയം അതിവിയ സഠോ, യേന കേനചി ഉപായേന വഞ്ചേത്വാ നം ഖാദിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൬. "കോമാരികാ തേ ഹേസ്സാമി, മഞ്ജുകാ പിയഭാണിനീ;
വിന്ദ മം അരിയേന വേദേന, സാവയ മം യദിച്ഛസീ"തി.

തത്ഥ **കോമാരികാ**തി അഹം ഏത്തകം കാലം അഞ്ഞം പുരിസം ന ജാനാമി, തവ കോമാരികാ ഭരിയാ ഭവിസ്സാമീതി വദതി. **മഞ്ജുകാ പിയഭാണിനീ**തി തവ മധുരകഥാ പിയഭാണിനീയേവ ഭവിസ്സാമി. **വിന്ദ മ**ന്തി പടിലഭ മം. **അരിയേന വേദേനാ**തി സുന്ദരേന പടിലാഭേന. അഹമ്പി ഹി ഇതോ പുബ്ബേ പുരിസസമ്ഫസ്സം ന ജാനാമി, ത്വമ്പി ഇത്ഥിസമ്ഫസ്സം ന ജാനാസി, ഇതി പകതിയാ ബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിനിം മം നിദ്ദോസേന ലാഭേന ലഭ. യദി മം ഇച്ഛസി, അഥ മേ വചനം ന സദ്ദഹസി, ദ്വാദസയോജനായ ബാരാണസിയാ ഭേരിം ചരാപേത്വാ "അയം മേ ദാസീ"തി സാവയ, മം അത്തനോ ദാസം കത്വാ ഗണ്ഹാഹീതി വദതി.

തതോ ബോധിസത്തോ "ഇമം തജ്ജേത്വാ പലാപേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

ന്നഫ."കുണപാദിനി ലോഹിതപേ, ചോരി കുക്കുടപോഥിനി;
ന ത്വം അരിയേന വേദേന, മമം ഭത്താരമിച്ഛസീ"തി.

തത്ഥ **ന ത്വം അരിയേനാ**തി ത്വം അരിയേന ബ്രഹ്മചരിയവാസലാഭേന മം ഭത്താരം ന ഇച്ഛസി, വഞ്ചേത്വാ പന മം ഖാദിതുകാമാസി, നസ്സ പാപേതി തം പലാപേസി. സാ പന പലായിത്വാവ ഗതാ, ന പുന ഓലോകേതുമ്പി വിസഹി.

ന്നവ."ഏവമ്പി ചതുരാ നാരീ, ദിസ്വാന സധനം നരം;
നേന്തി സണ്ഹാഹി വാചാഹി, ബിളാരീ വിയ കുക്കുടം.

ന്നന."യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ന ഖിപ്പമനുബുജ്ഝതി;
അമിത്തവസമന്വേതി, പച്ഛാ ച അനുതപ്പതി.

ന്നർ."യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ഖിപ്പമേവ നിബോധതി;
മുച്ചതേ സത്തുസമ്ബാധാ, കുക്കുടോവ ബിളാരിയാ"തി. - ഇമാ
അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ;

തത്ഥ **ചതുരാ**തി ചാതുരിയേന സമന്നാഗതാ. **നാരീ**തി ഇത്ഥിയോ. **നേന്തീ**തി അത്തനോ വസം ഉപനേന്തി. **ബിളാരീ വിയാ**തി യഥാ സാ ബിളാരീ തം കുക്കുടം നേതും വായമതി, ഏവം അഞ്ഞാപി നാരിയോ നേന്തിയേവ. **ഉപ്പതിതം അത്ഥ**ന്തി ഉപ്പന്നം കിഞ്ചിദേവ അത്ഥം. **ന അനുബുജ്ഝതീ**തി യഥാസഭാവേന ന ജാനാതി, പച്ഛാ ച അനുതപ്പതി. **കുക്കുടോവാ**തി യഥാ സോ ഞാണസമ്പന്നോ കുക്കുടോ ബിളാരിതോ മുത്തോ, ഏവം സത്തുസമ്ബാധതോ മുച്ചതീതി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ കുക്കുടരാജാ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കുക്കുടജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[ന്വ്വർ] ൻ. ധമ്മധജജാതകവണ്ണനാ

ധമ്മം ചരഥ ഞാതയോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം കുഹകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി സത്ഥാ "ന, ഭിക്ഖവേ, അയം ഇദാനേവ കുഹകോ, പുബ്ബേപി കുഹകോയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സകുണയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ സകുണസങ്ഘപരിവുതോ സമുദ്ദമജ്ഝേ ദീപകേ വസി. അഥേകച്ചേ കാസിരട്ഠവാസിനോ വാണിജാ ദിസാകാകം ഗഹേത്വാ നാവായ സമുദ്ദം പക്ഖന്ദിംസു, സമുദ്ദമജ്ഝേ നാവാ ഭിജ്ജി. സോ ദിസാകാകോ തം ദീപകം ഗന്ത്വാ ചിന്തേസി "അയം മഹാസകുണസങ്ഘോ, മയാ കുഹകകമ്മം കത്വാ ഏതേസം അണ്ഡകാനി ചേവ ഛാപകേ ച വരം വരം ഖാദിതും വട്ടതീ"തി. സോ ഓതരിത്വാ സകുണസങ്ഘസ്സ മജ്ഝേ മുഖം വിവരിത്വാ ഏകേന പാദേന പഥവിയം അട്ഠാസി. "കോ നാമ ത്വം, സാമീ"തി സകുണേഹി പുട്ഠോ "അഹം ധമ്മികോ നാമാ"തി ആഹ. "കസ്മാ പന ഏകേന പാദേന ഠിതോസീ"തി? "മയാ ദുതിയേ പാദേ നിക്ഖിത്തേ പഥവീ ധാരേതും ന സക്കോതീ"തി. "അഥ കസ്മാ മുഖം വിവരിത്വാ തിട്ഠസീ"തി? "അഹം അഞ്ഞം ആഹാരം ന ഖാദാമി, വാതമേവ ഖാദാമീ"തി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ തേ സകുണേ ആമന്തേത്വാ "ഓവാദം വോ ദസ്സാമി, തം സുണാഥാ"തി തേസം ഓവാദവസേന പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦."ധമ്മം ചരഥ ഞാതയോ, ധമ്മം ചരഥ ഭദ്ദം വോ;
ധമ്മചാരീ സുഖം സേതി, അസ്മിം ലോകേ പരമ്ഹി ചാ"തി.

തത്ഥ ധമ്മം ചരഥാതി കായസുചരിതാദിഭേദം ധമ്മം കരോഥ. **ഞാതയോ**തി തേ ആലപതി. **ധമ്മം ചരഥ ഭദ്ദം വോ**തി ഏകവാരം ചരിത്വാ മാ ഓസക്കഥ, പുനപ്പുനം ചരഥ, ഏവം ഭദ്ദം വോ ഭവിസ്സതി. **സുഖം സേതീ**തി ദേസനാസീസമേതം, ധമ്മചാരീ പന സുഖം തിട്ഠതി ഗച്ഛതി നിസീദതി സേതി, സബ്ബിരിയാപഥേസു സുഖിതോ ഹോതീതി ദീപേതി.

സകുണാ "അയം കാകോ കോഹഞ്ഞേന അണ്ഡകാനി ഖാദിതും ഏവം വദതീ"തി അജാനിത്വാ തം ദുസ്സീലം വണ്ണേന്താ ദുതിയം ഗാഥമാഹംസു -

൧൧."ഭദ്ദകോ വതയം പക്ഖീ, ദിജോ പരമധമ്മികോ;
ഏകപാദേന തിട്ഠന്തോ, ധമ്മമേവാനുസാസതീ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മമേവാ**തി സഭാവമേവ. **അനുസാസതീ**തി കഥേസി.

സകുണാ തസ്സ ദുസ്സീലസ്സ സദ്ദഹിത്വാ "ത്വം കിര സാമി അഞ്ഞം ഗോചരം ന ഗണ്ഹസി, വാതമേവ ഭക്ഖസി, തേന ഹി അമ്ഹാകം അണ്ഡകാനി ച ഛാപകേ ച ഓലോകേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഗോചരായ ഗച്ഛന്തി. സോ പാപോ തേസം ഗതകാലേ അണ്ഡകാനി ച ഛാപകേ ച കുച്ഛിപൂരം ഖാദിത്വാ തേസം ആഗമനകാലേ ഉപസന്തൂപസന്തോ ഹുത്വാ മുഖം വിവരിത്വാ ഏകേന പാദേന തിട്ഠതി. സകുണാ ആഗന്ത്വാ പുത്തകേ അപസ്സന്താ "കോ നു ഖോ ഖാദതീ"തി മഹാസദ്ദേന വിരവന്തി, "അയം കാകോ ധമ്മികോ"തി തസ്മിം ആസങ്കാമത്തമ്പി ന കരോന്തി. അഥേകദിവസം മഹാസത്തോ ചിന്തേസി "ഇധ പുബ്ബേ കോചി പരിപന്ഥോ നത്ഥി, ഇമസ്സ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ ജാതോ, ഇമം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി. സോ സകുണേഹി സദ്ധിം ഗോചരായ ഗച്ഛന്തോ വിയ ഹുത്വാ നിവത്തിത്വാ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ അട്ഠാസി. കാകോപി "ഗതാ സകുണാ"തി നിരാസങ്കോ ഹുത്വാ ഉട്ഠായ ഗന്ത്വാ അണ്ഡകാനി ച ഛാപകേ ച ഖാദിത്വാ പുനാഗന്ത്വാ മുഖം വിവരിത്വാ ഏകേന പാദേന അട്ഠാസി.

സകുണരാജാ സകുണേസു ആഗതേസു സബ്ബേ സന്നിപാതാപേത്വാ “അഹം വോ അജ്ജ പുത്തകാനം പരിപന്ഥം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഇമം പാപകാകം ഖാദന്തം അദ്ദസം, ഏഥ നം ഗണ്ഹാമാ”തി സകുണസങ്ഘം ആമന്തേത്വാ പരിവാരേത്വാ “സചേ പലായതി, ഗണ്ഹേയ്യാഥ ന”ന്തി വത്വാ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൨൭. “നാസ്സ സീലം വിജാനാഥ, അനഞ്ഞായ പസംസഥ;
ഭുത്വാ അണ്ഡഞ്ച പോതഞ്ച, ധമ്മോ ധമ്മോതി ഭാസതി.

൨൮. “അഞ്ഞം ഭണതി വാചായ, അഞ്ഞം കായേന കുബ്ബതി;
വാചായ നോ ച കായേന, ന തം ധമ്മം അധിട്ഠിതോ.

൨൯. “വാചായ സഖിലോ മനോവിദുഗ്ഗോ, ഛന്നോ കൂപസയോവ കണ്ഹസപ്പോ;
ധമ്മധജോ ഗാമനിഗമാസു സാധു, ദുജ്ജാനോ പുരിസേന ബാലിസേന.

൩൦. “ഇമം തുണ്ഡേഹി പക്ഖേഹി, പാദാ ചിമം വിഹേഠഥ;
ഛവഞ്ഹിമം വിനാസേഥ, നായം സംവാസനാരഹോ”തി.

തത്ഥ **നാസ്സ സീല**ന്തി ന അസ്സ സീലം. **അനഞ്ഞായാ**തി അജാനിത്വാ. **ഭുത്വാ**തി ഖാദിത്വാ. **വാചായ നോ ച കായേനാ**തി അയഞ്ഹി വചനേനേവ ധമ്മം ചരതി, കായേന പന ന കരോതി. **ന തം ധമ്മം അധിട്ഠിതോ**തി തസ്മാ ജാനിതബ്ബോ യഥായം ധമ്മം ഭണതി, ന തം അധിട്ഠിതോ, തസ്മിം ധമ്മേ ന അധിട്ഠിതോ. **വാചായ സഖിലോ**തി വചനേന മുദു. **മനോവിദുഗ്ഗോ**തി മനസാ വിദുഗ്ഗോ ദുപ്പവേസോ വിസമോ. **ഛന്നോ**തി യസ്മിം ബിലേ സയതി, തേന ഛന്നോ. **കൂപസയോ**തി ബിലാസയോ. **ധമ്മധജോ**തി സുചരിതധമ്മം ധജം കത്വാ വിചരണേന ധമ്മദ്ധജോ. **ഗാമനിഗമാസു സാധൂ**തി ഗാമേസു ച നിഗമേസു ച സാധു ഭദ്ദകോ സമ്ഭാവിതോ. **ദുജ്ജാനോ**തി അയം ഏവരൂപോ ദുസ്സീലോ പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ ബാലിസേന അഞ്ഞാണേന പുരിസേന ന സക്കാ ജാനിതും. **പാദാ ചിമ**ന്തി അത്തനോ അത്തനോ പാദേന ച ഇമം. **വിഹേഠഥാ**തി പഹരഥ ഹനഥ. **ഛവ**ന്തി ലാമകം. **നായ**ന്തി അയം അമ്ഹേഹി സദ്ധിം ഏകസ്മിം ഠാനേ സംവാസം ന അരഹതീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സകുണജേട്ഠകോ സയമേവ ലങ്ഘിത്വാ തസ്സ സീസം തുണ്ഡേന പഹരി, അവസേസാ സകുണാ തുണ്ഡനഖപാദപക്ഖേഹി പഹരിംസു. സോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കുഹകകാകോ ഇദാനി കുഹകഭിക്ഖു അഹോസി, സകുണരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ധമ്മധജജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൮൫] ൧൦. നന്ദിയമിഗരാജജാതകവണ്ണനാ

സചേ ബ്രാഹ്മണ ഗച്ഛേസീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഗിഹീ പോസേസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ചം, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “കിം തേ ഹോന്തീ”തി വുത്തേ “മാതാപിതരോ മേ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “സാധു സാധു

ഭിക്ഖു പോരാണകപണ്ഡിതാനം വംസം പാലേസി, പോരാണകപണ്ഡിതാ ഹി തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാപി മാതാപിതൂനം ജീവിതം അദംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കോസലരട്ഠേ സാകേതേ കോസലരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ മിഗയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ നന്ദിയമിഗോ നാമ ഹുത്വാ സീലാചാരസമ്പന്നോ മാതാപിതരോ പോസേസി. തദാ കോസലരാജാ മിഗവിത്തകോവ അഹോസി. സോ പന മനുസ്സാനം കസികമ്മാദീനി കാതും അദത്വാ മഹാപരിവാരോ ദേവസികം മിഗവം ഗച്ഛതി. മനുസ്സാ സന്നിപതിത്വാ ''അയ്യാ, അയം രാജാ അമ്ഹാകം കമ്മച്ഛേദം കരോതി, ഘരാവാസോപി നസ്സതി, യംനൂന മയം അജ്ജുനവനം ഉയ്യാനം പരിക്ഖിപിത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ പോരക്ഖണിം ഖണിത്വാ തിണാനി ആരോപേത്വാ ദണ്ഡമുഗ്ഗരാദിഹത്ഥാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഗുമ്ബേ പഹരന്താ മിഗേ നീഹരിത്വാ പരിവാരേത്വാ ഗോരൂപാനി വിയ വജം ഉയ്യാനം പവേസേത്വാ ദ്വാരം പിദഹിത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ അത്തനോ കമ്മം കരേയ്യാമാ''തി മന്തയിംസു. ''അത്ഥേസോ ഉപായോ''തി സബ്ബേ ഏകച്ഛന്ദാ ഹുത്വാ ഉയ്യാനം സജ്ജേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ യോജനമത്തട്ഠാനം പരിക്ഖിപിംസു.

തസ്മിം ഖണേ നന്ദിയോ ഏകസ്മിം ഖുദ്ദകഗുമ്ബേ മാതാപിതരോ ഗഹേത്വാ ഭൂമിയം നിപന്നോ ഹോതി. മനുസ്സാ നാനാഫലകാവുധഹത്ഥാ ബാഹുനാ ബാഹും പീളേത്വാ തം ഗുമ്ബം പരിക്ഖിപിംസു. അഥേകച്ചേ മിഗേ ഓലോകേന്താ തം ഗുമ്ബം പവിസിംസു. നന്ദിയോ തേ ദിസ്വാ ''അജ്ജ മയാ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ മാതാപിതൂനം ജീവിതം ദാതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ഉട്ഠായ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ''അമ്മതാത, ഇമേ മനുസ്സാ ഇമം ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ അമ്ഹേ തയോപി പസ്സിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ ഏകേന ഉപായേന ജീവേയ്യാഥ, ജീവിതം വോ സേയ്യോ, അഹം തുമ്ഹാകം ജീവിതദാനം ദത്വാ മനുസ്സേഹി ഗുമ്ബപരിയന്തേ ഠത്വാ ഗുമ്ബേ പഹടമത്തേയേവ നിക്ഖമിസ്സാമി, അഥ തേ 'ഇമസ്മിം ഖുദ്ദകഗുമ്ബേ ഏകോയേവ മിഗോ ഭവിസ്സതീ'തി മഞ്ഞമാനാ ഗുമ്ബം ന പവിസിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ അപ്പമത്താ ഹോഥാ''തി മാതാപിതരോ ഖമാപേത്വാ ഗമനസജ്ജോ അട്ഠാസി. സോ മനുസ്സേഹി ഗുമ്ബപരിയന്തേ ഠത്വാ ഉന്നാദേത്വാ ഗുമ്ബേ പഹടമത്തേയേവ തതോ നിക്ഖമി. തേ ''ഏകോവേത്ഥ മിഗോ ഭവിസ്സതീ''തി ഗുമ്ബം ന പവിസിംസു. അഥ നന്ദിയോ ഗന്ത്വാ മിഗാനം അന്തരം പാവിസി. മനുസ്സാ പരിവാരേത്വാ സബ്ബേ മിഗേ ഉയ്യാനം പവേസേത്വാ ദ്വാരം ഥകേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ സകസകട്ഠാനാനി അഗമംസു.

തതോ പട്ഠായ രാജാ സയമേവ ഗന്ത്വാ ഏകം മിഗം വിജ്ഝിത്വാ തം ഗഹേത്വാ ഏഹീതി ഏകം പേസേത്വാ ആഹരാപേസി. മിഗാ വാരം ഠപയിംസു, പത്തവാരോ മിഗോ ഏകമന്തേ തിട്ഠതി, തം വിജ്ഝിത്വാ ഗണ്ഹന്തി. നന്ദിയോ പോക്ഖരണിയം പാനീയം പിവതി, തിണാനി ഖാദതി, വാരോ പനസ്സ ന താവ പാപുണാതി. അഥ ബഹൂനം ദിവസാനം അച്ചയേന തസ്സ മാതാപിതരോ തം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ ''അമ്ഹാകം പുത്തോ നന്ദിയമിഗരാജാ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ, സചേ ജീവതി, അവസ്സം വതിം ലങ്ഘിത്വാ അമ്ഹാകം ദസ്സനത്ഥായ ആഗമിസ്സതി, സാസനമസ്സ പേസേസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ മഗ്ഗസമീപേ ഠത്വാ ഏകം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ ''അയ്യ, കഹം

ഗച്ഛസീ"തി മാനുസികായ വാചായ പുച്ഛിത്വാ "സാകേത"ന്തി വുത്തേ പുത്തസ്സ സാസനം പഹിണന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹംസു -

൩൧. "സചേ ബ്രാഹ്മണ ഗച്ഛേസി, സാകേതേ അജ്ജുനം വനം;
വജ്ജാസി നന്ദിയം നാമ, പുത്തം അസ്മാകമോരസം;
മാതാ പിതാ ച തേ വുദ്ധാ, തേ തം ഇച്ഛന്തി പസ്സിതു"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - സചേ, ത്വം ബ്രാഹ്മണ, സാകേതം ഗച്ഛസി, സാകേതേ അജ്ജുനവനം നാമ ഉയ്യാനം അത്ഥി, തത്ഥ അമ്ഹാകം പുത്തോ നന്ദിയോ നാമ മിഗോ അത്ഥി, തം വദേയ്യാസി "മാതാപിതരോ തേ വുഡ്ഢാ യാവ ന മരന്തി, താവ തം പസ്സിതും ഇച്ഛന്തീ"തി.

സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ സാകേതം ഗന്ത്വാ പുനദിവസേ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ "നന്ദിയമിഗോ നാമ കതരോ"തി പുച്ഛി. മിഗോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ സമീപേ ഠത്വാ "അഹ"ന്തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ തമത്ഥം ആരോചേസി. നന്ദിയോ തം സുത്വാ "ഗച്ഛേയ്യാമഹം, ബ്രാഹ്മണ, വതിം ലങ്ഘിത്വാ നോ ന ഗച്ഛേയ്യം, മയാ പന രഞ്ഞോ സന്തകം നിവാപപാനഭോജനം ഭുത്തം, തം മേ ഇണട്ഠാനേ ഠിതം, ഇമേസഞ്ച മിഗാനം മജ്ഝേ ചിരവുത്ഥോസ്മി, തസ്സ മേ രഞ്ഞോ ചേവ എതേസഞ്ച സോത്ഥിഭാവം അകത്വാ അത്തനോ ബലം അദസ്സേത്വാ ഗമനം നാമ ന യുത്തം, അത്തനോ വാരേ പന സമ്പത്തേ അഹം എതേസം സോത്ഥിഭാവം കത്വാ സുഖിതോ ആഗച്ഛിസ്സാമീ"തി തമത്ഥം പകാസേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൨. "ഭുത്താ മയാ നിവാപാനി, രാജിനോ പാനഭോജനം;
തം രാജപിണ്ഡം അവഭോത്തും, നാഹം ബ്രാഹ്മണ മുസ്സഹേ.

൩൩. "ഓദഹിസ്സാമഹം പസ്സം, ഖുരപ്പാനിസ്സ രാജിനോ;
തദാഹം സുഖിതോ മുത്തോ, അപി പസ്സേയ്യ മാതര"ന്തി.

തത്ഥ **നിവാപാനീ**തി തേസു തേസു ഠാനേസു നിവുത്താനി നിവാപാനി. **പാനഭോജന**ന്തി പാനീയഞ്ച അവസേസതിണഞ്ച. **തം രാജപിണ്ഡ**ന്തി തം രഞ്ഞോ സന്തകം സങ്കഡ്ഢിത്വാ സമോധാനകട്ഠേന പിണ്ഡം. **അവഭോത്തു**ന്തി ദുബ്ഭുത്തം ഭുഞ്ജിതും . രഞ്ഞോ ഹി കിച്ചം അനിപ്ഫാദേന്തോ തം അവഭുത്തം ഭുഞ്ജതി നാമ, സ്വാഹം എവം അവഭോത്തും ന ഉസ്സഹാമീതി വദതി. **ബ്രാഹ്മണ മുസ്സഹേ**തി ചേത്ഥ **ബ്രാഹ്മണാ**തി ആലപനം, മ-കാരോ പദസന്ധിവസേന വുത്തോ.

ഓദഹിസ്സാമഹം പസ്സം, ഖുരപ്പാനിസ്സ രാജിനോതി അഹം, ബ്രാഹ്മണ, അത്തനോ വാരേ സമ്പത്തേ ഖുരപ്പം സന്നയ്ഹിത്വാ ആഗതസ്സ രഞ്ഞോ മിഗയൂഥതോ നിക്ഖമിത്വാ എകമന്തേ ഠത്വാ "മം വിജ്ഝ, മഹാരാജാ"തി വത്വാ അത്തനോ മഹാഫാസുകപസ്സം ഓദഹിസ്സാമി ഓഡ്ഡേസ്സാമി. **സുഖിതോ മുത്തോ**തി തദാ അഹം മരണഭയാ മുത്തോ സുഖിതോ നിദ്ദുക്ഖോ രഞ്ഞാ അനുഞ്ഞാതോ അപി നാമ മാതരം പസ്സേയ്യന്തി.

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ പക്കാമി. അപരഭാഗേ തസ്സ വാരദിവസേ രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ആഗച്ഛി. മഹാസത്തോ എകമന്തേ അട്ഠാസി. രാജാ "മിഗം വിജ്ഝിസ്സാമീ"തി ഖുരപ്പം സന്നയ്ഹി. മഹാസത്തോ യഥാ

അഞ്ഞേ മരണഭയതജ്ജിതാ പലായന്തി, ഏവം അപലായിത്വാ നിബ്ഭയോ ഹുത്വാ മേത്തം പുരേചാരികം കത്വാ മഹാഫാസുകപസ്സം ഓദഹിത്വാ നിച്ചലോവ അട്ഠാസി. രാജാ തസ്സ മേത്താനുഭാവേന സരം വിസ്സജ്ജേതും നാസക്ഖി. മഹാസത്തോ "കിം, മഹാരാജ, സരം ന മുഞ്ചേസി, മുഞ്ചാഹീ"തി ആഹ. "ന സക്കോമി, മിഗരാജാ"തി. "തേന ഹി ഗുണവന്താനം ഗുണം ജാന, മഹാരാജാ"തി. തദാ രാജാ ബോധിസത്തേ പസീദിത്വാ ധനും ഛഡ്ഡേത്വാ "ഇമം അചിത്തകം കലിങ്ഗരകണ്ഡമ്പി താവ തവ ഗുണം ജാനാതി, അഹം സചിത്തകോ മനുസ്സഭൂതോപി തവ ഗുണം ന ജാനാമി, മിഗരാജ, മയ്ഹം ഖമ, അഭയം തേ ദമ്മീ"തി ആഹ. "മഹാരാജ, മയ്ഹം താവ അഭയം ദേസി, അയം പന ഉയ്യാനേ മിഗഗണോ കിം കരിസ്സതീ"തി? "ഏതസ്സപി അഭയം ദമ്മീ"തി. ഏവം മഹാസത്തോ **നിഗ്രോധജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൧൨) വുത്തനയേനേവ സബ്ബേസം അരഞ്ഞേ മിഗാനം ആകാസഗതസകുണാനം ജലചരമച്ഛാനഞ്ച അഭയം ദാപേത്വാ രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ "മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ അഗതിഗമനം പഹായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തേന ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേതും വട്ടതീ"തി.

"ദാനം സീലം പരിച്ചാഗം, അജ്ജവം മദ്ദവം തപം;
അക്കോധം അവിഹിംസഞ്ച, ഖന്തിഞ്ച അവിരോധനം.

"ഇച്ചേതേ കുസലേ ധമ്മേ, ഠിതേ പസ്സാമി അത്തനി;
തതോ മേ ജായതേ പീതി, സോമനസ്സഞ്ചനപ്പക"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൧൭൬-൧൭൭) -

ഏവം വുത്തേ രാജധമ്മേ ഗാഥാബന്ധേനേവ ദേസേത്വാ കതിപാഹം രഞ്ഞോ സന്തികേ വസിത്വാ നഗരേ സബ്ബസത്താനം അഭയദാനപകാസനത്ഥം സുവണ്ണഭേരിം ചരാപേത്വാ "അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ"തി വത്വാ മാതാപിതൂനം ദസ്സനത്ഥായ ഗതോ.

൩൪. "മിഗരാജാ പുരേ ആസിം, കോസലസ്സ നികേതനേ;
നന്ദിയോ നാമ നാമേന, അഭിരൂപോ ചതുപ്പദോ.

൩൫. "തം മം വധിതുമാഗച്ഛി, ദായസ്മിം അജ്ജുനേ വനേ;
ധനും ആരജ്ജം കത്വാന, ഉസും സന്നയ്ഹ കോസലോ.

൩൬. "തസ്സാഹം ഓദഹിം പസ്സം, ഖുരപ്പാനിസ്സ രാജിനോ;
തദാഹം സുഖിതോ മുത്തോ, മാതരം ദട്ഠുമാഗതോ"തി. -

ഇമാ തിസ്സോ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഹോന്തി.

തത്ഥ **കോസലസ്സ നികേതനേ**തി കോസലസ്സ രഞ്ഞോ നികേതനേ വസനട്ഠാനേ, തസ്സ സന്തികേ അരഞ്ഞസ്മിന്തി അത്ഥോ. **ദായസ്മി**ന്തി മിഗാനം വസനത്ഥായ ദിന്നഉയ്യാനേ. **ആരജ്ജം കത്വാനാ**തി ജിയായ സദ്ധിം ഏകതോ കത്വാ , ആരോപേത്വാതി അത്ഥോ. **സന്നയ്ഹാ**തി സന്നയ്ഹിത്വാ യോജേത്വാ. **ഓദഹി**ന്തി ഓഡ്ഡേസിം. **മാതരം ദട്ഠുമാഗതോ**തി ദേസനാസീസമേതം, രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയത്ഥായ സുവണ്ണഭേരിം ചരാപേത്വാ മാതാപിതരോ ദട്ഠും ആഗതോസ്മീതി അത്ഥോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, ബ്രാഹ്മണോ സാരിപുത്തോ, രാജാ ആനന്ദോ, നന്ദിയമിഗരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

നന്ദിയമിഗരാജജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

അവാരിയവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഖരപുത്തവഗ്ഗോ

[൩൮൬] ൧. ഖരപുത്തജാതകവണ്ണനാ

സച്ചം കിരേവമാഹംസൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോസീ''തി വത്വാ ''പുരാണദുതിയികായാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു അയം തേ ഇത്ഥീ അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഇമം നിസ്സായ അഗ്ഗിം പവിസിത്വാ മരന്തോ പണ്ഡിതേ നിസ്സായ ജീവിതം ലഭീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം സേനകേ നാമ രഞ്ഞേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കത്തം കാരേസി. തദാ സേനകസ്സ രഞ്ഞോ ഏകേന നാഗരാജേന സദ്ധിം മിത്തഭാവോ ഹോതി. സോ കിര നാഗരാജാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ഥലേ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തോ ചരതി. അഥ നം ഗാമദാരകാ ദിസ്വാ ''സപ്പോ അയ''ന്തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദീഹി പഹരിംസു. അഥ രാജാ ഉയ്യാനം കീളിതും ഗച്ഛന്തോ ദിസ്വാ ''കിം ഏതേ ദാരകാ കരോന്തീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഏകം സപ്പം പഹരന്തീ''തി സുത്വാ ''പഹരിതും മാ ദേഥ, പലാപേഥ നേ''തി പലാപേസി. നാഗരാജാ ജീവിതം ലഭിത്വാ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ബഹൂനി രതനാനി ആദായ അഡ്ഢരത്തസമയേ രഞ്ഞോ സയനഘരം പവിസിത്വാ താനി രതനാനി ദത്വാ ''മഹാരാജ, മയാ തുമ്ഹേ നിസ്സായ ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി രഞ്ഞാ സദ്ധിം മിത്തഭാവം കത്വാ പുനപ്പുനം ഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സതി. സോ അത്തനോ നാഗമാണവികാസു ഏകം കാമേസു അതിത്തം നാഗമാണവികം രക്ഖണത്ഥായ രഞ്ഞോ സന്തികേ ഠപേത്വാ ''യദാ ഏതം ന പസ്സസി, തദാ ഇമം മന്തം പരിവത്തേയ്യാസീ''തി തസ്സ ഏകം മന്തം അദാസി.

സോ ഏകദിവസം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ നാഗമാണവികായ സദ്ധിം പോക്ഖരണിയം ഉദകകീളം കീളി. നാഗമാണവികാ ഏകം ഉദകസപ്പം ദിസ്വാ അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ തേന സദ്ധിം അസദ്ധമ്മം പടിസേവി. രാജാ തം അപസ്സന്തോ ''കഹം നു ഖോ ഗതാ''തി മന്തം പരിവത്തേത്വാ അനാചാരം കരോന്തിം ദിസ്വാ വേളുപേസികായ പഹരി. സാ കുജ്ഝിത്വാ തതോ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ''കസ്മാ ആഗതാസീ''തി പുട്ഠാ ''തുമ്ഹാകം സഹായോ മം അത്തനോ വചനം അഗണ്ഹന്തിം പിട്ഠിയം പഹരീ''തി പഹാരം ദസ്സേസി. നാഗരാജാ തഥതോ അജാനിത്വാവ ചത്താരോ നാഗമാണവകേ ആമന്തേത്വാ ''ഗച്ഛഥ, സേനകസ്സ സയനഘരം പവിസിത്വാ നാസവാതേന തം ഭുസം വിയ വിദ്ധംസേഥാ''തി പേസേസി. തേ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ സിരിസയനേ നിപന്നകാലേ

ഗബ്ഭം പവിസിംസു. തേസം പവിസനവേലായമേവ രാജാ ദേവിം ആഹ - "ജാനാസി നു ഖോ ഭദ്ദേ, നാഗമാണവികായ ഗതട്ഠാന"ന്തി? "ന ജാനാമി, ദേവാ"തി. "അജ്ജ സാ അമ്ഹാകം പോക്ഖരണിയം കീളനകാലേ അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ ഏകേന ഉദകസപ്പേന സദ്ധിം അനാചാരം അകാസി, അഥ നം അഹം 'ഏവം മാ കരീ'തി സിക്ഖാപനത്ഥായ വേളുപേസികായ പഹരിം, സാ 'നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ സഹായസ്സ മേ അഞ്ഞം കിഞ്ചി കഥേത്വാ മേത്തിം ഭിന്ദേയ്യാ'തി മേ ഭയം ഉപ്പജ്ജതീ"തി. തം സുത്വാ നാഗമാണവകാ തതോവ നിവത്തിത്വാ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ നാഗരാജസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസും. സോ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ രഞ്ഞോ സയനഘരം ആഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ ഖമാപേത്വാ "ഇദം മേ ദണ്ഡകമ്മ"ന്തി സബ്ബരുതജാനനം നാമ മന്തം ദത്വാ "അയം, മഹാരാജ, അനഗ്ഘോ മന്തോ, സചേ ഇമം മന്തം അഞ്ഞസ്സ ദദേയ്യാസി, ദത്വാവ അഗ്ഗിം പവിസിത്വാ മരേയ്യാസീ"തി ആഹ. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. സോ തതോ പട്ഠായ കിപില്ലികാനമ്പി സദ്ദം ജാനാതി.

തസ്സേകദിവസം മഹാതലേ നിസീദിത്വാ മധുഫാണിതേഹി ഖാദനീയം ഖാദന്തസ്സ ഏകം മധുബിന്ദു ച ഫാണിതബിന്ദു ച പൂവഖണ്ഡഞ്ച ഭൂമിയം പതി. ഏകാ കിപില്ലികാ തം ദിസ്വാ "രഞ്ഞോ മഹാതലേ മധുചാടി ഭിന്നാ, ഫാണിതസകടം പൂവസകടം നിക്കുജ്ജിതം, മധുഫാണിതഞ്ച പൂവഞ്ച ഖാദഥാ"തി വിരവന്തീ വിചരതി. അഥ രാജാ തസ്സാ രവം സുത്വാ ഹസി. രഞ്ഞോ സമീപേ ഠിതാ ദേവീ "കിം നു ഖോ ദിസ്വാ രാജാ ഹസീ"തി ചിന്തേസി. തസ്മിം ഖാദനീയം ഖാദിത്വാ ന്ഹത്വാ പല്ലങ്കേ നിസിന്നേ ഏകം മക്ഖികം സാമികോ "ഏഹി ഭദ്ദേ, കിലേസരതിയാ രമിസ്സാമാ"തി ആഹ. അഥ നം സാ "അധിവാസേഹി താവ സാമി, ഇദാനി രഞ്ഞോ ഗന്ധേ ആഹരിസ്സന്തി, തസ്സ വിലിമ്പന്തസ്സ പാദമൂലേ ഗന്ധചുണ്ണം പതിസ്സതി, അഹം തത്ഥ വട്ടേത്വാ സുഗന്ധാ ഭവിസ്സാമി, തതോ രഞ്ഞോ പിട്ഠിയം നിപജ്ജിത്വാ രമിസ്സാമാ"തി ആഹ. രാജാ തമ്പി സദ്ദം സുത്വാ ഹസി. ദേവീപി "കിം നു ഖോ ദിസ്വാ ഹസീ"തി പുന ചിന്തേസി. പുന രഞ്ഞോ സായമാസം ഭുഞ്ജന്തസ്സ ഏകം ഭത്തസിത്ഥം ഭൂമിയം പതി. കിപില്ലികാ "രാജകുലേ ഭത്തസകടം ഭഗ്ഗം, ഭത്തം ഭുഞ്ജഥാ"തി വിരവി. തം സുത്വാ രാജാ പുനപി ഹസി. ദേവീ സുവണ്ണകടച്ഛും ഗഹേത്വാ രാജാനം പരിവിസന്തീ "മം നു ഖോ ദിസ്വാ രാജാ ഹസതീ"തി വിതക്കേസി.

സാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സയനം ആരുയ്ഹ നിപജ്ജനകാലേ "കിംകാരണാ ദേവ, ഹസീ"തി പുച്ഛി. സോ "കിം തേ മമ ഹസിതകാരണേനാ"തി വത്വാ പുനപ്പുനം നിബദ്ധോ കഥേസി. അഥ നം സാ "തുമ്ഹാകം ജാനനമന്തം മയ്ഹം ദേഥാ"തി വത്വാ "ന സക്കാ ദാതു"ന്തി പടിക്ഖിത്താപി പുനപ്പുനം നിബന്ധി . രാജാ "സചാഹം ഇമം മന്തം തുയ്ഹം ദസ്സാമി, മരിസ്സാമീ"തി ആഹ. "മരന്തോപി മയ്ഹം ദേഹി, ദേവാ"തി. രാജാ മാതുഗാമവസികോ ഹുത്വാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ "ഇമിസ്സാ മന്തം ദത്വാ അഗ്ഗിം പവിസിസ്സാമീ"തി രഥേന ഉയ്യാനം പായാസി.

തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ലോകം ഓലോകേന്തോ ഇമം കാരണം ദിസ്വാ "അയം ബാലരാജാ മാതുഗാമം നിസ്സായ 'അഗ്ഗിം പവിസിസ്സാമീ'തി ഗച്ഛതി, ജീവിതമസ്സ ദസ്സാമീ"തി സുജം അസുരകഞ്ഞം ആദായ ബാരാണസിം ആഗന്ത്വാ തം അജികം കത്വാ അത്തനാ അജോ ഹുത്വാ "മഹാജനോ മാ പസ്സതൂ"തി അധിട്ഠായ രഞ്ഞോ രഥസ്സ പുരതോ അഹോസി. തം രാജാ ചേവ രഥേ യുത്തസിന്ധവാ ച പസ്സന്തി, അഞ്ഞോ കോചി ന പസ്സതി. അജോ

കഥാസമുട്ഠാപനത്ഥം രഥപുരതോ അജികായ സദ്ധിം മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവന്തോ വിയ അഹോസി. തമേകോ രഥേ യുത്തസിന്ധവോ ദിസ്വാ "സമ്മ അജരാജ, മയം പുബ്ബേ 'അജാ കിര ബാലാ അഹിരികാ'തി അസ്സുമ്ഹ, ന ച തം പസ്സിമ്ഹ, ത്വം പന രഹോ പടിച്ഛന്നട്ഠാനേ കത്തബ്ബം അനാചാരം അമ്ഹാകം ഏത്തകാനം പസ്സന്താനഞ്ഞേവ കരോസി, ന ലജ്ജസി, തം നോ പുബ്ബേ സുതം ഇമിനാ ദിട്ഠേന സമേതീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. "സച്ചം കിരേവമാഹംസു, വസ്തം ബാലോതി പണ്ഡിതാ;
പസ്സ ബാലോ രഹോകമ്മം, ആവികുബ്ബം ന ബുജ്ഝതീ"തി.

തത്ഥ **വസ്തന്തി** അജം. **പണ്ഡിതാതി** ഞാണസമ്പന്നാ തം ബാലോതി വദന്തി, സച്ചം കിര വദന്തി. **പസ്സാതി** ആലപനം, പസ്സഥാഹി അത്ഥോ. **ന ബുജ്ഝതീതി** ഏവം കാതും അയുത്തന്തി ന ജാനാതി.

തം സുത്വാ അജോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൮. "ത്വം ഖോപി സമ്മ ബാലോസി, ഖരപുത്ത വിജാനഹി;
രജ്ജുയാ ഹി പരിക്ഖിത്തോ, വങ്കോട്ഠോ ഓഹിതോമുഖോ.

൩൯. "അപരമ്പി സമ്മ തേ ബാല്യം, യോ മുത്തോ ന പലായസി;
സോ ച ബാലതരോ സമ്മ, യം ത്വം വഹതി സേനക"ന്തി.

തത്ഥ **ത്വം ഖോപി സമ്മാതി** സമ്മ സിന്ധവ മയാപി ഖോ ത്വം ബാലതരോ. **ഖരപുത്താതി** സോ കിര ഗദ്രഭസ്സ ജാതകോ, തേന തം ഏവമാഹ. **വിജാനഹീതി** അഹമേവ ബാലോതി ഏവം ജാനാഹി. **പരിക്ഖിത്തോതി** യുഗേന സദ്ധിം ഗീവായ പരിക്ഖിത്തോ. **വങ്കോട്ഠോതി** വങ്കഓട്ഠോ. **ഓഹിതോമുഖോതി** മുഖബന്ധനേന പിഹിതമുഖോ. **യോ മുത്തോ ന പലായസീതി** യോ ത്വം രഥതോ മുത്തോ സമാനോ മുത്തകാലേ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം ന പവിസസി, തം തേ അപലായനം അപരമ്പി ബാല്യം , **സോ ച ബാലതരോതി** യം ത്വം സേനകം വഹസി, സോ സേനകോ തയാപി ബാലതരോ.

രാജാ തേസം ഉഭിന്നമ്പി കഥം ജാനാതി, തസ്മാ തം സുണന്തോ സണികം രഥം പേസേസി. സിന്ധവോപി തസ്സ കഥം സുത്വാ പുന ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "യം നു സമ്മ അഹം ബാലോ, അജരാജ വിജാനഹി;
അഥ കേന സേനകോ ബാലോ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി.

തത്ഥ **യന്തി** കരണത്ഥേ പച്ചത്തവചനം. **നൂതി** അനുസ്സവത്ഥേ നിപാതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ അജരാജ, യേന താവ തിരച്ഛാനഗതത്തേന കാരണേന അഹം ബാലോ, തം ത്വം കാരണം ജാനാഹി, സക്കാ ഏതം തയാ ഞാതും, അഹഞ്ഹി തിരച്ഛാനഗതത്താവ ബാലോ, തസ്മാ മം ഖരപുത്താതിആദീനി വദന്തോ സുട്ഠു വദസി, അയം പന സേനകോ രാജാ കേന കാരണേന ബാലോ, തം മേ കാരണം പുച്ഛിതോ അക്ഖാഹീതി.

തം സുത്വാ അജോ ആചിക്ഖന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൧. "ഉത്തമത്ഥം ലഭിത്വാന, ഭരിയായ യോ പദസ്സതി;
തേന ജഹിസ്സതത്താനം, സാ ചേവസ്സ ന ഹേസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **ഉത്തമത്ഥ**ന്തി സബ്ബരുതജാനനമന്തം. **തേനാ**തി തസ്സാ മന്തപ്പദാനസങ്ഖാതേന കാരണേന തം ദത്വാ അഗ്ഗിം പവിസന്തോ അത്താനഞ്ച ജഹിസ്സതി, സാ ചസ്സ ഭരിയാ ന ഭവിസ്സതി, തസ്മാ ഏസ തയാപി ബാലതരോ, യോ ലദ്ധം യസം രക്ഖിതും ന സക്കോതീതി.

രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാ "അജരാജ, അമ്ഹാകം സോത്ഥിം കരോന്തോപി ത്വഞ്ഞേവ കരിസ്സസി, കഥേഹി താവ നോ കത്തബ്ബയുത്തക"ന്തി ആഹ. അഥ നം അജരാജാ "മഹാരാജ, ഇമേസം സത്താനം അത്തനാ അഞ്ഞോ പിയതരോ നാമ നത്ഥി, ഏകം പിയഭണ്ഡം നിസ്സായ അത്താനം നാസേതും ലദ്ധയസം പഹാതും ന വട്ടതീ"തി വത്വാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

വ്വ."ന വേ പിയമ്മേതി ജനിന്ദ താദിസോ, അത്തം നിരംകത്വാ പിയാനി സേവതി;
അത്താവ സേയ്യോ പരമാ ച സേയ്യോ, ലബ്ഭാ പിയാ ഓചിതത്ഥേന പച്ഛാ"തി.

തത്ഥ **പിയമ്മേ**തി പിയം മേ, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ജനിന്ദ, താദിസോ തുമ്ഹാദിസോ യസമഹത്തേ ഠിതോ പുഗ്ഗലോ ഏകം പിയഭണ്ഡം നിസ്സായ "ഇദം പിയം മേ"തി അത്തം നിരംകത്വാ അത്താനം ഛഡ്ഡേത്വാ താനി പിയാനി ന സേവതേവ. കിംകാരണാ? **അത്താവ സേയ്യോ പരമാ ച സേയ്യോ**തി, യസ്മാ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന അത്താവ സേയ്യോ വരോ ഉത്തമോ, പരമാ ച സേയ്യോ, പരമാ ഉത്തമാപി അഞ്ഞസ്മാ പിയഭണ്ഡാതി അത്ഥോ. ഏത്ഥ ഹി ച-കാരോ പി-കാരത്ഥേ നിപാതോതി ദട്ഠബ്ബോ. **ലബ്ഭാ പിയാ ഓചിതത്ഥേന പച്ഛാ**തി ഓചിതത്ഥേന വഡ്ഢിതത്ഥേന യസസമ്പന്നേന പുരിസേന പച്ഛാ പിയാ നാമ സക്കാ ലദ്ധും, ന തസ്സാ കാരണാ അത്താ നാസേതബ്ബോതി.

ഏവം മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ഓവാദം അദാസി. രാജാ തുസ്സിത്വാ "അജരാജ, കുതോ ആഗതോസീ"തി പുച്ഛി. സക്കോ അഹം, മഹാരാജ, തവ അനുകമ്പായ തം മരണാ മോചേതും ആഗതോമ്ഹീതി. ദേവരാജ, അഹം ഏതിസ്സാ "മന്തം ദസ്സാമീ"തി അവചം, ഇദാനി "കിം കരോമീ"തി? "മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം ഉഭിന്നമ്പി വിനാസേന കിച്ചം നത്ഥി, 'സിപ്പസ്സ ഉപചാരോ'തി വത്വാ ഏതം കതിപയേ പഹാരേ പഹരാപേഹി, ഇമിനാ ഉപായേന ന ഗണ്ഹിസ്സതീ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. മഹാസത്തോ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. രാജാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ദേവിം പക്കോസാപേത്വാ ആഹ "ഗണ്ഹിസ്സസി ഭദ്ദേ, മന്ത"ന്തി? "ആമ, ദേവാ"തി. "തേന ഹി ഉപചാരം കരോമീ"തി. "കോ ഉപചാരോ"തി? "പിട്ഠിയം പഹാരസതേ പവത്തമാനേ സദ്ദം കാതും ന വട്ടതീ"തി. സാ മന്തലോഭേന "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. രാജാ ചോരഘാതകേ പക്കോസാപേത്വാ കസാ ഗാഹാപേത്വാ ഉഭോസു പസ്സേസു പഹരാപേസി. സാ ദ്വേ തയോ പഹാരേ അധിവാസേത്വാ തതോ പരം "ന മേ മന്തേന അത്ഥോ"തി രവി. അഥ നം രാജാ "ത്വം മം മാരേത്വാ മന്തം ഗണ്ഹിതുകാമാസീ"തി പിട്ഠിയം നിച്ചമ്മം കാരേത്വാ വിസ്സജ്ജാപേസി. സാ തതോ പട്ഠായ പുന കഥേതും നാസക്ഖി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ

പതിട്ഠഹി. തദാ രാജാ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, ദേവീ പുരാണദുതിയികാ, അസ്സോ സാരിപുത്തോ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഖരപുത്തജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൮൭] ൨. സൂചിജാതകവണ്ണനാ

അകക്കസം അഫരുസന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **മഹാഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ പഞ്ഞവാ ഉപായകുസലോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാസിരട്ഠേ കമ്മാരകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ പരിയോദാതസിപ്പോ അഹോസി. മാതാപിതരോ പനസ്സ ദലിദ്ദാ, തേസം ഗാമതോ അവിദൂരേ അഞ്ഞോ സഹസ്സകുടികോ കമ്മാരഗാമോ. തത്ഥ കമ്മാരസഹസ്സജേട്ഠകോ കമ്മാരോ രാജവല്ലഭോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ, തസ്സേകാ ധീതാ അഹോസി ഉത്തമരൂപധരാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ ജനപദകല്യാണിലക്ഖണേഹി സമന്നാഗതാ. സാമന്തഗാമേസു മനുസ്സാ വാസിഫരസുഫാലപാചനാദികാരാപനത്ഥായ തം ഗാമം ഗന്ത്വാ യേഭുയ്യേന തം കുമാരികം പസ്സന്തി, തേ അത്തനോ അത്തനോ ഗാമം ഗന്ത്വാ നിസിന്നട്ഠാനാദീസു തസ്സാ രൂപം വണ്ണേന്തി. ബോധിസത്തോ തം സുത്വാ സവനസംസഗ്ഗേന ബജ്ഝിത്വാ ''പാദപരിചാരികം നം കരിസ്സാമീ''തി ഉത്തമജാതികം അയം ഗഹേത്വാ ഏകം സുഖുമം ഘനം സൂചിം കത്വാ പാസേ വിജ്ഝിത്വാ ഉദകേ ഉപ്പിലാപേത്വാ അപരമ്പി തഥാരൂപമേവ തസ്സാ കോസകം കത്വാ പാസേ വിജ്ഝി. ഇമിനാ നിയാമേന തസ്സാ സത്ത കോസകേ അകാസി, ''കഥം അകാസീ''തി ന വത്തബ്ബം. ബോധിസത്താനഞ്ഹി ഞാണമഹന്തതായ കരണം സമിജ്ഝതിയേവ. സോ തം സൂചിം നാളികായ പക്ഖിപിത്വാ ഓവട്ടികായ കത്വാ തം ഗാമം ഗന്ത്വാ കമ്മാരജേട്ഠകസ്സ വസനവീഥിം പുച്ഛിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ദ്വാരേ ഠത്വാ ''കോ മമ ഹത്ഥതോ ഏവരൂപം നാമ സൂചിം മൂലേന കിണിതും ഇച്ഛതീ''തി സൂചിം വണ്ണേന്തോ ജേട്ഠകകമ്മാരസ്സ ഘരദ്വാരസമീപേ ഠത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൧. ''അകക്കസം അഫരുസം, ഖരധോതം സുപാസിയം;
സുഖുമം തിഖിണഗ്ഗഞ്ച, കോ സൂചിം കേതുമിച്ഛതീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - മമ പടലസ്സ വാ തിലകസ്സ വാ ഓധിനോ വാ അഭാവേന **അകക്കസം,** സുമട്ഠതായ **അഫരുസം,** ഖരേന പാസാണേന ധോതത്താ **ഖരധോതം,** സുന്ദരേന സുവിദ്ധേന പാസേന സമന്നാഗതത്താ **സുപാസിയം** , സണ്ഹതായ **സുഖുമം,** അഗ്ഗസ്സ തിഖിണതായ **തിഖിണഗ്ഗം** സൂചിം മമ ഹത്ഥതോ മൂലം ദത്വാ കോ കിണിതും ഇച്ഛതീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുനപി തം വണ്ണേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൫൨. ''സുമജ്ജഞ്ച സുപാസഞ്ച, അനുപുബ്ബം സുവട്ടിതം;
ഘനഘാതിമം പടിഥദ്ധം, കോ സൂചിം കേതുമിച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **സുമജ്ജഞ്ചാ**തി കുരുവിന്ദകചുണ്ണേന സുട്ഠു മജ്ജിതം. **സുപാസഞ്ചാ**തി സണ്ഹേന പാസവേധകേന വിദ്ധത്താ സുന്ദരപാസം. **ഘനഘാതിമ**ന്തി യാ ഘാതിയമാനാ അധികരണിം അനുപവിസതി, അയം ''ഘനഘാതിമാ''തി വുച്ചതി, താദിസിന്തി അത്ഥോ. **പടിഥദ്ധ**ന്തി ഥദ്ധം അമുദുകം.

തസ്മിം ഖണേ സാ കുമാരികാ ഭുത്തപാതരാസം പിതരം ദരഥപടിപ്പസ്സമ്ഭനത്ഥം ചൂളസയനേ നിപന്നം താലവണ്ടേന ബീജയമാനാ ബോധിസത്തസ്സ മധുരസദ്ദം സുത്വാ അല്ലമംസപിണ്ഡേന ഹദയേ പഹടാ വിയ ഘടസഹസ്സേന നിബ്ബാപിതദരഥാ വിയ ഹുത്വാ ''കോ നു ഖോ ഏസ അതിമധുരേന സദ്ദേന കമ്മാരാനം വസനഗാമേ സൂചിം വിക്കിണാതി, കേന നു ഖോ കമ്മേന ആഗതോ, ജാനിസ്സാമി ന''ന്തി താലവണ്ടം ഠപേത്വാ ഗേഹാ നിക്ഖമ്മ ബഹിആളിന്ദകേ ഠത്വാ തേന സദ്ധിം കഥേസി. ബോധിസത്താനഞ്ഹി പത്ഥിതം നാമ സമിജ്ഝതി, സോ ഹി തസ്സായേവത്ഥായ തം ഗാമം ആഗതോ. സാ ച തേന സദ്ധിം കഥേന്തീ ''മാണവ, സകലരട്ഠവാസിനോ സൂചിആദീനം അത്ഥായ ഇമം ഗാമം ആഗച്ഛന്തി, ത്വം ബാലതായ കമ്മാരഗാമേ സൂചിം വിക്കിണിതും ഇച്ഛസി, സചേപി ദിവസം സൂചിയാ വണ്ണം ഭാസിസ്സസി, ന തേ കോചി ഹത്ഥതോ സൂചിം ഗണ്ഹിസ്സതി, സചേ ത്വം മൂലം ലദ്ധും ഇച്ഛസി, അഞ്ഞം ഗാമം യാഹീ''തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൪.''ഇതോദാനി പതായന്തി, സൂചിയോ ബളിസാനി ച;
കോയം കമ്മാരഗാമസ്മിം, സൂചിം വിക്കേതുമിച്ഛതി.

൨൫.''ഇതോ സത്ഥാനി ഗച്ഛന്തി, കമ്മന്താ വിവിധാ പുഥൂ;
കോയം കമ്മാരഗാമസ്മിം, സൂചിം വിക്കേതുമിച്ഛതീ''തി.

തത്ഥ **ഇതോദാനീ**തി ഇമസ്മിം രട്ഠേ ഇദാനി സൂചിയോ ച ബളിസാനി ച അഞ്ഞാനി ച ഉപകരണാനി ഇമമ്ഹാ കമ്മാരഗാമാ പതായന്തി നിക്ഖമന്തി, തം തം ദിസം പത്ഥരന്താ നിഗ്ഗച്ഛന്തി. **കോയ**ന്തി ഏവം സന്തേ കോ അയം ഇമസ്മിം കമ്മാരഗാമേ സൂചിം വിക്കിണിതും ഇച്ഛതി. **സത്ഥാനീ**തി ബാരാണസിം ഗച്ഛന്താനി നാനപ്പകാരാനി സത്ഥാനി ഇതോവ ഗച്ഛന്തി. **വിവിധാ പുഥൂ**തി നാനപ്പകാരാ ബഹൂ കമ്മന്താപി സകലരട്ഠവാസീനം ഇതോ ഗഹിതഉപകരണേഹേവ പവത്തന്തി.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''ഭദ്ദേ, ത്വം അജാനന്തീ അഞ്ഞാണേന ഏവം വദേസീ''തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൬.''സൂചിം കമ്മാരഗാമസ്മിം, വിക്കേതബ്ബാ പജാനതാ;
ആചരിയാവ ജാനന്തി, കമ്മം സുകതദുക്കടം.

൨൭.''ഇമഞ്ചേ തേ പിതാ ഭദ്ദേ, സൂചിം ജഞ്ഞാ മയാ കതം;
തയാ ച മം നിമന്തേയ്യ, യഞ്ചത്ഥഞ്ഞം ഘരേ ധന''ന്തി.

തത്ഥ **സൂചി**ന്തി വിഭത്തിവിപല്ലാസോ കതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സൂചി നാമ പജാനതാ പണ്ഡിതേന പുരിസേന കമ്മാരഗാമസ്മിംയേവ വിക്കേതബ്ബാ. കിംകാരണാ? **ആചരിയാവ ജാനന്തി, കമ്മം സുകതദുക്കട**ന്തി, തസ്സ തസ്സ സിപ്പസ്സ ആചരിയാവ തസ്മിം തസ്മിം സിപ്പേ സുകതദുക്കടകമ്മം ജാനന്തി, സ്വാഹം കമ്മാരകമ്മം അജാനന്താനം ഗഹപതികാനം ഗാമം ഗന്ത്വാ

മമ സൂചിയാ സുകതദുക്കടഭാവം കഥം ജാനാപേസ്സാമി, ഇമസ്മിം പന ഗാമേ മമ ബലം ജാനാപേസ്സാമീതി. ഏവം ബോധിസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ അത്തനോ ബലം വണ്ണേസി.

തയാ ച മം നിമന്തേയ്യാതി ഭദ്ദേ സചേ തവ പിതാ ഇമം മയാ കതം സൂചിം "ഈദിസാ വാ ഏസാ, ഏവം വാ കതാ"തി ജാനേയ്യ, "ഇമം മേ ധീതരം തവ പാദപരിചാരികം ദമ്മി, ഗണ്ഹാഹി ന"ന്തി ഏവം തയാ ച മം നിമന്തേയ്യ. **യഞ്ചത്ഥഞ്ഞം ഘരേ ധന**ന്തി യഞ്ച അഞ്ഞം സവിഞ്ഞാണകം വാ അവിഞ്ഞാണകം വാ ഘരേ ധനം അത്ഥി, തേന മം നിമന്തേയ്യ. "യഞ്ചസ്സഞ്ഞ"ന്തിപി പാഠോ, യഞ്ച അസ്സ ഘരേ അഞ്ഞം ധനം അത്ഥീതി അത്ഥോ.

കമ്മാരജേട്ഠകോ സബ്ബം തേസം കഥം സുത്വാ "അമ്മാ"തി ധീതരം പക്കോസിത്വാ "കേന സദ്ധിം സല്ലപസീ"തി പുച്ഛി. താത, ഏകോ പുരിസോ സൂചിം വിക്കിണാതി, തേന സദ്ധിം സല്ലപേമീതി. "തേന ഹി പക്കോസാഹി ന"ന്തി. സാ ഗന്ത്വാ പക്കോസി. ബോധിസത്തോ ഗേഹം പവിസിത്വാ കമ്മാരജേട്ഠകം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം സോ "കതരഗാമവാസികോസീ"തി പുച്ഛി. "അഹം അസുകഗാമവാസികോമ്ഹി അസുകകമ്മാരസ്സ പുത്തോ"തി. "കസ്മാ ഇധാഗതോസീ"തി. "സൂചിവിക്കയത്ഥായാ"തി . "ആഹര, സൂചിം തേ പസ്സാമാ"തി . ബോധിസത്തോ അത്തനോ ഗുണം സബ്ബേസം മജ്ഝേ പകാസേതുകാമോ "നനു ഏകകാനം ഓലോകിതതോ സബ്ബേസം മജ്ഝേ ഓലോകേതും വരതര"ന്തി ആഹ. സോ "സാധു, താതാ"തി സബ്ബേ കമ്മാരേ സന്നിപാതാപേത്വാ തേഹി പരിവുതോ "ആഹര, താത, മയം പസ്സാമ തേ സൂചി"ന്തി ആഹ. "ആചരിയ, ഏകം അധികരണിഞ്ച ഉദകപൂരഞ്ച കംസഥാലം ആഹരാപേഥാ"തി. സോ ആഹരാപേസി. ബോധിസത്തോ ഓവട്ടികതോ സൂചിനാളികം നീഹരിത്വാ അദാസി. കമ്മാരജേട്ഠകോ തതോ സൂചിം നീഹരിത്വാ "താത, അയം സൂചീ"തി പുച്ഛി. "നായം സൂചി, കോസകോ ഏസോ"തി. സോ ഉപധാരേന്തോ നേവ അന്തം, ന കോടിം അദ്ദസ. ബോധിസത്തോ ആഹരാപേത്വാ നഖേന കോസകം അപനേത്വാ "അയം സൂചി, അയം കോസകോ"തി മഹാജനസ്സ ദസ്സേത്വാ സൂചിം ആചരിയസ്സ ഹത്ഥേ, കോസകം പാദമൂലേ ഠപേസി. പുന തേന "അയം മഞ്ഞേ സൂചീ"തി വുത്തോ "അയമ്പി സൂചികോസകോയേവാ"തി വത്വാ നഖേന പഹരന്തോ പടിപാടിയാ ഛ സൂചികോസകേ കമ്മാരജേട്ഠകസ്സ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ "അയം സൂചീ"തി തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. കമ്മാരസഹസ്സാനി അങ്ഗുലിയോ ഫോടേസും, ചേലുക്ഖേപാ പവത്തിംസു.

അഥ നം കമ്മാരജേട്ഠകോ "താത, ഇമായ സൂചിയാ കിം ബല"ന്തി പുച്ഛി. "ആചരിയ ബലവതാ പുരിസേന അധികരണിം ഉക്ഖിപാപേത്വാ അധികരണിയാ ഹേട്ഠാ ഉദകപാതിം ഠപാപേത്വാ അധികരണിയാ മജ്ഝേ ഇമം സൂചിം പഹരഥാ"തി. സോ തഥാ കാരേത്വാ അധികരണിയാ മജ്ഝേ സൂചിം അഗ്ഗേന പഹരി. സാ അധികരണിം വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഉദകപിട്ഠേ കേസഗ്ഗമത്തമ്പി ഉദ്ധം വാ അധോ വാ അഹുത്വാ തിരിയം പതിട്ഠാസി. സബ്ബേ കമ്മാരാ "അമ്ഹേഹി ഏത്തകം കാലം 'കമ്മാരാ നാമ ഏദിസാ ഹോന്തീ'തി സുതിവസേനപി ന സുതപുബ്ബ"ന്തി അങ്ഗുലിയോ ഫോടേത്വാ ചേലുക്ഖേപസഹസ്സം പവത്തയിംസു . കമ്മാരജേട്ഠകോ ധീതരം പക്കോസിത്വാ തസ്മിഞ്ഞേവ പരിസമജ്ഝേ "അയം കുമാരികാ തുയ്ഹമേവ

അനുച്ഛവികാ''തി ഉദകം പാതേത്വാ അദാസി. സോ അപരഭാഗേ കമ്മാരജേട്ഠകസ്സ അച്ചയേന തസ്മിം ഗാമേ കമ്മാരജേട്ഠകോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കമ്മാരജേട്ഠകസ്സ ധീതാ രാഹുലമാതാ അഹോസി, പണ്ഡിതകമ്മാരപുത്തോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

സുചിജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൮൮] ൩. തുണ്ഡിലജാതകവണ്ണനാ

നവഛന്നകേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മരണഭീരുകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിവാസീ കുലപുത്തോ ബുദ്ധസാസനേ പബ്ബജിത്വാ മരണഭീരുകോ അഹോസി, അപ്പമത്തകമ്പി സാഖാചലനം ദണ്ഡകപതനം സകുണചതുപ്പദസദ്ദം വാ അഞ്ഞം വാ തഥാരൂപം സുത്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ ഹുത്വാ കുച്ഛിയം വിദ്ധസസോ വിയ കമ്പന്തോ വിചരി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, അസുകോ കിര ഭിക്ഖു മരണഭീരുകോ അപ്പമത്തകമ്പി സദ്ദം സുത്വാ വികമ്പമാനോ പലായതി, ഇമേസഞ്ച സത്താനം മരണമേവ ധുവം, ജീവിതം അദ്ധുവം, നനു തദേവ യോനിസോ മനസി കാതബ്ബ''ന്തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു മരണഭീരുകോ''തി വത്വാ ''ആമ, ഭന്തേ''തി തേന പടിഞ്ഞാതോ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മരണഭീരുകോയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സൂകരിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സൂകരീ പരിണതഗബ്ഭാ ദ്വേ പുത്തേ വിജായി. സാ ഏകദിവസം തേ ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ആവാടേ നിപജ്ജി. അഥേകാ ബാരാണസിദ്വാരഗാമവാസിനീ മഹല്ലികാ കപ്പാസഖേത്തതോ പച്ഛിപുണ്ണം കപ്പാസം ആദായ യട്ഠിയാ ഭൂമിം ആകോടേന്തീ ആഗച്ഛി. സൂകരീ തം സദ്ദം സുത്വാ മരണഭയേന പുത്തകേ ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി. മഹല്ലികാ സൂകരപോതകേ ദിസ്വാ പുത്തസഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ പച്ഛിയം പക്ഖിപിത്വാ ഘരം നേത്വാ ജേട്ഠകസ്സ മഹാതുണ്ഡിലോ, കനിട്ഠസ്സ ചൂളതുണ്ഡിലോതി നാമം കരിത്വാ തേ പുത്തകേ വിയ പോസേസി. തേ അപരഭാഗേ വഡ്ഢിത്വാ ഥൂലസരീരാ അഹേസും. മഹല്ലികാ ''ഇമേ നോ മൂലേന ദേഹീ''തി വുച്ചമാനാപി ''പുത്താ മേ''തി വത്വാ കസ്സചി ന ദേതി. അഥേകസ്മിം ഛണകാലേ ധുത്താ സുരം പിവന്താ മംസേ ഖീണേ ''കുതോ നു ഖോ മംസം ലഭിസ്സാമാ''തി വീമംസന്താ മഹല്ലികായ ഗേഹേ സൂകരാനം അത്ഥിഭാവം ഞത്വാ മൂലം ഗഹേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ''അമ്മ, മൂലം ഗഹേത്വാ ഏകം നോ സൂകരം ദേഹീ''തി ആഹംസു. സാ ''അലം, താതാ, പുത്താ മേ ഏതേ, പുത്തം നാമ മംസം ഖാദനത്ഥായ കിണന്താനം ദദന്താ നാമ നത്ഥീ''തി പടിക്ഖിപി. ധുത്താ ''അമ്മ, മനുസ്സാനം സൂകരാ നാമ പുത്താ ന ഹോന്തി, ദേഹി നോ''തി പുനപ്പുനം യാചന്താപി അലഭിത്വാ മഹല്ലികം സുരം പായേത്വാ മത്തകാലേ ''അമ്മ, സൂകരേഹി കിം കരിസ്സസി, മൂലം ഗഹേത്വാ പരിബ്ബയം കരോഹീ''തി തസ്സാ ഹത്ഥേ കഹാപണേ ഠപയിംസു.

സാ കഹാപണേ ഗഹേത്വാ ''താതാ, മഹാതുണ്ഡിലം ദാതും ന സക്കോമി. ചൂളതുണ്ഡിലം പന ഗണ്ഹഥാ''തി ആഹ. ''കഹം സോ''തി? ''അയം എതസ്മിം ഗച്ഛേതി, സദ്ദമസ്സ ദേഹീ''തി. ''ആഹാരം ന പസ്സാമീ''തി. ധുത്താ മൂലേന ഏകം ഭത്തപാതിം ആഹരാപേസും. മഹല്ലികാ തം ഗഹേത്വാ ദ്വാരേ ഠപിതം സൂകരദോണിം പൂരേത്വാ ദോണിസമീപേ അട്ഠാസി. തിംസമത്താപി ധുത്താ പാസഹത്ഥാ തത്ഥേവ അട്ഠംസു. മഹല്ലികാ ''താത, ചൂളതുണ്ഡില, ഏഹീ''തി തസ്സ സദ്ദമകാസി. തം സുത്വാ മഹാതുണ്ഡിലോ ''ഏത്തകം കാലം മമ മാതരാ ചൂളതുണ്ഡിലസ്സ സദ്ദോ ന ദിന്നപുബ്ബോ, മംയേവ പഠമം സദ്ദായതി, അവസ്സം അജ്ജ അമ്ഹാകം ഭയം ഉപ്പന്നം ഭവിസ്സതീ''തി അഞ്ഞാസി. സോ കനിട്ഠം ആമന്തേസി ''താത, മമ മാതാ തം പക്കോസതി, ഗച്ഛ താവ ജാനാഹീ''തി. സോ ഗച്ഛാ നിക്ഖമിത്വാ ഭത്തദോണിസമീപേ തേസം ഠിതഭാവം ദിസ്വാ ''അജ്ജ മേ മരണം ഉപ്പന്ന''ന്തി മരണഭയതജ്ജിതോ നിവത്തിത്വാ കമ്പമാനോ ഭാതു സന്തികം ആഗന്ത്വാ ഥമ്ഭിതും നാസക്ഖി, കമ്പമാനോ പരിബ്ഭമി. മഹാതുണ്ഡിലോ തം ദിസ്വാ ''താത, ത്വം അജ്ജ പന പവേധസി പരിബ്ഭമസി, പവിസനട്ഠാനം ഓലോകേസി, കിം നാമേതം കരോസീ''തി പുച്ഛി. സോ അത്തനാ ദിട്ഠകാരണം കഥേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൫൯. ''നവഛന്നകേദാനി ദിയ്യതി, പുണ്ണായം ദോണി സുവാമിനീ ഠിതാ;
ബഹുകേ ജനേ പാസപാണികേ, നോ ച ഖോ മേ പടിഭാതി
ഭുഞ്ജിതു''ന്തി.

തത്ഥ **നവഛന്നകേദാനി ദിയ്യതീ**തി ഭാതിക, പുബ്ബേ അമ്ഹാകം കുണ്ഡകയാഗു വാ ഥാമഭത്തം വാ ദിയ്യതി, അജ്ജ പന നവഛന്നകം നവാകാരം ദാനം ദിയ്യതി. **പുണ്ണായം ദോണീ**തി അയം അമ്ഹാകം ഭത്തദോണി സുദ്ധഭത്തസ്സ പുണ്ണാ. **സുവാമിനീ ഠിതാ**തി അയ്യാപി നോ തസ്സാ സന്തികേ ഠിതാ. **ബഹുകേ ജനേ**തി ന കേവലഞ്ച അയ്യാവ, അഞ്ഞോപി ബഹുകോ ജനോ പാസപാണികോ ഠിതോ. **നോ ച ഖോ മേ പടിഭാതീ**തി അയം ഏവം ഏതേസം ഠിതഭാവോപി ഇദം ഭത്തം ഭുഞ്ജിതുമ്പി മയ്ഹം ന പടിഭാതി, ന രുച്ചതീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ''താത ചൂളതുണ്ഡില, മമ കിര മാതാ ഏത്ഥേവ സൂകരേ പോസേന്തീ നാമ യദത്ഥം പോസേതി, സ്വാസ്സാ അത്ഥോ അജ്ജ മത്ഥകം പത്തോ, ത്വം മാ ചിന്തയീ''തി വത്വാ മധുരേന സരേന ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൬൦. ''തസസി ഭമസി ലേണമിച്ഛസി, അത്താണോസി കുഹിം ഗമിസ്സസി;
അപ്പോസ്സുക്കോ ഭുഞ്ജ തുണ്ഡില, മംസത്ഥായ ഹി പോസിതാമ്ഹസേ.

൧൬൧. ''ഓഗഹ രഹദം അകദ്ദമം, സബ്ബം സേദമലം പവാഹയ;
ഗണ്ഹാഹി നവം വിലേപനം, യസ്സ ഗന്ധോ ന കദാചി ഛിജ്ജതീ''തി.

തത്ഥ **തസസി ഭമസീ**തി മരണഭയേന ഉത്തസസി, തേനേവ കിലമന്തോ ഭമസി. **ലേണമിച്ഛസീ**തി പതിട്ഠം ഓലോകേസി. **അത്താണോസീ**തി താത, പുബ്ബേ അമ്ഹാകം മാതാ പടിസരണം അഹോസി, സാ അജ്ജ പന നിരപേക്ഖാ അമ്ഹേ ഛഡ്ഡേസി, ഇദാനി കുഹിം ഗമിസ്സസി. **ഓഗഹാ**തി ഓഗാഹ, അയമേവ വാ പാഠോ. **പവാഹയാ**തി പവാഹേഹി, ഹാരേഹീതി അത്ഥോ. **ന ഛിജ്ജതീ**തി ന നസ്സതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, സചേ മരണതോ

തസസി, അകദ്ദമം പോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ തവ സരീരേ സബ്ബം സേദഞ്ച മലഞ്ച പവാഹേത്വാ സുരഭിഗന്ധവിലേപനം വിലിമ്പാതി.

തസ്സ ദസ പാരമിയോ ആവജ്ജേത്വാ മേത്താപാരമിം പുരേചാരികം കത്വാ പഠമം പദം ഉദാഹരന്തസ്സേവ സദ്ദോ സകലം ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ഗതോ. സുതസുതക്ഖണേയേവ രാജഉപരാജാദയോ ആദിം കത്വാ ബാരാണസിവാസിനോ ആഗമംസു. അനാഗതാപി ഗേഹേ ഠിതാവ സുണിംസു. രാജപുരിസാ ഗച്ഛേ ഛിന്ദിത്വാ ഭൂമിം സമം കത്വാ വാലുകം ഓകിരിംസു. ധുത്താനം സുരാമദോ ഛിജ്ജി. പാസേ ഛഡ്ഡേത്വാ ധമ്മം സുണമാനാ അട്ഠംസു. മഹല്ലികായപി സുരാമദോ ഛിജ്ജി. മഹാസത്തോ മഹാജനമജ്ഝേ ചൂളതുണ്ഡിലസ്സ ധമ്മദേസനം ആരഭി. തം സുത്വാ ചൂളതുണ്ഡിലോ "മയ്ഹം ഭാതാ ഏവം വദേതി, അമ്ഹാകഞ്ച വംസേ പോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ നഹാനം, സരീരതോ സേദമലപവാഹനം, പുരാണവിലേപനം ഹാരേത്വാ നവവിലേപനഗഹണഞ്ച കിസ്മിഞ്ചി കാലേ നത്ഥി, കിം നു ഖോ സന്ധായ ഭാതാ മം ഏവ മാഹാ"തി പുച്ഛന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൯൧. "കതമോ രഹദോ അകദ്ദമോ, കിംസു സേദമലന്തി വുച്ചതി;
കതമഞ്ച നവം വിലേപനം, യസ്സ ഗന്ധോ ന കദാചി ഛിജ്ജതീ"തി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "തേന ഹി കനിട്ഠ ഓഹിതസോതോ സുണാഹീ"തി ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൨. "ധമ്മോ രഹദോ അകദ്ദമോ, പാപം സേദമലന്തി വുച്ചതി;
സീലഞ്ച നവം വിലേപനം, തസ്സ ഗന്ധോ ന കദാചി ഛിജ്ജതി.

൯൩. "നന്ദന്തി സരീരഘാതിനോ, ന ച നന്ദന്തി സരീരധാരിനോ;
പുണ്ണായ ച പുണ്ണമാസിയാ, രമമാനാവ ജഹന്തി ജീവിത"ന്തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി പഞ്ചസീലഅട്ഠസീലദസസീലാനി തീണി സുചരിതാനി സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മാ അമതമഹാനിബ്ബാനന്തി സബ്ബോപേസ ധമ്മോ നാമ. **അകദ്ദമോ**തി രാഗദോസമോഹമാനദിട്ഠികിലേസകദ്ദമാനം അഭാവേന അകദ്ദമോ. ഇമിനാ സേസധമ്മതോ വിനിവത്തേത്വാ നിബ്ബാനമേവ ദസ്സേതി. "യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സങ്ഖതാ വാ അസങ്ഖതാ വാ, വിരാഗോ തേസം ധമ്മാനം അഗ്ഗമക്ഖായതി, യദിദം മദനിമ്മദനോ പിപാസവിനയോ ആലയസമുഗ്ഘാതോ വട്ടുപച്ഛേദോ തണ്ഹക്ഖയോ വിരാഗോ നിരോധോ നിബ്ബാന"ന്തി (അം॰ നി॰ ൪.൩൪; ഇതിവു॰ ൯൦) ഹി വുത്തം, തദേവ ദസ്സേന്തോ, താത ചൂളതുണ്ഡില, അഹം നിബ്ബാനതളാകം "രഹദോ"തി കഥേമി. ജാതിജരാബ്യാധിമരണാദീനി ഹി തത്ഥ നത്ഥി, സചേ മരണതോ മുഞ്ചിതുകാമോ, നിബ്ബാനഗാമിനിം പടിപദം ഗണ്ഹാതി. ഉപനിസ്സയപച്ചയവസേന കിര ബോധിസത്തോ ഏവം കഥേസി.

പാപം സേദമലന്തി താത ചൂളതുണ്ഡില, പാപം സേദമലസദിസത്താ "സേദമല"ന്തി പോരാണകപണ്ഡിതേഹി കഥിതം. തം പനേതം ഏകവിധേന പാപം യദിദം മനോപദോസോ, ദുവിധേന പാപം പാപകഞ്ച സീലം, പാപികാ ച ദിട്ഠി, തിവിധേന പാപം തീണി ദുച്ചരിതാനി, ചതുബ്ബിധേന പാപം ചത്താരി അഗതിഗമനാനി, പഞ്ചവിധേന പാപം പഞ്ച ചേതോഖിലാ,

ഛബ്ബിധേന പാപം ഛ അഗാരവാ, സത്തവിധേന പാപം സത്ത അസദ്ധമ്മാ, അട്ഠവിധേന പാപം അട്ഠ മിച്ഛത്താ, നവവിധേന പാപം നവ ആഘാതവത്ഥൂനി, ദസവിധേന പാപം ദസ അകുസലകമ്മപഥാ, ബഹുവിധേന പാപം രാഗോ ദോസോ മോഹോതി ഏകകദുകതികാദിവസേന വിഭത്താ അകുസലാ ധമ്മാ, ഇതി സബ്ബമ്പേതം പാപം ''സരീരനിസ്സിതസേദമലസദിസ''ന്തി പണ്ഡിതേഹി കഥിതം.

സീലന്തി പഞ്ചസീലം ദസസീലം ചതുപാരിസുദ്ധിസീലം. ''ഇദം, താത, സീലം ചതുജ്ജാതിഗന്ധവിലേപനസദിസ''ന്തി വദതി. **തസ്സാതി** തസ്സ സീലസ്സ ഗന്ധോ തീസു വയേസു കദാചി ന ഛിജ്ജതി, സകലലോകം പത്ഥരിത്വാ ഗച്ഛതി.

''ന പുപ്ഫഗന്ധോ പടിവാതമേതി, ന ചന്ദനം തഗ്ഗരമല്ലികാ വാ;
സതഞ്ച ഗന്ധോ പടിവാതമേതി, സബ്ബാ ദിസാ സപ്പുരിസോ പവായതി.

''ചന്ദനം തഗരം വാപി, ഉപ്പലം അഥ വസ്സികീ;
ഏതേസം ഗന്ധജാതാനം, സീലഗന്ധോ അനുത്തരോ.

''അപ്പമത്തോ അയം ഗന്ധോ, യ്വായം തഗരചന്ദനം;
യോ ച സീലവതം ഗന്ധോ, വാതി ദേവേസു ഉത്തമോ''തി. (ധ॰ പ॰ ൫൪-൫൬);

നന്ദന്തി സരീരഘാതിനോതി താത ചൂളതുണ്ഡില, ഇമേ അഞ്ഞാണമനുസ്സാ ''മധുരമംസം ഖാദിസ്സാമ, പുത്തദാരമ്പി ഖാദാപേസ്സാമാ''തി പാണാതിപാതം കരോന്താ നന്ദന്തി തുസ്സന്തി, പാണാതിപാതോ ആസേവിതോ ഭാവിതോ ബഹുലീകതോ നിരയസംവത്തനികോ ഹോതി, തിരച്ഛാനയോനി...പേ॰... പേത്തിവിസയസംവത്തനികോ ഹോതി, യോ സബ്ബലഹുകോ പാണാതിപാതസ്സ വിപാകോ, സോ മനുസ്സഭൂതസ്സ അപ്പായുകസംവത്തനികോ ഹോതീതി ഇമം പാണാതിപാതേ ആദീനവം ന ജാനന്തി. അജാനന്താ -

''മധുവാ മഞ്ഞതി ബാലോ, യാവ പാപം ന പച്ചതി;
യദാ ച പച്ചതി പാപം, ബാലോ ദുക്ഖം നിഗച്ഛതീ''തി. (ധ॰ പ॰ ൬൯) -

മധുരസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ -

''ചരന്തി ബാലാ ദുമ്മേധാ, അമിത്തേനേവ അത്തനാ;
കരോന്താ പാപകം കമ്മം, യം ഹോതി കടുകപ്ഫല''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൬൬) -

ഏത്തകമ്പി ന ജാനന്തി.

''ന തം കമ്മം കതം സാധു, യം കത്വാ അനുതപ്പതി;
യസ്സ അസ്സുമുഖോ രോദം, വിപാകം പടിസേവതീ''തി. (ധ॰ പ॰ ൬൭);

ന ച നന്ദന്തി സരീരധാരിനോതി താത ചൂളതുണ്ഡില, യേ പനേതേ സരീരധാരിനോ സത്താ, തേ അത്തനോ മരണേ ആഗച്ഛന്തേ ഠപേത്വാ സീഹമിഗരാജഹത്ഥാജാനീയഅസ്സാജാനീയഖീണാസവേ അവസേസാ ബോധിസത്തം ആദിം കത്വാ അഭായന്താ നാമ നത്ഥി.

‘‘സബ്ബേ തസന്തി ദണ്ഡസ്സ, സബ്ബേ ഭായന്തി മച്ചുനോ;
അത്താനം ഉപമം കത്വാ, ന ഹനേയ്യ ന ഘാതയേ’’തി. (ധം॰ പം॰ ൧൨൯);

പുണ്ണായാതി ഗുണപുണ്ണായ. **പുണ്ണമാസിയാ**തി പുണ്ണചന്ദയുത്തായ, മാസം വാ പൂരേത്വാ ഠിതായ. തദാ കിര പുണ്ണമാസീ ഉപോസഥദിവസോ ഹോതി. **രമമാനാവ ജഹന്തി ജീവിത**ന്തി താത ചൂളതുണ്ഡില, മാ സോചി മാ പരിദേവി, മരണസ്സ നാമ തേ ഭായന്തി, യേസം അബ്ഭന്തരേ സീലാദിഗുണാ നത്ഥി. മയം പന സീലാചാരസമ്പന്നാ പുഞ്ഞവന്തോ, തസ്മാ അമ്ഹാദിസാ സത്താ രമമാനാവ ജഹന്തി ജീവിതന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ മധുരേന സരേന ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനകായാ അങ്ഗുലിയോ ഫോടേസും, ചേലുക്ഖേപാ ച പവത്തിംസു, സാധുകാരസദ്ദപുണ്ണം അന്തലിക്ഖം അഹോസി. ബാരാണസിരാജാ ബോധിസത്തം രജ്ജേന പൂജേത്വാ മഹല്ലികായ യസം ദത്വാ ഉഭോപി തേ ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ഗന്ധാദീഹി വിലിമ്പാപേത്വാ ഗീവാസു മണിരതനാനി പിളന്ധാപേത്വാ ഘരം നേത്വാ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന പടിജഗ്ഗി. ബോധിസത്തോ രഞ്ഞോ പഞ്ച സീലാനി അദാസി. സബ്ബേ ബാരാണസിവാസിനോ ച കാസിരട്ഠവാസിനോ ച പഞ്ച സീലാനി രക്ഖിംസു. മഹാസത്തോ നേസം പക്ഖദിവസേസു ധമ്മം ദേസേസി, വിനിച്ഛയേ നിസീദിത്വാ അഡ്ഡേ തീരേസി. തസ്മിം ധരമാനേ കൂടഡ്ഡകാരകാ നാമ നാഹേസും. അപരഭാഗേ രാജാ കാലമകാസി. മഹാസത്തോ തസ്സ സരീരപരിഹാരം കാരേത്വാ വിനിച്ഛയേ പോത്ഥകേ ലിഖാപേത്വാ ‘‘ഇമം പോത്ഥകം ഓലോകേത്വാ അഡ്ഡം തീരേയ്യാഥാ’’തി വത്വാ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ അപ്പമാദേന ഓവാദം ദത്വാ സബ്ബേസം രോദന്താനം പരിദേവന്താനഞ്ഞേവ സദ്ധിം ചൂളതുണ്ഡിലേന അരഞ്ഞം പാവിസി. തദാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദോ സട്ഠി വസ്സസഹസ്സാനി പവത്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ മരണഭീരുകോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ചൂളതുണ്ഡിലോ മരണഭീരുകോ ഭിക്ഖു, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, മഹാതുണ്ഡിലോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

തുണ്ഡിലജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൮൯] ൪. സുവണ്ണകക്കടകജാതകവണ്ണനാ

സിങ്ഗീമിഗോതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ അത്തനോ അത്ഥായ ജീവിതപരിച്ചാഗം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു യാവ ധനുഗ്ഗഹപയോജനാ **ഖണ്ഡഹാലജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൯൮൨ ആദയോ) ധനപാലവിസ്സജ്ജനം **ചൂളഹംസമഹാഹംസജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൫.൧൩൩ ആദയോ) കഥിതം. തദാ ഹി ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികആനന്ദത്ഥേരോ സേക്ഖപടിസമ്ഭിദാപ്പത്തോ ഹുത്വാ ധനപാലകേ ആഗച്ഛന്തേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ജീവിതം പരിച്ചജീ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി

പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ആനന്ദോ മയ്ഹം ജീവിതം പരിച്ചജിയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ രാജഗഹസ്സ പുബ്ബപസ്സേ സാലിന്ദിയോ നാമ ബ്രാഹ്മണഗാമോ ഹോതി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്മിം ഗാമേ കസ്സകബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ തസ്സ ഗാമസ്സ പുബ്ബുത്തരായ ദിസായ ഏകസ്മിം ഗാമഖേത്തേ കരീസസഹസ്സമത്തം കസിം കാരേസി. സോ ഏകദിവസം മനുസ്സേഹി സദ്ധിം ഖേത്തം ഗന്ത്വാ കമ്മകാരേ “കസഥാ”തി ആണാപേത്വാ മുഖധോവനത്ഥായ ഖേത്തകോടിയം മഹന്തം സോബ്ഭം ഉപസങ്കമി. തസ്മിം ഖോ പന സോബ്ഭേ ഏകോ സുവണ്ണവണ്ണോ കക്കടകോ പടിവസതി അഭിരൂപോ പാസാദികോ. ബോധിസത്തോ ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ തം സോബ്ഭം ഓതരി. തസ്സ മുഖധോവനകാലേ കക്കടകോ സന്തികം ആഗമാസി. അഥ നം സോ ഉക്ഖിപിത്വാ അത്തനോ ഉത്തരിസാടകന്തരേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഗഹേത്വാ ഖേത്തേ കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ ഗച്ഛന്തോ തത്ഥേവ നം സോബ്ഭേ പക്ഖിപിത്വാ ഗേഹം അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ ഖേത്തം ആഗച്ഛന്തോ പഠമം തം സോബ്ഭം ഗന്ത്വാ കക്കടകം ഉക്ഖിപിത്വാ ഉത്തരിസാടകന്തരേ നിപജ്ജാപേത്വാ പച്ഛാ കമ്മന്തം വിചാരേസി. ഇതി തേസം അഞ്ഞമഞ്ഞം വിസ്സാസോ ദള്ഹോ അഹോസി.

ബോധിസത്തോ നിബദ്ധം ഖേത്തം ആഗച്ഛതി, അക്ഖീസു ച പനസ്സ പഞ്ച പസാദാ തീണി മണ്ഡലാനി വിസുദ്ധാനി ഹുത്വാ പഞ്ഞായന്തി. അഥസ്സ ഖേത്തകോടിയം ഏകസ്മിം താലേ കാകകുലാവകേ കാകീ അക്ഖീനി ദിസ്വാ ഖാദിതുകാമാ ഹുത്വാ കാകം ആഹ - “സാമി, ദോഹളോ മേ ഉപ്പന്നോ”തി. “കിം ദോഹളോ നാമാ”തി? “ഏതസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അക്ഖീനി ഖാദിതുകാമാമ്ഹീ”തി. “ദുദ്ദോഹളോ തേ ഉപ്പന്നോ, കോ ഏതാനി ആഹരിതും സക്ഖിസ്സതീ”തി. “ത്വം ന സക്കോസീ”തി അഹമ്പേതം ജാനാമി, യോ പനേസ താലസ്സ അവിദൂരേ വമ്മികോ, ഏത്ഥ കണ്ഹസപ്പോ വസതി. “തം ഉപട്ഠഹ, സോ ഏതം ഡംസിത്വാ മാരേസ്സതി, അഥസ്സ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ത്വം ആഹരിസ്സസീ”തി . സോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തതോ പട്ഠായ കണ്ഹസപ്പം ഉപട്ഠഹി. ബോധിസത്തേനപി വാപിതസസ്സാനം ഗബ്ഭഗ്ഗഹണകാലേ കക്കടകോ മഹാ അഹോസി. അഥേകദിവസം സപ്പോ കാകമാഹ “സമ്മ, ത്വം നിബദ്ധം മം ഉപട്ഠഹസി, കിം തേ കരോമീ”തി. “സാമി, തുമ്ഹാകം ദാസിയാ ഏതസ്സ ഖേത്തസാമികസ്സ അക്ഖീസു ദോഹളോ ഉപ്പജ്ജി, സ്വാഹം തുമ്ഹാകം ആനുഭാവേന തസ്സ അക്ഖീനി ലഭിസ്സാമീതി തുമ്ഹേ ഉപട്ഠഹാമീ”തി. സപ്പോ “ഹോതു, നയിദം ഗരുകം, ലഭിസ്സസീ”തി തം അസ്സാസേത്വാ പുന ദിവസേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആഗമനമഗ്ഗേ കേദാരമരിയാദം നിസ്സായ തിണേഹി പടിച്ഛന്നോ ഹുത്വാ തസ്സാഗമനം ഓലോകേന്തോ നിപജ്ജി.

ബോധിസത്തോ ആഗച്ഛന്തോ പഠമം സോബ്ഭം ഓതരിത്വാ മുഖം ധോവിത്വാ സിനേഹം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സുവണ്ണകക്കടകം ആലിങ്ഗേത്വാ ഉത്തരിസാടകന്തരേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഖേത്തം പാവിസി. സപ്പോ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാവ വേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ പിണ്ഡികമംസേ ഡംസിത്വാ തത്ഥേവ പാതേത്വാ വമ്മികം സന്ധായ പലായി. ബോധിസത്തസ്സ പതനഞ്ച കക്കടകസ്സ സാടകന്തരതോ ലങ്ഘനഞ്ച കാകസ്സ ആഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഉരേ നിലീയനഞ്ച അപച്ഛാഅപുരിമം അഹോസി. കാകോ നിലീയിത്വാ അക്ഖീനി തുണ്ഡേന പഹരി. കക്കടകോ “ഇമം കാകം നിസ്സായ മമ സഹായസ്സ ഭയം

ഉപ്പന്നം, ഏതസ്മിം ഗഹിതേ സപ്പോ ആഗച്ഛിസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ അഞ്ഞാസേന ഗണ്ഹന്തോ വിയ കാകം ഗീവായം അളേന ദള്ഹം ഗഹേത്വാ കിലമേത്വാ ഥോകം സിഥിലമകാസി. കാകോ “കിസ്സ മം സമ്മ, ഛഡ്ഡേത്വാ പലായസി, ഏസ മം കക്കടകോ ഭിയ്യോ വിഹേഠേതി, യാവ ന മരാമി, താവ ഏഹീ”തി സപ്പം പക്കോസന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൮. “സിങ്ഗീമിഗോ ആയതചക്ഖുനേത്തോ, അട്ഠിത്തചോ വാരിസയോ അലോമോ;
തേനാഭിഭൂതോ കപണം രുദാമി, ഹരേ സഖാ കിസ്സ നു മം ജഹാസീ”തി.

തത്ഥ **സിങ്ഗീമിഗോ**തി സിങ്ഗീസുവണ്ണവണ്ണതായ വാ അളസങ്ഖാതാനം വാ സിങ്ഗാനം അത്ഥിതായ കക്കടകോ വുത്തോ. **ആയതചക്ഖുനേത്തോ**തി ദീഘേഹി ചക്ഖുസങ്ഖാതേഹി നേത്തേഹി സമന്നാഗതോ. അട്ഠിമേവ തചോ അസ്സാതി **അട്ഠിത്തചോ. ഹരേ സഖാ**തി ആലപനമേതം, അമ്ഭോ സഹായാതി അത്ഥോ.

സപ്പോ തം സുത്വാ മഹന്തം ഫണം കത്വാ കാകം അസ്സാസേന്തോ അഗമാസി. സത്ഥാ ഇമമത്ഥം ദീപേന്തോ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൯. “സോ പസ്സസന്തോ മഹതാ ഫണേന, ഭുജങ്ഗമോ കക്കടമജ്ഝപത്തോ;
സഖാ സഖാരം പരിതായമാനോ, ഭുജങ്ഗമം കക്കടകോ ഗഹേസീ”തി.

തത്ഥ **കക്കടമജ്ഝപത്തോ**തി കക്കടകം സമ്പത്തോ. **സഖാ സഖാര**ന്തി സഹായോ സഹായം. “സകം സഖാര”ന്തിപി പാഠോ, അത്തനോ സഹായന്തി അത്ഥോ. **പരിതായമാനോ**തി രക്ഖമാനോ. **ഗഹേസീ**തി ദുതിയേന അളേന ഗീവായം ദള്ഹം ഗഹേസി.

അഥ നം കിലമേത്വാ ഥോകം സിഥിലമകാസി. അഥ സപ്പോ “കക്കടകാ നാമ നേവ കാകമംസം ഖാദന്തി, ന സപ്പമംസം, അഥ കേന നു ഖോ കാരണേന അയം അമ്ഹേ ഗണ്ഹീ”തി ചിന്തേത്വാ തം പുച്ഛന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. “ന വായസം നോ പന കണ്ഹസപ്പം, ഘാസത്ഥികോ കക്കടകോ അദേയ്യ;
പുച്ഛാമി തം ആയതചക്ഖുനേത്ത, അഥ കിസ്സ ഹേതുമ്ഹ ഉഭോ ഗഹീതാ”തി.

തത്ഥ **ഘാസത്ഥികോ**തി ആഹാരത്ഥികോ ഹുത്വാ. **അദേയ്യാ**തിആദിയേയ്യ, ന-കാരേന യോജേത്വാ ന ഗണ്ഹീതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ കക്കടകോ ഗഹണകാരണം കഥേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൧. “അയം പുരിസോ മമ അത്ഥകാമോ, യോ മം ഗഹേത്വാന ദകായ നേതി;
തസ്മിം മതേ ദുക്ഖമനപ്പകം മേ, അഹഞ്ച ഏസോ ച ഉഭോ ന ഹോമ.

൧൦൨. “മമഞ്ച ദിസ്വാന പവദ്ധകായം, സബ്ബോ ജനോ ഹിംസിതുമേവ മിച്ഛേ;

സാദുഞ്ച ഥൂലഞ്ച മുദുഞ്ച മംസം, കാകാപി മം ദിസ്വ
വിഹേഠയേയ്യു''ന്തി.

തത്ഥ **അയ**ന്തി ബോധിസത്തം നിദ്ദിസതി. **അത്ഥകാമോ**തി ഹിതകാമോ. **ദകായ നേതീ**തി യോ മം സമ്പിയായമാനോ ഉത്തരിസാടകേന ഗഹേത്വാന ഉദകായ നേതി, അത്തനോ വസനകസോബ്ഭം പാപേതി. **തസ്മിം മതേ**തി സചേ സോ ഇമസ്മിം ഠാനേ മരിസ്സതി, ഏതസ്മിം മതേ മമ കായികം ചേതസികം മഹന്തം ദുക്ഖം ഭവിസ്സതീതി ദീപേതി. **ഉഭോ ന ഹോമാ**തി ദ്വേപി ജനാ ന ഭവിസ്സാമ. **മമഞ്ച ദിസ്വാനാ**തി ഗാഥായ അയമത്ഥോ - ഇദഞ്ച അപരം കാരണം, ഇമസ്മിം മതേ അനാഥം നിപ്പച്ചയം മം പവഡ്ഢിതകായം ദിസ്വാ സബ്ബോ ജനോ ''ഇമസ്സ കക്കടകസ്സ സാദുഞ്ച ഥൂലഞ്ച മുദുഞ്ച മംസ''ന്തി മം മാരേതും ഇച്ഛേയ്യ, ന കേവലഞ്ച ജനോ മനുസ്സോ, തിരച്ഛാനഭൂതാ കാകാപി മം ദിസ്വാ വിഹേഠയേയ്യും വിഹേസേയ്യും മാരേയ്യും.

തം സുത്വാ സപ്പോ ചിന്തേസി ''ഏകേനുപായേന ഇമം വഞ്ചേത്വാ കാകഞ്ച അത്താനഞ്ച മോചേസ്സാമീ''തി. അഥ നം വഞ്ചേതുകാമോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൯൯. ''സചേതസ്സ ഹേതുമ്ഹ ഉഭോ ഗഹീതാ, ഉട്ഠാതു പോസോ
വിസമാവമാമി;
മമഞ്ച കാകഞ്ച പമുഞ്ച ഖിപ്പം, പുരേ വിസം ഗാള്ഹമുപേതി മച്ച''ന്തി.

തത്ഥ **സചേതസ്സ ഹേതൂ**തി സചേ ഏതസ്സ കാരണാ. **ഉട്ഠാതൂ**തി നിബ്ബിസോ ഹോതു. **വിസമാവമാമീ**തി അഹമസ്സ വിസം ആകഡ്ഢാമി, നിബ്ബിസം നം കരോമി. **പുരേ വിസം ഗാള്ഹമുപേതി മച്ച**ന്തി ഇമഞ്ഹി മച്ചം മയാ അനാവമിയമാനം വിസം ഗാള്ഹം ബലവം ഹുത്വാ ഉപഗച്ഛേയ്യ, തം യാവ ന ഉപഗച്ഛതി, താവദേവ അമ്ഹേ ദ്വേപി ജനേ ഖിപ്പം മുഞ്ചാതി.

തം സുത്വാ കക്കടകോ ചിന്തേസി ''അയം ഏകേനുപായേന മം ദ്വേപി ജനേ വിസ്സജ്ജാപേത്വാ പലായിതുകാമോ, മയ്ഹം ഉപായകോസല്ലം ന ജാനാതി, അഹം ദാനി യഥാ സപ്പോ സഞ്ചരിതും സക്കോതി, ഏവം അളം സിഥിലം കരിസ്സാമി, കാകം പന നേവ വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ''തി ഏവം ചിന്തേത്വാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൦. ''സപ്പം പമോക്ഖാമി ന താവ കാകം, പടിബന്ധകോ ഹോഹിതി താവ
കാകോ;
പുരിസഞ്ച ദിസ്വാന സുഖിം അരോഗം, കാകം പമോക്ഖാമി യഥേവ
സപ്പ''ന്തി.

തത്ഥ **പടിബന്ധകോ**തി പാടിഭോഗോ. **യഥേവ സപ്പ**ന്തി യഥാ ഭവന്തം സപ്പം മുഞ്ചാമി, തഥാ കാകം പമോക്ഖാമി, കേവലം ത്വം ഇമസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സരീരതോ സീഘം വിസം ആവമാഹീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തസ്സ സുഖസഞ്ചാരണത്ഥം അളം സിഥിലമകാസി. സപ്പോ വിസം ആവമിത്വാ മഹാസത്തസ്സ സരീരം നിബ്ബിസം അകാസി. സോ നിദ്ദുക്ഖോ ഉട്ഠായ പകതിവണ്ണേനേവ അട്ഠാസി. കക്കടകോ ''സചേ ഇമേ ദ്വേപി ജനാ അരോഗാ ഭവിസ്സന്തി, മയ്ഹം സഹായസ്സ വഡ്ഢി നാമ ന ഭവിസ്സതി, വിനാസേസ്സാമി നേ''തി ചിന്തേത്വാ കത്തരികായ ഉപ്പലമകുളം വിയ

അളേഹി ഉഭിന്നമ്പി സീസം കപ്പേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. കാകീപി തമ്ഹാ ഠാനാ പലായി. ബോധിസത്തോ സപ്പസ്സ സരീരം ദണ്ഡകേ വേഠേത്വാ ഗുമ്ബപിട്ഠേ ഖിപി. സുവണ്ണകക്കടകം സോബ്ഭേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ന്ഹത്വാ സാലിന്ദിയഗാമമേവ ഗതോ. തതോ പട്ഠായ കക്കടകേന സദ്ധിം അധികതരോ വിസ്സാസോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൦൯. “കാകോ തദാ ദേവദത്തോ അഹോസി, മാരോ പന കണ്ഹസപ്പോ അഹോസി;
ആനന്ദഭദ്ദോ കക്കടകോ അഹോസി, അഹം തദാ ബ്രാഹ്മണോ ഹോമി സത്ഥാ”തി.

സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപന്നാദയോ അഹേസും. കാകീ പന ഗാഥായ ന വുത്താ, സാ ചിഞ്ചമാണവികാ അഹോസീതി.

സുവണ്ണകക്കടകജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൩൯൦] ൫. മയ്ഹകജാതകവണ്ണനാ

സകുണോ മയ്ഹകോ നാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ആഗന്തുകസേട്ഠിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയഞ്ഹി ആഗന്തുകസേട്ഠി നാമ അഡ്ഢോ അഹോസി മഹദ്ധനോ. സോ നേവ അത്തനാ ഭോഗേ ഭുഞ്ജി, ന പരേസം അദാസി, നാനഗ്ഗരസേ പണീതേ ഭോജനേ ഉപനീതേ തം ന ഭുഞ്ജതി, ബിലങ്ഗദുതിയം കണാജകം ഏവ ഭുഞ്ജതി, ധൂപിതവാസിതേസു കാസികവത്ഥേസു ഉപനീതേസു താനി ഹാരേത്വാ ഥൂലഥൂലസാടകേ നിവാസേതി, ആജാനീയയുത്തേ മണികനകവിചിത്തേ രഥേ ഉപനീതേ തമ്പി ഹരാപേത്വാ കത്തരരഥകേന ഗച്ഛതി, സുവണ്ണച്ഛത്തേ ധാരിയമാനേ തം അപനേത്വാ പണ്ണച്ഛത്തേന ധാരിയമാനേന. സോ യാവജീവം ദാനാദീസു പുഞ്ഞേസു ഏകമ്പി അകത്വാ കാലം കത്വാ രോരുവനിരയേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ അപുത്തകം സാപതേയ്യം രാജബലം സത്തഹി രത്തിദിവസേഹി രാജകുലം പവേസേസി. തസ്മിം പവേസിതേ രാജാ ഭുത്തപാതരാസോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ “കിം, മഹാരാജ, ബുദ്ധുപട്ഠാനം ന കരോസീ”തി വുത്തേ “ഭന്തേ, സാവത്ഥിയം ആഗന്തുകസേട്ഠിനോ നാമ കാലകതസ്സ അസ്സാമികധനേ അമ്ഹാകം ഘരേ ആഹരിയമാനേയേവ സത്ത രത്തിദിവസാ ഗതാ, സോ പന ഏത്തം ധനം ലഭിത്വാപി നേവ അത്തനാ പരിഭുഞ്ജി, ന പരേസം അദാസി, രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതപോക്ഖരണീ വിയസ്സ ധനം അഹോസി, സോ ഏകദിവസമ്പി പണീതഭോജനാദീനം രസം അനനുഭവിത്വാവ മരണമുഖം പവിട്ഠോ, ഏവം മച്ഛരീ അപുഞ്ഞസത്തോ കിം കത്വാ ഏത്തകം ധനം ലഭി, കേന ചസ്സ ഭോഗേസു ചിത്തം ന രമീ”തി സത്ഥാരം പുച്ഛി. സത്ഥാ “മഹാരാജ, ധനലാഭോ ച, ധനം ലദ്ധാ അപരിഭുഞ്ജനകാരണഞ്ച തേനേവ കത”ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബാരാണസിസേട്ഠി അസ്സദ്ധോ അഹോസി മച്ഛരീ, ന കസ്സചി കിഞ്ചി ദേതി, ന കഞ്ചി സങ്ഗണ്ഹാതി. സോ ഏകദിവസം രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തോ തഗരസിഖിം നാമ പച്ചേകബുദ്ധം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ “ലദ്ധാ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖാ”തി

പുച്ഛിത്വാ ‘‘നനു ചരാമ മഹാസേട്ഠീ’’തി വുത്തേ പുരിസം ആണാപേസി ‘‘ഗച്ഛ, ഇമം അമ്ഹാകം ഘരം ആനേത്വാ മമ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ അമ്ഹാകം പടിയത്തഭത്തസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ ദാപേഹീ’’തി. സോ പച്ചേകബുദ്ധം ഘരം നേത്വാ നിസീദാപേത്വാ സേട്ഠിഭരിയായ ആചിക്ഖി. സാ നാനഗ്ഗരസഭത്തസ്സ പത്തം പൂരേത്വാ തസ്സ അദാസി. സോ ഭത്തം ഗഹേത്വാ സേട്ഠിനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരവീഥിയം പടിപജ്ജി. സേട്ഠി രാജകുലതോ പച്ചാഗച്ഛന്തോ തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ‘‘ലദ്ധം, ഭന്തേ, ഭത്ത’’ന്തി പുച്ഛി. ‘‘ലദ്ധം മഹാസേട്ഠീ’’തി. സോ പത്തം ഓലോകേത്വാ ചിത്തം പസാദേതും നാസക്ഖി , ‘‘ഇമം മേ ഭത്തം ദാസാ വാ കമ്മകരാ വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ദുക്കരമ്പി കമ്മം കരേയ്യും, അഹോ വത മേ ജാനീ’’തി അപരചേതനം പരിപുണ്ണം കാതും നാസക്ഖി. ദാനഞ്ഹി നാമ തിസ്സോ ചേതനാ പരിപുണ്ണം കാതും സക്കോന്തസ്സേവ മഹപ്ഫലം ഹോതി.

‘‘പുബ്ബേവ ദാനാ സുമനാ ഭവാമ, ദദമ്പി വേ അത്തമനാ ഭവാമ;
ദത്വാപി വേ നാനുതപ്പാമ പച്ഛാ, തസ്മാ ഹി അമ്ഹം ദഹരാ
നമിയ്യരേ. (ജാ॰ ൧.൧൦.൯൭);

‘‘പുബ്ബേവ ദാനാ സുമനോ, ദദം ചിത്തം പസാദയേ;
ദത്വാ അത്തമനോ ഹോതി, ഏസാ യഞ്ഞസ്സ സമ്പദാ’’. (അ॰ നി॰ ൬.൩൭;
പേ॰ വ॰ ൩൦൫);

ഇതി, മഹാരാജ, ആഗന്തുകസേട്ഠി തഗരസിഖിപച്ചേകബുദ്ധസ്സ ദിന്നപച്ചയേന ബഹും ധനം ലഭി, ദത്വാ അപരചേതനം പണീതം കാതും അസമത്ഥതായ ഭോഗേ ഭുഞ്ജിതും നാസക്ഖീതി. ‘‘പുത്തം പന കസ്മാ ന ലഭി, ഭന്തേ’’തി? സത്ഥാ ‘‘പുത്തസ്സ അലഭനകാരണമ്പി തേനേവ കതം, മഹാരാജാ’’തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന കനിട്ഠം സങ്ഗണ്ഹിത്വാ കുടുമ്ബം വിചാരേന്തോ ഘരദ്വാരേ ദാനസാലം കാരേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേന്തോ അഗാരം അജ്ഝാവസി. അഥസ്സ ഏകോ പുത്തോ ജായി. സോ തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ചാനിസംസം ദിസ്വാ സദ്ധിം പുത്തദാരേന സബ്ബം ഘരവിഭവം കനിട്ഠസ്സ നിയ്യാതേത്വാ ‘‘അപ്പമത്തോ ദാനം പവത്തേഹീ’’തി ഓവാദം ദത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ വിഹാസി. കനിട്ഠോപിസ്സ ഏകം പുത്തം പടിലഭി. സോ തം വഡ്ഢന്തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ‘‘മമ ഭാതു പുത്തേ ജീവന്തേ കുടുമ്ബം ഭിന്ദിത്വാ ദ്വിധാ ഭവിസ്സതി, ഭാതു പുത്തം മാരേസ്സാമീ’’തി. അഥ നം ഏകദിവസം നദിയം ഓപിലാപേത്വാ മാരേസി. തമേനം ന്ഹത്വാ ആഗതം ഭാതു ജായാ ‘‘കുഹിം മമ പുത്തോ’’തി പുച്ഛി. ‘‘നദിയം ഉദകം കീളി, അഥ നം ഉദകേ വിചിനന്തോ നാദ്ദസ’’ന്തി. സാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി.

ബോധിസത്തോ തം പവത്തിം ഞത്വാ ‘‘ഇദം കിച്ചം പാകടം കരിസ്സാമീ’’തി ആകാസേനാഗന്ത്വാ ബാരാണസിയം ഓതരിത്വാ സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ തസ്സ ഘരദ്വാരേ ഠത്വാ ദാനസാലം അദിസ്വാ ‘‘ദാനസാലാപി ഇമിനാ അസപ്പുരിസേന നാസിതാ’’തി ചിന്തേസി. കനിട്ഠോ തസ്സ ആഗതഭാവം ഞത്വാ ആഗന്ത്വാ

മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ സുഭോജനം ഭോജേസി. സോ ഭത്തകിച്ചാവസാനേ സുഖകഥായ നിസിന്നോ “ദാരകോ ന പഞ്ഞായതി, കഹം നു ഖോ”തി പുച്ഛി. “മതോ, ഭന്തേ”തി. “കേന കാരണേനാ”തി? “ഉദകകീളനട്ഠാനേ അസുകകാരണേനാതി ന ജാനാമീ”തി. “കിം ത്വം അസപ്പുരിസ ന ജാനിസ്സസി, തയാ കതകിച്ചം മയ്ഹം പാകടം, നനു ത്വം ഇമിനാ നാമ കാരണേന തം മാരേസി, കിം നു ത്വം രാജാദീനം വസേന നസ്സമാനം ധനം രക്ഖിതും സക്കുണേയ്യാസി, മയ്ഹകസകുണസ്സ ച തുയ്ഹഞ്ച കിം നാനാകരണ”ന്തി? അഥസ്സ മഹാസത്തോ ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൨. “സകുണോ മയ്ഹകോ നാമ, ഗിരിസാനുദരീചരോ;
പക്കം പിപ്ഫലിമാരുയ്ഹ, ‘മയ്ഹം മയ്ഹ’ന്തി കന്ദതി.

൧൦൩. “തസ്സേവം വിലപന്തസ്സ, ദിജസങ്ഘാ സമാഗതാ;
ഭുത്വാന പിപ്ഫലിം യന്തി, വിലപത്വേവ സോ ദിജോ.

൧൦൪. “ഏവമേവ ഇധേകച്ചോ, സങ്ഘരിത്വാ ബഹും ധനം;
നേവത്തനോ ന ഞാതീനം, യഥോധിം പടിപജ്ജതി.

൧൦൫. “ന സോ അച്ഛാദനം ഭത്തം, ന മാലം ന വിലേപനം;
അനുഭോതി സകിം കിഞ്ചി, ന സങ്ഗണ്ഹാതി ഞാതകേ.

൧൦൬. “തസ്സേവം വിലപന്തസ്സ, മയ്ഹം മയ്ഹന്തി രക്ഖതോ;
രാജാനോ അഥ വാ ചോരാ, ദായാദാ യേവ അപ്പിയാ;
ധനമാദായ ഗച്ഛന്തി, വിലപത്വേവ സോ നരോ.

൧൦൭. “ധീരോ ഭോഗേ അധിഗമ്മ, സങ്ഗണ്ഹാതി ച ഞാതകേ;
തേന സോ കിത്തിം പപ്പോതി, പേച്ച സഗ്ഗേ പമോദതീ”തി.

തത്ഥ **മയ്ഹകോ**തി “മയ്ഹം മയ്ഹ”ന്തി വിരവനവസേന ഏവംലദ്ധനാമോ. ഗിരിസാനുദരീസു ചരതീതി **ഗിരിസാനുദരീചരോ. പക്കം പിപ്ഫലി**ന്തി ഹിമവന്തപദേസേ ഏകം ഫലഭരിതം പിപ്ഫലിരുക്ഖം. **കന്ദതീ**തി ദിജഗണേ തം രുക്ഖം പരിവാരേത്വാ പക്കാനി ഖാദന്തേ വാരേതും “മയ്ഹം മയ്ഹ”ന്തി പരിദേവന്തോ വിചരതി. **തസ്സേവം വിലപന്തസ്സാ**തി തസ്സ വിലപന്തസ്സേവ. **ഭുത്വാന വിപ്ഫലിം യന്തീ**തി തം പിപ്ഫലിരുക്ഖം പരിഭുഞ്ജിത്വാ അഞ്ഞം ഫലസമ്പന്നം രുക്ഖം ഗച്ഛന്തി. **വിലപത്വേവാ**തി സോ പന ദിജോ വിലപതിയേവ. **യഥോധി**ന്തി യഥാകോട്ഠാസം, മാതാപിതാഭാതുഭഗിനീപുത്തധീതാദീനം ഉപഭോഗപരിഭോഗവസേന യോ യോ കോട്ഠാസോ ദാതബ്ബോ, തം തം ന ദേതീതി അത്ഥോ.

സകിന്തി ഏകവാരമ്പി നാനുഭോതി. “സക”ന്തിപി പാഠോ, അത്തനോ സന്തകമ്പീതി അത്ഥോ. **ന സങ്ഗണ്ഹാതീ**തി ഭത്തച്ഛാദനബീജനങ്ഗലാദിദാനവസേന ന സങ്ഗണ്ഹാതി. **വിലപത്വേവ സോ നരോ**തി ഏതേസു രാജാദീസു ധനം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേസു കേവലം സോ പുരിസോ വിലപതിയേവ. **ധീരോ**തി പണ്ഡിതോ. **സങ്ഗണ്ഹാതീ**തി അത്തനോ സന്തികം ആഗതേ ദുബ്ബലഞാതകേ ഭത്തച്ഛാദനബീജനങ്ഗലാദിദാനേന സങ്ഗണ്ഹാതി. **തേനാ**തി സോ പുരിസോ തേന ഞാതിസങ്ഗഹേന ചതുപരിസമജ്ഝേ കിത്തിഞ്ച അത്തനോ വണ്ണഭണനഞ്ച പാപുണാതി, പേച്ച സഗ്ഗേ ദേവനഗരേ പമോദതി.

ഏവം മഹാസത്തോ തസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദാനം പാകതികം കാരേത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗന്ത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഇതി ഖോ, മഹാരാജ, ആഗന്തുകസേട്ഠി ഭാതു പുത്തസ്സ മാരിതത്താ ഏത്തകം കാലം നേവ പുത്തം, ന ധീതരം അലഭീ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കനിട്ഠോ ആഗന്തുകസേട്ഠി അഹോസി, ജേട്ഠകോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

മയ്ഹകജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൩൯൧] ൬. വിജ്ജാധരജാതകവണ്ണനാ

ദുബ്ബണ്ണരൂപന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലോകത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **മഹാകണ്ഹജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൬൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ ലോകത്ഥചരിയം ചരിയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കോ അഹോസി. തദാ ഏകോ വിജ്ജാധരോ വിജ്ജം പരിവത്തേത്വാ അഡ്ഢരത്തസമയേ ആഗന്ത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ സദ്ധിം അതിചരതി, തസ്സാ പരിചാരികായോ സഞ്ജാനിംസു. സാ സയമേവ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ‘‘ദേവ, ഏകോ പുരിസോ അഡ്ഢരത്തസമയേ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ മം ദൂസേതീ’’തി ആഹ. ‘‘സക്ഖിസ്സസി പന കിഞ്ചി സഞ്ഞാണം കാതു’’ന്തി? ‘‘സക്കോമി, ദേവാ’’തി സാ ജാതിഹിങ്ഗുലികപാതിം ആഹരാപേത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ രത്തിം ആഗന്ത്വാ അഭിരമിത്വാ ഗച്ഛന്തസ്സ പിട്ഠിയം പഞ്ചങ്ഗുലികം ദത്വാ പാതോവ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ മനുസ്സേ ആണാപേസി ‘‘ഗച്ഛഥ, സബ്ബദിസാസു ഓലോകേത്വാ പിട്ഠിയം കതജാതിഹിങ്ഗുലപഞ്ചങ്ഗുലികപുരിസം ഗണ്ഹഥാ’’തി. വിജ്ജാധരോപി രത്തിം അനാചാരം കത്വാ ദിവാ സുസാനേ സൂരിയം നമസ്സന്തോ ഏകപാദേന തിട്ഠതി. രാജപുരിസാ തം ദിസ്വാ പരിവാരയിംസു. സോ ‘‘പാകടം മേ കമ്മം ജാത’’ന്തി വിജ്ജം പരിവത്തേത്വാ ആകാസേന ഉപ്പതിത്വാ ഗതോ.

രാജാ തം ദിസ്വാ ആഗതപുരിസേ ‘‘അദ്ദസഥാ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ആമ, അദ്ദസാമാ’’തി. ‘‘കോ നാമേസോ’’തി? ‘‘പബ്ബജിതോ, ദേവാ’’തി. ‘‘സോ ഹി രത്തിം അനാചാരം കത്വാ ദിവാ പബ്ബജിതവേസേന വസതി’’. രാജാ ‘‘ഇമേ ദിവാ സമണവേസേന ചരിത്വാ രത്തിം അനാചാരം കരോന്തീ’’തി പബ്ബജിതാനം കുജ്ഝിത്വാ മിച്ഛാഗഹണം ഗഹേത്വാ ‘‘മയ്ഹം വിജിതാ ഇമേ സബ്ബേ പബ്ബജിതാ പലായന്തു, ദിട്ഠദിട്ഠട്ഠാനേ രാജാണം കരിസ്സന്തൂ’’തി ഭേരിം ചരാപേസി. തിയോജനസതികാ കാസിരട്ഠാ പലായിത്വാ സബ്ബേ പബ്ബജിതാ അഞ്ഞരാജധാനിയോ അഗമിംസു. സകലകാസിരട്ഠേ മനുസ്സാനം ഓവാദദായകോ ഏകോപി ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണോ നാഹോസി. അനോവാദകാ മനുസ്സാ ഫരുസാ അഹേസും, ദാനസീലവിമുഖാ മതമതാ യേഭുയ്യേന അപായേ നിബ്ബത്തിംസു, സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തനകാ നാമ നാഹേസും.

സക്കോ നവേ ദേവപുത്തേ അപസ്സന്തോ ‘‘കിം നു ഖോ കാരണ’’ന്തി ആവജ്ജേത്വാ വിജ്ജാധരം നിസ്സായ ബാരാണസിരഞ്ഞാ കുദ്ധേന മിച്ഛാഗഹണം ഗഹേത്വാ പബ്ബജിതാനം രട്ഠാ പബ്ബാജിതഭാവം ഞത്വാ ‘‘ഠപേത്വാ മം അഞ്ഞോ

ഇമസ്സ രഞ്ഞോ മിച്ഛാഗഹണം ഭിന്ദിതും സമത്ഥോ നാമ നത്ഥി, രഞ്ഞോ ച രട്ഠവാസീനഞ്ച അവസ്സയോ ഭവിസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ നന്ദമൂലപബ്ഭാരേ പച്ചേകബുദ്ധാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ‘‘ഭന്തേ, മയ്ഹം ഏകം മഹല്ലകം പച്ചേകബുദ്ധം ദേഥ, കാസിരട്ഠം പസാദേസ്സാമീ’’തി ആഹ. സോ സങ്ഘത്ഥേരമേവ ലഭി, അഥസ്സ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ തം പുരതോ കത്വാ സയം പച്ഛതോ ഹുത്വാ സിരസ്മിം അഞ്ജലിം ഠപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം നമസ്സന്തോ ഉത്തമരൂപധരോ മാണവകോ ഹുത്വാ സകലനഗരസ്സ മത്ഥകേന തിക്ഖത്തും വിചരിത്വാ രാജദ്വാരം ആഗന്ത്വാ ആകാസേ അട്ഠാസി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും ‘‘ദേവ, അഭിരൂപോ മാണവകോ ഏകം സമണം ആനേത്വാ രാജദ്വാരേ ആകാസേ ഠിതോ’’തി. രാജാ ആസനാ ഉട്ഠായ സീഹപഞ്ജരേ ഠത്വാ ‘‘മാണവക, കസ്മാ ത്വം അഭിരൂപോ സമാനോ ഏതസ്സ വിരൂപസ്സ സമണസ്സ പത്തചീവരം ഗഹേത്വാ നമസ്സമാനോ ഠിതോ’’തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. ‘‘ദുബ്ബണ്ണരൂപം തുവമരിയവണ്ണീ, പുരക്ഖത്വാ പഞ്ജലികോ നമസ്സസി;
സേയ്യോ നു തേസോ ഉദവാ സരിക്ഖോ, നാമം പരസ്സത്തനോ ചാപി ബ്രൂഹീ’’തി.

തത്ഥ **അരിയവണ്ണീ**തി സുന്ദരരൂപോ. **സേയ്യോ നു തേസോ**തി ഏസോ വിരൂപോ പബ്ബജിതോ കിം നു തയാ ഉത്തരിതരോ, ഉദാഹു സരിക്ഖോ. **നാമം പരസ്സത്തനോ ചാപീ**തി ഏതസ്സ പരസ്സ ച അത്തനോ ച നാമം ബ്രൂഹീതി പുച്ഛതി.

അഥ നം സക്കോ ‘‘മഹാരാജ, സമണാ നാമ ഗരുട്ഠാനിയാ, തേന മേ നാമം ലപിതും ന ലബ്ഭതി, മയ്ഹം പന തേ നാമം കഥേസ്സാമീ’’തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. ‘‘ന നാമഗോത്തം ഗണ്ഹന്തി രാജ, സമ്മഗ്ഗതാനുജ്ജുഗതാന ദേവാ;
അഹഞ്ച തേ നാമധേയ്യം വദാമി, സക്കോഹമസ്മീ തിദസാനമിന്ദോ’’തി.

തത്ഥ **സമ്മഗ്ഗതാനുജ്ജുഗതാന ദേവാ**തി മഹാരാജ, സബ്ബസങ്ഖാരേ യഥാസഭാവസരസവസേന സമ്മസിത്വാ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം പത്തത്താ സമ്മഗ്ഗതാനം, ഉജുനാ ച അട്ഠങ്ഗികേന മഗ്ഗേന നിബ്ബാനം ഗതത്താ ഉജുഗതാനം മഹാഖീണാസവാനം ഉപപത്തിദേവേഹി ഉത്തരിതരാനം വിസുദ്ധിദേവാനം ഉപപത്തിദേവാ നാമഗോത്തം ന ഗണ്ഹന്തി. **അഹഞ്ച തേ നാമധേയ്യ**ന്തി അപിച അഹം അത്തനോ നാമധേയ്യം തുയ്ഹം കഥേമി.

തം സുത്വാ രാജാ തതിയഗാഥായ ഭിക്ഖുനമസ്സനേ ആനിസംസം പുച്ഛി -

൧൧൦. ‘‘യോ ദിസ്വാ ഭിക്ഖും ചരണൂപപന്നം, പുരക്ഖത്വാ പഞ്ജലികോ നമസ്സതി;
പുച്ഛാമി തം ദേവരാജേതമത്ഥം, ഇതോ ചുതോ കിം ലഭതേ സുഖം സോ’’തി.

സക്കോ ചതുത്ഥഗാഥായ കഥേസി -

൧൧൧. ‘‘യോ ദിസ്വാ ഭിക്ഖും ചരണൂപപന്നം, പുരക്ഖത്വാ പഞ്ജലികോ നമസ്സതി;

ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ലഭതേ പസംസം, സഗ്ഗഞ്ച സോ യാതി സരീരഭേദാ”തി.

തത്ഥ **ഭിക്ഖു**ന്തി ഭിന്നകിലേസം പരിസുദ്ധപുഗ്ഗലം. **ചരണൂപപന്ന**ന്തി സീലചരണേന ഉപേതം. **ദിട്ഠേവ ധമ്മേ**തി ന കേവലം ഇതോ ചുതോയേവ, ഇമസ്മിം പന അത്തഭാവേ സോ പസംസം ലഭതി, പസംസാസുഖം വിന്ദതീതി.

രാജാ സക്കസ്സ കഥം സുത്വാ അത്തനോ മിച്ഛാഗഹണം ഭിന്ദിത്വാ തുട്ഠമാനസോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൫. “ലക്ഖീ വത മേ ഉദപാദി അജ്ജ, യം വാസവം ഭൂതപതിദ്ദസാമ;
ഭിക്ഖുഞ്ച ദിസ്വാന തുവഞ്ച സക്ക, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി
അനപ്പകാനീ”തി.

തത്ഥ **ലക്ഖീ**തി സിരീ, പഞ്ഞാതിപി വദന്തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അജ്ജ മമ തവ വചനം സുണന്തസ്സേവ കുസലാകുസലവിപാകജാനനപഞ്ഞാ ഉദപാദീതി. **യ**ന്തി നിപാതമത്തം. **ഭൂതപതിദ്ദസാമാ**തി ഭൂതപതിം അദ്ദസാമ.

തം സുത്വാ സക്കോ പണ്ഡിതസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൧൬. “അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
ഭിക്ഖുഞ്ച ദിസ്വാന മമഞ്ച രാജ, കരോഹി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ”തി.

തത്ഥ **ബഹുഠാനചിന്തിനോ**തി ബഹൂനി കാരണാനി ചിന്തനസമത്ഥാ.

തം സുത്വാ രാജാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൧൭. “അക്കോധനോ നിച്ചപസന്നചിത്തോ, സബ്ബാതിഥീയാചയോഗോ ഭവിത്വാ;
നിഹച്ച മാനം അഭിവാദയിസ്സം, സുത്വാന ദേവിന്ദ സുഭാസിതാനീ”തി.

തത്ഥ **സബ്ബാതിഥീയാചയോഗോ ഭവിത്വാ**തി സബ്ബേസം അതിഥീനം ആഗതാനം ആഗന്തുകാനം യം യം തേ യാചന്തി, തസ്സ തസ്സ യുത്തോ അനുച്ഛവികോ ഭവിത്വാ, സബ്ബം തേഹി യാചിതയാചിതം ദദമാനോതി അത്ഥോ. **സുത്വാന ദേവിന്ദ സുഭാസിതാനീ**തി തവ സുഭാസിതാനി സുത്വാ അഹം ഏവരൂപോ ഭവിസ്സാമീതി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ പച്ചേകബുദ്ധം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. പച്ചേകബുദ്ധോ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ “മഹാരാജ, വിജ്ജാധരോ ന സമണോ, ത്വം ഇതോ പട്ഠായ ‘അതുച്ഛോ ലോകോ, അത്ഥി ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാ’തി ഞത്വാ ദാനം ദേഹി, സീലം രക്ഖ, ഉപോസഥകമ്മം കരോഹീ”തി രാജാനം ഓവദി. സക്കോപി സക്കാനുഭാവേന ആകാസേ ഠത്വാ “ഇതോ പട്ഠായ അപ്പമത്താ ഹോഥാ”തി നാഗരാനം ഓവാദം ദത്വാ “പലാതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ആഗച്ഛന്തൂ”തി ഭേരിം ചരാപേസി. അഥ തേ ഉഭോപി സകട്ഠാനമേവ അഗമംസു. രാജാ തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി അകാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പച്ചേകബുദ്ധോ പരിനിബ്ബുതോ, രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, സക്കോ പന

അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

വിജ്ജാധരജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൩൯൨] ൭. സിങ്ഘപുപ്ഫജാതകവണ്ണനാ

യമേതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ജേതവനാ നിക്ഖമിത്വാ കോസലരട്ഠേ അഞ്ഞതരം അരഞ്ഞം നിസ്സായ വിഹരന്തോ ഏകദിവസം പദുമസരം ഓതരിത്വാ സുപുപ്ഫിതപദുമം ദിസ്വാ അധോവാതേ ഠത്വാ ഉപസിങ്ഘി. അഥ നം തസ്മിം വനേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ''മാരിസ, ത്വം ഗന്ധഥേനോ നാമ, ഇദം തേ ഏകം ഥേയ്യങ്ഗ''ന്തി സംവേജേസി. സോ തായ സംവേജിതോ പുന ജേതവനം ആഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ ''കഹം ഭിക്ഖു നിവുത്ഥോസീ''തി പുട്ഠോ ''അസുകവനസണ്ഡേ നാമ, തത്ഥ ച മം ദേവതാ ഏവം നാമ സംവേജേസീ''തി ആഹ. അഥ നം സത്ഥാ ''ന ഖോ ഭിക്ഖു പുപ്ഫം ഉപസിങ്ഘന്തോ ത്വമേവ ദേവതായ സംവേജിതോ, പോരാണകപണ്ഡിതാപി സംവേജിതപുബ്ബാ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം കാസികഗാമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ അപരഭാഗേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഏകം പദുമസരം നിസ്സായ ഉപവസന്തോ ഏകദിവസം സരം ഓതരിത്വാ സുപുപ്ഫിതപദുമം ഉപസിങ്ഘമാനോ അട്ഠാസി. അഥ നം ഏകാ ദേവധീതാ രുക്ഖക്ഖന്ധവിവരേ ഠത്വാ സംവേജയമാനാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൬. ''യമേതം വാരിജം പുപ്ഫം, അദിന്നം ഉപസിങ്ഘസി;
ഏകങ്ഗമേതം ഥേയ്യാനം, ഗന്ധഥേനോസി മാരിസാ''തി.

തത്ഥ **ഏകങ്ഗമേതന്തി** ഏകകോട്ഠാസോ ഏസ.

തതോ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൭. ''ന ഹരാമി ന ഭഞ്ജാമി, ആരാ സിങ്ഘാമി വാരിജം;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, ഗന്ധഥേനോതി വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **ആരാ സിങ്ഘാമീ**തി ദൂരേ ഠിതോ ഘായാമി. **വണ്ണേനാ**തി കാരണേന.

തസ്മിം ഖണേ ഏകോ പുരിസോ തസ്മിം സരേ ഭിസാനി ചേവ ഖണതി, പുണ്ഡരീകാനി ച ഭഞ്ജതി . ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ ''മം ആരാ ഠത്വാ ഉപസിങ്ഘന്തം 'ചോരോ'തി വദസി, ഏതം പുരിസം കസ്മാ ന ഭണസീ''തി തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧൮. ''യോയം ഭിസാനി ഖണതി, പുണ്ഡരീകാനി ഭഞ്ജതി;
ഏവം ആകിണ്ണകമ്മന്തോ, കസ്മാ ഏസോ ന വുച്ചതീ''തി.

തത്ഥ **ആകിണ്ണകമ്മന്തോ**തി കക്ഖളകമ്മന്തോ ദാരുണകമ്മന്തോ.

അഥസ്സ അവചനകാരണം ആചിക്ഖന്തീ ദേവതാ ചതുത്ഥപഞ്ചമഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൮. “ആകിണ്ണലുദ്ദോ പുരിസോ, ധാതിചേലംവ മക്ഖിതോ;
തസ്മിം മേ വചനം നത്ഥി, തഞ്ചാരഹാമി വത്തവേ.

൧൧൯. “അനങ്ഗണസ്സ പോസസ്സ, നിച്ചം സുചിഗവേസിനോ;
വാലഗ്ഗമത്തം പാപസ്സ, അബ്ഭാമത്തംവ ഖായതീ”തി.

തത്ഥ **ധാതിചേലംവാ**തി വേളസിങ്ഘാണികമുത്തഗൂഥമക്ഖിതം ധാതിദാസിയാ നിവത്ഥചേലം വിയ അയം പാപമക്ഖിതോയേവ, തേന കാരണേന തസ്മിം മമ വചനം നത്ഥി. **തഞ്ചാരഹാമീ**തി സമണാ പന ഓവാദക്ഖമാ ഹോന്തി പിയസീലാ, തസ്മാ തം അപ്പമത്തകമ്പി അയുത്തം കരോന്തം വത്തും അരഹാമി സമണാതി. **അനങ്ഗണസ്സാ**തി നിദ്ദോസസ്സ തുമ്ഹാദിസസ്സ. **അബ്ഭാമത്തംവ ഖായതീ**തി മഹാമേഘപ്പമാണം ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതി, ഇദാനി കസ്മാ ഏവരൂപം ദോസം അബ്ബോഹാരികം കരോസീതി.

തായ പന സംവേജിതോ ബോധിസത്തോ സംവേഗപ്പത്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. “അദ്ധാ മം യക്ഖ ജാനാസി, അഥോ മം അനുകമ്പസി;
പുനപി യക്ഖ വജ്ജാസി, യദാ പസ്സസി ഏദിസ”ന്തി.

തത്ഥ **യക്ഖാ**തി ദേവതം ആലപതി. **വജ്ജാസീ**തി വദേയ്യാസി. **യദാ പസ്സസി ഏദിസ**ന്തി യദാ മമ ഏവരൂപം ദോസം പസ്സസി, തദാ ഏവം മമ വദേയ്യാസീതി വദതി.

അഥസ്സ സാ ദേവധീതാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൧൨൧. “നേവ തം ഉപജീവാമി, നപി തേ ഭതകാമ്ഹസേ;
ത്വമേവ ഭിക്ഖു ജാനേയ്യ, യേന ഗച്ഛേയ്യ സുഗ്ഗതി”ന്തി.

തത്ഥ **ഭതകാമ്ഹസേ**തി തവ ഭതിഹതാ കമ്മകരാപി ന ഹോമ. കിംകാരണാ തം സബ്ബകാലം രക്ഖമാനാ വിചരിസ്സാമാതി ദീപേതി. **യേന ഗച്ഛേയ്യാ**തി ഭിക്ഖു യേന കമ്മേന ത്വം സുഗതിം ഗച്ഛേയ്യാസി, ത്വമേവ തം ജാനേയ്യാസീതി.

ഏവം സാ തസ്സ ഓവാദം ദത്വാ അത്തനോ വിമാനമേവ പവിട്ഠാ. ബോധിസത്തോപി ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സിങ്ഘപുപ്ഫജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൩൯൩] ൨. വിഘാസാദജാതകവണ്ണനാ

സുസുഖം വത ജീവന്തീതി ഇദം സത്ഥാ പുബ്ബാരാമേ വിഹരന്തോ കേളിസീലകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. തേസു ഹി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരേന പാസാദം കമ്പേത്വാ സംവേജിതേസു ധമ്മസഭായം ഭിക്ഖൂ തേസം അഗുണം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘ഇമായ നാമാ’’തി വുത്തേ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേതേ കേളിസീലകായേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സക്കോ അഹോസി. അഥ അഞ്ഞതരസ്മിം കാസികഗാമേ സത്ത ഭാതരോ കാമേസു ദോസം ദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ മജ്ഝാരഞ്ഞേ വസന്താ യോഗേ യോഗം അകത്വാ കായദള്ഹീബഹുലാ ഹുത്വാ നാനപ്പകാരം കീളം കീളന്താ ചരിംസു. സക്കോ ദേവരാജാ ‘‘ഇമേ സംവേജേസ്സാമീ’’തി സുകോ ഹുത്വാ തേസം വസനട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം രുക്ഖേ നിലീയിത്വാ തേ സംവേജേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൨. ‘‘സുസുഖം വത ജീവന്തി, യേ ജനാ വിഘാസാദിനോ;
ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പാസംസാ, സമ്പരായേ ച സുഗ്ഗതീ’’തി.

തത്ഥ **വിഘാസാദിനോ**തി ഭുത്താതിരേകം ഭുഞ്ജന്തേ സന്ധായാഹ. **ദിട്ഠേവ ധമ്മേ**തി യേ ഏവരൂപാ, തേ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പാസംസാ, സമ്പരായേ ച തേസം സുഗതി ഹോതി, സഗ്ഗേ ഉപ്പജ്ജന്തീതി അധിപ്പായേന വദതി.

അഥ തേസു ഏകോ തസ്സ വചനം സുത്വാ അവസേസേ ആമന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨. ‘‘സുകസ്സ ഭാസമാനസ്സ, ന നിസാമേഥ പണ്ഡിതാ;
ഇദം സുണാഥ സോദരിയാ, അമ്ഹേവായം പസംസതീ’’തി.

തത്ഥ **ഭാസമാനസ്സാ**തി മാനുസികായ വാചായ ഭണന്തസ്സ. **ന നിസാമേഥാ**തി ന സുണാഥ. **ഇദം സുണാഥാ**തി ഇദമസ്സ വചനം സുണാഥ. **സോദരിയാ**തി സമാനേ ഉദരേ വുത്ഥഭാവേന തേ ആലപന്തോ ആഹ.

അഥ നേ പടിക്ഖിപന്തോ സുകോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨. ‘‘നാഹം തുമ്ഹേ പസംസാമി, കുണപാദാ സുണാഥ മേ;
ഉച്ഛിട്ഠഭോജിനോ തുമ്ഹേ, ന തുമ്ഹേ വിഘാസാദിനോ’’തി.

തത്ഥ **കുണപാദാ**തി കുണപഖാദകാതി തേ ആലപതി.

തേ തസ്സ വചനം സുത്വാ സബ്ബേപി ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹംസു -

൧൨. ‘‘സത്തവസ്സാ പബ്ബജിതാ, മജ്ഝാരഞ്ഞേ സിഖണ്ഡിനോ;
വിഘാസേനേവ യാപേന്താ, മയഞ്ചേ ഭോതോ ഗാരയ്ഹാ;
കേ നു ഭോതോ പസംസിയാ’’തി.

തത്ഥ **സിഖണ്ഡിനോ**തി ചൂളായ സമന്നാഗതാ. **വിഘാസേനേവാ**തി ഏത്തകം കാലം സത്ത വസ്സാനി സീഹബ്യഗ്ഘവിഘാസേനേവ യാപേന്താ യദി ഭോതോ ഗാരയ്ഹാ, അഥ കേ നു തേ പസംസിയാതി.

തേ ലജ്ജാപേന്തോ മഹാസത്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൭. “അമ്ഹേ സീഹാനം ബ്യഗ്ഘാനം, വാളാനഞ്ചാവസിട്ഠകം;
ഉച്ഛിട്ഠേനേവ യാപേന്താ, മഞ്ഞിവ്ഹോ വിഘാസാദിനോ”തി.

തത്ഥ **വാളാനഞ്ചാവസിട്ഠക**ന്തി സേസവാളമിഗാനഞ്ച അവസിട്ഠകം ഉച്ഛിട്ഠഭോജനം.

തം സുത്വാ താപസാ “സചേ മയം ന വിഘാസാദാ, അഥ കേ ചരഹി തേ വിഘാസാദാ”തി? അഥ തേസം സോ തമത്ഥം ആചിക്ഖന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. “യേ ബ്രാഹ്മണസ്സ സമണസ്സ, അഞ്ഞസ്സ വാ വനിബ്ബിനോ;
ദത്വാവ സേസം ഭുഞ്ജന്തി, തേ ജനാ വിഘാസാദിനോ”തി.

തത്ഥ **വനിബ്ബിനോ**തി തം തം ഭണ്ഡം യാചനകസ്സ. ഏവം തേ ലജ്ജാപേത്വാ മഹാസത്തോ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ സത്ത ഭാതരോ ഇമേ കേളിസീലകാ ഭിക്ഖൂ അഹേസും, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

വിഘാസാദജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൩൯൪] ൪. വട്ടകജാതകവണ്ണനാ

പണീതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ലോലോ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആമ, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “ന ഖോ ഭിക്ഖു ഇദാനേവ ലോലോ, പുബ്ബേപി ത്വം ലോലോയേവ, ലോലതായ പന ബാരാണസിയം ഹത്ഥിഗവാസ്സപുരിസകുണപേഹി അതിത്തോ ‘ഇതോ ഉത്തരിതരം ലഭിസ്സാമീ’തി അരഞ്ഞം പവിട്ഠോസീ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ വട്ടകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അരഞ്ഞേ ലൂഖതിണബീജാഹാരോ വസി. തദാ ബാരാണസിയം ഏകോ ലോലകാകോ ഹത്ഥികുണപാദീഹി അതിത്തോ “ഇതോ ഉത്തരിതരം ലഭിസ്സാമീ”തി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഫലാഫലം ഖാദന്തോ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ “അയം വട്ടകോ അതിവിയ ഥൂലസരീരോ, മധുരം ഗോചരം ഖാദതി മഞ്ഞേ, ഏതസ്സ ഗോചരം പുച്ഛിത്വാ തം ഖാദിത്വാ അഹമ്പി ഥൂലോ ഭവിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഉപരിഭാഗേ സാഖായ നിലീയിത്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛി “ഭോ വട്ടക, കിം നാമ പണീതാഹാരം ഭുഞ്ജസി, ഥൂലസരീരോ അഹോസീ”തി? ബോധിസത്തോ തേന പുച്ഛിതോ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. “പണീതം ഭുഞ്ജസേ ഭത്തം, സപ്പിതേലഞ്ച മാതുല;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, കിസോ ത്വമസി വായസാ”തി.

തത്ഥ **ഭത്ത**ന്തി മനുസ്സാനം ഭോജനനിയാമേന പടിയാദിതഭത്തം. **മാതുലാ**തി തം പിയസമുദാചാരേന ആലപതി. **കിസോ**തി അപ്പമംസലോഹിതോ.

തസ്സ വചനം സുത്വാ കാകോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൯. “അമിത്തമജ്ഝേ വസതോ, തേസു ആമിസമേസതോ;
നിച്ചം ഉബ്ബിഗ്ഗഹദയസ്സ, കുതോ കാകസ്സ ദള്ഹിയം.

൧൩൦. “നിച്ചം ഉബ്ബേഗിനോ കാകാ, ധങ്കാ പാപേന കമ്മുനാ;
ലദ്ധോ പിണ്ഡോ ന പീണേതി, കിസോ തേനസ്മി വട്ടക.

൧൩൧. “ലൂഖാനി തിണബീജാനി, അപ്പസ്നേഹാനി ഭുഞ്ജസി;
അഥ കേന നു വണ്ണേന, ഥൂലോ ത്വമസി വട്ടകാ”തി.

തത്ഥ **ദള്ഹിയ**ന്തി ഏവരൂപസ്സ മയ്ഹം കാകസ്സ കുതോ ദള്ഹീഭാവോ, കുതോ ഥൂലന്തി അത്ഥോ. **ഉബ്ബേഗിനോ**തി ഉബ്ബേഗവന്തോ. **ധങ്കാ**തി കാകാനമേവ നാമം. **പാപേന കമ്മുനാ ലദ്ധോ**തി കാകേന മനുസ്സസന്തകവിലുമ്പനസങ്ഖാതേന പാപേന കമ്മേന ലദ്ധോ പിണ്ഡോ. **ന പീണേതീ**തി ന തപ്പേതി. **തേനസ്മീ**തി തേന കാരണേനാഹം കിസോ അസ്മി. **അപ്പസ്നേഹാനീ**തി മന്ദോജാനി. ഇദം കാകോ ബോധിസത്തം “പണീതഭോജനം ഖാദതീ”തി സഞ്ഞീ ഹുത്വാപി വട്ടകാനം ഗഹിതഗോചരം പുച്ഛന്തോ ആഹ.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ അത്തനോ ഥൂലഭാവകാരണം കഥേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൩൨. “അപ്പിച്ഛാ അപ്പചിന്തായ, അദൂരഗമനേന ച;
ലദ്ധാലദ്ധേന യാപേന്തോ, ഥൂലോ തേനസ്മി വായസ.

൧൩൩. “അപ്പിച്ഛസ്സ ഹി പോസസ്സ, അപ്പചിന്തസുഖസ്സ ച;
സുസങ്ഗഹിതമാനസ്സ, വുത്തീ സുസമുദാനയാ”തി.

തത്ഥ **അപ്പിച്ഛാ**തി ആഹാരേസു അപ്പിച്ഛതായ നിത്തണ്ഹതായ, കേവലം സരീരയാപനവസേനേവ ആഹാരാഹരണതായാതി അത്ഥോ. **അപ്പചിന്തായാ**തി “അജ്ജ കഹം ആഹാരം ലഭിസ്സാമി, സ്വേ കഹ”ന്തി ഏവം ആഹാരചിന്തായ അഭാവേന. **അദൂരഗമനേന ചാ**തി “അസുകസ്മിം നാമ ഠാനേ മധുരം ലഭിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ അവിദൂരഗമനേന ച. **ലദ്ധാലദ്ധേനാ**തി ലൂഖം വാ ഹോതു പണീതം വാ, യം ലദ്ധം, തേനേവ. **ഥൂലോ തേനസ്മീ**തി തേന ചതുബ്ബിധേന കാരണേന ഥൂലോ അസ്മി. **വായസാ**തി കാകം ആലപതി. **അപ്പചിന്തസുഖസ്സാ**തി ആഹാരചിന്താരഹിതാനം അപ്പചിന്താനമരിയാനം സുഖം അസ്സത്ഥീതി അപ്പചിന്തസുഖോ, തസ്സ താദിസേന സുഖേന സമന്നാഗതസ്സ. **സുസങ്ഗഹിതമാനസ്സാ**തി “ഏത്തകം ഭുഞ്ജിത്വാ ജീരാപേതും സക്ഖിസ്സാമീ”തി ഏവം സുട്ഠു സങ്ഗഹിതാഹാരമാനസ്സ. **വുത്തീ സുസമുദാനയാ**തി ഏവരൂപസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ജീവിതവുത്തി സുഖേന സക്കാ സമുദാനേതും സുസമുദാനയാ സുനിബ്ബത്തിയാ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ കാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, വട്ടകോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

വട്ടകജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൩൯൫] ൫. പാരാവതജാതകവണ്ണനാ

ചിരസ്സം വത പസ്സാമീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ലോലഭിക്ഖുംയേവ ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ പാരാവതോ ഹുത്വാ ബാരാണസിസേട്ഠിനോ മഹാനസേ നീളപച്ഛിയം വസതി. കാകോപി തേന സദ്ധിം വിസ്സാസം കത്വാ തത്ഥേവ വസതീതി സബ്ബം വിത്ഥാരേതബ്ബം. ഭത്തകാരകോ കാകപത്താനി ലുഞ്ചിത്വാ പിട്ഠേന തം മക്ഖേത്വാ ഏകം കപാലഖണ്ഡം വിജ്ഝിത്വാ കണ്ഠേ പിളന്ധിത്വാ പച്ഛിയം പക്ഖിപി. ബോധിസത്തോ അരഞ്ഞതോ ആഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ പരിഹാസം കരോന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. ‘‘ചിരസ്സം വത പസ്സാമി, സഹായം മണിധാരിനം;
സുകതാ മസ്സുകുത്തിയാ, സോഭതേ വത മേ സഖാ’’തി.

തത്ഥ **മസ്സുകുത്തിയാ**തി ഇമായ മസ്സുകിരിയായ.

തം സുത്വാ കാകോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൮. ‘‘പരൂള്ഹകച്ഛനഖലോമോ, അഹം കമ്മേസു ബ്യാവടോ;
ചിരസ്സം ന്ഹാപിതം ലദ്ധാ, ലോമം തം അജ്ജ ഹാരയി’’ന്തി.

തത്ഥ **അഹം കമ്മേസു ബ്യാവടോ**തി അഹം സമ്മ പാരാവത, രാജകമ്മേസു ബ്യാവടോ ഓകാസം അലഭന്തോ പരൂള്ഹകച്ഛനഖലോമോ അഹോസിന്തി വദതി. **അജ്ജ ഹാരയി**ന്തി അജ്ജ ഹാരേസിം.

തതോ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൯. ‘‘യം നു ലോമം അഹാരേസി, ദുല്ലഭം ലദ്ധ കപ്പകം;
അഥ കിഞ്ചരഹി തേ സമ്മ, കണ്ഠേ കിണികിണായതീ’’തി.

തസ്സത്ഥോ - യം താവ ദുല്ലഭം കപ്പകം ലഭിത്വാ ലോമം ഹരാപേസി, തം ഹരാപയ, അഥ കിഞ്ചരഹി തേ വയസ്സ ഇദം കണ്ഠേ കിണികിണായതീതി.

തതോ കാകോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൦. ‘‘മനുസ്സസുഖുമാലാനം, മണി കണ്ഠേസു ലമ്ബതി;
തേസാഹം അനുസിക്ഖാമി, മാ ത്വം മഞ്ഞി ദവാ കതം.

൧൪൧. ‘‘സചേപിമം പിഹയസി, മസ്സുകുത്തിം സുകാരിതം;
കാരയിസ്സാമി തേ സമ്മ, മണിഞ്ചാപി ദദാമി തേ’’തി.

തത്ഥ **മണീ**തി ഏവരൂപാനം മനുസ്സാനം ഏകം മണിരതനം കണ്ഠേസു ലമ്ബതി. **തേസാഹ**ന്തി തേസം അഹം. **മാ ത്വം മഞ്ഞീ**തി ത്വം പന ‘‘ഏതം മയാ ദവാ കത’’ന്തി മാ മഞ്ഞി. **സചേപിമം പിഹയസീ**തി സചേ ഇമം മമ കതം മസ്സുകുത്തിം ത്വം ഇച്ഛസി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൨൦. ‘‘ത്വഞ്ഞേവ മണിനാ ഛന്നോ, സുകതായ ച മസ്സുയാ;
ആമന്ത ഖോ തം ഗച്ഛാമി, പിയം മേ തവദസ്സന’’ന്തി.

തത്ഥ **മണിനാ**തി മണിനോ, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ വായസ, ത്വഞ്ഞേവ ഇമസ്സ മണിനോ അനുച്ഛവികോ ഇമിസ്സാ ച സുകതായ മസ്സുയാ , മമ പന തവ അദസ്സനമേവ പിയം, തസ്മാ തം ആമന്തയിത്വാ ഗച്ഛാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ബോധിസത്തോ ഉപ്പതിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. കാകോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ കാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, പാരാവതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പാരാവതജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ഖരപുത്തവഗ്ഗോ ദുതിയോ നിട്ഠിതോ.

ജാതകുദ്ദാനം -

അവാരിയം സേതകേതു, ദരീമുഖഞ്ച നേരു ച;
ആസങ്കമിഗാലോപഞ്ച, കാളകണ്ണീ ച കുക്കുടം.

ധമ്മധജഞ്ച നന്ദിയം, ഖരപുത്തം സൂചി ചേവ;
തുണ്ഡിലം സോണ്ണകക്കടം, മയ്ഹകം വിജ്ജാധരഞ്ചേവ.

സിങ്ഘപുപ്ഫം വിഘാസാദം, വട്ടകഞ്ച പാരാവതം;
സങ്ഗായിംസു മഹാഥേരാ, ഛക്കേ വീസതി ജാതകേ.

ഛക്കനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സത്തകനിപാതോ

൧. കുക്കുവഗ്ഗോ

[൩൯൬] ൧. കുക്കുജാതകവണ്ണനാ

ദിയഡ്ഢകുക്കൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജോവാദം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **തേസകുണജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി. രാജാ അഗതിഗമനേ പതിട്ഠായ അധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, ജനപദം പീളേത്വാ ധനമേവ സംഹരി. ബോധിസത്തോ രാജാനം ഓവദിതുകാമോ ഏകം ഉപമം ഉപധാരേന്തോ വിചരതി, രഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ വാസാഗാരം വിപ്പകതം ഹോതി അനിട്ഠിതച്ഛദനം, ദാരുകണ്ണികം ആരോപേത്വാ ഗോപാനസിയോ പവേസിതമത്താ ഹോന്തി. രാജാ കീളനത്ഥായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ വിചരിത്വാ തം ഗേഹം പവിസിത്വാ ഉല്ലോകേന്തോ കണ്ണികമണ്ഡലം ദിസ്വാ അത്തനോ ഉപരിപതനഭയേന നിക്ഖമിത്വാ ബഹി ഠിതോ പുന ഓലോകേത്വാ ''കിം നു ഖോ നിസ്സായ കണ്ണികാ ഠിതാ, കിം നിസ്സായ ഗോപാനസിയോ''തി ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧. ''ദിയഡ്ഢകുക്കൂ ഉദയേന കണ്ണികാ, വിദത്ഥിയോ അട്ഠ പരിക്ഖിപന്തി നം;
സാ സിംസപാ, സാരമയാ അഫേഗ്ഗുകാ, കുഹിം ഠിതാ ഉപ്പരിതോ ന ധംസതീ''തി.

തത്ഥ **ദിയഡ്ഢകുക്കൂ**തി ദിയഡ്ഢരതനാ. **ഉദയേനാ**തി ഉച്ചത്തേന. **പരിക്ഖിപന്തി നന്തി** തം പനേതം അട്ഠ വിദത്ഥിയോ പരിക്ഖിപന്തി, പരിക്ഖേപതോ അട്ഠവിദത്ഥിപമാണാതി വുത്തം ഹോതി. **കുഹിം ഠിതാ**തി കത്ഥ പതിട്ഠിതാ ഹുത്വാ. **ന ധംസതീ**തി ന പതതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ''ലദ്ധാ ദാനി മേ രഞ്ഞോ ഓവാദത്ഥായ ഉപമാ''തി ചിന്തേത്വാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨. ''യാ തിംസതി സാരമയാ അനുജ്ജുകാ, പരികിരിയ ഗോപാനസിയോ സമം ഠിതാ;
താഹി സുസങ്ഗഹിതാ ബലസാ പീളിതാ, സമം ഠിതാ ഉപ്പരിതോ ന ധംസതി.

൩. ''ഏവമ്പി മിത്തേഹി ദള്ഹേഹി പണ്ഡിതോ, അഭേജ്ജരൂപേഹി സുചീഹി മന്തിഭി;
സുസങ്ഗഹീതോ സിരിയാ ന ധംസതി, ഗോപാനസീഭാരവഹാവ കണ്ണികാ''തി.

തത്ഥ **യാ തിംസതി സാരമയാ**തി യാ ഏതാ സാരരുക്ഖമയാ തിംസതി ഗോപാനസിയോ. **പരികിരിയാ**തി പരിവാരേത്വാ. **സമം ഠിതാ**തി സമഭാഗേന ഠിതാ. **ബലസാ പീളിതാ**തി താഹി താഹി ഗോപാനസീഹി ബലേന പീളിതാ

സുട്ഠു സങ്ഗഹിതാ ഏകാബദ്ധാ ഹുത്വാ. **പണ്ഡിതോ**തി ഞാണസമ്പന്നോ രാജാ. **സുചീഹീ**തി സുചിസമാചാരേഹി കല്യാണമിത്തേഹി. **മന്തിഭീ**തി മന്തകുസലേഹി. **ഗോപാനസീഭാരവഹാവ കണ്ണികാ**തി യഥാ ഗോപാനസീനം ഭാരം വഹമാനാ കണ്ണികാ ന ധംസതി ന പതതി, ഏവം രാജാപി വുത്തപ്പകാരേഹി മന്തീഹി അഭിജ്ജഹദയേഹി സുസങ്ഗഹിതോ സിരിതോ ന ധംസതി ന പതതി ന പരിഹായതി.

രാജാ ബോധിസത്തേ കഥേന്തേയേവ അത്തനോ കിരിയം സല്ലക്ഖേത്വാ കണ്ണികായ അസതി ഗോപാനസിയോ ന തിട്ഠന്തി, ഗോപാനസീഹി അസങ്ഗഹിതാ കണ്ണികാ ന തിട്ഠതി, ഗോപാനസീസു ഭിജ്ജന്തീസു കണ്ണികാ പതതി, ഏവമേവ അധമ്മികോ രാജാ അത്തനോ മിത്താമച്ചേ ച ബലകായേ ച ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ ച അസങ്ഗണ്ഹന്തോ തേസു ഭിജ്ജന്തേസു തേഹി അസങ്ഗഹിതോ ഇസ്സരിയാ ധംസതി, രഞ്ഞാ നാമ ധമ്മികേന ഭവിതബ്ബന്തി. അഥസ്സ തസ്മിം ഖണേ പണ്ണാകാരത്ഥായ മാതുലുങ്ഗം ആഹരിംസു. രാജാ ''സഹായ, ഇമം മാതുലുങ്ഗം ഖാദാ''തി ബോധിസത്തം ആഹ. ബോധിസത്തോ തം ഗഹേത്വാ ''മഹാരാജ, ഇമം ഖാദിതും അജാനന്താ തിത്തകം വാ കരോന്തി അമ്ബിലം വാ, ജാനന്താ പന പണ്ഡിതാ തിത്തകം ഹാരേത്വാ അമ്ബിലം അനീഹരിത്വാ മാതുലുങ്ഗരസം അനാസേത്വാവ ഖാദന്തീ''തി രഞ്ഞോ ഇമായ ഉപമായ ധനസങ്ഘരണൂപായം ദസ്സേന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൪. ''ഖരത്തചം ബേല്ലം യഥാപി സത്ഥവാ, അനാമസന്തോപി കരോതി തിത്തകം;
സമാഹരം സാദും കരോതി പത്ഥിവ, അസാദും കയിരാ തനുബന്ധമുദ്ധരം.

൫. ''ഏവമ്പി ഗാമനിഗമേസു പണ്ഡിതോ, അസാഹസം രാജധനാനി സങ്ഘരം;
ധമ്മാനുവത്തീ പടിപജ്ജമാനോ, സ ഫാതി കയിരാ അവിഹേഠയം പര''ന്തി.

തത്ഥ **ഖരത്തച**ന്തി ഥദ്ധതചം. **ബേല്ല**ന്തി മാതുലുങ്ഗം. 'ബേല''ന്തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ. **സത്ഥവാ**തി സത്ഥകഹത്ഥോ. **അനാമസന്തോ**തി ബഹിതചം തനുകമ്പി അതച്ഛന്തോ ഇദം ഫലം തിത്തകം കരോതി. **സമാഹര**ന്തി സമാഹരന്തോ ബഹിതചം തച്ഛന്തോ അന്തോ ച അമ്ബിലം അനീഹരന്തോ തം സാദും കരോതി. **പത്ഥിവാ**തി രാജാനം ആലപതി. **തനുബന്ധമുദ്ധര**ന്തി തനുകം പന തചം ഉദ്ധരന്തോ സബ്ബസോ തിത്തകസ്സ അനപനീതത്താ തം അസാദുമേവ കയിരാ. **ഏവ**ന്തി ഏവം പണ്ഡിതോ രാജാപി അസാഹസം സാഹസിയാ തണ്ഹായ വസം അഗച്ഛന്തോ അഗതിഗമനം പഹായ രട്ഠം അപീളേത്വാ ഉപചികാനം വമ്മികവഡ്ഢനനിയാമേന മധുകരാനം രേണും ഗഹേത്വാ മധുകരണനിയാമേന ച ധനം സങ്ഘരന്തോ -

''ദാനം സീലം പരിച്ചാഗം, അജ്ജവം മദ്ദവം തപം;
അക്കോധം അവിഹിംസഞ്ച, ഖന്തിഞ്ച അവിരോധന''ന്തി. -

ഇതി ഇമേസം ദസന്നം രാജധമ്മാനം അനുവത്തനേന ധമ്മാനുവത്തീ ഹുത്വാ പടിപജ്ജമാനോ സോ അത്തനോ ച പരേസഞ്ച ഫാതിം വഡ്ഢിം കരേയ്യ പരം അവിഹേഠേന്തോയേവാതി.

രാജാ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം മന്തേന്തോ പോക്ഖരണീതീരം ഗന്ത്വാ സുപുപ്ഫിതം ബാലസൂരിയവണ്ണം ഉദകേന അനുപലിത്തം പദുമം ദിസ്വാ ആഹ - ‘‘സഹായ, ഇമം പദുമം ഉദകേ സഞ്ജാതമേവ ഉദകേന അലിമ്പമാനം ഠിത’’ന്തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ‘‘മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ഏവരൂപേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി ഓവദന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൬. ‘‘ഓദാതമൂലം സുചിവാരിസമ്ഭവം, ജാതം യഥാ പോക്ഖരണീസു അമ്ബുജം;
പദുമം യഥാ അഗ്ഗിനികാസിഫാലിമം, ന കദ്ദമോ ന രജോ ന വാരി ലിമ്പതി.

൭. ‘‘ഏവമ്പി വോഹാരസുചിം അസാഹസം, വിസുദ്ധകമ്മന്തമപേതപാപകം;
ന ലിമ്പതി കമ്മകിലേസ താദിസോ, ജാതം യഥാ പോക്ഖരണീസു അമ്ബുജ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഓദാതമൂല**ന്തി പണ്ഡരമൂലം. **അമ്ബുജ**ന്തി പദുമസ്സേവ വേവചനം. **അഗ്ഗിനികാസിഫാലിമ**ന്തി അഗ്ഗിനികാസിനാ സൂരിയേന ഫാലിതം വികസിതന്തി അത്ഥോ. **ന കദ്ദമോ ന രജോ ന വാരി ലിമ്പതീ**തി നേവ കദ്ദമോ ന രജോ ന ഉദകം ലിമ്പതി, ന മക്ഖേതീതി അത്ഥോ. ‘‘ലിപ്പതി’’ച്ചേവ വാ പാഠോ, ഭുമ്മത്ഥേ വാ ഏതാനി പച്ചത്തവചനാനി, ഏതേസു കദ്ദമാദീസു ന ലിപ്പതി, ന അല്ലീയതീതി അത്ഥോ. **വോഹാരസുചി**ന്തി പോരാണകേഹി ധമ്മികരാജൂഹി ലിഖാപേത്വാ ഠപിതവിനിച്ഛയവോഹാരേ സുചിം, അഗതിഗമനം പഹായ ധമ്മേന വിനിച്ഛയകാരകന്തി അത്ഥോ. **അസാഹസ**ന്തി ധമ്മികവിനിച്ഛയേ ഠിതത്തായേവ സാഹസികകിരിയായ വിരഹിതം. **വിസുദ്ധകമ്മന്ത**ന്തി തേനേവ അസാഹസികട്ഠേന വിസുദ്ധകമ്മന്തം സച്ചവാദിം നിക്ഖോധം മജ്ഝത്തം തുലാഭൂതം ലോകസ്സ. **അപേതപാപക**ന്തി അപഗതപാപകമ്മം. **ന ലിമ്പതി കമ്മകിലേസ താദിസോ**തി തം രാജാനം പാണാതിപാതോ അദിന്നാദാനം കാമേസുമിച്ഛാചാരോ മുസാവാദോതി അയം കമ്മകിലേസോ ന അല്ലീയതി. കിംകാരണാ? **താദിസോ ജാതം യഥാ പോക്ഖരണീസു അമ്ബുജം**. താദിസോ ഹി രാജാ യഥാ പോക്ഖരണീസു ജാതം പദുമം അനുപലിത്തം, ഏവം അനുപലിത്തോ നാമ ഹോതി.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദം സുത്വാ തതോ പട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേന്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, പണ്ഡിതാമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

കുക്കുജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൩൯൭] ൨. മനോജജാതകവണ്ണനാ

യഥാ ചാപോ നിന്നമതീതി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ വിപക്ഖസേവകം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന ഹേട്ഠാ **മഹിളാമുഖജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧.൨൬) വിത്ഥാരിതമേവ. തദാ പന സത്ഥാ ‘‘ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ വിപക്ഖസേവകോയേവാ’’തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സീഹോ ഹുത്വാ സീഹിയാ സദ്ധിം സംവസന്തോ ദ്വേ പോതകേ ലഭി - പുത്തഞ്ച ധീതരഞ്ച. പുത്തസ്സ മനോജോതി നാമം അഹോസി, സോ വയപ്പത്തോ ഏകം സീഹപോതികം ഗണ്ഹി. ഇതി തേ പഞ്ച ജനാ അഹേസും. മനോജോ വനമഹിംസാദയോ വധിത്വാ മംസം ആഹരിത്വാ മാതാപിതരോ ച ഭഗിനിഞ്ച പജാപതിഞ്ച പോസേതി. സോ ഏകദിവസം ഗോചരഭൂമിയം ഗിരിയം നാമ സിങ്ഗാലം പലായിതും അപ്പഹോന്തം ഉരേന നിപന്നം ദിസ്വാ "കിം, സമ്മാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഉപട്ഠാതുകാമോമ്ഹി, സാമീ"തി വുത്തേ "സാധു, ഉപട്ഠഹസ്സൂ"തി തം ഗഹേത്വാ അത്തനോ വസനഗുഹം ആനേസി. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ "താത മനോജ, സിങ്ഗാലാ നാമ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ അകിച്ചേ നിയോജേന്തി, മാ ഏതം അത്തനോ സന്തികേ കരീ"തി വാരേതും നാസക്ഖി.

അഥേകദിവസം സിങ്ഗാലോ അസ്സമംസം ഖാദിതുകാമോ മനോജം ആഹ - "സാമി, അമ്ഹേഹി ഠപേത്വാ അസ്സമംസം അഞ്ഞം അഖാദിതപുബ്ബം നാമ നത്ഥി, അസ്സം ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി. "കഹം പന, സമ്മ, അസ്സാ ഹോന്തീ"തി? "ബാരാണസിയം നദീതീരേ"തി. സോ തസ്സ വചനം ഗഹേത്വാ തേന സദ്ധിം അസ്സാനം നദിയാ ന്ഹാനവേലായം ഗന്ത്വാ ഏകം അസ്സം ഗഹേത്വാ പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ വേഗേന അത്തനോ ഗുഹാദ്വാരമേവ ആഗതോ. അഥസ്സ പിതാ അസ്സമംസം ഖാദിത്വാ "താത, അസ്സാ നാമ രാജഭോഗാ, രാജാനോ ച നാമ അനേകമായാ കുസലേഹി ധനുഗ്ഗഹേഹി വിജ്ഝാപേന്തി, അസ്സമംസഖാദനസീഹാ നാമ ദീഘായുകാ ന ഹോന്തി, ഇതോ പട്ഠായ മാ അസ്സം ഗണ്ഹീ"തി ആഹ. സോ പിതു വചനം അകത്വാ ഗണ്ഹതേവ. "സീഹോ അസ്സേ ഗണ്ഹാതീ"തി സുത്വാ രാജാ അന്തോനഗരേയേവ അസ്സാനം പോക്ഖരണിം കാരാപേസി. തതോപി ആഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിയേവ. രാജാ അസ്സസാലം കാരേത്വാ അന്തോസാലായമേവ തിണോദകം ദാപേസി. സീഹോ പാകാരമത്ഥകേന ഗന്ത്വാ അന്തോസാലാതോപി ഗണ്ഹിയേവ.

രാജാ ഏകം അക്ഖണവേധിം ധനുഗ്ഗഹം പക്കോസാപേത്വാ "സക്ഖിസ്സസി താത, സീഹം വിജ്ഝിതു"ന്തി ആഹ. സോ "സക്കോമീ"തി വത്വാ പാകാരം നിസ്സായ സീഹസ്സ ആഗമനമഗ്ഗേ അട്ടകം കാരേത്വാ അട്ഠാസി. സീഹോ ആഗന്ത്വാ ബഹിസുസാനേ സിങ്ഗാലം ഠപേത്വാ അസ്സഗഹണത്ഥായ നഗരം പക്ഖന്ദി. ധനുഗ്ഗഹോ ആഗമനകാലേ "അതിതിഖിണോ വേഗോ"തി സീഹം അവിജ്ഝിത്വാ അസ്സം ഗഹേത്വാ ഗമനകാലേ ഗരുഭാരതായ ഓലീനവേഗം സീഹം തിഖിണേന നാരാചേന പച്ഛാഭാഗേ വിജ്ഝി. നാരാചോ പുരിമകായേന നിക്ഖമിത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. സീഹോ "വിദ്ധോസ്മീ"തി വിരവി. ധനുഗ്ഗഹോ തം വിജ്ഝിത്വാ അസനി വിയ ജിയം പോഥേസി. സിങ്ഗാലോ സീഹസ്സ ച ജിയായ ച സദ്ദം സുത്വാ "സഹായോ മേ ധനുഗ്ഗഹേന വിജ്ഝിത്വാ മാരിതോ ഭവിസ്സതി, മതകേന ഹി സദ്ധിം വിസ്സാസോ നാമ നത്ഥി, ഇദാനി മമ പകതിയാ വസനവനമേവ ഗമിസ്സാമീ"തി അത്തനാവ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨. "യഥാ ചാപോ നിന്നമതി, ജിയാ ചാപി നികൂജതി;
ഹഞ്ഞതേ നൂന മനോജോ, മിഗരാജാ സഖാ മമ.

൩. "ഹന്ദ ദാനി വനന്താനി, പക്കമാമി യഥാസുഖം;

നേതാദിസാ സഖാ ഹോന്തി, ലബ്ഭാ മേ ജീവതോ സഖാ”തി.

തത്ഥ **യഥാ**തി യേനാകാരേനേവ ചാപോ നിന്നമതി. **ഹഞ്ഞതേ നൂനാ**തി നൂന ഹഞ്ഞതി. **നേതാദിസാ**തി ഏവരൂപാ മതകാ സഹായാ നാമ ന ഹോന്തി. **ലബ്ഭാ മേ**തി ജീവതോ മമ സഹായോ നാമ സക്കാ ലദ്ധും.

സീഹോപി ഏകവേഗേന ഗന്ത്വാ അസ്സം ഗുഹാദ്വാരേ പാതേത്വാ സയമ്പി മരിത്വാ പതി. അഥസ്സ ഞാതകാ നിക്ഖമിത്വാ തം ലോഹിതമക്ഖിതം പഹാരമുഖേഹി പഗ്ഘരിതലോഹിതം പാപജനസേവിതായ ജീവിതക്ഖയം പത്തം അദ്ദസംസു, ദിസ്വാ ചസ്സ മാതാ പിതാ ഭഗിനീ പജാപതീതി പടിപാടിയാ ചതസ്സോ ഗാഥാ ഭാസിംസു -

൧൦. “ന പാപജനസംസേവീ, അച്ചന്തം സുഖമേധതി;
മനോജം പസ്സ സേമാനം, ഗിരിയസ്സാനുസാസനീ.

൧൧. “ന പാപസമ്പവങ്കേന, മാതാ പുത്തേന നന്ദതി;
മനോജം പസ്സ സേമാനം, അച്ഛന്നം സമ്ഹി ലോഹിതേ.

൧൨. “ഏവമാപജ്ജതേ പോസോ, പാപിയോ ച നിഗച്ഛതി;
യോ വേ ഹിതാനം വചനം, ന കരോതി അത്ഥദസ്സിനം.

൧൩. “ഏവഞ്ച സോ ഹോതി തതോ ച പാപിയോ, യോ ഉത്തമോ
അധമജനൂപസേവീ;
പസ്സുത്തമം അധമജനൂപസേവിതം, മിഗാധിപം സരവരവേഗനിദ്ധുത”ന്തി.

തത്ഥ **അച്ചന്തം സുഖമേധതീ**തി ന ചിരം സുഖം ലഭതി. **ഗിരിയസ്സാനുസാസനീ**തി അയം ഏവരൂപാ ഗിരിയസ്സാനുസാസനീതി ഗരഹന്തോ ആഹ. **പാപസമ്പവങ്കേനാ**തി പാപേസു സമ്പവങ്കേന പാപസഹായേന. **അച്ഛന്ന**ന്തി നിമുഗ്ഗം. **പാപിയോ ച നിഗച്ഛതീ**തി പാപഞ്ച വിന്ദതി. **ഹിതാന**ന്തി അത്ഥകാമാനം. **അത്ഥദസ്സിന**ന്തി അനാഗതഅത്ഥം പസ്സന്താനം. **പാപിയോ**തി പാപതരോ. **അധമജനൂപസേവീ**തി അധമജനം ഉപസേവീ. **ഉത്തമ**ന്തി സരീരബലേന ജേട്ഠകം.

പച്ഛിമാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ -

൧൪. “നിഹീയതി പുരിസോ നിഹീനസേവീ, ന ച ഹായേഥ കദാചി
തുല്യസേവീ;
സേട്ഠമുപഗമം ഉദേതി ഖിപ്പം, തസ്മാത്തനാ ഉത്തരിതരം ഭജേഥാ”തി.

തത്ഥ **നിഹീയതീ**തി ഭിക്ഖവേ, നിഹീനസേവീ നാമ മനോജോ സീഹോ വിയ നിഹീയതി പരിഹായതി വിനാസം പാപുണാതി. **തുല്യസേവീ**തി സീലാദീഹി അത്തനാ സദിസം സേവമാനോ ന ഹായതി, വഡ്ഢിയേവ പനസ്സ ഹോതി. **സേട്ഠമുപഗമ**ന്തി സീലാദീഹി ഉത്തരിതരംയേവ ഉപഗച്ഛന്തോ. **ഉദേതി ഖിപ്പ**ന്തി സീഘമേവ സീലാദീഹി ഗുണേഹി ഉദേതി, വുദ്ധിം ഉപഗച്ഛതീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ വിപക്ഖസേവകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ സിങ്ഗാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, മനോജോ വിപക്ഖസേവകോ, ഭഗിനീ ഉപ്പലവണ്ണാ, ഭരിയാ ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ, മാതാ രാഹുലമാതാ, പിതാ സീഹരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മനോജജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൩൯൮] ൩. സുതനുജാതകവണ്ണനാ

രാജാ തേ ഭത്തന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **സാമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ദുഗ്ഗതഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തി, സുതനൂതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ ഭതിം കത്വാ മാതാപിതരോ പോസേത്വാ പിതരി കാലകതേ മാതരം പോസേതി. തസ്മിം പന കാലേ ബാരാണസിരാജാ മിഗവിത്തകോ അഹോസി. സോ ഏകദിവസം മഹന്തേന പരിവാരേന യോജനദ്വിയോജനമത്തം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ''യസ്സ ഠിതട്ഠാനേന മിഗോ പലായതി, സോ ഇമം നാമ ജിതോ''തി സബ്ബേസം ആരോചാപേസി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ ധുവമഗ്ഗട്ഠാനേ കോട്ഠകം ഛാദേത്വാ അദംസു. മനുസ്സേഹി മിഗാനം വസനട്ഠാനാനി പരിവാരേത്വാ ഉന്നാദേന്തേഹി ഉട്ഠാപിതേസു മിഗേസു ഏകോ ഏണിമിഗോ രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനം പടിപജ്ജി. രാജാ ''തം വിജ്ഝിസ്സാമീ''തി സരം ഖിപി . ഉഗ്ഗഹിതമായോ മിഗോ സരം മഹാഫാസുകാഭിമുഖം ആഗച്ഛന്തം ഞത്വാ പരിവത്തിത്വാ സരേന വിദ്ധോ വിയ ഹുത്വാ പതി. രാജാ ''മിഗോ മേ വിദ്ധോ''തി ഗഹണത്ഥായ ധാവി. മിഗോ ഉട്ഠായ വാതവേഗേന പലായി, അമച്ചാദയോ രാജാനം അവഹസിംസു. സോ മിഗം അനുബന്ധിത്വാ കിലന്തകാലേ ഖഗ്ഗേന ദ്വിധാ ഛിന്ദിത്വാ ഏകസ്മിം ദണ്ഡകേ ലഗ്ഗിത്വാ കാജം വഹന്തോ വിയ ആഗച്ഛന്തോ ''ഥോകം വിസ്സമിസ്സാമീ''തി മഗ്ഗസമീപേ ഠിതം വടരുക്ഖം ഉപഗന്ത്വാ നിപജ്ജിത്വാ നിദ്ദം ഓക്കമി.

തസ്മിം പന വടരുക്ഖേ നിബ്ബത്തോ മഘദേവോ നാമ യക്ഖോ തത്ഥ പവിട്ഠേ വേസ്സവണസ്സ സന്തികാ ഖാദിതും ലഭി. സോ രാജാനം ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്തം ''തിട്ഠ ഭക്ഖോസി മേ''തി ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി. ''ത്വം കോനാമോസീ''തി? ''അഹം ഇധ നിബ്ബത്തയക്ഖോ, ഇമം ഠാനം പവിട്ഠകേ ഖാദിതും ലഭാമീ''തി. രാജാ സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ ''കിം അജ്ജേവ മം ഖാദിസ്സസി, ഉദാഹു നിബദ്ധം ഖാദിസ്സസീ''തി പുച്ഛി. ''ലഭന്തോ നിബദ്ധം ഖാദിസ്സാമീ''തി. രാജാ ''ഇമം അജ്ജ മിഗം ഖാദിത്വാ മം വിസ്സജ്ജേഹി, അഹം തേ സ്വേ പട്ഠായ ഏകായ ഭത്തപാതിയാ സദ്ധിം ഏകം മനുസ്സം പേസേസ്സാമീ''തി. ''തേന ഹി അപ്പമത്തോ ഹോഹി, അപേസിതദിവസേ തഞ്ഞേവ ഖാദിസ്സാമീ''തി. ''അഹം ബാരാണസിരാജാ, മയ്ഹം അവിജ്ജമാനം നാമ നത്ഥീ''തി. യക്ഖോ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസി. സോ നഗരം പവിസിത്വാ തമത്ഥം ഏകസ്സ അത്ഥചരകസ്സ അമച്ചസ്സ കഥേത്വാ ''ഇദാനി കിം കാതബ്ബ''ന്തി പുച്ഛി. ''ദിവസപരിച്ഛേദോ കതോ, ദേവാ''തി? ''ന കതോ''തി. ''അയുത്തം വോ കതം, ഏവം സന്തേപി മാ ചിന്തയിത്ഥ, ബഹൂ ബന്ധനാഗാരേ മനുസ്സാ''തി. ''തേന ഹി ത്വം ഏതം കമ്മം കര, മയ്ഹം ജീവിതം ദേഹീ''തി.

അമച്ചോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ദേവസികം ബന്ധനാഗാരതോ മനുസ്സം നീഹരിത്വാ ഭത്തപാതിം ഗഹേത്വാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാവ യക്ഖസ്സ പേസേസി. യക്ഖോ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ മനുസ്സം ഖാദതി. അപരഭാഗേ ബന്ധനാഗാരാനി നിമ്മനുസ്സാനി ജാതാനി. രാജാ ഭത്തഹാരകം അലഭന്തോ മരണഭയേന കമ്പി. അഥ നം അമച്ചോ അസ്സാസേത്വാ "ദേവ, ജീവിതാസാതോ ധനാസാവ ബലവതരാ, ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഠപേത്വാ 'കോ ഇമം ധനം ഗഹേത്വാ യക്ഖസ്സ ഭത്തം ആദായ ഗമിസ്സതീ'തി ഭേരിം ചരാപേമാ"തി വത്വാ തഥാ കാരേസി. അഥ തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "അഹം ഭതിയാ മാസകഡ്ഢമാസകം സങ്ഘരിത്വാ കിച്ഛേന മാതരം പോസേമി, ഇമം ധനം ഗഹേത്വാ മാതു ദത്വാ യക്ഖസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമി, സചേ യക്ഖം ദമേതും സക്ഖിസ്സാമി, ഇച്ചേതം കുസലം, നോ ചേ സക്ഖിസ്സാമി, മാതാ മേ സുഖം ജീവിസ്സതീ"തി. സോ തമത്ഥം മാതു ആരോചേത്വാ "അലം താത, ന മമ അത്ഥോ ധനേനാ"തി ദ്വേ വാരേ പടിക്ഖിപിത്വാ തതിയവാരേ തം അനാപുച്ഛിത്വാവ "ആഹരഥ, അയ്യാ, സഹസ്സം, അഹം ഭത്തം ഹരിസ്സാമീ"തി സഹസ്സം ഗഹേത്വാ മാതു ദത്വാ "അമ്മ , മാ ചിന്തയി , അഹം യക്ഖം ദമേത്വാ മഹാജനസ്സ സോത്ഥിം കരിസ്സാമി, അജ്ജേവ തവ അസ്സുകിലിന്നമുഖം ഹാസാപേന്തോവ ആഗച്ഛിസ്സാമീ"തി മാതരം വന്ദിത്വാ രാജപുരിസേഹി സദ്ധിം രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി.

തതോ രഞ്ഞാ "താത, ത്വം ഭത്തം ഹരിസ്സസീ"തി വുത്തേ "ആമ, ദേവാ"തി ആഹ. "കിം തേ ലദ്ധും വട്ടതീ"തി? "തുമ്ഹാകം സുവണ്ണപാദുകാ, ദേവാ"തി. "കിംകാരണാ"തി? "ദേവ, സോ യക്ഖോ അത്തനോ രുക്ഖമൂലേ ഭൂമിയം ഠിതകേ ഖാദിതും ലഭതി, അഹം ഏതസ്സ സന്തകഭൂമിയം അട്ഠത്വാ പാദുകാസു ഠസ്സാമീ"തി. "അഞ്ഞം കിം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി? "തുമ്ഹാകം ഛത്തം, ദേവാ"തി. "ഇദം കിമത്ഥായാ"തി? "ദേവ, യക്ഖോ അത്തനോ രുക്ഖച്ഛായായ ഠിതകേ ഖാദിതും ലഭതി, അഹം തസ്സ രുക്ഖച്ഛായായ അട്ഠത്വാ ഛത്തച്ഛായായ ഠസ്സാമീ"തി. "അഞ്ഞം കിം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി. "തുമ്ഹാകം ഖഗ്ഗം, ദേവാ"തി. "ഇമിനാ കോ അത്ഥോ"തി? "ദേവ, അമനുസ്സാപി ആവുധഹത്ഥാനം ഭായന്തിയേവാ"തി. "അഞ്ഞം കിം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി? "സുവണ്ണപാതിം പൂരേത്വാ തുമ്ഹാകം ഭുഞ്ജനകഭത്തം ദേഥ, ദേവാ"തി. "കിംകാരണാ, താതാ"തി? "ദേവ, മാദിസസ്സ നാമ പണ്ഡിതസ്സ പുരിസസ്സ മത്തികപാതിയാ ലൂഖഭോജനം ഹരിതും അനനുച്ഛവിക"ന്തി. "സാധു, താതാ"തി രാജാ സബ്ബം ദാപേത്വാ തസ്സ വേയ്യാവച്ചകരേ പടിപാദേസി.

ബോധിസത്തോ "മഹാരാജ, മാ ഭായിത്ഥ, അജ്ജാഹം യക്ഖം ദമേത്വാ തുമ്ഹാകം സോത്ഥിം കത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി രാജാനം വന്ദിത്വാ ഉപകരണാനി ഗാഹാപേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ മനുസ്സേ രുക്ഖസ്സാവിദൂരേ ഠപേത്വാ സുവണ്ണപാദുകം ആരുയ്ഹ ഖഗ്ഗം സന്നയ്ഹിത്വാ സേതച്ഛത്തം മത്ഥകേ കത്വാ കഞ്ചനപാതിയാ ഭത്തം ഗഹേത്വാ യക്ഖസ്സ സന്തികം പായാസി. യക്ഖോ മഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ "അയം പുരിസോ ന അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ആഗമനനിയാമേന ഏതി, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി ചിന്തേസി. ബോധിസത്തോപി രുക്ഖസമീപം ഗന്ത്വാ അസിതുണ്ഡേന ഭത്തപാതിം അന്തോഛായായ കരിത്വാ ഛായായ പരിയന്തേ ഠിതോ പഠമം ഗാഥമാഹ.

൧൨. "രാജാ തേ ഭത്തം പാഹേസി, സുചിം മംസൂപസേചനം;
മഘദേവസ്മിം അധിവത്ഥേ, ഏഹി നിക്ഖമ്മ ഭുഞ്ജസൂ"തി.

തത്ഥ **പാഹേസീ**തി പഹിണി. **മഘദേവസ്മിം അധിവത്ഥേ**തി മഘദേവോതി വടരുക്ഖോ വുച്ചതി, തസ്മിം അധിവത്ഥേതി ദേവതം ആലപതി.

തം സുത്വാ യക്ഖോ “ഇമം പുരിസം വഞ്ചേത്വാ അന്തോഛായായ പവിട്ഠം ഖാദിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൬.“ഏഹി മാണവ ഓരേന, ഭിക്ഖമാദായ സൂപിതം;
തഞ്ച മാണവ ഭിക്ഖാ ച, ഉഭോ ഭക്ഖാ ഭവിസ്സഥാ”തി.

തത്ഥ **ഭിക്ഖ**ന്തി മമ നിബദ്ധഭിക്ഖം. **സൂപിത**ന്തി സൂപസമ്പന്നം.

തതോ ബോധിസത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൭.“അപ്പകേന തുവം യക്ഖ, ഥുല്ലമത്ഥം ജഹിസ്സസി;
ഭിക്ഖം തേ നാഹരിസ്സന്തി, ജനാ മരണസഞ്ഞിനോ.

൧൮.“ലദ്ധായ യക്ഖാ തവ നിച്ചഭിക്ഖം, സുചിം പണീതം രസസാ ഉപേതം;
ഭിക്ഖഞ്ച തേ ആഹരിയോ നരോ ഇധ, സുദുല്ലഭോ ഹേഹിതി
ഭക്ഖിതേ മയീ”തി.

തത്ഥ **ഥുല്ലമത്ഥ**ന്തി അപ്പകേന കാരണേന മഹന്തം അത്ഥം ജഹിസ്സസീതി ദസ്സേതി. **നാഹരിസ്സന്തീ**തി ഇതോ പട്ഠായ മരണസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ ന ആഹരിസ്സന്തി, അഥ ത്വം മിലാതസാഖോ വിയ രുക്ഖോ നിരാഹാരോ ദുബ്ബലോ ഭവിസ്സസീതി. **ലദ്ധായ**ന്തി ലദ്ധഅയം ലദ്ധാഗമനം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സമ്മ യക്ഖ, യം അഹം അജ്ജ ആഹരിം, ഇദം തവ നിച്ചഭിക്ഖം സുചിം പണീതം ഉത്തമം രസേന ഉപേതം ലദ്ധാഗമനം ദേവസികം തേ ആഗച്ഛിസ്സതി. **ആഹരിയോ**തി ആഹരണകോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - “സചേ ത്വം ഇമം ഭിക്ഖം ഗഹേത്വാ ആഗതം മം ഭക്ഖസി, അഥേവം മയി ഭക്ഖിതേ ഭിക്ഖഞ്ച തേ ആഹരണകോ അഞ്ഞോ നരോ ഇധ സുദുല്ലഭോ ഭവിസ്സതി. കിംകാരണാ? മാദിസോ ഹി ബാരാണസിയം അഞ്ഞോ പണ്ഡിതമനുസ്സോ നാമ നത്ഥി, മയി പന ഖാദിതേ സുതനുപി നാമ യക്ഖേന ഖാദിതോ, അഞ്ഞസ്സ കസ്സ സോ ലജ്ജിസ്സതീ”തി ഭത്താഹരണകം ന ലഭിസ്സസി, അഥ തേ ഇതോ പട്ഠായ ഭോജനം ദുല്ലഭം ഭവിസ്സതി, അമ്ഹാകമ്പി രാജാനം ഗണ്ഹിതും ന ലഭിസ്സസി. കസ്മാ? രുക്ഖതോ ബഹിഭാവേന. സചേ പനിദം ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ മം പഹിണിസ്സസി, അഹം തേ രഞ്ഞോ കഥേത്വാ നിബദ്ധം ഭത്തം പേസേസ്സാമി, അത്താനമ്പി ച തേ ഖാദിതും ന ദസ്സാമി, അഹമ്പി തവ സന്തികേ ഠാനേ ന ഠസ്സാമി, പാദുകാസു ഠസ്സാമി, രുക്ഖച്ഛായായമ്പി തേ ന ഠസ്സാമി, അത്തനോ ഛത്തച്ഛായായമേവ ഠസ്സാമി, സചേ പന മയാ സദ്ധിം വിരുജ്ഝിസ്സസി, ഖഗ്ഗേന തം ദ്വിധാ ഭിന്ദിസ്സാമി , അഹഞ്ഹി അജ്ജ ഏതദത്ഥമേവ സജ്ജോ ഹുത്വാ ആഗതോതി. ഏവം കിര നം മഹാസത്തോ തജ്ജേസി.

യക്ഖോ “യുത്തരൂപം മാണവോ വദതീ”തി സല്ലക്ഖേത്വാ പസന്നചിത്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൯.“മമേവ സുതനോ അത്ഥോ, യഥാ ഭാസസി മാണവ;
മയാ ത്വം സമനുഞ്ഞാതോ, സോത്ഥിം പസ്സാഹി മാതരം.

൨൦."ഖഗ്ഗം ഛരത്തഞ്ച പാതിഞ്ച, ഗച്ഛമാദായ മാണവ;
സോത്ഥിം പസ്സതു തേ മാതാ, ത്വഞ്ച പസ്സാഹി മാതര"ന്തി.

തത്ഥ **സുതനോ**തി ബോധിസത്തം ആലപതി. **യഥാ ഭാസസീ**തി യഥാ ത്വം ഭാസസി, തഥാ യോ ഏസ തയാ ഭാസിതോ അത്ഥോ, ഏസോ മമേവത്ഥോ, മയ്ഹമേവ വഡ്ഢീതി.

യക്ഖസ്സ കഥം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "മമ കമ്മം നിപ്ഫന്നം, ദമിതോ മേ യക്ഖോ, ബഹുഞ്ച ധനം ലദ്ധം, രഞ്ഞോ ച വചനം കത"ന്തി തുട്ഠചിത്തോ യക്ഖസ്സ അനുമോദനം കരോന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൨൧."ഏവം യക്ഖ സുഖീ ഹോഹി, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
ധനഞ്ച മേ അധിഗതം, രഞ്ഞോ ച വചനം കത"ന്തി. -

വത്വാ ച പന യക്ഖം ആമന്തേത്വാ "സമ്മ, ത്വം പുബ്ബേ അകുസലകമ്മം കത്വാ കക്ഖളോ ഫരുസോ പരേസം ലോഹിതമംസഭക്ഖോ യക്ഖോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോ, ഇതോ പട്ഠായ പാണാതിപാതാദീനി മാ കരീ"തി സീലേ ച ആനിസംസം, ദുസ്സീല്യേ ച ആദീനവം കഥേത്വാ യക്ഖം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ "കിം തേ അരഞ്ഞവാസേന, ഏഹി നഗരദ്വാരേ തം നിസീദാപേത്വാ അഗ്ഗഭത്തലാഭിം കരോമീ"തി യക്ഖേന സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ ഖഗ്ഗാദീനി യക്ഖം ഗാഹാപേത്വാ ബാരാണസിം അഗമാസി. "സുതനു മാണവോ യക്ഖം ഗഹേത്വാ ഏതീ"തി രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ അമച്ചപരിവുതോ ബോധിസത്തസ്സ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ യക്ഖം നഗരദ്വാരേ നിസീദാപേത്വാ അഗ്ഗഭത്തലാഭിനം കത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ ഭേരിം ചരാപേത്വാ നാഗരേ സന്നിപാതാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണം കഥേത്വാ സേനാപതിട്ഠാനം അദാസി. അയഞ്ച ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ യക്ഖോ അങ്ഗുലിമാലോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, മാണവോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സുതനുജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൩൯൯] ൪. മാതുപോസകഗിജ്ഝജാതകവണ്ണനാ

തേ കഥം നു കരിസ്സന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം മാതുപോസകഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **സാമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഗിജ്ഝയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ വുദ്ധേ പരിഹീനചക്ഖുകേ മാതാപിതരോ ഗിജ്ഝഗുഹായം ഠപേത്വാ ഗോമംസാദീനി ആഹരിത്വാ പോസേസി. തസ്മിം കാലേ ബാരാണസിയം സുസാനേ ഏകോ നേസാദോ അനിയമേത്വാ ഗിജ്ഝാനം പാസേ ഓഡ്ഡേസി. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ ഗോമംസാദിം പരിയേസന്തോ സുസാനം പവിട്ഠോ പാദേന പാസേ ബജ്ഝിത്വാ അത്തനോ ന ചിന്തേസി, വുദ്ധേ പരിഹീനചക്ഖുകേ മാതാപിതരോ

അനുസ്സരിത്വാ ‘‘കഥം നു ഖോ മേ മാതാപിതരോ യാപേസ്സന്തി, മമ ബദ്ധഭാവമ്പി അജാനന്താ അനാഥാ നിപ്പച്ചയാ പബ്ബതഗുഹായമേവ സുസ്സിത്വാ മരിസ്സന്തി മഞ്ഞേ’’തി വിലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൧.‘‘തേ കഥം നു കരിസ്സന്തി, വുദ്ധാ ഗിരിദരീസയാ;
അഹം ബദ്ധോസ്മി പാസേന, നിലീയസ്സ വസം ഗതോ’’തി.

തത്ഥ **നിലീയസ്സാ**തി ഏവംനാമകസ്സ നേസാദപുത്തസ്സ.

അഥ നേസാദപുത്തോ ഗിജ്ഝരാജസ്സ പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൨.‘‘കിം ഗിജ്ഝ പരിദേവസി, കാ നു തേ പരിദേവനാ;
ന മേ സുതോ വാ ദിട്ഠോ വാ, ഭാസന്തോ മാനുസിം ദിജോ’’തി.

ഗിജ്ഝോ ആഹ -

൨൩.‘‘ഭരാമി മാതാപിതരോ, വുദ്ധേ ഗിരിദരീസയേ;
തേ കഥം നു കരിസ്സന്തി, അഹം വസം ഗതോ തവാ’’തി.

നേസാദോ ആഹ -

൨൪.‘‘യം നു ഗിജ്ഝോ യോജനസതം, കുണപാനി അവേക്ഖതി;
കസ്മാ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച, ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝസീ’’തി.

ഗിജ്ഝരാജാ ആഹ -

൨൫.‘‘യദാ പരാഭവോ ഹോതി, പോസോ ജീവിതസങ്ഖയേ;
അഥ ജാലഞ്ച പാസഞ്ച, ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝതീ’’തി.

൨൬.‘‘ഭരസ്സു മാതാപിതരോ, വുദ്ധേ ഗിരിദരീസയേ;
മയാ ത്വം സമനുഞ്ഞാതോ, സോത്ഥിം പസ്സാഹി ഞാതകേ.

൨൭.‘‘ഏവം ലുദ്ദക നന്ദസ്സു, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
ഭരിസ്സം മാതാപിതരോ, വുദ്ധേ ഗിരിദരീസയേ’’തി. -

നേസാദപുത്തേന ദുതിയാ, ഗിജ്ഝേന തതിയാതി ഇമാ ഗാഥാ പടിപാടിയാ വുത്താ.

തത്ഥ **യം നൂ**തി യം നു ഏതം ലോകേ കഥീയതി. ***ഗിജ്ഝോ യോജനസതം, കുണപാനി അവേക്ഖതീ***തി യോജനസതം അതിക്കമ്മ ഠിതാനിപി കുണപാനി പസ്സതി, തം യദി തഥം, അഥ കസ്മാ ത്വം ഇമം ജാലഞ്ച പാസഞ്ച ആസജ്ജാപി ന ബുജ്ഝസി, സന്തികം ആഗന്ത്വാപി ന ജാനാസീതി.

പരാഭവോതി വിനാസോ. **ഭരസ്സൂ**തി ഇദം സോ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ ‘‘പണ്ഡിതോ ഗിജ്ഝരാജാ പരിദേവന്തോ ന അത്തനോ പരിദേവതി, മാതാപിതൂനം പരിദേവതി, നായം മാരേതും യുത്തോ’’തി തുസ്സിത്വാ ആഹ, വത്വാ ച പന പിയചിത്തേന മുദുചിത്തേന പാസം മോചേസി.

അഥസ്സ ബോധിസത്തോ മരണമുഖാ പമുത്തോ സുഖിതോ അനുമോദനം കരോന്തോ ഓസാനഗാഥം വത്വാ മുഖപൂരം മംസം ആദായ മാതാപിതൂനം അദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ മാതുപോസകഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി .

തദാ നേസാദപുത്തോ ഛന്നോ അഹോസി, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, ഗിജ്ഝരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മാതുപോസകഗിജ്ഝജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൦൦] ൫. ദബ്ഭപുപ്ഫജാതകവണ്ണനാ

അനുതീരചാരീ ഭദ്ദന്തേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപനന്ദം സക്യപുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി സാസനേ പബ്ബജിത്വാ അപ്പിച്ഛതാദിഗുണേ പഹായ മഹാതണ്ഹോ അഹോസി. വസ്സൂപനായികായ ദ്വേ തയോ വിഹാരേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ ഏകസ്മിം ഛത്തം വാ ഉപാഹനം വാ ഏകസ്മിം കത്തരയട്ഠിം വാ ഉദകതുമ്ബം വാ ഠപേത്വാ ഏകസ്മിം സയം വസതി. സോ ഏകസ്മിം ജനപദവിഹാരേ വസ്സം ഉപഗന്ത്വാ "ഭിക്ഖൂഹി നാമ അപ്പിച്ഛേഹി ഭവിതബ്ബ"ന്തി ആകാസേ ചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ ഭിക്ഖൂനം പച്ചയസന്തോസദീപകം അരിയവംസപടിപദം കഥേസി. തം സുത്വാ ഭിക്ഖൂ മനാപാനി പത്തചീവരാനി ഛഡ്ഡേത്വാ മത്തികാപത്താനി ചേവ പംസുകൂലചീവരാനി ച ഗണ്ഹിംസു. സോ താനി അത്തനോ വസനട്ഠാനേ ഠപേത്വാ വുത്ഥവസ്സോ പവാരേത്വാ യാനകം പൂരേത്വാ ജേതവനം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്സ അരഞ്ഞവിഹാരസ്സ പിട്ഠിഭാഗേ പാദേ വല്ലിയാ പലിബുദ്ധോ "അദ്ധാ ഏത്ഥ കിഞ്ചി ലദ്ധബ്ബം ഭവിസ്സതീ"തി തം വിഹാരം പാവിസി. തത്ഥ പന ദ്വേ മഹല്ലകാ ഭിക്ഖൂ വസ്സം ഉപഗച്ഛിംസു. തേ ദ്വേ ച ഥൂലസാടകേ ഏകഞ്ച സുഖുമകമ്ബലം ലഭിത്വാ ഭാജേതും അസക്കോന്താ തം ദിസ്വാ "ഥേരോ നോ ഭാജേത്വാ ദസ്സതീ"തി തുട്ഠചിത്താ "മയം, ഭന്തേ, ഇമം വസ്സാവാസികം ഭാജേതും ന സക്കോമ, ഇമം നോ നിസ്സായ വിവാദോ ഹോതി, ഇദം അമ്ഹാകം ഭാജേത്വാ ദേഥാ"തി ആഹംസു. സോ "സാധു ഭാജേസ്സാമീ"തി ദ്വേ ഥൂലസാടകേ ദ്വിന്നമ്പി ഭാജേത്വാ "അയം അമ്ഹാകം വിനയധരാനം പാപുണാതീ"തി കമ്ബലം ഗഹേത്വാ പക്കാമി.

തേപി ഥേരാ കമ്ബലേ സാലയാ തേനേവ സദ്ധിം ജേതവനം ഗന്ത്വാ വിനയധരാനം ഭിക്ഖൂനം തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "ലബ്ഭതി നു ഖോ, ഭന്തേ, വിനയധരാനം ഏവം വിലോപം ഖാദിതു"ന്തി ആഹംസു. ഭിക്ഖൂ ഉപനന്ദത്ഥേരേന ആഭതം പത്തചീവരരാസിം ദിസ്വാ "മഹാപുഞ്ഞോസി ത്വം ആവുസോ, ബഹും തേ പത്തചീവരം ലദ്ധ"ന്തി വദിംസു. സോ "കുതോ മേ ആവുസോ, പുഞ്ഞം, ഇമിനാ മേ ഉപായേന ഇദം ലദ്ധ"ന്തി സബ്ബം കഥേസി. ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ഉപനന്ദോ സക്യപുത്തോ മഹാതണ്ഹോ മഹാലോഭോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഉപനന്ദേന പടിപദായ അനുച്ഛവികം കതം, പരസ്സ

പടിപദം കഥേന്തേന നാമ ഭിക്ഖുനാ പഠമം അത്തനോ അനുച്ഛവികം കത്വാ പച്ഛാ പരോ ഓവദിതബ്ബോ''തി.

> ''അത്താനമേവ പഠമം, പതിരൂപേ നിവേസയേ;
> അഥഞ്ഞമനുസാസേയ്യ, ന കിലിസ്സേയ്യ പണ്ഡിതോ''തി. (ധം॰ പ॰ ൧൫൮) -

ഇമായ ധമ്മപദേ ഗാഥായ ധമ്മം ദേസേത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഉപനന്ദോ ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മഹാതണ്ഹോ മഹാലോഭോവ, ന ച പന ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഇമേസം സന്തകം വിലുമ്പിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ നദീതീരേ രുക്ഖദേവതാ അഹോസി. തദാ ഏകോ സിങ്ഗാലോ മായാവിം നാമ ഭരിയം ഗഹേത്വാ നദീതീരേ ഏകസ്മിം ഠാനേ വസി. അഥേകദിവസം സിങ്ഗാലീ സിങ്ഗാലം ആഹ ''ദോഹളോ മേ സാമി, ഉപ്പന്നോ, അല്ലരോഹിതമച്ഛം ഖാദിതും ഇച്ഛാമീ''തി. സിങ്ഗാലോ ''അപ്പോസ്സുക്കാ ഹോഹി, ആഹരിസ്സാമി തേ''തി നദീതീരേ ചരന്തോ വല്ലിയാ പാദേ പലിബുജ്ഝിത്വാ അനുതീരമേവ അഗമാസി. തസ്മിം ഖണേ ഗമ്ഭീരചാരീ ച അനുതീരചാരീ ചാതി ദ്വേ ഉദ്ദാ മച്ഛേ പരിയേസന്താ തീരേ അട്ഠംസു. തേസു ഗമ്ഭീരചാരീ മഹന്തം രോഹിതമച്ഛം ദിസ്വാ വേഗേന ഉദകേ പവിസിത്വാ തം നങ്ഗുട്ഠേ ഗണ്ഹി. ബലവാ മച്ഛോ പരികഡ്ഢന്തോ യാസി. സോ ഗമ്ഭീരചാരീ ഉദ്ദോ ''മഹാമച്ഛോ ഉഭിന്നമ്പി നോ പഹോസ്സതി, ഏഹി മേ സഹായോ ഹോഹീ''തി ഇതരേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

> വൻ. ''അനുതീരചാരീ ഭദ്ദന്തേ, സഹായമനുധാവ മം;
> മഹാ മേ ഗഹിതോ മച്ഛോ, സോ മം ഹരതി വേഗസാ''തി.

തത്ഥ **സഹായമനുധാവ മ**ന്തി സഹായ അനുധാവ മം, സന്ധിവസേന മ-കാരോ വുത്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാഹം ഇമിനാ മച്ഛേന ന സംഹീരാമി, ഏവം മം നങ്ഗുട്ഠഖണ്ഡേ ഗഹേത്വാ ത്വം അനുധാവാതി.

തം സുത്വാ ഇതരോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

> നം. ''ഗമ്ഭീരചാരീ ഭദ്ദന്തേ, ദള്ഹം ഗണ്ഹാഹി ഥാമസാ;
> അഹം തം ഉദ്ധരിസ്സാമി, സുപണ്ണോ ഉരഗാമിവാ''തി.

തത്ഥ **ഥാമസാ**തി ഥാമേന. **ഉദ്ധരിസ്സാമീ**തി നീഹരിസ്സാമി. **സുപണ്ണോ ഉരഗാമിവാ**തി ഗരുളോ സപ്പം വിയ.

അഥ ദ്വേപി തേ ഏകതോ ഹുത്വാ രോഹിതമച്ഛം നീഹരിത്വാ ഥലേ ഠപേത്വാ മാരേത്വാ ''ത്വം ഭാജേഹി, ത്വം ഭാജേഹീ''തി കലഹം കത്വാ ഭാജേതും അസക്കോന്താ ഠപേത്വാ നിസീദിംസു. തസ്മിം കാലേ സിങ്ഗാലോ തം ഠാനം അനുപ്പത്തോ. തേ തം ദിസ്വാ ഉഭോപി പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ ''അയം, സമ്മ, ദബ്ഭപുപ്ഫമച്ഛോ അമ്ഹേഹി ഏകതോ ഹുത്വാ ഗഹിതോ, തം നോ ഭാജേതും അസക്കോന്താനം വിവാദോ ഉപ്പന്നോ, സമഭാഗം നോ ഭാജേത്വാ ദേഹീ''തി തതിയം ഗാഥമാഹംസു -

> നഫ. ''വിവാദോ നോ സമുപ്പന്നോ, ദബ്ഭപുപ്ഫ സുണോഹി മേ;

സമേഹി മേധഗം സമ്മാ, വിവാദോ വൂപസമ്മത’’ന്തി.

തത്ഥ **ദബ്ഭപുപ്ഫാ**തി ദബ്ഭപുപ്ഫസമാനവണ്ണതായ തം ആലപന്തി. **മേധഗ**ന്തി കലഹം.

തേസം വചനം സുത്വാ സിങ്ഗാലോ അത്തനോ ബലം ദീപേന്തോ -

൩൨.‘‘ധമ്മട്ഠോഹം പുരേ ആസിം, ബഹൂ അഡ്ഡാ മേ തീരിതാ;
സമേമി മേധഗം സമ്മാ, വിവാദോ വൂപസമ്മത’’ന്തി. -

ഇദം ഗാഥം വത്വാ ഭാജേന്തോ -

൩൩.‘‘അനുതീരചാരി നങ്ഗുട്ഠം, സീസം ഗമ്ഭീരചാരിനോ;
അച്ചായം മജ്ഝിമോ ഖണ്ഡോ, ധമ്മട്ഠസ്സ ഭവിസ്സതീ’’തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹ -

തത്ഥ പഠമഗാഥായ അയമത്ഥോ - അഹം പുബ്ബേ രാജൂനം വിനിച്ഛയാമച്ചോ ആസിം, തേന മയാ വിനിച്ഛയേ നിസീദിത്വാ ബഹൂ അഡ്ഡാ തീരിതാ, തേസം തേസം ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദീനം ബഹൂ അഡ്ഡാ തീരിതാ വിനിച്ഛിതാ, സ്വാഹം തുമ്ഹാദിസാനം സമജാതികാനം ചതുപ്പദാനം അഡ്ഡം തീരേതും കിം ന സക്ഖിസ്സാമി, അഹം വോ സമേമി മേധഗം, സമ്മാ മം നിസ്സായ തുമ്ഹാകം വിവാദോ വൂപസമ്മതൂതി .

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മച്ഛം തയോ കോട്ഠാസേ കത്വാ അനുതീരചാരി ത്വം നങ്ഗുട്ഠം ഗണ്ഹ, സീസം ഗമ്ഭീരചാരിനോ ഹോതു. **അച്ചായം മജ്ഝിമോ ഖണ്ഡോ**തി അപിച അയം മജ്ഝിമോ കോട്ഠാസോ. അഥ വാ **അച്ചാ**തി അതിച്ച, ഇമേ ദ്വേ കോട്ഠാസേ അതിക്കമിത്വാ ഠിതോ അയം മജ്ഝിമോ ഖണ്ഡോ ധമ്മട്ഠസ്സ വിനിച്ഛയസാമികസ്സ മയ്ഹം ഭവിസ്സതീതി.

ഏവം തം മച്ഛം വിഭജിത്വാ ‘‘തുമ്ഹേ കലഹം അകത്വാ നങ്ഗുട്ഠഞ്ച സീസഞ്ച ഖാദഥാ’’തി വത്വാ മജ്ഝിമഖണ്ഡം മുഖേന ഡംസിത്വാ തേസം പസ്സന്താനംയേവ പലായി. തേ സഹസ്സം പരാജിതാ വിയ ദുമ്മുഖാ നിസീദിത്വാ ഗാഥമാഹംസു -

൩൪.‘‘ചിരമ്പി ഭക്ഖോ അഭവിസ്സ, സചേ ന വിവദേമസേ;
അസീസകം അനങ്ഗുട്ഠം, സിങ്ഗാലോ ഹരതി രോഹിത’’ന്തി.

തത്ഥ **ചിരമ്പീ**തി ദ്വേ തയോ ദിവസേ സന്ധായ വുത്തം.

സിങ്ഗാലോപി ‘‘അജ്ജ ഭരിയം രോഹിതമച്ഛം ഖാദാപേസ്സാമീ’’തി തുട്ഠചിത്തോ തസ്സാ സന്തികം അഗമാസി. സാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ അഭിനന്ദമാനാ -

൩൫.‘‘യഥാപി രാജാ നന്ദേയ്യ, രജ്ജം ലദ്ധാന ഖത്തിയോ;
ഏവാഹമജ്ജ നന്ദാമി, ദിസ്വാ പുണ്ണമുഖം പതി’’ന്തി. -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ അധിഗമൂപായം പുച്ഛന്തി -

൯൬.കഥം നു ഥലജോ സന്തോ, ഉദകേ മച്ഛം പരാമസി;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കഥം അധിഗതം തയാ''തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹ -

തത്ഥ **കഥം നൂ**തി ''ഖാദ, ഭദ്ദേ''തി മച്ഛഖണ്ഡേ പുരതോ ഠപിതേ ''കഥം നു ത്വം ഥലജോ സമാനോ ഉദകേ മച്ഛം ഗണ്ഹീ''തി പുച്ഛി.

സിങ്ഗാലോ തസ്സാ അധിഗമൂപായം ആചിക്ഖന്തോ അനന്തരഗാഥമാഹ -

൯൭.''വിവാദേന കിസാ ഹോന്തി, വിവാദേന ധനക്ഖയാ;
ജീനാ ഉദ്ദാ വിവാദേന, ഭുഞ്ജ മായാവി രോഹിത''ന്തി.

തത്ഥ **വിവാദേന കിസാ ഹോന്തീ**തി ഭദ്ദേ, ഇമേ സത്താ വിവാദം കരോന്താ വിവാദം നിസ്സായ കിസാ അപ്പമംസലോഹിതാ ഹോന്തി. **വിവാദേന ധനക്ഖയാ**തി ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദീനം ധനാനം ഖയാ വിവാദേനേവ ഹോന്തി. ദ്വീസുപി വിവദന്തേസു ഏകോ പരാജിതോ പരാജിതത്താ ധനക്ഖയം പാപുണാതി, ഇതരോ ജയഭാഗദാനേന. **ജീനാ ഉദ്ദാ**തി ദ്വേ ഉദ്ദാപി വിവാദേനേവ ഇമം മച്ഛം ജീനാ, തസ്മാ ത്വം മയാ ആഭതസ്സ ഉപ്പത്തിം മാ പുച്ഛ, കേവലം ഇമം ഭുഞ്ജ മായാവി രോഹിതന്തി.

ഇതരാ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ -

൯൮.''ഏവമേവ മനുസ്സേസു, വിവാദോ യത്ഥ ജായതി;
ധമ്മട്ഠം പടിധാവതി, സോ ഹി നേസം വിനായകോ;
ധനാപി തത്ഥ ജീയന്തി, രാജകോസോ പവഡ്ഢതീ''തി.

തത്ഥ **ഏവമേവാ**തി ഭിക്ഖവേ, യഥാ ഏതേ ഉദ്ദാ ജീനാ, ഏവമേവ മനുസ്സേസുപി യസ്മിം ഠാനേ വിവാദോ ജായതി, തത്ഥ തേ മനുസ്സാ ധമ്മട്ഠം പതിധാവന്തി, വിനിച്ഛയസാമികം ഉപസങ്കമന്തി. കിംകാരണാ? **സോ ഹി നേസം വിനായകോ,** സോ തേസം വിവാദാപന്നാനം വിവാദവൂപസമകോതി അത്ഥോ. **ധനാപി തത്ഥാ**തി തത്ഥ തേ വിവാദാപന്നാ ധനതോപി ജീയന്തി, അത്തനോ സന്തകാ പരിഹായന്തി, ദണ്ഡേന ചേവ ജയഭാഗഗ്ഗഹണേന ച രാജകോസോ പവഡ്ഢതീതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ സിങ്ഗാലോ ഉപനന്ദോ അഹോസി, ഉദ്ദാ ദ്വേ മഹല്ലകാ, തസ്സ കാരണസ്സ പച്ചക്ഖകാരികാ രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ദബ്ഭപുപ്ഫജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൦൧] ൬. പണ്ണകജാതകവണ്ണനാ

പണ്ണകം തിഖിണധാരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കേന ഉക്കണ്ഠാപിതോ''തി വത്വാ ''പുരാണദുതിയികായാ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു അയം ഇത്ഥീ തുയ്ഹം അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം ഇമം

നിസ്സായ ചേതസികരോഗേന മരന്തോ പണ്ഡിതേ നിസ്സായ ജീവിതം അലത്ഥാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം മദ്ദവമഹാരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, സേനകകുമാരോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ മദ്ദവരഞ്ഞോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അമച്ചോ അഹോസി, ''സേനകപണ്ഡിതോ''തി വുത്തേ സകലനഗരേ ചന്ദോ വിയ സൂരിയോ വിയ ച പഞ്ഞായി. തദാ രഞ്ഞോ പുരോഹിതപുത്തോ രാജുപട്ഠാനം ആഗതോ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം ഉത്തമരൂപധരം രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ നിരാഹാരോ നിപജ്ജിത്വാ സഹായകേഹി പുട്ഠോ തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാപി ''പുരോഹിതപുത്തോ ന ദിസ്സതി, കഹം നു ഖോ''തി പുച്ഛിത്വാ തമത്ഥം സുത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ ''അഹം തേ ഇമം സത്ത ദിവസാനി ദമ്മി, സത്താഹം ഘരേ കത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ ആനേയ്യാസീ''തി ആഹ. സോ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തം ഗേഹം നേത്വാ തായ സദ്ധിം അഭിരമി. തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേന പലായിത്വാ അഞ്ഞസ്സ രഞ്ഞോ വിജിതം അഗമസും, കോചി ഗതട്ഠാനം ന ജാനി, നാവായ ഗതമഗ്ഗോ വിയ അഹോസി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ നാനപ്പകാരേന വിചിനന്തോപി തസ്സ ഗതട്ഠാനം ന അഞ്ഞാസി. അഥസ്സ തം നിസ്സായ ബലവസോകോ ഉപ്പജ്ജി, ഹദയം ഉണ്ഹം ഹുത്വാ ലോഹിതം പഗ്ഘരി. തതോ പട്ഠായ ചസ്സ കുച്ഛിതോ ലോഹിതം നിക്ഖമി, ബ്യാധി മഹന്തോ അഹോസി. മഹന്താപി രാജവേജ്ജാ തികിച്ഛിതും നാസക്ഖിംസു.

ബോധിസത്തോ ''ഇമസ്സ രഞ്ഞോ ബ്യാധി നത്ഥി, ഭരിയം പന അപസ്സന്തോ ചേതസികരോഗേന ഫുട്ഠോ, ഉപായേന തം തികിച്ഛിസ്സാമീ''തി ആയുരഞ്ച പുക്കുസഞ്ചാതി ദ്വേ രഞ്ഞോ പണ്ഡിതാമച്ചേ ആമന്തേത്വാ ''രഞ്ഞോ ദേവിയാ അദസ്സനേന ചേതസികം രോഗം ഠപേത്വാ അഞ്ഞോ രോഗോ നത്ഥി, ബഹൂപകാരോ ച ഖോ പന അമ്ഹാകം രാജാ, തസ്മാ ഉപായേന നം തികിച്ഛാമ, രാജങ്ഗണേ സമജ്ജം കാരേത്വാ അസിം ഗിലിതും ജാനന്തേന അസിം ഗിലാപേത്വാ രാജാനം സീഹപഞ്ജരേ കത്വാ സമജ്ജം ഓലോകാപേസ്സാമ, രാജാ അസിം ഗിലന്തം ദിസ്വാ 'അത്ഥി നു ഖോ ഇതോ അഞ്ഞം ദുക്കരതര'ന്തി പഞ്ഹം പുച്ഛിസ്സതി. തം സമ്മ ആയുര, ത്വം 'അസുകം നാമ ദദാമീതി വചനം ഇതോ ദുക്കരതര'ന്തി ബ്യാകരേയ്യാസി, തതോ സമ്മ പുക്കുസ, തം പുച്ഛിസ്സതി, അഥസ്സ ത്വം 'മഹാരാജ, ദദാമീതി വത്വാ അദദതോ സാ വാചാ അഫലാ ഹോതി, തഥാരൂപം വാചം ന കേചി ഉപജീവന്തി ന ഖാദന്തി ന പിവന്തി, യേ പന തസ്സ വചനസ്സാനുച്ഛവികം കരോന്തി, യഥാപടിഞ്ഞാതമത്ഥം ദേന്തിയേവ, ഇദം തതോ ദുക്കരതര'ന്തി ഏവം ബ്യാകരേയ്യാസി, ഇതോ പരം കത്തബ്ബം അഹം ജാനിസ്സാമീ''തി വത്വാ സമജ്ജം കാരേസി.

അഥ തേ തയോപി പണ്ഡിതാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''മഹാരാജ, രാജങ്ഗണേ സമജ്ജോ വത്തതി, തം ഓലോകേന്താനം ദുക്ഖമ്പി ന ദുക്ഖം ഹോതി, ഏഹി ഗച്ഛാമാ''തി രാജാനം നേത്വാ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ സമജ്ജം ഓലോകാപേസും. ബഹൂ ജനാ അത്തനോ അത്തനോ ജാനനകസിപ്പം ദസ്സേസും. ഏകോ പന പുരിസോ തേത്തിംസങ്ഗുലം തിഖിണധാരം അസിരതനം ഗിലതി. രാജാ തം ദിസ്വാ ''അയം പുരിസോ ഏതം അസിം ഗിലതി, 'അത്ഥി നു

ഖോ ഇതോ അഞ്ഞം ദുക്കരതര'ന്തി ഇമേ പണ്ഡിതേ പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ആയുരം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൯. "പണ്ണകം തിഖിണധാരം, അസിം സമ്പന്നപായിനം;
പരിസായം പുരിസോ ഗിലതി, കിം ദുക്കരതരം തതോ;
യദഞ്ഞം ദുക്കരം ഠാനം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി.

തത്ഥ **പണ്ണക**ന്തി പണ്ണകരട്ഠേ ഉപ്പന്നം. **സമ്പന്നപായിന**ന്തി സമ്പന്നം പരലോഹിതപായിനം. **പരിസായ**ന്തി പരിസമജ്ഝേ ധനലോഭേന അയം പുരിസോ ഗിലതി. **യദഞ്ഞ**ന്തി ഇതോ അസിഗിലനതോ യം അഞ്ഞം ദുക്കരതരം കാരണം, തം മയാ പുച്ഛിതോ കഥേഹീതി.

അഥസ്സ സോ തം കഥേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "ഗിലേയ്യ പുരിസോ ലോഭാ, അസിം സമ്പന്നപായിനം;
യോ ച വജ്ജാ ദദാമീതി, തം ദുക്കരതരം തതോ;
സബ്ബഞ്ഞം സുകരം ഠാനം, ഏവം ജാനാഹി മദ്ദവാ"തി.

തത്ഥ **വജ്ജാ**തി വദേയ്യ. **തം ദുക്കരതര**ന്തി "ദദാമീ"തി വചനം തതോ അസിഗിലനതോ ദുക്കരതരം. **സബ്ബഞ്ഞ**ന്തി "അസുകം നാമ തവ ദസ്സാമീ"തി വചനം ഠപേത്വാ അഞ്ഞം സബ്ബമ്പി കാരണം സുകരം. **മദ്ദവാ**തി രാജാനം ഗോത്തേന ആലപതി.

രഞ്ഞോ ആയുരപണ്ഡിതസ്സ വചനം സുത്വാ "അസിഗിലനതോ കിര 'ഇദം നാമ ദമ്മീ'തി വചനം ദുക്കരം, അഹഞ്ച 'പുരോഹിതപുത്തസ്സ ദേവിം ദമ്മീ'തി അവചം, അതിദുക്കരം വത മേ കത"ന്തി വീമംസന്തസ്സേവ ഹദയസോകോ ഥോകം തനുത്തം ഗതോ. സോ തതോ "പരസ്സ ഇമം ദമ്മീതി വചനതോ പന അഞ്ഞം ദുക്കരതരം അത്ഥി നു ഖോ"തി ചിന്തേത്വാ പുക്കുസപണ്ഡിതേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൧. "ബ്യാകാസി ആയുരോ പഞ്ഹം, അത്ഥം ധമ്മസ്സ കോവിദോ;
പുക്കുസം ദാനി പുച്ഛാമി, കിം ദുക്കരതരം തതോ;
യദഞ്ഞം ദുക്കരം ഠാനം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി.

തത്ഥ **പഞ്ഹം അത്ഥ**ന്തി പഞ്ഹസ്സ അത്ഥം ബ്യാകാസീതി വുത്തം ഹോതി. **ധമ്മസ്സ കോവിദോ**തി തദത്ഥജോതകേ ഗന്ഥേ കുസലോ. **തതോ**തി തതോ വചനതോ കിം ദുക്കരതരന്തി.

അഥസ്സ ബ്യാകരോന്തോ പുക്കുസപണ്ഡിതോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൨. "ന വാചമുപജീവന്തി, അഫലം ഗിരമുദീരിതം;
യോ ച ദത്വാ അവാകയിരാ, തം ദുക്കരതരം തതോ;
സബ്ബഞ്ഞം സുകരം ഠാനം, ഏവം ജാനാഹി മദ്ദവാ"തി.

തത്ഥ **ദത്വാ**തി "അസുകം നാമ ദമ്മീ"തി പടിഞ്ഞം ദത്വാ. **അവാകയിരാ**തി തം പടിഞ്ഞാതമത്ഥം ദദന്തോ തസ്മിം ലോഭം അവാകരേയ്യ ഛിന്ദേയ്യ, തം ഭണ്ഡം ദദേയ്യാതി വുത്തം ഹോതി. **തതോ**തി തതോ അസിഗിലനതോ "അസുകം നാമ തേ ദമ്മീ"തി വചനതോ ച തദേവ ദുക്കരതരം.

രഞ്ഞോ തം വചനം സുത്വാ "അഹം 'പുരോഹിതപുത്തസ്സ ദേവിം ദമ്മീ'തി പഠമം വത്വാ വാചായ അനുച്ഛവികം കത്വാ തം അദാസിം, ദുക്കരം വത മേ കത"ന്തി പരിവിതക്കേന്തസ്സ സോകോ തനുകതരോ ജാതോ. അഥസ്സ ഏതദഹോസി "സേനകപണ്ഡിതതോ അഞ്ഞോ പണ്ഡിതതരോ നാമ നത്ഥി, ഇമം പഞ്ഹം ഏതം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി. തതോ തം പുച്ഛന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൩."ബ്യാകാസി പുക്കുസോ പഞ്ഹം, അത്ഥം ധമ്മസ്സ കോവിദോ;
സേനകം ദാനി പുച്ഛാമി, കിം ദുക്കരതരം തതോ;
യദഞ്ഞം ദുക്കരം ഠാനം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ"തി.

അഥസ്സ ബ്യാകരോന്തോ സേനകോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൪൪."ദദേയ്യ പുരിസോ ദാനം, അപ്പം വാ യദി വാ ബഹും;
യോ ച ദത്വാ നാനുതപ്പേ, തം ദുക്കരതരം തതോ;
സബ്ബഞ്ഞം സുകരം ഠാനം, ഏവം ജാനാഹി മദ്ദവാ"തി.

തത്ഥ **നാനുതപ്പേ**തി അത്തനോ അതികന്തം അതിമനാപം പിയഭണ്ഡം പരസ്സ ദത്വാ "കിമത്ഥം മയാ ഇദം ദിന്ന"ന്തി ഏവം തം പിയഭണ്ഡം ആരബ്ഭ യോ പച്ഛാ ന തപ്പതി ന സോചതി, തം അസിഗിലനതോ ച "അസുകം നാമ തേ ദമ്മീ"തി വചനതോ ച തസ്സ ദാനതോ ച ദുക്കരതരം.

ഇതി മഹാസത്തോ രാജാനം സഞ്ഞാപേന്തോ കഥേസി. ദാനഞ്ഹി ദത്വാ അപരചേതനാവ ദുസ്സന്ധാരിയാ, തസ്സാ സന്ധാരണദുക്കരതാ വേസ്സന്തരജാതകേന ദീപിതാ. വുത്തഞ്ഹേതം -

"അദു ചാപം ഗഹേത്വാന, ഖഗ്ഗം ബന്ധിയ വാമതോ;
ആനേസ്സാമി സകേ പുത്തേ, പുത്താനഞ്ഹി വധോ ദുഖോ.

"അട്ഠാനമേതം ദുക്ഖരൂപം, യം കുമാരാ വിഹഞ്ഞരേ;
സതഞ്ച ധമ്മമഞ്ഞായ, കോ ദത്വാ അനുതപ്പതീ"തി. (ജാ० ൨.൨൨.൨൧൭൭-൨൧൭൮);

രാജാപി ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ സല്ലക്ഖേസി "അഹം അത്തനോ മനേനേവ പുരോഹിതപുത്തസ്സ ദേവിം ദത്വാ സകമനം സന്ധാരേതും ന സക്കോമി, സോചാമി കിലമാമി, ന മേ ഇദം അനുച്ഛവികം, സചേ സാ മയി സസിനേഹാ ഭവേയ്യ , ഇമം ഇസ്സരിയം ഛഡ്ഡേത്വാ ന പലായേയ്യ, മയി പന സിനേഹം അകത്വാ പലാതായ കിം തായ മയ്ഹ"ന്തി. തസ്സേവം ചിന്തേന്തസ്സ പദുമപത്തേ ഉദകബിന്ദു വിയ സബ്ബസോകോ നിവത്തിത്വാ ഗതോ, തങ്ഖണഞ്ഞേവസ്സ കുച്ഛി പരിസണ്ഠാസി. സോ നിരോഗോ സുഖിതോ ഹുത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൪൫."ബ്യാകാസി ആയുരോ പഞ്ഹം, അഥോ പുക്കുസപോരിസോ;
സബ്ബേ പഞ്ഹേ അതിഭോതി, യഥാ ഭാസതി സേനകോ"തി.

തത്ഥ **യഥാ ഭാസതീ**തി യഥാ പണ്ഡിതോ ഭാസതി, തഥേവേതം ദാനം നാമ ദത്വാ നേവ അനുതപ്പിതബ്ബന്തി. ഇമം പനസ്സ ഥുതിം കത്വാ തുട്ഠോ ബഹും ധനമദാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ രാജമഹേസീ പുരാണദുതിയികാ അഹോസി, രാജാ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു, ആയുരപണ്ഡിതോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, പുക്കുസപണ്ഡിതോ സാരിപുത്തോ, സേനകപണ്ഡിതോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പണ്ണകജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൦൨] ൭. സത്തുഭസ്തജാതകവണ്ണനാ

വിബ്ഭന്തചിത്തോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അത്തനോ പഞ്ഞാപാരമിം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു **ഉമങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ജനകോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി , സേനകകുമാരോതിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ രാജാനം പസ്സി, രാജാ തം അമച്ചട്ഠാനേ ഠപേസി, മഹന്തഞ്ചസ്സ യസം അനുപ്പദാസി . സോ രഞ്ഞോ അത്ഥഞ്ച ധമ്മഞ്ച അനുസാസി, മധുരകഥോ ധമ്മകഥികോ ഹുത്വാ രാജാനം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ദാനേ ഉപോസഥകമ്മേ ദസസു കുസലകമ്മപഥേസൂതി ഇമായ കല്യാണപടിപദായ പതിട്ഠാപേസി , സകലരട്ഠേ ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നകാലോ വിയ അഹോസി. പക്ഖദിവസേസു രാജാ ച ഉപരാജാദയോ ച സബ്ബേ സന്നിപതിത്വാ ധമ്മസഭം സജ്ജേന്തി. മഹാസത്തോ സജ്ജിതധമ്മസഭായം രതനപല്ലങ്കവരഗതോ ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേതി, ബുദ്ധാനം ധമ്മകഥാസദിസാവസ്സ കഥാ ഹോതി.

അഥ അഞ്ഞതരോ മഹല്ലകബ്രാഹ്മണോ ധനഭിക്ഖം ചരിത്വാ കഹാപണസഹസ്സം ലഭിത്വാ ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിക്ഖിപിത്വാ പുന ''ഭിക്ഖം ചരിസ്സാമീ''തി ഗതോ. തസ്സ ഗതകാലേ തം കുലം കഹാപണേ വളഞ്ജേസി. സോ ആഗന്ത്വാ കഹാപണേ ആഹരാപേസി. ബ്രാഹ്മണോ കഹാപണേ ദാതും അസക്കോന്തോ അത്തനോ ധീതരം തസ്സ പാദപരിചാരികം കത്വാ അദാസി. ബ്രാഹ്മണോ തം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ ഏകസ്മിം ബ്രാഹ്മണഗാമേ വാസം കപ്പേസി. അഥസ്സ ഭരിയാ ദഹരതായ കാമേസു അതിത്താ അഞ്ഞേന തരുണബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം മിച്ഛാചാരം ചരി. **സോളസ ഹി അതപ്പനീയവത്ഥൂനി** നാമ. കതമാനി സോളസ? സാഗരോ സബ്ബസവന്തീഹി ന തപ്പതി, അഗ്ഗി ഉപാദാനേന ന തപ്പതി, രാജാ രട്ഠേന ന തപ്പതി, ബാലോ പാപേഹി ന തപ്പതി, ഇത്ഥീ മേഥുനധമ്മേന അലങ്കാരേന വിജായനേനാതി ഇമേഹി തീഹി ന തപ്പതി, ബ്രാഹ്മണോ മന്തേഹി ന തപ്പതി, ഝായീ വിഹാരസമാപത്തിയാ ന തപ്പതി, സേക്ഖോ അപചയേന ന തപ്പതി, അപ്പിച്ഛോ ധുതങ്ഗഗുണേന ന തപ്പതി, ആരദ്ധവീരിയോ വീരിയാരമ്ഭേന ന തപ്പതി, ധമ്മകഥികോ സാകച്ഛായ ന തപ്പതി, വിസാരദോ പരിസായ ന തപ്പതി, സദ്ധോ സങ്ഘുപട്ഠാനേന ന തപ്പതി, ദായകോ പരിച്ചാഗേന ന തപ്പതി, പണ്ഡിതോ ധമ്മസ്സവനേന ന തപ്പതി, ചതസ്സോ പരിസാ തഥാഗതദസ്സനേന ന തപ്പന്തീതി.

സാപി ബ്രാഹ്മണീ മേഥുനധമ്മേന, അതിത്താ തം ബ്രാഹ്മണം നീഹരിത്വാ വിസ്സത്ഥാ പാപകമ്മം കാതുകാമാ ഹുത്വാ ഏകദിവസം ദുമ്മനാ നിപജ്ജിത്വാ ''കിം ഭോതീ''തി വുത്താ ''ബ്രാഹ്മണ, അഹം തവ ഗേഹേ കമ്മം കാതും ന സക്കോമി, ദാസിദാസം ആനേഹീ''തി ആഹ. ''ഭോതി ധനം മേ നത്ഥി, കിം ദത്വാ ആനേമീ''തി. ''ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ധനം പരിയേസിത്വാ ആനേഹീ''തി. ''തേന ഹി ഭോതി പാഥേയ്യം മേ സജ്ജേഹീ''തി. ''സാ തസ്സ ബദ്ധസത്തൂനഞ്ച അബദ്ധസത്തൂനഞ്ച ചമ്മപസിബ്ബകം പൂരേത്വാ അദാസി''. ബ്രാഹ്മണോ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ചരന്തോ സത്ത കഹാപണസതാനി ലഭിത്വാ ''അലം മേ ഏത്തകം ധനം ദാസിദാസമൂലായാ''തി നിവത്തിത്വാ അത്തനോ ഗാമം ആഗച്ഛന്തോ ഏകസ്മിം ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ പസിബ്ബകം മുഞ്ചിത്വാ സത്തും ഖാദിത്വാ പസിബ്ബകമുഖം അബന്ധിത്വാവ പാനീയം പിവിതും ഓതിണ്ണോ. അഥേകസ്മിം രുക്ഖസുസിരേ ഏകോ കണ്ഹസപ്പോ സത്തുഗന്ധം ഘായിത്വാ പസിബ്ബകം പവിസിത്വാ ഭോഗം ആഭുജിത്വാ സത്തും ഖാദന്തോ നിപജ്ജി. ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ പസിബ്ബകസ്സ അബ്ഭന്തരം അനോലോകേത്വാ പസിബ്ബകം ബന്ധിത്വാ അംസേ കത്വാ പായാസി. അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം രുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാ ഖന്ധവിടപേ ഠത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, സചേ അന്തരാമഗ്ഗേ വസിസ്സസി, സയം മരിസ്സസി, സചേ അജ്ജ ഘരം ഗമിസ്സസി, ഭരിയാ തേ മരിസ്സതീ''തി വത്വാ അന്തരധായി. സോ ഓലോകേന്തോ ദേവതം അദിസ്വാ ഭീതോ മരണഭയതജ്ജിതോ രോദന്തോ പരിദേവന്തോ ബാരാണസിനഗരദ്വാരം സമ്പാപുണി.

തദാ ച പന്നരസുപോസഥോ ഹോതി അലങ്കതധമ്മാസനേ നിസീദിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ധമ്മകഥനദിവസോ. മഹാജനോ നാനാഗന്ധപുപ്ഫാദിഹത്ഥോ വഗ്ഗവഗ്ഗോ ഹുത്വാ ധമ്മിം കഥം സോതും ഗച്ഛതി. ബ്രാഹ്മണോ തം ദിസ്വാ ''കഹം ഗച്ഛഥാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, അജ്ജ സേനകപണ്ഡിതോ മധുരസ്സരേന ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേതി, കിം ത്വമ്പി ന ജാനാസീ''തി വുത്തേ ചിന്തേസി ''പണ്ഡിതോ കിര ധമ്മകഥികോ, അഹഞ്ചമ്ഹി മരണഭയതജ്ജിതോ, പണ്ഡിതാ ഖോ പന മഹന്തമ്പി സോകം ഹരിതും സക്കോന്തി, മയാപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ ധമ്മം സോതും വട്ടതീ''തി. സോ തേഹി സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം പരിവാരേത്വാ നിസിന്നായ സരാജികായ പരിസായ പരിയന്തേ സത്തുപസിബ്ബകേന ഖന്ധഗതേന ധമ്മാസനതോ അവിദൂരേ മരണഭയതജ്ജിതോ രോദമാനോ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ ആകാസഗങ്ഗം ഓതരന്തോ വിയ അമതവസ്സം വസ്സേന്തോ വിയ ച ധമ്മം ദേസേസി. മഹാജനോ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ സാധുകാരം ദത്വാ ധമ്മം അസ്സോസി.

പണ്ഡിതാ ച നാമ ദിസാചക്ഖുകാ ഹോന്തി. തസ്മിം ഖണേ മഹാസത്തോ പസന്നപഞ്ചപസാദാനി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ സമന്തതോ പരിസം ഓലോകേന്തോ തം ബ്രാഹ്മണം ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''ഏത്തകാ പരിസാ സോമനസ്സജാതാ സാധുകാരം ദത്വാ ധമ്മം സുണന്തി, അയം പനേകോ ബ്രാഹ്മണോ ദോമനസ്സപ്പത്തോ രോദതി, ഏതസ്സ അബ്ഭന്തരേ അസ്സുജനനസമത്ഥേന സോകേന ഭവിതബ്ബം, തമസ്സ അമ്ബിലേന പഹരിത്വാ തമ്ബമലം വിയ പദുമപലാസതോ ഉദകബിന്ദും വിയ വിനിവത്തേത്വാ ഏത്ഥേവ നം നിസ്സോകം തുട്ഠമാനസം കത്വാ ധമ്മം ദേസേസ്സാമീ''തി. സോ തം ആമന്തേത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, സേനകപണ്ഡിതോ നാമാഹം, ഇദാനേവ തം നിസ്സോകം

കരിസ്സാമി, വിസ്സത്ഥോ കഥേഹീ''തി തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൬.''വിബ്ഭന്തചിത്തോ കുപിതിന്ദ്രിയോസി, നേത്തേഹി തേ വാരിഗണാ സവന്തി;
കിം തേ നട്ഠം കിം പന പത്ഥയാനോ, ഇധാഗമാ ബ്രഹ്മേ തദിങ്ഘ ബ്രൂഹീ''തി.

തത്ഥ **കുപിതിന്ദ്രിയോസീ**തി ചക്ഖുന്ദ്രിയമേവ സന്ധായ ''കുപിതിന്ദ്രിയോസീ''തി ആഹ. **വാരിഗണാ**തി അസ്സുബിന്ദൂനി. **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ. തഞ്ഹി മഹാസത്തോ ചോദേന്തോ ഏവമാഹ ''ബ്രാഹ്മണ, സത്താ നാമ ദ്വീഹി കാരണേഹി സോചന്തി പരിദേവന്തി സത്തസങ്ഖാരേസു കിസ്മിഞ്ചിദേവ പിയജാതികേ നട്ഠേ വാ, കിഞ്ചിദേവ പിയജാതികം പത്ഥേത്വാ അലഭന്താ വാ. തത്ഥ കിം തേ നട്ഠം, കിം വാ പന പത്ഥയന്തോ ത്വം ഇധ ആഗതോ, ഇദം മേ ഖിപ്പം ബ്രൂഹീ''തി.

അഥസ്സ അത്തനോ സോകകാരണം കഥേന്തോ ബ്രാഹ്മണോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൭.''മിയ്യേഥ ഭരിയാ വജതോ മമജ്ജ, അഗച്ഛതോ മരണമാഹ യക്ഖോ;
ഏതേന ദുക്ഖേന പവേധിതോസ്മി, അക്ഖാഹി മേ സേനക ഏതമത്ഥ''ന്തി.

തത്ഥ **വജതോ**തി ഗേഹം ഗച്ഛന്തസ്സ. **അഗച്ഛതോ**തി അഗച്ഛന്തസ്സ. **യക്ഖോ**തി അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകാ രുക്ഖദേവതാ ഏവമാഹാതി വദതി. സാ കിര ദേവതാ ''പസിബ്ബകേ തേ ബ്രാഹ്മണ, കണ്ഹസപ്പോ''തി അനാചിക്ഖന്തീ ബോധിസത്തസ്സ ഞാണാനുഭാവപ്പകാസനത്ഥം നാചിക്ഖി. **ഏതേന ദുക്ഖേനാ**തി ഗച്ഛതോ ഭരിയായ മരണദുക്ഖേന, അഗച്ഛതോ അത്തനോ മരണദുക്ഖേന, തേനസ്മി പവേധിതോ ഘട്ടിതോ കമ്പിതോ. **ഏതമത്ഥ**ന്തി ഏതം കാരണം. യേന മേ കാരണേന ഗച്ഛതോ ഭരിയായ മരണം, അഗച്ഛതോ അത്തനോ മരണം ഹോതി, ഏതം മേ കാരണം ആചിക്ഖാഹീതി അത്ഥോ.

മഹാസത്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ വചനം സുത്വാ സമുദ്ദമത്ഥകേ ജാലം ഖിപന്തോ വിയ ഞാണജാലം പത്ഥരിത്വാ ''ഇമേസം സത്താനം ബഹൂനി മരണകാരണാനി. സമുദ്ദേ നിമുഗ്ഗാപി മരന്തി, തത്ഥ വാളമച്ഛേഹി ഗഹിതാപി, ഗങ്ഗായ പതിതാപി, തത്ഥ സുസുമാരേഹി ഗഹിതാപി, രുക്ഖതോ പതിതാപി, കണ്ടകേന വിദ്ധാപി, നാനപ്പകാരേഹി ആവുധേഹി പഹടാപി, വിസം ഖാദിത്വാപി, ഉബ്ബന്ധിത്വാപി, പപാതേ പതിതാപി, അതിസീതാദീഹി വാ നാനപ്പകാരേഹി വാ രോഗേഹി ഉപദ്ദുതാപി മരന്തിയേവ, ഏവം ബഹൂസു മരണകാരണേസു കതരേന നു ഖോ കാരണേന അജ്ജേസ ബ്രാഹ്മണോ അന്തരാമഗ്ഗേ വസന്തോ സയം മരിസ്സതി, ഗേഹമസ്സ വജതോ ഭരിയാ മരിസ്സതീ''തി ചിന്തേസി. ചിന്തേന്തോ ഏവ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഖന്ധേ പസിബ്ബകം ദിസ്വാ ''ഇമസ്മിം പസിബ്ബകേ ഏകേന സപ്പേന പവിട്ഠേന ഭവിതബ്ബം, പവിസന്തോ ച പനേസോ ഇമസ്മിം ബ്രാഹ്മണേ പാതരാസസമയേ സത്തും ഖാദിത്വാ പസിബ്ബകമുഖം അബന്ധിത്വാ പാനീയം പാതും ഗതേ സത്തുഗന്ധേന സപ്പോ പവിട്ഠോ ഭവിസ്സതി. ബ്രാഹ്മണോപി പാനീയം പിവിത്വാ ആഗതോ സപ്പസ്സ പവിട്ഠഭാവം അജാനിത്വാ പസിബ്ബകം ബന്ധിത്വാ ആദായ പക്കന്തോ

ഭവിസ്സതി, സചായം അന്തരാമഗ്ഗേ വസന്തോ സായം വസനട്ഠാനേ ''സത്തും ഖാദിസ്സാമീ''തി പസിബ്ബകം മുഞ്ചിത്വാ ഹത്ഥം പവേസേസ്സതി , അഥ നം സപ്പോ ഹത്ഥേ ഡംസിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതി, ഇദമസ്സ അന്തരാമഗ്ഗേ വസന്തസ്സ മരണകാരണം. സചേ പന ഗേഹം ഗച്ഛേയ്യ, പസിബ്ബകോ ഭരിയായ ഹത്ഥഗതോ ഭവിസ്സതി, സാ 'അന്തോഭണ്ഡം ഓലോകേസ്സാമീ''തി പസിബ്ബകം മുഞ്ചിത്വാ ഹത്ഥം പവേസേസ്സതി, അഥ നം സപ്പോ ഡംസിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സതി, ഇദമസ്സ അജ്ജ ഗേഹം ഗതസ്സ ഭരിയായ മരണകാരണ''ന്തി ഉപായകോസല്ലഞാണേനേവ അഞ്ഞാസി.

അഥസ്സ ഏതദഹോസി ''ഇമിനാ കണ്ഹസപ്പേന സൂരേന നിബ്ഭയേന ഭവിതബ്ബം. അയഞ്ഹി ബ്രാഹ്മണസ്സ മഹാഫാസുകം പഹരന്തോപി പസിബ്ബകേ അത്തനോ ചലനം വാ ഫന്ദനം വാ ന ദസ്സേതി, ഏവരൂപായ പരിസായ മജ്ഝേപി അത്തനോ അത്ഥിഭാവം ന ദസ്സേതി, തസ്മാ ഇമിനാ കണ്ഹസപ്പേന സൂരേന നിബ്ഭയേന ഭവിതബ്ബ''ന്തി. ഇദമ്പി സോ ഉപായകോസല്ലഞാണേനേവ ദിബ്ബചക്ഖുനാ പസ്സന്തോ വിയ അഞ്ഞാസി. ഏവം സരാജികായ പരിസായ മജ്ഝേ സപ്പം പസിബ്ബകം പവിസന്തം ദിസ്വാ ഠിതപുരിസോ വിയ മഹാസത്തോ ഉപായകോസല്ലഞാണേനേവ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പഞ്ഹം കഥേന്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

ര്‌വ്വ.''ബഹൂനി ഠാനാനി വിചിന്തയിത്വാ, യമേത്ഥ വക്ഖാമി തദേവ സച്ചം;
മഞ്ഞാമി തേ ബ്രാഹ്മണ സത്തുഭസ്തം, അജാനതോ കണ്ഹസപ്പോ
പവിട്ഠോ''തി.

തത്ഥ **ബഹൂനി ഠാനാനീ**തി ബഹൂനി കാരണാനി. **വിചിന്തയിത്വാ**തി പടിവിജ്ഝിത്വാ ചിന്താവസേന പവത്തപടിവേധോ ഹുത്വാ. **യമേത്ഥ വക്ഖാമീ**തി യം തേ അഹം ഏതേസു കാരണേസു ഏതം കാരണം വക്ഖാമി. **തദേവ സച്ച**ന്തി തദേവ തഥം ദിബ്ബചക്ഖുനാ ദിസ്വാ കഥിതസദിസം ഭവിസ്സതീതി ദീപേതി. **മഞ്ഞാമീ**തി സല്ലക്ഖേമി. **സത്തുഭസ്ത**ന്തി സത്തുപസിബ്ബകം. **അജാനതോ**തി അജാനന്തസ്സേവ ഏകോ കണ്ഹസപ്പോ പവിട്ഠോതി മഞ്ഞാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''അത്ഥി തേ ബ്രാഹ്മണ, ഏതസ്മിം പസിബ്ബകേ സത്തൂ''തി പുച്ഛി. ''അത്ഥി, പണ്ഡിതാ''തി. ''അജ്ജ പാതരാസവേലായ സത്തും ഖാദീ''തി? ''ആമ, പണ്ഡിതാ''തി. ''കത്ഥ നിസീദിത്വാ''തി? ''അരഞ്ഞേ രുക്ഖമൂലസ്മിം, പണ്ഡിതാ''തി. ''സത്തും ഖാദിത്വാ പാനീയം പാതും ഗച്ഛന്തോ പസിബ്ബകമുഖം ബന്ധി, ന ബന്ധീ''തി? ''ന ബന്ധിം, പണ്ഡിതാ''തി. ''പാനീയം പിവിത്വാ ആഗതോ പസിബ്ബകം ഓലോകേത്വാ ബന്ധീ''തി. ''അനോലോകേത്വാവ ബന്ധിം, പണ്ഡിതാ''തി. ''ബ്രാഹ്മണ, തവ പാനീയം പാതും ഗതകാലേ അജാനന്തസ്സേവ തേ സത്തുഗന്ധേന പസിബ്ബകം സപ്പോ പവിട്ഠോതി മഞ്ഞാമി, ഏവമേത്ഥ ആഗതോ ത്വം, തസ്മാ പസിബ്ബകം ഓതാരേത്വാ പരിസമജ്ഝേ ഠപേത്വാ പസിബ്ബകമുഖം മോചേത്വാ പടിക്കമ്മ ഠിതോ ഏകം ദണ്ഡകം ഗഹേത്വാ പസിബ്ബകം താവ പഹര, തതോ പത്ഥടഫണം സുസൂതിസദ്ദം കത്വാ നിക്ഖമന്തം കണ്ഹസപ്പം ദിസ്വാ നിക്കങ്ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

ര്‌ൻ.''ആദായ ദണ്ഡം പരിസുമ്ഭ ഭസ്തം, പസ്സേളമൂഗം ഉരഗം ദുജിവ്ഹം;
ഛിന്ദജ്ജ കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതാനി, ഭുജങ്ഗമം പസ്സ പമുഞ്ച ഭസ്ത''ന്തി.

തത്ഥ **പരിസുമ്ഭാതി** പഹര. **പസ്സേളമൂഗന്തി** ഏളം പഗ്ഘരന്തേന മുഖേന ഏളമൂഗം പസിബ്ബകതോ നിക്ഖമന്തം ദുജിവ്ഹം ഉരഗം പസ്സ. **ഛന്ദജ്ജ കങ്ഖം വിചികിച്ഛിതാനീ**തി "അത്ഥി നു ഖോ മേ പസിബ്ബകേ സപ്പോ, ഉദാഹു നത്ഥീ"തി കങ്ഖമേവ പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജമാനാനി വിചികിച്ഛിതാനി ച അജ്ജ ഛിന്ദ, മയ്ഹം സദ്ദഹ, അവിതഥഞ്ഹി മേ വേയ്യാകരണം, ഇദാനേവ നിക്ഖമന്തം ഭുജങ്ഗമം പസ്സ പമുഞ്ച ഭസ്തന്തി.

ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തസ്സ കഥം സുത്വാ സംവിഗ്ഗോ ഭയപ്പത്തോ തഥാ അകാസി. സപ്പോപി സത്തുഭസ്തേ ദണ്ഡേന പഹടേ പസിബ്ബകമുഖാ നിക്ഖമിത്വാ മഹാജനം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൭൦. "സംവിഗ്ഗരൂപോ പരിസായ മജ്ഝേ, സോ ബ്രാഹ്മണോ സത്തുഭസ്തം പമുഞ്ചി;
അഥ നിക്ഖമി ഉരഗോ ഉഗ്ഗതേജോ, ആസീവിസോ സപ്പോ ഫണം കരിത്വാ"തി.

സപ്പസ്സ ഫണം കത്വാ നിക്ഖന്തകാലേ "മഹാസത്തസ്സ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധസ്സേവ ബ്യാകരണം അഹോസീ"തി മഹാജനോ ചേലുക്ഖേപസഹസ്സാനി പവത്തേസി, അങ്ഗുലിഫോടനസഹസ്സാനി പരിബ്ഭമിംസു, ഘനമേഘവസ്സം വിയ സത്തരതനവസ്സം വസ്സി, സാധുകാരസഹസ്സാനി പവത്തിംസു, മഹാപഥവീഭിജ്ജനസദ്ദോ വിയ അഹോസി. ഇദം പന ബുദ്ധലീളായ ഏവരൂപസ്സ പഞ്ഹസ്സ കഥനം നാമ നേവ ജാതിയാ ബലം, ന ഗോത്തകുലപ്പദേസാനം ബലം, കസ്സ പനേതം ബലന്തി? പഞ്ഞായ ബലം. പഞ്ഞവാ ഹി പുഗ്ഗലോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരിയമഗ്ഗദ്വാരം വിവരിത്വാ അമതമഹാനിബ്ബാനം പവിസതി, സാവകപാരമിമ്പി പച്ചേകബോധിമ്പി സമ്മാസമ്ബോധിമ്പി പടിവിജ്ഝതി. അമതമഹാനിബ്ബാനസമ്പാപകേസു ഹി ധമ്മേസു പഞ്ഞാവ സേട്ഠാ, അവസേസാ തസ്സാ പരിവാരാ ഹോന്തി. തേനേതം വുത്തം -

"പഞ്ഞാ ഹി സേട്ഠാ കുസലാ വദന്തി, നക്ഖത്തരാജാരിവ താരകാനം;
സീലം സിരീ ചാപി സതഞ്ച ധമ്മോ, അന്വായികാ പഞ്ഞവതോ ഭവന്തീ"തി. (ജാ॰ ൨.൧൭.൮൧);

ഏവം കഥിതേ ച പന മഹാസത്തേന പഞ്ഹേ ഏകോ അഹിതുണ്ഡികോ സപ്പസ്സ മുഖബന്ധനം കത്വാ സപ്പം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ വിസ്സജ്ജേസി. ബ്രാഹ്മണോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ജയാപേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ രഞ്ഞോ ഥുതിം കരോന്തോ ഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ -

൭൧. "സുലദ്ധലാഭാ ജനകസ്സ രഞ്ഞോ;
യോ പസ്സതീ സേനകം സാധുപഞ്ഞ"ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ സാധുപഞ്ഞം ഉത്തമപഞ്ഞം സേനകപണ്ഡിതം അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ പിയചക്ഖൂഹി പസ്സിതും ലഭതി, തസ്സ രഞ്ഞോ ജനകസ്സ ഏതേ ഇച്ഛിതിച്ഛിതക്ഖണേ ദസ്സനലാഭാ സുലദ്ധലാഭാ വത, ഏതേന ലദ്ധേസു സബ്ബലാഭേസു ഏതേവ ലാഭാ സുലദ്ധലാഭാ നാമാതി.

ബ്രാഹ്മണോപി രഞ്ഞോ ഥുതിം കത്വാ പുന പസിബ്ബകതോ സത്ത കഹാപണസതാനി ഗഹേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഥുതിം കത്വാ തുട്ഠിദായം ദാതുകാമോ ദിയഡ്ഢഗാഥമാഹ -

“വിവട്ടഛദ്ദോ നുസി സബ്ബദസ്സീ, ഞാണം നു തേ ബ്രാഹ്മണ ഭിംസരൂപം.

൧൭. “ഇമാനി മേ സത്തസതാനി അത്ഥി, ഗണ്ഹാഹി സബ്ബാനി ദദാമി തുയ്ഹം;
തയാ ഹി മേ ജീവിതമജ്ജ ലദ്ധം, അഥോപി ഭരിയായ മകാസി സോത്ഥി”ന്തി.

തത്ഥ **വിവട്ടഛദ്ദോ നുസി സബ്ബദസ്സീ**തി കിം നു ഖോ ത്വം സബ്ബേസു ധമ്മാകാരേസു വിവട്ടഛദനോ വിവട്ടനേയ്യധമ്മോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോതി ഥുതിവസേന പുച്ഛതി. **ഞാണം നു തേ ബ്രാഹ്മണ ഭിംസരൂപ**ന്തി ഉദാഹു അസബ്ബഞ്ഞുസ്സപി സതോ തവ ഞാണം അതിവിയ ഭിംസരൂപം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം വിയ ബലവന്തി. **തയാ ഹി മേ**തി തയാ ഹി ദിന്നത്താ അജ്ജ മയാ ജീവിതം ലദ്ധം. **അഥോപി ഭരിയായ മകാസി സോത്ഥി**ന്തി അഥോപി മേ ഭരിയായ ത്വമേവ സോത്ഥിം അകാസി.

ഇതി സോ വത്വാ “സചേപി സതസഹസ്സം ഭവേയ്യ, ദദേയ്യമേവാഹം, എത്തകമേവ മേ ധനം, ഇമാനി മേ സത്ത സതാനി ഗണ്ഹാ”തി പുനപ്പുനം ബോധിസത്തം യാചി. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൮. “ന പണ്ഡിതാ വേതനമാദിയന്തി, ചിത്രാഹി ഗാഥാഹി സുഭാസിതാഹി;
ഇതോപി തേ ബ്രഹ്മേ ദദന്തു വിത്തം, ആദായ ത്വം ഗച്ഛ സകം നികേത”ന്തി.

തത്ഥ **വേതന**ന്തി വേത്തനം, അയമേവ വാ പാഠോ. **ഇതോപി തേ ബ്രഹ്മേ**തി ബ്രാഹ്മണ, ഇതോ മമ പാദമൂലതോപി തുയ്ഹം ധനം ദദന്തു. **വിത്തം ആദായ ത്വം ഗച്ഛാ**തി ഇതോ അഞ്ഞാനി തീണി സതാനി ഗഹേത്വാ സഹസ്സഭണ്ഡികം ആദായ സകനിവേസനം ഗച്ഛ.

എവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തോ ബ്രാഹ്മണസ്സ സഹസ്സം പൂരാപേന്തോ കഹാപണേ ദാപേത്വാ “ബ്രാഹ്മണ, കേന ത്വം ധനഭിക്ഖായ പേസിതോ”തി പുച്ഛി. “ഭരിയായ മേ പണ്ഡിതാ”തി. “ഭരിയാ പന തേ മഹല്ലികാ, ദഹരാ”തി. “ദഹരാ, പണ്ഡിതാ”തി. “തേന ഹി സാ അഞ്ഞേന സദ്ധിം അനാചാരം കരോന്തീ ‘നിബ്ഭയാ ഹുത്വാ കരിസ്സാമീ’തി തം പേസേസി, സചേ ഇമേ കഹാപണേ ഘരം നേസ്സസി, സാ തേ ദുക്ഖേന ലദ്ധകഹാപണേ അത്തനോ ജാരസ്സ ദസ്സതി, തസ്മാ ത്വം ഉജുകമേവ ഗേഹം അഗന്ത്വാ ബഹിഗാമേ രുക്ഖമൂലേ വാ യത്ഥ കത്ഥചി വാ കഹാപണേ ഠപേത്വാ പവിസേയ്യാസീ”തി വത്വാ തം ഉയ്യോജേസി. സോ ഗാമസമീപം ഗന്ത്വാ എകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ കഹാപണേ ഠപേത്വാ സായം ഗേഹം അഗമാസി. ഭരിയാപിസ്സ തസ്മിം ഖണേ ജാരേന സദ്ധിം നിസിന്നാ അഹോസി. ബ്രാഹ്മണോ ദ്വാരേ ഠത്വാ “ഭോതീ”തി ആഹ. സാ തസ്സ സദ്ദം സല്ലക്ഖേത്വാ ദീപം നിബ്ബാപേത്വാ ദ്വാരം വിവരിത്വാ ബ്രാഹ്മണേ അന്തോ പവിട്ഠേ ഇതരം നീഹരിത്വാ ദ്വാരമൂലേ ഠപേത്വാ ഗേഹം പവിസിത്വാ പസിബ്ബകേ കിഞ്ചി അദിസ്വാ “ബ്രാഹ്മണ, കിം തേ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ലദ്ധ”ന്തി പുച്ഛി. “സഹസ്സം മേ ലദ്ധ”ന്തി. “കഹം പന ത”ന്തി. “അസുകട്ഠാനേ നാമ

ഠപിതം, പാതോവ ആഹരിസ്സാമി, മാ ചിന്തയീ''തി. സാ ഗന്ത്വാ ജാരസ്സ ആചിക്ഖി. സോ നിക്ഖമിത്വാ അത്തനാ ഠപിതം വിയ ഗണ്ഹി.

ബ്രാഹ്മണോ പുനദിവസേ ഗന്ത്വാ കഹാപണേ അപസ്സന്തോ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''കിം, ബ്രാഹ്മണാ''തി വുത്തേ ''കഹാപണേ ന പസ്സാമി, പണ്ഡിതാ''തി ആഹ. ''ഭരിയായ തേ ആചിക്ഖീ''തി? ''ആമ, പണ്ഡിതാ''തി. മഹാസത്തോ തായ ജാരസ്സ ആചിക്ഖിതഭാവം ഞത്വാ ''അത്ഥി പന തേ ബ്രാഹ്മണ, ഭരിയായ കുലൂപകബ്രാഹ്മണോ''തി പുച്ഛി. ''അത്ഥി, പണ്ഡിതാ''തി. ''തുയ്ഹമ്പി അത്ഥീ''തി? ''ആമ, പണ്ഡിതാ''തി. അഥസ്സ മഹാസത്തോ സത്തന്നം ദിവസാനം പരിബ്ബയം ദാപേത്വാ ''ഗച്ഛ പഠമദിവസേ തവ സത്ത, ഭരിയായ തേ സത്താതി ചുദ്ദസ ബ്രാഹ്മണേ നിമന്തേത്വാ ഭോജേഥ, പുനദിവസതോ പട്ഠായ ഏകേകം ഹാപേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തവ ഏകം, ഭരിയായ തേ ഏകന്തി ദ്വേ ബ്രാഹ്മണേ നിമന്തേത്വാ ഭരിയായ തേ സത്ത ദിവസേ നിമന്തിതബ്രാഹ്മണസ്സ നിബദ്ധം ആഗമനഭാവം ഞത്വാ മയ്ഹം ആരോചേഹീ''തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ തഥാ കത്വാ ''സല്ലക്ഖിതോ മേ പണ്ഡിത, നിബദ്ധം ഭുഞ്ജനകബ്രാഹ്മണോ''തി മഹാസത്തസ്സ ആരോചേസി.

ബോധിസത്തോ തേന സദ്ധിം പുരിസേ പേസേത്വാ തം ബ്രാഹ്മണം ആഹരാപേത്വാ ''അസുകരുക്ഖമൂലതോ തേ ഇമസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തകം കഹാപണസഹസ്സം ഗഹിത''ന്തി പുച്ഛി. ''ന ഗണ്ഹാമി, പണ്ഡിതാ''തി. ''ത്വം മമ സേനകപണ്ഡിതഭാവം ന ജാനാസി, ആഹരാപേസ്സാമി തേ കഹാപണേ''തി. സോ ഭീതോ ''ഗഹിതാ മേ''തി സമ്പടിച്ഛി. ''കുഹിം തേ ഠപിതാ''തി? ''തത്ഥേവ, പണ്ഡിത, ഠപിതാ''തി. ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണം പുച്ഛി ''ബ്രാഹ്മണ, കിം തേ സായേവ ഭരിയാ ഹോതു, ഉദാഹു അഞ്ഞം ഗണ്ഹിസ്സസീ''തി. ''സായേവ മേ ഹോതു, പണ്ഡിതാ''തി. ബോധിസത്തോ മനുസ്സേ പേസേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ കഹാപണേ ച ബ്രാഹ്മണിഞ്ച ആഹരാപേത്വാ ചോരബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥതോ കഹാപണേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാപേത്വാ ഇതരസ്സ രാജാണം കാരേത്വാ നഗരാ നീഹരാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണിയാപി രാജാണം കാരേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ മഹന്തം യസം ദത്വാ അത്തനോയേവ സന്തികേ വസാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീനി സച്ഛികരിംസു. തദാ ബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ സാരിപുത്തോ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, സേനകപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സത്തുഭസ്തജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൦൩] ൮. അട്ഠിസേനജാതകവണ്ണനാ

യേമേ അഹം ന ജാനാമീതി ഇദം സത്ഥാ ആളവിം നിസ്സായ അഗ്ഗാളവേ ചേതിയേ വിഹരന്തോ കുടികാരസിക്ഖാപദം ആരബ്ഭ കഥേസി. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു ഹേട്ഠാ **മണികണ്ഠജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൩.൭ ആദയോ) കഥിതമേവ. സത്ഥാ പന തേ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ ''ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാ പുബ്ബേ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജായ പബ്ബജിത്വാ രാജൂഹി പവാരിതാപി 'യാചനാ നാമ പരേസം അപ്പിയാ അമനാപാ'തി ന യാചിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം നിഗമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, അട്ഠിസേനകുമാരോതിസ്സ നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അപരഭാഗേ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ ഘരാവാസതോ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ചിരം വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം ഓതരിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ഭിക്ഖായ ചരന്തോ രാജങ്ഗണം അഗമാസി. രാജാ തസ്സാചാരവിഹാരേ പസീദിത്വാ തം നിമന്താപേത്വാ പാസാദതലേ പല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ സുഭോജനം ഭോജേത്വാ ഭോജനാവസാനേ അനുമോദനം സുത്വാ പസന്നോ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ മഹാസത്തം രാജുയ്യാനേ വസാപേസി, ദിവസസ്സ ച ദ്വേ തയോ വാരേ ഉപട്ഠാനം അഗമാസി. സോ ഏകദിവസം ധമ്മകഥായ പസന്നോ രജ്ജം ആദിം കത്വാ "യേന വോ അത്ഥോ, തം വദേയ്യാഥാ"തി പവാരേസി. ബോധിസത്തോ "ഇദം നാമ മേ ദേഹീ"തി ന വദതി. അഞ്ഞേ യാചകാ "ഇദം ദേഹി, ഇദം ദേഹീ"തി ഇച്ഛിതിച്ഛിതം യാചന്തി, രാജാ അസജ്ജമാനോ ദേതിയേവ. സോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി "അഞ്ഞേ യാചനകവനിബ്ബകാ 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച അമ്ഹാകം ദേഹീ'തി മം യാചന്തി, അയ്യോ പന അട്ഠിസേനോ പവാരിതകാലതോ പട്ഠായ ന കിഞ്ചി യാചതി, പഞ്ഞവാ ഖോ പനേസ ഉപായകുസലോ, പുച്ഛിസ്സാമി ന"ന്തി. സോ ഏകദിവസം ഭുത്തപാതരാസോ ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ അഞ്ഞേസം യാചനകാരണം തസ്സ ച അയാചനകാരണം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൮. "യേമേ അഹം ന ജാനാമി, അട്ഠിസേന വനിബ്ബകേ;
തേ മം സങ്ഗമ്മ യാചന്തി, കസ്മാ മം ത്വം ന യാചസീ"തി.

തത്ഥ **വനിബ്ബകേ**തി യാചനകേ. **സങ്ഗമ്മാ**തി സമാഗന്ത്വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അയ്യ, അട്ഠിസേന, യേമേ വനിബ്ബകേ അഹം നാമഗോത്തജാതികുലപ്പദേസേന "ഇമേ നാമേതേ"തിപി ന ജാനാമി, തേ മം സമാഗന്ത്വാ ഇച്ഛിതിച്ഛിതം യാചന്തി, ത്വം പന കസ്മാ മം കിഞ്ചി ന യാചസീതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൯. "യാചകോ അപ്പിയോ ഹോതി, യാചം അദദമപ്പിയോ;
തസ്മാഹം തം ന യാചാമി, മാ മേ വിദേസ്സനാ അഹൂ"തി.

തത്ഥ **യാചകോ അപ്പിയോ ഹോതീ**തി യോ ഹി, മഹാരാജ, പുഗ്ഗലോ "ഇദം മേ ദേഹീ"തി യാചകോ, സോ മാതാപിതൂനമ്പി മിത്താമച്ചാദീനമ്പി അപ്പിയോ ഹോതി അമനാപോ. തസ്സ അപ്പിയഭാവോ മണികണ്ഠജാതകേന ദീപേതബ്ബോ. **യാച**ന്തി യാചിതഭണ്ഡം. **അദദ**ന്തി അദദമാനോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോപി യാചിതം ന ദേതി, സോ മാതാപിതരോ ആദിം കത്വാ അദദമാനോ പുഗ്ഗലോ യാചകസ്സ അപ്പിയോ ഹോതീതി. **തസ്മാ**തി യസ്മാ യാചകോപി ദായകസ്സ, യാചിതം ഭണ്ഡം അദദന്തോപി യാചകസ്സ അപ്പിയോ ഹോതി, തസ്മാ അഹം തം ന യാചാമി. **മാ മേ വിദേസ്സനാ അഹൂ**തി സചേ ഹി അഹം യാചേയ്യമേവ, തവ വിദേസ്സോ ഭവേയ്യ, സാ മേ തവ സന്തികാ ഉപ്പന്നാ വിദേസ്സനാ, സചേ പന ത്വം ന ദദേയ്യാസി, മമ വിദേസ്സോ ഭവേയ്യാസി, സാ ച

മമ തയി വിദേസ്സനാ, ഏവം സബ്ബഥാപി മാ മേ വിദേസ്സനാ അഹു, മാ നോ ഉഭിന്നമ്പി മേത്താ ഭിജ്ജീതി ഏതമത്ഥം സമ്പസ്സന്തോ അഹം തം ന കിഞ്ചി യാചാമീതി.

അഥസ്സ വചനം സുത്വാ രാജാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൪."യോ വേ യാചനജീവാനോ, കാലേ യാചം ന യാചതി;
പരഞ്ച പുഞ്ഞാ ധംസേതി, അത്തനാപി ന ജീവതി.

൭൫."യോ ച യാചനജീവാനോ, കാലേ യാചഞ്ഹി യാചതി;
പരഞ്ച പുഞ്ഞം ലബ്ഭേതി, അത്തനാപി ച ജീവതി.

൭൬."ന വേദേസ്സന്തി സപ്പഞ്ഞാ, ദിസ്വാ യാചകമാഗതേ;
ബ്രഹ്മചാരി പിയോ മേസി, വദ ത്വം ഭഞ്ഞമിച്ഛസീ"തി.

തത്ഥ **യാചനജീവാനോ**തി യാചനജീവമാനോ, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അയ്യ, അട്ഠിസേന യോ യാചനേന ജീവമാനോ ധമ്മികോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ യാചിതബ്ബയുത്തപത്തകാലേ കിഞ്ചിദേവ യാചിതബ്ബം ന യാചതി, സോ പരഞ്ച ദായകം പുഞ്ഞാ ധംസേതി പരിഹാപേതി, അത്തനാപി ച സുഖം ന ജീവതി. **പുഞ്ഞം ലബ്ഭേതീ**തി കാലേ പന യാചിതബ്ബം യാചന്തോ പരഞ്ച പുഞ്ഞം അധിഗമേതി, അത്തനാപി ച സുഖം ജീവതി. **ന വേദേസ്സന്തീ**തി യം ത്വം വദേസി "മാ മേ വിദേസ്സനാ അഹൂ"തി, തം കസ്മാ വദസി. സപ്പഞ്ഞാ ഹി ദാനഞ്ച ദാനഫലഞ്ച ജാനന്താ പണ്ഡിതാ യാചകേ ആഗതേ ദിസ്വാ ന ദേസ്സന്തി ന കുജ്ഝന്തി, അഞ്ഞദത്ഥു പന പമുദിതാവ ഹോന്തീതി ദീപേതി. **യാചകമാഗതേ**തി മ-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന വുത്തോ, യാചകേ ആഗതേതി അത്ഥോ. **ബ്രഹ്മചാരി പിയോ മേസീ**തി അയ്യ അട്ഠിസേന, പരിസുദ്ധചാരി മഹാപുഞ്ഞ, ത്വം മയ്ഹം അതിവിയ പിയോ, തസ്മാ വരം ത്വം മം വദേഹി യാചാഹിയേവ. **ഭഞ്ഞമിച്ഛസീ**തി യംകിഞ്ചി വത്തബ്ബം ഇച്ഛസി, സബ്ബം വദ, രജ്ജമ്പി തേ ദസ്സാമിയേവാതി.

ഏവം ബോധിസത്തോ രഞ്ഞാ രജ്ജേനാപി പവാരിതോ നേവ കിഞ്ചി യാചി. രഞ്ഞോ പന ഏവം അത്തനോ അജ്ഝാസയേ കഥിതേ മഹാസത്തോപി പബ്ബജിതപടിപത്തിം ദസ്സേതും "മഹാരാജ, യാചനാ ഹി നാമേസാ കാമഭോഗീനം ഗിഹീനം ആചിണ്ണാ, ന പബ്ബജിതാനം, പബ്ബജിതേന പന പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഗിഹീഹി അസമാനപരിസുദ്ധാജീവേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി പബ്ബജിതപടിപദം ദസ്സേന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൭൭."ന വേ യാചന്തി സപ്പഞ്ഞാ, ധീരോ ച വേദിതുമരഹതി;
ഉദ്ദിസ്സ അരിയാ തിട്ഠന്തി, ഏസാ അരിയാന യാചനാ"തി.

തത്ഥ **സപ്പഞ്ഞാ**തി ബുദ്ധാ ച ബുദ്ധസാവകാ ച ബോധിയാ പടിപന്നാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതാ ബോധിസത്താ ച സബ്ബേപി സപ്പഞ്ഞാ ച സുസീലാ ച, ഏതേ ഏവരൂപാ സപ്പഞ്ഞാ "അമ്ഹാകം ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദേഥാ"തി ന യാചന്തി. **ധീരോ ച വേദിതുമരഹതീ**തി ഉപട്ഠാകോ പന ധീരോ പണ്ഡിതോ ഗിലാനകാലേ ച അഗിലാനകാലേ ച യേന യേനത്ഥോ, തം സബ്ബം സയമേവ വേദിതും ജാനിതും അരഹതി. **ഉദ്ദിസ്സ അരിയാ തിട്ഠന്തീ**തി അരിയാ പന വാചം

അഭിന്ദിത്വാ യേനത്ഥികാ ഹോന്തി, തം ഉദ്ദിസ്സ കേവലം ഭിക്ഖാചാരവത്തേന തിട്ഠന്തി, നേവ കായങ്ഗം വാ വാചങ്ഗം വാ കോപേന്തി. കായവികാരം ദസ്സേത്വാ നിമിത്തം കരോന്തോ ഹി കായങ്ഗം കോപേതി നാമ, വചീഭേദം കരോന്തോ വാചങ്ഗം കോപേതി നാമ, തദുഭയം അകത്വാ ബുദ്ധാദയോ അരിയാ തിട്ഠന്തി. **ഏസാ അരിയാന യാചനാ**തി ഏസാ കായങ്ഗവാചങ്ഗം അകോപേത്വാ ഭിക്ഖായ തിട്ഠമാനാ അരിയാനം യാചനാ നാമ.

രാജാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം സുത്വാ "ഭന്തേ, യദി സപ്പഞ്ഞോ ഉപട്ഠാകോ അത്തനാവ ഞത്വാ കുലൂപകസ്സ ദാതബ്ബം ദേതി, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദമ്മീ"തി വദന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

> **൩൦.** "ദദാമി തേ ബ്രാഹ്മണ രോഹിണീനം, ഗവം സഹസ്സം സഹ പുങ്ഗവേന;
> അരിയോ ഹി അരിയസ്സ കഥം ന ദജ്ജാ, സുത്വാന ഗാഥാ തവ ധമ്മയുത്താ"തി.

തത്ഥ **രോഹിണീന**ന്തി രത്തവണ്ണാനം. **ഗവം സഹസ്സ**ന്തി ഖീരദധിആദിമധുരരസപരിഭോഗത്ഥായ ഏവരൂപാനം ഗുന്നം സഹസ്സം തുയ്ഹം ദമ്മി, തം മേ പടിഗ്ഗണ്ഹ. **അരിയോ**തി ആചാരഅരിയോ. **അരിയസ്സാ**തി ആചാരഅരിയസ്സ. **കഥം ന ദജ്ജാ**തി കേന കാരണേന ന ദദേയ്യ.

ഏവം വുത്തേ ബോധിസത്തോ "അഹം മഹാരാജ, അകിഞ്ചനോ പബ്ബജിതോ, ന മേ ഗാവീഹി അത്ഥോ"തി പടിക്ഖിപി. രാജാ തസ്സോവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി. സോപി അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ബഹൂ സോതാപത്തിഫലാദീസു പതിട്ഠിതാ. തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, അട്ഠിസേനോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

അട്ഠിസേനജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൦൪] ൯. കപിജാതകവണ്ണനാ

യത്ഥ വേരീ നിവസതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ പഥവിപവേസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി പഥവിം പവിട്ഠേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദേവദത്തോ സഹ പരിസായ നട്ഠോ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ ദേവദത്തോ സഹ പരിസായ നട്ഠോ, പുബ്ബേപി നസ്സിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ പഞ്ചസതകപിപരിവാരോ രാജുയ്യാനേ വസി. ദേവദത്തോപി കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ പഞ്ചസതകപിപരിവാരോ തത്ഥേവ വസി. അഥേകദിവസം പുരോഹിതേ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ അലങ്കരിത്വാ നിക്ഖമന്തേ ഏകോ ലോലകപി പുരേതരം ഗന്ത്വാ രാജുയ്യാനദ്വാരേ തോരണമത്ഥകേ നിസീദിത്വാ തസ്സ മത്ഥകേ വച്ചപിണ്ഡം

പാതേത്വാ പുന ഉദ്ധം ഓലോകേന്തസ്സ മുഖേ പാതേസി. സോ നിവത്തിത്വാ “ഹോതു, ജാനിസ്സാമി തുമ്ഹാകം കത്തബ്ബ”ന്തി മക്കടേ സന്തജ്ജേത്വാ പുന ന്ഹത്വാ പക്കാമി. തേന വേരം ഗഹേത്വാ മക്കടാനം സന്തജ്ജിതഭാവം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. സോ “വേരീനം നിവസനട്ഠാനേ നാമ വസിതും ന വട്ടതി, സബ്ബോപി കപിഗണോ പലായിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛതൂ”തി കപിസഹസ്സസ്സപി ആരോചാപേസി. ദുബ്ബചകപി അത്തനോ പരിവാരമക്കടേ ഗഹേത്വാ “പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ”തി തത്ഥേവ നിസീദി. ബോധിസത്തോ അത്തനോ പരിവാരം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. അഥേകദിവസം ഏകിസ്സാ വീഹികോട്ടികായ ദാസിയാ ആതപേ പസാരിതവീഹിം ഖാദന്തോ ഏകോ ഏളകോ ഉമ്മുക്കേന പഹാരം ലഭിത്വാ ആദിത്തസരീരോ പലായന്തോ ഏകിസ്സാ ഹത്ഥിസാലം നിസ്സായ തിണകുടിയാ കുട്ടേ സരീരം ഘംസി . സോ അഗ്ഗി തിണകുടികം ഗണ്ഹി, തതോ ഉട്ഠായ ഹത്ഥിസാലം ഗണ്ഹി, ഹത്ഥിസാലായ ഹത്ഥീനം പിട്ഠി ഝായി, ഹത്ഥിവേജ്ജാ ഹത്ഥീനം പടിജഗ്ഗന്തി.

പുരോഹിതോപി മക്കടാനം ഗഹണൂപായം ഉപധാരേന്തോ വിചരതി. അഥ നം രാജുപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നം രാജാ ആഹ “ആചരിയ, ബഹൂ നോ ഹത്ഥീ വണിതാ ജാതാ, ഹത്ഥിവേജ്ജാ പടിജഗ്ഗിതും ന ജാനന്തി, ജാനാസി നു ഖോ കിഞ്ചി ഭേസജ്ജ”ന്തി? “ജാനാമി, മഹാരാജാ”തി. “കിം നാമാ”തി? “മക്കടവസാ, മഹാരാജാ”തി. “കഹം ലഭിസ്സാമാ”തി? “നനു ഉയ്യാനേ ബഹൂ മക്കടാ”തി? രാജാ “ഉയ്യാനേ മക്കടേ മാരേത്വാ വസം ആനേഥാ”തി ആഹ. ധനുഗ്ഗഹാ ഗന്ത്വാ പഞ്ചസതേപി മക്കടേ വിജ്ഝിത്വാ മാരേസും. ഏകോ പന ജേട്ഠകമക്കടോ പലായന്തോ സരപഹാരം ലഭിത്വാപി തത്ഥേവ അപതിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ വസനട്ഠാനം പത്വാ പതി. വാനരാ “അമ്ഹാകം വസനട്ഠാനം പത്വാ മതോ”തി തസ്സ പഹാരം ലദ്ധാ മതഭാവം ബോധിസത്തസ്സ ആരോചേസും. സോ ഗന്ത്വാ കപിഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ “പണ്ഡിതാനം ഓവാദം അകത്വാ വേരിട്ഠാനേ വസന്താ നാമ ഏവം വിനസ്സന്തീ”തി കപിഗണസ്സ ഓവാദവസേന ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൬൧.“യത്ഥ വേരീ നിവസതി, ന വസേ തത്ഥ പണ്ഡിതോ;
ഏകരത്തം ദ്വിരത്തം വാ, ദുക്ഖം വസതി വേരിസു.

൬൨.“ദിസോ വേ ലഹുചിത്തസ്സ, പോസസ്സാനുവിധീയതോ;
ഏകസ്സ കപിനോ ഹേതു, യൂഥസ്സ അനയോ കതോ.

൬൩.“ബാലോവ പണ്ഡിതമാനീ, യൂഥസ്സ പരിഹാരകോ;
സചിത്തസ്സ വസം ഗന്ത്വാ, സയേഥായം യഥാ കപി.

൬൪.“ന സാധു ബലവാ ബാലോ, യൂഥസ്സ പരിഹാരകോ;
അഹിതോ ഭവതി ഞാതീനം, സകുണാനംവ ചേതകോ.

൬൫.“ധീരോവ ബലവാ സാധു, യൂഥസ്സ പരിഹാരകോ;
ഹിതോ ഭവതി ഞാതീനം, തിദസാനംവ വാസവോ.

൬൬.“യോ ച സീലഞ്ച പഞ്ഞഞ്ച, സുതഞ്ചത്തനി പസ്സതി;
ഉഭിന്നമത്ഥം ചരതി, അത്തനോ ച പരസ്സ ച.

൬൭.“തസ്മാ തുലേയ്യ മത്താനം, സീലപഞ്ഞാസുതാമിവ;
ഗണം വാ പരിഹരേ ധീരോ, ഏകോ വാപി പരിബ്ബജേ”തി.

തത്ഥ **ലഹുചിത്തസ്സാ**തി ലഹുചിത്തോ അസ്സ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ പോസോ ലഹുചിത്തസ്സ മിത്തസ്സ വാ ഞാതിനോ വാ അനുവിധീയതി അനുവത്തതി, തസ്സ പോസസ്സ അനുവിധീയതോ സോ ലഹുചിത്തോ ദിസോ ഹോതി, വേരികിച്ചം കരോതി. **ഏകസ്സ കപിനോ**തി പസ്സഥ ഏകസ്സ ലഹുചിത്തസ്സ അന്ധബാലസ്സ കപിനോ ഹേതു അയം സകലസ്സ യൂഥസ്സ അനയോ അവുഡ്ഢി മഹാവിനാസോ കതോതി. **പണ്ഡിതമാനീ**തി യോ സയം ബാലോ ഹുത്വാ "അഹം പണ്ഡിതോ"തി അത്താനം മഞ്ഞമാനോ പണ്ഡിതാനം ഓവാദം അകത്വാ സകസ്സ ചിത്തസ്സ വസം ഗച്ഛതി, സോ സചിത്തസ്സ വസം ഗന്ത്വാ യഥായം ദുബ്ബചകപി മതസയനം സയിതോ, ഏവം സയേഥാതി അത്ഥോ.

ന സാധൂതി ബാലോ നാമ ബലസമ്പന്നോ യൂഥസ്സ പരിഹാരകോ ന സാധു ന ലദ്ധകോ. കിംകാരണാ? സോ ഹി **അഹിതോ ഭവതി ഞാതീനം,** വിനാസമേവ വഹതി. **സകുണാനംവ ചേതകോ**തി യഥാ ഹി തിത്തിരസകുണാനം ദീപകതിത്തിരോ ദിവസമ്പി വസ്സന്തോ അഞ്ഞേ സകുണേ ന മാരേതി, ഞാതകേവ മാരേതി, തേസഞ്ഞേവ അഹിതോ ഹോതി, ഏവന്തി അത്ഥോ. **ഹിതോ ഭവതീ**തി കായേനപി വാചായപി മനസാപി ഹിതകാരകോയേവ. **ഉഭിന്നമത്ഥം ചരതീ**തി യോ ഇധ പുഗ്ഗലോ ഏതേ സീലാദയോ ഗുണേ അത്തനി പസ്സതി, സോ "മയ്ഹം ആചാരസീലമ്പി അത്ഥി, പഞ്ഞാപി സുതപരിയത്തിപി അത്ഥീ"തി തഥതോ ജാനിത്വാ ഗണം പരിഹരന്തോ അത്തനോ ച പരേസഞ്ച അത്താനം പരിവാരേത്വാ ചരന്താനന്തി ഉഭിന്നമ്പി അത്ഥമേവ ചരതി.

തുലേയ്യ മത്താനന്തി തുലേയ്യ അത്താനം. **തുലേയ്യാ**തി തുലേത്വാ. **സീലപഞ്ഞാസുതാമിവാ**തി ഏതാനി സീലാദീനി വിയ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ സീലാദീനി അത്തനി സമനുപസ്സന്തോ ഉഭിന്നമത്ഥം ചരതി, തസ്മാ പണ്ഡിതോ ഏതാനി സീലാദീനി വിയ അത്താനമ്പി തേസു തുലേത്വാ "പതിട്ഠിതോ നു ഖോമ്ഹി സീലേ പഞ്ഞായ സുതേ"തി തീരേത്വാ പതിട്ഠിതഭാവം പച്ചക്ഖം കത്വാ ധീരോ ഗണം വാ പരിഹരേയ്യ, ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു ഏകോ വാ ഹുത്വാ പരിബ്ബജേയ്യ വത്തേയ്യ, പരിസുപട്ഠാകേനപി വിവേകചാരിനാപി ഇമേഹി തീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതേനേവ ഭവിതബ്ബന്തി. ഏവം മഹാസത്തോ കപിരാജാ ഹുത്വാപി വിനയപരിയത്തികിച്ചം കഥേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദുബ്ബചകപി ദേവദത്തോ അഹോസി, പരിസാപിസ്സ ദേവദത്തപരിസാ, പണ്ഡിതകപിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കപിജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൦൭] ൧൦. ബകജാതകവണ്ണനാ

ദ്വാസത്തതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ബകബ്രഹ്മാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സ ഹി "ഇദം നിച്ചം ധുവം സസ്സതം അചവനധമ്മം, ഇതോ അഞ്ഞം ലോകനിസ്സരണം നിബ്ബാനം നാമ നത്ഥീ"തി ഏവം ദിട്ഠി ഉപ്പജ്ജി. ഹേട്ഠൂപപത്തികോ കിരേസ ബ്രഹ്മാ പുബ്ബേ ഝാനം ഭാവേത്വാ വേഹപ്ഫലേസു നിബ്ബത്തോ, തത്ഥ പഞ്ചകപ്പസതപരിമാണം ആയും ഖേപേത്വാ സുഭകിണ്ഹേസു നിബ്ബത്തിത്വാ ചതുസട്ഠികപ്പം ഖേപേത്വാ തതോ ചുതോ അട്ഠകപ്പായുകേസു ആഭസ്സരേസു നിബ്ബത്തി, തത്രസ്സ ഏസാ ദിട്ഠി ഉപ്പജ്ജി.

സോ ഹി നേവ ഉപരിബ്രഹ്മലോകതോ ചുതിം, ന തത്ഥ ഉപപത്തിം അനുസ്സരി, തദുഭയമ്പി അപസ്സന്തോ ഏവം ദിട്ഠിം ഗണ്ഹി. ഭഗവാ തസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ, ഏവമേവ ജേതവനേ അന്തരഹിതോ തസ്മിം ബ്രഹ്മലോകേ പാതുരഹോസി. അഥ ബ്രഹ്മാ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ "ഏഹി ഖോ, മാരിസ, സ്വാഗതം മാരിസ, ചിരസ്സം ഖോ, മാരിസ, ഇമം പരിയായമകാസി, യദിദം ഇധാഗമനായ. ഇദഞ്ഹി മാരിസ, നിച്ചം ഇദം ധുവം ഇദം സസ്സതം ഇദം കേവലം ഇദം അചവനധമ്മം, ഇദഞ്ഹി ന ച ജായതി ന ജീയതി ന മീയതി ന ചവതി ന ഉപപജ്ജതി, ഇതോ ച പനഞ്ഞം ഉത്തരി നിസ്സരണം നത്ഥീ"തി ആഹ.

ഏവം വുത്തേ ഭഗവാ ബകം ബ്രഹ്മാനം ഏതദവോച "അവിജ്ജാഗതോ വത ഭോ ബകോ ബ്രഹ്മാ, അവിജ്ജാഗതോ വത ഭോ ബകോ ബ്രഹ്മാ, യത്ര ഹി നാമ അനിച്ചഞ്ഞേവ സമാനം നിച്ചന്തി വക്ഖതി...പേ॰... സന്തഞ്ച പനഞ്ഞം ഉത്തരി നിസ്സരണം, നത്ഥഞ്ഞം ഉത്തരി നിസ്സരണന്തി വക്ഖതീ"തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൭൫). തം സുത്വാ ബ്രഹ്മാ "ത്വം ഏവം കഥേസി, ത്വം ഏവം കഥേസി, ഇതി മം ഏസ അനുയുഞ്ജന്തോ അനുബന്ധതീ"തി ചിന്തേത്വാ യഥാ നാമ ദുബ്ബലോ ചോരോ കതിപയേ പഹാരേ ലഭിത്വാ "കിം അഹമേവ ചോരോ, അസുകോപി ചോരോ അസുകോപി ചോരോ"തി സബ്ബേപി സഹായകേ ആചിക്ഖതി, തഥേവ ഭഗവതോ അനുയോഗഭയേന ഭീതോ അഞ്ഞേപി അത്തനോ സഹായകേ ആചിക്ഖന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൫൮.
"ദ്വാസത്തതി ഗോതമ പുഞ്ഞകമ്മാ, വസവത്തിനോ ജാതിജരം അതീതാ;
അയമന്തിമാ വേദഗൂ ബ്രഹ്മപത്തി, അസ്മാഭിജപ്പന്തി ജനാ അനേകാ"തി.
(സം॰ നി॰ ൧.൧൭൫);

തത്ഥ **ദ്വാസത്തതീ**തി ന കേവലം ഭോ ഗോതമ, അഹമേവ, അഥ ഖോ ഇമസ്മിം ബ്രഹ്മലോകേ മയം ദ്വാസത്തതി ജനാ പുഞ്ഞകമ്മാ അഞ്ഞേസം ഉപരി അത്തനോ വസം വത്തനേന **വസവത്തിനോ** ജാതിഞ്ച ജരഞ്ച അതീതാ, അയം നോ വേദേഹി ഗതത്താ **വേദഗൂ,** അയം ഭോ ഗോതമ **അന്തിമാ ബ്രഹ്മപത്തി,** പച്ഛിമകോടിപ്പത്തി സേട്ഠഭാവപ്പത്തി. **അസ്മാഭിജപ്പന്തി ജനാ അനേകാ**തി അമ്ഹേ അഞ്ഞേ ബഹൂ ജനാ പഞ്ജലികാ ഹുത്വാ - "അയം ഖോ ഭവം ബ്രഹ്മാ മഹാബ്രഹ്മാ"തിആദീനി വദന്താ നമസ്സന്തി പത്ഥേന്തി പിഹയന്തി, "അഹോ വത മയമ്പി ഏവരൂപാ ഭവേയ്യാമാ"തി ഇച്ഛന്തീതി അത്ഥോ.

തസ്സ വചനം സുത്വാ സത്ഥാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൫൯.
"അപ്പം ഹി ഏതം ന ഹി ദീഘമായു, യം ത്വം ബക മഞ്ഞസി ദീഘമായും;
സതം സഹസ്സാനി നിരബ്ബുദാനം, ആയും പജാനാമി തവാഹ ബ്രഹ്മേ"തി.
(സം॰ നി॰ ൧.൧൭൫);

തത്ഥ **സതം സഹസ്സാനി നിരബ്ബുദാന**ന്തി നിരബ്ബുദസങ്ഖാതാനം ഗണനാനം സതസഹസ്സാനി. വസ്സാനഞ്ഹി ദസദസകം സതം, ദസ സതാനം സഹസ്സം, സതം സഹസ്സാനം സതസഹസ്സം, സതം സതസഹസ്സാനം കോടി നാമ, സതം

കോടിസതസഹസ്സാനം പകോടി നാമ, സതം പകോടിസതസഹസ്സാനം കോടിപകോടി നാമ, സതം കോടിപകോടിസതസഹസ്സാനം ഏകം നഹുതം നാമ, സതം നഹുതസതസഹസ്സാനം ഏകം നിന്നഹുതം നാമ. ഛേകോ ഗണകോ ഏത്തകം ഗണേതും സക്കോതി, തതോ പരം ഗണനാ നാമ ബുദ്ധാനമേവ വിസയോ. തത്ഥ സതം നിന്നഹുതസതസഹസ്സാനം ഏകം അബ്ബുദം, വീസതി അബ്ബുദാനി ഏകം നിരബ്ബുദം, തേസം നിരബ്ബുദസതസഹസ്സാനം ഏകം അഹഹം നാമ, ഏത്തകം ബകസ്സ ബ്രഹ്മുനോ തസ്മിം ഭവേ അവസിട്ഠം ആയു, തം സന്ധായ ഭഗവാ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ ബകോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൦. ''അനന്തദസ്സീ ഭഗവാഹമസ്മി, ജാതിജ്ജരം സോകമുപാതിവത്തോ;
കിം മേ പുരാണം വതസീലവത്തം, ആചിക്ഖ മേ തം യമഹം
വിജഞ്ഞ''ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൭൫);

തത്ഥ **ഭഗവാ**തി ഭഗവാ തുമ്ഹേ ''ആയും പജാനാമി തവാഹ''ന്തി വദന്താ ''അഹം അനന്തദസ്സീ ജാതിജരഞ്ച സോകഞ്ച ഉപാതിവത്തോസ്മീ''തി വദഥ. **വതസീലവത്ത**ന്തി വതസമാദാനഞ്ച സീലവത്തഞ്ച. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യദി തുമ്ഹേ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ, ഏവം സന്തേ കിം മയ്ഹം പുരാണം വതഞ്ച സീലവത്തഞ്ച, ആചിക്ഖ മേ തം, യമഹം തയാ ആചിക്ഖിതം യാഥാവസരസതോ വിജാനേയ്യന്തി.

അഥസ്സ ഭഗവാ അതീതാനി വത്ഥൂനി ആഹരിത്വാ ആചിക്ഖന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൧.''യം ത്വം അപായേസി ബഹൂ മനുസ്സേ, പിപാസിതേ ഘമ്മനി സമ്പരേതേ;
തം തേ പുരാണം വതസീലവത്തം, സുത്തപ്പബുദ്ധോവ അനുസ്സരാമി.

൭൨.''യം ഏണികൂലസ്മി ജനം ഗഹീതം, അമോചയീ ഗയ്ഹക നീയമാനം;
തം തേ പുരാണം വതസീലവത്തം, സുത്തപ്പബുദ്ധോവ അനുസ്സരാമി.

൭൩.''ഗങ്ഗായ സോതസ്മിം ഗഹീതനാവം, ലുദ്ദേന നാഗേന മനുസ്സകപ്പാ;
അമോചയി ത്വം ബലസാ പസയ്ഹ, തം തേ പുരാണം വതസീലവത്തം;
സുത്തപ്പബുദ്ധോവ അനുസ്സരാമി.

൭൪.''കപ്പോ ച തേ ബദ്ധചരോ അഹോസിം, സമ്ബുദ്ധിമന്തം വതിനം അമഞ്ഞം;
തം തേ പുരാണം വതസീലവത്തം, സുത്തപ്പബുദ്ധോവ അനുസ്സരാമീ''തി.
(സം॰ നി॰ ൧.൧൭൫);

തത്ഥ **അപായേസീ**തി പായേസി. **ഘമ്മനി സമ്പരേതേ**തി ഘമ്മേന സമ്പരേതേ അതിവിയ ഫുട്ഠേ ഘമ്മകിലന്തേ. **സുത്തപ്പബുദ്ധോവാ**തി പച്ചൂസകാലേ സുപന്തോ സുപിനം പസ്സിത്വാ തം സുപിനകം വിയ അനുസ്സരാമി. സോ കിര ബകബ്രഹ്മാ ഏകസ്മിം കപ്പേ താപസോ ഹുത്വാ മരുകന്താരേ വസന്തോ ബഹൂനം കന്താരപടിപന്നാനം പാനീയം ആഹരിത്വാ അദാസി. അഥേകദിവസം ഏകോ സത്ഥവാഹോ പഞ്ചഹി സകടസതേഹി മരുകന്താരം പടിപജ്ജി. മനുസ്സാ ദിസാ വവത്ഥപേതും അസക്കോന്താ സത്ത ദിവസാനി ആഹിണ്ഡിത്വാ

ഖീണദാരുദകാ നിരാഹാരാ ഉണ്ഹാഭിഭൂതാ "ഇദാനി നോ ജീവിതം നത്ഥീ"തി സകടേ പരിവത്തേത്വാ ഗോണേ മോചേത്വാ ഹേട്ഠാസകടേസു നിപജ്ജിംസു. തദാ താപസോ ആവജ്ജേന്തോ തേ ദിസ്വാ "മയി പസ്സന്തേ മാ നസ്സിംസൂ"തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ ഇദ്ധാനുഭാവേന ഗങ്ഗാസോതം ഉബ്ബത്തേത്വാ സത്ഥവാഹാഭിമുഖം അകാസി, അവിദൂരേ ച ഏകം വനസണ്ഡം മാപേസി. മനുസ്സാ പാനീയം പിവിത്വാ ന്ഹത്വാ ഗോണേ സന്തപ്പേത്വാ വനസണ്ഡതോ തിണം ലായിത്വാ ദാരൂനി ഗഹേത്വാ ദിസം സല്ലക്ഖേത്വാ അരോഗാ കന്താരം അതിക്കമിംസു, തം സന്ധായേതം വുത്തം.

ഏണികൂലസ്മിന്തി ഏണിയാ നാമ നദിയാ കൂലേ. **ഗയ്ഹക നീയമാന**ന്തി കരമരഗാഹം ഗഹേത്വാ നീയമാനം. സോ കിര താപസോ അപരസ്മിം കാലേ ഏകം പച്ചന്തഗാമം നിസ്സായ നദീതീരേ വനസണ്ഡേ വിഹാസി. അഥേകസ്മിം ദിവസേ പബ്ബതതോ ചോരാ ഓതരിത്വാ തം ഗാമം പഹരിത്വാ മഹാജനം ഗഹേത്വാ പബ്ബതം ആരോപേത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ ചാരകമനുസ്സേ ഠപേത്വാ പബ്ബതബിലം പവിസിത്വാ ആഹാരം പചാപേന്താ നിസീദിംസു. താപസോ ഗോമഹിംസാദീനഞ്ചേവ ദാരകദാരികാദീനഞ്ച മഹന്തം അട്ടസ്സരം സുത്വാ "മയി പസ്സന്തേ മാ നസ്സിംസൂ"തി ഇദ്ധാനുഭാവേന അത്തഭാവം ജഹിത്വാ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവുതോ രാജാ ഹുത്വാ യുദ്ധഭേരിം ആകോടാപേന്തോ തം ഠാനം അഗമാസി. ചാരകമനുസ്സാ തം ദിസ്വാ ചോരാനം ആരോചേസും. ചോരാ "രഞ്ഞാ സദ്ധിം വിഗ്ഗഹോ നാമ ന യുത്തോ"തി സബ്ബം ഗഹിതഗഹിതം ഭണ്ഡകം ഛഡ്ഡേത്വാ ഭത്തം അഭുഞ്ജിത്വാവ പലായിംസു. താപസോ തേ സബ്ബേ ആനേത്വാ സകഗാമേയേവ പതിട്ഠാപേസി, തം സന്ധായേതം വുത്തം.

ഗഹീതനാവന്തി നിഗ്ഗഹിതനാവം. **ലുദ്ദേനാ**തി കക്ഖളേന. **മനുസ്സകപ്പാ**തി മനുസ്സേ വിനാസേതുകാമതായ. **ബലസാ**തി ബലേന. **പസയ്ഹാ**തി അഭിഭവിത്വാ. അപരസ്മിം കാലേ സോ താപസോ ഗങ്ഗാതീരേ വിഹാസി. തദാ മനുസ്സാ ദ്വേ തയോ നാവാസങ്ഘാടേ ബന്ധിത്വാ സങ്ഘാടമത്ഥകേ പുപ്ഫമണ്ഡപം കാരേത്വാ സങ്ഘാടേ നിസീദിത്വാ ഖാദന്താ പിവന്താ സമ്ബന്ധകുലം ഗച്ഛന്തി. തേ പീതാവസേസം സുരം ഭുത്തഖാദിതാവസേസാനി ഭത്തമച്ഛമംസതമ്ബുലാദീനി ഗങ്ഗായമേവ പാതേന്തി. ഗങ്ഗേയ്യോ നാഗരാജാ "ഇമേ ഉച്ഛിട്ഠകം മമ ഉപരി ഖിപന്തീ"തി കുജ്ഝിത്വാ "സബ്ബേ തേ ജനേ ഗഹേത്വാ ഗങ്ഗായ ഓസീദാപേസ്സാമീ"തി മഹന്തം ഏകദോണികനാവപ്പമാണം അത്തഭാവം മാപേത്വാ ഉദകം ഭിന്ദിത്വാ ഫണം ധാരയമാനോ തേസം അഭിമുഖോ പായാസി. തേ നാഗരാജാനം ദിസ്വാ മരണഭയതജ്ജിതാ ഏകപ്പഹാരേനേവ മഹാസദ്ദം കരിംസു. താപസോ തേസം പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ നാഗരാജസ്സ ച കുദ്ധഭാവം ഞത്വാ "മയി പസ്സന്തേ മാ നസ്സിംസൂ"തി ഖിപ്പനിസന്തിയാ അത്തനോ ആനുഭാവേന ഖിപ്പം സുപണ്ണവണ്ണം അത്താനം മാപേത്വാ അഗമാസി . നാഗരാജാ തം ദിസ്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ ഉദകേ നിമുജ്ജി. മനുസ്സാ സോത്ഥിഭാവം പത്വാ അഗമംസു, തം സന്ധായേതം വുത്തം.

ബദ്ധചരോതി അന്തേവാസികോ. **സമ്ബുദ്ധിമന്തം വതിനം അമഞ്ഞ**ന്തി ബുദ്ധിസമ്പന്നോ ചേവ വതസമ്പന്നോ ച താപസോതി തം മഞ്ഞമാനോ. ഇമിനാ കിം ദസ്സേതി? മഹാബ്രഹ്മേ അഹം അതീതേ തവ കേസവതാപസകാലേ കപ്പോ നാമ അന്തേവാസികോ വേയ്യാവച്ചകരോ ഹുത്വാ തുയ്ഹം നാരദേന നാമ

അമച്ചേന ബാരാണസിതോ ഹിമവന്തം ആനീതസ്സ രോഗം വൂപസമേസിം. അഥ നം നാരദോ ദുതിയവാരേ ആഗന്ത്വാ നിരോഗം ദിസ്വാ ഇമം ഗാഥം അഭാസി -

“മനുസ്സിന്ദം ജഹിത്വാന, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
കഥം നു ഭഗവാ കേസീ, കപ്പസ്സ രമതി അസ്സമേ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൧൮൧);

തമേനം ത്വം ഏ്വതദവോച -

“സാദൂനി രമണീയാനി, സന്തി വക്ഖാ മനോരമാ;
സുഭാസിതാനി കപ്പസ്സ, നാരദ രമയന്തി മ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൪.൧൮൨);

ഇതിസ്സ ഭഗവാ ഇമം അത്തനാ അന്തേവാസികേന ഹുത്വാ രോഗസ്സ വൂപസമിതഭാവം ദീപേന്തോ ഏ്വവമാഹ. തഞ്ച പന ബ്രഹ്മുനാ മനുസ്സലോകേ കതകമ്മം സബ്ബം മഹാബ്രഹ്മാനം സല്ലക്ഖാപേന്തോവ കഥേസി.

സോ സത്ഥു വചനേന അത്തനാ കതകമ്മം സരിത്വാ തഥാഗതസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൭൦. “അദ്ധാ പജാനാസി മമേതമായും, അഞ്ഞേമ്പി ജാനാസി തഥാ ഹി ബുദ്ധോ;
തഥാ ഹി തായം ജലിതാനുഭാവോ, ഓഭാസയം തിട്ഠതി ബ്രഹ്മലോക”ന്തി.

തത്ഥ **തഥാ ഹി ബുദ്ധോതി** തഥാ ഹി ത്വം ബുദ്ധോ. ബുദ്ധാനഞ്ഹി അഞ്ഞാതം നാമ നത്ഥി, സബ്ബധമ്മാനം ബുദ്ധത്തായേവ ഹി തേ ബുദ്ധാ നാമാതി ദസ്സേതി. **തഥാ ഹി തായന്തി** ബുദ്ധത്തായേവ ച പന തവ അയം ജലിതോ സരീരപ്പഭാനുഭാവോ. **ഓഭാസയം തിട്ഠതീതി** ഇമം സകലമ്പി ബ്രഹ്മലോകം ഓഭാസേന്തോ തിട്ഠതി.

ഏ്വവം സത്ഥാ അത്തനോ ബുദ്ധഗുണം ജാനാപേന്തോ ധമ്മം ദേസേത്വാ സച്ചാനി പകാസേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സമ്പത്താനം ദസമത്താനം ബ്രഹ്മസഹസ്സാനം അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസു. ഇതി ഭഗവാ ബഹൂനം ബ്രഹ്മാനം അവസ്സയോ ഹുത്വാ ബ്രഹ്മലോകാ ജേതവനം ആഗന്ത്വാ തത്ഥ കഥിതനിയാമേനേവ തം ധമ്മദേസനം ഭിക്ഖൂനം കഥേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ കേസവതാപസോ ബകബ്രഹ്മാ അഹോസി, കപ്പമാണവോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ബകജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

കുക്കുവഗ്ഗോ പഠമോ.

൨. ഗന്ധാരവഗ്ഗോ

[൪൦൬] ൧. ഗന്ധാരജാതകവണ്ണനാ

ഹിത്വാ ഗാമസഹസ്സാനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഭേസജ്ജസന്നിധികാരസിക്ഖാപദം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന രാജഗഹേ സമുട്ഠിതം. ആയസ്മതാ ഹി പിലിന്ദവച്ഛേന ആരാമികകുലം മോചേതും രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പാസാദേ ഇദ്ധിബലേന സോവണ്ണമയേ കതേ

മനുസ്സാ പസീദിത്വാ ഥേരസ്സ പഞ്ച ഭേസജ്ജാനി പഹിണിംസു. സോ താനി പരിസായ വിസ്സജ്ജേസി. പരിസാ പനസ്സ ബാഹുല്ലികാ അഹോസി, ലദ്ധം ലദ്ധം കോളമ്ബേപി ഘടേപി പത്തത്ഥവികായോപി പൂരേത്വാ പടിസാമേസി. മനുസ്സാ ദിസ്വാ "മഹിച്ഛാ ഇമേ സമണാ അന്തോകോട്ഠാഗാരികാ"തി ഉജ്ഝായിംസു. സത്ഥാ തം പവത്തിം സുത്വാ "യാനി ഖോ പന താനി ഗിലാനാനം ഭിക്ഖൂന"ന്തി (പാരാം നൃ൨൨-നൃ൨൩) സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേത്വാ "ഭിക്ഖവേ, പോരാണകപണ്ഡിതാ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബാഹിരകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചസീലമത്തകം രക്ഖന്താപി ലോണസക്ഖരമത്തകം പുനദിവസത്ഥായ നിദഹന്തേ ഗരഹിംസു, തുമ്ഹേ പന ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ദുതിയതതിയദിവസത്ഥായ സന്നിധിം കരോന്താ അയുത്തം കരോഥാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഗന്ധാരരട്ഠേ ബോധിസത്തോ ഗന്ധാരരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠായ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. മജ്ഝിമപദേസേപി വിദേഹരട്ഠേ വിദേഹോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തേ ദ്വേപി രാജാനോ അദിട്ഠസഹായാ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഥിരവിസ്സാസാ അഹേസും. തദാ മനുസ്സാ ദീഘായുകാ ഹോന്തി, തിംസ വസ്സസഹസ്സാനി ജീവന്തി. അഥേകദാ ഗന്ധാരരാജാ പുണ്ണമുപോസഥദിവസേ സമാദിന്നസീലോ മഹാതലേ പഞ്ഞത്തവരപല്ലങ്കമജ്ഝഗതോ വിവടേന സീഹപഞ്ജരേന പാചീനലോകധാതും ഓലോകേന്തോ അമച്ചാനം ധമ്മത്ഥയുത്തകഥം കഥേന്തോ നിസീദി. തസ്മിം ഖണേ ഗഗനതലം അതിലങ്ഘന്തമിവ പരിപുണ്ണം ചന്ദമണ്ഡലം രാഹു അവത്ഥരി, ചന്ദപ്പഭാ അന്തരധായി. അമച്ചാ ചന്ദാലോകം അപസ്സന്താ ചന്ദസ്സ രാഹുനാ ഗഹിതഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ ചന്ദം ഓലോകേത്വാ "അയം ചന്ദോ ആഗന്തുകഉപക്കിലേസേന ഉപക്കിലിട്ഠോ നിപ്പഭോ ജാതോ, മയ്ഹമ്പേസ രാജപരിവാരോ ഉപക്കിലേസോ, ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം, യാഹം രാഹുനാ ഗഹിതചന്ദോ വിയ നിപ്പഭോ ഭവേയ്യം, വിസുദ്ധേ ഗഗനതരേ വിരോചന്തം ചന്ദമണ്ഡലം വിയ രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിസ്സാമി, കിം മേ പരേന ഓവദിതേന , കുലേ ച ഗണേ ച അലഗ്ഗോ ഹുത്വാ അത്താനമേവ ഓവദന്തോ വിചരിസ്സാമി, ഇദം മേ പതിരൂപ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "യം ഇച്ഛഥ, തം രാജാനം കരോഥാ"തി രജ്ജം അമച്ചാനം നിയ്യാദേസി. സോ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനരതിസമപ്പിതോ ഹിമവന്തപദേസേ വാസം കപ്പേസി.

വിദേഹരാജാപി "സുഖം മേ സഹായസ്സാ"തി വാണിജേ പുച്ഛിത്വാ തസ്സ പബ്ബജിതഭാവം സുത്വാ "മമ സഹായേ പബ്ബജിതേ അഹം രജ്ജേന കിം കരിസ്സാമീ"തി സത്തയോജനികേ മിഥിലനഗരേ തിയോജനസതികേ വിദേഹരട്ഠേ സോളസസു ഗാമസഹസ്സേസു പൂരിതാനി കോട്ഠാഗാരാനി, സോളസസഹസ്സാ ച നാടകിത്ഥിയോ ഛഡ്ഡേത്വാ പുത്തധീതരോ അമനസികത്വാ ഹിമവന്തപദേസം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ പവത്തഫലഭോജനോ ഹുത്വാ സമപ്പവത്തവാസം വസന്തോ വിചരി. തേ ഉഭോപി സമവത്തചാരം ചരന്താ അപരഭാഗേ സമാഗച്ഛിംസു, ന പന അഞ്ഞമഞ്ഞം സഞ്ജാനിംസു, സമ്മോദമാനാ ഏകതോവ സമപ്പവത്തവാസം വസിംസു. തദാ വിദേഹതാപസോ ഗന്ധാരതാപസസ്സ ഉപട്ഠാനം കരോതി. തേസം ഏകസ്മിം പുണ്ണമദിവസേ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദിത്വാ ധമ്മത്ഥയുത്തകഥം കഥേന്താനം ഗഗനതലേ

വിരോചമാനം ചന്ദമണ്ഡലം രാഹു അവത്ഥരി. വിദേഹതാപസോ "കിം നു ഖോ ചന്ദസ്സ പഭാ നട്ഠാ"തി ഓലോകേത്വാ രാഹുനാ ഗഹിതം ചന്ദം ദിസ്വാ "കോ നു ഖോ ഏസ ആചരിയ, ചന്ദം അവത്ഥരിത്വാ നിപ്പഭമകാസീ"തി പുച്ഛി. അന്തേവാസിക അയം രാഹു നാമ ചന്ദസ്സേകോ ഉപക്കിലേസോ, വിരോചിതും ന ദേതി, അഹമ്പി രാഹുഗഹിതം ചന്ദമണ്ഡലം ദിസ്വാ "ഇദം പരിസുദ്ധസ്സ ചന്ദമണ്ഡലസ്സ ആഗന്തുകേന ഉപക്കിലേസേന നിപ്പഭം ജാതം, മയ്ഹമ്പി ഇദം രജ്ജം ഉപക്കിലേസോ, യാവ ചന്ദമണ്ഡലം രാഹു വിയ ഇദം നിപ്പഭം ന കരോതി, താവ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തദേവ രാഹുഗഹിതം ചന്ദമണ്ഡലം ആരമ്മണം കത്വാ മഹാരജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതോതി. "ആചരിയ, ത്വം ഗന്ധാരരാജാ"തി ? "ആമ, അഹ"ന്തി. "ആചരിയ, അഹമ്പി വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലനഗരേ വിദേഹരാജാ നാമ, നനു മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം അദിട്ഠസഹായാ"തി. "കിം പന തേ ആരമ്മണം അഹോസീ"തി? അഹം "തുമ്ഹേ പബ്ബജിതാ"തി സുത്വാ "അദ്ധാ പബ്ബജ്ജായ മഹന്തം ഗുണം അദ്ദസാ"തി തുമ്ഹേയേവ ആരമ്മണം കത്വാ രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിതോതി. തേ തതോ പട്ഠായ അതിവിയ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ പവത്തഫലഭോജനാ ഹുത്വാ വിഹരിംസു. തത്ഥ ദീഘരത്തം വസിത്വാ ച പന ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ഹിമവന്തതോ ഓതരിത്വാ ഏകം പച്ചന്തഗാമം സമ്പാപുണിംസു.

മനുസ്സാ തേസം ഇരിയാപഥേ പസീദിത്വാ ഭിക്ഖം ദത്വാ പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ രത്തിദിവട്ഠാനാദീനി മാപേത്വാ വസാപേസും. അന്തരാമഗ്ഗേപി നേസം ഭത്തകിച്ചകരണത്ഥായ ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ പണ്ണസാലം കാരേസും. തേ പച്ചന്തഗാമേ ഭിക്ഖം ചരിത്വാ തായ പണ്ണസാലായ നിസീദിത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛന്തി. തേപി മനുസ്സാ തേസം ആഹാരം ദദമാനാ ഏകദാ ലോണം പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ ദേന്തി, ഏകദാ പണ്ണപുടേ ബന്ധിത്വാ ദേന്തി, ഏകദാ അലോണകാഹാരമേവ ദേന്തി. തേ ഏകദിവസം പണ്ണപുടേ ബഹുതരം ലോണം അദംസു. വിദേഹതാപസോ ലോണം ആദായ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഭത്തകിച്ചകാലേ പഹോനകം ദത്വാ അത്തനോപി പമാണയുത്തം ഗഹേത്വാ അതിരേകം പണ്ണപുടേ ബന്ധിത്വാ "അലോണകദിവസേ ഭവിസ്സതീ"തി തിണവട്ടികഅന്തരേ ഠപേസി. അഥേകദിവസം അലോണകേ ആഹാരേ ലദ്ധേ വിദേഹോ ഗന്ധാരസ്സ ഭിക്ഖാഭാജനം ദത്വാ തിണവട്ടികഅന്തരതോ ലോണം ആഹരിത്വാ "ആചരിയ, ലോണം ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ. "അജ്ജ മനുസ്സേഹി ലോണം ന ദിന്നം, ത്വം കുതോ ലഭസീ"തി? "ആചരിയ, പുരിമദിവസേ മനുസ്സാ ബഹും ലോണമദംസു, അഥാഹം 'അലോണകദിവസേ ഭവിസ്സതീ'തി അതിരേകം ലോണം ഠപേസി"ന്തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ "മോഘപുരിസ, തിയോജനസതികം വിദേഹരട്ഠം പഹായ പബ്ബജിത്വാ അകിഞ്ചനഭാവം പത്വാ ഇദാനി ലോണസക്ഖരായ തണ്ഹം ജനേസീ"തി തജ്ജേത്വാ ഓവദന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൩. "ഹിത്വാ ഗാമസഹസ്സാനി, പരിപുണ്ണാനി സോളസ;
കോട്ഠാഗാരാനി ഫീതാനി, സന്നിധിം ദാനി കുബ്ബസീ"തി.

തത്ഥ **കോട്ഠാഗാരാനീ**തി സുവണ്ണരജതമണിമുത്താദിരതനകോട്ഠാഗാരാനി ചേവ ദുസ്സകോട്ഠാഗാരാനി ച ധഞ്ഞകോട്ഠാഗാരാനി ച. **ഫീതാനീ**തി പൂരാനി. **സന്നിധിം ദാനി കുബ്ബസീ**തി ഇദാനി "സ്വേ ഭവിസ്സതി, തതിയദിവസേ ഭവിസ്സതീ"തി ലോണമത്തം സന്നിധിം കരോസീതി.

വിദേഹോ ഏവം ഗരഹിയമാനോ ഗരഹം അസഹന്തോ പടിപക്ഖോ ഹുത്വാ "ആചരിയ, തുമ്ഹേ അത്തനോ ദോസം അദിസ്വാ മയ്ഹമേവ ദോസം പസ്സഥ, നനു തുമ്ഹേ 'കിം മേ പരേന ഓവദിതേന, അത്താനമേവ ഓവദിസ്സാമീ'തി രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജിതാ, തുമ്ഹേ ഇദാനി മം കസ്മാ ഓവദഥാ"തി ചോദേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൭."ഹിത്വാ ഗന്ധാരവിസയം, പഹൂതധനധാരിയം;
പസാസനതോ നിക്ഖന്തോ, ഇധ ദാനി പസാസസീ"തി.

തത്ഥ **പസാസനതോ**തി ഓവാദാനുസാസനീദാനതോ. **ഇധ ദാനീ**തി ഇദാനി ഇധ അരഞ്ഞേ കസ്മാ മം ഓവദഥാതി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮."ധമ്മം ഭണാമി വേദേഹ, അധമ്മോ മേ ന രുച്ചതി;
ധമ്മം മേ ഭണമാനസ്സ, ന പാപമുപലിമ്പതീ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മ**ന്തി സഭാവം, ബുദ്ധാദീഹി വണ്ണിതം പസത്ഥം കാരണമേവ. **അധമ്മോ മേ ന രുച്ചതീ**തി അധമ്മോ നാമ അസഭാവോ മയ്ഹം കദാചിപി ന രുച്ചതി. **ന പാപമുപലിമ്പതീ**തി മമ സഭാവമേവ കാരണമേവ ഭണന്തസ്സ പാപം നാമ ഹദയേ ന ലിമ്പതി ന അല്ലീയതി. ഓവാദദാനം നാമേതം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസാവകബോധിസത്താനം പവേണീ. തേഹി ദിന്നോവാദം ബാലാ ന ഗണ്ഹന്തി, ഓവാദദായകസ്സ പന പാപം നാമ നത്ഥി.

"നിധീനംവ പവത്താരം, യം പസ്സേ വജ്ജദസ്സിനം;
നിഗ്ഗയ്ഹവാദിം മേധാവിം, താദിസം പണ്ഡിതം ഭജേ;
താദിസം ഭജമാനസ്സ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ.

"ഓവദേയ്യാനുസാസേയ്യ, അസബ്ഭാ ച നിവാരയേ;
സതഞ്ഹി സോ പിയോ ഹോതി, അസതം ഹോതി അപ്പിയോ"തി. (ധ॰ പ॰ ൭൬-൭൭);

വിദേഹതാപസോ ബോധിസത്തസ്സ കഥം സുത്വാ "ആചരിയ, അത്ഥനിസ്സിതം കഥേന്തേനപി പരം ഘട്ടേത്വാ രോസേത്വാ കഥേതും ന വട്ടതി, ത്വം മം കുണ്ഠസത്ഥകേന മുണ്ഡേന്തോ വിയ അതിഫരുസം കഥേസീ"തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൭൯."യേന കേനചി വണ്ണേന, പരോ ലഭതി രുപ്പനം;
മഹത്ഥിയമ്പി ചേ വാചം, ന തം ഭാസേയ്യ പണ്ഡിതോ"തി.

തത്ഥ **യേന കേനചീ**തി ധമ്മയുത്തേനാപി കാരണേന. **ലഭതി രുപ്പന**ന്തി ഘട്ടനം ദുസ്സനം കുപ്പനം ലഭതിയേവ. **ന തം ഭാസേയ്യാ**തി തസ്മാ തം പരപുഗ്ഗലം യായ സോ വാചായ ദുസ്സതി, തം മഹത്ഥിയം മഹന്തം അത്ഥനിസ്സിതമ്പി വാചം ന ഭാസേയ്യാതി അത്ഥോ.

അഥസ്സ ബോധിസത്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൮൦."കാമം രുപ്പതു വാ മാ വാ, ഭുസംവ വികിരീയതു;

ധമ്മം മേ ഭണമാനസ്സ, ന പാപമുപലിമ്പതീ''തി.

തത്ഥ **കാമ**ന്തി ഏകംസേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അയുത്തകാരകോ പുഗ്ഗലോ ''അയുത്തം തേ കത''ന്തി ഓവദിയമാനോ ഏകംസേനേവ കുജ്ഝതു വാ മാ വാ കുജ്ഝതു, അഥ വാ ഭുസമുട്ഠി വിയ വികിരീയതു, മയ്ഹം പന ധമ്മം ഭണന്തസ്സ പാപം നാമ നത്ഥീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ''ന വോ അഹം, ആനന്ദ, തഥാ പരക്കമിസ്സാമി, യഥാ കുമ്ഭകാരോ ആമകേ ആമകമത്തേ. നിഗ്ഗയ്ഹ നിഗ്ഗയ്ഹാഹം ആനന്ദ, വക്ഖാമി, യോ സാരോ സോ ഠസ്സതീ''തി (മ॰ നി॰ ൩.൧൯൬) ഇമസ്സ സുഗതോവാദസ്സ അനുരൂപായ പടിപത്തിയാ ഠത്വാ ''യഥാ കുമ്ഭകാരോ ഭാജനേസു പുനപ്പുനം ആകോടേത്വാ ആകോടേത്വാ ആമകം അഗ്ഗഹേത്വാ സുപക്കമേവ ഭാജനം ഗണ്ഹാതി, ഏവം പുനപ്പുനം ഓവദിത്വാ നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പക്കഭാജനസദിസോ പുഗ്ഗലോ ഗഹേതബ്ബോ''തി ദസ്സേതും പുന തം ഓവദന്തോ -

൧൫. ''നോ ചേ അസ്സ സകാ ബുദ്ധി, വിനയോ വാ സുസിക്ഖിതോ;
വനേ അന്ധമഹിംസോവ, ചരേയ്യ ബഹുകോ ജനോ.

൧൬. ''യസ്മാ ച പനിധേകച്ചേ, ആചേരമ്ഹി സുസിക്ഖിതാ;
തസ്മാ വിനീതവിനയാ, ചരന്തി സുസമാഹിതാ''തി. - ഇദം ഗാഥാദ്വയമാഹ;

തസ്സത്ഥോ - സമ്മ വേദേഹ, ഇമേസഞ്ഹി സത്താനം സചേ അത്തനോ ബുദ്ധി വാ പണ്ഡിതേ ഓവാദദായകേ നിസ്സായ ആചാരപണ്ണത്തിവിനയോ വാ സുസിക്ഖിതോ ന ഭവേയ്യ, ഏവം സന്തേ യഥാ തിണലതാദിഗഹനേ വനേ അന്ധമഹിംസോ ഗോചരാഗോചരം സാസങ്കനിരാസങ്കഞ്ച ഠാനം അജാനന്തോ ചരതി, തഥാ തുമ്ഹാദിസോ ബഹുകോ ജനോ ചരേയ്യ. യസ്മാ പന ഇധ ഏകച്ചേ സകായ ബുദ്ധിയാ രഹിതാ സത്താ ആചരിയസന്തികേ ആചാരപണ്ണത്തിസുസിക്ഖിതാ, തസ്മാ ആചരിയേഹി അത്തനോ അത്തനോ അനുരൂപേന വിനയേന വിനീതത്താ വിനീതവിനയാ സുസമാഹിതാ ഏകഗ്ഗചിത്താ ഹുത്വാ ചരന്തീതി.

ഇമിനാ ഇദം ദസ്സേതി - ഇമിനാ ഹി സത്തേന ഗിഹിനാ ഹുത്വാ അത്തനോ കുലാനുരൂപാ, പബ്ബജിതേന പബ്ബജിതാനുരൂപാ സിക്ഖാ സിക്ഖിതബ്ബാ. ഗിഹിനോപി ഹി അത്തനോ കുലാനുരൂപേസു കസിഗോരക്ഖാദീസു സിക്ഖിതാവ സമ്പന്നാജീവാ ഹുത്വാ സുസമാഹിതാ ചരന്തി, പബ്ബജിതാപി പബ്ബജിതാനുരൂപേസു പാസാദികേസു അഭിക്കന്തപടിക്കന്താദീസു അധിസീലഅധിചിത്തഅധിപഞ്ഞാസിക്ഖാസു സിക്ഖിതാവ വിഗതവിക്ഖേപാ സുസമാഹിതാ ചരന്തി. ലോകസ്മിഞ്ഹി -

''ബാഹുസച്ചഞ്ച സിപ്പഞ്ച, വിനയോ ച സുസിക്ഖിതോ;
സുഭാസിതാ ച യാ വാചാ, ഏതം മങ്ഗലമുത്തമ''ന്തി. (ഖു॰ പാ॰ ൫.൫; സു॰ നി॰ ൨൬൪);

തം സുത്വാ വേദേഹതാപസോ ''ആചരിയ, ഇതോ പട്ഠായ മം ഓവദഥ അനുസാസഥ, അഹം അനധിവാസനജാതികതായ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേസിം, തം മേ ഖമഥാ''തി വന്ദിത്വാ മഹാസത്തം ഖമാപേസി. തേ സമഗ്ഗവാസം

വസിത്വാ പുന ഹിമവന്തമേവ അഗമംസു. തത്ര ബോധിസത്തോ വേദേഹതാപസസ്സ കസിണപരികമ്മം കഥേസി. സോ തം കത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേസി. ഇതി തേ ഉഭോപി അപരിഹീനജ്ഝാനാ ബ്രഹ്മലോകപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ വേദേഹോ ആനന്ദോ അഹോസി, ഗന്ധാരരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ഗന്ധാരജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൦൭] ൨. മഹാകപിജാതകവണ്ണനാ

അത്താനം സങ്കമം കത്വാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഞാതത്ഥചരിയം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **ഭദ്ദസാലജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൨.൧൬ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഞാതകാനം അത്ഥം ചരതീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ ഞാതീനം അത്ഥം ചരിയേവാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ആരോഹപരിണാഹസമ്പന്നോ ഥാമബലൂപേതോ പഞ്ചഹത്ഥിബലപരിമാണോ അസീതിസഹസ്സകപിഗണപരിവുതോ ഹിമവന്തപദേസേ വസതി. തത്ഥ ഗങ്ഗാതീരം നിസ്സായ സാഖാവിടപസമ്പന്നോ സന്ദച്ഛായോ ബഹലപത്തോ പബ്ബതകൂടം വിയ സമുഗ്ഗതോ അമ്ബരുക്ഖോ അഹോസി "നിഗ്രോധരുക്ഖോ"തിപി വദന്തി. തസ്സ മധുരാനി ഫലാനി ദിബ്ബഗന്ധരസാനി മഹന്താനി മഹന്തകുമ്ഭപ്പമാണാനി. തസ്സ ഏകിസ്സാ സാഖായ ഫലാനി ഥലേ പതന്തി, ഏകിസ്സാ സാഖായ ഗങ്ഗാജലേ, ദ്വിന്നം സാഖാനം ഫലാനി മജ്ഝേ രുക്ഖമൂലേ പതന്തി. ബോധിസത്തോ കപിഗണം ആദായ തത്ഥ ഫലാനി ഖാദന്തോ "ഏകസ്മിം കാലേ ഇമസ്സ രുക്ഖസ്സ ഉദകേ പതിതം ഫലം നിസ്സായ അമ്ഹാകം ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി ഉദകമത്ഥകേ സാഖായ ഏകഫലമ്പി അനവസേസേത്വാ പുപ്ഫകാലേ കളായമത്തകാലതോ പട്ഠായ ഖാദാപേതി ചേവ പാതാപേതി ച. ഏവം സന്തേപി അസീതിവാനരസഹസ്സേഹി അദിട്ഠം കിപില്ലികപുടപടിച്ഛന്നം ഏകം പക്കഫലം നദിയം പതിത്വാ ഉദ്ധഞ്ച അധോ ച ജാലം ബന്ധാപേത്വാ ഉദകകീളം കീളന്തസ്സ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉദ്ധംജാലേ ലഗ്ഗി. രഞ്ഞോ ദിവസം കീളിത്വാ സായം ഗമനസമയേ കേവട്ടാ ജാലം ഉക്ഖിപന്താ തം ദിസ്വാ "അസുകഫലം നാമാ"തി അജാനന്താ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും.

രാജാ "കിംഫലം നാമേത"ന്തി പുച്ഛി. "ന ജാനാമ, ദേവാ"തി. "കേ ജാനിസ്സന്തീ"തി? "വനചരകാ, ദേവാ"തി. സോ വനചരകേ പക്കോസാപേത്വാ തേസം സന്തികാ "അമ്ബപക്ക"ന്തി സുത്വാ ഛുരികായ ഛിന്ദിത്വാ പഠമം വനചരകേ ഖാദാപേത്വാ പച്ഛാ അത്തനാപി ഖാദി, ഇത്ഥാഗാരസ്സാപി അമച്ചാനമ്പി ദാപേസി. രഞ്ഞോ അമ്ബപക്കരസോ സകലസരീരം ഫരിത്വാ അട്ഠാസി. സോ രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഠിതട്ഠാനം വനചരകേ പുച്ഛിത്വാ തേഹി "ഹിമവന്തപദേസേ നദീതീരേ"തി വുത്തേ ബഹൂ നാവാസങ്ഘാടേ ബന്ധാപേത്വാ വനചരകേഹി ദേസിതമഗ്ഗേന ഉദ്ധംസോതം

അഗമാസി. "എത്തകാനി ദിവസാനീ"തി പരിച്ഛേദോ ന കഥിതോ, അനുപുബ്ബേന പന തം ഠാനം പത്വാ "എസോ ദേവ, രുക്ഖോ"തി വനചരകാ രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിംസു. രാജാ നാവം ഠപേത്വാ മഹാജനപരിവുതോ പദസാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ രുക്ഖമൂലേ സയനം പഞ്ഞപാപേത്വാ അമ്ബപക്കാനി ഖാദിത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ നിപജ്ജി, സബ്ബദിസാസു ആരക്ഖം ഠപേത്വാ അഗ്ഗിം കരിംസു.

മഹാസത്തോ മനുസ്സേസു നിദ്ദം ഓക്കന്തേസു അഡ്ഢരത്തസമയേ പരിസായ സദ്ധിം അഗമാസി. അസീതിസഹസ്സവാനരാ സാഖായ സാഖം ചരന്താ അമ്ബാനി ഖാദന്തി. രാജാ പബുജ്ഝിത്വാ കപിഗണം ദിസ്വാ മനുസ്സേ ഉട്ഠാപേത്വാ ധനുഗ്ഗഹേ പക്കോസാപേത്വാ "യഥാ ഏതേ ഫലഖാദകാ വാനരാ ന പലായന്തി, തഥാ തേ പരിക്ഖിപിത്വാ വിജ്ഝഥ, സ്വേ അമ്ബാനി ചേവ വാനരമംസഞ്ച ഖാദിസ്സാമീ"തി ആഹ. ധനുഗ്ഗഹാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രുക്ഖം പരിവാരേത്വാ സരേ സന്നയ്ഹിത്വാ അട്ഠംസു. തേ ദിസ്വാ വാനരാ മരണഭയഭീതാ പലായിതും അസക്കോന്താ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ "ദേവ, 'പലായനമക്കടേ വിജ്ഝിസ്സാമാ'തി രുക്ഖം പരിവാരേത്വാ ധനുഗ്ഗഹാ ഠിതാ, കിം കരോമാ"തി പുച്ഛിത്വാ കമ്പമാനാ അട്ഠംസു. ബോധിസത്തോ "മാ ഭായിത്ഥ, അഹം വോ ജീവിതം ദസ്സാമീ"തി വാനരഗണം സമസ്സാസേത്വാ ഉജുകം ഉഗ്ഗതസാഖം ആരുയ്ഹ ഗങ്ഗാഭിമുഖം ഗതസാഖം ഗന്ത്വാ തസ്സാ പരിയന്തതോ പക്ഖന്ദിത്വാ ധനുസതമത്തം ഠാനം അതിക്കമ്മ ഗങ്ഗാതീരേ ഏകസ്മിം ഗുമ്ബമത്ഥകേ പതിത്വാ തതോ ഓരുയ്ഹ "മമാഗതട്ഠാനം ഏത്തകം ഭവിസ്സതീ"തി ആകാസം പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ഏകം വേത്തലതം മൂലേ ഛിന്ദിത്വാ സോധേത്വാ "ഏത്തകം ഠാനം രുക്ഖേ ബജ്ഝിസ്സതി, ഏത്തകം ആകാസട്ഠം ഭവിസ്സതീ"തി ഇമാനി ദ്വേ ഠാനാനി വവത്ഥപേത്വാ അത്തനോ കടിയം ബന്ധനട്ഠാനം ന സല്ലക്ഖേസി.

സോ തം ലതം ആദായ ഏകം കോടിം ഗങ്ഗാതീരേ പതിട്ഠിതരുക്ഖേ ബന്ധിത്വാ ഏകം അത്തനോ കടിയം ബന്ധിത്വാ വാതച്ഛിന്നവലാഹകോ വിയ വേഗേന ധനുസതമത്തം ഠാനം ലങ്ഘിത്വാ കടിയം ബന്ധനട്ഠാനസ്സ അസല്ലക്ഖിതത്താ രുക്ഖം പാപുണിതും അസക്കോന്തോ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി അമ്ബസാഖം ദള്ഹം ഗണ്ഹിത്വാ വാനരഗണസ്സ സഞ്ഞമദാസി "സീഘം മമ പിട്ഠിം മദ്ദമാനാ വേത്തലതായ സോത്ഥിഗമനം ഗച്ഛഥാ"തി. അസീതിസഹസ്സവാനരാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ തഥാ അഗമംസു. തദാ ദേവദത്തോപി മക്കടോ ഹുത്വാ തേസം അബ്ഭന്തരേ ഹോതി. സോ "അയം മേ പച്ചാമിത്തസ്സ പിട്ഠിം പസ്സിതും കാലോ"തി ഉച്ചം സാഖം ആരുയ്ഹ വേഗം ജനേത്വാ തസ്സ പിട്ഠിയം പതി. മഹാസത്തസ്സ ഹദയം ഭിജ്ജി, ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി. സോപി തം വേദനാപ്പത്തം കത്വാ പക്കാമി. മഹാസത്തോ ഏകകോവ അഹോസി. രാജാ അനിദ്ദായന്തോ വാനരേഹി ച മഹാസത്തേന ച കതകിരിയം സബ്ബം ദിസ്വാ "അയം തിരച്ഛാനോ ഹുത്വാ അത്തനോ ജീവിതം അഗണേത്വാ പരിസായ സോത്ഥിഭാവമേവ അകാസീ"തി ചിന്തേന്തോ നിപജ്ജി.

സോ പഭാതായ രത്തിയാ മഹാസത്തസ്സ തുസ്സിത്വാ "ന യുത്തം ഇമം കപിരാജാനം നാസേതും, ഉപായേന നം ഓതാരേത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി അന്തോഗങ്ഗായ നാവാസങ്ഘാടം ഠപേത്വാ തത്ഥ അട്ടകം ബന്ധാപേത്വാ സണികം മഹാസത്തം ഓതാരാപേത്വാ പിട്ഠിയം കാസാവവത്ഥം

പത്ഥരാപേത്വാ ഗങ്ഗോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ഫാണിതോദകം പായേത്വാ പരിസുദ്ധസരീരം സഹസ്സപാകതേലേന അബ്ഭഞ്ജാപേത്വാ സയനപിട്ഠേ ഏളകചമ്മം സന്ഥരാപേത്വാ സണികം തത്ഥ നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനാ നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വ്യന്."അത്താനം സങ്കമം കത്വാ, യോ സോത്ഥിം സമതാരയി;
കിം ത്വം തേസം കിമേ തുയ്ഹം, ഹോന്തി ഏതേ മഹാകപീ"തി.

തസ്സത്ഥോ - അമ്ഭോ മഹാകപി, യോ ത്വം അത്താനം സങ്കമം കത്വാ തുലം ആരോപേത്വാ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ഇമേ വാനരേ സോത്ഥിം സമതാരയി, ഖേമേന സന്താരേസി; കിം ത്വം തേസം ഹോസി, കിമേ തുയ്ഹം വാ കിംസു ഏതേ ഹോന്തീതി?

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ രാജാനം ഓവദന്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

വ്യർ."രാജാഹം ഇസ്സരോ തേസം, യൂഥസ്സ പരിഹാരകോ;
തേസം സോകപരേതാനം, ഭീതാനം തേ അരിന്ദമ.

വ്യഒ."ഉല്ലങ്ഘയിത്വാ അത്താനം, വിസ്സട്ഠധനുനോ സതം;
തതോ അപരപാദേസു, ദള്ഹം ബന്ധം ലതാഗുണം.

വ്യന്റ്."ഛിന്നബ്ഭമിവ വാതേന, നുണ്ണോ രുക്ഖം ഉപാഗമിം;
സോഹം അപ്പഭവം തത്ഥ, സാഖം ഹത്ഥേഹി അഗ്ഗഹിം.

വ്യ൯."തം മം വിയായതം സന്തം, സാഖായ ച ലതായ ച;
സമനുക്കമന്താ പാദേഹി, സോത്ഥിം സാഖാമിഗാ ഗതാ.

വ്യവ്."തം മം ന തപതേ ബന്ധോ, മതോ മേ ന തപേസ്സതി;
സുഖമാഹരിതം തേസം, യേസം രജ്ജമകാരയിം.

വ്യൻ."ഏസാ തേ ഉപമാ രാജ, തം സുണോഹി അരിന്ദമ;
രഞ്ഞാ രട്ഠസ്സ യോഗ്ഗസ്സ, ബലസ്സ നിഗമസ്സ ച;
സബ്ബേസം സുഖമേട്ഠബ്ബം, ഖത്തിയേന പജാനതാ"തി.

തത്ഥ **തേസ**ന്തി തേസം അസീതിസഹസ്സാനം വാനരാനം. **ഭീതാനം തേ**തി തവ വിജ്ഝനത്ഥായ ആണാപേത്വാ ഠിതസ്സ ഭീതാനം. **അരിന്ദമാ**തി രാജാനം ആലപതി. രാജാ ഹി ചോരാദീനം അരീനം ദമനതോ "അരിന്ദമോ"തി വുച്ചതി. **വിസ്സട്ഠധനുനോ സത**ന്തി അനാരോപിതധനുസതപ്പമാണം ഠാനം അത്താനം ആകാസേ ഉല്ലങ്ഘയിത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ തതോ ഇമമ്ഹാ രുക്ഖാ ലങ്ഘയിത്വാ ഗതട്ഠാനതോ. **അപരപാദേസൂ**തി പച്ഛാപാദേസു. ഇദം കടിഭാഗം സന്ധായ വുത്തം. ബോധിസത്തോ ഹി കടിഭാഗേ തം ലതാഗുണം ദള്ഹം ബന്ധിത്വാ പച്ഛിമപാദേഹി ഭൂമിയം അക്കമിത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ വാതവേഗേന ആകാസം പക്ഖന്ദി. **നുണ്ണോ രുക്ഖം ഉപാഗമി**ന്തി വാതച്ഛിന്നം അബ്ഭമിവ അത്തനോ വേഗജനിതേന വാതേന നുണ്ണോ. യഥാ വാതച്ഛിന്നബ്ഭം വാതേന, ഏവം അത്തനോ വേഗേന നുണ്ണോ ഹുത്വാ ഇമം അമ്ബരുക്ഖം ഉപാഗമിം . **അപ്പഭവ**ന്തി സോ അഹം തത്ഥ ആകാസപ്പദേസേ രുക്ഖം പാപുണിതും അപ്പഹോന്തോ തസ്സ രുക്ഖസ്സ സാഖം ഹത്ഥേഹി അഗ്ഗഹേസിന്തി അത്ഥോ.

വിയായതന്തി രുക്ഖസാഖായ ച വേത്തലതായ ച വീണായ ഭമരതന്തി വിയ വിതതം ആകഡ്ഢിതസരീരം. **സമനുക്കമന്താ**തി മയാ അനുഞ്ഞാതാ മം വന്ദിത്വാ പാദേഹി അനുക്കമന്താ നിരന്തരമേവ അക്കമന്താ സോത്ഥിം ഗതാ. **തം മം ന തപതേ ബന്ധോ**തി തം മം നാപി സോ വല്ലിയാ ബന്ധോ തപതി, നാപി ഇദാനി മരണം തപേസ്സതി. കിംകാരണാ? **സുഖമാഹരിതം തേസ**ന്തി യസ്മാ യേസം അഹം രജ്ജമകാരയിം, തേസം മയാ സുഖമാഹരിതം. ഏതേ ഹി "മഹാരാജ, അയം നോ ഉപ്പന്നം ദുക്ഖം ഹരിത്വാ സുഖം ആഹരിസ്സതീ"തി മം രാജാനം അകംസു. അഹമ്പി "തുമ്ഹാകം ഉപ്പന്നം ദുക്ഖം ഹരിസ്സാമി"ച്ചേവ ഏതേസം രാജാ ജാതോ. തം അജ്ജ മയാ ഏതേസം മരണദുക്ഖം ഹരിത്വാ ജീവിതസുഖം ആഹടം, തേന മം നാപി ബന്ധോ തപതി, ന മരണവധോ തപേസ്സതി.

ഏസാ തേ ഉപമാതി ഏസാ തേ മഹാരാജ, മയാ കതകിരിയായ ഉപമാ. **തം സുണോഹീ**തി തസ്മാ ഇമായ ഉപമായ സംസന്ദേത്വാ അത്തനോ ദിയ്യമാനം ഓവാദം സുണാഹി. **രഞ്ഞാ രട്ഠസ്സാ**തി മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ഉച്ഛുയന്തേ ഉച്ഛും വിയ രട്ഠം അപീളേത്വാ ചതുബ്ബിധം അഗതിഗമനം പഹായ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സങ്ഗണ്ഹന്തേന ദസസു രാജധമ്മേസു പതിട്ഠായ മയാ വിയ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ "കിന്തിമേ രട്ഠവാസിനോ വിഗതഭയാ ഗിമ്ഹകാലേ വിവടദ്വാരേ ഞാതീഹി ച പരിവാരകേഹി ച പരിവാരിതാ ഉരേ പുത്തേ നച്ചേന്താ സീതേന വാതേന ബീജിയമാനാ യഥാരുചി അത്തനോ അത്തനോ സന്തകം പരിഭുഞ്ജന്താ കായികചേതസികസുഖസമങ്ഗിനോ ഭവേയ്യു"ന്തി സകലരട്ഠസ്സ ച രഥസകടാദിയുത്തവാഹനസ്സ **യോഗ്ഗസ്സ** ച പത്തിസങ്ഖാതസ്സ **ബലസ്സ** ച നിഗമജനപദസങ്ഖാതസ്സ **നിഗമസ്സ** ച സബ്ബേസം സുഖമേവ ഏസിതബ്ബം ഗവേസിതബ്ബന്തി അത്ഥോ. **ഖത്തിയേന പജാനതാ**തി ഖേത്താനം അധിപതിഭാവേന "ഖത്തിയോ"തി ലദ്ധനാമേന പന ഏതേന അവസേസസത്തേ അതിക്കമ്മ പജാനതാ ഞാണസമ്പന്നേന ഭവിതബ്ബന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ രാജാനം ഓവദന്തോ അനുസാസന്തോവ കാലമകാസി. രാജാ അമച്ചേ പക്കോസാപേത്വാ "ഇമസ്സ കപിരാജസ്സ രാജൂനം വിയ സരീരകിച്ചം കരോഥാ"തി വത്വാ ഇത്ഥാഗാരമ്പി ആണാപേസി "തുമ്ഹേ രത്തവത്ഥനിവത്ഥാ വികിണ്ണകേസാ ദണ്ഡദീപികഹത്ഥാ കപിരാജാനം പരിവാരേത്വാ ആളാഹനം ഗച്ഛഥാ"തി. അമച്ചാ ദാരൂനം സകടസതമത്തേന ചിതകം കരിത്വാ രാജൂനം കരണനിയാമേനേവ മഹാസത്തസ്സ സരീരകിച്ചം കത്വാ സീസകപാലം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമംസു. രാജാ മഹാസത്തസ്സ ആളാഹനേ ചേതിയം കാരേത്വാ ദീപേ ജാലാപേത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ സീസകപാലം സുവണ്ണഖചിതം കാരേത്വാ കുന്തഗ്ഗേ ഠപേത്വാ പുരതോ കത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേന്തോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ അന്തോരാജദ്വാരേ ഠപേത്വാ സകലനഗരം സജ്ജാപേത്വാ സത്താഹം ധാതുപൂജം കാരേസി. അഥ നം ധാതും ഗഹേത്വാ ചേതിയം കാരേത്വാ യാവജീവം ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദേ പതിട്ഠായ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോന്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ദുട്ഠകപി ദേവദത്തോ, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, കപിരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

[ർംവ്വ] ന. കുമ്ഭകാരജാതകവണ്ണനാ

അമ്ബാഹമദ്ദം വനമന്തരസ്മിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിലേസനിഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **പാനീയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.ദൻ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. തദാ പന സാവത്ഥിയം പഞ്ചസതാ സഹായകാ പബ്ബജിത്വാ അന്തോകോടിസന്ഥാരേ വസമാനാ അഡ്ഢരത്തസമയേ കാമവിതക്കം വിതക്കയിംസു. സത്ഥാ അത്തനോ സാവകേ രത്തിയാ തയോ വാരേ, ദിവസസ്സ തയോ വാരേതി രത്തിന്ദിവം ഛ വാരേ ഓലോകേന്തോ കികീ അണ്ഡം വിയ, ചമരീ വാലധിം വിയ, മാതാ പിയപുത്തം വിയ, ഏകചക്ഖുകോ പുരിസോ ചക്ഖും വിയ രക്ഖതി, തസ്മിം തസ്മിംയേവ ഖണേ ഉപ്പന്നകിലേസം നിഗ്ഗണ്ഹാതി. സോ തം ദിവസം അഡ്ഢരത്തസമയേ ജേതവനം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തേസം ഭിക്ഖൂനം വിതക്കസമുദാചാരം ഞത്വാ "ഇമേസം ഭിക്ഖൂനം അബ്ഭന്തരേ അയം കിലേസോ വഡ്ഢന്തോ അരഹത്തസ്സ ഹേതും ഭിന്ദിസ്സതി, ഇദാനേവ നേസം കിലേസം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ അരഹത്തം ദസ്സാമീ"തി ഗന്ധകുടിതോ നിക്ഖമിത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം പക്കോസാപേത്വാ "ആനന്ദ, അന്തോകോടിസന്ഥാരേ വസനകഭിക്ഖൂ സബ്ബേ സന്നിപാതേഹീ"തി സന്നിപാതാപേത്വാ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദിത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, അന്തോപവത്തകിലേസാനം വസേ വത്തിതും വട്ടതി, കിലേസോ ഹി വഡ്ഢമാനോ പച്ചാമിത്തോ വിയ മഹാവിനാസം പാപേതി, ഭിക്ഖുനാ നാമ അപ്പമത്തകമ്പി കിലേസം നിഗ്ഗണ്ഹിതും വട്ടതി, പോരാണകപണ്ഡിതാ അപ്പമത്തകം ആരമ്മണം ദിസ്വാ അബ്ഭന്തരേ പവത്തകിലേസം നിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേസു"ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബാരാണസിനഗരസ്സ ദ്വാരഗാമേ കുമ്ഭകാരകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ ഏകം പുത്തഞ്ച ധീതരഞ്ച ലഭിത്വാ കുമ്ഭകാരകമ്മം നിസ്സായ പുത്തദാരം പോസേസി. തദാ കലിങ്ഗരട്ഠേ ദന്തപുരനഗരേ കരണ്ഡകോ നാമ രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ ഉയ്യാനദ്വാരേ ഫലഭാരഭരിതം മധുരഫലം അമ്ബരുക്ഖം ദിസ്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോയേവ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ഏകം അമ്ബപിണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മങ്ഗലസിലായ നിസിന്നോ ദാതബ്ബയുത്തകാനം ദത്വാ അമ്ബം പരിഭുഞ്ജി. "രഞ്ഞാ ഗഹിതകാലതോ പട്ഠായ സേസേഹി നാമ ഗഹേതബ്ബമേവാ"തി അമച്ചാപി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോപി അമ്ബാനി പാതേത്വാ ഖാദിംസു. പച്ഛാ ആഗതാ രുക്ഖം ആരുയ്ഹ മുഗ്ഗരേഹി പോഥേത്വാ ഓഭഗ്ഗവിഭഗ്ഗസാഖം കത്വാ ആമകഫലമ്പി അസേസേത്വാ ഖാദിംസു.

രാജാ ദിവസം ഉയ്യാനേ കീളിത്വാ സായന്ഹസമയേ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തോ തം രുക്ഖം ദിസ്വാ ഹത്ഥിതോ ഓതരിത്വാ രുക്ഖമൂലം ഗന്ത്വാ രുക്ഖം ഓലോകേത്വാ "അയം പാതോവ പസ്സന്താനം അതിത്തികരോ ഫലഭാരഭരിതോ സോഭമാനോ അട്ഠാസി, ഇദാനി ഗഹിതഫലോ ഓഭഗ്ഗവിഭഗ്ഗോ അസോഭമാനോ ഠിതോ"തി ചിന്തേത്വാ പുന അഞ്ഞതോ ഓലോകേന്തോ അപരം നിപ്ഫലം അമ്ബരുക്ഖം ദിസ്വാ "ഏസ രുക്ഖോ അത്തനോ നിപ്ഫലഭാവേന മുണ്ഡമണിപബ്ബതോ വിയ സോഭമാനോ ഠിതോ, അയം പന സഫലഭാവേന ഇമം ബ്യസനം പത്തോ, ഇദം അഗാരമജ്ഝമ്പി ഫലിതരുക്ഖസദിസം, പബ്ബജ്ജാ നിപ്ഫലരുക്ഖസദിസാ,

സധനസ്സേവ ഭയം അത്ഥി, നിദ്ധനസ്സ ഭയം നത്ഥി, മയാപി നിപ്ഫലരുക്ഖേന വിയ ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഫലരുക്ഖം ആരമ്മണം കത്വാ രുക്ഖമൂലേ ഠിതകോവ തീണി ലക്ഖണാനി സല്ലക്ഖേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ''വിദ്ധംസിതാ ദാനി മേ മാതുകുച്ഛികുടികാ, ഛിന്നാ തീസു ഭവേസു പടിസന്ധി, സോധിതാ സംസാരഉക്കാരഭൂമി, സോസിതോ മയാ അസ്സുസമുദ്ദോ, ഭിന്നോ അട്ഠിപാകാരോ, നത്ഥി മേ പുന പടിസന്ധീ''തി ആവജ്ജേന്തോ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോവ അട്ഠാസി.

അഥ നം അമച്ചാ ആഹംസു ''അതിബഹും ഠിതത്ഥ, മഹാരാജാ''തി. ''ന മയം മഹാരാജാനോ, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ മയ''ന്തി. ''പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ തുമ്ഹാദിസാ ന ഹോന്തി, ദേവാ''തി. ''അഥ കീദിസാ ഹോന്തീ''തി? ''ഓരോപിതകേസമസ്സുകാസാവവത്ഥപടിച്ഛന്നാ കുലേ വാ ഗണേ വാ അലഗ്ഗാ വാതച്ഛിന്നവലാഹകരാഹുമുത്തചന്ദമണ്ഡലപടിഭാഗാ ഹിമവന്തേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേ വസന്തി, ഏവരൂപാ ദേവ, പച്ചേകബുദ്ധാ''തി. തസ്മിം ഖണേ രാജാ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ സീസം പരാമസി, താവദേവസ്സ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി, സമണലിങ്ഗം പാതുരഹോസി.

''തിചീവരഞ്ച പത്തോ ച, വാസി സൂചി ച ബന്ധനം;
പരിസ്സാവനേന അട്ഠേതേ, യുത്തയോഗസ്സ ഭിക്ഖുനോ''തി. -

ഏവം വുത്താ സമണപരിക്ഖാരാ കായപടിബദ്ധാവ അഹേസും. സോ ആകാസേ ഠത്വാ മഹാജനസ്സ ഓവാദം ദത്വാ അനിലപഥേന ഉത്തരഹിമവന്തേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ അഗമാസി.

ഗന്ധാരരട്ഠേപി തക്കസിലനഗരേ നഗ്ഗജി നാമ രാജാ ഉപരിപാസാദേ പല്ലങ്കമജ്ഝഗതോ ഏകം ഇത്ഥിം ഏകേകഹത്ഥേ ഏകേകം മണിവലയം പിളന്ധിത്വാ അവിദൂരേ നിസീദിത്വാ ഗന്ധം പിസമാനം ദിസ്വാ ''ഏതാനി വലയാനി ഏകേകഭാവേന ന ഘട്ടേന്തി ന വിരവന്തീ''തി ഓലോകേന്തോ നിസീദി. അഥ സാ ദക്ഖിണഹത്ഥതോ വലയം വാമഹത്ഥേയേവ പിളന്ധിത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന ഗന്ധം സങ്കഡ്ഢിത്വാ പിസിതും ആരഭി, വാമഹത്ഥേ വലയം ദുതിയം ആഗമ്മ ഘട്ടിയമാനം സദ്ദമകാസി. രാജാ താനി ദ്വേ വലയാനി അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘട്ടേന്താനി വിരവന്താനി ദിസ്വാ ചിന്തേസി ''ഇദം വലയം ഏകേകകാലേ ന ഘട്ടേസി, ദുതിയം ആഗമ്മ ഘട്ടേതി, സദ്ദം കരോതി, ഏവമേവ ഇമേ സത്താപി ഏകേകാ ന ഘട്ടേന്തി ന വിവദന്തി, ദ്വേ തയോ ഹുത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ഘട്ടേന്തി, കലഹം കരോന്തി. അഹം പന കസ്മീരഗന്ധാരേസു ദ്വീസു രജ്ജേസു രട്ഠവാസിനോ വിചാരേമി, മയാപി ഏകവലയസദിസേന ഹുത്വാ പരം അവിചാരേത്വാ അത്താനമേവ വിചാരേന്തേന വസിതും വട്ടതീ''തി സങ്ഘട്ടനവലയം ആരമ്മണം കത്വാ യഥാനിസിന്നോവ തീണി ലക്ഖണാനി സല്ലക്ഖേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേസി. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലനഗരേ നിമി നാമ രാജാ ഭുത്തപാതരാസോ അമച്ചഗണപരിവുതോ വിവടസീഹപഞ്ജരേന അന്തരവീഥിം പേക്ഖമാനോ അട്ഠാസി. അഥേകോ സേനോ സൂനാപണതോ മംസപേസിം ഗഹേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. തമേനം ഇതോ ചിതോ ച ഗിജ്ഝാദയോ സകുണാ സമ്പരിവാരേത്വാ

ആഹാരഹേതു തുണ്ഡേന വിജ്ഝന്താ പക്ഖേഹി പഹരന്താ പാദേഹി മദ്ദന്താ അഗമംസു. സോ അത്തനോ വധം അസഹമാനോ തം മംസം ഛഡ്ഡേസി. അഞ്ഞോ ഗണ്ഹി, സകുണാ ഇമം മുഞ്ചിത്വാ തം അനുബന്ധിംസു. തേനപി വിസ്സട്ഠം അഞ്ഞോ അഗ്ഗഹേസി, തമ്പി തഥേവ വിഹേഠേസും. രാജാ തേ സകുണേ ദിസ്വാ ചിന്തേസി "യോ യോ മംസപേസിം ഗണ്ഹി, തസ്സ തസ്സേവ ദുക്ഖം, യോ യോ തം വിസ്സജ്ജേസി, തസ്സ തസ്സേവ സുഖം, ഇമേപി പഞ്ച കാമഗുണേ യോ യോ ഗണ്ഹാതി, തസ്സ തസ്സേവ ദുക്ഖം, ഇതരസ്സ സുഖം, ഇമേ ഹി ബഹൂനം സാധാരണാ, മയ്ഹം ഖോ പന സോളസ ഇത്ഥിസഹസ്സാനി, മയാ വിസ്സട്ഠമംസപിണ്ഡേന വിയ സേനേന പഞ്ച കാമഗുണേ പഹായ സുഖിതേന ഭവിതും വട്ടതീ"തി. സോ യോനിസോ മനസി കരോന്തോ യഥാഠിതോവ തീണി ലക്ഖണാനി സല്ലക്ഖേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേസി. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

ഉത്തരപഞ്ചാലരട്ഠേ കപിലനഗരേ ദുമ്മുഖോ നാമ രാജാ ഭുത്തപാതരാസോ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ അമച്ചഗണപരിവുതോ വിവടസീഹപഞ്ജരേ രാജങ്ഗണം ഓലോകേന്തോ അട്ഠാസി. തസ്മിം ഖണേ ഗോപാലകാ വജദ്വാരം വിവരിംസു, ഉസഭാ വജതോ നിക്ഖമിത്വാ കിലേസവസേന ഏകം ഗാവിം അനുബന്ധിംസു. തത്ഥേകോ തിഖിണസിങ്ഗോ മഹാഉസഭോ അഞ്ഞം ഉസഭം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ കിലേസമച്ഛേരാഭിഭൂതോ തിഖിണേന സിങ്ഗേന അന്തരസത്ഥിമ്ഹി പഹരി. തസ്സ പഹാരമുഖേന അന്താനി നിക്ഖമിംസു, സോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപുണി. രാജാ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി "ഇമേ സത്താ തിരച്ഛാനഗതേ ആദിം കത്വാ കിലേസവസേന ദുക്ഖം പാപുണന്തി, അയം ഉസഭോ കിലേസം നിസ്സായ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, അഞ്ഞേപി സത്താ കിലേസേഹേവ കമ്പന്തി, മയാ ഇമേസം സത്താനം കമ്പനകിലേസേ പഹാതും വട്ടതീ"തി. സോ ഠിതകോവ തീണി ലക്ഖണാനി സല്ലക്ഖേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേസി. സേസം പുരിമസദിസമേവ.

അഥേകദിവസം ചത്താരോ പച്ചേകബുദ്ധാ ഭിക്ഖാചാരവേലം സല്ലക്ഖേത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരാ നിക്ഖമ്മ അനോതത്തദഹേ നാഗലതാദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ കതസരീരപടിജഗ്ഗനാ മനോസിലാതലേ ഠത്വാ നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഇദ്ധിയാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ പഞ്ചവണ്ണവലാഹകേ മദ്ദമാനാ ഗന്ത്വാ ബാരാണസിനഗരദ്വാരഗാമകസ്സ അവിദൂരേ ഓതരിത്വാ ഏകസ്മിം ഫാസുകട്ഠാനേ ചീവരം പാരുപിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ദ്വാരഗാമം പവിസിത്വാ പിണ്ഡായ ചരന്താ ബോധിസത്തസ്സ ഗേഹദ്വാരം സമ്പാപുണിംസു. ബോധിസത്തോ തേ ദിസ്വാ തുട്ഠചിത്തോ ഹുത്വാ ഗേഹം പവേസേത്വാ പഞ്ഞത്താസനേ നിസീദാപേത്വാ ദക്ഖിണോദകം ദത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ സങ്ഘത്ഥേരം വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജാ അതിവിയ സോഭതി, വിപ്പസന്നാനി വോ ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ, കിം നു ഖോ ആരമ്മണം ദിസ്വാ തുമ്ഹേ ഇമം ഭിക്ഖാചരിയപബ്ബജ്ജം ഉപഗതാ"തി പുച്ഛി. യഥാ ച സങ്ഘത്ഥേരം, ഏവം സേസേപി ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി. അഥസ്സ തേ ചത്താരോപി ജനാ "അഹം അസുകനഗരേ അസുകരട്ഠേ അസുകരാജാ നാമ ഹുത്വാ"തിആദിനാ നയേന അത്തനോ അത്തനോ അഭിനിക്ഖമനവത്ഥൂനി കഥേത്വാ പടിപാടിയാ ഏകേകം ഗാഥമാഹംസു -

൯൦. "അമ്ബാഹമദ്ദം വനമന്തരസ്മിം, നിലോഭാസം ഫലിതം സംവിരൂള്ഹം;

തമദ്ദസം ഫലഹേതു വിഭഗ്ഗം, തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചരിയം ചരാമി.

൯൪.“സേലം സുമട്ഠം നരവീരനിട്ഠിതം, നാരീ യുഗം ധാരയി അപ്പസദ്ദം;
ദുതിയഞ്ച ആഗമ്മ അഹോസി സദ്ദോ, തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചരിയം
ചരാമി.

൯൫.“ദിജാ ദിജം കുണപമാഹരന്തം, ഏകം സമാനം ബഹുകാ സമേച്ച;
ആഹാരഹേതൂ പരിപാതയിംസു, തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചരിയം ചരാമി.

൯൬.“ഉസഭാഹമദ്ദം യൂഥസ്സ മജ്ഝേ, ചലക്കകും വണ്ണബലൂപപന്നം;
തമദ്ദസം കാമഹേതു വിതുന്നം, തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖാചരിയം ചരാമീ”തി.

തത്ഥ **അമ്ബാഹമദ്ദ**ന്തി അമ്ബരുക്ഖം അഹം അദ്ദസം. **വനമന്തരസ്മി**ന്തി വനഅന്തരേ, അമ്ബവനമജ്ഝേതി അത്ഥോ. **സംവിരൂള്ഹ**ന്തി സുവഡ്ഢിതം. **തമദ്ദസ**ന്തി തം ഉയ്യാനതോ നിക്ഖന്തോ ഫലഹേതു വിഭഗ്ഗം പുന അദ്ദസം. **തം ദിസ്വാ**തി തം ഫലഹേതു വിഭഗ്ഗം ദിസ്വാ പടിലദ്ധസംവേഗോ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ഇമം ഭിക്ഖാചരിയപബ്ബജ്ജം ഉപഗതോസ്മി, തസ്മാ ഭിക്ഖാചരിയം ചരാമീതി. ഇദം സോ ഫലഹേതു വിഭഗ്ഗം അമ്ബരുക്ഖം ദസ്സനതോ പട്ഠായ സബ്ബം ചിത്താചാരം കഥേസി. സേസാനം വിസ്സജ്ജനേസുപി ഏസേവ നയോ. അയം പനേത്ഥ അനുത്താനപദവണ്ണനാ - **സേല**ന്തി മണിവലയം. **നരവീരനിട്ഠിത**ന്തി വീരനരേഹി നിട്ഠിതം, പണ്ഡിതപുരിസേഹി കതന്തി അത്ഥോ. **യുഗ**ന്തി ഏകേകസ്മിം ഏകേകം കത്വാ ഏകം വലയയുഗളം. **ദിജാ ദിജ**ന്തി ഗഹിതമംസപിണ്ഡം ദിജം അവസേസദിജാ. **കുണപമാഹരന്ത**ന്തി മംസപിണ്ഡം ആദായ ആഹരന്തം. **സമേച്ചാ**തി സമാഗന്ത്വാ സന്നിപതിത്വാ. **പരിപാതയിംസൂ**തി കോട്ടേന്താ അനുബന്ധിംസു. **ഉസഭാഹമദ്ദ**ന്തി ഉസഭം അഹം അദ്ദസം. **ചലക്കകു**ന്തി ചലക്കകുധം.

ബോധിസത്തോ ഏകേകം ഗാഥം സുത്വാ “സാധു, ഭന്തേ, തുമ്ഹാകമേവ തം ആരമ്മണം അനുരൂപ”ന്തി ഏകേകസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഥുതിം അകാസി. തഞ്ച പന ചതൂഹി ജനേഹി ദേസിതം ധമ്മകഥം സുത്വാ ഘരാവാസേ അനപേക്ഖോ ഹുത്വാ പക്കന്തേസു പച്ചേകബുദ്ധേസു ഭുത്തപാതരാസോ സുഖനിസിന്നോ ഭരിയം ആമന്തേത്വാ “ഭദ്ദേ, ഏതേ ചത്താരോ പച്ചേകബുദ്ധാ രജ്ജം പഹായ പബ്ബജിത്വാ അകിഞ്ചനാ അപലിബോധാ പബ്ബജ്ജാസുഖേന വീതിനാമേന്തി, അഹം പന ഭതിയാ ജീവികം കപ്പേമി, കിം മേ ഘരാവാസേന, ത്വം പുത്തകേ സങ്ഗണ്ഹന്തീ ഗേഹേ വസാ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൭.“കരണ്ഡകോ കലിങ്ഗാനം, ഗന്ധാരാനഞ്ച നഗ്ഗജി;
നിമിരാജാ വിദേഹാനം, പഞ്ചാലാനഞ്ച ദുമ്മുഖോ;
ഏതേ രട്ഠാനി ഹിത്വാന, പബ്ബജിംസു അകിഞ്ചനാ.

൯൮.“സബ്ബേപിമേ ദേവസമാ സമാഗതാ, അഗ്ഗീ യഥാ പജ്ജലിതോ തഥേവിമേ;
അഹമ്പി ഏകോ ചരിസ്സാമി ഭഗ്ഗവി, ഹിത്വാന കാമാനി
യഥോധികാനീ”തി.

താസം അത്ഥോ - ഭദ്ദേ, ഏസ സങ്ഘത്ഥേരോ പച്ചേകബുദ്ധോ ദന്തപുരേ നാമ നഗരേ കരണ്ഡകോ നാമ കലിങ്ഗാനം ജനപദസ്സ രാജാ, ദുതിയോ തക്കസിലനഗരേ നഗ്ഗജി നാമ ഗന്ധാരാനം ജനപദസ്സ രാജാ, തതിയോ

മിഥിലനഗരേ നിമി നാമ വിദേഹാനം ജനപദസ്സ രാജാ, ചതുത്ഥോ കപിലനഗരേ ദുമ്മുഖോ നാമ ഉത്തരപഞ്ചാലാനം ജനപദസ്സ രാജാ, ഏതേ ഏവരൂപാനി രട്ഠാനി ഹിത്വാ അകിഞ്ചനാ ഹുത്വാ പബ്ബജിംസു. **സബ്ബേപിമേ**തി ഇമേ പന സബ്ബേപി വിസുദ്ധിദേവേഹി പുരിമപച്ചേകബുദ്ധേഹി സമാനാ ഏകതോ സമാഗതാ. **അഗ്ഗീ യഥാ**തി യഥാ ഹി അഗ്ഗി പജ്ജലിതോ ഓഭാസതി. **തഥേവിമേ**തി ഇമേപി തഥേവ സീലാദീഹി പഞ്ചഹി ഗുണേഹി ഓഭാസന്തി. യഥാ ഏതേ, തഥാ അഹമ്പി പബ്ബജിത്വാ ഏകോ ചരിസ്സാമീതി അത്ഥോ. **ഭഗ്ഗവീ**തി ഭരിയം ആലപതി. **ഹിത്വാന കാമാനീ**തി രൂപാദയോ വത്ഥുകാമേ ഹിത്വാ. **യഥോധികാനീ**തി അത്തനോ ഓധിവസേന ഠിതാനി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - രൂപാദിഓധിവസേന യഥാഠിതേ കാമേ പഹായ അഹമ്പി പബ്ബജിത്വാ ഏകോ ചരിസ്സാമീതി. "യതോധികാനീ"തിപി പാഠോ, തസ്സത്ഥോ - യതോ ഉപരതോ ഓധി ഏതേസന്തി യതോധികാനി, ഉപരതകോട്ഠാസാനി. പബ്ബജിസ്സാമീതി ചിന്തിതകാലതോ പട്ഠായ ഹി കിലേസകാമാനം ഏകോ കോട്ഠാസോ ഉപരതോ നാമ ഹോതി നിരുദ്ധോ, തസ്സ വത്ഥുഭൂതോ കാമകോട്ഠാസോപി ഉപരതോവ ഹോതീതി.

സാ തസ്സ കഥം സുത്വാ "മയ്ഹമ്പി ഖോ സാമി, പച്ചേകബുദ്ധാനം ധമ്മകഥം സുതകാലതോ പട്ഠായ അഗാരേ ചിത്തം ന സണ്ഠാതീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

ൻന്ന."അയമേവ കാലോ ന ഹി അഞ്ഞോ അത്ഥി, അനുസാസിതാ മേ ന
ഭവേയ്യ പച്ഛാ;
അഹമ്പി ഏകാ ചരിസ്സാമി ഭഗ്ഗവ, സകുണീവ മുത്താ പുരിസസ്സ
ഹത്ഥാ"തി.

തത്ഥ **അനുസാസിതാ മേ ന ഭവേയ്യ പച്ഛാ**തി അനുസാസകോ ഓവാദകോ ന ഭവേയ്യ ദുല്ലഭത്താ ഓവാദകാനം, തസ്മാ അയമേവ പബ്ബജിതും കാലോ, ന ഹി അഞ്ഞോ അത്ഥീതി ദസ്സേതി. **സകുണീവ മുത്താ**തി യഥാ സാകുണികേന ഗഹേത്വാ സകുണപച്ഛിയം ഖിത്താസു സകുണീസു തസ്സ ഹത്ഥതോ മുത്താ ഏകാ സകുണീ അനിലപഥം ലങ്ഘയിത്വാ യഥാരുചിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഏകികാവ ചരേയ്യ, തഥാ അഹമ്പി തവ ഹത്ഥതോ മുത്താ ഏകികാ ചരിസ്സാമീതി സയമ്പി പബ്ബജിതുകാമാ ഹുത്വാ ഏവമാഹ.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ കഥം സുത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി. സാ പന ബോധിസത്തം വഞ്ചേത്വാ പുരേതരം പബ്ബജിതുകാമാ "സാമി, പാനീയതിത്ഥം ഗമിസ്സാമി, ദാരകേ ഓലോകേഹീ"തി ഘടം ആദായ ഗച്ഛന്തീ വിയ പലായിത്വാ നഗരസാമന്തേ താപസാനം സന്തികേ ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ അനാഗമനം ഞത്വാ സയം ദാരകേ പോസേസി. അപരഭാഗേ തേസു ഥോകം വഡ്ഢിത്വാ അത്തനോ അയാനയജാനനസമത്ഥതം സമ്പത്തേസു തേസം വീമംസനത്ഥം ഏകദിവസം ഭത്തം പചന്തോ ഥോകം ഉത്തണ്ഡുലം പചി, ഏകദിവസം ഥോകം കിലിന്നം, ഏകദിവസം സുപക്കം, ഏകദിവസം അതികിലിന്നം, ഏകദിവസം അലോണകം, ഏകദിവസം അതിലോണകം. ദാരകാ "താത, അജ്ജ ഭത്തം ഉത്തണ്ഡുലം, അജ്ജ കിലിന്നം, അജ്ജ സുപക്കം, അജ്ജ അതികിലിന്നം, അജ്ജ അലോണകം, അജ്ജ അതിലോണക"ന്തി ആഹംസു. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "ആമ, താതാ"തി വത്വാ ചിന്തേസി "ഇമേ ദാരകാ ഇദാനി ആമപക്കലോണികഅതിലോണികാനി ജാനന്തി, അത്തനോ ധമ്മതായ

ജീവിതും സക്ഖിസ്സന്തി, മയാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ''തി. അഥ തേ ദാരകേ ഞാതകാനം ദത്വാ പടിച്ഛാപേത്വാ ''അമ്മതാതാ, ഇമേ ദാരകേ സാധുകം പോസേഥാ''തി വത്വാ സോ ഞാതകാനം പരിദേവന്താനഞ്ഞേവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ നഗരസ്സ സാമന്തേയേവ വസി.

അഥ നം ഏകദിവസം ബാരാണസിയം ഭിക്ഖായ ചരന്തം പരിബ്ബാജികാ ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ ''അയ്യ, ദാരകാ തേ നാസിതാ മഞ്ഞേ''തി ആഹ. മഹാസത്തോ ''നാഹം ദാരകേ നാസേമി, തേസം അത്തനോ അയാനയജാനനകാലേ പബ്ബജിതോമ്ഹി , ത്വം തേസം അചിന്തേത്വാ പബ്ബജ്ജായ അഭിരമാ''തി വത്വാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൩൭.''ആമം പക്കഞ്ച ജാനന്തി, അഥോ ലോണം അലോണകം;
തമഹം ദിസ്വാന പബ്ബജിം, ചരേവ ത്വം ചരാമഹ''ന്തി.

തത്ഥ **തമഹ**ന്തി തം അഹം ദാരകാനം കിരിയം ദിസ്വാ പബ്ബജിതോ. **ചരേവ ത്വം ചരാമഹ**ന്തി ത്വമ്പി ഭിക്ഖാചരിയമേവ ചര, അഹമ്പി ഭിക്ഖാചരിയമേവ ചരിസ്സാമീതി.

ഇതി സോ പരിബ്ബാജികം ഓവദിത്വാ ഉയ്യോജേസി. സാപി ഓവാദം ഗഹേത്വാ മഹാസത്തം വന്ദിത്വാ യഥാരുചിതം ഠാനം ഗതാ. ഠപേത്വാ കിര തം ദിവസം ന തേ പുന അഞ്ഞമഞ്ഞം അദ്ദസംസു. ബോധിസത്തോ ച ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ തേ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു. തദാ ധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, പുത്തോ രാഹുലകുമാരോ, പരിബ്ബാജികാ രാഹുലമാതാ, പരിബ്ബാജകോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കുമ്ഭകാരജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൦൯] ൪. ദള്ഹധമ്മജാതകവണ്ണനാ

അഹം ചേ ദള്ഹധമ്മസ്സാതി ഇദം സത്ഥാ കോസമ്ബിം നിസ്സായ ഘോസിതാരാമേ വിഹരന്തോ ഉദേനസ്സ രഞ്ഞോ ഭദ്ദവതികം ഹത്ഥിനിം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്സാ പന ഹത്ഥിനിയാ ലദ്ധവിധാനഞ്ച ഉദേനസ്സ രാജവംസോ ച **മാതങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൫.൧ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഏകദിവസം പന സാ ഹത്ഥിനീ നഗരാ നിക്ഖമന്തീ ഭഗവന്തം പാതോവ അരിയഗണപരിവുതം അനോമായ ബുദ്ധസിരിയാ നഗരം പിണ്ഡായ പവിസന്തം ദിസ്വാ തഥാഗതസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ ''ഭഗവാ സബ്ബഞ്ഞു സബ്ബലോകനിത്ഥരണ ഉദേനോ വംസരാജാ മം തരുണകാലേ കമ്മം നിത്ഥരിതും സമത്ഥകാലേ 'ഇമം നിസ്സായ മയാ ജീവിതഞ്ച രജ്ജഞ്ച ദേവീ ച ലദ്ധാ'തി പിയായിത്വാ മഹന്തം പരിഹാരം അദാസി, സബ്ബാലങ്കാരേഹി അലങ്കരിത്വാ ഠിതട്ഠാനം ഗന്ധേന പരിഭണ്ഡം കാരേത്വാ മത്ഥകേ സുവണ്ണതാരകഖചിതവിതാനം ബന്ധാപേത്വാ സമന്താ ചിത്രസാണിം പരിക്ഖിപാപേത്വാ ഗന്ധതേലേന ദീപം ജാലാപേത്വാ ധൂമതട്ടകം ഠപാപേത്വാ കരീസഛഡ്ഡനട്ഠാനേ സുവണ്ണകടാഹം പതിട്ഠപാപേത്വാ മം ചിത്തത്ഥരണപിട്ഠേ ഠപേസി, രാജാരഹഞ്ച മേ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ദാപേസി. ഇദാനി പന മേ

മഹല്ലകകാലേ കമ്മം നിത്ഥരിതും അസമത്ഥകാലേ സബ്ബം തം പരിഹാരം അച്ഛിന്ദി, അനാഥാ നിപ്പച്ചയാ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ കേതകാനി ഖാദന്തീ ജീവാമി, അഞ്ഞം മയ്ഹം പടിസരണം നത്ഥി, ഉദേനം മമ ഗുണം സല്ലക്ഖാപേത്വാ പോരാണകപരിഹാരം മേ പടിപാകതികം കാരേഥ ഭഗവാ''തി പരിദേവമാനാ തഥാഗതം യാചി.

സത്ഥാ ''ഗച്ഛ ത്വം, അഹം തേ രഞ്ഞോ കഥേത്വാ യസം പടിപാകതികം കാരേസ്സാമീ''തി വത്വാ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരം അഗമാസി. രാജാ തഥാഗതം അന്തോനിവേസനം പവേസേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ സങ്ഘസ്സ മഹാദാനം പവത്തേസി. സത്ഥാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ അനുമോദനം കരോന്തോ ''മഹാരാജ, ഭദ്ദവതികാ കഹ''ന്തി പുച്ഛി. ''ന ജാനാമി, ഭന്തേ''തി. ''മഹാരാജ, ഉപകാരകാനം യസം ദത്വാ മഹല്ലകകാലേ ഗഹേതും നാമ ന വട്ടതി, കതഞ്ഞുനാ കതവേദിനാ ഭവിതും വട്ടതി. ഭദ്ദവതികാ ഇദാനി മഹല്ലികാ ജരാജിണ്ണാ അനാഥാ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ കേതകാനി ഖാദന്തീ ജീവതി, തം ജിണ്ണകാലേ അനാഥം കാതും തുമ്ഹാകം അയുത്ത''ന്തി ഭദ്ദവതികായ ഗുണം കഥേത്വാ ''സബ്ബം പോരാണകപരിഹാരം പടിപാകതികം കരോഹീ''തി വത്വാ പക്കാമി. രാജാ തഥാ അകാസി. ''തഥാഗതേന കിര ഭദ്ദവതികായ ഗുണം കഥേത്വാ പോരാണകയസോ പടിപാകതികോ കാരിതോ''തി സകലനഗരം പത്ഥരി, ഭിക്ഖുസങ്ഘേപി സാ പവത്തി പാകടാ ജാതാ. അഥ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, സത്ഥാരാ കിര ഭദ്ദവതികായ ഗുണം കഥേത്വാ പോരാണകയസോ പടിപാകതികോ കാരിതോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി തഥാഗതോ ഏതിസ്സാ ഗുണം കഥേത്വാ നട്ഠയസം പടിപാകതികം കാരേസിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ദള്ഹധമ്മോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ അമച്ചകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തം രാജാനം ഉപട്ഠഹി. സോ തസ്സ സന്തികാ മഹന്തം യസം ലഭിത്വാ അമച്ചരതനട്ഠാനേ അട്ഠാസി. തദാ തസ്സ രഞ്ഞോ ഏകാ ഓട്ഠിബ്യാധി ഹത്ഥിനീ ഥാമബലസമ്പന്നാ മഹബ്ബലാ അഹോസി. സാ ഏകദിവസം യോജനസതം ഗച്ഛതി, രഞ്ഞോ ദൂതേയ്യഹരണകിച്ചം കരോതി, സങ്ഗാമേ യുദ്ധം കത്വാ സത്തു മദ്ദനം കരോതി. രാജാ ''അയം മേ ബഹൂപകാരാ''തി തസ്സാ സബ്ബാലങ്കാരം ദത്വാ ഉദേനേന ഭദ്ദവതികായ ദിന്നസദിസം സബ്ബം പരിഹാരം ദാപേസി. അഥസ്സാ ജിണ്ണദുബ്ബലകാലേ രാജാ സബ്ബം യസം ഗണ്ഹി. സാ തതോ പട്ഠായ അനാഥാ ഹുത്വാ അരഞ്ഞേ തിണപണ്ണാനി ഖാദന്തീ ജീവതി. അഥേകദിവസം രാജകുലേ ഭാജനേസു അപ്പഹോന്തേസു രാജാ കുമ്ഭകാരം പക്കോസാപേത്വാ ''ഭാജനാനി കിര നപ്പഹോന്തീ''തി ആഹ. ''ഗോമയാഹരണയാനകേ യോജേതും ഗോണേ ന ലഭാമി, ദേവാ''തി. രാജാ തസ്സ കഥം സുത്വാ ''അമ്ഹാകം ഓട്ഠിബ്യാധി കഹ''ന്തി പുച്ഛി. ''അത്തനോ ധമ്മതായ ചരതി, ദേവാ''തി. രാജാ ''ഇതോ പട്ഠായ തം യോജേത്വാ ഗോമയം ആഹരാ''തി തം കുമ്ഭകാരസ്സ അദാസി. കുമ്ഭകാരോ ''സാധു, ദേവാ''തി തഥാ അകാസി.

അഥേകദിവസം സാ നഗരാ നിക്ഖമമാനാ നഗരം പവിസന്തം ബോധിസത്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ തസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ പരിദേവമാനാ ''സാമി, രാജാ മം 'തരുണകാലേ ബഹൂപകാരാ'തി സല്ലക്ഖേത്വാ മഹന്തം യസം ദത്വാ ഇദാനി

മഹല്ലകകാലേ സബ്ബം അച്ഛിന്ദിത്വാ മയി ചിത്തമ്പി ന കരോതി, അഹം പന അനാഥാ അരഞ്ഞേ തിണപണ്ണാനി ഖാദന്തീ ജീവാമി, ഏവം ദുക്ഖപ്പത്തം മം ഇദാനി യാനകേ യോജേതും കുമ്ഭകാരസ്സ അദാസി, ഠപേത്വാ തുമ്ഹേ അഞ്ഞം മയ്ഹം പടിസരണം നത്ഥി, മയാ രഞ്ഞോ കതൂപകാരം തുമ്ഹേ ജാനാഥ, സാധു ഇദാനി മേ നട്ഠം യസം പടിപാകതികം കരോഥാ''തി വത്വാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൯൮.''അഹം ചേ ദള്ഹധമ്മസ്സ, വഹന്തീ നാഭിരാധയിം;
ധരന്തീ ഉരസി സല്ലം, യുദ്ധേ വിക്കന്തചാരിനീ.

൯൯.''നൂന രാജാ ന ജാനാതി, മമ വിക്കമപോരിസം;
സങ്ഗാമേ സുകതന്താനി, ദൂതവിപ്പഹിതാനി ച.

൧൦൦.''സാ നൂനാഹം മരിസ്സാമി, അബന്ധു അപരായിനീ;
തദാ ഹി കുമ്ഭകാരസ്സ, ദിന്നാ ഛകണഹാരികാ''തി.

തത്ഥ **വഹന്തീ**തി ദൂതേയ്യഹരണം സങ്ഗാമേ ബലകോട്ഠകഭിന്ദനം തം തം കിച്ചം വഹന്തീ നിത്ഥരന്തീ. **ധരന്തീ ഉരസി സല്ല**ന്തി ഉരസ്മിം ബദ്ധം കണ്ഡം വാ അസിം വാ സത്തിം വാ യുദ്ധകാലേ സത്തൂനം ഉപരി അഭിഹരന്തീ. **വിക്കന്തചാരിനീ**തി വിക്കമം പരക്കമം കത്വാ പരബലവിജയേന യുദ്ധേ വിക്കന്തഗാമിനീ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സചേ സാമി, അഹം ഇമാനി കിച്ചാനി കരോന്തീ രഞ്ഞോ ദള്ഹധമ്മസ്സ ചിത്തം നാരാധയിം ന പരിതോസേസിം, കോ ദാനി അഞ്ഞോ തസ്സ ചിത്തം ആരാധയിസ്സതീതി.

മമ വിക്കമപോരിസന്തി മയാ കതം പുരിസപരക്കമം. **സുകതന്താനീ**തി സുകതാനി. യഥാ ഹി കമ്മാനേവ കമ്മന്താനി, വനാനേവ വനന്താനി, ഏവമിധ സുകതാനേവ ''സുകതന്താനീ''തി വുത്താനി. **ദൂതവിപ്പഹിതാനി ച**ാതി ഗലേ പണ്ണം ബന്ധിത്വാ ''അസുകരഞ്ഞോ നാമ ദേഹീ''തി പഹിതായ മയാ ഏകദിവസേനേവ യോജനസതം ഗന്ത്വാ കതാനി ദൂതപേസനാനി ച. **നൂന രാജാ ന ജാനാതീ**തി നൂന തുമ്ഹാകം ഏസ രാജാ ഏതാനി മയാ കതാനി കിച്ചാനി ന ജാനാതി. **അപരായിനീ**തി അപ്പതിട്ഠാ അപ്പടിസരണാ. **തദാ ഹീ**തി തഥാ ഹി, അയമേവ വാ പാഠോ. **ദിന്നാ**തി അഹം രഞ്ഞാ ഛകണഹാരികാ കത്വാ കുമ്ഭകാരസ്സ ദിന്നാതി.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ കഥം സുത്വാ ''ത്വം മാ സോചി, അഹം രഞ്ഞോ കഥേത്വാ തവ യസം പടിപാകതികം കരിസ്സാമീ''തി തം സമസ്സാസേത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ ഭുത്തപാതരാസോ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ കഥം സമുട്ഠാപേത്വാ ''മഹാരാജ, നനു തുമ്ഹാകം അസുകാ നാമ ഓട്ഠിബ്യാധി അസുകട്ഠാനേ ച അസുകട്ഠാനേ ച ഉരേ സല്ലം ബന്ധിത്വാ സങ്ഗാമം നിത്ഥരി, അസുകദിവസം നാമ ഗീവായ പണ്ണം ബന്ധിത്വാ പേസിതാ യോജനസതം അഗമാസി, തുമ്ഹേപിസ്സാ മഹന്തം യസം അദത്ഥ, സാ ഇദാനി കഹ''ന്തി പുച്ഛി. ''തമഹം കുമ്ഭകാരസ്സ ഗോമയഹരണത്ഥായ അദാസി''ന്തി. അഥ നം ബോധിസത്തോ ''അയുത്തം ഖോ, മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം തം കുമ്ഭകാരസ്സ യാനകേ യോജനത്ഥായ ദാതു''ന്തി വത്വാ രഞ്ഞോ ഓവാദവസേന ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൧.''യാവതാസീസതീ പോസോ, താവദേവ പവീണതി;

അത്ഥാപായേ ജഹന്തി നം, ഓട്ഠിബ്യാധിംവ ഖത്തിയോ.

൧൦൨. ‘‘യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോ, കതത്ഥോ നാവബുജ്ഝതി;
അത്ഥാ തസ്സ പലുജ്ജന്തി, യേ ഹോന്തി അഭിപത്ഥിതാ.

൧൦൩. ‘‘യോ പുബ്ബേ കതകല്യാണോ, കതത്ഥോ മനുബുജ്ഝതി;
അത്ഥാ തസ്സ പവഡ്ഢന്തി, യേ ഹോന്തി അഭിപത്ഥികാ.

൧൦൪. ‘‘തം വോ വദാമി ഭദ്ദന്തേ, യാവന്തേത്ഥ സമാഗതാ;
സബ്ബേ കതഞ്ഞുനോ ഹോഥ, ചിരം സഗ്ഗമ്ഹി ഠസ്സഥാ’’തി.

തത്ഥ പഠമഗാഥായ താവ അത്ഥോ - ഇധേകച്ചോ അഞ്ഞാണജാതികോ പോസോ **യാവതാസീസതി,** യാവ ‘‘ഇദം നാമ മേ അയം കാതും സക്ഖിസ്സതീ’’തി പച്ചാസീസതി, **താവദേവ** തം പുരിസം **പവീണതി** ഭജതി സേവതി, തസ്സ പന **അത്ഥാപായേ** വഡ്ഢിയാ അപഗമനേ പരിഹീനകാലേ തം നാനാകിച്ചേസു പത്ഥിതം പോസം ഏകച്ചേ ബാലാ ഇമം ഓട്ഠിബ്യാധിം അയം ഖത്തിയോ വിയ ജഹന്തി.

കതകല്യാണോതി പരേന അത്തനോ കതകല്യാണകമ്മോ. **കതത്ഥോ**തി നിപ്ഫാദിതകിച്ചോ. **നാവബുജ്ഝതീ**തി പച്ഛാപി തം പരേന കതം ഉപകാരം തസ്സ ജരാജിണ്ണകാലേ അസമത്ഥകാലേ ന സരതി, അത്തനാ ദിന്നമ്പി യസം പുന ഗണ്ഹാതി. **പലുജ്ജന്തീ**തി ഭിജ്ജന്തി നസ്സന്തി. **യേ ഹോന്തി അഭിപത്ഥിതാ**തി യേ കേചി അത്ഥാ ഇച്ഛിതാ നാമ ഹോന്തി, സബ്ബേ നസ്സന്തീതി ദീപേതി. മിത്തദുബ്ഭിപുഗ്ഗലസ്സ ഹി പത്ഥിതപത്ഥിതം അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിത്തബീജം വിയ നസ്സതി. **കതത്ഥോ മനുബുജ്ഝതീ**തി കതത്ഥോ അനുബുജ്ഝതി, മ-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന ഗഹിതോ. **തം വോ വദാമീ**തി തേന കാരണേന തുമ്ഹേ വദാമി. **ഠസ്സഥാ**തി കതഞ്ഞുനോ ഹുത്വാ ചിരകാലം സഗ്ഗമ്ഹി ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്താ പതിട്ഠഹിസ്സഥ.

ഏവം മഹാസത്തോ രാജാനം ആദിം കത്വാ സന്നിപതിതാനം സബ്ബേസം ഓവാദം അദാസി. തം സുത്വാ രാജാ ഓട്ഠിബ്യാധിയാ യസം പടിപാകതികം അകാസി. ബോധിസത്തസ്സ ച ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ഓട്ഠിബ്യാധി ഭദ്ദവതികാ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, അമച്ചോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ദള്ഹധമ്മജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൧൦] ൫. സോമദത്തജാതകവണ്ണനാ

യോ മം പുരേ പച്ചുഡ്ഡേതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മഹല്ലകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിരേകം സാമണേരം പബ്ബാജേസി, സാമണേരോ തസ്സ ഉപകാരകോ ഹുത്വാ തഥാരൂപേന രോഗേന കാലമകാസി. മഹല്ലകോ തസ്മിം കാലകതേ രോദന്തോ പരിദേവന്തോ വിചരതി. തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ‘‘ആവുസോ, അസുകമഹല്ലകോ സാമണേരസ്സ കാലകിരിയായ രോദന്തോ പരിദേവന്തോ വിചരതി, മരണസ്സതികമ്മട്ഠാനരഹിതോ മഞ്ഞേ’’തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ‘‘കായ

നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ ഇമസ്മിം മതേ രോദിയേവാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ താവതിംസഭവനേ സക്കത്തം കാരേസി. അഥേകോ കാസിഗാമവാസീ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലോ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഫലേഹി യാപേന്തോ വാസം കപ്പേസി. ഏകദിവസം ഫലാഫലത്ഥായ ഗതോ ഏകം ഹത്ഥിഛാപം ദിസ്വാ അത്തനോ അസ്സമം ആനേത്വാ പുത്തട്ഠാനേ ഠപേത്വാ സോമദത്തോതിസ്സ നാമം കത്വാ തിണപണ്ണാനി ഖാദാപേന്തോ പടിജഗ്ഗി. സോ വയപ്പത്തോ മഹാസരീരോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം ബഹും ഭോജനം ഗഹേത്വാ അജീരകേന ദുബ്ബലോ അഹോസി. താപസോ തം അസ്സമപദേ കത്വാ ഫലാഫലത്ഥായ ഗതോ, തസ്മിം അനാഗതേയേവ ഹത്ഥിപോതകോ കാലമകാസി. താപസോ ഫലാഫലം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ''അഞ്ഞേസു ദിവസേസു മേ പുത്തോ പച്ചുഗ്ഗമനം കരോതി, അജ്ജ ന ദിസ്സതി, കഹം നു ഖോ ഗതോ''തി പരിദേവന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. ''യോ മം പുരേ പച്ചുഡ്ഡേതി, അരഞ്ഞേ ദൂരമായതോ;
സോ ന ദിസ്സതി മാതങ്ഗോ, സോമദത്തോ കുഹിം ഗതോ''തി.

തത്ഥ **പുരേ**തി ഇതോ പുരേ. **പച്ചുഡ്ഡേതീ**തി പച്ചുഗ്ഗച്ഛതി. **അരഞ്ഞേ ദൂര**ന്തി ഇമസ്മിം നിമ്മനുസ്സേ അരഞ്ഞേ മം ദൂരം പച്ചുഡ്ഡേതി. **ആയതോ**തി ആയാമസമ്പന്നോ.

ഏവം പരിദേവമാനോ ആഗന്ത്വാ തം ചങ്കമനകോടിയം പതിതം ദിസ്വാ ഗലേ ഗഹേത്വാ പരിദേവമാനോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. ''അയം വാ സോ മതോ സേതി, അല്ലസിങ്ഗംവ വച്ഛിതോ;
ഭൂമ്യാ നിപതിതോ സേതി, അമരാ വത കുഞ്ജരോ''തി.

തത്ഥ **അയം വാ**തി വിഭാവനത്ഥേ വാ-സദ്ദോ. അയമേവ സോ, ന അഞ്ഞോതി തം വിഭാവേന്തോ ഏവമാഹ. **അല്ലസിങ്ഗ**ന്തി മാലുവലതായ അഗ്ഗപവാലം. **വച്ഛിതോ**തി ഛിന്നോ, ഗിമ്ഹകാലേ മജ്ഝന്ഹികസമയേ തത്തവാലികാപുലിനേ നഖേന ഛിന്ദിത്വാ പാതിതോ മാലുവലതായ അങ്കുരോ വിയാതി വുത്തം ഹോതി. **ഭൂമ്യാ**തി ഭൂമിയം. **അമരാ വതാ**തി മതോ വത, ''അമരീ''തിപി പാഠോ.

തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ലോകം ഓലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ''അയം താപസോ പുത്തദാരം പഹായ പബ്ബജിതോ, ഇദാനി ഹത്ഥിപോതകേ പുത്തസഞ്ഞം കത്വാ പരിദേവതി, സംവേജേത്വാ നം സതിം പടിലഭാപേസ്സാമീ''തി തസ്സ അസ്സമപദം ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠിതോവ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൦൰. ''അനഗാരിയുപേതസ്സ , വിപ്പമുത്തസ്സ തേ സതോ;
സമണസ്സ ന തം സാധു, യം പേതമനുസോചസീ''തി.

അഥസ്സ വചനം സുത്വാ താപസോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. ‘‘സംവാസേന ഹവേ സക്ക, മനുസ്സസ്സ മിഗസ്സ വാ;
ഹദയേ ജായതേ പേമം, തം ന സക്കാ അസോചിതു’’ന്തി.

തത്ഥ **മിഗസ്സ വാ**തി ഇമസ്മിം ഠാനേ സബ്ബേപി തിരച്ഛാനാ ‘‘മിഗാ’’തി വുത്താ. **തന്തി** പിയായിതം സത്തം.

അഥ നം ഓവദന്തോ സക്കോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൯. ‘‘മതം മരിസ്സം രോദന്തി, യേ രുദന്തി ലപന്തി ച;
തസ്മാ ത്വം ഇസി മാ രോദി, രോദിതം മോഘമാഹു സന്തോ.

൧൧൦. ‘‘കന്ദിതേന ഹവേ ബ്രഹ്മേ, മതോ പേതോ സമുട്ഠഹേ;
സബ്ബേ സങ്ഗമ്മ രോദാമ, അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഞാതകേ’’തി.

തത്ഥ **യേ രുദന്തി ലപന്തി ചാ**തി ബ്രഹ്മേ യേ സത്താ രോദന്തി പരിദേവന്തി ച, സബ്ബേ തേ മതം, യോ ച മരിസ്സതി, തം രോദന്തി, തേസംയേവ ഏവം രോദന്താനം അസ്സുസുക്ഖനകാലോ നത്ഥി, തസ്മാ ത്വം ഇസി മാ രോദി. കിംകാരണാ? **രോദിതം മോഘമാഹു സന്തോ,** പണ്ഡിതാ ഹി ‘‘രോദിതം നിപ്ഫല’’ന്തി വദന്തി. **മതോ പേതോ**തി യദി ഏസ പേതോതി സങ്ഖ്യം ഗതോ മതോ രോദിതേന സമുട്ഠഹേയ്യ, ഏവം സന്തേ സബ്ബേപി മയം സമാഗന്ത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഞാതകേ രോദാമ, കിം നിക്കമ്മാ അച്ഛാമാതി.

താപസോ സക്കസ്സ വചനം സുത്വാ സതിം പടിലഭിത്വാ വിഗതസോകോ അസ്സൂനി പുഞ്ഛിത്വാ സക്കസ്സ ഥുതിവസേന സേസഗാഥാ ആഹ -

൧൧൧. ‘‘ആദിത്തം വത മം സന്തം, ഘതസിത്തംവ പാവകം;
വാരിനാ വിയ ഓസിഞ്ചം, സബ്ബം നിബ്ബാപയേ ദരം.

൧൧൨. ‘‘അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, യമാസി ഹദയസ്സിതം;
യോ മേ സോകപരേതസ്സ, പുത്തസോകം അപാനുദി.

൧൧൩. ‘‘സോഹം അബ്ബൂള്ഹസല്ലോസ്മി, വീതസോകോ അനാവിലോ;
ന സോചാമി ന രോദാമി, തവ സുത്വാന വാസവാ’’തി.

താ ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥായേവ. ഏവം സക്കോ താപസസ്സ ഓവാദം ദത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ ഹത്ഥിപോതകോ സാമണേരോ അഹോസി, താപസോ മഹല്ലകോ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

സോമദത്തജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൧൧] ൬. സുസീമജാതകവണ്ണനാ

കാളാനി കേസാനി പുരേ അഹേസുന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം നിസീദിത്വാ ദസബലസ്സ നിക്ഖമനം വണ്ണയിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ

“കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, മയാ ദാനി അനേകാനി കപ്പകോടിസതസഹസ്സാനി പൂരിതപാരമിനാ മഹാഭിനിക്ഖമനം, പുബ്ബേപാഹം തിയോജനസതികേ കാസിരട്ഠേ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖന്തോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, തസ്സ ജാതദിവസേയേവ ബാരാണസിരഞ്ഞോപി പുത്തോ ജായി. തേസം നാമഗ്ഗഹണദിവസേ മഹാസത്തസ്സ സുസീമകുമാരോതി നാമം അകംസു, രാജപുത്തസ്സ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോതി. ബാരാണസിരാജാ “പുത്തേന മേ സദ്ധിം ഏകദിവസേ ജാതോ”തി ബോധിസത്തം ആണാപേത്വാ ധാതിയോ ദത്വാ തേന സദ്ധിം ഏകതോ വഡ്ഢേസി. തേ ഉഭോപി വയപ്പത്താ അഭിരൂപാ ദേവകുമാരവണ്ണിനോ ഹുത്വാ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗമിംസു. രാജപുത്തോ ഉപരാജാ ഹുത്വാ ബോധിസത്തേന സദ്ധിം ഏകതോ ഖാദന്തോ പിവന്തോ നിസീദന്തോ സയന്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാ മഹാസത്തസ്സ മഹന്തം യസം ദത്വാ പുരോഹിതട്ഠാനേ തം ഠപേത്വാ ഏകദിവസം നഗരം സജ്ജാപേത്വാ സക്കോ ദേവരാജാ വിയ അലങ്കതോ അലങ്കതഏരാവണപടിഭാഗസ്സ മത്തവരവാരണസ്സ ഖന്ധേ നിസീദിത്വാ ബോധിസത്തം പച്ഛാസനേ ഹത്ഥിപിട്ഠേ നിസീദാപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം അകാസി. മാതാപിസ്സ “പുത്തം ഓലോകേസ്സാമീ”തി സീഹപഞ്ജരേ ഠത്വാ തസ്സ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ ആഗച്ഛന്തസ്സ പച്ഛതോ നിസിന്നം പുരോഹിതം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ സയനഗബ്ഭം പവിസിത്വാ “ഇമം അലഭന്തീ ഏത്ഥേവ മരിസ്സാമീ”തി ആഹാരം പച്ഛിന്ദിത്വാ നിപജ്ജി.

രാജാ മാതരം അപസ്സന്തോ “കുഹിം മേ മാതാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഗിലാനാ”തി സുത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ “കിം അമ്മ, അഫാസുക”ന്തി പുച്ഛി. സാ ലജ്ജായ ന കഥേസി. സോ ഗന്ത്വാ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ അത്തനോ അഗ്ഗമഹേസിം പക്കോസിത്വാ “ഗച്ഛ അമ്മായ അഫാസുകം ജാനാഹീ”തി പേസേസി. സാ ഗന്ത്വാ പിട്ഠിം പരിമജ്ജന്തീ പുച്ഛി, ഇത്ഥിയോ നാമ ഇത്ഥീനം രഹസ്സം ന നിഗുഹന്തി, സാ തസ്സാ തമത്ഥം ആരോചേസി. ഇതരാപി തം സുത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ “ഹോതു, ഗച്ഛ നം സമസ്സാസേഹി, പുരോഹിതം രാജാനം കത്വാ തസ്സ തം അഗ്ഗമഹേസിം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. സാ ആഗന്ത്വാ തം സമസ്സാസേസി. രാജാപി പുരോഹിതം പക്കോസാപേത്വാ ഏതമത്ഥം ആരോചേത്വാ “സമ്മ, മാതു മേ ജീവിതം ദേഹി, ത്വം രാജാ ഭവിസ്സസി, സാ അഗ്ഗമഹേസീ, അഹം ഉപരാജാ”തി ആഹ. സോ “ന സക്കാ ഏവം കാതു”ന്തി പടിക്ഖിപിത്വാ തേന പുനപ്പുനം യാചിയമാനോ സമ്പടിച്ഛി. രാജാ പുരോഹിതം രാജാനം, മാതരം അഗ്ഗമഹേസിം കാരേത്വാ സയം ഉപരാജാ അഹോസി.

തേസം സമഗ്ഗവാസം വസന്താനം അപരഭാഗേ ബോധിസത്തോ അഗാരമജ്ഝേ ഉക്കണ്ഠിതോ കാമേ പഹായ പബ്ബജ്ജായ നിന്നചിത്തോ കിലേസരതിം അനല്ലീയന്തോ ഏകകോവ തിട്ഠതി, ഏകകോവ നിസീദതി, ഏകകോവ സയതി, ബന്ധനാഗാരേ ബദ്ധോ വിയ പഞ്ജരേ പക്ഖിത്തകുക്കുടോ വിയ ച അഹോസി. അഥസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ “അയം രാജാ മയാ സദ്ധിം നാഭിരമതി, ഏകകോവ തിട്ഠതി നിസീദതി സേയ്യം കപ്പേതി,

അയം ഖോ പന ദഹരോ തരുണോ, അഹം മഹല്ലികാ, സീസേ മേ പലിതാനി പഞ്ഞായന്തി, യംനൂനാഹം ‘സീസേ തേ ദേവ, ഏകം പലിതം പഞ്ഞായതീ’തി മുസാവാദം കത്വാ ഏകേനുപായേന രാജാനം പത്തിയാപേത്വാ മയാ സദ്ധിം അഭിരമാപേയ്യ”ന്തി ചിന്തേത്വാ ഏകദിവസം രഞ്ഞോ സീസേ ഊകാ വിചിനന്തീ വിയ ഹുത്വാ “ദേവ, മഹല്ലകോസി ജാതോ, സീസേ തേ ഏകം പലിതം പഞ്ഞായതീ”തി ആഹ. “തേന ഹി ഭദ്ദേ, ഏതം പലിതം ലുഞ്ജിത്വാ മയ്ഹം ഹത്ഥേ ഠപേഹീ”തി. സാ തസ്സ സീസതോ ഏകം കേസം ലുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ സീസേ പലിതം ഗഹേത്വാ “ഇദം തേ, ദേവ, പലിത”ന്തി തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. ബോധിസത്തസ്സ തം ദിസ്വാവ ഭീതതസിതസ്സ കഞ്ചനപട്ടസദിസാ നലാടാ സേദാ മുച്ചിംസു.

സോ അത്താനം ഓവദന്തോ “സുസീമ, ത്വം ദഹരോ ഹുത്വാ മഹല്ലകോ ജാതോ, എത്തകം കാലം ഗൂഥകലലേ നിമുഗ്ഗോ ഗാമസൂകരോ വിയ കാമകലലേ നിമുജ്ജിത്വാ തം കലലം ജഹിതും ന സക്കോസി, നനു കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയവാസസ്സ തേ കാലോ”തി ചിന്തേത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൧൭. “കാളാനി കേസാനി പുരേ അഹേസും, ജാതാനി സീസമ്ഹി യഥാപദേസേ;
താനജ്ജ സേതാനി സുസീമ ദിസ്വാ, ധമ്മം ചര ബ്രഹ്മചരിയസ്സ കാലോ”തി.

തത്ഥ **യഥാപദേസേ**തി തവ സീസേ തസ്മിം തസ്മിം കേസാനം അനുരൂപേ പദേസേ ഇതോ പുബ്ബേ കാളാനി ഭമരപത്തവണ്ണാനി കേസാനി ജാതാനി അഹേസുന്തി വദതി. **ധമ്മം ചരാ**തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ചരാതി അത്താനമേവ ആണാപേതി. **ബ്രഹ്മചരിയസ്സാ**തി മേഥുനവിരതിയാ തേ കാലോതി അത്ഥോ.

ഏവം ബോധിസത്തേന ബ്രഹ്മചരിയവാസസ്സ ഗുണേ വണ്ണിതേ ഇതരാ “അഹം ‘ഇമസ്സ ലഗ്ഗനം കരിസ്സാമീ’തി വിസ്സജ്ജനമേവ കരി”ന്തി ഭീതതസിതാ “ഇദാനിസ്സ അപബ്ബജ്ജനത്ഥായ സരീരവണ്ണം വണ്ണയിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൮. “മമേവ ദേവ പലിതം ന തുയ്ഹം, മമേവ സീസം മമ ഉത്തമങ്ഗം;
‘അത്ഥം കരിസ്സ’ന്തി മുസാ അഭാണിം, ഏകാപരാധം ഖമ രാജസേട്ഠ.

൧൧൯. “ദഹരോ തുവം ദസ്സനിയോസി രാജ, പഠമുഗ്ഗതോ ഹോതി യഥാ കളീരോ;
രജ്ജഞ്ച കാരേഹി മമഞ്ച പസ്സ, മാ കാലികം അനുധാവീ ജനിന്ദാ”തി.

തത്ഥ **മമേവ സീസ**ന്തി മമേവ സീസേ സഞ്ജാതം പലിതന്തി ദീപേതി. ഇതരം തസ്സേവ വേവചനം. **അത്ഥ**ന്തി അത്തനോ വുഡ്ഢിം കരിസ്സാമീതി മുസാ കഥേസിം. **ഏകാപരാധ**ന്തി. ഇമം മയ്ഹം ഏകം അപരാധം. **പഠമുഗ്ഗതോ**തി പഠമവയേന ഉഗ്ഗതോ. **ഹോഹീ**തി ഹോസി, പഠമവയേ പതിട്ഠിതോസീതി അത്ഥോ. “ഹോസീ”തിയേവ വാ പാഠോ. **യഥാ കളീരോ**തി യഥാ സിനിദ്ധഛവിതരുണകളീരോ മന്ദവാതേരിതോ അതിവിയ സോഭതി, ഏവരൂപോസി ത്വന്തി ദസ്സേതി. “പഠമുഗ്ഗതോ ഹോതീ”തിപി പാഠോ, തസ്സത്ഥോ

- യഥാ പഠമുഗ്ഗതോ തരുണകളീരോ ദസ്സനീയോ ഹോതി, ഏവം ത്വമ്പി ദസ്സനീയോതി. **മമഞ്ച പസ്സാ**തി മമഞ്ച ഓലോകേഹി, മാ മം അനാഥം വിധവം കരോഹീതി അത്ഥോ. **കാലിക**ന്തി ബ്രഹ്മചരിയചരണം നാമ ദുതിയേ വാ തതിയേ വാ അത്തഭാവേ വിപാകദാനതോ കാലികം നാമ, രജ്ജം പന ഇമസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ കാമഗുണസുഖുപ്പാദനതോ അകാലികം, സോ ത്വം ഇമം അകാലികം പഹായ മാ കാലികം അനുധാവീതി വദതി.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''ഭദ്ദേ, ത്വം ഭവിതബ്ബമേവേതം കഥം കഥേസി, പരിണമന്തേ ഹി മമ വയേ ഇമേഹി കാളകേസേഹി പരിവത്തേത്വാ സാണവാകസദിസേഹി പണ്ഡരേഹി ഭവിതബ്ബം. അഹഞ്ഹി നീലുപ്പലാദികുസുമദാമസദിസകുമാരാനം കഞ്ചനരൂപപടിഭാഗാനം ഉത്തമയോബ്ബനവിലാസസമ്പത്താനം ഖത്തിയകഞ്ഞാദീനം വയേ പരിണമന്തേ ജരം പത്താനം വേവണ്ണിയഞ്ചേവ സരീരഭങ്ഗഞ്ച പസ്സാമി. ഏവം വിപത്തിപരിയോസാനോവേസ ഭദ്ദേ, ജീവലോകോ''തി വത്വാ ഉപരി ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧൭. ''പസ്സാമി വോഹം ദഹരിം കുമാരിം, സാമട്ഠപസ്സം സുതനും സുമജ്ഝം;
കാളപ്പവാളാവ പവേല്ലമാനാ, പലോഭയന്തീവ നരേസു ഗച്ഛതി.

൧൧൮. ''തമേന പസ്സാമിപരേന നാരിം, ആസീതികം നാവുതികംവ ജച്ചാ;
ദണ്ഡം ഗഹേത്വാന പവേധമാനം, ഗോപാനസീഭോഗ്ഗസമം ചരന്തി''ന്തി.

തത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം. **സാമട്ഠപസ്സ**ന്തി സമ്മട്ഠപസ്സം. അയമേവ വാ പാഠോ, സബ്ബപസ്സേസു മട്ഠഛവിവണ്ണന്തി അത്ഥോ. **സുതനു**ന്തി സുന്ദരസരീരം. **സുമജ്ഝ**ന്തി സുസണ്ഠിതമജ്ഝം. **കാളപ്പവാളാവ പവേല്ലമാനാ**തി യഥാ നാമ തരുണകാലേ സുസമുഗ്ഗതാ കാളവല്ലീ പവാളാ വാ ഹുത്വാ മന്ദവാതേരിതാ ഇതോ ചിതോ ച പവേല്ലതി, ഏവം പവേല്ലമാനാ ഇത്ഥിവിലാസം ദസ്സയമാനാ കുമാരികാ **പലോഭയന്തീവ നരേസു ഗച്ഛതി**. സമീപത്ഥേ ഭുമ്മവചനം, പുരിസാനം സന്തികേ തേ പുരിസേ കിലേസവസേന പലോഭയന്തീ വിയ ഗച്ഛതി.

തമേന പസ്സാമിപരേന നാരിന്തി തമേനം നാരിം അപരേന സമയേന ജരം പത്തം അന്തരഹിതരൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തം പസ്സാമി. ബോധിസത്തോ ഹി പഠമഗാഥായ രൂപേ അസ്സാദം കഥേത്വാ ഇദാനി ആദീനവം ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. **ആസീതികം നാവുതികംവ ജച്ചാ**തി അസീതിസംവച്ഛരം വാ നവുതിസംവച്ഛരം വാ ജാതിയാ. **ഗോപാനസീഭോഗ്ഗസമ**ന്തി ഗോപാനസീസമം ഭോഗ്ഗം, ഗോപാനസീആകാരേന ഭഗ്ഗസരീരം ഓനമിത്വാ നട്ഠകാകണികം പരിയേസന്തിം വിയ ചരമാനന്തി അത്ഥോ. കാമഞ്ച ബോധിസത്തേന ദഹരകാലേ ദിസ്വാ പുന നാവുതികകാലേ ദിട്ഠപുബ്ബാ നാമ നത്ഥി, ഞാണേന ദിട്ഠഭാവം സന്ധായ പനേതം വുത്തം.

ഇതി മഹാസത്തോ ഇമായ ഗാഥായ രൂപസ്സ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി അഗാരമജ്ഝേ അത്തനോ അനഭിരതിം പകാസേന്തോ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൧൯. ''സോഹം തമേവാനുവിചിന്തയന്തോ, ഏകോ സയാമി സയനസ്സ മജ്ഝേ;
'അഹമ്പി ഏവം' ഇതി പേക്ഖമാനോ, ന ഗഹേ രമേ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ കാലോ.

൧൯൭“രജ്ജുവാലമ്ബനീ ചേസാ, യാ ഗേഹേ വസതോ രതി;
ഏതമ്പി ഛേത്വാന വജന്തി ധീരാ, അനപേക്ഖിനോ കാമസുഖം
പഹായാ”തി.

തത്ഥ **സോഹ**ന്തി സോ അഹം. **തമേവാനുവിചിന്തയന്തോ**തി തമേവ രൂപാനം അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച ചിന്തേന്തോ. **ഏവം ഇതി പേക്ഖമാനോ**തി “യഥാ ഏസാ പരിണതാ, അഹമ്പി ജരം പത്തോ ഭഗ്ഗസരീരോ ഭവിസ്സാമീ”തി പേക്ഖമാനോ. **ന ഗഹേ രമേ**തി ഗേഹേ ന രമാമി. **ബ്രഹ്മചരിയസ്സ കാലോ**തി ഭദ്ദേ, ബ്രഹ്മചരിയസ്സ മേ കാലോ, തസ്മാ പബ്ബജിസ്സാമീതി ദീപേതി.

രജ്ജുവാലമ്ബനീ ചേസാതി ച-കാരോ നിപാതമത്തോ, ആലമ്ബനരജ്ജു വിയ ഏസാതി അത്ഥോ. കതരാ? **യാ ഗേഹേ വസതോ രതി,** യാ ഗേഹേ വസന്തസ്സ രൂപാദീസു ആരമ്മണേസു കാമരതീതി അത്ഥോ. ഇമിനാ കാമാനം അപ്പസ്സാദതം ദസ്സേതി. അയം ഏത്ഥാധിപ്പായോ - യഥാ ഗിലാനസ്സ മനുസ്സസ്സ അത്തനോ ബലേന പരിവത്തിതും അസക്കോന്തസ്സ “ഇമം ആലമ്ബിത്വാ പരിവത്തേയ്യാസീ”തി ആലമ്ബനരജ്ജും ബന്ധേയ്യും, തസ്സ തം ആലമ്ബിത്വാ പരിവത്തന്തസ്സ അപ്പമത്തകം കായികചേതസികസുഖം ഭവേയ്യ, ഏവം കിലേസാതുരാനം സത്താനം വിവേകസുഖവസേന പരിവത്തിതും അസക്കോന്താനം അഗാരമജ്ഝേ ഠപിതാനി കാമരതിദായകാനി രൂപാദീനി ആരമ്മണാനി തേസം കിലേസപരിളാഹകാലേ മേഥുനധമ്മപടിസേവനവസേന താനി ആരബ്ഭ പരിവത്തമാനാനം കായികചേതസികസുഖസങ്ഖാതാ കാമരതി നാമ തം മുഹുത്തം ഉപ്പജ്ജമാനാ അപ്പമത്തികാ ഹോതി, ഏവം അപ്പസ്സാദാ കാമാതി. **ഏതമ്പി ഛേത്വാനാ**തി യസ്മാ പന ബഹുദുക്ഖാ കാമാ ബഹുപായാസാ, ആദീനവോ ഏത്ഥ ഭിയ്യോ, തസ്മാ തം ആദീനവം സമ്പസ്സമാനാ പണ്ഡിതാ ഏതമ്പി രജ്ജും ഛേത്വാ ഗൂഥകൂപേ നിമുഗ്ഗപുരിസോ തം പജഹന്തോ വിയ അനപേക്ഖിനോ ഏതം അപ്പമത്തകം ബഹുദുക്ഖം കാമസുഖം **പഹായ വജന്തി,** നിക്ഖമിത്വാ മനോരമം പബ്ബജ്ജം പബ്ബജന്തീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ കാമേസു അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച ദസ്സേന്തോ ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേത്വാ സഹായം പക്കോസാപേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ ഞാതിമിത്തസുഹജ്ജാനം രോദന്താനം പരിദേവന്താനമേവ സിരിവിഭവം ഛഡ്ഡേത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ബഹൂ ജനേ അമതപാനം പായേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ അഗ്ഗമഹേസീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, സഹായരാജാ ആനന്ദോ, സുസീമരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

സുസീമജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൧൨] ൭. കോടസിമ്ബലിജാതകവണ്ണനാ

അഹം ദസസതംബ്യാമന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കിലേസനിഗ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു പന **പാനീയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൫൯ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. ഇധാപി സത്ഥാ അന്തോകോടിസന്ഥാരേ കാമവിതക്കാഭിഭൂതേ പഞ്ചസതേ ഭിക്ഖൂ ദിസ്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘം

സന്നിപാതാപേത്വാ "ഭിക്ഖവേ, ആസങ്കിതബ്ബയുത്തകം നാമ ആസങ്കിതും വട്ടതി, കിലേസാ നാമ വഡ്ഢന്താ വനേ നിഗ്രോധാദയോ വിയ രുക്ഖം, പുരിസം ഭഞ്ജന്തി, തേനേവ പുബ്ബേപി കോടസിമ്ബലിയം നിബ്ബത്തദേവതാ ഏകം സകുണം നിഗ്രോധബീജാനി ഖാദിത്വാ അത്തനോ രുക്ഖസ്സ സാഖന്തരേ വച്ചം പാതേന്തം ദിസ്വാ 'ഇതോ മേ വിമാനസ്സ വിനാസോ ഭവിസ്സതീ'തി ഭയപ്പത്താ അഹോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കോടസിമ്ബലിയം രുക്ഖദേവതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥേകോ സുപണ്ണരാജാ ദിയഡ്ഢയോജനസതികം അത്തഭാവം മാപേത്വാ പക്ഖവാതേഹി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം ദ്വിധാ കത്വാ ഏകം ബ്യാമസഹസ്സായാമം നാഗരാജാനം നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ മുഖേനസ്സ ഗഹിതഗോചരം ഛഡ്ഡാപേത്വാ കോടസിമ്ബലിം സന്ധായ വനമത്ഥകേന പായാസി. നാഗരാജാ "ഓലമ്ബേന്തോ അത്താനം മോചേസ്സാമീ"തി നിഗ്രോധരുക്ഖേ ഭോഗം പവേസേത്വാ നിഗ്രോധം വേഠേത്വാ ഗണ്ഹി. സുപണ്ണരഞ്ഞോ മഹാബലതായ നാഗരാജസ്സ ച മഹാസരീരതായ നിഗ്രോധരുക്ഖോ സമുഗ്ഘാടം അഗമാസി. നാഗരാജാ നേവ രുക്ഖം വിസ്സജ്ജേസി, സുപണ്ണരാജാ സദ്ധിം നിഗ്രോധരുക്ഖേന നാഗരാജാനം ഗഹേത്വാ കോടസിമ്ബലിം പത്വാ നാഗരാജാനം ഖന്ധപിട്ഠേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഉദരമസ്സ ഫാലേത്വാ നാഗമേദം ഖാദിത്വാ സേസകളേവരം സമുദ്ദേ വിസ്സജ്ജേസി. തസ്മിം പന നിഗ്രോധേ ഏകാ സകുണികാ അത്ഥി, സാ നിഗ്രോധരുക്ഖേ വിസ്സട്ഠേ ഉപ്പതിത്വാ കോടസിമ്ബലിയാ സാഖന്തരേ നിസീദി. രുക്ഖദേവതാ തം ദിസ്വാ "അയം സകുണികാ മമ രുക്ഖക്ഖന്ധേ വച്ചം പാതേസ്സതി, തതോ നിഗ്രോധഗച്ഛോ വാ പിലക്ഖഗച്ഛോ വാ ഉട്ഠഹിത്വാ സകലരുക്ഖം ഓത്ഥരിത്വാ ഗച്ഛിസ്സതി, അഥ മേ വിമാനം നസ്സിസ്സതീ"തി ഭീതതസിതാ പവേധി. തസ്സാ പവേധന്തിയാ കോടസിമ്ബലീപി യാവ മൂലാ പവേധി. സുപണ്ണരാജാ തം പവേധമാനം ദിസ്വാ കാരണം പുച്ഛന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൭. "അഹം ദസസതംബ്യാമം, ഉരഗമാദായ ആഗതോ;
തഞ്ച മഞ്ച മഹാകായം, ധാരയം നപ്പവേധസി.

൧൨൮. "അഥിമം ഖുദ്ദകം പക്ഖിം, അപ്പമംസതരം മയാ;
ധാരയം ബ്യഥസി ഭീതാ, കമത്ഥം കോടസിമ്ബലീ"തി.

തത്ഥ **ദസസതംബ്യാമ**ന്തി സഹസ്സബ്യാമമത്തായാമം. **ഉരഗമാദായ ആഗതോ**തി ഏവം മഹന്തം ഉരഗം ആദായ ഇധ ആഗതോ. **തഞ്ച മഞ്ചാ**തി തഞ്ച ഉരഗം മഞ്ച. **ധാരയ**ന്തി ധാരയമാനാ. **ബ്യഥസീ**തി കമ്പസി. **കമത്ഥ**ന്തി കിം അത്ഥം, കേന കാരണേനാതി പുച്ഛതി, കം വാ അത്ഥം സമ്പസ്സമാനാതിപി അത്ഥോ. **കോടസിമ്ബലീ**തി രുക്ഖനാമേന ദേവപുത്തം ആലപതി. സോ ഹി സിമ്ബലിരുക്ഖോ ഖന്ധസാഖമഹന്തതായ കോടസിമ്ബലിനാമം ലഭതി, തസ്മിം അധിവത്ഥദേവപുത്തസ്സപി തദേവ നാമം.

അഥസ്സ കാരണം കഥേന്തോ ദേവപുത്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൨൯. "മംസഭക്ഖോ തുവം രാജ, ഫലഭക്ഖോ അയം ദിജോ;
അയം നിഗ്രോധബീജാനി, പിലക്ഖുദുമ്ബരാനി ച;
അസ്സത്ഥാനി ച ഭക്ഖിത്വാ, ഖന്ധേ മേ ഓഹദിസ്സതി.

൧൨൫. “തേ രുക്ഖാ സംവിരൂഹന്തി, മമ പസ്സേ നിവാതജാ;
തേ മം പരിയോനന്ധിസ്സന്തി, അരുക്ഖം മം കരിസ്സരേ.

൧൨൬. “സന്തി അഞ്ഞേപി രുക്ഖാ സേ, മൂലിനോ ഖന്ധിനോ ദുമാ;
ഇമിനാ സകുണജാതേന, ബീജമാഹരിതാ ഹതാ.

൧൨൭. “അജ്ഝാരൂഹാഭിവഡ്ഢന്തി, ബ്രഹന്തമ്പി വനപ്പതിം;
തസ്മാ രാജ പവേധാമി, സമ്പസ്സംനാഗതം ഭയ”ന്തി.

തത്ഥ **ഓഹദിസ്സതീ**തി വച്ചം പാതേസ്സതി. **തേ രുക്ഖാ**തി തേഹി ബീജേഹി ജാതാ നിഗ്രോധാദയോ രുക്ഖാ. **സംവിരൂഹന്തീ**തി സംവിരുഹിസ്സന്തി വഡ്ഢിസ്സന്തി. **മമ പസ്സേ**തി മമ സാഖന്തരാദീസു. **നിവാതജാ**തി മമ സാഖാഹി വാതസ്സ നിവാരിതത്താ നിവാതേ ജാതാ. **തേ മം പരിയോനന്ധിസ്സന്തീ**തി ഏതേ ഏവം വഡ്ഢിതാ മം പരിയോനന്ധിസ്സന്തീതി അയമേത്ഥാധിപ്പായോ. **കരിസ്സരേ**തി അഥേവം പരിയോനന്ധിത്വാ മം അരുക്ഖമേവ കരിസ്സന്തി സബ്ബസോ ഭഞ്ജിസ്സന്തി. **രുക്ഖാ സേ**തി രുക്ഖാ. **മൂലിനോ ഖന്ധിനോ**തി മൂലസമ്പന്നാ ചേവ ഖന്ധസമ്പന്നാ ച. **ദുമാ**തി രുക്ഖവേവചനമേവ. **ബീജമാഹരിതാ**തി ബീജം ആഹരിത്വാ. **ഹതാ**തി അഞ്ഞേപി ഇമസ്മിം വനേ രുക്ഖാ വിനാസിതാ സന്തി. **അജ്ഝാരൂഹാഭിവഡ്ഢന്തീ**തി നിഗ്രോധാദയോ രുക്ഖാ അജ്ഝാരൂഹാ ഹുത്വാ മഹന്തമ്പി അഞ്ഞം വനപ്പതിം അതിക്കമ്മ വഡ്ഢന്തീതി ദസ്സേതി. ഏത്ഥ പന വനേ പതി, വനസ്സ പതി, വനപ്പതീതി തയോപി പാഠായേവ. **രാജാ**തി സുപണ്ണം ആലപതി.

രുക്ഖദേവതായ വചനം സുത്വാ സുപണ്ണോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൨൮. “സങ്കേയ്യ സങ്കിതബ്ബാനി, രക്ഖേയ്യാനാഗതം ഭയം;
അനാഗതഭയാ ധീരോ, ഉഭോ ലോകേ അവേക്ഖതീ”തി.

തത്ഥ **അനാഗതം ഭയ**ന്തി പാണാതിപാതാദീഹി വിരമന്തോ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി സമ്പരായികമ്പി അനാഗതം ഭയം രക്ഖതി നാമ, പാപമിത്തേ വേരിപുഗ്ഗലേ ച അനുപസങ്കമന്തോ അനാഗതഭയം രക്ഖതി നാമ. ഏവം അനാഗതം ഭയം രക്ഖേയ്യ. **അനാഗതഭയാ**തി അനാഗതഭയകാരണാ തം ഭയം പസ്സന്തോ ധീരോ ഇധലോകഞ്ച പരലോകഞ്ച അവേക്ഖതി ഓലോകേതി നാമ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സുപണ്ണോ അത്തനോ ആനുഭാവേന തം പക്ഖിം തമ്ഹാ രുക്ഖാ പലാപേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ആസങ്കിതബ്ബയുത്തകം ആസങ്കിതും വട്ടതീ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖൂ അരഹത്തഫലേ പതിട്ഠഹിംസു.

തദാ സുപണ്ണരാജാ സാരിപുത്തോ അഹോസി, രുക്ഖദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കോടസിമ്ബലിജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൯൧൩] ൮. ധൂമകാരിജാതകവണ്ണനാ

രാജാ അപുച്ഛി വിധുരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ ആഗന്തുകസങ്ഗഹം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഏകസ്മിം സമയേ പവേണിആഗതാനം പോരാണകയോധാനം സങ്ഗഹം അകത്വാ അഭിനവാഗതാനം ആഗന്തുകാനഞ്ഞേവ സക്കാരസമ്മാനം അകാസി. അഥസ്സ പച്ചന്തേ കുപിതേ യുജ്ഝനത്ഥായ ഗതസ്സ "ആഗന്തുകാ ലദ്ധസക്കാരാ യുജ്ഝിസ്സന്തീ"തി പോരാണകയോധാ ന യുജ്ഝിംസു, "പോരാണകയോധാ യുജ്ഝിസ്സന്തീ"തി ആഗന്തുകാപി ന യുജ്ഝിംസു. ചോരാ രാജാനം ജിനിംസു. രാജാ പരാജിതോ ആഗന്തുകസങ്ഗഹദോസേന അത്തനോ പരാജിതഭാവം ഞത്വാ സാവത്ഥിം പച്ചാഗന്ത്വാ "കിം നു ഖോ അഹമേവ ഏവം കരോന്തോ പരാജിതോ, ഉദാഹു അഞ്ഞേപി രാജാനോ പരാജിതപുബ്ബാതി ദസബലം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ഭുത്തപാതരാസോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സക്കാരം കത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ തമത്ഥം പുച്ഛി. സത്ഥാ "ന ഖോ, മഹാരാജ, ത്വമേവേകോ, പോരാണകരാജാനോപി ആഗന്തുകസങ്ഗഹം കത്വാ പരാജിതാ"തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ യുധിട്ഠിലഗോത്തോ ധനഞ്ചയോ നാമ കോരബ്യരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ ഇന്ദപത്ഥം പച്ചാഗന്ത്വാ പിതു അച്ചയേന പുരോഹിതട്ഠാനം ലഭിത്വാ രഞ്ഞോ അത്ഥധമ്മാനുസാസകോ അഹോസി, വിധുരപണ്ഡിതോതിസ്സ നാമം കരിംസു. തദാ ധനഞ്ചയരാജാ പോരാണകയോധേ അഗണേത്വാ ആഗന്തുകാനഞ്ഞേവ സങ്ഗഹം അകാസി. തസ്സ പച്ചന്തേ കുപിതേ യുജ്ഝനത്ഥായ ഗതസ്സ "ആഗന്തുകാ ജാനിസ്സന്തീ"തി നേവ പോരാണകാ യുജ്ഝിംസു, "പോരാണകാ യുജ്ഝിസ്സന്തീ"തി ന ആഗന്തുകാ യുജ്ഝിംസു. രാജാ പരാജിതോ ഇന്ദപത്ഥമേവ പച്ചാഗന്ത്വാ "ആഗന്തുകസങ്ഗഹസ്സ കതഭാവേന പരാജിതോമ്ഹീ"തി ചിന്തേസി. സോ ഏകദിവസം "കിം നു ഖോ അഹമേവ ആഗന്തുകസങ്ഗഹം കത്വാ പരാജിതോ, ഉദാഹു അഞ്ഞേപി രാജാനോ പരാജിതപുബ്ബാ അത്ഥീതി വിധുരപണ്ഡിതം പുച്ഛിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തം രാജുപട്ഠാനം ആഗന്ത്വാ നിസിന്നം തമത്ഥം പുച്ഛി. അഥസ്സ തം പുച്ഛനാകാരം ആവികരോന്തോ സത്ഥാ ഉപഡ്ഢം ഗാഥമാഹ -

"രാജാ അപുച്ഛി വിധുരം, ധമ്മകാമോ യുധിട്ഠിലോ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മകാമോ**തി സുചരിതധമ്മപ്പിയോ.

"അപി ബ്രാഹ്മണ ജാനാസി, കോ ഏകോ ബഹു സോചതീ"തി - സേസഉപഡ്ഢഗാഥായ പന അയമത്ഥോ - അപി നാമ, ബ്രാഹ്മണ, ത്വം ജാനാസി "കോ ഇമസ്മിം ലോകേ

ഏകോ ബഹു സോചതി, നാനാകാരണേന സോചതീ"തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "മഹാരാജ, കിം സോകോ നാമ തുമ്ഹാകം സോകോ, പുബ്ബേ ധൂമകാരീ നാമേകോ അജപാലബ്രാഹ്മണോ മഹന്തം അജയൂഥം ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞേ വജം കത്വാ തത്ഥ അജാ ഠപേത്വാ അഗ്ഗിഞ്ച ധൂമഞ്ച കത്വാ അജയൂഥം പടിജഗ്ഗന്തോ ഖീരാദീനി പരിഭുഞ്ജന്തോ വസി. സോ തത്ഥ ആഗതേ സുവണ്ണവണ്ണേ സരഭേ ദിസ്വാ തേസു സിനേഹം കത്വാ അജാ

അഗണേത്വാ അജാനം സക്കാരം സരഭാനം കത്വാ സരദകാലേ സരഭേസു പലായിത്വാ ഹിമവന്തം ഗതേസു അജാസുപി നട്ഠാസു സരഭേ അപസ്സന്തോ സോകേന പണ്ഡുരോഗീ ഹുത്വാ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ, അയം ആഗന്തുകസങ്ഗഹം കത്വാ തുമ്ഹേഹി സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സോചിത്വാ കിലമിത്വാ വിനാസം പത്തോ''തി ഇദം ഉദാഹരണം ആനേത്വാ ദസ്സേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൧൨൯. ''ബ്രാഹ്മണോ അജയൂഥേന, പഹൂതേജോ വനേ വസം;
ധൂമം അകാസി വാസേട്ഠോ, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതോ.

൧൩൦. ''തസ്സ തംധൂമഗന്ധേന, സരഭാ മകസദ്ദിതാ;
വസ്സാവാസം ഉപഗച്ഛും, ധൂമകാരിസ്സ സന്തികേ.

൧൩൧. ''സരഭേസു മനം കത്വാ, അജാ സോ നാവബുജ്ഝഥ;
ആഗച്ഛന്തീ വജന്തീ വാ, തസ്സ താ വിനസും അജാ.

൧൩൨. ''സരഭാ സരദേ കാലേ, പഹീനമകസേ വനേ;
പാവിസും ഗിരിദുഗ്ഗാനി, നദീനം പഭവാനി ച.

൧൩൩. ''സരഭേ ച ഗതേ ദിസ്വാ, അജാ ച വിഭവം ഗതാ;
കിസോ ച വിവണ്ണോ ചാസി, പണ്ഡുരോഗീ ച ബ്രാഹ്മണോ.

൧൩൪. ''ഏവം യോ സം നിരംകത്വാ, ആഗന്തും കുരുതേ പിയം;
സോ ഏകോ ബഹു സോചതി, ധൂമകാരീവ ബ്രാഹ്മണോ''തി.

തത്ഥ **പഹൂതേജോ**തി പഹൂതഇന്ധനോ. **ധൂമം അകാസീ**തി മക്ഖികപരിപന്ഥഹരണത്ഥായ അഗ്ഗിഞ്ച ധൂമഞ്ച അകാസി. **വാസേട്ഠോ**തി തസ്സ ഗോത്തം. **അതന്ദിതോ**തി അനലസോ ഹുത്വാ. **തംധൂമഗന്ധേനാ**തി തേന ധൂമഗന്ധേന. **സരഭാ**തി സരഭമിഗാ. **മകസദ്ദിതാ**തി മകസേഹി ഉപദ്ദുതാ പീളിതാ. സേസമക്ഖികാപി മകസഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതാ. **വസ്സാവാസ**ന്തി വസ്സാരത്തവാസം വസിംസു. **മനം കത്വാ**തി സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ. **നാവബുജ്ഝഥാ**തി അരഞ്ഞതോ ചരിത്വാ വജം ആഗച്ഛന്തീ ചേവ വജതോ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തീ ച ''ഏത്തകാ ആഗതാ, ഏത്തകാ അനാഗതാ''തി ന ജാനാതി. **തസ്സ താ വിനസു**ന്തി തസ്സ താ ഏവം അപച്ചവേക്ഖന്തസ്സ സീഹപരിപന്ഥാദിതോ അരക്ഖിയമാനാ അജാ സീഹപരിപന്ഥാദീഹി വിനസ്സിംസു, സബ്ബാവ വിനട്ഠാ.

നദീനം പഭവാനി ചാതി പബ്ബതേയ്യാനം നദീനം പഭവട്ഠാനാനി ച പവിട്ഠാ. **വിഭവ**ന്തി അഭാവം. അജാ ച വിനാസം പത്താ ദിസ്വാ ജാനിത്വാ. **കിസോ ച വിവണ്ണോ**തി ഖീരാദിദായികാ അജാ പഹായ സരഭേ സങ്ഗണ്ഹിത്വാ തേപി അപസ്സന്തോ ഉഭതോ പരിഹീനോ സോകാഭിഭൂതോ കിസോ ചേവ ദുബ്ബണ്ണോ ച അഹോസി. **ഏവം യോ സം നിരംകത്വാ**തി ഏവം മഹാരാജ, യോ സകം പോരാണം അജ്ഝത്തികം ജനം നീഹരിത്വാ പഹായ കിസ്മിഞ്ചി അഗണേത്വാ ആഗന്തുകം പിയം കരോതി, **സോ** തുമ്ഹാദിസോ **ഏകോ ബഹു സോചതി,** അയം തേ മയാ ദസ്സിതോ ധൂമകാരീ ബ്രാഹ്മണോ വിയ ബഹു സോചതീതി.

ഏവം മഹാസത്തോ രാജാനം സഞ്ഞാപേന്തോ കഥേസി. സോപി സഞ്ഞത്തം ഗന്ത്വാ തസ്സ പസീദിത്വാ ബഹും ധനം അദാസി. തതോ പട്ഠായ ച

അജ്ഝത്തികസങ്ഗഹമേവ കരോന്തോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ കോരബ്യരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ധൂമകാരീ പസേനദികോസലോ, വിധുരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ധൂമകാരിജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൧൪] ൯. ജാഗരജാതകവണ്ണനാ

കോധ ജാഗരതം സുത്തോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ ഹി സോതാപന്നോ അരിയസാവകോ സാവത്ഥിതോ സകടസത്ഥേന സദ്ധിം കന്താരമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സത്ഥവാഹോ തത്ഥ ഏകസ്മിം ഉദകഫാസുകട്ഠാനേ പഞ്ച സകടസതാനി മോചേത്വാ ഖാദനീയഭോജനീയം സംവിദഹിത്വാ വാസം ഉപഗച്ഛി. തേ മനുസ്സാ തത്ഥ തത്ഥ നിപജ്ജിത്വാ സുപിംസു, ഉപാസകോ പന സത്ഥവാഹസ്സ സന്തികേ ഏകസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ചങ്കമം അധിട്ഠാസി. അഥ നം സത്ഥം വിലുമ്പിതുകാമാ പഞ്ചസതാ ചോരാ നാനാവുധാനി ഗഹേത്വാ സത്ഥം പരിവാരേത്വാ അട്ഠംസു. തേ തം ഉപാസകം ചങ്കമന്തം ദിസ്വാ ''ഇമസ്സ നിദ്ദായനകാലേ വിലുമ്പിസ്സാമാ''തി തത്ഥ തത്ഥ അട്ഠംസു, സോപി തിയാമരത്തിം ചങ്കമിയേവ. ചോരാ പച്ചൂസസമയേ ഗഹിതഗഹിതാ പാസാണമുഗ്ഗരാദയോ ഛഡ്ഡേത്വാ ''ഭോ സത്ഥവാഹ, ഇമം അപ്പമാദേന ജഗ്ഗന്തം പുരിസം നിസ്സായ ജീവിതം ലഭിത്വാ തവ സന്തകസ്സ സാമികോ ജാതോ, ഏതസ്സ സക്കാരം കരേയ്യാസീ''തി വത്വാ പക്കമിംസു. മനുസ്സാ കാലസ്സേവ വുട്ഠായ തേഹി ഛഡ്ഡിതപാസാണമുഗ്ഗരാദയോ ദിസ്വാ ''ഇമം നിസ്സായ അമ്ഹേഹി ജീവിതം ലദ്ധ''ന്തി ഉപാസകസ്സ സക്കാരം അകംസു. ഉപാസകോപി ഇച്ഛിതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ കതകിച്ചോ പുന സാവത്ഥിം ആഗന്ത്വാ ജേതവനം ഗന്ത്വാ തഥാഗതം പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നോ ''കിം, ഉപാസക, ന പഞ്ഞായസീ''തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''ന ഖോ, ഉപാസക, ത്വംയേവ അനിദ്ദായിത്വാ ജഗ്ഗന്തോ വിസേസം ലഭി, പോരാണകപണ്ഡിതാപി ജഗ്ഗന്താ വിസേസം ഗുണം ലഭിംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തോ അപരഭാഗേ നിക്ഖമിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ന ചിരസ്സേവ ഝാനാഭിഞ്ഞം നിബ്ബത്തേത്വാ ഹിമവന്തപദേസേ ഠാനചങ്കമിരിയാപഥോ ഹുത്വാ വസന്തോ നിദ്ദം അനുപഗന്ത്വാ സബ്ബരത്തിം ചങ്കമതി. അഥസ്സ ചങ്കമനകോടിയം നിബ്ബത്തരുക്ഖദേവതാ തുസ്സിത്വാ രുക്ഖവിടപേ ഠത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൪. ''കോധ ജാഗരതം സുത്തോ, കോധ സുത്തേസു ജാഗരോ;
കോ മമേതം വിജാനാതി, കോ തം പടിഭണാതി മേ''തി.

തത്ഥ **കോധാ**തി കോ ഇധ. **കോ മമേത**ന്തി കോ മമ ഏതം പഞ്ഹം വിജാനാതി. **കോ തം പടിഭണാതി മേ**തി ഏതം മയാ പുട്ഠം പഞ്ഹം മയ്ഹം കോ പടിഭണാതി, കോ ബ്യാകരിതും സക്ഖിസ്സതീതി പുച്ഛതി.

ബോധിസത്തോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ -

൧൩൬. “അഹം ജാഗരതം സുത്തോ, അഹം സുത്തേസു ജാഗരോ;
അഹമേതം വിജാനാമി, അഹം പടിഭണാമി തേ”തി. -

ഇമം ഗാഥം വത്വാ പുന തായ -

൧൩൭. “കഥം ജാഗരതം സുത്തോ, കഥം സുത്തേസു ജാഗരോ;
കഥം ഏതം വിജാനാസി, കഥം പടിഭണാസി മേ”തി. -

ഇമം ഗാഥം പുട്ഠോ തമത്ഥം ബ്യാകരോന്തോ -

൧൩൮. “യേ ധമ്മം നപ്പജാനന്തി, സംയമോതി ദമോതി ച;
തേസു സുപ്പമാനേസു, അഹം ജഗ്ഗാമി ദേവതേ.

൧൩൯. “യേസം രാഗോ ച ദോസോ ച, അവിജ്ജാ ച വിരാജിതാ;
തേസു ജാഗരമാനേസു, അഹം സുത്തോസ്മി ദേവതേ.

൧൪൦. “ഏവം ജാഗരതം സുത്തോ, ഏവം സുത്തേസു ജാഗരോ;
ഏവമേതം വിജാനാമി, ഏവം പടിഭണാമി തേ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ ആഹ;

തത്ഥ **കഥം ജാഗരതം സുത്തോ**തി കഥം ത്വം ജാഗരതം സത്താനം അന്തരേ സുത്തോ നാമ ഹോസി. ഏസ നയോ സബ്ബത്ഥ. **യേ ധമ്മ**ന്തി യേ സത്താ നവവിധം ലോകുത്തരധമ്മം ന പജാനന്തി. **സംയമോതി ദമോതി ചാ**തി “അയം സംയമോ, അയം ദമോ”തി ഏവഞ്ച യേ മഗ്ഗേന ആഗതം സീലഞ്ചേവ ഇന്ദ്രിയസംവരഞ്ച ന ജാനന്തി. ഇന്ദ്രിയസംവരോ ഹി മനച്ഛട്ഠാനം ഇന്ദ്രിയാനം ദമനതോ “ദമോ”തി വുച്ചതി. **തേസു സുപ്പമാനേസൂ**തി തേസു കിലേസനിദ്ദാവസേന സുപന്തേസു സത്തേസു അഹം അപ്പമാദവസേന ജഗ്ഗാമി.

“യേസം രാഗോ ചാ”തി ഗാഥായ യേസം മഹാഖീണാസവാനം പദസതേന നിദ്ദിട്ഠദിയഡ്ഢസഹസ്സതണ്ഹാലോഭസങ്ഖാതോ രാഗോ ച നവആഘാതവത്ഥുസമുട്ഠാനോ ദോസോ ച ദുക്ഖാദീസു അട്ഠസു വത്ഥൂസു അഞ്ഞാണഭൂതാ അവിജ്ജാ ചാതി ഇമേ കിലേസാ വിരാജിതാ പഹീനാ, തേസു അരിയേസു സബ്ബാകാരേന ജാഗരമാനേസു തേ ഉപാദായ അഹം സുത്തോ നാമ ദേവതേതി അത്ഥോ. **ഏവം ജാഗരത**ന്തി ഏവം ദേവതേ അഹം ഇമിനാ കാരണേന ജാഗരതം സുത്തോ നാമാതി. ഏസ നയോ സബ്ബപദേസു.

ഏവം മഹാസത്തേന പഞ്ഹേ കഥിതേ തുട്ഠാ ദേവതാ തസ്സ ഥുതിം കരോന്തീ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൧൪൧. “സാധു ജാഗരതം സുത്തോ, സാധു സുത്തേസു ജാഗരോ;
സാധു മേതം വിജാനാസി, സാധു പടിഭണാസി മേ”തി.

തത്ഥ **സാധൂ**തി ഭദ്ദകം കത്വാ ത്വം ഇമം പഞ്ഹം കഥേസി, മയമ്പി നം ഏവമേവ കഥേമാതി. ഏവം സാ ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കത്വാ അത്തനോ വിമാനമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ജാഗരജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൧൫] ൧൦. കുമ്മാസപിണ്ഡിജാതകവണ്ണനാ

ന കിരത്ഥീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ മല്ലികം ദേവിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ ഹി സാവത്ഥിയം ഏകസ്സ മാലാകാരജേട്ഠകസ്സ ധീതാ ഉത്തമരൂപധരാ മഹാപുഞ്ഞാ സോളസവസ്സികകാലേ ഏകദിവസം കുമാരികാഹി സദ്ധിം പുപ്ഫാരാമം ഗച്ഛന്തീ തയോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ഗഹേത്വാ പുപ്ഫപച്ഛിയം ഠപേത്വാ ഗച്ഛതി. സാ നഗരതോ നിക്ഖമനകാലേ ഭഗവന്തം സരീരപ്പഭം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘപരിവുതം നഗരം പവിസന്തം ദിസ്വാ തയോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ഉപനാമേസി. സത്ഥാ ചതുമഹാരാജദത്തിയം പത്തം ഉപനേത്വാ പടിഗ്ഗഹേസി. സാപി തഥാഗതസ്സ പാദേ സിരസാ വന്ദിത്വാ ബുദ്ധാരമ്മണം പീതിം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സത്ഥാ തം ഓലോകേത്വാ സിതം പാത്വാകാസി. ആയസ്മാ ആനന്ദോ “കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു കോ പച്ചയോ തഥാഗതസ്സ സിതകരണേ”തി ഭഗവന്തം പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥാ “ആനന്ദ, അയം കുമാരികാ ഇമേസം കുമ്മാസപിണ്ഡാനം ഫലേന അജ്ജേവ കോസലരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സതീ”തി സിതകാരണം കഥേസി.

കുമാരികാപി പുപ്ഫാരാമം ഗതാ . തം ദിവസമേവ കോസലരാജാ അജാതസത്തുനാ സദ്ധിം യുജ്ഝന്തോ യുദ്ധപരാജിതോ പലായിത്വാ അസ്സം അഭിരുയ്ഹ ആഗച്ഛന്തോ തസ്സാ ഗീതസദ്ദം സുത്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ അസ്സം തം ആരാമാഭിമുഖം പേസേസി. പുഞ്ഞസമ്പന്നാ കുമാരികാ രാജാനം ദിസ്വാ അപലായിത്വാവ ആഗന്ത്വാ അസ്സസ്സ നാസരജ്ജുയാ ഗണ്ഹി, രാജാ അസ്സപിട്ഠിയം നിസിന്നോവ “സസാമികാസി, അസാമികാസീ”തി പുച്ഛിത്വാ അസാമികഭാവം ഞത്വാ അസ്സാ ഓരുയ്ഹ വാതാതപകിലന്തോ തസ്സാ അങ്കേ നിപന്നോ മുഹുത്തം വിസ്സമിത്വാ തം അസ്സപിട്ഠിയം നിസീദാപേത്വാ ബലകായപരിവുതോ നഗരം പവിസിത്വാ അത്തനോ കുലഘരം പേസേത്വാ സായന്ഹസമയേ യാനം പഹിണിത്വാ മഹന്തേന സക്കാരസമ്മാനേന കുലഘരതോ ആഹരാപേത്വാ രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസേകം ദത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം അകാസി. തതോ പട്ഠായ ച സാ രഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ, പുബ്ബുട്ഠായികാദീഹി പഞ്ചഹി കല്യാണധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ പതിദേവതാ, ബുദ്ധാനമ്പി വല്ലഭാ അഹോസി. തസ്സാ സത്ഥു തയോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ദത്വാ തം സമ്പത്തിം അധിഗതഭാവോ സകലനഗരം പത്ഥരിത്വാ ഗതോ.

അഥേകദിവസം ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, മല്ലികാ ദേവീ ബുദ്ധാനം തയോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ദത്വാ തേസം ഫലേന തം ദിവസഞ്ഞേവ അഭിസേകം പത്താ, അഹോ ബുദ്ധാനം മഹാഗുണതാ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, മല്ലികായ ഏകസ്സ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധസ്സ തയോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ദത്വാ കോസലരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിഭാവാധിഗമോ. കസ്മാ? ബുദ്ധാനം ഗുണമഹന്തതായ. പോരാണകപണ്ഡിതാ പന പച്ചേകബുദ്ധാനം അലോണകം അസ്നേഹം

അഫാണിതം കുമ്മാസം ദത്വാ തസ്സ ഫലേന ദുതിയേ അത്തഭാവേ തിയോജനസതികേ കാസിരട്ഠേ രജ്ജസിരിം പാപുണിംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ദലിദ്ദകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഏകം സേട്ഠിം നിസ്സായ ഭതിയാ കമ്മം കരോന്തോ ജീവികം കപ്പേസി. സോ ഏകദിവസം ''പാതരാസത്ഥായ മേ ഭവിസ്സതീ''തി അന്തരാപണതോ ചത്താരോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ഗഹേത്വാ കമ്മന്തം ഗച്ഛന്തോ ചത്താരോ പച്ചേകബുദ്ധേ ഭിക്ഖാചാരത്ഥായ ബാരാണസിനഗരാഭിമുഖേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ''ഇമേ ഭിക്ഖം സന്ധായ ബാരാണസിം ഗച്ഛന്തി , മയ്ഹമ്പിമേ ചത്താരോ കുമ്മാസപിണ്ഡാ അത്ഥി, യംനൂനാഹം ഇമേ ഇമേസം ദദേയ്യ''ന്തി ചിന്തേത്വാ തേ ഉപസംകമിത്വാ വന്ദിത്വാ ''ഭന്തേ, ഇമേ മേ ഹത്ഥേ ചത്താരോ കുമ്മാസപിണ്ഡാ, അഹം ഇമേ തുമ്ഹാകം ദദാമി, സാധു മേ, ഭന്തേ, പടിഗ്ഗണ്ഹഥ, ഏവമിദം പുഞ്ഞം മയ്ഹം ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി വത്വാ തേസം അധിവാസനം വിദിത്വാ വാലികം ഉസ്സാപേത്വാ ചത്താരി ആസനാനി പഞ്ഞപേത്വാ തേസം ഉപരി സാഖാഭങ്ഗം അത്ഥരിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ പടിപാടിയാ നിസീദാപേത്വാ പണ്ണപുടേന ഉദകം ആഹരിത്വാ ദക്ഖിണോദകം പാതേത്വാ ചതൂസു പത്തേസു ചത്താരോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ പതിട്ഠാപേത്വാ വന്ദിത്വാ ''ഭന്തേ, ഏതേസം നിസ്സന്ദേന ദലിദ്ദഗേഹേ നിബ്ബത്തി നാമ മാ ഹോതു, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിവേധസ്സ പച്ചയോ ഹോതൂ''തി ആഹ. പച്ചേകബുദ്ധാ പരിഭുഞ്ജിംസു, പരിഭോഗാവസാനേ അനുമോദനം കത്വാ ഉപ്പതിത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരമേവ അഗമംസു.

ബോധിസത്തോ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ പച്ചേകബുദ്ധഗതം പീതിം ഗഹേത്വാ തേസു ചക്ഖുപഥം അതീതേസു അത്തനോ കമ്മന്തം ഗന്ത്വാ യാവതായുകം ദാനം അനുസ്സരിത്വാ കാലം കത്വാ തസ്സ ഫലേന ബാരാണസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോതിസ്സ നാമം അകംസു. സോ അത്തനോ പദസാ ഗമനകാലതോ പട്ഠായ ''അഹം ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ഭതകോ ഹുത്വാ കമ്മന്തം ഗച്ഛന്തോ പച്ചേകബുദ്ധാനം ചത്താരോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ദത്വാ തസ്സ ദാനസ്സ ഫലേന ഇധ നിബ്ബത്തോ''തി പസന്നാദാസേ മുഖനിമിത്തം വിയ സബ്ബം പുരിമജാതികിരിയം ജാതിസ്സരഞാണേന പാകടം കത്വാ പസ്സി. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗന്ത്വാ സിക്ഖിതസിപ്പം പിതു ദസ്സേത്വാ തുട്ഠേന പിതരാ ഓപരജ്ജേ പതിട്ഠാപിതോ, അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠാസി. അഥസ്സ ഉത്തമരൂപധരം കോസലരഞ്ഞോ ധീതരം ആനേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിം അകംസു, ഛത്തമങ്ഗലദിവസേ പനസ്സ സകലനഗരം ദേവനഗരം വിയ അലങ്കരിംസു.

സോ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ അലങ്കതപാസാദം അഭിരുഹിത്വാ മഹാതലമജ്ഝേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തം പല്ലങ്കം അഭിരുയ്ഹ നിസിന്നോ പരിവാരേത്വാ ഠിതേ ഏകതോ അമച്ചേ, ഏകതോ ബ്രാഹ്മണഗഹപതിആദയോ നാനാവിഭവേ സിരിവിലാസസമുജ്ജലേ, ഏകതോ നാനാവിധപണ്ണാകാരഹത്ഥേ നാഗരമനുസ്സേ, ഏകതോ അലങ്കതദേവച്ഛരസങ്ഘം വിയ സോളസസഹസ്സസങ്ഖം നാടകിത്ഥിഗണന്തി ഇമം അതിമനോരമം സിരിവിഭവം ഓലോകേന്തോ അത്തനോ പുബ്ബകമ്മം അനുസ്സരിത്വാ ''ഇദം സുവണ്ണപിണ്ഡികം കഞ്ചനമാലം

സേതച്ഛത്തം, ഇമാനി ച അനേകസഹസ്സാനി ഹത്ഥിവാഹനഅസ്സവാഹനരഥവാഹനാനി, മണിമുത്താദിപൂരിതാ സാരഗബ്ഭാ, നാനാവിധധഞ്ഞപൂരിതാ മഹാപഥവീ, ദേവച്ഛരപടിഭാഗാ നാരിയോ ചാതി സബ്ബോപേസ മയ്ഹം സിരിവിഭവോ ന അഞ്ഞസ്സ സന്തകോ, ചതുന്നം പച്ചേകബുദ്ധാനം ദിന്നസ്സ ചതുകുമ്മാസപിണ്ഡദാനസ്സേവ സന്തകോ, തേ നിസ്സായ മയാ ഏസ ലദ്ധോ''തി പച്ചേകബുദ്ധാനം ഗുണം അനുസ്സരിത്വാ അത്തനോ കമ്മം പാകടം അകാസി. തസ്സ തം അനുസ്സരന്തസ്സ സകലസരീരം പീതിയാ പൂരി. സോ പീതിയാ തേമിതഹദയോ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ ഉദാനഗീതം ഗായന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫർ൨. ''ന കിരത്ഥി അനോമദസ്സിസു, പാരിചരിയാ ബുദ്ധേസു അപ്പികാ;
സുക്ഖായ അലോണികായ ച, പസ്സ ഫലം കുമ്മാസപിണ്ഡിയാ.

ഫർ൩. ''ഹത്ഥിഗവാസ്സാ ചിമേ ബഹൂ, ധനധഞ്ഞം പഥവീ ച കേവലാ;
നാരിയോ ചിമാ അച്ഛരൂപമാ, പസ്സ ഫലം കുമ്മാസപിണ്ഡിയാ''തി.

തത്ഥ **അനോമദസ്സിസൂ**തി അനോമസ്സ അലാമകസ്സ പച്ചേകബോധിഞാണസ്സ ദിട്ഠത്താ പച്ചേകബുദ്ധാ അനോമദസ്സിനോ നാമ. **പാരിചരിയാ**തി അഭിവാദനപച്ചുട്ഠാനഞ്ജലികമ്മാദിഭേദാ സാമീചികിരിയാപി, സമ്പത്തേ ദിസ്വാ അത്തനോ സന്തകം അപ്പം വാ ബഹും വാ ലൂഖം വാ പണീതം വാ ദേയ്യധമ്മം ചിത്തം പസാദേത്വാ ഗുണം സല്ലക്ഖേത്വാ തിസ്സോ ചേതനാ വിസോധേത്വാ ഫലം സദ്ദഹിത്വാ പരിച്ചജനകിരിയാപി . **ബുദ്ധേസൂ**തി പച്ചേകബുദ്ധേസു. **അപ്പികാ**തി മന്ദാ പരിത്താ നാമ നത്ഥി കിര. **സുക്ഖായാ**തി നിസ്നേഹായ. **അലോണികായാ**തി ഫാണിതവിരഹിതായ. നിപ്ഫാണിതത്താ ഹി സാ ''അലോണികാ''തി വുത്താ. **കുമ്മാസപിണ്ഡിയാ**തി ചത്താരോ കുമ്മാസപിണ്ഡേ ഏകതോ കത്വാ ഗഹിതം കുമ്മാസം സന്ധായ ഏവമാഹ. ഗുണവന്താനം സമണബ്രാഹ്മണാനം ഗുണം സല്ലക്ഖേത്വാ ചിത്തം പസാദേത്വാ ഫലുപ്പത്തിം പാടികങ്ഖമാനാനം തിസ്സോ ചേതനാ വിസോധേത്വാ ദിന്നപദക്ഖിണാ അപ്പികാ നാമ നത്ഥി, നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മഹാസമ്പത്തിമേവ ദേതീതി വുത്തം ഹോതി. ഹോതി ചേത്ഥ -

''നത്ഥി ചിത്തേ പസന്നമ്ഹി, അപ്പികാ നാമ ദക്ഖിണാ;
തഥാഗതേ വാ സമ്ബുദ്ധേ, അഥ വാ തസ്സ സാവകേ.

''തിട്ഠന്തേ നിബ്ബുതേ ചാപി, സമേ ചിത്തേ സമം ഫലം;
ചേതോപണിധിഹേതു ഹി, സത്താ ഗച്ഛന്തി സുഗ്ഗതി''ന്തി. (വി॰ വ॰ ൮൦൪, ൮൦൬);

ഇമസ്സ പനത്ഥസ്സ ദീപനത്ഥായ -

''ഖീരോദനം അഹമദാസിം, ഭിക്ഖുനോ പിണ്ഡായ ചരന്തസ്സ; (വി॰ വ॰ ൪൧൩);
തസ്സാ മേ പസ്സ വിമാനം, അച്ഛരാ കാമവണ്ണിനീഹമസ്മി. (വി॰ വ॰ ൧൧൪);

''അച്ഛരാസഹസ്സസ്സാഹം , പവരാ പസ്സ പുഞ്ഞാനം വിപാകം;
തേന മേതാദിസോ വണ്ണോ, തേന മേ ഇധ മിജ്ഝതി.

“ഉപ്പജ്ജന്തി ച മേ ഭോഗാ, യേ കേചി മനസോ പിയാ;
തേനമ്ഹി ഏവം ജലിതാനുഭാവാ, വണ്ണോ ച മേ സബ്ബദിസാ
പഭാസതീ”തി. (വിം വം ൧൧൮-൧൧൯) -

ഏവമാദീനി വിമാനവത്ഥൂനി ആഹരിതബ്ബാനി.

ധനധഞ്ഞന്തി മുത്താദിധനഞ്ച സത്ത ധഞ്ഞാനി ച. **പഥവീ ച കേവലാ**തി സകലാ ചേസാ മഹാപഥവീതി സകലപഥവിം ഹത്ഥഗതം മഞ്ഞമാനോ വദതി. **പസ്സ ഫലം കുമ്മാസപിണ്ഡിയാ**തി അത്തനോ ദാനഫലം അത്തനാവ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. ദാനഫലം കിര ബോധിസത്താ ച സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധായേവ ച ജാനന്തി. തേനേവ സത്ഥാ ഇതിവുത്തകേ സുത്തന്തം കഥേന്തോ -

“ഏവഞ്ചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ജാനേയ്യും ദാനസംവിഭാഗസ്സ വിപാകം, യഥാഹം ജാനാമി, ന അദത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യും, ന ച നേസം മച്ഛേരമലം ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠേയ്യ. യോപി നേസം അസ്സ ചരിമോ ആലോപോ ചരിമം കബളം, തതോപി ന അസംവിഭജിത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യും, സചേ നേസം പടിഗ്ഗാഹകാ അസ്സു. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ന ഏവം ജാനന്തി ദാനസംവിഭാഗസ്സ വിപാകം, യഥാഹം ജാനാമി, തസ്മാ അദത്വാ ഭുഞ്ജന്തി, മച്ഛേരമലഞ്ച നേസം ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതീ”തി (ഇതിവു൦ ൨൬).

ബോധിസത്തോപി അത്തനോ ഛത്തമങ്ഗലദിവസേ സഞ്ജാതപീതിപാമോജ്ജോ ഇമാഹി ദ്വീഹി ഗാഥാഹി ഉദാനഗീതം ഗായി. തതോ പട്ഠായ “രഞ്ഞോ പിയഗീത”ന്തി ബോധിസത്തസ്സ നാടകിത്ഥിയോ ച സേസനാടകഗന്ധബ്ബാദയോപി ച അന്തേപുരജനോപി അന്തോനഗരവാസിനോപി ബഹിനഗരവാസിനോപി പാനാഗാരേസുപി അമച്ചമണ്ഡലേസുപി “അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ പിയഗീത”ന്തി തദേവ ഗീതം ഗായന്തി. ഏവം അദ്ധാനേ ഗതേ അഗ്ഗമഹേസീ തസ്സ ഗീതസ്സ അത്ഥം ജാനിതുകാമാ അഹോസി, മഹാസത്തം പന പുച്ഛിതും ന വിസഹതി. അഥസ്സാ ഏകസ്മിം ഗുണേ പസീദിത്വാ ഏകദിവസം രാജാ “ഭദ്ദേ, വരം തേ ദസ്സാമി, വരം ഗണ്ഹാഹീ”തി ആഹ. “സാധു, ദേവ, ഗണ്ഹാമീ”തി. “ഹത്ഥിഅസ്സാദീസു തേ കിം ദമ്മീ”തി? “ദേവ, തുമ്ഹേ നിസ്സായ മയ്ഹം ന കിഞ്ചി നത്ഥി, ന മേ ഏതേഹി അത്ഥോ, സചേ പന ദാതുകാമാത്ഥ, തുമ്ഹാകം ഗീതസ്സ അത്ഥം കഥേത്വാ ദേഥാ”തി. “ഭദ്ദേ, കോ തേ ഇമിനാ വരേന അത്ഥോ, അഞ്ഞം ഗണ്ഹാഹീ”തി. “ദേവ, അഞ്ഞേന മേ അത്ഥോ നത്ഥി, ഏതദേവ ഗണ്ഹാമീ”തി. “സാധു ഭദ്ദേ, കഥേസ്സാമി, തുയ്ഹം പന ഏകികായ രഹോ ന കഥേസ്സാമി, ദ്വാദസയോജനികായ ബാരാണസിയാ ഭേരിം ചരാപേത്വാ രാജദ്വാരേ രതനമണ്ഡപം കാരേത്വാ രതനപല്ലങ്കം പഞ്ഞാപേത്വാ അമച്ചബ്രാഹ്മണാദീഹി ച നാഗരേഹി ചേവ സോളസഹി ഇത്ഥിസഹസ്സേഹി ച പരിവുതോ തേസം മജ്ഝേ രതനപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ കഥേസ്സാമീ”തി. സാ “സാധു, ദേവാ”തി സമ്പടിച്ഛി.

രാജാ തഥാ കാരേത്വാ അമരഗണപരിവുതോ സക്കോ ദേവരാജാ വിയ മഹാജനകായപരിവുതോ രതനപല്ലങ്കേ നിസീദി. ദേവീപി സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതാ കഞ്ചനഭദ്ദപീഠം അത്ഥരിത്വാ ഏകമന്തേ അക്ഖികോടിയാ ഓലോകേത്വാ തഥാരൂപേ ഠാനേ നിസീദിത്വാ “ദേവ, തുമ്ഹാകം തുസ്സിത്വാ ഗായനമങ്ഗലഗീതസ്സ താവ മേ അത്ഥം ഗഗനതലേ

പുണ്ണചന്ദം ഉട്ഠാപേന്തോ വിയ പാകടം കത്വാ കഥേഥാ”തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൪൫. “അഭിക്ഖണം രാജകുഞ്ജര, ഗാഥാ ഭാസസി കോസലാധിപ;
പുച്ഛാമി തം രട്ഠവഡ്ഢന, ബാള്ഹം പീതിമനോ പഭാസസീ”തി.

തത്ഥ **കോസലാധിപാ**തി ന സോ കോസലരട്ഠാധിപോ, കുസലേ പന ധമ്മേ അധിപതിം കത്വാ വിഹരതി, തേന നം ആലപന്തീ ഏവമാഹ, കുസലാധിപ കുസലജ്ഝാസയാതി അത്ഥോ. **ബാള്ഹം പീതിമനോ പഭാസസീ**തി അതിവിയ പീതിയുത്തചിത്തോ ഹുത്വാ ഭാസസി, തസ്മാ കഥേഥ താവ മേ ഏതാസം ഗാഥാനം അത്ഥന്തി.

അഥസ്സ ഗാഥാനമത്ഥം ആവി കരോന്തോ മഹാസത്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൪൬. “ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ, കുലേ അഞ്ഞതരേ അഹും;
പരകമ്മകരോ ആസിം, ഭതകോ സീലസംവുതോ.

൧൪൭. “കമ്മായ നിക്ഖമന്തോഹം, ചതുരോ സമണേദ്ദസം;
ആചാരസീലസമ്പന്നേ, സീതിഭൂതേ അനാസവേ.

൧൪൮. “തേസു ചിത്തം പസാദേത്വാ, നിസീദേത്വാ പണ്ണസന്ഥതേ;
അദം ബുദ്ധാനം കുമ്മാസം, പസന്നോ സേഹി പാണിഭി.

൧൪൯. “തസ്സ കമ്മസ്സ കുസലസ്സ, ഇദം മേ ഏദിസം ഫലം;
അനുഭോമി ഇദം രജ്ജം, ഫീതം ധരണിമുത്തമ”ന്തി.

തത്ഥ **കുലേ അഞ്ഞതരേ**തി നാമേന വാ ഗോത്തേന വാ അപാകടേ ഏകസ്മിംയേവ കുലേ. **അഹു**ന്തി നിബ്ബത്തിം. **പരകമ്മകരോ ആസി**ന്തി തസ്മിം കുലേ ജാതോവാഹം ദലിദ്ദതായ പരസ്സ കമ്മം കത്വാ ജീവികം കപ്പേന്തോ പരകമ്മകരോ ആസിം. **ഭതകോ**തി പരവേതനഭതോ. **സീലസംവുതോ**തി പഞ്ചസീലസംവരേ ഠിതോ, ഭതിയാ ജീവന്തോപി ദുസ്സീല്യം പഹായ സീലസമ്പന്നോവ അഹോസിന്തി ദീപേതി. **കമ്മായ നിക്ഖമന്തോഹ**ന്തി തം ദിവസം കത്തബ്ബകിച്ചസ്സ കരണത്ഥായ നിക്ഖന്തോ അഹം. **ചതുരോ സമണേദ്ദസ**ന്തി ഭദ്ദേ, അഹം നഗരാ നിക്ഖമ്മ മഹാമഗ്ഗം ആരുയ്ഹ അത്തനോ കമ്മഭൂമിം ഗച്ഛന്തോ ഭിക്ഖായ ബാരാണസിനഗരം പവിസന്തേ സമിതപാപേ ചത്താരോ പബ്ബജിതേ അദ്ദസം. **ആചാരസീലസമ്പന്നേ**തി ഏകവീസതിയാ അനേസനാഹി ജീവികകപ്പനം അനാചാരോ നാമ, തസ്സ പടിപക്ഖേന ആചാരേന ചേവ മഗ്ഗഫലേഹി ആഗതേന സീലേന ച സമന്നാഗതേ. **സീതിഭൂതേ**തി രാഗാദിപരിളാഹവൂപസമേന ചേവ ഏകാദസഅഗ്ഗിനിബ്ബാപനേന ച സീതിഭാവപ്പത്തേ. **അനാസവേ**തി കാമാസവാദിവിരഹിതേ. **നിസീദേത്വാ**തി വാലികാസനാനം ഉപരി സന്ഥതേ പണ്ണസന്ഥരേ നിസീദാപേത്വാ. സന്ഥരോ ഹി ഇധ സന്ഥതോതി വുത്തോ. **അദ**ന്തി നേസം ഉദകം ദത്വാ സക്കച്ചം സകേഹി ഹത്ഥേഹി കുമ്മാസം അദാസിം. **കുസലസ്സാ**തി ആരോഗ്യാനവജ്ജട്ഠേന കുസലസ്സ. **ഫല**ന്തി തസ്സ നിസ്സന്ദഫലം. **ഫീത**ന്തി സബ്ബസമ്പത്തിഫുല്ലിതം.

ഏവഞ്ച മഹാസത്തസ്സ അത്തനോ കമ്മഫലം വിത്ഥാരേത്വാ കഥേന്തസ്സ സുത്വാ ദേവീ പസന്നമനാ “സചേ, മഹാരാജ, ഏവം പച്ചക്ഖതോ ദാനഫലം

ജാനാഥ, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ ഏകം ഭത്തപിണ്ഡം ലഭിത്വാ ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണാനം ദത്വാവ പരിഭുഞ്ജേയ്യാഥാ''തി ബോധിസത്തസ്സ ഥുതിം കരോന്തീ -

൧൪൯. ''ദദം ഭുഞ്ജ മാ ച പമാദോ, ചക്കം വത്തയ കോസലാധിപ;
മാ രാജ അധമ്മികോ അഹു, ധമ്മം പാലയ കോസലാധിപാ''തി. - ഇമം ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **ദദം ഭുഞ്ജാ**തി അഞ്ഞേസം ദത്വാവ അത്തനാ ഭുഞ്ജ. **മാ ച പമാദോ**തി ദാനാദീസു പുഞ്ഞേസു മാ പമജ്ജി. **ചക്കം വത്തയ കോസലാധിപാ**തി കുസലജ്ഝാസയ, മഹാരാജ, പതിരൂപദേസവാസാദികം ചതുബ്ബിധം ധമ്മചക്കം പവത്തേഹി. പകതിരഥോ ഹി ദ്വീഹി ചക്കേഹി ഗച്ഛതി, അയം പന കായോ ഇമേഹി ചതൂഹി ചക്കേഹി ദേവലോകം ഗച്ഛതി, തേന തേ ''ധമ്മചക്ക''ന്തി സങ്ഖ്യം ഗതാ, തം ത്വം ചക്കം പവത്തേഹി. **അധമ്മികോ**തി യഥാ അഞ്ഞേ ഛന്ദാഗതിം ഗച്ഛന്താ ലോകം ഉച്ഛുയന്തേ പീളേത്വാ വിയ ധനമേവ സംകഡ്ഢന്താ അധമ്മികാ ഹോന്തി, തഥാ ത്വം മാ അധമ്മികോ അഹു. **ധമ്മം പാലയാ**തി -

''ദാനം സീലം പരിച്ചാഗം, അജ്ജവം മദ്ദവം തപം;
അക്കോധം അവിഹിംസഞ്ച, ഖന്തിഞ്ച അവിരോധന''ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൧൭൬) -

ഇമം പന ദസവിധം രാജധമ്മമേവ പാലയ രക്ഖ, മാ പരിച്ചജി.

മഹാസത്തോ തസ്സാ വചനം സമ്പടിച്ഛന്തോ -

൧൫൦. ''സോഹം തദേവ പുനപ്പുനം, വടുമം ആചരിസ്സാമി സോഭനേ;
അരിയാചരിതം സുകോസലേ, അരഹന്തോ മേ മനാപാവ പസ്സിതു''ന്തി. - ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **വടുമ**ന്തി മഗ്ഗം. **അരിയാചരിത**ന്തി അരിയേഹി ബുദ്ധാദീഹി ആചിണ്ണം. **സുകോസലേ**തി സോഭനേ കോസലരഞ്ഞോ ധീതേതി അത്ഥോ. **അരഹന്തോ**തി കിലേസേഹി ആരകത്താ, അരാനഞ്ച അരീനഞ്ച ഹതത്താ, പച്ചയാനം അരഹത്താ ഏവംലദ്ധനാമാ പച്ചേകബുദ്ധാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭദ്ദേ, കോസലരാജധീതേ സോ അഹം ''ദാനം മേ ദിന്ന''ന്തി തിത്തിം അകത്വാ പുനപ്പുനം തദേവ അരിയാചരിതം ദാനമഗ്ഗം ആചരിസ്സാമി. മയ്ഹഞ്ഹി അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യത്താ അരഹന്തോ മനാപദസ്സനാ, ചീവരാദീനി ദാതുകാമതായ തേയേവ പസ്സിതും ഇച്ഛാമീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാ ദേവിയാ സമ്പത്തിം ഓലോകേത്വാ ''ഭദ്ദേ, മയാ താവ പുരിമഭവേ അത്തനോ കുസലകമ്മം വിത്ഥാരേത്വാ കഥിതം, ഇമാസം പന നാരീനം മജ്ഝേ രൂപേന വാ ലീളാവിലാസേന വാ തയാ സദിസീ ഏകാപി നത്ഥി, സാ ത്വം കിം കമ്മം കത്വാ ഇമം സമ്പത്തിം പടിലഭീ''തി പുച്ഛന്തോ പുന ഗാഥമാഹ -

൧൫൧. ''ദേവീ വിയ അച്ഛരൂപമാ, മജ്ഝേ നാരിഗണസ്സ സോഭസി;
കിം കമ്മമകാസി ഭദ്ദകം, കേനാസി വണ്ണവതീ സുകോസലേ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ **സുകോസലേ** കോസലരഞ്ഞോ സുധീതേ ത്വം രൂപസമ്പത്തിയാ **അച്ഛരൂപമാ** തിദസപുരേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ അഞ്ഞതരാ ദേവധീതാ വിയ ഇമസ്സ നാരീഗണസ്സ മജ്ഝേ സോഭസി, പുബ്ബേ കിം നാമ **ഭദ്ദകം** കല്യാണകമ്മം അകാസി, കേനാസി കാരണേന ഏവം വണ്ണവതീ ജാതാതി.

അഥസ്സ സാ പുരിമഭവേ കല്യാണകമ്മം കഥേന്തീ സേസഗാഥാദ്വയമാഹ -

൧൭൨. ‘‘അമ്ബട്ഠകുലസ്സ ഖത്തിയ, ദാസ്യാഹം പരപേസിയാ അഹും;
സഞ്ഞതാ ച ധമ്മജീവിനീ, സീലവതീ ച അപാപദസ്സനാ.

൧൭൩. ‘‘ഉദ്ധടഭത്തം അഹം തദാ, ചരമാനസ്സ അദാസിം ഭിക്ഖുനോ;
വിത്താ സുമനാ സയം അഹം, തസ്സ കമ്മസ്സ ഫലം മമേദിസ’’ന്തി.

സാപി കിര ജാതിസ്സരാവ അഹോസി, തസ്മാ അത്തനോ ജാതിസ്സരഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാവ കഥേസി.

തത്ഥ **അമ്ബട്ഠകുലസ്സാ**തി കുടുമ്ബിയകുലസ്സ. **ദാസ്യാഹ**ന്തി ദാസീ അഹം, ‘‘ദാസാഹ’’ന്തിപി പാഠോ. **പരപേസിയാ**തി പരേഹി തസ്സ തസ്സ കിച്ചസ്സ കരണത്ഥായ പേസിതബ്ബാ പേസനകാരികാ. **സഞ്ഞതാ**തി ദാസിയോ നാമ ദുസ്സീലാ ഹോന്തി, അഹം പന തീഹി ദ്വാരേഹി സഞ്ഞതാ സീലസമ്പന്നാ. **ധമ്മജീവിനീ**തി പരവഞ്ചനാദീനി അകത്വാ ധമ്മേന സമേന പവത്തിതജീവികാ. **സീലവതീ**തി ആചാരസമ്പന്നാ ഗുണവതീ. **അപാപദസ്സനാ**തി കല്യാണദസ്സനാ പിയധമ്മാ.

ഉദ്ധടഭത്തന്തി അത്തനോ പത്തകോട്ഠാസവസേന ഉദ്ധരിത്വാ ലദ്ധഭാഗഭത്തം. **ഭിക്ഖുനോ**തി ഭിന്നകിലേസസ്സ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ. **വിത്താ സുമനാ**തി തുട്ഠാ സോമനസ്സജാതാ കമ്മഫലം സദ്ദഹന്തീ. **തസ്സ കമ്മസ്സാ**തി തസ്സ ഏകഭിക്ഖാദാനകമ്മസ്സ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അഹം, മഹാരാജ, പുബ്ബേ സാവത്ഥിയം അഞ്ഞതരസ്സ കുടുമ്ബിയകുലസ്സ ദാസീ ഹുത്വാ അത്തനോ ലദ്ധഭാഗഭത്തം ആദായ നിക്ഖമന്തീ ഏകം പച്ചേകബുദ്ധം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ അത്തനോ തണ്ഹം മിലാപേത്വാ സഞ്ഞതാദിഗുണസമ്പന്നാ കമ്മഫലം സദ്ദഹന്തീ തസ്സ തം ഭത്തം അദാസിം, സാഹം യാവതായുകം ഠത്വാ കാലം കത്വാ തത്ഥ സാവത്ഥിയം കോസലരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ ഇദാനി തവ പാദേ പരിചരമാനാ ഏവരൂപം സമ്പത്തിം അനുഭവാമി, തസ്സ മമ കമ്മസ്സ ഇദമീദിസം ഫലന്തി. തത്ഥ ഗുണസമ്പന്നാനം ദിന്നദാനസ്സ മഹപ്ഫലഭാവദസ്സനത്ഥം -

‘‘അഗ്ഗതോ വേ പസന്നാന’’ന്തി (ഇതിവു॰ ൯൦) ച.
‘‘ഏസ ദേവമനുസ്സാനം, സബ്ബകാമദദോ നിധീ’’തി (ഖു॰ പാ॰ ൮.൧൦) ച. -

ആദിഗാഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബാ.

ഇതി തേ ഉഭോപി അത്തനോ പുരിമകമ്മം വിത്ഥാരതോ കഥേത്വാ തതോ പട്ഠായ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ മഹാദാനം

പവത്തേത്വാ സീലം രക്ഖിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ സഗ്ഗപരായണാ അഹേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ ദേവീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

കുമ്മാസപിണ്ഡിജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

[൪൧൬] ൧൧. പരന്തപജാതകവണ്ണനാ

ആഗമിസ്സതി മേ പാപന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ ഹി ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും "ആവുസോ, ദേവദത്തോ തഥാഗതസ്സ മാരണത്ഥമേവ പരിസക്കതി, ധനുഗ്ഗഹേ പയോജേസി, സിലം പവിജ്ഝി, നാളാഗിരിം വിസ്സജ്ജാപേസി, തഥാഗതസ്സ വിനാസത്ഥമേവ ഉപായം കരോതീ"തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ "കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, എതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ"തി പുച്ഛിത്വാ "ഇമായ നാമാ"തി വുത്തേ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപേസ മമ വധായ പരിസക്കി, താസമത്തമ്പി പന കാതും അസക്കോന്തോ അത്തനാവ ദുക്ഖം അനുഭോസീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി സിക്ഖി, സബ്ബരുതജാനനമന്തം ഉഗ്ഗണ്ഹി. സോ ആചരിയസ്സ അനുയോഗം ദത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗച്ഛി, പിതാ തം ഓപരജ്ജേ ഠപേസി. കിഞ്ചാപി ഓപരജ്ജേ ഠപേതി, മാരാപേതുകാമോ പന നം ഹുത്വാ ദട്ഠുമ്പി ന ഇച്ഛി. അഥേകാ സിങ്ഗാലീ ദ്വേ പോതകേ ഗഹേത്വാ രത്തിം മനുസ്സേസു പടിസല്ലീനേസു നിദ്ധമനേന നഗരം പാവിസി. ബോധിസത്തസ്സ ച പാസാദേ സയനഗബ്ഭസ്സ അവിദൂരേ എകാ സാലാ അത്ഥി, തത്ഥേകോ അദ്ധികമനുസ്സോ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ പാദമൂലേ ഭൂമിയം ഠപേത്വാ എകസ്മിം ഫലകേ നിപജ്ജി, ന താവ നിദ്ദായതി. തദാ സിങ്ഗാലിയാ പോതകാ ഛാതാ വിരവിംസു. അഥ തേസം മാതാ "താതാ, മാ സദ്ദം കരിത്ഥ, എതിസ്സാ സാലായ എകോ മനുസ്സോ ഉപാഹനാ ഓമുഞ്ചിത്വാ ഭൂമിയം ഠപേത്വാ ഫലകേ നിപന്നോ ന താവ നിദ്ദായതി, എതസ്സ നിദ്ദായനകാലേ എതാ ഉപാഹനാ ആഹരിത്വാ തുമ്ഹേ ഖാദാപേസ്സാമീ"തി അത്തനോ ഭാസായ ആഹ. ബോധിസത്തോ മന്താനുഭാവേന തസ്സാ ഭാസം ജാനിത്വാ സയനഗബ്ഭാ നിക്ഖമ്മ വാതപാനം വിവരിത്വാ "കോ എത്ഥാ"തി ആഹ. "അഹം, ദേവ, അദ്ധികമനുസ്സോ"തി. "ഉപാഹനാ തേ കുഹി"ന്തി? "ഭൂമിയം, ദേവാ"തി. "ഉക്ഖിപിത്വാ ഓലമ്ബേത്വാ ഠപേഹീ"തി. തം സുത്വാ സിങ്ഗാലീ ബോധിസത്തസ്സ കുജ്ഝി.

പുന എകദിവസം സാ തഥേവ നഗരം പാവിസി. തദാ ഛേകോ മത്തമനുസ്സോ "പാനീയം പിവിസ്സാമീ"തി പോക്ഖരണിം ഓതരന്തോ പതിത്വാ നിമുഗ്ഗോ നിരസ്സാസോ മരി. നിവത്ഥാ പനസ്സ ദ്വേ സാടകാ നിവാസനന്തരേ കഹാപണസഹസ്സം അങ്ഗുലിയാ ച മുദ്ദികാ അത്ഥി. തദാപി സാ പുത്തകേ "ഛാതമ്ഹാ, അമ്മാ"തി വിരവന്തേ "താതാ, മാ സദ്ദം കരിത്ഥ, എതിസ്സാ പോക്ഖരണിയാ മനുസ്സോ മതോ, തസ്സ ഇദഞ്ചിദഞ്ച അത്ഥി, സോ പന മരിത്വാ സോപാനേയേവ നിപന്നോ, തുമ്ഹേ എതം മനുസ്സം ഖാദാപേസ്സാമീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ തം സുത്വാ വാതപാനം വിവരിത്വാ "സാലായ കോ അത്ഥീ"തി

വത്വാ ഏകേനുട്ഠായ "അഹം, ദേവാ"തി വുത്തേ "ഗച്ഛ ഏതിസ്സാ പോക്ഖരണിയാ മതമനുസ്സസ്സ സാടകേ ച കഹാപണസഹസ്സഞ്ച അങ്ഗുലിമുദ്ദികഞ്ച ഗഹേത്വാ സരീരമസ്സ യഥാ ന ഉട്ഠഹതി, ഏവം ഉദകേ ഓസീദാപേഹീ"തി ആഹ. സോ തഥാ അകാസി. സാ പുനപി കുജ്ഝിത്വാ "പുരിമദിവസേ താവ മേ പുത്തകാനം ഉപാഹനാ ഖാദിതും ന അദാസി, അജ്ജ മതമനുസ്സം ഖാദിതും ന ദേതി, ഹോതു, ഇതോ ദാനി തതിയദിവസേ ഏകോ സപത്തരാജാ ആഗന്ത്വാ നഗരം പരിക്ഖിപിസ്സതി. അഥ നം പിതാ യുദ്ധത്ഥായ പേസേസ്സതി, തത്ര തേ സീസം ഛിന്ദിസ്സന്തി, അഥ തേ ഗലലോഹിതം പിവിത്വാ വേരം മുഞ്ചിസ്സാമി. ത്വം മയാ സദ്ധിം വേരം ബന്ധസി, ജാനിസ്സാമീ"തി വിരവിത്വാ ബോധിസത്തം തജ്ജേത്വാ പുത്തകേ ഗഹേത്വാ നിക്ഖമതി.

തതിയദിവസേ ഏകോ സപത്തരാജാ ആഗന്ത്വാ നഗരം പരിവാരേസി. രാജാ ബോധിസത്തം "ഗച്ഛ, താത, തേന സദ്ധിം യുജ്ഝാ"തി ആഹ. "മയാ, ദേവ, ഏകം ദിട്ഠം അത്ഥി, ഗന്തും ന വിസഹാമി, ജീവിതന്തരായം ഭായാമീ"തി. "മയ്ഹം തയി മതേ വാ അമതേ വാ കിം, ഗച്ഛാഹേവ ത്വ"ന്തി? സോ "സാധു, ദേവാ"തി മഹാസത്തോ പരിസം ഗഹേത്വാ സപത്തരഞ്ഞോ ഠിതദ്വാരേന അനിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞം ദ്വാരം വിവരിത്വാ നിക്ഖമി. തസ്മിം ഗച്ഛന്തേ സകലനഗരം തുച്ഛം വിയ അഹോസി. സബ്ബേ തേനേവ സദ്ധിം നിക്ഖമിംസു. സോ ഏകസ്മിം സഭാഗട്ഠാനേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേത്വാ അച്ഛി. രാജാ ചിന്തേസി "ഉപരാജാ നഗരം തുച്ഛം കത്വാ ബലം ഗഹേത്വാ പലായി, സപത്തരാജാപി നഗരം പരിവാരേത്വാ ഠിതോ, ഇദാനി മയ്ഹം ജീവിതം നത്ഥീ"തി. സോ "ജീവിതം രക്ഖിസ്സാമീ"തി ദേവിഞ്ച പുരോഹിതഞ്ച പരന്തപം നാമേകം പാദമൂലികഞ്ച ദാസം ഗഹേത്വാ രത്തിഭാഗേ അഞ്ഞാതകവേസേന പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പാവിസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ പലാതഭാവം ഞത്വാ നഗരം പവിസിത്വാ യുദ്ധം കത്വാ സപത്തം പലാപേത്വാ രജ്ജം ഗണ്ഹി. പിതാപിസ്സ ഏകസ്മിം നദീതീരേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ഫലാഫലേന യാപേന്തോ വസി. രാജാ ച പുരോഹിതോ ച ഫലാഫലത്ഥായ ഗച്ഛന്തി. പരന്തപദാസോ ദേവിയാ സദ്ധിം പണ്ണസാലായമേവ ഹോതി. തത്രാപി രാജാനം പടിച്ച ദേവിയാ കുച്ഛിസ്മിം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠാസി. സാ അഭിണ്ഹസംസഗ്ഗവസേന പരന്തപേന സദ്ധിം അതിചരി. സാ ഏകദിവസം പരന്തപം ആഹ "രഞ്ഞാ ഞാതേ നേവ തവ, ന മയ്ഹം ജീവിതം അത്ഥി, തസ്മാ മാരേഹി ന"ന്തി. "കഥം മാരേമീ"തി? ഏസ തം ഖഗ്ഗഞ്ച ന്ഹാനസാടകഞ്ച ഗാഹാപേത്വാ ന്ഹായിതും ഗച്ഛതി, തത്രസ്സ ന്ഹാനട്ഠാനേ പമാദം ഞത്വാ ഖഗ്ഗേന സീസം ഛിന്ദിത്വാ സരീരം ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം കത്വാ ഭൂമിയം നിഖണാഹീതി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി.

അഥേകദിവസം പുരോഹിതോയേവ ഫലാഫലത്ഥായ ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ രഞ്ഞോ ന്ഹാനതിത്ഥസാമന്തേ ഏകം രുക്ഖം ആരുയ്ഹ ഫലാഫലം ഗണ്ഹാതി. രാജാ "ന്ഹായിസ്സാമീ"തി പരന്തപം ഖഗ്ഗഞ്ച ന്ഹാനസാടകഞ്ച ഗാഹാപേത്വാ നദീതീരം അഗമാസി. തത്ഥ നം ന്ഹാനകാലേ പമാദമാപന്നം "മാരേസ്സാമീ"തി പരന്തപോ ഗീവായ ഗഹേത്വാ ഖഗ്ഗം ഉക്ഖിപി. സോ മരണഭയേന വിരവി. പുരോഹിതോ തം സദ്ദം സുത്വാ ഓലോകേന്തോ പരന്തപം രാജാനം മാരേന്തം ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ സാഖം വിസ്സജ്ജേത്വാ രുക്ഖതോ ഓരുയ്ഹ ഏകം ഗുമ്ബം പവിസിത്വാ നിലീയി. പരന്തപോ തസ്സ

സാഖാവിസ്സജ്ജനസദ്ദം സുത്വാ രാജാനം മാരേത്വാ ഭൂമിയം ഖണിത്വാ ‘‘ഇമസ്മിം ഠാനേ സാഖാവിസ്സജ്ജനസദ്ദോ അഹോസി, കോ നു ഖോ ഏത്ഥാ’’തി വിചിനന്തോ കഞ്ചി അദിസ്വാ ന്ഹത്വാ ഗതോ. തസ്സ ഗതകാലേ പുരോഹിതോ നിസിന്നട്ഠാനാ നിക്ഖമിത്വാ രഞ്ഞോ സരീരം ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ആവാടേ നിഖാതഭാവം ഞത്വാ ന്ഹത്വാ അത്തനോ വധഭയേന അന്ധവേസം ഗഹേത്വാ പണ്ണസാലം അഗമാസി. തം ദിസ്വാ പരന്തപോ ‘‘കിം തേ, ബ്രാഹ്മണ, കത’’ന്തി ആഹ. സോ അജാനന്തോ വിയ ‘‘ദേവ, അക്ഖീനി മേ നാസേത്വാ ആഗതോമ്ഹി, ഉസ്സന്നാസീവിസേ അരഞ്ഞേ ഏകസ്മിം വമ്മികപസ്സേ അട്ഠാസിം, തത്രേകേന ആസീവിസേന നാസവാതോ വിസ്സട്ഠോ മേ ഭവിസ്സതീ’’തി ആഹ. പരന്തപോ ‘‘ന മം സഞ്ജാനാതി, ‘ദേവാ’തി വദതി, സമസ്സാസേസ്സാമി ന’’ന്തി ചിന്തേത്വാ ‘‘ബ്രാഹ്മണ, മാ ചിന്തയി, അഹം തം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ’’തി അസ്സാസേത്വാ ഫലാഫലം ദത്വാ സന്തപ്പേസി. തതോ പട്ഠായ പരന്തപദാസോ ഫലാഫലം ആഹരി, ദേവീപി പുത്തം വിജായി. സാ പുത്തേ വഡ്ഢന്തേ ഏകദിവസം പച്ചൂസസമയേ സുഖനിസിന്നാ സണികം പരന്തപദാസം ഏതദവോച ‘‘ത്വം രാജാനം മാരേന്തോ കേനചി ദിട്ഠോ’’തി. ‘‘ന മം കോചി അദ്ദസ, സാഖാവിസ്സജ്ജനസദ്ദം പന അസ്സോസിം, തസ്സാ സാഖായ മനുസ്സേന വാ തിരച്ഛാനേന വാ വിസ്സട്ഠഭാവം ന ജാനാമി, യദാ കദാചി പന മേ ഭയം ആഗച്ഛന്തം സാഖാവിസ്സട്ഠട്ഠാനതോ ആഗമിസ്സതീ’’തി തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൨. ‘‘ആഗമിസ്സതി മേ പാപം, ആഗമിസ്സതി മേ ഭയം;
തദാ ഹി ചലിതാ സാഖാ, മനുസ്സേന മിഗേന വാ’’തി.

തത്ഥ **പാപ**ന്തി ലാമകം അനിട്ഠം അകന്തം. **ഭയ**ന്തി ചിത്തുത്രാസഭയമ്പി മേ ആഗമിസ്സതി, ന സക്കാ നാഗന്തും. കിംകാരണാ? **തദാ ഹി ചലിതാ സാഖാ മനുസ്സേന മിഗേന വാ**തി ന പഞ്ഞായതി, തസ്മാ തതോ മം ഭയം ആഗമിസ്സതി.

തേ ‘‘പുരോഹിതോ നിദ്ദായതീ’’തി മഞ്ഞിംസു. സോ പന അനിദ്ദായമാനോവ തേസം കഥം അസ്സോസി. അഥേകദിവസം പുരോഹിതോ പരന്തപദാസേ ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേ അത്തനോ ബ്രാഹ്മണിം സരിത്വാ വിലപന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൩൩. ‘‘ഭീരുയാ നൂന മേ കാമോ, അവിദൂരേ വസന്തിയാ;
കരിസ്സതി കിസം പണ്ഡും, സാവ സാഖാ പരന്തപ’’ന്തി.

തത്ഥ **ഭീരുയാ**തി ഇത്ഥീ ച നാമ അപ്പമത്തകേനാപി ഭായതി, തസ്മാ ‘‘ഭീരൂ’’തി വുച്ചതി. **അവിദൂരേ**തി നാതിദൂരേ ഇതോ കതിപയയോജനമത്ഥകേ വസന്തിയാ ഭീരുയാ മയ്ഹം ബ്രാഹ്മണിയാ യോ മമ കാമോ ഉപ്പന്നോ, സോ നൂന മം കിസഞ്ച പണ്ഡുഞ്ച കരിസ്സതീതി ദസ്സേതി. **‘‘സാവ സാഖാ’’**തി ഇമിനാ പന ഓപമ്മം ദസ്സേതി, യഥാ സാഖാ പരന്തപം കിസം പണ്ഡും കരോതി, ഏവന്തി അത്ഥോ.

ഇതി ബ്രാഹ്മണോ ഗാഥമേവ വദതി, അത്ഥം പന ന കഥേതി, തസ്മാ ഇമായ ഗാഥായ കിച്ചം ദേവിയാ അപാകടം. അഥ നം ‘‘കിം കഥേസി ബ്രാഹ്മണാ’’തി ആഹ. സോപി ‘‘സല്ലക്ഖിതം മേ’’തി വത്വാ പുന ഏകദിവസം തതിയം ഗാഥമാഹ -

ഫദന്ദ്ര. “സോചയിസ്സതി മം കന്താ, ഗാമേ വസമനിന്ദിതാ;
കരിസ്സതി കിസം പണ്ഡും, സാവ സാഖാ പരന്തപ”ന്തി.

തത്ഥ **സോചയിസ്സതീ**തി സോകുപ്പാദനേന സുക്ഖാപേസ്സതി. **കന്താ**തി ഇട്ഠഭരിയാ. **ഗാമേ വസ**ന്തി ബാരാണസിയം വസന്തീതി അധിപ്പായോ. **അനിന്ദിതാ**തി അഗരഹിതാ ഉത്തമരൂപധരാ.

പുനേകദിവസം ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

ഫദത്. “തയാ മം അസിതാപങ്ഗി, സിതാനി ഭണിതാനി ച;
കിസം പണ്ഡും കരിസ്സന്തി, സാവ സാഖാ പരന്തപ”ന്തി.

തത്ഥ **തയാ മം അസിതാപങ്ഗീ**തി തയാ മം അസിതാ അപങ്ഗി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭദ്ദേ, അക്ഖികോടിതോ അഞ്ജനസലാകായ നീഹരിത്വാ അഭിസങ്ഖതഅസിതാപങ്ഗി തയാ പവത്തിതാനി മന്ദഹസിതാനി ച മധുരഭാസിതാനി ച മം സാ വിസ്സട്ഠസാഖാ വിരവമാനാ പരന്തപം വിയ കിസം പണ്ഡും കരിസ്സതീതി. പ-കാരസ്സ വ-കാരം കത്വാ “വങ്ഗീ”തിപി പാഠോയേവ.

അപരഭാഗേ കുമാരോ വയപ്പത്തോ അഹോസി സോളസവസ്സുദ്ദേസികോ. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ യട്ഠികോടിം ഗാഹാപേത്വാ ന്ഹാനതിത്ഥം ഗന്ത്വാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകേസി. കുമാരോ “നനു ത്വം ബ്രാഹ്മണ, അന്ധോ”തി ആഹ. സോ “നാഹം അന്ധോ, ഇമിനാ മേ ഉപായേന ജീവിതം രക്ഖാമീ”തി വത്വാ “തവ പിതരം ജാനാസീ”തി ആഹ. “അയം മേ പിതാ”തി വുത്തേ “നായം തവ പിതാ, പിതാ പന തേ ബാരാണസിരാജാ, അയം തുമ്ഹാകം ദാസോ, സോ മാതരി തേ വിപ്പടിപജ്ജിത്വാ ഇമസ്മിം ഠാനേ തവ പിതരം മാരേത്വാ നിഖണീ”തി അട്ഠീനി നീഹരിത്വാ ദസ്സേസി. കുമാരസ്സ ബലവകോധോ ഉപ്പജ്ജി. അഥ നം “ഇദാനി കിം കരോമീ”തി പുച്ഛി. “യം തേ ഇസ്മിംയേവ തിത്ഥേ പിതു തേന കതം, തം കരോഹീ”തി സബ്ബം പവത്തിം ആചിക്ഖിത്വാ കുമാരം കതിപാഹം ഥരുഗണ്ഹനം സിക്ഖാപേസി. അഥേകദിവസം കുമാരോ ഖഗ്ഗഞ്ച ന്ഹാനസാടകഞ്ച ഗഹേത്വാ “ന്ഹായിതും ഗച്ഛാമ, താതാ”തി ആഹ. പരന്തപോ “സാധൂ”തി തേന സദ്ധിം ഗതോ. അഥസ്സ ന്ഹായിതും ഓതിണ്ണകാലേ ദക്ഖിണഹത്ഥേന അസിം, വാമഹത്ഥേന ചൂളം ഗഹേത്വാ “ത്വം കിര ഇമസ്മിംയേവ തിത്ഥേ മമ പിതരം ചൂളായ ഗഹേത്വാ വിരവന്തം മാരേസി, അഹമ്പി തം തഥേവ കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. സോ മരണഭയഭീതോ പരിദേവമാനോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫദവ്യ. “ആഗമാ നൂന സോ സദ്ദോ, അസംസി നൂന സോ തവ;
അക്ഖാതം നൂന തം തേന, യോ തം സാഖമകമ്പയി.

ഫദന്ല. “ഇദം ഖോ തം സമാഗമ്മ, മമ ബാലസ്സ ചിന്തിതം;
തദാ ഹി ചലിതാ സാഖാ, മനുസ്സേന മിഗേന വാ”തി.

തത്ഥ **ആഗമാ**തി സോ സാഖസദ്ദോ നൂന തം ആഗതോ സമ്പത്തോ. **അസംസി നൂന സോ തവാ**തി സോ സദ്ദോ തവ ആരോചേസി മഞ്ഞേ. **അക്ഖാതം നൂന തം തേനാ**തി യോ സത്തോ തദാ തം സാഖം അകമ്പയി, തേന “ഏവം തേ പിതാ മാരിതോ”തി നൂന തം കാരണം അക്ഖാതം. **സമാഗമ്മാ**തി സങ്ഗമ്മ,

സമാഗതന്തി അഥോ. യം മമ ബാലസ്സ ‘‘തദാ ചലിതാ സാഖാ മനുസ്സേന മിഗേന വാ, തതോ മേ ഭയം ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ’’തി ചിന്തിതം പരിവിതക്കിതം അഹോസി, ഇദം തയാ സദ്ധിം സമാഗതന്തി വുത്തം ഹോതി.

തതോ കുമാരോ ഓസാനഗാഥമാഹ -

ഫന്റ്. ‘‘തഥേവ ത്വം അവേദേസി, അവഞ്ചി പിതരം മമ;
ഹന്ത്വാ സാഖാഹി ഛാദേന്തോ, ആഗമിസ്സതി മേ ഭയ’’ന്തി.

തത്ഥ **തഥേവ ത്വം അവേദേസീ**തി തഥേവ ത്വം അഞ്ഞാസി. **അവഞ്ചി പിതരം മമാ**തി ത്വം മമ പിതരം ‘‘ന്ഹായിതും ഗച്ഛാമാ’’തി വിസ്സാസേത്വാ ന്ഹായന്തം മാരേത്വാ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ നിഖണിത്വാ ‘‘സചേ കോചി ജാനിസ്സതി, മയ്ഹമ്പി ഏവരൂപം ഭയം ആഗച്ഛിസ്സതീ’’തി വഞ്ചേസി, ഇദം ഖോ പന മരണഭയം ഇദാനി തവാഗതന്തി.

ഇതി തം വത്വാ തഥേവ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ നിഖണിത്വാ സാഖാഹി പടിച്ഛാദേത്വാ ഖഗ്ഗം ധോവിത്വാ ന്ഹത്വാ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ തസ്സ മാരിതഭാവം പുരോഹിതസ്സ കഥേത്വാ മാതരം പരിഭാസിത്വാ ‘‘ഇധ കിം കരിസ്സാമാ’’തി തയോ ജനാ ബാരാണസിമേവ അഗമംസു. ബോധിസത്തോ കനിട്ഠസ്സ ഓപരജ്ജം ദത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപദം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ പിതുരാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, പുരോഹിതോ ആനന്ദോ, പുത്തരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

പരന്തപജാതകവണ്ണനാ ഏകാദസമാ.

ഗന്ധാരവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

ജാതകുദ്ദാനം -

കുക്കു മനോജ സുതനോ, ഗിജ്ഝ ദബ്ഭപുപ്ഫ പണ്ണകോ;
സത്തുഭസ്ത അട്ഠിസേനോ, കപി ബകബ്രഹ്മാ ദസ.

ഗന്ധാരോ മഹാകപി ച, കുമ്ഭകാരോ ദള്ഹധമ്മോ;
സോമദത്തോ സുസീമോ ച, കോടസിമ്ബലി ധൂമകാരീ;
ജാഗരോ കുമ്മാസപിണ്ഡോ, പരന്തപാ ഏകാദസ.

സത്തകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വ്യ. അട്ഠകനിപാതോ

[൪൭൭] ൧. കച്ചാനിജാതകവണ്ണനാ

ഓദാതവത്ഥാ സുചി അല്ലകേസാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം മാതുപോസകം ഉപാസകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിയം കുലദാരകോ ആചാരസമ്പന്നോ പിതരി കാലകതേ മാതുദേവതോ ഹുത്വാ മുഖധോവനദന്തകട്ഠദാനന്ഹാപനപാദധോവനാദിവേയ്യാവച്ചകമ്മേന ചേവ യാഗുഭത്താദീഹി ച മാതരം പടിജഗ്ഗി. അഥ നം മാതാ “താത, തവ അഞ്ഞാനിപി ഘരാവാസകിച്ചാനി അത്ഥി, ഏകം സമജാതികം കുലകുമാരികം ഗണ്ഹാഹി, സാ മം പോസേസ്സതി, ത്വമ്പി അത്തനോ കമ്മം കരിസ്സസീ”തി ആഹ. “അമ്മ, അഹം അത്തനോ ഹിതസുഖം അപച്ചാസീസമാനോ തുമ്ഹേ ഉപട്ഠഹാമി, കോ അഞ്ഞോ ഏവം ഉപട്ഠഹിസ്സതീ”തി? “കുലവഡ്ഢനകമ്മം നാമ താത, കാതും വട്ടതീ”തി. “ന മയ്ഹം ഘരാവാസേന അത്ഥോ, അഹം തുമ്ഹേ ഉപട്ഠഹിത്വാ തുമ്ഹാകം ധൂമകാലേ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. അഥസ്സ മാതാ പുനപ്പുനം യാചിത്വാപി മനം അലഭമാനാ തസ്സ ഛന്ദം അഗ്ഗഹേത്വാ സമജാതികം കുലകുമാരികം ആനേസി. സോ മാതരം അപ്പടിക്ഖിപിത്വാ തായ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി. സാപി “മയ്ഹം സാമികോ മഹന്തേന ഉസ്സാഹേന മാതരം ഉപട്ഠഹതി, അഹമ്പി നം ഉപട്ഠഹിസ്സാമി, ഏവമസ്സ പിയാ ഭവിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ തം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹി. സോ “അയം മേ മാതരം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹീ”തി തതോ പട്ഠായ ലദ്ധലദ്ധാനി മധുരഖാദനീയാദീനി തസ്സായേവ ദേതി. സാ അപരഭാഗേ ചിന്തേസി “അയം ലദ്ധലദ്ധാനി മധുരഖാദനീയാദീനി മയ്ഹഞ്ഞേവ ദേതി, അദ്ധാ മാതരം നീഹരിതുകാമോ ഭവിസ്സതി, നീഹരണൂപായമസ്സാ കരിസ്സാമീ”തി ഏവം അയോനിസോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ ഏകം ദിവസം ആഹ - “സാമി, തയി ബഹി നിക്ഖമന്തേ തവ മാതാ മം അക്കോസതീ”തി. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി.

സാ ചിന്തേസി - “ഇമം മഹല്ലികം ഉജ്ഝാപേത്വാ പുത്തസ്സ പടികൂലം കാരേസ്സാമീ”തി. തതോ പട്ഠായ യാഗും ദദമാനാ അച്ചുണ്ഹം വാ അതിസീതലം വാ അതിലോണം വാ അലോണം വാ ദേതി. “അമ്മ, അച്ചുണ്ഹാ”തി വാ “അതിലോണാ”തി വാ വുത്തേ പൂരേത്വാ സീതോദകം പക്ഖിപതി. പുന “അതിസീതലാ , അലോണായേവാ”തി വുത്തേ “ഇദാനേവ ‘അച്ചുണ്ഹാ, അതിലോണാ’തി വത്വാ പുന ‘അതിസീതലാ, അലോണാ’തി വദസി, കാ തം തോസേതും സക്ഖിസ്സതീ”തി മഹാസദ്ദം കരോതി. ന്ഹാനോദകമ്പി അച്ചുണ്ഹം കത്വാ പിട്ഠിയം ആസിഞ്ചതി. “അമ്മ, പിട്ഠി മേ ദഹതീ”തി ച വുത്തേ പുന പൂരേത്വാ സീതോദകം പക്ഖിപതി. “അതിസീതം, അമ്മാ”തി വുത്തേ “ഇദാനേവ ‘അച്ചുണ്ഹ’ന്തി വത്വാ പുന ‘അതിസീത’ന്തി വദതി, കാ ഏതിസ്സാ അവമാനം സഹിതും സക്ഖിസ്സതീ”തി പടിവിസ്സകാനം കഥേസി. “അമ്മ, മഞ്ചകേ മേ ബഹൂ മങ്ഗുലാ”തി ച വുത്താ മഞ്ചകം നീഹരിത്വാ തസ്സ ഉപരി അത്തനോ മഞ്ചകം പോഥേത്വാ “പോഥിതോ മേ”തി അതിഹരിത്വാ പഞ്ഞപേതി. മഹാഉപാസികാ ദിഗുണേഹി മങ്ഗുലേഹി ഖജ്ജമാനാ സബ്ബരത്തിം നിസിന്നാവ വീതിനാമേത്വാ “അമ്മ, സബ്ബരത്തിം മങ്ഗുലേഹി ഖാദിതാമ്ഹീ”തി വദതി. ഇതരാ “ഹിയ്യോ തേ മഞ്ചകോ പോഥിതോ, കാ ഇമിസ്സാ കിച്ചം നിത്ഥരിതും സക്കോതീ”തി പടിവത്വാ “ഇദാനി നം പുത്തേന ഉജ്ഝാപേസ്സാമീ”തി തത്ഥ തത്ഥ ഖേളസിങ്ഘാണികാദീനി വിപ്പകിരിത്വാ “കാ ഇമം സകലഗേഹം അസുചിം കരോതീ”തി വുത്തേ “മാതാ

തേ ഏവരൂപം കരോതി, ‘മാ കരീ’തി വുച്ചമാനാ കലഹം കരോതി, അഹം ഏവരൂപായ കാളകണ്ണിയാ സദ്ധിം ഏകഗേഹേ വസിതും ന സക്കോമി, ഏതം വാ ഘരേ വസാപേഹി, മം വാ”തി ആഹ.

സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ “ഭദ്ദേ, ത്വം തരുണാ യത്ഥ കത്ഥചി ഗന്ത്വാ ജീവിതും സക്കാ, മാതാ പന മേ ജരാദുബ്ബലാ, അഹമേവസ്സാ പടിസരണം, ത്വം നിക്ഖമിത്വാ അത്തനോ കുലഗേഹം ഗച്ഛാഹീ”തി ആഹ. സാ തസ്സ വചനം സുത്വാ ഭീതാ ചിന്തേസി “ന സക്കാ ഇമം മാതു അന്തരേ ഭിന്ദിതും, ഏകംസേനസ്സ മാതാ പിയാ, സചേ പനാഹം കുലഘരം ഗമിസ്സം, വിധവവാസം വസന്തീ ദുക്ഖിതാ ഭവിസ്സാമി, പുരിമനയേനേവ സസ്സും ആരാധേത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ”തി . സാ തതോ പട്ഠായ പുരിമസദിസമേവ തം പടിജഗ്ഗി. അഥേകദിവസം സോ ഉപാസകോ ധമ്മസ്സവനത്ഥായ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. “കിം, ഉപാസക, ത്വം പുഞ്ഞകമ്മേസു ന പമജ്ജസി, മാതുഉപട്ഠാനകമ്മം പൂരേസീ”തി ച വുത്തോ “ആമ, ഭന്തേ, സാ പന മമ മാതാ മയ്ഹം അരുചിയായേവ ഏകം കുലദാരികം ആനേസി, സാ ഇദഞ്ചിദഞ്ച അനാചാരകമ്മം അകാസീ”തി സബ്ബം സത്ഥു ആചിക്ഖിത്വാ “ഇതി ഭഗവാ സാ ഇത്ഥീ നേവ മം മാതു അന്തരേ ഭിന്ദിതും സക്ഖി, ഇദാനി നം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹതീ”തി ആഹ. സത്ഥാ തസ്സ കഥം സുത്വാ “ഇദാനി താവ ത്വം ഉപാസക, തസ്സാ വചനം ന അകാസി, പുബ്ബേ പനേതിസ്സാ വചനേന തവ മാതരം നിക്കഡ്ഢിത്വാ മം നിസ്സായ പുന ഗേഹം ആനേത്വാ പടിജഗ്ഗീ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ അഞ്ഞതരസ്സ കുലസ്സ പുത്തോ പിതരി കാലകതേ മാതുദേവതോ ഹുത്വാ വുത്തനിയാമേനേവ മാതരം പടിജഗ്ഗീതി സബ്ബം ഹേട്ഠാ കഥിതനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം . “അഹം ഏവരൂപായ കാളകണ്ണിയാ സദ്ധിം വസിതും ന സക്കോമി, ഏതം വാ ഘരേ വസാപേഹി, മം വാ”തി വുത്തേ തസ്സാ കഥം ഗഹേത്വാ “മാതുയേവ മേ ദോസോ”തി മാതരം ആഹ “അമ്മ, ത്വം നിച്ചം ഇമസ്മിം ഘരേ കലഹം കരോസി, ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ അഞ്ഞസ്മിം യഥാരുചിതേ ഠാനേ വസാഹീ”തി. സാ “സാധൂ”തി രോദമാനാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകം സമിദ്ധകുലം നിസ്സായ ഭതിം കത്വാ ദുക്ഖേന ജീവികം കപ്പേസി. സസ്സുയാ ഘരാ നിക്ഖന്തകാലേ സുണിസായ ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹി. സാ “തായ കാളകണ്ണിയാ ഗേഹേ വസമാനായ ഗബ്ഭമ്പി ന പടിലഭിം, ഇദാനി മേ ഗബ്ഭോ ലദ്ധോ”തി പതിനോ ച പടിവിസ്സകാനഞ്ച കഥേന്തീ വിചരതി.

അപരഭാഗേ പുത്തം വിജായിത്വാ സാമികം ആഹ “തവ മാതരി ഗേഹേ വസമാനായ പുത്തം ന ലഭിം, ഇദാനി മേ ലദ്ധോ, ഇമിനാപി കാരണേന തസ്സാ കാളകണ്ണിഭാവം ജാനാഹീ”തി. ഇതരാ “മമ കിര നിക്കഡ്ഢിതകാലേ പുത്തം ലഭീ”തി സുത്വാ ചിന്തേസി “അദ്ധാ ഇമസ്മിം ലോകേ ധമ്മോ മതോ ഭവിസ്സതി, സചേ ഹി ധമ്മോ മതോ ന ഭവേയ്യ, മാതരം പോഥേത്വാ നിക്കഡ്ഢന്താ പുത്തം ന ലഭേയ്യും, സുഖം ന ജീവേയ്യും, ധമ്മസ്സ മതകഭത്തം ദസ്സാമീ”തി. സാ ഏകദിവസം തിലപിട്ഠഞ്ച തണ്ഡുലഞ്ച പചനഥാലിഞ്ച ദബ്ബിഞ്ച ആദായ ആമകസുസാനം ഗന്ത്വാ തീഹി മനുസ്സസീസേഹി ഉദ്ധനം കത്വാ അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ ഉദകം ഓരുയ്ഹ സസീസം ന്ഹത്വാ സാടകം നിവാസേത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉദ്ധനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ കേസേ മോചേത്വാ തണ്ഡുലേ ധോവിതും ആരഭി. തദാ ബോധിസത്തോ സക്കോ ദേവരാജാ അഹോസി. ബോധിസത്താ ച

നാമ അപ്പമത്താ ഹോന്തി, സോ തസ്മിം ഖണേ ലോകം ഓലോകേന്തോ തം ദുക്ഖപ്പത്തം "ധമ്മോ മതോ"തി സഞ്ഞായ ധമ്മസ്സ മതകഭത്തം ദാതുകാമം ദിസ്വാ "അജ്ജ മയ്ഹം ബലം ദസ്സേസ്സാമീ"തി ബ്രാഹ്മണവേസേന മഹാമഗ്ഗം പടിപന്നോ വിയ ഹുത്വാ തം ദിസ്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ തസ്സാ സന്തികേ ഠത്വാ "അമ്മ, സുസാനേ ആഹാരം പചന്താ നാമ നത്ഥി, ത്വം ഇമിനാ ഇധ പക്കേന തിലോദനേന കിം കരിസ്സസീ"തി കഥം സമുട്ഠാപേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭. "ഓദാതവത്ഥാ സുചി അല്ലകേസാ, കച്ചാനി കിം കുമ്ഭിമധിസ്സയിത്വാ;
പിട്ഠാ തിലാ ധോവസി തണ്ഡുലാനി, തിലോദനോ ഹേഹിതി കിസ്സഹേതൂ"തി.

തത്ഥ **കച്ചാനീ**തി തം ഗോത്തേന ആലപതി. **കുമ്ഭിമധിസ്സയിത്വാ**തി പചനഥാലികം മനുസ്സസീസുദ്ധനം ആരോപേത്വാ. **ഹേഹിതീ**തി അയം തിലോദനോ കിസ്സ ഹേതു ഭവിസ്സതി, കിം അത്തനാ ഭുഞ്ജിസ്സസി, ഉദാഹു അഞ്ഞം കാരണമത്ഥീതി.

അഥസ്സ സാ ആചിക്ഖന്തീ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൮. "ന ഖോ അയം ബ്രാഹ്മണ ഭോജനത്ഥാ, തിലോദനോ ഹേഹിതി സാധുപക്കോ;
ധമ്മോ മതോ തസ്സ പഹുത്തമജ്ജ, അഹം കരിസ്സാമി സുസാനമജ്ഝേ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി ജേട്ഠാപചായനധമ്മോ ചേവ തിവിധസുചരിതധമ്മോ ച. **തസ്സ പഹുത്തമജ്ജാ**തി തസ്സാഹം ധമ്മസ്സ ഇദം മതകഭത്തം കരിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

തതോ സക്കോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯. "അനുവിച്ച കച്ചാനി കരോഹി കിച്ചം, ധമ്മോ മതോ കോ നു തവേവ സംസി;
സഹസ്സനേത്തോ അതുലാനുഭാവോ, ന മിയ്യതീ ധമ്മവരോ കദാചീ"തി.

തത്ഥ **അനുവിച്ചാ**തി ഉപപരിക്ഖിത്വാ ജാനിത്വാ. **കോ നു തവേവ സംസീ**തി കോ നു തവ ഏവം ആചിക്ഖി. **സഹസ്സനേത്തോ**തി അത്താനം ധമ്മവരം ഉത്തമധമ്മം കത്വാ ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

തം വചനം സുത്വാ ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦. "ദള്ഹപ്പമാണം മമ ഏത്ഥ ബ്രഹ്മേ, ധമ്മോ മതോ നത്ഥി മമേത്ഥ കങ്ഖാ;
യേ യേവ ദാനി പാപാ ഭവന്തി, തേ തേവ ദാനി സുഖിതാ ഭവന്തി.

൧൧. "സുണിസാ ഹി മയ്ഹം വഞ്ഝാ അഹോസി, സാ മം വധിത്വാന വിജായി പുത്തം;
സാ ദാനി സബ്ബസ്സ കുലസ്സ ഇസ്സരാ, അഹം പനമ്ഹി അപവിദ്ധാ ഏകികാ"തി.

തത്ഥ **ദള്ഹപ്പമാണന്തി** ദള്ഹം ഥിരം നിസ്സംസയം ബ്രാഹ്മണ ഏത്ഥ മമ പമാണന്തി വദതി. **യേ യേ**തി തസ്സ മതഭാവേ കാരണം ദസ്സേന്തീ ഏവമാഹ. **വധിത്വാനാ**തി പോഥേത്വാ നിക്കഡ്ഢിത്വാ. **അപവിദ്ധാ**തി ഛഡ്ഡിതാ അനാഥാ ഹുത്വാ ഏകികാ വസാമി.

തതോ സക്കോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൬. ''ജീവാമി വോഹം ന മതോഹമസ്മി, തവേവ അത്ഥായ ഇധാഗതോസ്മി;
യാ തം വധിത്വാന വിജായി പുത്തം, സഹാവ പുത്തേന കരോമി ഭസ്മ''ന്തി.

തത്ഥ **വോ**തി നിപാതമത്തം.

ഇതരാ തം സുത്വാ ''ധീ അഹം കിം കഥേസിം, മമ നത്തു അമരണകാരണം കരിസ്സാമീ''തി സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൭. ''ഏവഞ്ച തേ രുച്ചതി ദേവരാജ, മമേവ അത്ഥായ ഇധാഗതോസി;
അഹഞ്ച പുത്തോ സുണിസാ ച നത്താ, സമ്മോദമാനാ ഘരമാവസേമാ''തി.

അഥസ്സാ സക്കോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൮. ''ഏവഞ്ച തേ രുച്ചതി കാതിയാനി, ഹതാപി സന്താ ന ജഹാസി ധമ്മം;
തുവഞ്ച പുത്തോ സുണിസാ ച നത്താ, സമ്മോദമാനാ ഘരമാവസേഥാ''തി.

തത്ഥ **ഹതാപി സന്താ**തി യദി ത്വം പോഥിതാപി നിക്കഡ്ഢിതാപി സമാനാ തവ ദാരകേസു മേത്തധമ്മം ന ജഹാസി, ഏവം സന്തേ യഥാ ത്വം ഇച്ഛസി, തഥാ ഹോതു, അഹം തേ ഇമസ്മിം ഗുണേ പസന്നോതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ അലങ്കതപടിയത്തോ സക്കോ അത്തനോ ആനുഭാവേന ആകാസേ ഠത്വാ ''കച്ചാനി ത്വം മാ ഭായി, പുത്തോ ച തേ സുണിസാ ച മമാനുഭാവേന ആഗന്ത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ തം ഖമാപേത്വാ ആദായ ഗമിസ്സന്തി, അപ്പമത്താ ഹോഹീ''തി വത്വാ അത്തനോ ഠാനമേവ ഗതോ. തേപി സക്കാനുഭാവേന തസ്സാ ഗുണം അനുസ്സരിത്വാ ''കഹം നോ മാതാ''തി അന്തോഗാമേ മനുസ്സേ പുച്ഛിത്വാ ''സുസാനാഭിമുഖം ഗതാ''തി സുത്വാ ''അമ്മ, അമ്മാ''തി സുസാനമഗ്ഗം പടിപജ്ജിത്വാ തം ദിസ്വാവ പാദേസു പതിത്വാ ''അമ്മ, അമ്ഹാകം ദോസം ഖമാഹീ''തി തം ഖമാപേസും. സാപി നത്താരം ഗണ്ഹി. ഇതി തേ സമ്മോദമാനാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തതോ പട്ഠായ സമഗ്ഗവാസം വസിംസു.

൯. ''സാ കാതിയാനീ സുണിസായ സദ്ധിം, സമ്മോദമാനാ ഘരമാവസിത്ഥ;
പുത്തോ ച നത്താ ച ഉപട്ഠഹിംസു, ദേവാനമിന്ദേന അധിഗ്ഗഹീതാ''തി.
-

അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ.

തത്ഥ **സാ കാതിയാനീ**തി ഭിക്ഖവേ, സാ കച്ചാനഗോത്താ. **ദേവാനമിന്ദേന അധിഗ്ഗഹീതാ**തി ദേവിന്ദേന സക്കേന അനുഗ്ഗഹിതാ ഹുത്വാ തസ്സാനുഭാവേന സമഗ്ഗവാസം വസിംസൂതി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ സോ ഉപാസകോ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ മാതുപോസകോ ഏതരഹി മാതുപോസകോ അഹോസി , ഭരിയാപിസ്സ തദാ ഭരിയായേവ, സക്കോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

കച്ചാനിജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൧൮] ൨. അട്ഠസദ്ദജാതകവണ്ണനാ

ഇദം പുരേ നിന്നമാഹൂതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ കോസലരഞ്ഞോ അഡ്ഢരത്തസമയേ സുതം ഭിംസനകം അവിനിബ്ഭോഗസദ്ദം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു ഹേട്ഠാ **ലോഹകുമ്ഭിജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൪.൧൧൯ ആദയോ) കഥിതസദിസമേവ. ഇധ പന സത്ഥാ ''മയ്ഹം, ഭന്തേ, ഇമേസം സദ്ദാനം സുതത്താ കിന്തി ഭവിസ്സതീ''തി വുത്തേ ''മാ ഭായി, മഹാരാജ, ന തേ ഏതേസം സുതപച്ചയാ കോചി അന്തരായോ ഭവിസ്സതി, ന ഹി, മഹാരാജ, ഏവരൂപം ഭയാനകം അവിനിബ്ഭോഗസദ്ദം ത്വമേവേകോ സുണി, പുബ്ബേപി രാജാനോ ഏവരൂപം സദ്ദം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണാനം കഥം ഗഹേത്വാ സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞം യജിതുകാമാ പണ്ഡിതാനം വചനം സുത്വാ യഞ്ഞഹരണത്ഥായ ഗഹിതസത്തേ വിസ്സജ്ജേത്വാ നഗരേ മാഘാതഭേരിം ചരാപേസു''ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന രതനവിലോകനം കത്വാ സബ്ബം വിഭവജാതം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ അപരഭാഗേ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ മനുസ്സപഥം ചരന്തോ ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസി. തദാ ബാരാണസിരാജാ സിരിസയനേ നിസിന്നോ അഡ്ഢരത്തസമയേ അട്ഠ സദ്ദേ അസ്സോസി - പഠമം രാജനിവേസനസാമന്താ ഉയ്യാനേ ഏകോ ബകോ സദ്ദമകാസി, ദുതിയം തസ്മിം സദ്ദേ അനുപച്ഛിന്നേയേവ ഹത്ഥിസാലായ തോരണനിവാസിനീ കാകീ സദ്ദമകാസി, തതിയം രാജഗേഹേ കണ്ണികായം നിവുത്ഥഘുണപാണകോ സദ്ദമകാസി, ചതുത്ഥം രാജഗേഹേ പോസാവനിയകോകിലോ സദ്ദമകാസി, പഞ്ചമം തത്ഥേവ പോസാവനിയമിഗോ സദ്ദമകാസി, ഛട്ഠം തത്ഥേവ പോസാവനിയവാനരോ സദ്ദമകാസി, സത്തമം തത്ഥേവ പോസാവനിയകിന്നരോ സദ്ദമകാസി, അട്ഠമം തസ്മിം സദ്ദേ അനുപച്ഛിന്നേയേവ രാജനിവേസനമത്ഥകേന ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഏകം ഉദാനം ഉദാനേന്തോ സദ്ദമകാസി.

ബാരാണസിരാജാ ഇമേ അട്ഠ സദ്ദേ സുത്വാ ഭീതതസിതോ പുനദിവസേ ബ്രാഹ്മണേ പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ ''അന്തരായോ തേ, മഹാരാജ, ഭവിസ്സതി, സബ്ബചതുക്കയഞ്ഞം യജിസ്സാമാ''തി വത്വാ രഞ്ഞാ ''യഥാരുചിതം കരോഥാ''തി അനുഞ്ഞാതാ ഹട്ഠപഹട്ഠാ രാജകുലതോ നിക്ഖമിത്വാ യഞ്ഞകമ്മം ആരഭിംസു. അഥ നേസം ജേട്ഠകസ്സ യഞ്ഞകാരബ്രാഹ്മണസ്സ അന്തേവാസീ

മാണവോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ ആചരിയം ആഹ - "ആചരിയ, ഏവരൂപം കക്ഖളം ഫരുസം അസാതം ബഹൂനം സത്താനം വിനാസകമ്മം മാ കരീ"തി. "താത, ത്വം കിം ജാനാസി, സചേപി അഞ്ഞം കിഞ്ചി ന ഭവിസ്സതി, മച്ഛമംസം താവ ബഹും ഖാദിതും ലഭിസ്സാമാ"തി. "ആചരിയ, കുച്ഛിം നിസ്സായ നിരയേ നിബ്ബത്തനകമ്മം മാ കരോഥാ"തി. തം സുത്വാ സേസബ്രാഹ്മണാ "അയം അമ്ഹാകം ലാഭന്തരായം കരോതീ"തി തസ്സ കുജ്ഝിംസു. മാണവോ തേസം ഭയേന "തേന ഹി തുമ്ഹേവ മച്ഛമംസഖാദനൂപായം കരോഥാ"തി വത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ബഹിനഗരേ രാജാനം നിവാരേതും സമത്ഥം ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണം ഉപധാരേന്തോ രാജുയ്യാനം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ദിസ്വാ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, കിം തുമ്ഹാകം സത്തേസു അനുകമ്പാ നത്ഥി, രാജാ ബഹൂ സത്തേ മാരേത്വാ യഞ്ഞം യജാപേതി, കിം വോ മഹാജനസ്സ ബന്ധനമോക്ഖം കാതും ന വട്ടതീ"തി ആഹ. "മാണവ, എത്ഥ നേവ രാജാ അമ്ഹേ ജാനാതി, ന മയം രാജാനം ജാനാമാ"തി. "ജാനാഥ പന, ഭന്തേ, രഞ്ഞാ സുതസദ്ദാനം നിപ്ഫത്തി"ന്തി? "ആമ, ജാനാമീ"തി. "ജാനന്താ രഞ്ഞോ കസ്മാ ന കഥേഥാ"തി? "മാണവ കിം സക്കാ 'അഹം ജാനാമീ'തി നലാടേ സിങ്ഗം ബന്ധിത്വാ ചരിതും, സചേ ഇധാഗന്ത്വാ പുച്ഛിസ്സതി, കഥേസ്സാമീ"തി.

മാണവോ വേഗേന രാജകുലം ഗന്ത്വാ "കിം, താതാ"തി വുത്തേ "മഹാരാജ, തുമ്ഹേഹി സുതസദ്ദാനം നിപ്ഫത്തിം ജാനനകോ ഏകോ താപസോ തുമ്ഹാകം ഉയ്യാനേ മങ്ഗലസിലായം നിസിന്നോ 'സചേ മം പുച്ഛിസ്സതി, കഥേസ്സാമീ'തി വദതി, ഗന്ത്വാ തം പുച്ഛിതും വട്ടതീ"തി ആഹ. രാജാ വേഗേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ താപസം വന്ദിത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ നിസീദിത്വാ "സച്ചം കിര, ഭന്തേ, തുമ്ഹേ മയാ സുതസദ്ദാനം നിപ്ഫത്തിം ജാനാഥാ"തി പുച്ഛി. "ആമ, മഹാരാജാ"തി. "തേന ഹി കഥേഥ തം മേ"തി. "മഹാരാജ, തേസം സുതപച്ചയാ തവ കോചി അന്തരായോ നത്ഥി , പോരാണുയ്യാനേ പന തേ ഏകോ ബകോ അത്ഥി, സോ ഗോചരം അലഭന്തോ ജിഘച്ഛായ പരേതോ പഠമം സദ്ദമകാസീ"തി തസ്സ കിരിയം അത്തനോ ഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൩൭. "ഇദം പുരേ നിന്നമാഹു, ബഹുമച്ഛം മഹോദകം;
ആവാസോ ബകരാജസ്സ, പേത്തികം ഭവനം മമ;
ത്യജ്ജ ഭേകേന യാപേമ, ഓകം ന വിജഹാമസേ"തി.

തത്ഥ **ഇദന്തി** മങ്ഗലപോക്ഖരണിം സന്ധായ വദതി. സാ ഹി പുബ്ബേ ഉദകതുമ്ബേന ഉദകേ പവിസന്തേ മഹോദകാ ബഹുമച്ഛാ, ഇദാനി പന ഉദകസ്സ പച്ഛിന്നത്താ ന മഹോദകാ ജാതാ. **ത്യജ്ജ ഭേകേനാ**തി തേ മയം അജ്ജ മച്ഛേ അലഭന്താ മണ്ഡൂകമത്തേന യാപേമ. **ഓകന്തി** ഏവം ജിഘച്ഛായ പീളിതാപി വസനട്ഠാനം ന വിജഹാമ.

ഇതി, മഹാരാജ, സോ ബകോ ജിഘച്ഛാപീളിതോ സദ്ദമകാസി. സചേപി തം ജിഘച്ഛാതോ മോചേതുകാമോ, തം ഉയ്യാനം സോധാപേത്വാ പോക്ഖരണിം ഉദകസ്സ പൂരേഹീതി. രാജാ തഥാ കാരേതും ഏകം അമച്ചം ആണാപേസി.

"ഹത്ഥിസാലതോരണേ പന തേ, മഹാരാജ, ഏകാ കാകീ വസമാനാ അത്തനോ പുത്തസോകേന ദുതിയം സദ്ദമകാസി, തതോപി തേ ഭയം നത്ഥീ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൧.“കോ ദുതിയം അസീലിസ്സ, ബന്ധരസ്സക്ഖി ഭേച്ഛതി;
കോ മേ പുത്തേ കുലാവകം, മഞ്ച സോത്ഥിം കരിസ്സതീ”തി.

വത്വാ ച പന “കോ നാമ തേ, മഹാരാജ, ഹത്ഥിസാലായ ഹത്ഥിമേണ്ഡോ”തി പുച്ഛി. “ബന്ധരോ നാമ, ഭന്തേ”തി. “ഏകക്ഖികാണോ സോ, മഹാരാജാ”തി? “ആമ, ഭന്തേ”തി. മഹാരാജ, ഹത്ഥിസാലായ തേ ദ്വാരതോരണേ ഏകാ കാകീ കുലാവകം കത്വാ അണ്ഡകാനി നിക്ഖിപി. താനി പരിണതാനി കാകപോതകാ നിക്ഖന്താ, ഹത്ഥിമേണ്ഡോ ഹത്ഥിം ആരുയ്ഹ സാലതോ നിക്ഖമന്തോ ച പവിസന്തോ ച അങ്കുസകേന കാകിമ്പി പുത്തകേപിസ്സാ പഹരതി, കുലാവകമ്പി വിദ്ധംസേതി. സാ തേന ദുക്ഖേന പീളിതാ തസ്സ അക്ഖിഭേദനം ആയാചന്തീ ഏവമാഹ, സചേ തേ കാകിയാ മേത്തചിത്തം അത്ഥി, ഏതം ബന്ധരം പക്കോസാപേത്വാ കുലാവകവിദ്ധംസനതോ വാരേഹീതി . രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ പരിഭാസിത്വാ ഹാരേത്വാ അഞ്ഞസ്സ തം ഹത്ഥിം അദാസി.

“പാസാദകണ്ണികായ പന തേ, മഹാരാജ, ഏകോ ഘുണപാണകോ വസതി. സോ തത്ഥ ഫേഗ്ഗും ഖാദിത്വാ തസ്മിം ഖീണേ സാരം ഖാദിതും നാസക്ഖി, സോ ഭക്ഖം അലഭിത്വാ നിക്ഖമിതുമ്പി അസക്കോന്തോ പരിദേവമാനോ തതിയം സദ്ദമകാസി, തതോപി തേ ഭയം നത്ഥീ”തി വത്വാ തസ്സ കിരിയം അത്തനോ ഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൧൨.“സബ്ബാ പരിക്ഖതാ ഫേഗ്ഗു, യാവ തസ്സാ ഗതീ അഹു;
ഖീണഭക്ഖോ മഹാരാജ, സാരേ ന രമതീ ഘുണോ”തി.

തത്ഥ **യാവ തസ്സാ ഗതീ അഹൂ**തി യാവ തസ്സാ ഫേഗ്ഗുയാ നിപ്ഫത്തി അഹോസി, സാ സബ്ബാ ഖാദിതാ. **ന രമതീ**തി “മഹാരാജ, സോ പാണകോ തതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗമനട്ഠാനമ്പി അപസ്സന്തോ പരിദേവതി, നീഹരാപേഹി ന”ന്തി ആഹ. രാജാ ഏകം പുരിസം ആണാപേത്വാ ഉപായേന നം നീഹരാപേസി.

“നിവേസനേ പന തേ, മഹാരാജ, ഏകാ പോസാവനിയാ കോകിലാ അത്ഥീ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ”തി. “മഹാരാജ, സാ അത്തനാ നിവുത്ഥപുബ്ബം വനസണ്ഡം സരിത്വാ ഉക്കണ്ഠിത്വാ ‘കദാ നു ഖോ ഇമമ്ഹാ പഞ്ജരാ മുച്ചിത്വാ രമണീയം വനസണ്ഡം ഗച്ഛിസ്സാമീ’തി ചതുത്ഥം സദ്ദമകാസി, തതോപി തേ ഭയം നത്ഥീ”തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൩.“സാ നൂനാഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ, രഞ്ഞോ മുത്താ നിവേസനാ;
അത്താനം രമയിസ്സാമി, ദുമസാഖനികേതിനീ”തി.

തത്ഥ **ദുമസാഖനികേതിനീ**തി സുപുപ്ഫിതാസു രുക്ഖസാഖാസു സകനികേതാ ഹുത്വാ. ഏവഞ്ച പന വത്വാ “ഉക്കണ്ഠിതാ, മഹാരാജ, സാ കോകിലാ, വിസ്സജ്ജേഹി ന”ന്തി ആഹ. രാജാ തഥാ കാരേസി.

“നിവേസനേ പന തേ, മഹാരാജ, ഏകോ പോസാവനിയോ മിഗോ അത്ഥീ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ”തി. “മഹാരാജ, സോ ഏകോ യൂഥപതി അത്തനോ മിഗിം അനുസ്സരിത്വാ കിലേസവസേന ഉക്കണ്ഠിതോ പഞ്ചമം സദ്ദമകാസി, തതോപി തേ ഭയം നത്ഥീ”തി വത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൫൫.“സോ നൂനാഹം ഇതോ ഗന്ത്വാ, രഞ്ഞോ മുത്തോ നിവേസനാ;
അഗ്ഗോദകാനി പിസ്സാമി, യൂഥസ്സ പുരതോ വജ”ന്തി.

തത്ഥ **അഗ്ഗോദകാനീ**തി അഗ്ഗഉദകാനി, അഞ്ഞേഹി മിഗേഹി പഠമതരം അപീതാനി അനുച്ഛിട്ഠോദകാനി യൂഥസ്സ പുരതോ ഗച്ഛന്തോ കദാ നു ഖോ പിവിസ്സാമീതി.

മഹാസത്തോ തമ്പി മിഗം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ “നിവേസനേ പന തേ, മഹാരാജ, പോസാവനിയോ മക്കടോ അത്ഥീ”തി പുച്ഛി. “അത്ഥി, ഭന്തേ”തി വുത്തേ “സോപി, മഹാരാജ, ഹിമവന്തപദേസേ യൂഥപതി മക്കടീഹി സദ്ധിം കാമഗിദ്ധോ ഹുത്വാ വിചരന്തോ ഭരതേന നാമ ലുദ്ദേന ഇധ ആനീതോ, ഇദാനി ഉക്കണ്ഠിത്വാ തത്ഥേവ ഗന്തുകാമോ ഛട്ഠം സദ്ദമകാസി, തതോപി തേ ഭയം നത്ഥീ”തി വത്വാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൫൬.“തം മം കാമേഹി സമ്മത്തം, രത്തം കാമേസു മുച്ഛിതം;
ആനയീ ഭരതോ ലുദ്ദോ, ബാഹികോ ഭദ്ദമത്ഥു തേ”തി.

തത്ഥ **ബാഹികോ**തി ബാഹികരട്ഠവാസീ. **ഭദ്ദമത്ഥു തേ**തി ഇമമത്ഥം സോ വാനരോ ആഹ, തുയ്ഹം പന ഭദ്ദമത്ഥു, വിസ്സജ്ജേഹി നന്തി.

മഹാസത്തോ തം വാനരം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ “നിവേസനേ പന തേ, മഹാരാജ, പോസാവനിയോ കിന്നരോ അത്ഥീ”തി പുച്ഛിത്വാ “അത്ഥീ”തി വുത്തേ “സോ, മഹാരാജ, അത്തനോ കിന്നരിയാ കതഗുണം അനുസ്സരിത്വാ കിലേസാതുരോ സദ്ദമകാസി. സോ ഹി തായ സദ്ധിം ഏകദിവസം തുങ്ഗപബ്ബതസിഖരം ആരുഹി. തേ തത്ഥ വണ്ണഗന്ധരസസമ്പന്നാനി നാനാപുപ്ഫാനി ഓചിനന്താ പിളന്ധന്താ സൂരിയം അത്ഥങ്ഗതം ന സല്ലക്ഖേസും, അത്ഥങ്ഗതേ സൂരിയേ ഓതരന്താനം അന്ധകാരോ അഹോസി. തത്ര നം കിന്നരീ ‘സാമി, അന്ധകാരോ വത്തതി, അപക്ഖലന്തോ അപ്പമാദേന ഓതരാഹീ’തി വത്വാ ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ ഓതാരേസി, സോ തായ തം വചനം അനുസ്സരിത്വാ സദ്ദമകാസി, തതോപി തേ ഭയം നത്ഥീ”തി തം കാരണം അത്തനോ ഞാണബലേന പരിച്ഛിന്ദിത്വാ പാകടം കരോന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൫൭.“അന്ധകാരതിമിസായം, തുങ്ഗേ ഉപരിപബ്ബതേ;
സാ മം സണ്ഹേന മുദുനാ, മാ പാദം ഖലി യസ്മനീ”തി.

തത്ഥ **അന്ധകാരതിമിസായ**ന്തി അന്ധഭാവകാരകേ തമേ. **തുങ്ഗേ**തി തിഖിണേ. **സണ്ഹേന മുദുനാ**തി മട്ഠേന മുദുകേന വചനേന. **മാ പാദം ഖലി യസ്മനീ**തി യ-കാരോ ബ്യഞ്ജനസന്ധിവസേന ഗഹിതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - സാ മം കിന്നരീ സണ്ഹേന മുദകേന വചനേന “സാമി, അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മാ പാദം ഖലി അസ്മനി, യഥാ തേ ഉപക്ഖലിത്വാ പാദോ പാസാണസ്മിം ന ഖലതി, തഥാ ഓതരാ”തി വത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഓതാരേസീതി.

ഇതി മഹാസത്തോ കിന്നരേന കതസദ്ദകാരണം കഥേത്വാ തം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ “മഹാരാജ, അട്ഠമോ ഉദാനസദ്ദോ അഹോസി. നന്ദമൂലകപബ്ഭാരസ്മിം കിര ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ അത്തനോ

ആയുസങ്ഖാരപരിക്ഖയം ഞത്വാ ‘മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ പരിനിബ്ബായിസ്സാമി, തസ്സ മേ മനുസ്സാ സരീരനിക്ഖേപം കാരേത്വാ സാധുകീളം കീളിത്വാ ധാതുപൂജം കത്വാ സഗ്ഗപഥം പൂരേസ്സന്തീ’തി ഇദ്ധാനുഭാവേന ആഗച്ഛന്തോ തവ പാസാദസ്സ മത്ഥകം പത്തകാലേ ഖന്ധഭാരം ഓതാരേത്വാ നിബ്ബാനപുരപവേസനദീപനം ഉദാനം ഉദാനേസീ”തി പച്ചേകബുദ്ധേന വുത്തം ഗാഥമാഹ -

൧൭. “അസംസയം ജാതിഖയന്തദസ്സീ, ന ഗബ്ഭസേയ്യം പുനരാവജിസ്സം;
അയമന്തിമാ പച്ഛിമാ ഗബ്ഭസേയ്യാ, ഖീണോ മേ സംസാരോ
പുനബ്ഭവായാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ജാതിയാ ഖയന്തസങ്ഖാതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ ദിട്ഠത്താ **ജാതിഖയന്തദസ്സീ** അഹം **അസംസയം** പുന ഗബ്ഭസേയ്യം ന ആവജിസ്സം, അയം മേ അന്തിമാ ജാതി, പച്ഛിമാ ഗബ്ഭസേയ്യാ, ഖീണോ മേ പുനബ്ഭവായ ഖന്ധപടിപാടിസങ്ഖാതോ സംസാരോതി.

“ഇദഞ്ച പന സോ ഉദാനം വത്വാ ഇമം ഉയ്യാനവനം ആഗമ്മ ഏകസ്സ സുപുപ്ഫിതസ്സ സാലസ്സ മൂലേ പരിനിബ്ബുതോ, ഏഹി, മഹാരാജ, സരീരകിച്ചമസ്സ കരിസ്സാമാ”തി മഹാസത്തോ രാജാനം ഗഹേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബുതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സരീരം ദസ്സേസി. രാജാ തസ്സ സരീരം ദിസ്വാ സദ്ധിം ബലകായേന ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ വചനം നിസ്സായ യഞ്ഞം ഹാരേത്വാ സബ്ബസത്താനം ജീവിതദാനം ദത്വാ നഗരേ മാഘാതഭേരിം ചരാപേത്വാ സത്താഹം സാധുകീളം കീളിത്വാ സബ്ബഗന്ധചിതകേ മഹന്തേന സക്കാരേന പച്ചേകബുദ്ധസ്സ സരീരം ഝാപേത്വാ ധാതുയോ ചതുമഹാപഥേ ഥൂപം കാരേസി. ബോധിസത്തോപി രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ “അപ്പമത്തോ ഹോഹീ”തി ഓവദിത്വാ ഹിമവന്തമേവ പവിസിത്വാ ബ്രഹ്മവിഹാരേസു പരികമ്മം കത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “മഹാരാജ, തസ്സ സദ്ദസ്സ സുതകാരണാ തവ കോചി അന്തരായോ നത്ഥീ”തി യഞ്ഞം ഹരാപേത്വാ “മഹാജനസ്സ ജീവിതം ദേഹീ”തി ജീവിതദാനം ദാപേത്വാ നഗരേ ധമ്മഭേരിം ചരാപേത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി “തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, മാണവോ സാരിപുത്തോ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

അട്ഠസദ്ദജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൧൯] ൩. സുലസാജാതകവണ്ണനാ

ഇദം സുവണ്ണകായൂരന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ദാസിം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാ കിര ഏകസ്മിം ഉസ്സവദിവസേ ദാസിഗണേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം ഗച്ഛന്തീ അത്തനോ സാമിനിം പുഞ്ഞലക്ഖണദേവിം ആഭരണം യാചി. സാ തസ്സാ സതസഹസ്സമൂലം അത്തനോ ആഭരണം അദാസി. സാ തം പിളന്ധിത്വാ ദാസിഗണേന സദ്ധിം ഉയ്യാനം പാവിസി. അഥേകോ ചോരോ തസ്സാ ആഭരണേ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ “ഇമം മാരേത്വാ ആഭരണം ഹരിസ്സാമീ”തി തായ സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തസ്സാ മച്ഛമംസസുരാദീനി അദാസി. സാ “കിലേസവസേന ദേതി മഞ്ഞേ”തി ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനകീളം കീളിത്വാ വീമംസനത്ഥായ സായന്ഹസമയേ

നിപന്നേ ദാസിഗണേ ഉട്ഠായ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. സോ “ഭദ്ദേ, ഇമം ഠാനം അപ്പടിച്ഛന്നം, थോകം പുരതോ ഗച്ഛാമാ”തി ആഹ. തം സുത്വാ ഇതരാ “ഇമസ്മിം ഠാനേ സക്കാ രഹസ്സകമ്മം കാതും, അയം പന നിസ്സംസയം മം മാരേത്വാ പിളന്ധനഭണ്ഡം ഹരിതുകാമോ ഭവിസ്സതി, ഹോതു, സിക്ഖാപേസ്സാമി ന”ന്തി ചിന്തേത്വാ “സാമി, സുരാമദേന മേ സുക്ഖം സരീരം, പാനീയം താവ മം പായേഹീ”തി ഏകം കൂപം നേത്വാ “ഇതോ മേ പാനീയം ഓസിഞ്ചാ”തി രജ്ജുഞ്ച ഘടഞ്ച ദസ്സേസി. ചോരോ രജ്ജും കൂപേ ഓതാരേസി, അഥ നം ഓനമിത്വാ ഉദകം ഓസിഞ്ചന്തം മഹബ്ബലദാസീ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ആണിസദം പഹരിത്വാ കൂപേ ഖിപിത്വാ “ന ത്വം ഏത്തകേന മരിസ്സസീ”തി ഏകം മഹന്തം ഇട്ഠകം മത്ഥകേ ആസുമ്ഭി. സോ തത്ഥേവ ജീവിതക്ഖയം പത്തോ. സാപി നഗരം പവിസിത്വാ സാമിനിയാ ആഭരണം ദദമാനാ “മനമ്ഹി അജ്ജ ഇമം ആഭരണം നിസ്സായ മതാ”തി സബ്ബം തം പവത്തിം ആരോചേസി, സാപി അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരോചേസി, അനാഥപിണ്ഡികോ തഥാഗതസ്സ ആരോചേസി. സത്ഥാ “ന ഖോ, ഗഹപതി, ഇദാനേവ സാ ദാസീ ഠാനുപ്പത്തികായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാ, പുബ്ബേപി സമന്നാഗതാവ, ന ച ഇദാനേവ തായ സോ മാരിതോ, പുബ്ബേപി നം മാരേസിയേവാ”തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ സുലസാ നാമ നഗരസോഭിനീ പഞ്ചസതവണ്ണദാസിപരിവാരാ അഹോസി, സഹസ്സേന രത്തിം ഗച്ഛതി. തസ്മിംയേവ നഗരേ സത്തുകോ നാമ ചോരോ അഹോസി നാഗബലോ, രത്തിഭാഗേ ഇസ്സരഘരാനി പവിസിത്വാ യഥാരുചിം വിലുമ്പതി. നാഗരാ സന്നിപതിത്വാ രഞ്ഞോ ഉപക്കോസിംസു. രാജാ നഗരഗുത്തികം ആണാപേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ഗുമ്ബം ഠപാപേത്വാ ചോരം ഗണ്ഹാപേത്വാ “സീസമസ്സ ഛിന്ദഥാ”തി ആഹ. തം പച്ഛാബാഹം ബന്ധിത്വാ ചതുക്കേ ചതുക്കേ കസാഹി താളേത്വാ ആഘാതനം നേന്തി. “ചോരോ കിര ഗഹിതോ”തി സകലനഗരം സങ്ഖുഭി. തദാ സുലസാ വാതപാനേ ഠത്വാ അന്തരവീഥിം ഓലോകേന്തീ തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ “സചേ ഇമം ചോരോതി ഗഹിതപുരിസം മോചേതും സക്ഖിസ്സാമി, ഇദം കിലിട്ഠകമ്മം അകത്വാ ഇമിനാവ സദ്ധിം സമഗ്ഗവാസം കപ്പേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഹേട്ഠാ **കണവേരജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൪.൬൯ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ നഗരഗുത്തികസ്സ സഹസ്സം പേസേത്വാ തം മോചേത്വാ തേന സദ്ധിം സമ്മോദമാനാ സമഗ്ഗവാസം വസി. ചോരോ തിണ്ണം ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന ചിന്തേസി “അഹം ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ വസിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, തുച്ഛഹത്ഥേന പലായിതുമ്പി ന സക്കാ, സുലസായ പിളന്ധനഭണ്ഡം സതസഹസ്സം അഗ്ഘതി, സുലസം മാരേത്വാ ഇദം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി. അഥ നം ഏകദിവസം ആഹ - “ഭദ്ദേ, അഹം തദാ രാജപുരിസേഹി നീയമാനോ അസുകപബ്ബതമത്ഥകേ രുക്ഖദേവതായ ബലികമ്മം പടിസ്സുണിം, സാ മം ബലികമ്മം അലഭമാനാ ഭായാപേതി, ബലികമ്മമസ്സാ കരോമാ”തി. “സാധു, സാമി, സജ്ജേത്വാ പേസേഹീ”തി. “ഭദ്ദേ, പേസേതും ന വട്ടതി, മയം ഉഭോപി സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഗന്ത്വാ ദസ്സാമാ”തി. “സാധു, സാമി, തഥാ കരോമാ”തി.

അഥ നം തഥാ കാരേത്വാ പബ്ബതപാദം ഗതകാലേ ആഹ - “ഭദ്ദേ, മഹാജനം ദിസ്വാ ദേവതാ ബലികമ്മം ന സമ്പടിച്ഛിസ്സതി, മയം ഉഭോവ അഭിരുഹിത്വാ ദേമാ”തി. സോ തായ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിതോ തം ബലിപാതിം ഉക്ഖിപാപേത്വാ സയം സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ ഹുത്വാ പബ്ബതമത്ഥകം

അഭിരുഹിത്വാ ഏകം സതപോരിസപപാതം നിസ്സായ ജാതരുക്ഖമൂലേ ബലിഭാജനം ഠപാപേത്വാ "ഭദ്ദേ, നാഹം ബലികമ്മത്ഥായ ആഗതോ, തം പന മാരേത്വാ പിളന്ധനം തേ ഗഹേത്വാ ഗമിസ്സാമീതി ആഗതോമ്ഹി, തവ പിളന്ധനം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഉത്തരസാടകേന ഭണ്ഡികം കരോഹീ"തി ആഹ. "സാമി, മം കസ്മാ മാരേസീ"തി? "ധനകാരണാ"തി. "സാമി, മയാ കതഗുണം അനുസ്സര, അഹം തം ബന്ധിത്വാ നീയമാനം സേട്ഠിപുത്തേന പരിവത്തേത്വാ ബഹും ധനം ദത്വാ ജീവിതം ലഭാപേസിം, ദേവസികം സഹസ്സം ലഭമാനാപി അഞ്ഞം പുരിസം ന ഓലോകേമി, ഏവഞ്ഹി തവ ഉപകാരികം മാ മം മാരേഹി, ബഹുഞ്ച തേ ധനം ദസ്സാമി, തവ ദാസീ ച ഭവിസ്സാമീ"തി യാചന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ഫവ്വ്."ഇദം സുവണ്ണകായൂരം, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ;
സബ്ബം ഹരസ്സു ഭദ്ദന്തേ, മഞ്ച ദാസീതി സാവയാ"തി.

തത്ഥ **കായൂര**ന്തി ഗീവായം പിളന്ധനപസാധനം കായൂരം. **സാവയാ**തി മഹാജനമജ്ഝേ സാവേത്വാ ദാസിം കത്വാ ഗണ്ഹാതി.

തതോ സത്തുകേന -

ഫൻ."ഓരോപയസ്സു കല്യാണി, മാ ബാള്ഹം പരിദേവസി;
ന ചാഹം അഭിജാനാമി, അഹന്ത്വാ ധനമാഭത"ന്തി. -

അത്തനോ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ദുതിയഗാഥായ വുത്തായ സുലസാ ഠാനുപ്പത്തികാരണം പടിലഭിത്വാ "അയം ചോരോ മയ്ഹം ജീവിതം ന ദസ്സതി, ഉപായേന നം പഠമതരം പപാതേ പാതേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ഗാഥാദ്വയമാഹ -

വം."യതോ സരാമി അത്താനം, യതോ പത്താസ്മി വിഞ്ഞുതം;
ന ചാഹം അഭിജാനാമി, അഞ്ഞം പിയതരം തയാ.

വഫ്."ഏഹി തം ഉപഗൂഹിസ്സം, കരിസ്സഞ്ച പദക്ഖിണം;
ന ഹി ദാനി പുന അത്ഥി, മമ തുയ്ഹഞ്ച സങ്ഗമോ"തി.

സത്തുകോ തസ്സാധിപ്പായം അജാനന്തോ "സാധു, ഭദ്ദേ, ഏഹി ഉപഗൂഹസ്സു മ"ന്തി ആഹ. സുലസാ തം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ഉപഗൂഹിത്വാ "ഇദാനി തം, സാമി, ചതൂസു പസ്സേസു വന്ദിസ്സാമീ"തി വത്വാ പാദപിട്ഠിയം സീസം ഠപേത്വാ ബാഹുപസ്സേ വന്ദിത്വാ പച്ഛിമപസ്സം ഗന്ത്വാ വന്ദമാനാ വിയ ഹുത്വാ നാഗബലാ ഗണികാ ചോരം ദ്വീസു പച്ഛാപാദേസു ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാ സീസം കത്വാ സതപോരിസേ നരകേ ഖിപി. സോ തത്ഥേവ ചുണ്ണവിചുണ്ണം പത്വാ മരി. തം കിരിയം ദിസ്വാ പബ്ബതമത്ഥകേ നിബ്ബത്തദേവതാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

വവ്."ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ.

വന്."ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, ലഹും അത്ഥം വിചിന്തികാ.

൨൪."ലഹുഞ്ച വത ഖിപ്പഞ്ച, നികട്ഠേ സമചേതയി;
മിഗം പുണ്ണായതേനേവ, സുലസാ സത്തുകം വധി.

൨൫."യോധ ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ന ഖിപ്പമനുബുജ്ഝതി;
സോ ഹഞ്ഞതി മന്ദമതി, ചോരോവ ഗിരിഗബ്ഭരേ.

൨൬."യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ഖിപ്പമേവ നിബോധതി;
മുച്ചതേ സത്തുസമ്ബാധാ, സുലസാ സത്തുകാമിവാ"തി.

തത്ഥ **പണ്ഡിതാ ഹോതീ**തി ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ ഹോതി, അഥ വാ ഇത്ഥീ പണ്ഡിതാ ചേവ തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ ച ഹോതി. **ലഹും അത്ഥം വിചിന്തികാ**തി ലഹും ഖിപ്പം അത്ഥം വിചിന്തികാ. **ലഹുഞ്ച വതാ**തി അദന്ധഞ്ച വത. **ഖിപ്പഞ്ചാ**തി അചിരേനേവ. **നികട്ഠേ സമചേതയീ**തി സന്തികേ ഠിതാവ തസ്സ മരണൂപായം ചിന്തേസി. **പുണ്ണായതേനേവാ**തി പൂരിതധനുസ്മിം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ ഛേകോ മിഗലുദ്ദകോ സകണ്ഡപുണ്ണധനുസ്മിം ഖിപ്പം മിഗം വധതി, ഏവം സുലസാ സത്തുകം വധീതി. **യോധാ**തി യോ ഇമസ്മിം സത്തലോകേ. **നിബോധതീ**തി ജാനാതി. **സത്തുകാമിവാ**തി സത്തുകാ ഇവ, യഥാ സുലസാ മുത്താ, ഏവം മുച്ചതീതി അത്ഥോ.

ഇതി സുലസാ ചോരം വധിത്വാ പബ്ബതാ ഓരുയ്ഹ അത്തനോ പരിജനസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "അയ്യപുത്തോ കഹ"ന്തി പുട്ഠാ "മാ തം പുച്ഛഥാ"തി വത്വാ രഥം അഭിരുഹിത്വാ നഗരമേവ പാവിസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി "തദാ തേ ഉഭോപി ഇമേയേവ അഹേസും, ദേവതാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സുലസാജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൨൦] ൪. സുമങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ

ഭുസമ്ഹി കുദ്ധോതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ രാജോവാദസുത്തം ആരബ്ഭ കഥേസി. തദാ പന സത്ഥാ രഞ്ഞാ യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തോ വയപ്പത്തോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം കാരേസി, മഹാദാനം പവത്തേസി. തസ്സ സുമങ്ഗലോ നാമ ഉയ്യാനപാലോ അഹോസി. അഥേകോ പച്ചേകബുദ്ധോ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരാ നിക്ഖമിത്വാ ചാരികം ചരമാനോ ബാരാണസിം പത്വാ ഉയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ നഗരം പിണ്ഡായ പാവിസി. തമേനം രാജാ ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ വന്ദിത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ രാജാസനേ നിസീദാപേത്വാ നാനഗ്ഗരസേഹി ഖാദനീയഭോജനീയേഹി പരിവിസിത്വാ അനുമോദനം സുത്വാ പസന്നോ അത്തനോ ഉയ്യാനേ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം ഗാഹാപേത്വാ ഉയ്യാനം പവേസേത്വാ സയമ്പി ഭുത്തപാതരാസോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദീനി സംവിദഹിത്വാ സുമങ്ഗലം നാമ ഉയ്യാനപാലം വേയ്യാവച്ചകരം കത്വാ നഗരം പാവിസി. പച്ചേകബുദ്ധോ തതോ പട്ഠായ

നിബദ്ധം രാജഗേഹേ ഭുഞ്ജന്തോ തത്ഥ ചിരം വസി, സുമങ്ഗലോപി നം സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹി.

അഥേകദിവസം പച്ചേകബുദ്ധോ സുമങ്ഗലം ആമന്തേത്വാ “അഹം കതിപാഹം അസുകഗാമം നിസ്സായ വസിത്വാ ആഗച്ഛിസ്സാമി, രഞ്ഞോ ആരോചേഹീ”തി വത്വാ പക്കാമി. സുമങ്ഗലോപി രഞ്ഞോ ആരോചേസി. പച്ചേകബുദ്ധോ കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ സായം സൂരിയേ അത്ഥങ്ഗതേ തം ഉയ്യാനം പച്ചാഗമി. സുമങ്ഗലോ തസ്സ ആഗതഭാവം അജാനന്തോ അത്തനോ ഗേഹം അഗമാസി. പച്ചേകബുദ്ധോപി പത്തചീവരം പടിസാമേത്വാ ഥോകം ചങ്കമിത്വാ പാസാണഫലകേ നിസീദി. തം ദിവസം പന ഉയ്യാനപാലസ്സ ഘരം പാഹുനകാ ആഗമിംസു. സോ തേസം സൂപബ്യഞ്ജനത്ഥായ “ഉയ്യാനേ അഭയലദ്ധം മിഗം മാരേസ്സാമീ”തി ധനും ആദായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ മിഗം ഉപധാരേന്തോ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ “മഹാമിഗോ ഭവിസ്സതീ”തി സഞ്ഞായ സരം സന്നയ്ഹിത്വാ വിജ്ഝി. പച്ചേകബുദ്ധോ സീസം വിവരിത്വാ “സുമങ്ഗലാ”തി ആഹ. സോ സംവേഗപ്പത്തോ വന്ദിത്വാ “ഭന്തേ, അഹം തുമ്ഹാകം ആഗതഭാവം അജാനന്തോ ‘മിഗോ’തി സഞ്ഞായ വിജ്ഝിം, ഖമഥ മേ”തി വത്വാ “ഹോതു ദാനി കിം കരിസ്സസി, ഏഹി സരം ലുഞ്ചിത്വാ ഗണ്ഹാഹീ”തി വുത്തേ വന്ദിത്വാ സരം ലുഞ്ചി, മഹതീ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി. പച്ചേകബുദ്ധോ തത്ഥേവ പരിനിബ്ബായി. ഉയ്യാനപാലോ “സചേ രാജാ ജാനിസ്സതി, നാസേസ്സതീ”തി പുത്തദാരം ഗഹേത്വാ തതോവ പലായി. താവദേവ “പച്ചേകബുദ്ധോ പരിനിബ്ബുതോ”തി ദേവതാനുഭാവേന സകലനഗരം ഏകകോലാഹലം ജാതം.

പുനദിവസേ മനുസ്സാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ “ഉയ്യാനപാലോ പച്ചേകബുദ്ധം മാരേത്വാ പലാതോ”തി രഞ്ഞോ കഥയിംസു. രാജാ മഹന്തേന പരിവാരേന ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ സത്താഹം സരീരപൂജം കത്വാ മഹന്തേന സക്കാരേന ഝാപേത്വാ ധാതുയോ ആദായ ചേതിയം കത്വാ തം പൂജേന്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി. സുമങ്ഗലോപി ഏകസംവച്ഛരം വീതിനാമേത്വാ “രഞ്ഞോ ചിത്തം ജാനിസ്സാമീ”തി ആഗന്ത്വാ ഏകം അമച്ചം പസ്സിത്വാ “മയി രഞ്ഞോ ചിത്തം ജാനാഹീ”തി ആഹ. അമച്ചോപി രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തസ്സ ഗുണം കഥേസി. രാജാ അസുണന്തോ വിയ അഹോസി. പുന കിഞ്ചി അവത്വാ രഞ്ഞോ അനത്തമനഭാവം സുമങ്ഗലസ്സ കഥേസി. സോ ദുതിയസംവച്ഛരേപി ആഗന്ത്വാ തഥേവ രാജാ തുണ്ഹീ അഹോസി. തതിയസംവച്ഛരേ ആഗന്ത്വാ പുത്തദാരം ഗഹേത്വാവ ആഗമി. അമച്ചോ രഞ്ഞോ ചിത്തമുദുഭാവം ഞത്വാ തം രാജദ്വാരേ ഠപേത്വാ തസ്സാഗതഭാവം രഞ്ഞോ കഥേസി. രാജാ തം പക്കോസാപേത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ “സുമങ്ഗല, കസ്മാ തയാ മമ പുഞ്ഞക്ഖേത്തം പച്ചേകബുദ്ധോ മാരിതോ”തി പുച്ഛി. സോ “നാഹം, ദേവ, ‘പച്ചേകബുദ്ധം മാരേമീ’തി മാരേസിം, അപിച ഖോ ഇമിനാ നാമ കാരണേന ഇദം നാമ അകാസി”ന്തി തം പവത്തിം ആചിക്ഖി. അഥ നം രാജാ “തേന ഹി മാ ഭായീ”തി സമസ്സാസേത്വാ പുന ഉയ്യാനപാലമേവ അകാസി.

അഥ നം സോ അമച്ചോ പുച്ഛി “ദേവ, കസ്മാ തുമ്ഹേ ദ്വേ വാരേ സുമങ്ഗലസ്സ ഗുണം സുത്വാപി കിഞ്ചി ന കഥയിത്ഥ, കസ്മാ പന തതിയവാരേ സുത്വാ തം പക്കോസിത്വാ അനുകമ്പിത്ഥാ”തി? രാജാ “താത, രഞ്ഞാ നാമ കുദ്ധേന സഹസാ കിഞ്ചി കാതും ന വട്ടതി, തേനാഹം പുബ്ബേ തുണ്ഹീ

ഹുത്വാ തതിയവാരേ സുമങ്ഗലേ മമ ചിത്തസ്സ മുദുഭാവം ഞത്വാ തം പക്കോസാപേസി''ന്തി രാജവത്തം കഥേന്തോ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൨൭.''ഭുസമ്ഹി കുദ്ധോതി അവേക്ഖിയാന, ന താവ ദണ്ഡം പണയേയ്യ ഇസ്സരോ;
അട്ഠാനസോ അപ്പതിരൂപമത്തനോ, പരസ്സ ദുക്ഖാനി ഭുസം ഉദീരയേ.

൨൮.''യതോ ച ജാനേയ്യ പസാദമത്തനോ, അത്ഥം നിയുഞ്ജേയ്യ പരസ്സ ദുക്കടം;
തദായമത്ഥോതി സയം അവേക്ഖിയ, അഥസ്സ ദണ്ഡം സദിസം നിവേസയേ.

൨൯.''ന ചാപി ഝാപേതി പരം ന അത്തനം, അമുച്ഛിതോ യോ നയതേ നയാനയം;
യോ ദണ്ഡധാരോ ഭവതീധ ഇസ്സരോ, സ വണ്ണഗുത്തോ സിരിയാ ന ധംസതി.

൩൦.''യേ ഖത്തിയാ സേ അനിസമ്മകാരിനോ, പണേന്തി ദണ്ഡം സഹസാ പമുച്ഛിതാ;
അവണ്ണസംയുതാ ജഹന്തി ജീവിതം, ഇതോ വിമുത്താപി ച യന്തി ദുഗ്ഗതിം.

൩൧.''ധമ്മേ ച യേ അരിയപ്പവേദിതേ രതാ, അനുത്തരാ തേ വചസാ മനസാ കമ്മുനാ ച;
തേ സന്തിസോരച്ചസമാധിസണ്ഠിതാ, വജന്തി ലോകം ദുഭയം തഥാവിധാ.

൩൨.''രാജാഹമസ്മി നരപമദാനമിസ്സരോ, സചേപി കുജ്ഝാമി ഠപേമി അത്തനം;
നിസേധയന്തോ ജനതം തഥാവിധം, പണേമി ദണ്ഡം അനുകമ്പ യോനിസോ''തി.

തത്ഥ **അവേക്ഖിയാനാ**തി അവേക്ഖിത്വാ ജാനിത്വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത, പഥവിസ്സരോ രാജാ നാമ ''അഹം ഭുസം കുദ്ധോ ബലവകോധാഭിഭൂതോ''തി ഞത്വാ അട്ഠവത്ഥുകാദിഭേദം ദണ്ഡം പരസ്സ ന പണയേയ്യ ന വത്തേയ്യ. കിംകാരണാ? കുദ്ധോ ഹി അട്ഠവത്ഥുകം സോളസവത്ഥുകം കത്വാ അട്ഠാനേന അകാരണേന അത്തനോ രാജഭാവസ്സ അനനുരൂപം ''ഇമം ഏത്തകം നാമ ആഹരഥ, ഇദഞ്ച തസ്സ കരോഥാ''തി പരസ്സ ഭുസം ദുക്ഖാനി ബലവദുക്ഖാനി ഉദീരയേ.

യതോതി യദാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യദാ പന രാജാ പരസ്മിം ഉപ്പന്നം അത്തനോ പസാദം ജാനേയ്യ, അഥ പരസ്സ ദുക്കടം അത്ഥം നിയുഞ്ജേയ്യ ഉപപരിക്ഖേയ്യ, തദാ ഏവം നിയുഞ്ജന്തോ ''അയം നാമേത്ഥ അത്ഥോ, അയം ഏതസ്സ ദോസോ''തി സയം അത്തപച്ചക്ഖം കത്വാ അഥസ്സ അപരാധകാരകസ്സ അട്ഠവത്ഥുകഹേതു അട്ഠേവ, സോളസവത്ഥുകഹേതു സോളസേവ കഹാപണേ ഗണ്ഹമാനോ ദണ്ഡം സദിസം കതദോസാനുരൂപം നിവേസയേ ഠപേയ്യ പവത്തേയ്യാതി.

അമുച്ഛിതോതി ഛന്ദാദീഹി അഗതികിലേസേഹി അമുച്ഛിതോ അനഭിഭൂതോ ഹുത്വാ യോ നയാനയം നയതേ ഉപപരിക്ഖതി, സോ നേവ പരം ഝാപേതി, ന അത്താനം. ഛന്ദാദിവസേന ഹി അഹേതുകം ദണ്ഡം പവത്തേന്തോ പരമ്പി തേന ദണ്ഡേന ഝാപേതി ദഹതി പീളേതി, അത്താനമ്പി തതോനിദാനേന പാപേന. അയം പന ന പരം ഝാപേതി, ന അത്താനം. **യോ ദണ്ഡധാരോ ഭവതീധ ഇസ്സരോ**തി യോ ഇധ പഥവിസ്സരോ രാജാ ഇധ സത്തലോകേ ദോസാനുച്ഛവികം ദണ്ഡം പവത്തേന്തോ ദണ്ഡധാരോ ഹോതി. **സ വണ്ണഗുത്തോ**തി ഗുണവണ്ണേന ചേവ യസവണ്ണേന ച ഗുത്തോ രക്ഖിതോ സിരിയാ ന ധംസതി ന പരിഹായതി . **അവണ്ണസംയുതാ ജഹന്തീ**തി അധമ്മികാ ലോലരാജാനോ അവണ്ണേന യുത്താ ഹുത്വാ ജീവിതം ജഹന്തി.

ധമ്മേ ച യേ അരിയപ്പവേദിതേതി യേ രാജാനോ ആചാരഅരിയേഹി ധമ്മികരാജൂഹി പവേദിതേ ദസവിധേ രാജധമ്മേ രതാ. **അനുത്തരാ തേ**തി തേ വചസാ മനസാ കമ്മുനാ ച തീഹിപി ഏതേഹി അനുത്തരാ ജേട്ഠകാ. **തേ സന്തിസോരച്ചസമാധിസണ്ഠിതാ**തി തേ അഗതിപഹാനേന കിലേസസന്തിയഞ്ച സുസീല്യസങ്ഖാതേ സോരച്ചേ ച ഏകഗ്ഗതാസമാധിമ്ഹി ച സണ്ഠിതാ പതിട്ഠിതാ ധമ്മികരാജാനോ. **വജന്തി ലോകം ദുഭയ**ന്തി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ മനുസ്സലോകതോ ദേവലോകം, ദേവലോകതോ മനുസ്സലോകന്തി ഉഭയലോകമേവ വജന്തി, നിരയാദീസു ന നിബ്ബത്തന്തി. **നരപമദാന**ന്തി നരാനഞ്ച നാരീനഞ്ച. **ഠപേമി അത്തന**ന്തി കുദ്ധോപി കോധവസേന അഗന്ത്വാ അത്താനം പോരാണകരാജൂഹി ഠപിതനയസ്മിംയേവ ധമ്മേ ഠപേമി, വിനിച്ഛയധമ്മം ന ഭിന്ദാമീതി.

ഏവം ഛഹി ഗാഥാഹി രഞ്ഞാ അത്തനോ ഗുണേ കഥിതേ സബ്ബാപി രാജപരിസാ തുട്ഠാ "അയം സീലാചാരഗുണസമ്പത്തി തുമ്ഹാകഞ്ഞേവ അനുരൂപാ"തി രഞ്ഞോ ഗുണേ കഥേസും. സുമങ്ഗലോ പന പരിസായ കഥിതാവസാനേ ഉട്ഠായ രാജാനം വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ രഞ്ഞോ ഥുതിം കരോന്തോ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩. "സിരീ ച ലക്ഖീ ച തവേവ ഖത്തിയ, ജനാധിപ മാ വിജഹി കുദാചനം;
അക്കോധനോ നിച്ചപസന്നചിത്തോ, അനീഘോ തുവം വസ്സസതാനി പാലയ.

൩൪. "ഗുണേഹി ഏതേഹി ഉപേത ഖത്തിയ, ഠിതമരിയവത്തീ സുവചോ അകോധനോ;
സുഖീ അനുപ്പീള പസാസ മേദിനിം, ഇതോ വിമുത്തോപി ച യാഹി സുഗ്ഗതിം.

൩൫. "ഏവം സുനീതേന സുഭാസിതേന, ധമ്മേന ഞായേന ഉപായസോ നയം;
നിബ്ബാപയേ സങ്ഖുഭിതം മഹാജനം, മഹാവ മേഘോ സലിലേന മേദിനി"ന്തി.

തത്ഥ **സിരീ ച ലക്ഖീ ചാ**തി പരിവാരസമ്പത്തി ച പഞ്ഞാ ച. **അനീഘോ**തി നിദ്ദുക്ഖോ ഹുത്വാ. **ഉപേത ഖത്തിയാ**തി ഉപേതോ ഖത്തിയ, അയമേവ വാ പാഠോ. **ഠിതമരിയവത്തീ**തി ഠിതഅരിയവത്തി, അരിയവത്തി നാമ ദസരാജധമ്മസങ്ഖാതം പോരാണരാജവത്തം, തത്ഥ പതിട്ഠിതത്താ

ഠിതരാജധമ്മോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **അനുപ്പീള പസാസ മേദിനി**ന്തി അനുപ്പീളം പസാസ മേദിനിഞ്ച, അയമേവ വാ പാഠോ. **സുനീതേനാ**തി സുനയേന സുട്ഠു കാരണേന. **ധമ്മേനാ**തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മേന. **ഞായേനാ**തി പുരിമപദസ്സേവ വേവചനം. **ഉപായസോ**തി ഉപായകോസല്ലേന. **നയ**ന്തി നയന്തോ രജ്ജം അനുസാസന്തോ ധമ്മികരാജാ. **നിബ്ബാപയേ**തി ഇമായ പടിപത്തിയാ കായികചേതസികദുക്ഖം ദരഥം അപനേന്തോ കായികചേതസികദുക്ഖസങ്ഖുഭിതമ്പി മഹാജനം മഹാമേഘോ സലിലേന മേദിനിം വിയ നിബ്ബാപേയ്യ, ത്വമ്പി തഥേവ നിബ്ബാപേഹീതി ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ.

സത്ഥാ കോസലരഞ്ഞോ ഓവാദവസേന ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പച്ചേകബുദ്ധോ പരിനിബ്ബുതോ, സുമങ്ഗലോ ആനന്ദോ അഹോസി, രാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

സുമങ്ഗലജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൨൧] ൫. ഗങ്ഗമാലജാതകവണ്ണനാ

അങ്ഗാരജാതാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉപോസഥകമ്മം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകദിവസഞ്ഹി സത്ഥാ ഉപോസഥികേ ഉപാസകേ ആമന്തേത്വാ "ഉപാസകാ സാധുരൂപം വോ കതം ഉപോസഥം ഉപവസന്തേഹി, ദാനം ദാതബ്ബം, സീലം രക്ഖിതബ്ബം, കോധോ ന കാതബ്ബോ, മേത്താ ഭാവേതബ്ബാ, ഉപോസഥവാസോ വസിതബ്ബോ, പോരാണകപണ്ഡിതാ ഹി ഏകം ഉപഡ്ഢുപോസഥകമ്മം നിസ്സായ മഹായസം ലഭിംസൂ"തി വത്വാ തേഹി യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്മിം നഗരേ സുചിപരിവാരോ നാമ സേട്ഠി അഹോസി അസീതികോടിധനവിഭവോ ദാനാദിപുഞ്ഞാഭിരതോ. തസ്സ പുത്തദാരാപി പരിജനോപി അന്തമസോ തസ്മിം ഘരേ വച്ഛപാലകാപി സബ്ബേ മാസസ്സ ഛ ദിവസേ ഉപോസഥം ഉപവസന്തി. തദാ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ദലിദ്ദകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഭതിം കത്വാ കിച്ഛേന ജീവതി. സോ "ഭതിം കരിസ്സാമീ"തി തസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ "കിം ആഗതോസീ"തി വുത്തേ "തുമ്ഹാകം ഗേഹേ ഭതിയാ കമ്മകരണത്ഥ"ന്തി ആഹ. സേട്ഠി അഞ്ഞേസം ഭതികാനം ആഗതദിവസേയേവ "ഇമസ്മിം ഗേഹേ കമ്മം കരോന്താ സീലം രക്ഖന്തി, സീലം രക്ഖിതും സക്കോന്താ കമ്മം കരോഥാ"തി വദതി, ബോധിസത്തസ്സ പന സീലരക്ഖണആചിക്ഖണേ സഞ്ഞം അകത്വാ "സാധു , താത, അത്തനോ ഭതിം ജാനിത്വാ കമ്മം കരോഹീ"തി ആഹ. സോ തതോ പട്ഠായ സുവചോ ഹുത്വാ ഉരം ദത്വാ അത്തനോ കിലമഥം അഗണേത്വാ തസ്സ സബ്ബകിച്ചാനി കരോതി, പാതോവ കമ്മന്തം ഗന്ത്വാ സായം ആഗച്ഛതി.

അഥേകദിവസം നഗരേ ഛണം ഘോസേസും. മഹാസേട്ഠി ദാസിം ആമന്തേത്വാ "അജ്ജുപോസഥദിവസോ, ഗേഹേ കമ്മകരാനം പാതോവ ഭത്തം പചിത്വാ ദേഹി, കാലസ്സേവ ഭുഞ്ജിത്വാ ഉപോസഥികാ ഭവിസ്സന്തീ"തി ആഹ. ബോധിസത്തോ കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ കമ്മന്തം അഗമാസി, "അജ്ജുപോസഥികോ ഭവേയ്യാസീ"തി തസ്സ കോചി നാരോചേസി. സേസകമ്മകരാ പാതോവ ഭുഞ്ജിത്വാ ഉപോസഥികാവ അഹേസും. സേട്ഠിപി സപുത്തദാരോ

സപരിജനോ ഉപോസഥം അധിട്ഠഹി, സബ്ബേപി ഉപോസഥികാ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ സീലം ആവജ്ജേന്താ നിസീദിംസു. ബോധിസത്തോ സകലദിവസം കമ്മം കത്വാ സൂരിയത്ഥങ്ഗമനവേലായ ആഗതോ. അഥസ്സ ഭത്തകാരികാ ഹത്ഥധോവനം ദത്വാ പാതിയം ഭത്തം വഡ്ഢേത്വാ ഉപനാമേസി. ബോധിസത്തോ "അഞ്ഞേസു ദിവസേസു ഇമായ വേലായ മഹാസദ്ദോ ഹോതി, അജ്ജ കഹം ഗതാ"തി പുച്ഛി. "സബ്ബേ ഉപോസഥം സമാദിയിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ വസനട്ഠാനാനി ഗതാ"തി. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "എത്തകാനം സീലവന്താനം അന്തരേ അഹം എകോ ദുസ്സീലോ ഹുത്വാ ന വസിസ്സാമി, ഇദാനി ഉപോസഥങ്ഗേസു അധിട്ഠിതേസു ഹോതി നു ഖോ ഉപോസഥകമ്മം, നോ"തി. സോ ഗന്ത്വാ സേട്ഠിം പുച്ഛി. അഥ നം സേട്ഠി "താത പാതോവ അനധിട്ഠിതത്താ സകലം ഉപോസഥകമ്മം ന ഹോതി, ഉപഡ്ഢുപോസഥകമ്മം പന ഹോതീ"തി ആഹ.

സോ "എത്തകമ്പി ഹോതൂ"തി സേട്ഠിസ്സ സന്തികേ സമാദിന്നസീലോ ഹുത്വാ ഉപോസഥകമ്മം അധിട്ഠായ അത്തനോ വസനോകാസം പവിസിത്വാ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. അഥസ്സ സകലദിവസം നിരാഹാരതായ പച്ഛിമയാമസമനന്തരേ സത്ഥകവാതാ സമുട്ഠഹിംസു. സേട്ഠിനാ നാനാവിധാനി ഭേസജ്ജാനി ആഹരിത്വാ "ഭുഞ്ജാ"തി വുച്ചമാനോപി "ഉപോസഥം ന ഭിന്ദിസ്സാമി, ജീവിതപരിയന്തികം കത്വാ സമാദിയി"ന്തി ആഹ. ബലവവേദനാ ഉപ്പജ്ജി, അരുണുഗ്ഗമനവേലായ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേതും നാസക്ഖി. അഥ നം "ഇദാനി മരിസ്സതീ"തി നീഹരിത്വാ "ഓസാരകേ നിപജ്ജാപേസും. തസ്മിം ഖണേ ബാരാണസിരാജാ രഥവരഗതോ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരം പദക്ഖിണം കരോന്തോ തം ഠാനം സമ്പാപുണി. ബോധിസത്തോ തസ്സ സിരിം ഓലോകേത്വാ തസ്മിം ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ രജ്ജം പത്ഥേസി. സോ ചവിത്വാ ഉപഡ്ഢുപോസഥകമ്മനിസ്സന്ദേന തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ലദ്ധഗബ്ഭപരിഹാരാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായി, "ഉദയകുമാരോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. സോ വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പേസു നിപ്ഫത്തിം പാപുണി, ജാതിസ്സരഞാണേന അത്തനോ പുബ്ബകമ്മം സരിത്വാ "അപ്പകസ്സ കമ്മസ്സ ഫലം മമ ഇദ"ന്തി അഭിക്ഖണം ഉദാനം ഉദാനേസി. സോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാപി അത്തനോ മഹന്തം സിരിവിഭവം ഓലോകേത്വാ തദേവ ഉദാനം ഉദാനേസി.

അഥേകദിവസം നഗരേ ഛണം സജ്ജയിംസു, മഹാജനോ കീളാപസുതോ അഹോസി. തദാ ബാരാണസിയാ ഉത്തരദ്വാരവാസീ എകോ ഭതികോ ഉദകഭതിം കത്വാ ലദ്ധം അഡ്ഢമാസകം പാകാരിട്ഠകായ അന്തരേ ഠപേത്വാ ഭതിം കരോന്തോ ദക്ഖിണദ്വാരം പത്വാ തത്ഥ ഉദകഭതിമേവ കത്വാ ജീവമാനായ എകായ കപണിത്ഥിയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസി. സാ തം ആഹ - "സാമി, നഗരേ ഛണോ വത്തതി, സചേ തേ കിഞ്ചി അത്ഥി, മയമ്പി കീളേയ്യാമാ"തി? "ആമ, അത്ഥീ"തി. "കിത്തകം, സാമീ"തി? "അഡ്ഢമാസകോ"തി. "കഹം സോ"തി? "ഉത്തരദ്വാരേ ഇട്ഠകബ്ഭന്തരേ ഠപിതോ‌തി ഇതോ മേ ദ്വാദസയോജനന്തരേ നിധാനം, തവ പന ഹത്ഥേ കിഞ്ചി അത്ഥീ"തി? "ആമ, അത്ഥീ"തി. "കിത്തക"ന്തി? "അഡ്ഢമാസകോവാ"തി. "ഇതി തവ അഡ്ഢമാസകോ, മമ അഡ്ഢമാസകോതി മാസകോവ ഹോതി, തതോ എകേന കോട്ഠാസേന മാലം, എകേന കോട്ഠാസേന ഗന്ധം, എകേന കോട്ഠാസേന സുരം ഗഹേത്വാ കീളിസ്സാമ, ഗച്ഛ തയാ ഠപിതം അഡ്ഢമാസകം ആഹരാ"തി.

സോ "ഭരിയായ മേ സന്തികാ കഥാ ലദ്ധാ"തി ഹട്ഠതുട്ഠോ "ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയി, ആഹരിസ്സാമി ന"ന്തി വത്വാ പക്കാമി. നാഗബലോ ഭതികോ ഛ യോജനാനി അതിക്കമ്മ മജ്ഝന്ഹികസമയേ വീതച്ചികങ്ഗാരസന്ഥതം വിയ ഉണ്ഹം വാലുകം മദ്ദന്തോ ധനലോഭേന ഹട്ഠപഹട്ഠോ കസാവരത്തനിവാസനോ കണ്ണേ താലപണ്ണം പിളന്ധിത്വാ ഏകേന ആയോഗവത്ഥേന ഗീതം ഗായന്തോ രാജങ്ഗണേന പായാസി.

ഉദയരാജാ സീഹപഞ്ജരം വിവരിത്വാ ഠിതോ തം തഥാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ ഏസ ഏവരൂപം വാതാതപം അഗണേത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠോ ഗായന്തോ ഗച്ഛതി, പുച്ഛിസ്സാമി ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ പക്കോസനത്ഥായ ഏകം പുരിസം പഹിണി. തേന ഗന്ത്വാ "രാജാ തം പക്കോസതീ"തി വുത്തേ "രാജാ മയ്ഹം കിം ഹോതി, നാഹം രാജാനം ജാനാമീ"തി വത്വാ ബലക്കാരേന നീതോ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ നം രാജാ പുച്ഛന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൬. "അങ്ഗാരജാതാ പഥവീ, കുക്കുളാനുഗതാ മഹീ;
അഥ ഗായസി വത്താനി, ന തം തപതി ആതപോ.

൩൭. "ഉദ്ധം തപതി ആദിച്ചോ, അധോ തപതി വാലുകാ;
അഥ ഗായസി വത്താനി, ന തം തപതി ആതപോ"തി.

തത്ഥ **അങ്ഗാരജാതാ**തി ഭോ പുരിസ, അയം പഥവീ വീതച്ചികങ്ഗാരാ വിയ ഉണ്ഹജാതാ. **കുക്കുളാനുഗതാ**തി ആദിത്തഛാരികസങ്ഖാതേന കുക്കുളേന വിയ ഉണ്ഹവാലുകായ അനുഗതാ. **വത്താനീ**തി ആയോഗവത്താനി ആരോപേത്വാ ഗീതം ഗായസീതി.

സോ രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൮. "ന മം തപതി ആതപോ, ആതപാ തപയന്തി മം;
അത്ഥാ ഹി വിവിധാ രാജ, തേ തപന്തി ന ആതപോ"തി.

തത്ഥ **ആതപാ**തി വത്ഥുകാമകിലേസകാമാ. പുരിസഞ്ഹി തേ അഭിതപന്തി, തസ്മാ "ആതപാ"തി വുത്താ. **അത്ഥാ ഹി വിവിധാ**തി, മഹാരാജ, മയ്ഹം വത്ഥുകാമകിലേസകാമേ നിസ്സായ കത്തബ്ബാ നാനാകിച്ചസങ്ഖാതാ വിവിധാ അത്ഥാ അത്ഥി, തേ മം തപന്തി, ന ആതപോതി.

അഥ നം രാജാ "കോ നാമ തേ അത്ഥോ"തി പുച്ഛി. സോ ആഹ "അഹം, ദേവ, ദക്ഖിണദ്വാരേ കപണിത്ഥിയാ സദ്ധിം സംവാസം കപ്പേസിം, സാ മം 'ഛണം കീളിസ്സാമ, അത്ഥി തേ കിഞ്ചി ഹത്ഥേ'തി പുച്ഛി, അഥ നം അഹം 'മമ നിധാനം ഉത്തരദ്വാരേ പാകാരന്തരേ ഠപിത'ന്തി അവചം, സാ 'ഗച്ഛ തം ആഹര, ഉഭോപി കീളിസ്സാമാ'തി മം പഹിണി, സാ മേ തസ്സാ കഥാ ഹദയം ന വിജഹതി, തം മം അനുസ്സരന്തം കാമതപോ തപതി, അയം മേ, ദേവ, അത്ഥോ"തി. അഥ "ഏവരൂപം വാതാതപം അഗണേത്വാ കിം തേ തുസ്സനകാരണം, യേന ഗായന്തോ ഗച്ഛസീ"തി? "ദേവ, തം നിധാനം ആഹരിത്വാ 'തായ സദ്ധിം അഭിരമിസ്സാമീ'തി ഇമിനാ കാരണേന തുട്ഠോ ഗായാമീ"തി. "കിം പന തേ, ഭോ പുരിസ, ഉത്തരദ്വാരേ ഠപിതനിധാനം സതസഹസ്സമത്തം അത്ഥീ"തി? "നത്ഥി, ദേവാ"തി. രാജാ "തേന ഹി പഞ്ഞാസ സഹസ്സാനി, ചത്താലീസ, തിംസ, വീസ, ദസ, സഹസ്സം, പഞ്ച സതാനി, ചത്താരി, തീണി,

ദ്വേ, ഏകം, സതം, പഞ്ഞാസം, ചത്താലീസം, തിംസം, വീസം, ദസ, പഞ്ച, ചത്താരി, തയോ, ദ്വേ, ഏകോ കഹാപണോ, അഡ്ഢോ, പാദോ, ചത്താരോ മാസകാ, തയോ, ദ്വേ, ഏകോ മാസകോ''തി പുച്ഛി. സബ്ബം പടിക്ഖിപിത്വാ ''അഡ്ഢമാസകോ''തി വുത്തോ ''ആമ, ദേവ, എത്തകം മയ്ഹം ധനം, തം ആഹരിത്വാ തായ സദ്ധിം അഭിരമിസ്സാമീതി ഗച്ഛാമി, തായ പീതിയാ തേന സോമനസ്സേന ന മം ഏസ വാതാതപോ തപതീ''തി ആഹ.

അഥ നം രാജാ ''ഭോ പുരിസ, ഏവരൂപേ ആതപേ തത്ഥ മാ ഗമി, അഹം തേ അഡ്ഢമാസകം ദസ്സാമീ''തി ആഹ. ''ദേവ, അഹം തുമ്ഹാകം കഥായ ഠത്വാ തഞ്ച ഗണ്ഹിസ്സാമി, ഇതരഞ്ച ധനം ന നാസേസ്സാമി, മമ ഗമനം അഹാപേത്വാ തമ്പി ഗഹേസ്സാമീ''തി. ''ഭോ പുരിസ, നിവത്ത, മാസകം തേ ദസ്സാമി, ദ്വേ മാസകേഹി ഏവം വഡ്ഢേത്വാ കോടിം കോടിസതം അപരിമിതം ധനം ദസ്സാമി, നിവത്താ''തി വുത്തേപി ''ദേവ, തം ഗഹേത്വാ ഇതരമ്പി ഗണ്ഹിസ്സാമി''ഇച്ചേവ ആഹ. തതോ സേട്ഠിട്ഠാനാദീഹി ഠാനന്തരേഹി പലോഭിതോ യാവ ഉപരജ്ജാ തഥേവ വത്വാ ''ഉപഡ്ഢരജ്ജം തേ ദസ്സാമി, നിവത്താ''തി വുത്തേ സമ്പടിച്ഛി. രാജാ ''ഗച്ഛഥ മമ സഹായസ്സ കേസമസ്സും കാരേത്വാ ന്ഹാപേത്വാ അലങ്കരിത്വാ ആനേഥ ന''ന്തി അമച്ചേ ആണാപേസി. അമച്ചാ തഥാ അകംസു. രാജാ രജ്ജം ദ്വിധാ ഭിന്ദിത്വാ തസ്സ ഉപഡ്ഢരജ്ജം അദാസി. ''സോ പന തം ഗഹേത്വാപി അഡ്ഢമാസകപേമേന ഉത്തരപസ്സം ഗതോയേവാ''തി വദന്തി. സോ അഡ്ഢമാസകരാജാ നാമ അഹോസി. തേ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ രജ്ജം കാരേന്താ ഏകദിവസം ഉയ്യാനം ഗമിംസു. തത്ഥ കീളിത്വാ ഉദയരാജാ അഡ്ഢമാസകരഞ്ഞോ അങ്കേ സീസം കത്വാ നിപജ്ജി. തസ്മിം നിദ്ദം ഓക്കന്തേ പരിവാരമനുസ്സാ കീളാനുഭവനവസേന തത്ഥ തത്ഥ അഗമംസു.

അഡ്ഢമാസകരാജാ ''കിം മേ നിച്ചകാലം ഉപഡ്ഢരജ്ജേന, ഇമം മാരേത്വാ അഹമേവ സകലരജ്ജം കാരേസ്സാമീ''തി ഖഗ്ഗം അബ്ബാഹിത്വാ ''പഹരിസ്സാമി ന''ന്തി ചിന്തേത്വാ പുന ''അയം രാജാ മം ദലിദ്ദകപണം മനുസ്സം അത്തനാ സമാനം കത്വാ മഹന്തേ ഇസ്സരിയേ പതിട്ഠാപേസി, ഏവരൂപം നാമ യസദായകം മാരേത്വാ രജ്ജം കാരേസ്സാമീതി മമ ഇച്ഛാ ഉപ്പന്നാ, അയുത്തം വത മേ കമ്മ''ന്തി സതിം പടിലഭിത്വാ അസിം പവേസേസി. അഥസ്സ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി തഥേവ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജി. തതോ ചിന്തേസി ''ഇദം ചിത്തം പുനപ്പുനം ഉപ്പജ്ജമാനം മം പാപകമ്മേ നിയോജേയ്യാ''തി. സോ അസിം ഭൂമിയം ഖിപിത്വാ രാജാനം ഉട്ഠാപേത്വാ ''ഖമാഹി മേ, ദേവാ''തി പാദേസു പതി. ''നനു സമ്മ, തവ മമന്തരേ ദോസോ നത്ഥീ''തി? ''അത്ഥി, മഹാരാജ, അഹം ഇദം നാമ അകാസി''ന്തി. ''തേന ഹി സമ്മ, ഖമാമി തേ, ഇച്ഛന്തോ പന രജ്ജം കാരേഹി, അഹം ഉപരാജാ ഹുത്വാ തം ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ''തി. സോ ''ന മേ, ദേവ, രജ്ജേന അത്ഥോ, അയഞ്ഹി തണ്ഹാ മം അപായേസു നിബ്ബത്താപേസ്സതി, തവ രജ്ജം ത്വമേവ ഗണ്ഹ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമി, ദിട്ഠം മേ കാമസ്സ മൂലം, അയഞ്ഹി സങ്കപ്പേന വഡ്ഢതി, ന ദാനി നം തതോ പട്ഠായ സങ്കപ്പേസ്സാമീ''തി ഉദാനേന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൩൬. ''അദ്ദസം കാമ തേ മൂലം, സങ്കപ്പാ കാമ ജായസി;
ന തം സങ്കപ്പയിസ്സാമി, ഏവം കാമ ന ഹേഹിസീ''തി.

തത്ഥ **ഏവന്തി** ഏവം മമന്തരേ. **ന ഹേഹിസീതി** ന ഉപ്പജ്ജിസ്സസീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ പുന കാമേസു അനുയുഞ്ജന്തസ്സ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൦. "അപ്പാപി കാമാ ന അലം, ബഹൂഹിപി ന തപ്പതി;
അഹഹാ ബാലലപനാ, പരിവജ്ജേഥ ജഗ്ഗതോ"തി.

തത്ഥ **അഹഹാ**തി സംവേഗദീപനം. **ജഗ്ഗതോ**തി ജഗ്ഗന്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മഹാരാജ, ഇമസ്സ മഹാജനസ്സ അപ്പകാപി വത്ഥുകാമകിലേസകാമാ ന അലം പരിയത്താവ, ബഹൂഹിപി ച തേഹി ന തപ്പതേവ, "അഹോ ഇമേ മമ രൂപാ മമ സദ്ദാ"തി ലപനതോ ബാലലപനാ കാമാ, ഇമേ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ബോധിപക്ഖിയാനം ധമ്മാനം ഭാവനാനുയോഗമനുയുത്തോ ജഗ്ഗന്തോ കുലപുത്തോ പരിവജ്ജേഥ, പരിഞ്ഞാപഹാനാഭിസമയേഹി അഭിസമേത്വാ പജഹേയ്യാതി.

ഏവം സോ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉദയരാജാനം രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ മഹാജനം അസ്സുമുഖം രോദമാനം പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ വിഹാസി. തസ്സ പബ്ബജിതകാലേ രാജാ തം ഉദാനം സകലം കത്വാ ഉദാനേന്തോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൪൧."അപ്പസ്സ കമ്മസ്സ ഫലം മമേദം, ഉദയോ അജ്ഝാഗമാ മഹത്തപത്തം;
സുലദ്ധലാഭോ വത മാണവസ്സ, യോ പബ്ബജീ കാമരാഗം പഹായാ"തി.

തത്ഥ **ഉദയോ**തി അത്താനം സന്ധായ വദതി. **മഹത്തപത്ത**ന്തി മഹന്തഭാവപ്പത്തം വിപുലം ഇസ്സരിയം അജ്ഝാഗമാ. **മാണവസ്സാ**തി സത്തസ്സ മയ്ഹം സഹായസ്സ സുലദ്ധലാഭോ, യോ കാമരാഗം പഹായ പബ്ബജിതോതി അധിപ്പായേനേവമാഹ.

ഇമിസ്സാ പന ഗാഥായ ന കോചി അത്ഥം ജാനാതി. അഥ നം ഏകദിവസം അഗ്ഗമഹേസീ ഗാഥായ അത്ഥം പുച്ഛി, രാജാ ന കഥേസി. ഏകോ പനസ്സ ഗങ്ഗമാലോ നാമ മങ്ഗലന്ഹാപിതോ, സോ രഞ്ഞോ മസ്സും കരോന്തോ പഠമം ഖുരപരികമ്മം കത്വാ പച്ഛാ സണ്ഡാസേന ലോമാനി ഗണ്ഹാതി, രഞ്ഞോ ച ഖുരപരികമ്മകാലേ സുഖം ഹോതി, ലോമഹരണകാലേ ദുക്ഖം. സോ പഠമം തസ്സ വരം ദാതുകാമോ ഹോതി, പച്ഛാ സീസച്ഛേദനമാകങ്ഖതി. അഥേകദിവസം "ഭദ്ദേ, അമ്ഹാകം ഗങ്ഗമാലകപ്പകോ ബാലോ"തി ദേവിയാ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ "കി പന, ദേവ, കാതും വട്ടതീ"തി വുത്തേ "പഠമം സണ്ഡാസേന ലോമാനി ഗഹേത്വാ പച്ഛാ ഖുരപരികമ്മ"ന്തി ആഹ. സാ തം കപ്പകം പക്കോസാപേത്വാ "താത, ഇദാനി രഞ്ഞോ മസ്സുകരണദിവസേ പഠമം ലോമാനി ഗഹേത്വാ പച്ഛാ ഖുരപരികമ്മം കരേയ്യാസി, രഞ്ഞാ ച 'വരം ഗണ്ഹാഹീ'തി വുത്തേ 'അഞ്ഞേന, ദേവ, മേ അത്ഥോ നത്ഥി, തുമ്ഹാകം ഉദാനഗാഥായ അത്ഥം ആചിക്ഖഥാ'തി വദേയ്യാസി, അഹം തേ ബഹും ധനം ദസ്സാമീ"തി ആഹ. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മസ്സുകരണദിവസേ പഠമം സണ്ഡാസം ഗണ്ഹി. "കിം, ഭണേ ഗങ്ഗമാല, അപുബ്ബം തേ കരണ"ന്തി രഞ്ഞാ വുത്തേ "ദേവ, കപ്പകാ നാമ അപുബ്ബമ്പി കരോന്തീ"തി വത്വാ പഠമം ലോമാനി ഗഹേത്വാ പച്ഛാ ഖുരപരികമ്മം അകാസി. രാജാ "വരം ഗണ്ഹാഹീ"തി ആഹ. "ദേവ, അഞ്ഞേന മേ അത്ഥോ നത്ഥി, തുമ്ഹാകം ഉദാനഗാഥായ അത്ഥം കഥേഥാ"തി. രാജാ അത്തനോ ദലിദ്ദകാലേ കതം കഥേതും ലജ്ജന്തോ "താത,

ഇമിനാ തേ വരേന കോ അത്ഥോ, അഞ്ഞം ഗണ്ഹാഹീ''തി ആഹ. ''ഏതമേവ ദേഹി, ദേവാ''തി. സോ മുസാവാദഭയേന ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ കുമ്മാസപിണ്ഡിജാതകേ വുത്തനയേനേവ സബ്ബം സംവിദഹാപേത്വാ രതനപല്ലങ്കേ നിസീദിത്വാ ''അഹം ഗങ്ഗമാല, പുരിമഭവേ ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ''തി സബ്ബം പുരിമകിരിയം ആചിക്ഖിത്വാ ''ഇമിനാ കാരണേന ഉപഡ്ഢഗാഥം, 'സഹായോ പന മേ പബ്ബജിതോ, അഹം പമത്തോ ഹുത്വാ രജ്ജമേവ കാരേമീ'തി ഇമിനാ കാരണേന പച്ഛാ ഉപഡ്ഢഗാഥം വദാമീ''തി ഉദാനസ്സ അത്ഥം കഥേസി.

തം സുത്വാ കപ്പകോ ''ഉപഡ്ഢുപോസഥകമ്മേന കിര രഞ്ഞാ അയം സമ്പത്തി ലദ്ധാ, കുസലം നാമ കാതബ്ബമേവ, യംനൂനാഹം പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ പതിട്ഠം കരേയ്യ''ന്തി ചിന്തേത്വാ ഞാതിഭോഗപരിവട്ടം പഹായ രാജാനം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ തിലക്ഖണം ആരോപേന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ പച്ചേകബോധിം പത്വാ ഇദ്ധിയാ നിബ്ബത്തപത്തചീവരധരോ ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ പഞ്ചസംവച്ഛരാനി വസിത്വാ ''ബാരാണസിരാജാനം ഓലോകേസ്സാമീ''തി ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ മങ്ഗലസിലായം നിസീദി. ഉയ്യാനപാലോ സഞ്ജാനിത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി ''ദേവ, ഗങ്ഗമാലോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഹുത്വാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ഉയ്യാനേ നിസിന്നോ''തി. രാജാ തം സുത്വാ ''പച്ചേകബുദ്ധം വന്ദിസ്സാമീ''തി വേഗേന നിക്ഖമി. രാജമാതാ ച പുത്തേന സദ്ധിംയേവ നിക്ഖമി. രാജാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി സദ്ധിം പരിസായ. സോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ ''കിം, ബ്രഹ്മദത്ത, അപ്പമത്തോസി, ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി, ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോസീ''തി രാജാനം കുലനാമേന ആലപിത്വാ പടിസന്ഥാരം കരോതി. തം സുത്വാ രഞ്ഞോ മാതാ ''അയം ഹീനജച്ചോ മലമജ്ജകോ ന്ഹാപിതപുത്തോ അത്താനം ന ജാനാതി, മമ പുത്തം പഥവിസ്സരം ജാതിഖത്തിയം 'ബ്രഹ്മദത്താ'തി നാമേനാലപതീ''തി കുജ്ഝിത്വാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൪൨.''തപസാ പജഹന്തി പാപകമ്മം, തപസാ ന്ഹാപിതകുമ്ഭകാരഭാവം;
തപസാ അഭിഭുയ്യ ഗങ്ഗമാല, നാമേനാലപസജ്ജ ബ്രഹ്മദത്താ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഇമേ താവ സത്താ **തപസാ** അത്തനാ കതേന തപോഗുണേന **പാപകമ്മം** ജഹന്തി, കിം പനേതേ തപസാ **ന്ഹാപിതകുമ്ഭകാരഭാവമ്പി** ജഹന്തി, യം ത്വം ഗങ്ഗമാല, അത്തനോ **തപസാ** അഭിഭുയ്യ മമ പുത്തം ബ്രഹ്മദത്തം നാമേനാലപസി, പതിരൂപം നു തേ ഏതന്തി?

രാജാ മാതരം വാരേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഗുണം പകാസേന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൩.''സന്ദിട്ഠികമേവ അമ്മ പസ്സഥ, ഖന്തീസോരച്ചസ്സ അയം വിപാകോ;
യോ സബ്ബജനസ്സ വന്ദിതോഹു, തം വന്ദാമ സരാജികാ സമച്ചാ''തി.

തത്ഥ **ഖന്തീസോരച്ചസ്സാ**തി അധിവാസനഖന്തിയാ ച സോരച്ചസ്സ ച. **തം വന്ദാമാ**തി തം ഇദാനി മയം സരാജികാ സമച്ചാ സബ്ബേ വന്ദാമ, പസ്സഥ അമ്മ, ഖന്തീസോരച്ചാനം വിപാകന്തി.

രഞ്ഞാ മാതരി വാരിതായ സേസമഹാജനോ ഉട്ഠഹിത്വാ “അയുത്തം വത, ദേവ, ഏവരൂപസ്സ ഹീനജച്ചസ്സ തുമ്ഹേ നാമേനാലപന”ന്തി ആഹ. രാജാ മഹാജനമ്പി പടിബാഹിത്വാ തസ്സ ഗുണകഥം കഥേതും ഓസാനഗാഥമാഹ -

൪൪. “മാ കിഞ്ചി അവചുത്ഥ ഗങ്ഗമാലം, മുനിനം മോനപഥേസു
സിക്ഖമാനം;
ഏസോ ഹി അതരി അണ്ണവം, യം തരിത്വാ ചരന്തി വീതസോകാ”തി.

തത്ഥ **മുനിന**ന്തി അഗാരികാനഗാരികസേക്ഖാസേക്ഖപച്ചേകമുനീസു പച്ചേകമുനിം. **മോനപഥേസു സിക്ഖമാന**ന്തി പുബ്ബഭാഗപടിപദാബോധിപക്ഖിയധമ്മസങ്ഖാതേസു മോനപഥേസു സിക്ഖമാനം. **അണ്ണവ**ന്തി സംസാരമഹാസമുദ്ദം.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാ പച്ചേകബുദ്ധം വന്ദിത്വാ “ഭന്തേ, മയ്ഹം മാതു ഖമഥാ”തി ആഹ. “ഖമാമി, മഹാരാജാ”തി. രാജപരിസാപി നം ഖമാപേസി. രാജാ അത്താനം നിസ്സായ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം യാചി. പച്ചേകബുദ്ധോ പന പടിഞ്ഞം അദത്വാ സരാജികായ പരിസായ പസ്സന്തിയാവ ആകാസേ ഠത്വാ രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ ഗന്ധമാദനമേവ ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “ഏവഞ്ച ഉപാസകാ ഉപോസഥവാസോ നാമ വസിതബ്ബയുത്തകോ”തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ പച്ചേകബുദ്ധോ പരിനിബ്ബായി, അഡ്ഢമാസകരാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, രഞ്ഞോ മാതാ മഹാമായാ, അഗ്ഗമഹേസീ രാഹുലമാതാ, ഉദയരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഗങ്ഗമാലജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[൪൨൨] ൬. ചേതിയജാതകവണ്ണനാ

ധമ്മോ ഹവേ ഹതോ ഹന്തീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ പഥവിപവേസനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി ദിവസേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും “ആവുസോ, ദേവദത്തോ മുസാവാദം കത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോ അവീചിപരായണോ ജാതോ”തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ “കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇമായ നാമാ”തി വുത്തേ “ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി പഥവിം പവിട്ഠോയേവാ”തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ പഠമകപ്പേ മഹാസമ്മതോ നാമ രാജാ അസങ്ഖ്യേയ്യായുകോ അഹോസി. തസ്സ പുത്തോ രോജോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ വരരോജോ നാമ, തസ്സ പുത്തോ കല്യാണോ നാമ, കല്യാണസ്സ പുത്തോ വരകല്യാണോ നാമ, വരകല്യാണസ്സ പുത്തോ ഉപോസഥോ നാമ, ഉപോസഥസ്സ പുത്തോ വരഉപോസഥോ നാമ, വരഉപോസഥസ്സ പുത്തോ മന്ധാതാ നാമ, മന്ധാതുസ്സ പുത്തോ വരമന്ധാതാ നാമ, വരമന്ധാതുസ്സ പുത്തോ വരോ നാമ, വരസ്സ പുത്തോ ഉപവരോ നാമ അഹോസി, ഉപരിവരോതിപി തസ്സേവ നാമം. സോ ചേതിയരട്ഠേ സോത്ഥിയനഗരേ രജ്ജം കാരേസി, ചതൂഹി രാജിദ്ധീഹി സമന്നാഗതോ അഹോസി ഉപരിചരോ ആകാസഗാമീ, ചത്താരോ നം ദേവപുത്താ ചതൂസു ദിസാസു ഖഗ്ഗഹത്ഥാ രക്ഖന്തി, കായതോ ചന്ദനഗന്ധോ വായതി, മുഖതോ ഉപ്പലഗന്ധോ. തസ്സ കപിലോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ

പുരോഹിതോ അഹോസി. കപിലബ്രാഹ്മണസ്സ പന കനിട്ഠോ കോരകലമ്ബോ നാമ രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഏകാചരിയകുലേ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ബാലസഹായോ. സോ തസ്സ കുമാരകാലേയേവ "അഹം രജ്ജം പത്വാ തുയ്ഹം പുരോഹിതട്ഠാനം ദസ്സാമീ"തി പടിജാനി. സോ രജ്ജം പത്വാ പിതു പുരോഹിതം കപിലബ്രാഹ്മണം പുരോഹിതട്ഠാനതോ ചാവേതും നാസക്ഖി. പുരോഹിതേ പന അത്തനോ ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തേ തസ്മിം ഗാരവേന അപചിതാകാരം ദസ്സേസി. ബ്രാഹ്മണോ തം സല്ലക്ഖേത്വാ "രജ്ജം നാമ സമവയേഹി സദ്ധിം സുപരിഹാരം ഹോതി, അഹം രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ദേവ, അഹം മഹല്ലകോ, ഗേഹേ കുമാരകോ അത്ഥി, തം പുരോഹിതം കരോഹി, അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി രാജാനം അനുജാനാപേത്വാ പുത്തം പുരോഹിതട്ഠാനേ ഠപാപേത്വാ രാജുയ്യാനം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ പുത്തം നിസ്സായ തത്ഥേവ വാസം കപ്പേസി.

കോരകലമ്ബോ "അയം പബ്ബജന്തോപി ന മയ്ഹം ഠാനന്തരം ദാപേസീ"തി ഭാതരി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ഏകദിവസം സുഖകഥായ നിസിന്നസമയേ രഞ്ഞാ "കോരകലമ്ബ കിം ത്വം പുരോഹിതട്ഠാനം ന കരോസീ"തി വുത്തേ "ആമ, ദേവ, ന കരോമി, ഭാതാ മേ കരോതീ"തി ആഹ. "നനു തേ ഭാതാ പബ്ബജിതോ"തി? "ആമ പബ്ബജിതോ, ഠാനന്തരം പന പുത്തസ്സ ദാപേസീ"തി. "തേന ഹി ത്വം കരോഹീ"തി? "ദേവ, പവേണിയാ ആഗതം ഠാനന്തരം മമ ഭാതരം അപനേത്വാ ന സക്കാ മയാ കാതു"ന്തി. "ഏവം സന്തേ അഹം തം മഹല്ലകം കത്വാ ഭാതരം തേ കനിട്ഠം കരിസ്സാമീ"തി. "കഥം, ദേവാ"തി? "മുസാവാദം കത്വാ"തി. "കിം ദേവ, ന ജാനാഥ, യദാ മമ ഭാതാ മഹന്തേന അബ്ഭുതധമ്മേന സമന്നാഗതോ വിജ്ജാധരോ, സോ അബ്ഭുതധമ്മേന തുമ്ഹേ വഞ്ചേസ്സതി, ചത്താരോ ദേവപുത്തേ അന്തരഹിതേ വിയ കരിസ്സതി, കായതോ ച മുഖതോ ച സുഗന്ധം ദുഗ്ഗന്ധം വിയ കരിസ്സതി, തുമ്ഹേ ആകാസാ ഓതാരേത്വാ ഭൂമിയം ഠിതേ വിയ കരിസ്സതി, തുമ്ഹേ പഥവിം പവിസന്താ വിയ ഭവിസ്സഥ, തദാ തുമ്ഹാകം കഥായ പതിട്ഠാതും ന സക്ഖിസ്സഥാ"തി. "ത്വം ഏവം സഞ്ഞം മാ കരി, അഹം കാതും സക്ഖിസ്സാമീ"തി. "കദാ കരിസ്സഥ, ദേവാ"തി? "ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ"തി. സാ കഥാ സകലനഗരേ പാകടാ അഹോസി. "രാജാ കിര മുസാവാദം കത്വാ മഹല്ലകം ഖുദ്ദകം, ഖുദ്ദകം മഹല്ലകം കരിസ്സതി, ഠാനന്തരം ഖുദ്ദകസ്സ ദാപേസ്സതി, കീദിസോ നു ഖോ മുസാവാദോ നാമ, കിം നീലകോ, ഉദാഹു പീതകാദീസു അഞ്ഞതരവണ്ണോ"തി ഏവം മഹാജനസ്സ വിതക്കോ ഉദപാദി . തദാ കിര ലോകസ്സ സച്ചവാദീകാലോ, "മുസാവാദോ നാമ ഏവരൂപോ"തി ന ജാനന്തി.

പുരോഹിതപുത്തോപി തം കഥം സുത്വാ പിതു സന്തികം ഗന്ത്വാ കഥേസി "താത, രാജാ കിര മുസാവാദം കത്വാ തുമ്ഹേ ഖുദ്ദകേ കത്വാ അമ്ഹാകം ഠാനന്തരം മമ ചൂളപിതുസ്സ ദസ്സതീ"തി. "താത, രാജാ മുസാവാദം കത്വാപി അമ്ഹാകം ഠാനന്തരം ഹരിതും ന സക്ഖിസ്സതി. കതരദിവസേ പന കരിസ്സതീ"തി? "ഇതോ കിര സത്തമേ ദിവസേ"തി. "തേന ഹി തദാ മയ്ഹം ആരോചേയ്യാസീ"തി. സത്തമേ ദിവസേ മഹാജനാ "മുസാവാദം പസ്സിസ്സാമാ"തി രാജങ്ഗണേ സന്നിപതിത്വാ മഞ്ചാതിമഞ്ചേ ബന്ധിത്വാ അട്ഠംസു. കുമാരോ ഗന്ത്വാ പിതു ആരോചേസി. രാജാ അലങ്കതപടിയത്തോ നിക്ഖമ്മ മഹാജനമജ്ഝേ രാജങ്ഗണേ ആകാസേ അട്ഠാസി. താപസോ

ആകാസേനാഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ പുരതോ നിസീദനചമ്മം അത്ഥരിത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം മഹാരാജ, മുസാവാദം കത്വാ ഖുദ്ദകം മഹല്ലകം കത്വാ തസ്സ ഠാനന്തരം ദാതുകാമോസീ"തി? "ആമ ആചരിയ, ഏവം മേ കഥിത"ന്തി. അഥ നം സോ ഓവദന്തോ "മഹാരാജ, മുസാവാദോ നാമ ഭാരിയോ ഗുണപരിധംസകോ ചതൂസു അപായേസു നിബ്ബത്താപേതി. രാജാ നാമ മുസാവാദം കരോന്തോ ധമ്മം ഹനതി, സോ ധമ്മം ഹനിത്വാ സയമേവ ഹഞ്ഞതീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൭."ധമ്മോ ഹവേ ഹതോ ഹന്തി, നാഹതോ ഹന്തി കിഞ്ചനം;
തസ്മാ ഹി ധമ്മം ന ഹനേ, മാ ത്വം ധമ്മോ ഹതോ ഹനീ"തി.

തത്ഥ **ധമ്മോ**തി ജേട്ഠാപചായനധമ്മോ ഇധാധിപ്പേതോ.

അഥ നം ഉത്തരിപി ഓവദന്തോ "സചേ, മഹാരാജ, മുസാവാദം കരിസ്സസി, ചതസ്സോ ഇദ്ധിയോ അന്തരധായിസ്സന്തീ"തി വത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൮."അലികം ഭാസമാനസ്സ, അപക്കമന്തി ദേവതാ;
പൂതികഞ്ച മുഖം വാതി, സകട്ഠാനാ ച ധംസതി;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ"തി.

തത്ഥ **അപക്കമന്തി ദേവതാ**തി മഹാരാജ, സചേ അലികം ഭണിസ്സസി, ചത്താരോ ദേവപുത്താ ആരക്ഖം ഛഡ്ഡേത്വാ അന്തരധായിസ്സന്തീതി അധിപ്പായേനേതം വദതി. **പൂതികഞ്ച മുഖം വാതീ**തി മുഖഞ്ച തേ കായോ ച ഉഭോ പൂതിഗന്ധം വായിസ്സന്തീതി സന്ധായാഹ. **സകട്ഠാനാ ച ധംസതീ**തി ആകാസതോ ഭസ്സിത്വാ പഥവിം പവിസിസ്സസീതി ദീപേന്തോ ഏവമാഹ.

തം സുത്വാ രാജാ ഭീതോ കോരകലമ്ബം ഓലോകേസി. അഥ നം സോ "മാ ഭായി, മഹാരാജ, നനു മയാ പഠമമേവ തുമ്ഹാകം ഏതം കഥിത"ന്തി ആഹ. രാജാ കപിലസ്സ വചനം സുത്വാപി അനാദിയിത്വാ അത്തനാ കഥിതമേവ പുരതോ കരോന്തോ "ത്വംസി, ഭന്തേ, കനിട്ഠോ, കോരകലമ്ബോ ജേട്ഠോ"തി ആഹ. അഥസ്സ സഹ മുസാവാദേന ചത്താരോ ദേവപുത്താ "താദിസസ്സ മുസാവാദിനോ ആരക്ഖം ന ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി ഖഗ്ഗേ പാദമൂലേ ഛഡ്ഡേത്വാ അന്തരധായിംസു, മുഖം ഭിന്നകുക്കുടണ്ഡപൂതി വിയ, കായോ വിവടവച്ചകുടി വിയ ദുഗ്ഗന്ധം വായി, ആകാസതോ ഭസ്സിത്വാ പഥവിയം പതിട്ഠഹി, ചതസ്സോപി ഇദ്ധിയോ പരിഹായിംസു. അഥ നം മഹാപുരോഹിതോ "മാ ഭായി, മഹാരാജ, സചേ സച്ചം ഭണിസ്സസി, സബ്ബം തേ പാകതികം കരിസ്സാമീ"തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൯."സചേ ഹി സച്ചം ഭണസി, ഹോഹി രാജ യഥാ പുരേ;
മുസാ ചേ ഭാസസേ രാജ, ഭൂമിയം തിട്ഠ ചേതിയാ"തി.

തത്ഥ **ഭൂമിയം തിട്ഠാ**തി ഭൂമിയംയേവ പതിട്ഠ, പുന ആകാസം ലങ്ഘിതും ന സക്ഖിസ്സസീതി അത്ഥോ.

സോ "പസ്സ, മഹാരാജ, പഠമം മുസാവാദേനേവ തേ ചതസ്സോ ഇദ്ധിയോ അന്തരഹിതാ, സല്ലക്ഖേഹി, ഇദാനിപി സക്കാ പാകതികം കാതു"ന്തി വുത്തോപി "ഏവം വത്വാ തുമ്ഹേ മം വഞ്ചേതുകാമാ"തി ദുതിയമ്പി

മുസാവാദം ഭണിത്വാ യാവ ഗോപ്ഫകാ പഥവിം പാവിസി. അഥ നം പുനപി ബ്രാഹ്മണോ “സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജ, ഇദാനിപി സക്കാ പാകതികം കാതു”ന്തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൮. “അകാലേ വസ്സതീ തസ്സ, കാലേ തസ്സ ന വസ്സതി;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ”തി.

തത്ഥ **തസ്സാ**തി യോ ജാനന്തോ പുച്ഛിതം പഞ്ഹം മുസാവാദം കത്വാ അഞ്ഞഥാ ബ്യാകരോതി, തസ്സ രഞ്ഞോ വിജിതേ ദേവോ യുത്തകാലേ അവസ്സിത്വാ അകാലേ വസ്സതീതി അത്ഥോ.

അഥ നം പുനപി മുസാവാദഫലേന യാവ ജങ്ഘാ പഥവിം പവിട്ഠം “സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജാ”തി വത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൯. “സചേ ഹി സച്ചം ഭണസി, ഹോഹി രാജ യഥാ പുരേ;
മുസാ ചേ ഭാസസേ രാജ, ഭൂമിം പവിസ ചേതിയാ”തി.

സോ തതിയമ്പി “ത്വംസി, ഭന്തേ, കനിട്ഠോ, ജേട്ഠോ കോരകലമ്ബോ”തി മുസാവാദമേവ കത്വാ യാവ ജാണുകാ പഥവിം പാവിസി. അഥ നം പുനപി “സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജാ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൦. “ജിവ്ഹാ തസ്സ ദ്വിധാ ഹോതി, ഉരഗസ്സേവ ദിസമ്പതി;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ.

൫൧. “സചേ ഹി സച്ചം ഭണസി, ഹോഹി രാജ യഥാ പുരേ;
മുസാ ചേ ഭാസസേ രാജ, ഭിയ്യോ പവിസ ചേതിയാ”തി.

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ വത്വാ “ഇദാനി സക്കാ പാകതികം കാതു”ന്തി ആഹ. രാജാ തസ്സ വചനം സുത്വാപി അനാദിയിത്വാ “ത്വംസി, ഭന്തേ, കനിട്ഠോ, ജേട്ഠോ കോരകലമ്ബോ”തി ചതുത്ഥമ്പി മുസാവാദം കത്വാ യാവ കടിതോ പഥവിം പാവിസി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ “സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജാ”തി വത്വാ പുന ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൨. “ജിവ്ഹാ തസ്സ ന ഭവതി, മച്ഛസ്സേവ ദിസമ്പതി;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ.

൫൩. “സചേ ഹി സച്ചം ഭണസി, ഹോഹി രാജ യഥാ പുരേ;
മുസാ ചേ ഭാസസേ രാജ, ഭിയ്യോ പവിസ ചേതിയാ”തി.

തത്ഥ **മച്ഛസ്സേവാ**തി നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മുസാവാദിനോ മച്ഛസ്സ വിയ കഥനസമത്ഥാ ജിവ്ഹാ ന ഹോതി, മൂഗോവ ഹോതീതി അത്ഥോ.

സോ പഞ്ചമമ്പി “ത്വംസി കനിട്ഠോ, ജേട്ഠോ കോരകലമ്ബോ”തി മുസാവാദം കത്വാ യാവ നാഭിതോ പഥവിം പാവിസി. അഥ നം ബ്രാഹ്മണോ പുനപി “സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജാ”തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൫൪. “ഥിയോവ തസ്സ ജായന്തി, ന പുമാ ജായരേ കുലേ;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ.

൭൭."സചേ ഹി സച്ചം ഭണസി, ഹോഹി രാജ യഥാ പുരേ;
മുസാ ചേ ഭാസസേ രാജ, ഭിയ്യോ പവിസ ചേതിയാ"തി.

തത്ഥ **ഥിയോവാ**തി നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ മുസാവാദിസ്സ ധീതരോവ ജായന്തി, പുത്താ ന ജായന്തീതി അത്ഥോ.

രാജാ തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ ഛട്ഠമ്പി തഥേവ മുസാവാദം ഭണിത്വാ യാവ ഥനാ പഥവിം പാവിസി. അഥ നം പുനപി ബ്രാഹ്മണോ "സല്ലക്ഖേഹി, മഹാരാജാ"തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൭൮."പുത്താ തസ്സ ന ഭവന്തി, പക്കമന്തി ദിസോദിസം;
യോ ജാനം പുച്ഛിതോ പഞ്ഹം, അഞ്ഞഥാ നം വിയാകരേ.

൭൯."സചേ ഹി സച്ചം ഭണസി, ഹോഹി രാജ യഥാ പുരേ;
മുസാ ചേ ഭാസസേ രാജ, ഭിയ്യോ പവിസ ചേതിയാ"തി.

തത്ഥ **പക്കമന്തീ**തി സചേ മുസാവാദിസ്സ പുത്താ ഭവന്തി, മാതാപിതൂനം അനുപകാരാ ഹുത്വാ പലായന്തീതി അത്ഥോ.

സോ പാപമിത്തസംസഗ്ഗദോസേന തസ്സ വചനം അനാദിയിത്വാ സത്തമമ്പി തഥേവ മുസാവാദം അകാസി. അഥസ്സ പഥവീ വിവരം അദാസി, അവീചിതോ ജാലാ ഉട്ഠഹിത്വാ ഗണ്ഹി.

൮൦."സ രാജാ ഇസിനാ സത്തോ, അന്തലിക്ഖചരോ പുരേ;
പാവേക്ഖി പഥവിം ചേച്ചോ, ഹീനത്തോ പത്വ പരിയായം.

൮൧.തസ്മാ ഹി ഛന്ദാഗമനം, നപ്പസംസന്തി പണ്ഡിതാ;
അദുട്ഠചിത്തോ ഭാസേയ്യ, ഗിരം സച്ചൂപസംഹിത"ന്തി. -

ഇമാ ദ്വേ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഹോന്തി.

തത്ഥ **സ രാജാ**തി ഭിക്ഖവേ, സോ രാജാ ചേതിയോ പുബ്ബേ അന്തലിക്ഖചരോ ഹുത്വാ പച്ഛാ ഇസിനാ അഭിസത്തോ പരിഹീനസഭാവോ ഹുത്വാ. **പത്വ പരിയായ**ന്തി അത്തനോ കാലപരിയായം പത്വാ പഥവിം പാവിസീതി അത്ഥോ. **തസ്മാ**തി യസ്മാ ചേതിയരാജാ ഛന്ദാഗമനേന അവീചിപരായണോ ജാതോ, തസ്മാ. **അദുട്ഠചിത്തോ**തി ഛന്ദാദീഹി അദൂസിതചിത്തോ ഹുത്വാ സച്ചമേവ ഭാസേയ്യ.

മഹാജനോ "ചേതിയരാജാ ഇസിം അക്കോസിത്വാ മുസാവാദം കത്വാ അവീചിം പവിട്ഠോ"തി ഭയപ്പത്തോ അഹോസി. രഞ്ഞോ പഞ്ച പുത്താ ആഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ പാദേസു പതിത്വാ "അമ്ഹാകം അവസ്സയോ ഹോഹീ"തി വദിംസു. ബ്രാഹ്മണോ "താതാ, തുമ്ഹാകം പിതാ ധമ്മം നാസേത്വാ മുസാവാദം കത്വാ ഇസിം അക്കോസിത്വാ അവീചിം ഉപപന്നോ, ധമ്മോ നാമേസ ഹതോ ഹനതി, തുമ്ഹേഹി ന സക്കാ ഇധ വസിതു"ന്തി വത്വാ തേസു സബ്ബജേട്ഠകം "ഏഹി ത്വം, താത, പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉജുകം ഗച്ഛന്തോ സബ്ബസേതം സത്തപതിട്ഠം ഹത്ഥിരതനം പസ്സിസ്സസി, തായ സഞ്ഞായ തത്ഥ നഗരം മാപേത്വാ വസ, തം നഗരം **ഹത്ഥിപുരം** നാമ ഭവിസ്സതീ"തി ആഹ. ദുതിയം ആമന്തേത്വാ "ത്വം, താത, ദക്ഖിണദ്വാരേന

നിക്ഖമിത്വാ ഉജുകമേവ ഗച്ഛന്തോ സബ്ബസേതം അസ്സരതനം പസ്സിസ്സസി, തായ സഞ്ഞായ തത്ഥ നഗരം മാപേത്വാ വസ, തം നഗരം **അസ്സപുരം** നാമ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. തതിയം ആമന്തേത്വാ ''ത്വം, താത, പച്ഛിമദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉജുകമേവ ഗച്ഛന്തോ കേസരസീഹം പസ്സിസ്സസി, തായ സഞ്ഞായ തത്ഥ നഗരം മാപേത്വാ വസ, തം നഗരം **സീഹപുരം** നാമ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. ചതുത്ഥം ആമന്തേത്വാ ''ത്വം, താത, ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഉജുകമേവ ഗച്ഛന്തോ സബ്ബരതനമയം ചക്കപഞ്ജരം പസ്സിസ്സസി, തായ സഞ്ഞായ തത്ഥ നഗരം മാപേത്വാ വസ, തം നഗരം **ഉത്തരപഞ്ചാലം** നാമ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. പഞ്ചമം ആമന്തേത്വാ ''താത, തയാ ഇമസ്മിം ഠാനേ വസിതും ന സക്കാ, ഇമസ്മിം നഗരേ മഹാഥൂപം കത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പച്ഛിമുത്തരായ ദിസായ ഉജുകമേവ ഗച്ഛന്തോ ദ്വേ പബ്ബതേ അഞ്ഞമഞ്ഞം പഹരിത്വാ പഹരിത്വാ ദദ്ദരസദ്ദം കരോന്തേ പസ്സിസ്സസി, തായ സഞ്ഞായ തത്ഥ നഗരം മാപേത്വാ വസ, തം നഗരം **ദദ്ദരപുരം** നാമ ഭവിസ്സതീ''തി ആഹ. തേ പഞ്ചപി ജനാ തായ തായ സഞ്ഞായ ഗന്ത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ നഗരാനി മാപേത്വാ വസിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മുസാവാദം കത്വാ പഥവിം പവിട്ഠോ''തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''തദാ ചേതിയരാജാ ദേവദത്തോ അഹോസി, കപിലബ്രാഹ്മണോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

ചേതിയജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൨൩] ൭. ഇന്ദ്രിയജാതകവണ്ണനാ

യോ ഇന്ദ്രിയാനന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ പുരാണദുതിയികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. സാവത്ഥിയം കിരേകോ കുലപുത്തോ സത്ഥു ധമ്മദേസനം സുത്വാ ''ന സക്കാ അഗാരമജ്ഝേ വസന്തേന ഏകന്തപരിപുണ്ണം ഏകന്തപരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും, നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സാമീ''തി ഘരേ വിഭവം പുത്തദാരസ്സ നിയ്യാദേത്വാ നിക്ഖമിത്വാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാപിസ്സ പബ്ബജ്ജം ദാപേസി. തസ്സ ആചരിയുപജ്ഝായേഹി സദ്ധിം പിണ്ഡായ ചരതോ നവകത്താ ചേവ ഭിക്ഖൂനം ബഹുഭാവേന ച കുലഘരേ വാ ആസനസാലായ വാ ആസനം ന പാപുണാതി, സങ്ഘനവകാനം കോടിയം പീഠകം വാ ഫലകം വാ പാപുണാതി. ആഹാരോപി ഉളുങ്കപിട്ഠേന ഘട്ടിതാ ഭിന്നസിത്ഥകയാഗു വാ പൂതിസുക്ഖഖജ്ജകം വാ ഝാമസുക്ഖകൂരോ വാ പാപുണാതി, യാപനപമാണം ന ഹോതി. സോ അത്തനാ ലദ്ധം ഗഹേത്വാ പുരാണദുതിയികായ സന്തികം ഗച്ഛതി. അഥസ്സ സാ പത്തം ഗഹേത്വാ വന്ദിത്വാ പത്തതോ ഭത്തം നീഹരിത്വാ സുസമ്പാദിതാനി യാഗുഭത്തസൂപബ്യഞ്ജനാനി ദേതി. മഹല്ലകോ രസതണ്ഹായ ബജ്ഝിത്വാ പുരാണദുതിയികം ജഹിതും ന സക്കോതി. സാ ചിന്തേസി ''ബദ്ധോ നു ഖോ, നോതി വീമംസിസ്സാമി ന''ന്തി.

അഥേകദിവസം ജനപദമനുസ്സം സേതമത്തികായ ന്ഹാപേത്വാ ഗേഹേ നിസീദാപേത്വാ അഞ്ഞേപിസ്സ കതിപയേ പരിവാരമനുസ്സേ ആണാപേത്വാ ഥോകഥോകം പാനഭോജനം ദാപേസി. തേ ഖാദന്താ ഭുഞ്ജന്താ നിസീദിംസു. ഗേഹദ്വാരേ ച ചക്കേസു ഗോണേ ബന്ധാപേത്വാ ഏകം സകടമ്പി ഠപാപേസി, സയം പന പിട്ഠിഗബ്ഭേ നിസീദിത്വാ പൂവേ പചി. മഹല്ലകോ ആഗന്ത്വാ ദ്വാരേ അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ ഏകോ മഹല്ലകപുരിസോ ''അയ്യേ, ഏകോ

ഥേരോ ദ്വാരേ ഠിതോ''തി ആഹ. ''വന്ദിത്വാ അതിച്ഛാപേഹീ''തി. സോ ''അതിച്ഛഥ, ഭന്തേ''തി പുനപ്പുനം കഥേത്വാപി തം അഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ''അയ്യേ, ഥേരോ ന ഗച്ഛതീ''തി ആഹ. സാ ആഗന്ത്വാ സാണിം ഉക്ഖിപിത്വാ ഓലോകേത്വാ ''അമ്ഭോ അയം മമ ദാരകപിതാ''തി വത്വാ നിക്ഖമിത്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ ഗേഹം പവേസേത്വാ പരിവിസിത്വാ ഭോജനപരിയോസാനേ വന്ദിത്വാ ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ ഇധേവ പരിനിബ്ബായഥ, മയം ഏത്തകം കാലം അഞ്ഞം കുലം ന ഗണ്ഹിമ്ഹ, അസാമികേ പന ഘരേ ഘരാവാസോ ന സണ്ഠാതി, മയം അഞ്ഞം കുലം ഗണ്ഹാമ, ദൂരം ജനപദം ഗച്ഛിസ്സാമ, തുമ്ഹേ അപ്പമത്താ ഹോഥ, സചേ മേ ദോസോ അത്ഥി, ഖമഥാ''തി ആഹ. മഹല്ലകസ്സ ഹദയഫാലനകാലോ വിയ അഹോസി. അഥ നം ''അഹം തം ജഹിതും ന സക്കോമി, മാ ഗച്ഛ, വിബ്ഭമിസ്സാമി, അസുകട്ഠാനേ മേ സാടകം പേസേഹി, പത്തചീവരം പടിച്ഛാപേത്വാ ആഗച്ഛിസ്സാമീ''തി ആഹ. സാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛി. മഹല്ലകോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ആചരിയുപജ്ഝായേ പത്തചീവരം പടിച്ഛാപേന്തോ ''കസ്മാ, ആവുസോ, ഏവം കരോസീ''തി വുത്തോ ''പുരാണദുതിയികം ജഹിതും ന സക്കോമി വിബ്ഭമിസ്സാമീ''തി ആഹ. അഥ നം തേ അനിച്ഛന്തഞ്ഞേവ സത്ഥു സന്തികം നേത്വാ ''കിം, ഭിക്ഖവേ, ഇമം അനിച്ഛന്തഞ്ഞേവ ആനയിത്ഥാ''തി വുത്തേ ''ഭന്തേ, അയം ഉക്കണ്ഠിത്വാ വിബ്ഭമിതുകാമോ''തി വദിംസു. അഥ നം സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛി. ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി. ''കോ തം ഉക്കണ്ഠാപേസീ''തി? ''പുരാണദുതിയികാ ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു ന ഇദാനേവ സാ ഇത്ഥീ തുയ്ഹം അനത്ഥകാരികാ, പുബ്ബേപി ത്വം തം നിസ്സായ ചതൂഹി ഝാനേഹി പരിഹീനോ മഹാദുക്ഖം പത്വാ മം നിസ്സായ തമ്ഹാ ദുക്ഖാ മുച്ചിത്വാ നട്ഠജ്ഝാനം പടിലഭീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ തസ്സ പുരോഹിതം പടിച്ച തസ്സ ബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. ജാതദിവസേ ചസ്സ സകലനഗരേ ആവുധാനി പജ്ജലിംസു, തേനസ്സ ''ജോതിപാലകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലായം സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ രഞ്ഞോ സിപ്പം ദസ്സേത്വാ ഇസ്സരിയം പഹായ കഞ്ചി അജാനാപേത്വാ അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സക്കദത്തിയേ കവിട്ഠകഅസ്സമേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേസി. തം തത്ഥ വസന്തം അനേകാനി ഇസിസതാനി പരിവാരേസും, മഹാസമാഗമോ അഹോസി. സോ സരഭങ്ഗസത്ഥാ നാമ അഹോസി, തസ്സ സത്ത അന്തേവാസികജേട്ഠകാ അഹേസും. തേസു സാലിസ്സരോ നാമ ഇസി കവിട്ഠകഅസ്സമാ നിക്ഖമിത്വാ സുരട്ഠജനപദേ പുരത്ഥിമജനപദേ സാതോദികായ നാമ നദിയാ തീരേ അനേകസഹസ്സഇസിപരിവാരോ വസി. മേണ്ഡിസ്സരോ നാമ ഇസി പജ്ജോതകപഞ്ചാലരഞ്ഞോ വിജിതേ കലമ്ബചൂളകം നാമ നിഗമം നിസ്സായ അനേകസഹസ്സഇസിപരിവാരോ വസി. പബ്ബതോ നാമ ഇസി ഏകം അടവിജനപദം നിസ്സായ അനേകസഹസ്സഇസിപരിവാരോ വസി. കാളദേവിലോ നാമ ഇസി അവന്തിദക്ഖിണാപഥേ ഏകഗ്ഘനസേലം നിസ്സായ അനേകസഹസ്സഇസിപരിവാരോ വസി. കിസവച്ഛോ നാമ ഇസി ഏകകോവ ദണ്ഡകിരഞ്ഞോ കുമ്ഭവതീനഗരം നിസ്സായ ഉയ്യാനേ വസി. അനുപിയതാപസോ പന ബോധിസത്തസ്സ ഉപട്ഠാകോ തസ്സ സന്തികേ വസി. നാരദോ നാമ ഇസി കാളദേവിലസ്സ കനിട്ഠോ മജ്ഝിമദേസേ ആരഞ്ജരഗിരിമ്ഹി പബ്ബതജാലന്തരേ ഏകകോവ ഏകസ്മിം ഗുഹാലേണേ വസി.

ആരഞ്ജരഗിരിനോ നാമ അവിദൂരേ ഏകോ ആകിണ്ണമനുസ്സോ നിഗമോ അത്ഥി, തേസം അന്തരേ മഹതീ നദീ അത്ഥി, തം നദിം ബഹൂ മനുസ്സാ ഓതരന്തി. ഉത്തമരൂപധരാ വണ്ണദാസിയോപി പുരിസേ പലോഭയമാനാ തസ്സാ നദിയാ തീരേ നിസീദന്തി. നാരദതാപസോ താസു ഏകം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ഝാനം അന്തരധാപേത്വാ നിരാഹാരോ പരിസുസ്സന്തോ കിലേസവസം ഗന്ത്വാ സത്താഹം വസിത്വാ നിപജ്ജി. അഥസ്സ ഭാതാ കാളദേവിലോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ ലേണം പാവിസി. നാരദോ തം ദിസ്വാ "കസ്മാ ഭവം ആഗതോസീ"തി ആഹ. "ഭവം 'അകല്ലകോ'തി ഭവന്തം പടിജഗ്ഗിതും ആഗതോമ്ഹീ"തി. അഥ നം സോ "അഭൂതം കഥം കഥേസി, അലികം തുച്ഛം കഥേസീ"തി മുസാവാദേന നിഗ്ഗണ്ഹി. സോ "നേതം പഹാതും വട്ടതീ"തി സാലിസ്സരം ആനേസി, മേണ്ഡിസ്സരം ആനേസി, പബ്ബതമ്പി ആനേസി. ഇതരോപി തേ തയോ മുസാവാദേന നിഗ്ഗണ്ഹി. കാളദേവിലോ "സരഭങ്ഗസത്ഥാരം ആനേസ്സാമീ"തി ആകാസേനാഗന്ത്വാ തം ആനേസി. സോ ആഗന്ത്വാ തം ദിസ്വാ "ഇന്ദ്രിയവസം ഗതോ"തി ഞത്വാ "കച്ചി നാരദ, ഇന്ദ്രിയാനം വസം ഗതോ"തി പുച്ഛി. ഇതരേന തം സുത്വാവ ഉട്ഠായ വന്ദിത്വാ "ആമ, ആചരിയാ"തി വുത്തേ "നാരദ, ഇന്ദ്രിയവസം ഗതാ നാമ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ സുസ്സന്താ ദുക്ഖം അനുഭവിത്വാ ദുതിയേ അത്തഭാവേ നിരയേ നിബ്ബത്തന്തീ"തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൦."യോ ഇന്ദ്രിയാനം കാമേന, വസം നാരദ ഗച്ഛതി;
സോ പരിച്ചജ്ജുഭോ ലോകേ, ജീവന്തോവ വിസുസ്സതീ"തി.

തത്ഥ **യോ ഇന്ദ്രിയാന**ന്തി നാരദ, യോ പുരിസോ രൂപാദീസു സുഭാകാരം ഗഹേത്വാ കിലേസകാമവസേന ഛന്നം ഇന്ദ്രിയാനം വസം ഗച്ഛതി. **പരിച്ചജ്ജുഭോ ലോകേ**തി സോ മനുസ്സലോകഞ്ച ദേവലോകഞ്ചാതി ഉഭോലോകേ പരിച്ചജിത്വാ നിരയാദീസു നിബ്ബത്തന്തീതി അത്ഥോ. **ജീവന്തോവ വിസുസ്സതീ**തി ജീവന്തോയേവ അത്തനാ ഇച്ഛിതം കിലേസവത്ഥും അലഭന്തോ സോകേന വിസുസ്സതി, മഹാദുക്ഖം പാപുണാതീതി.

തം സുത്വാ നാരദോ "ആചരിയ, കാമസേവനം നാമ സുഖം, ഏവരൂപം സുഖം കിം സന്ധായ ദുക്ഖന്തി വദസീ"തി പുച്ഛി. അഥസ്സ സരഭങ്ഗോ "തേന ഹി സുണാഹീ"തി ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൧."സുഖസ്സാനന്തരം ദുക്ഖം, ദുക്ഖസ്സാനന്തരം സുഖം;
സോസി പത്തോ സുഖാ ദുക്ഖം, പാടികങ്ഖ വരം സുഖ"ന്തി.

തത്ഥ **സുഖസ്സാനന്തര**ന്തി കാമസുഖസ്സ അനന്തരം നിരയദുക്ഖം. **ദുക്ഖസ്സാ**തി സീലരക്ഖണദുക്ഖസ്സ അനന്തരം ദിബ്ബമാനുസകസുഖഞ്ചേവ നിബ്ബാനസുഖഞ്ച. ഇദം വുത്തം ഹോതി - നാരദ, ഇമേ ഹി സത്താ കാമസേവനസമയേ കാലം കത്വാ ഏകന്തദുക്ഖേ നിരയേ നിബ്ബത്തന്തി, സീലം രക്ഖന്താ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്താ ച പന കിലമന്തി, തേ ദുക്ഖേന സീലം രക്ഖിത്വാ സീലബലേന വുത്തപ്പകാരം സുഖം ലഭന്തി, ഇദം ദുക്ഖം സന്ധായാഹം ഏവം വദാമീതി. **സോസി പത്തോ**തി സോ ത്വം നാരദ, ഇദാനി ഝാനസുഖം നാസേത്വാ തതോ സുഖാ മഹന്തം കാമനിസ്സിതം ചേതസികദുക്ഖം പത്തോ.

പാടികങ്ഖാതി ഇദം കിലേസദുക്ഖം ഛഡ്ഡേത്വാ പുന തദേവ വരം ഉത്തമം ഝാനസുഖം ഇച്ഛ പത്ഥേഹീതി.

നാരദോ "ഇദം ആചരിയ, ദുക്ഖം ദുസ്സഹം, ന തം അധിവാസേതും സക്കോമീ"തി ആഹ. അഥ നം മഹാസത്തോ "നാരദ, ദുക്ഖം നാമ ഉപ്പന്നം അധിവാസേതബ്ബമേവാ"തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൬൧൫."കിച്ഛകാലേ കിച്ഛസഹോ, യോ കിച്ഛം നാതിവത്തതി;
സ കിച്ഛന്തം സുഖം ധീരോ, യോഗം സമധിഗച്ഛതീ"തി.

തത്ഥ **നാതിവത്തതീ**തി നാനുവത്തതി, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - നാരദ, യോ കായികചേതസികദുക്ഖസങ്ഖാതസ്സ കിച്ഛസ്സ ഉപ്പന്നകാലേ അപ്പമത്തോ തസ്സ കിച്ഛസ്സ ഹരണൂപായം കരോന്തോ കിച്ഛസഹോ ഹുത്വാ തം കിച്ഛം നാനുവത്തതി, തസ്സ വസേ അവത്തിത്വാ തേഹി തേഹി ഉപായേഹി തം കിച്ഛം അഭിഭവതി വിനാസേതി, സോ ധീരോ കിച്ഛസ്സ അന്തിമസങ്ഖാതം നിരാമിസസുഖസങ്ഖാതം ഝാനസുഖം അധിഗച്ഛതി, തം വാ കിച്ഛന്തം യോഗസുഖം അധിഗച്ഛതി, അകിലമന്തോവ പാപുണാതീതി.

സോ "ആചരിയ, കാമസുഖം നാമ ഉത്തമസുഖം, ന തം ജഹിതും സക്കോമീ"തി ആഹ. അഥ നം മഹാസത്തോ "നാരദ, ധമ്മോ നാമ ന കേനചി കാരണേന നാസേതബ്ബോ"തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൬൧൬."ന ഹേവ കാമാന കാമാ, നാനത്ഥാ നാത്ഥകാരണാ;
ന കതഞ്ച നിരങ്കത്വാ, ധമ്മാ ചവിതുമരഹസീ"തി.

തത്ഥ **കാമാന കാമാ**തി കാമാനം കാമാ, വത്ഥുകാമാനം പത്ഥനായാതി അത്ഥോ. **നാനത്ഥാ നാത്ഥകാരണാ**തി ന അനത്ഥതോ ന അത്ഥകാരണാ. **ന കതഞ്ച നിരങ്കത്വാ**തി കതഞ്ച നിപ്ഫാദിതം ഝാനം നിരംകത്വാ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - നാരദ, ന ഹേവ വത്ഥുകാമപത്ഥനായ ധമ്മാ ചവിതുമരഹസി, ഏകസ്മിം അനത്ഥേ ഉപ്പന്നേ തം പടിഹനിതുകാമോ നാനത്ഥാ ന അത്ഥേനപി കാരണഭൂതേന ധമ്മാ ചവിതുമരഹസി, "അസുകോ നാമ മേ അത്ഥോ ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ"തി ഏവമ്പി അത്ഥകാരണാപി ന ധമ്മാ ചവിതുമരഹസി, കതം പന നിപ്ഫാദിതം ഝാനസുഖം നിരംകത്വാ വിനാസേത്വാ നേവ ധമ്മാ ചവിതുമരഹസീസി.

ഏവം സരഭങ്ഗേന ചതൂഹി ഗാഥാഹി ധമ്മേ ദേസിതേ കാളദേവിലോ അത്തനോ കനിട്ഠം ഓവദന്തോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൬൧൭."ദക്ഖം ഗഹപതീ സാധു, സംവിഭജ്ജഞ്ച ഭോജനം;
അഹാസോ അത്ഥലാഭേസു, അത്ഥബ്യാപത്തി അബ്യഥോ"തി.

തത്ഥ **ദക്ഖം ഗഹപതീ**തി നാരദ ഘരാവാസം വസന്താനം ഗഹപതീനം ഭോഗുപ്പാദനത്ഥായ അനലസ്യഛേകകുസലഭാവസങ്ഖാതം ദക്ഖം നാമ സാധു, ദക്ഖഭാവോ ഭദ്ദകോ. **സംവിഭജ്ജഞ്ച ഭോജന**ന്തി ദുക്ഖേന ഉപ്പാദിതഭോഗാനം ധമ്മികസമണബ്രാഹ്മണേഹി സദ്ധിം സംവിഭജിത്വാ പരിഭോഗകരണം ദുതിയം സാധു. **അഹാസോ അത്ഥലാഭേസൂ**തി മഹന്തേ ഇസ്സരിയേ ഉപ്പന്നേ അപ്പമാദവസേന അഹാസോ അനുപ്പിലാവിതത്തം തതിയം സാധു.

അത്ഥബ്യാപത്തീതി യദാ പന അത്തനോ അത്ഥബ്യാപത്തി യസവിനാസോ ഹോതി, തദാ **അബ്യഥോ** അകിലമനം ചതുത്ഥം സാധു, തസ്മാ ത്വം, നാരദ, "ഝാനം മേ അന്തരഹിത"ന്തി മാ സോചി, സചേ ഇന്ദ്രിയാനം വസം ന ഗമിസ്സസി, നട്ഠമ്പി തേ ഝാനം പുന പാകതികമേവ ഭവിസ്സതീതി.

തം പുന കാളദേവിലേന നാരദസ്സ ഓവദിതഭാവം ഞത്വാ സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൹൭. "ഏത്താവതേതം പണ്ഡിച്ചം, അപി സോ ദേവിലോ ബ്രവി;
ന യിതോ കിഞ്ചി പാപിയോ, യോ ഇന്ദ്രിയാനം വസം വജേ"തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭിക്ഖവേ, ഏത്തകം ഏതം പണ്ഡിച്ചം സോയം ദേവിലോ അബ്രവി. യോ പന കിലേസവസേന ഇന്ദ്രിയാനം വസം വജതി, ഇതോ അഞ്ഞോ പാപിയോ നത്ഥീതി.

അഥ നം സരഭങ്ഗോ ആമന്തേത്വാ "നാരദ, ഇദം താവ സുണ, യോ ഹി പഠമമേവ കത്തബ്ബയുത്തകം ന കരോതി, സോ അരഞ്ഞം പവിട്ഠമാണവകോ വിയ സോചതി പരിദേവതീ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഏകസ്മിം കാസിനിഗമേ ഏകോ ബ്രാഹ്മണമാണവോ അഭിരൂപോ അഹോസി ഥാമസമ്പന്നോ നാഗബലോ. സോ ചിന്തേസി - "കിം മേ കസികമ്മാദീനി കത്വാ മാതാപിതൂഹി പുട്ഠേഹി, കിം പുത്തദാരേന, കിം ദാനാദീഹി പുഞ്ഞേഹി കതേഹി, കഞ്ചി അപോസേത്വാ കിഞ്ചി പുഞ്ഞം അകത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മിഗേ മാരേത്വാ അത്താനംയേവ പോസേസ്സാമീ"തി? സോ പഞ്ചാവുധസന്നദ്ധോ ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ നാനാമിഗേ വധിത്വാ ഖാദന്തോ അന്തോഹിമവന്തേ വിധവായ നാമ നദിയാ തീരേ ഗിരിപരിക്ഖിത്തം മഹന്തം പബ്ബതജാലം പത്വാ തത്ഥ മിഗേ വധിത്വാ അങ്ഗാരേ പക്കമംസം ഖാദന്തോ വാസം കപ്പേസി. സോ ചിന്തേസി "അഹം സബ്ബദാ ഥാമസമ്പന്നോ ന ഭവിസ്സാമി, ദുബ്ബലകാലേ അരഞ്ഞേ ചരിതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഇദാനേവ നാനാവണ്ണേ മിഗേ പബ്ബതജാലം പവേസേത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ അരഞ്ഞം അനാഹിണ്ഡന്തോവ യഥാരുചിയാ മിഗേ വധിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ"തി തഥാ അകാസി. അഥസ്സ കാലേ അതിക്കന്തേ തം കമ്മം മത്ഥകപ്പത്തം ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം ജാതം, അത്തനോ ഹത്ഥപാദേഹി ന ലഭി ഗന്തും, അപരാപരം പരിവത്തേതും നാസക്ഖി, നേവ കിഞ്ചി ഖാദനീയം ഭോജനീയം, ന പാനീയം പസ്സി, സരീരം മിലായി, മനുസ്സപേതോ അഹോസി, ഗിമ്ഹകാലേ പഥവീ വിയ സരീരം ഭിജ്ജിത്വാ രാജിയോ ദസ്സേസി, സോ ദുരൂപോ ദുസ്സണ്ഠിതോ മഹാദുക്ഖം അനുഭവി.

ഏവം അദ്ധാനേ ഗതേ സിവിരട്ഠേ സിവിരാജാ നാമ "അരഞ്ഞേ അങ്ഗാരപക്കമംസം ഖാദിസ്സാമീ"തി അമച്ചാനം രജ്ജം നിയ്യാദേത്വാ പഞ്ചാവുധസന്നദ്ധോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മിഗേ വധിത്വാ മംസം ഖാദമാനോ അനുപുബ്ബേന തം പദേസം പത്വാ തം പുരിസം ദിസ്വാ ഭീതോപി സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ "കോസി ത്വം അമ്ഭോ പുരിസാ"തി പുച്ഛി. "സാമി, മനുസ്സപേതോ അഹം, അത്തനോ കതകമ്മസ്സ ഫലം അനുഭോമി, ത്വം പന കോസീ"തി? "സിവിരാജാഹമസ്മീ"തി. "അഥ കസ്മാ ഇധാഗതോസീ"തി? "മിഗമംസം ഖാദനത്ഥായാ"തി. അഥസ്സ സോ "അഹമ്പി മഹാരാജ, ഇമിനാവ

കാരണേന ആഗന്ത്വാ മനുസ്സപേതോ ജാതോ”തി സബ്ബം വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ അത്തനോ ദുക്ഖിതഭാവം രഞ്ഞോ ആചിക്ഖന്തോ സേസഗാഥാ ആഹ -

൩൬. “അമിത്താനംവ ഹത്ഥത്ഥം, സിവി പപ്പോതി മാമിവ;
കമ്മം വിജ്ജഞ്ച ദക്ഖേയ്യം, വിവാഹം സീലമദ്ദവം;
ഏതേ ച യസേ ഹാപേത്വാ, നിബ്ബത്തോ സേഹി കമ്മേഹി.

൩൭. “സോഹം സഹസ്സജീനോവ, അബന്ധു അപരായണോ;
അരിയധമ്മാ അപക്കന്തോ, യഥാ പേതോ തഥേവഹം.

൩൮. “സുഖകാമേ ദുക്ഖാപേത്വാ, ആപന്നോസ്മി പദം ഇമം;
സോ സുഖം നാധിഗച്ഛാമി, ഠിതോ ഭാണുമതാമിവാ”തി.

തത്ഥ **അമിത്താനംവ ഹത്ഥത്ഥ**ന്തി അമിത്താനം ഹത്ഥേ അത്ഥം വിനാസം വിയ. **സിവീ**തി രാജാനം ആലപതി. **പപ്പോതി മാമിവാ**തി മാദിസോ പാപകമ്മേന പാപുണാതി, അത്തനോവ കമ്മേന വിനാസം പാപുണാതീതി വുത്തം ഹോതി. **കമ്മ**ന്തി കസികമ്മാദിഭേദം ആജീവസാധകം കിച്ചം. **വിജ്ജ**ന്തി നാനപ്പകാരകം ഹത്ഥിസിപ്പാദികം സിപ്പം. **ദക്ഖേയ്യ**ന്തി നാനപ്പകാരേന ഭോഗുപ്പാദനകോസല്ലം. **വിവാഹ**ന്തി ആവാഹവിവാഹസമ്ബന്ധം. **സീലമദ്ദവ**ന്തി പഞ്ചവിധസീലഞ്ചേവ മുദുവചനം ഹിതകാമം പാപനിവാരണം കല്യാണമിത്തതഞ്ച. സോ ഹി ഇധ മദ്ദവോതി അധിപ്പേതോ. **ഏതേ ച യസേ ഹാപേത്വാ**തി ഏതേ ഏത്തകേ യസദായകേ ധമ്മേ ഹാപേത്വാ ച. **നിബ്ബത്തോ സേഹി കമ്മേഹീ**തി അത്തനോ കമ്മേഹി നിബ്ബത്തോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അഹം, മഹാരാജ, ഇമസ്മിം ലോകേ ഇസ്സരിയദായകം കത്തബ്ബയുത്തകം കമ്മം അകത്വാ സിപ്പം അസിക്ഖിത്വാ ഉപായേന ഭോഗേ അനുപ്പാദേത്വാ ആവാഹവിവാഹം അകത്വാ സീലം അരക്ഖിത്വാ മം അകിച്ചം കരോന്തം പാപനിവാരണസമത്ഥേ കല്യാണമിത്തേ അഭജിത്വാ ഇമേ ഏത്തകേ യസദായകത്താ “യസേ”തി സങ്ഖ്യം ഗതേ ലോകപ്പവത്തിധമ്മേ ഹാപേത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ ഇമം അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സയം കതേഹി പാപകമ്മേഹി ഇദാനി മനുസ്സപേതോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തോസ്മീതി.

സഹസ്സജീനോവാതി സഹസ്സജീനപുരിസോ വിയാതി അത്ഥോ. സ്വാഹം സമ്മാ പടിപജ്ജിത്വാ ഭോഗേ ഉപ്പാദേയ്യം, തേഹി അനേകസഹസ്സേഹി ഭോഗേഹി ജിതോതിപി അത്ഥോ. **അപരായണോ**തി അസരണോ, നിപ്പതിട്ഠോതി അത്ഥോ. **അരിയധമ്മാ**തി സപ്പുരിസധമ്മതോ. **യഥാ പേതോ**തി യഥാ മതോ പേതോ ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യ, ജീവമാനോയേവ തഥാ മനുസ്സപേതോ ജാതോസ്മീതി അത്ഥോ. **സുഖകാമേ ദുക്ഖാപേത്വാ**തി സുഖകാമേ സത്തേ ദുക്ഖാപേത്വാ. “സുഖകാമോ”തിപി പാഠോ, സയം സുഖകാമോ പരം ദുക്ഖാപേത്വാതി അത്ഥോ. **ആപന്നോസ്മി പദം ഇമ**ന്തി ഏവരൂപം കോട്ഠാസം പത്തോസ്മി. പഥന്തിപി പാഠോ, ഇദം ദുക്ഖസ്സ പഥഭൂതം അത്തഭാവം പത്തോസ്മീതി അത്ഥോ. **ഠിതോ ഭാണുമതാമിവാ**തി ഭാണുമാ വുച്ചതി അഗ്ഗി, വീതച്ചികങ്ഗാരേഹി സമന്താ പരികിണ്ണോ വിയ സരീരേ ഉട്ഠിതേന മഹാദാഹേന ദയ്ഹന്തോ കായികചേതസികസുഖം ന വിന്ദാമീതി വദതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ “അഹം, മഹാരാജ, സുഖകാമോ പരം ദുക്ഖാപേത്വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ മനുസ്സപേതോ ജാതോ, തസ്മാ ത്വം പാപം മാ കരി, അത്തനോ നഗരം ഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഹീ”തി ആഹ. രാജാ തഥാ കത്വാ

സഗ്ഗപുരം പൂരേസി. സരഭങ്ഗസത്ഥാ ഇമം കാരണം ആഹരിത്വാ താപസം സഞ്ഞാപേസി. സോ തസ്സ ധമ്മകഥായ സംവേഗം പടിലഭിത്വാ തം വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ നട്ഠം ഝാനം പടിപാകതികം അകാസി. സരഭങ്ഗോ തസ്സ തത്ഥ വസിതും അദത്വാ തം ആദായ അത്തനോ അസ്സമം ഗതോ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ നാരദോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, നഗരസോഭിണീ പുരാണദുതിയികാ, സാലിസ്സരോ സാരിപുത്തോ, മേണ്ഡിസ്സരോ കസ്സപോ, പബ്ബതോ അനുരുദ്ധോ, കാളദേവിലോ കച്ചായനോ, അനുസിസ്സോ ആനന്ദോ, കിസവച്ഛോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, സരഭങ്ഗോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഇന്ദ്രിയജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൨൪] ൮. ആദിത്തജാതകവണ്ണനാ

ആദിത്തസ്മിന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അസദിസദാനം ആരബ്ഭ കഥേസി. അസദിസദാനം **മഹാഗോവിന്ദസുത്തവണ്ണനാതോ** (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൨൯൩) വിത്ഥാരേത്വാ കഥേതബ്ബം. തസ്സ പന ദിന്നദിവസതോ ദുതിയദിവസേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, കോസലരാജാ വിചിനിത്വാവ , പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ഞത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ അരിയസങ്ഘസ്സ അസദിസദാനം അദാസീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ വിചിനിത്വാ അനുത്തരേ പുഞ്ഞക്ഖേത്തേ ദാനപതിട്ഠാപനം, പോരാണകപണ്ഡിതാപി വിചിനിത്വാവ മഹാദാനം അദംസൂ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ സിവിരട്ഠേ രോരുവനഗരേ രോരുവമഹാരാജാ നാമ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ജനം സങ്ഗണ്ഹന്തോ മഹാജനസ്സ മാതാപിതുട്ഠാനേ ഠത്വാ കപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകാദീനം മഹാദാനം പവത്തേസി. തസ്സ സമുദ്ദവിജയാ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി പണ്ഡിതാ ഞാണസമ്പന്നാ. സോ ഏകദിവസം ദാനഗ്ഗം ഓലോകേന്തോ ''മയ്ഹം ദാനം ദുസ്സീലാ ലോലസത്താ ഭുഞ്ജന്തി, തം മം ന ഹാസേതി, അഹം ഖോ പന സീലവന്താനം അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യാനം പച്ചേകബുദ്ധാനം ദാതുകാമോ, തേ ച ഹിമവന്തപദേസേ വസന്തി, കോ നു ഖോ തേ നിമന്തേത്വാ ആനേസ്സതി, കം പേസേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ തമത്ഥം ദേവിയാ ആരോചേസി. അഥ നം സാ ആഹ ''മഹാരാജ, മാ ചിന്തയിത്ഥ, അമ്ഹാകം ദാതബ്ബദാനബലേന സീലബലേന സച്ചബലേന പുപ്ഫാനി പേസേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ നിമന്തേത്വാ തേസം ആഗതകാലേ സബ്ബപരിക്ഖാരസമ്പന്നദാനം ദസ്സാമാ''തി. രാജാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ''സകലനഗരവാസിനോ സീലം സമാദിയന്തൂ''തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ സയമ്പി സപരിജനോ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠായ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ സുമനപുപ്ഫപുണ്ണം സുവണ്ണസമുഗ്ഗം ഗാഹാപേത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ രാജങ്ഗണേ ഠത്വാ പഞ്ചങ്ഗാനി പഥവിയം പതിട്ഠാപേത്വാ പാചീനദിസാഭിമുഖോ വന്ദിത്വാ ''പാചീനദിസായ അരഹന്തേ വന്ദാമി, സചേ

അമ്ഹാകം കോചി ഗുണോ അത്ഥി, അമ്ഹേസു അനുകമ്പം കത്വാ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ''തി വത്വാ സത്ത പുപ്ഫമുട്ഠിയോ ഖിപി. പാചീനദിസായ പച്ചേകബുദ്ധാനം അഭാവേന പുനദിവസേ നാഗമിംസു. ദുതിയദിവസേ ദക്ഖിണദിസം നമസ്സി, തതോപി നാഗതാ. തതിയദിവസേ പച്ഛിമദിസം നമസ്സി, തതോപി നാഗതാ. ചതുത്ഥദിവസേ ഉത്തരദിസം നമസ്സി, നമസ്സിത്വാ ച പന ''ഉത്തരഹിമവന്തപദേസവാസിനോ പച്ചേകബുദ്ധാ അമ്ഹാകം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹന്തൂ''തി സത്ത പുപ്ഫമുട്ഠിയോ വിസ്സജ്ജേസി. പുപ്ഫാനി ഗന്ത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേ പഞ്ചന്നം പച്ചേകബുദ്ധസതാനം ഉപരി പതിംസു.

തേ ആവജ്ജമാനാ രഞ്ഞോ അത്തനോ നിമന്തിതഭാവം ഞത്വാ പുനദിവസേ സത്ത പച്ചേകബുദ്ധേ ആമന്തേത്വാ ''മാരിസാ, രാജാ വോ നിമന്തേതി, തസ്സ സങ്ഗഹം കരോഥാ''തി വദിംസു. സത്ത പച്ചേകബുദ്ധാ ആകാസേനാഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഓതരിംസു. തേ ദിസ്വാ രാജാ സോമനസ്സജാതോ വന്ദിത്വാ പാസാദം ആരോപേത്വാ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ ദാനം ദത്വാ ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ പുനദിവസത്ഥായ പുനദിവസത്ഥായാതി ഏവം ഛ ദിവസേ നിമന്തേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സബ്ബപരിക്ഖാരദാനം സജ്ജേത്വാ സത്തരതനഖചിതാനി മഞ്ചപീഠാദീനി പഞ്ഞപേത്വാ തിചീവരാദികേ സബ്ബസമണപരിഭോഗേ സത്തന്നം പച്ചേകബുദ്ധാനം സന്തികേ ഠപേത്വാ ''മയം ഇമേ പരിക്ഖാരേ തുമ്ഹാകം ദേമാ''തി വത്വാ തേസം ഭത്തകിച്ചപരിയോസാനേ രാജാ ച ദേവീ ച ഉഭോപി നമസ്സമാനാ അട്ഠംസു. അഥ നേസം അനുമോദനം കരോന്തോ സങ്ഘത്ഥേരോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൬൯. ''ആദിത്തസ്മിം അഗാരസ്മിം, യം നീഹരതി ഭാജനം;
തം തസ്സ ഹോതി അത്ഥായ, നോ ച യം തത്ഥ ഡയ്ഹതി.

൭൦. ''ഏവമാദീപിതോ ലോകോ, ജരായ മരണേന ച;
നീഹരേഥേവ ദാനേന, ദിന്നം ഹോതി സുനീഹത''ന്തി.

തത്ഥ **ആദിത്തസ്മി**ന്തി തങ്ഖണേ പജ്ജലിതേ. **ഭാജന**ന്തി ഉപകരണം. **നോ ച യം തത്ഥ ഡയ്ഹതീ**തി യം പന തത്ഥ ഡയ്ഹതി, അന്തമസോ തിണസന്ഥാരോപി, സബ്ബം തസ്സ അനുപകരണമേവ ഹോതി. **ജരായ മരണേന ചാ**തി ദേസനാസീസമേതം, അത്ഥതോ പനേസ ഏകാദസഹി അഗ്ഗീഹി ആദീപിതോ നാമ. **നീഹരേഥേവാ**തി തതോ ഏകാദസതി അഗ്ഗീഹി പജ്ജലിതലോകാ ദസവിധദാനവത്ഥുഭേദം തം തം പരിക്ഖാരദാനം ചേതനായ നിക്കഡ്ഢേഥേവ. **ദിന്നം ഹോതീ**തി അപ്പം വാ ബഹും വാ യം ദിന്നം, തദേവ സുനീഹതം നാമ ഹോതീതി.

ഏവം സങ്ഘത്ഥേരോ അനുമോദനം കത്വാ ''അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ''തി രഞ്ഞോ ഓവാദം ദത്വാ ആകാസേ ഉപ്പതിത്വാ പാസാദകണ്ണികം ദ്വിധാ കത്വാ ഗന്ത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേയേവ ഓതരി. തസ്സ ദിന്നപരിക്ഖാരോപി തേനേവ സദ്ധിം ഉപ്പതിത്വാ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേയേവ ഓതരി. രഞ്ഞോ ച ദേവിയാ ച സകലസരീരം പീതിയാ പുണ്ണം അഹോസി. ഏവം തസ്മിം ഗതേ അവസേസാപി -

൭൧. ''യോ ധമ്മലദ്ധസ്സ ദദാതി ദാനം, ഉട്ഠാനവീരിയാധിഗതസ്സ ജന്തു;
അതിക്കമ്മ സോ വേതരണിം യമസ്സ, ദിബ്ബാനി ഠാനാനി ഉപേതി മച്ചോ.

൭൨."ദാനഞ്ച യുദ്ധഞ്ച സമാനമാഹു, അപ്പാപി സന്താ ബഹുകേ ജിനന്തി;
അപ്പമ്പി ചേ സദ്ദഹാനോ ദദാതി, തേനേവ സോ ഹോതി സുഖീ പരത്ഥ.

൭൩."വിചേയ്യ ദാനം സുഗതപ്പസത്ഥം, യേ ദക്ഖിണേയ്യാ ഇധ ജീവലോകേ;
ഏതേസു ദിന്നാനി മഹപ്ഫലാനി, ബീജാനി വുത്താനി യഥാ സുഖേത്തേ.

൭൪."യോ പാണഭൂതാനി അഹേഠയം ചരം, പരൂപവാദാ ന കരോതി പാപം;
ഭീരും പസംസന്തി ന തത്ഥ സൂരം, ഭയാ ഹി സന്തോ ന കരോന്തി പാപം.

൭൫."ഹീനേന ബ്രഹ്മചരിയേന, ഖത്തിയേ ഉപപജ്ജതി;
മജ്ഝിമേന ച ദേവത്തം, ഉത്തമേന വിസുജ്ഝതി.

൭൬."അദ്ധാ ഹി ദാനം ബഹുധാ പസത്ഥം, ദാനാ ച ഖോ ധമ്മപദംവ സേയ്യോ;
പുബ്ബേവ ഹി പുബ്ബതരേവ സന്തോ, നിബ്ബാനമേവജ്ഝഗമും സപഞ്ഞാ"തി. -

ഏവമേകേകായ ഗാഥായ അനുമോദനം കത്വാ തഥേവ അഗമിംസു സദ്ധിം പരിക്ഖാരേഹി.

തത്ഥ **ധമ്മലദ്ധസ്സാ**തി ഖീണാസവം ആദിം കത്വാ യാവ സുക്ഖവിപസ്സകയോഗാവചരോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മസ്സ ലദ്ധത്താ ധമ്മലദ്ധോ നാമ. സ്വേവ ഉട്ഠാനവീരിയേന തസ്സ ധമ്മസ്സ അധിഗതത്താ ഉട്ഠാനവീരിയാധിഗതോ നാമ. തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ യോ ജന്തു ദദാതി ദാനന്തി അത്ഥോ, ധമ്മേന ലദ്ധസ്സ ഉട്ഠാനസങ്ഖാതേന വീരിയേന അധിഗതസ്സ ദേയ്യധമ്മസ്സ അഗ്ഗം ഗഹേത്വാ യോ ജന്തു സീലവന്തേസു ദാനം ദദാതീതിപി അത്ഥോ. ഉപയോഗത്ഥേ വാ സാമിവചനം കത്വാപേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. **വേതരണി**ന്തി ദേസനാസീസമേതം, അട്ഠ മഹാനിരയേ സോളസ ച ഉസ്സദേ അതിക്കമിത്വാതി അത്ഥോ. **ദിബ്ബാനി ഠാനാനി ഉപേതീ**തി ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജതി.

സമാനമാഹൂതി സദിസം വദന്തി. ഖയഭീരുകസ്സ ഹി ദാനം നത്ഥി, ഭയഭീരുകസ്സ യുദ്ധം നത്ഥി. ജീവിതേ ആലയം വിജഹിത്വാ യുജ്ജന്തോവ യുജ്ഝിതും സക്കോതി, ഭോഗേസു ആലയം വിജഹിത്വാ ദായകോ ദാതും സക്കോതി, തേനേവ തം ഉഭയം "സമാന"ന്തി വദന്തി. **അപ്പാപി സന്താ**തി ഥോകാപി സമാനാ പരിച്ചത്തജീവിതാ ബഹുകേ ജിനന്തി, ഏവമേവ അപ്പാപി മുഞ്ചചേതനാ ബഹുമ്പി മച്ഛേരചിത്തം ലോഭാദിം വാ കിലേസഗഹനം ജിനാതി. **അപ്പമ്പി ചേ**തി ഥോകമ്പി ചേ ദേയ്യധമ്മം കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹന്തോ ദേതി. **തേനേവ സോ**തി തേന പരിത്തദേയ്യധമ്മവത്ഥുകേന പരിത്തകേനാപി ചാഗേന സോ പരത്ഥ സുഖീ ഹോതി, മഹാരാജാതി.

വിചേയ്യ ദാനന്തി ദക്ഖിണഞ്ച ദക്ഖിണേയ്യഞ്ച വിചിനിത്വാ ദിന്നദാനം. തത്ഥ യം വാ തം വാ അദത്വാ അഗ്ഗം പണീതം ദേയ്യധമ്മം വിചിനിത്വാ ദദന്തോ ദക്ഖിണം വിചിനാതി നാമ, യേസം തേസം വാ അദത്വാ സീലാദിഗുണസമ്പന്നേ വിചിനിത്വാ തേസം ദദന്തോ ദക്ഖിണേയ്യം വിചിനാതി നാമ. **സുഗതപ്പസത്ഥ**ന്തി ഏവരൂപം ദാനം ബുദ്ധേഹി പസത്ഥം. തത്ഥ ദക്ഖിണേയ്യവിചിനനം ദസ്സേതും

"യേ ദക്ഖിണേയ്യാ"തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ദക്ഖിണേയ്യാ**തി ദക്ഖിണായ അനുച്ഛവികാ ബുദ്ധാദയോ.

പാണഭൂതാനീതി പാണസങ്ഖാതാനി ഭൂതാനി. **അഹേഠയം ചരന്തി** കാരുഞ്ഞേന അവിഹേഠയന്തോ ചരമാനോ. **പരൂപവാദാ**തി പരൂപവാദഭയേന പാപം ന കരോതി. **ഭീരുന്തി** ഉപവാദഭീരുകം. **ന തത്ഥ സൂരന്തി** യോ പന അയോനിസോമനസികാരേന തസ്മിം ഉപവാദേ സൂരോ ഹോതി, തം പണ്ഡിതാ നപ്പസംസന്തി. **ഭയാ ഹീ**തി ഉപവാദഭയേന ഹി പണ്ഡിതാ പാപം ന കരോന്തി.

ഹീനേന ബ്രഹ്മചരിയേനാതി ബാഹിരതിത്ഥായതനേ താവ മേഥുനവിരതിസീലമത്തകം ഹീനം ബ്രഹ്മചരിയം നാമ, തേന ഖത്തിയകുലേ ഉപ്പജ്ജതി. ഝാനസ്സ ഉപചാരമത്തം മജ്ഝിമം, തേന ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജതി. അട്ഠ സമാപത്തിയോ ഉത്തമം, തേന ബ്രഹ്മലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തോ വിസുജ്ഝതി നാമ. സാസനേ പന സീലവന്തസ്സേവ ഏകം ദേവനികായം പണിധായ ബ്രഹ്മചരിയം ഹീനം നാമ, പരിസുദ്ധസീലസ്സേവ സമാപത്തിനിബ്ബത്തനം മജ്ഝിമം നാമ, പരിസുദ്ധസീലേ ഠത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തുപ്പത്തി ഉത്തമം നാമ.

ഓസാനഗാഥായ അയമത്ഥോ - മഹാരാജ, കിഞ്ചാപി ഏകംസേനേവ ദാനം ബഹുധാ പസത്ഥം വണ്ണിതം, ദാനതോ പന സമഥവിപസ്സനാസങ്ഖാതം നിബ്ബാനസങ്ഖാതഞ്ച ധമ്മകോട്ഠാസഭൂതം ധമ്മപദമേവ ഉത്തരിതരം. കിംകാരണാ? പുബ്ബേവ ഹി ഇമസ്മിം കപ്പേ കസ്സപദസബലാദയോ പുബ്ബതരേവ വേസ്സഭൂദസബലാദയോ സന്തോ സപ്പുരിസാ സപഞ്ഞാ സമഥവിപസ്സനം ഭാവേത്വാ നിബ്ബാനമേവ അജ്ഝഗമും അധിഗതാതി.

ഏവം സത്ത പച്ചേകബുദ്ധാ അനുമോദനായ രഞ്ഞോ അമതമഹാനിബ്ബാനം വണ്ണേത്വാ രാജാനം അപ്പമാദേന ഓവദിത്വാ വുത്തനയേനേവ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. രാജാപി സദ്ധിം അഗ്ഗമഹേസിയാ ദാനം ദത്വാ യാവജീവം ഠത്വാ തതോ ചവിത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ "ഏവം പുബ്ബേപി പണ്ഡിതാ വിചേയ്യ ദാനം അദംസൂ"തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - "തദാ പച്ചേകബുദ്ധാ പരിനിബ്ബായിംസു, സമുദ്ദവിജയാ രാഹുലമാതാ അഹോസി, രോരുവമഹാരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി"ന്തി.

ആദിത്തജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൨൯] ൯. അട്ഠാനജാതകവണ്ണനാ

ഗങ്ഗാ കുമുദിനീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ "സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സച്ചം, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "കിംകാരണാ"തി വത്വാ "കിലേസവസേനാ"തി വുത്തേ "ഭിക്ഖു മാതുഗാമോ നാമ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ അവിസ്സാസനീയോ. അതീതേ പണ്ഡിതാ ദേവസികം സഹസ്സം ദേന്താപി മാതുഗാമം തോസേതും നാസക്ഖിംസു. സാ ഏകദിവസമത്തം സഹസ്സം അലഭിത്വാവ തേ ഗീവായം ഗാഹാപേത്വാ നീഹരാപേസി , ഏവം അകതഞ്ഞൂ മാതുഗാമോ, മാ തസ്സ കാരണാ കിലേസവസം ഗച്ഛാ"തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ ച പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ, ബാരാണസിസേട്ഠിനോ ച പുത്തോ മഹാധനകുമാരോ നാമ. തേ ഉഭോപി സഹപംസുകീളകാ സഹായകാ അഹേസും, ഏകാചരിയകുലേയേവ സിപ്പം ഗണ്ഹിംസു. രാജകുമാരോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠാസി, സേട്ഠിപുത്തോപിസ്സ സന്തികേയേവ അഹോസി. ബാരാണസിയഞ്ച ഏകാ നഗരസോഭിണീ വണ്ണദാസീ അഭിരൂപാ അഹോസി സോഭഗ്ഗപ്പത്താ. സേട്ഠിപുത്തോ ദേവസികം സഹസ്സം ദത്വാ നിച്ചകാലേ തായേവ സദ്ധിം അഭിരമന്തോ പിതു അച്ചയേന സേട്ഠിട്ഠാനം ലഭിത്വാപി ന തം വിജഹി, തഥേവ ദേവസികം സഹസ്സം ദത്വാ അഭിരമി. സേട്ഠിപുത്തോ ദിവസസ്സ തയോ വാരേ രാജുപട്ഠാനം ഗച്ഛതി. അഥസ്സ ഏകദിവസം രാജുപട്ഠാനം ഗതസ്സ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സമുല്ലപന്തസ്സേവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗമി, അന്ധകാരം ജാതം. സോ രാജകുലാ നിക്ഖമിത്വാ "ഇദാനി ഗേഹം ഗന്ത്വാ ആഗമനവേലാ നത്ഥി, നഗരസോഭിണിയായേവ ഗേഹം ഗമിസ്സാമീ"തി ഉപട്ഠാകേ ഉയ്യോജേത്വാ ഏകകോവ തസ്സാ ഗേഹം പാവിസി. അഥ നം സാ ദിസ്വാ "അയ്യപുത്ത, സഹസ്സം ആഭത"ന്തി ആഹ. "ഭദ്ദേ, അഹം അജ്ജേവ അതിവികാലോ ജാതോ, തസ്മാ ഗേഹം അഗന്ത്വാ മനുസ്സേ ഉയ്യോജേത്വാ ഏകകോവ പവിട്ഠോസ്മി, സ്വേ പന തേ ദ്വേ സഹസ്സാനി ദസ്സാമീ"തി.

സാ ചിന്തേസി "സചാഹം അജ്ജ ഓകാസം കരിസ്സാമി, അഞ്ഞേസുപി ദിവസേസു തുച്ഛഹത്ഥകോവ ആഗമിസ്സതി, ഏവം മേ ധനം പരിഹായിസ്സതി, ന ദാനിസ്സ ഓകാസം കരിസ്സാമീ"തി. അഥ നം ഏവമാഹ "സാമി, മയം വണ്ണദാസിയോ നാമ, അമ്ഹാകം സഹസ്സം അദത്വാ കേളി നാമ നത്ഥീ"തി. "ഭദ്ദേ, സ്വേ ദിഗുണം ആഹരിസ്സാമീ"തി പുനപ്പുനം യാചി. നഗരസോഭിണീ ദാസിയോ ആണാപേസി "ഏതസ്സ ഇധ ഠത്വാ മം ഓലോകേതും മാ അദത്ഥ, ഗീവായം തം ഗഹേത്വാ നീഹരിത്വാ ദ്വാരം പിദഹഥാ"തി. തം സുത്വാ ദാസിയോ തഥാ കരിംസു. അഥ സോ ചിന്തേസി "അഹം ഇമായ സദ്ധിം അസീതികോടിധനം ഖാദിം, സാ മം ഏകദിവസം തുച്ഛഹത്ഥം ദിസ്വാ ഗീവായം ഗഹേത്വാ നീഹരാപേസി, അഹോ മാതുഗാമോ നാമ പാപോ നില്ലജ്ജോ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ"തി. സോ മാതുഗാമസ്സ അഗുണം അനുസ്സരന്തോവ വിരജ്ജി, പടികൂലസഞ്ഞം പടിലഭി, ഘരാവാസേപി ഉക്കണ്ഠിതോ "കിം മേ ഘരാവാസേന, അജ്ജേവ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി പുന ഗേഹം അഗന്ത്വാ രാജാനമ്പി അദിസ്വാവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ അസ്സമം മാപേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ ഉപ്പാദേത്വാ വനമൂലഫലാഹാരോ തത്ഥ വാസം കപ്പേസി.

രാജാ തം അപസ്സന്തോ "കഹം മമ സഹായോ"തി പുച്ഛി. നഗരസോഭിണിയാപി കതകമ്മം സകലനഗരേ പാകടം ജാതം. അഥസ്സ തമത്ഥം ആചിക്ഖിത്വാ "ഇതി തേ ദേവ, സഹായോ ലജ്ജായ ഘരമ്പി അഗന്ത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതോ ഭവിസ്സതീ"തി ആഹംസു. രാജാ തം സുത്വാ നഗരസോഭിണിം പക്കോസാപേത്വാ "സച്ചം കിര ത്വം ഏകദിവസം സഹസ്സം അലഭിത്വാ മമ സഹായം ഗീവായം ഗാഹാപേത്വാ നീഹരാപേസീ"തി പുച്ഛി. "സച്ചം, ദേവാ"തി. "പാപേ ജമ്മീ, സീഘം മമ സഹായസ്സ ഗതട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തം ആനേഹി, നോ ചേ ആനേസ്സസി, ജീവിതം തേ നത്ഥീ"തി. സാ രഞ്ഞോ വചനം സുത്വാ ഭീതാ രഥം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സ വസനട്ഠാനം പരിയേസന്തീ സുതവസേന തം ഠാനം സുത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ

വന്ദിത്വാ ''അയ്യ, മയാ അന്ധബാലഭാവേന കതം ദോസം ഖമഥ, അഹം ന പുനേവം കരിസ്സാമീ''തി യാചിത്വാ ''സാധു, ഖമാമി തേ, നത്ഥി മേ തയി ആഘാതോ''തി വുത്തേ ''സചേ മേ ഖമഥ, മയാ സദ്ധിം രഥം അഭിരുഹഥ, നഗരം ഗച്ഛിസ്സാമ, ഗതകാലേ യം മമ ഘരേ ധനം അത്ഥി, സബ്ബം ദസ്സാമീ''തി ആഹ. സോ തസ്സാ വചനം സുത്വാ ''ഭദ്ദേ, ഇദാനി തയാ സദ്ധിം ഗന്തും ന സക്കാ, യദാ പന ഇമസ്മിം ലോകേ യേന ന ഭവിതബ്ബം, തം ഭവിസ്സതി, അപി നാമ തദാ ഗച്ഛേയ്യ''ന്തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭. ''ഗങ്ഗാ കുമുദിനീ സന്താ, സങ്ഖവണ്ണാ ച കോകിലാ;
ജമ്ബൂ താലഫലം ദജ്ജാ, അഥ നൂന തദാ സിയാ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ, യഥാ ഹി കുമുദസരാ കുമുദേഹി സഞ്ഛന്നാ തിട്ഠന്തി, തഥേവ സചേ സകലാപി മഹാഗങ്ഗാ കുമുദിനീ സീഘസോതം പഹായ സന്താ ഉപസന്താ സിയാ, സബ്ബേ കോകിലാ ച സങ്ഖവണ്ണാ ഭവേയ്യും, സബ്ബോ ജമ്ബുരുക്ഖോ ച താലഫലം ദദേയ്യ. **അഥ നൂന തദാ സിയാ**തി അഥ താദിസേ കാലേ അമ്ഹാകമ്പി സമാഗമോ നൂന സിയാ, ഭവേയ്യ നാമാതി വുത്തം ഹോതി.

ഏവഞ്ച വത്വാ പുനപി തായ ''ഏഹി, അയ്യ, ഗച്ഛാമാ''തി വുത്തേ ''ഗച്ഛിസ്സാമാ''തി വത്വാ ''കസ്മിം കാലേ''തി വുത്തേ ''അസുകസ്മിഞ്ച അസുകസ്മിഞ്ചാ''തി വത്വാ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൩൮. ''യദാ കച്ഛപലോമാനം, പാവാരോ തിവിധോ സിയാ;
ഹേമന്തികം പാവുരണം, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൩൯. ''യദാ മകസപാദാനം, അട്ടാലോ സുകതോ സിയാ;
ദള്ഹോ ച അവികമ്പീ ച, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൦. ''യദാ സസവിസാണാനം, നിസ്സേണീ സുകതാ സിയാ;
സഗ്ഗസ്സാരോഹണത്ഥായ, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൧. ''യദാ നിസ്സേണിമാരുയ്ഹ, ചന്ദം ഖാദേയ്യു മൂസികാ;
രാഹുഞ്ച പരിപാതേയ്യും, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൨. ''യദാ സുരാഘടം പിത്വാ, മക്ഖികാ ഗണചാരിണീ;
അങ്ഗാരേ വാസം കപ്പേയ്യും, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൩. ''യദാ ബിമ്ബോട്ഠസമ്പന്നോ, ഗദ്രഭോ സുമുഖോ സിയാ;
കുസലോ നച്ചഗീതസ്സ, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൪. ''യദാ കാകാ ഉലൂകാ ച, മന്തയേയ്യും രഹോഗതാ;
അഞ്ഞമഞ്ഞം പിഹയേയ്യും, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൫. ''യദാ മുളാലപത്താനം, ഛത്തം ഥിരതരം സിയാ;
വസ്സസ്സ പടിഘാതായ, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൬. ''യദാ കുലകോ സകുണോ, പബ്ബതം ഗന്ധമാദനം;
തുണ്ഡേനാദായ ഗച്ഛേയ്യ, അഥ നൂന തദാ സിയാ.

൪൭. ''യദാ സാമുദ്ദികം നാവം, സയന്തം സവടാകരം;

ചേടോ ആദായ ഗച്ഛേയ്യ, അഥ നൂന തദാ സിയാ’’തി.

തത്ഥ **തിവിധോ**തി ഏകോ കച്ഛപലോമമയേന പുപ്ഫേന, ഏകോ തൂലേന, ഏകോ ഉഭയേനാതി ഏവം തിപ്പകാരോ. **ഹേമന്തികം പാവുരണ**ന്തി ഹിമപാതസമയേ പാവുരണായ ഭവിതും സമത്ഥോ. **അഥ നൂന തദാ സിയാ**തി അഥ തസ്മിം കാലേ മമ തയാ സദ്ധിം ഏകംസേനേവ സംസഗ്ഗോ സിയാ. ഏവം സബ്ബത്ഥ പച്ഛിമപദം യോജേതബ്ബം. **അട്ടാലോ സുകതോ**തി അഭിരുഹിത്വാ യുജ്ഝന്തം പുരിസസതം ധാരേതും യഥാ സക്കോതി, ഏവം സുകതോ. **പരിപാതേയ്യു**ന്തി പലാപേയ്യും. **അങ്ഗാരേ**തി വീതച്ചികങ്ഗാരസന്ഥരേ. **വാസം കപ്പേയ്യു**ന്തി ഏകേകം സുരാഘടം പിവിത്വാ മത്താ വസേയ്യും. **ബിമ്ബോട്ഠസമ്പന്നോ**തി ബിമ്ബഫലസദിസേഹി ഓട്ഠേഹി സമന്നാഗതോ. **സുമുഖോ**തി സുവണ്ണആദാസസദിസോ മുഖോ. **പിഹയേയ്യു**ന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സമ്പത്തിം ഇച്ഛന്താ പിഹയേയ്യും പത്ഥേയ്യും. **മുളാലപത്താന**ന്തി സണ്ഠാനം മുളാലഗച്ഛപത്താനം. **കുലകോ**തി ഏകോ ഖുദ്ദകസകുണോ. **സാമുദ്ദിക**ന്തി സമുദ്ദപക്ഖന്ദനമഹാനാവം. **സയന്തം സവടാകര**ന്തി യന്തേന ചേവ വടാകരേന ച സദ്ധിം സബ്ബസമ്ഭാരയുത്തം. **ചേടോ ആദായാ**തി യദാ ഏവരൂപം നാവം ഖുദ്ദകോ ഗാമദാരകോ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ ഗച്ഛേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഇതി മഹാസത്തോ ഇമിനാ അട്ഠാനപരികപ്പേന ഏകാദസ ഗാഥാ അഭാസി. തം സുത്വാ നഗരസോഭിണീ മഹാസത്തം ഖമാപേത്വാ നഗരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ തം കാരണം ആരോചേത്വാ അത്തനോ ജീവിതം യാചിത്വാ ഗണ്ഹി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം ഭിക്ഖു മാതുഗാമോ നാമ അകതഞ്ഞൂ മിത്തദുബ്ഭീ’’തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

അട്ഠാനജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൨൬] ൧൦. ദീപിജാതകവണ്ണനാ

ഖമനീയം യാപനീയന്തി ഇദം സത്ഥാ വേളുവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഏളികം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരോ ഗിരിപരിക്ഖിത്തേ ഏകദ്വാരേ ഗിരിബ്ബജസേനാസനേ വിഹാസി. ദ്വാരസമീപേയേവസ്സ ചങ്കമോ അഹോസി. തദാ ഏളകപാലകാ ‘‘ഏളകാ ഏത്ഥ ചരന്തൂ’’തി ഗിരിബ്ബജം പവേസേത്വാ കീളന്താ വിഹരന്തി. തേസു ഏകദിവസം സായം ആഗന്ത്വാ ഏളകേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേസു ഏകാ ഏളികാ ദൂരേ ചരമാനാ ഏളകേ നിക്ഖമന്തേ അദിസ്വാ ഓഹീയി. തം പച്ഛാ നിക്ഖമന്തിം ഏകോ ദീപികോ ദിസ്വാ ‘‘ഖാദിസ്സാമി ന’’ന്തി ഗിരിബ്ബജദ്വാരേ അട്ഠാസി. സാപി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തീ തം ദിസ്വാ ‘‘ഏസ മം മാരേത്വാ ഖാദിതുകാമതായ ഠിതോ, സചേ നിവത്തിത്വാ പലായിസ്സാമി, ജീവിതം മേ നത്ഥി, അജ്ജ മയാ പുരിസകാരം കാതും വട്ടതീ’’തി ചിന്തേത്വാ സിങ്ഗാനി ഉക്ഖിപിത്വാ തസ്സ അഭിമുഖം വേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ ദീപികസ്സ ‘‘ഇതോ ഗണ്ഹിസ്സാമി, ഇതോ ഗണ്ഹിസ്സാമീ’’തി വിപ്ഫന്ദന്തോവ ഗഹണം അനുപഗന്ത്വാ വേഗേന പലായിത്വാ ഏളകാനം അന്തരം പാവിസി. അഥ ഥേരോ തം തേസം കിരിയം ദിസ്വാ പുനദിവസേ ഗന്ത്വാ തഥാഗതസ്സ

ആരോചേത്വാ ''ഏവം ഭന്തേ, സാ ഏളികാ അത്തനോ ഉപായകുസലതായ പരക്കമം കത്വാ ദീപികതോ മുച്ചീ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''മോഗ്ഗല്ലാന, ഇദാനി താവ സോ ദീപികോ തം ഗഹേതും നാസക്ഖി, പുബ്ബേ പന നം വിരവന്തിം മാരേത്വാ ഖാദീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ മഗധരട്ഠേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം ഗാമേ മഹാഭോഗകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ കാമേ പഹായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ചിരം ഹിമവന്തേ വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ രാജഗഹം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിംയേവ ഗിരിബ്ബജേ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വാസം കപ്പേസി. തദാ ഇമിനാവ നിയാമേന ഏളകപാലകേസു ഏളകേ ചരന്തേസു ഏകദിവസം ഏവമേവ ഏകം ഏളികം പച്ഛാ നിക്ഖമന്തിം ദിസ്വാ ഏകോ ദീപികോ ''ഖാദിസ്സാമി ന''ന്തി ദ്വാരേ അട്ഠാസി. സാപി തം ദിസ്വാ ''അജ്ജ മയ്ഹം ജീവിതം നത്ഥി, ഏകേനുപായേന ഇമിനാ സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ ഹദയമസ്സ മുദുകം ജനേത്വാ ജീവിതം രക്ഖിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ദൂരതോവ തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തീ ആഗച്ഛമാനാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൭. ''ഖമനീയം യാപനീയം, കച്ചി മാതുല തേ സുഖം;
സുഖം തേ അമ്മാ അവച, സുഖകാമാവ തേ മയ''ന്തി.

തത്ഥ **സുഖം തേ അമ്മാ**തി മയ്ഹം മാതാപി ''തുമ്ഹാകം സുഖം പുച്ഛേയ്യാസീ''തി അജ്ജ മം അവചാതി അത്ഥോ. **മയ**ന്തി മാതുല മയമ്പി തുമ്ഹാകം സുഖം ഏവ ഇച്ഛാമാതി.

തം സുത്വാ ദീപികോ ''അയം ധുത്തികാ മം മാതുലവാദേന വഞ്ചേതുകാമാ, ന മേ കക്ഖളഭാവം ജാനാതീ''തി ചിന്തേത്വാ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൮. ''നങ്ഗുട്ഠം മേ അവക്കമ്മ, ഹേഠയിത്വാന ഏളികേ;
സാജ്ജ മാതുലവാദേന, മുഞ്ചിതബ്ബാ നു മഞ്ഞസീ''തി.

തസ്സത്ഥോ - ത്വം മമ നങ്ഗുട്ഠമണ്ഡലം അക്കമിത്വാ ഹേഠയിത്വാ ആഗച്ഛസി, സാ ത്വം ''അജ്ജ മാതുലവാദേന മുഞ്ചിതബ്ബാഹമസ്മീ''തി മഞ്ഞസി നു, ഏവം മഞ്ഞസി മഞ്ഞേതി.

തം സുത്വാ ഇതരാ ''മാതുല, മാ ഏവം കരീ''തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൯. ''പുരത്ഥാമുഖോ നിസിന്നോസി, അഹം തേ മുഖമാഗതാ;
പച്ഛതോ തുയ്ഹം നങ്ഗുട്ഠം, കഥം ഖ്വാഹം അവക്കമി''ന്തി.

തത്ഥ **മുഖ**ന്തി അഭിമുഖം. **കഥം ഖ്വാഹം അവക്കമി**ന്തി തവ പച്ഛതോ ഠിതം അഹം കഥം അവക്കമിന്തി അത്ഥോ.

അഥ നം സോ ''കിം കഥേസി ഏളികേ, മമ നങ്ഗുട്ഠസ്സ അട്ഠിതട്ഠാനം നാമ നത്ഥീ''തി വത്വാ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൮൦. ''യാവതാ ചതുരോ ദീപാ, സസമുദ്ദാ സപബ്ബതാ;
താവതാ മയ്ഹം നങ്ഗുട്ഠം, കഥം ഖോ തം വിവജ്ജയീ''തി.

തത്ഥ താവതാതി എത്തകം ഠാനം മമ നങ്ഗുട്ഠം പരിക്ഖിപിത്വാ ഗതന്തി വദതി.

തം സുത്വാ എളികാ ‘‘അയം പാപോ മധുരകഥായ ന അല്ലീയതി, പടിസത്തു ഹുത്വാ തസ്സ കഥേസ്സാമീ’’തി വത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൯൨.‘‘പുബ്ബേവ മേതമക്ഖിംസു, മാതാ പിതാ ച ഭാതരോ;
ദീഘം ദുട്ഠസ്സ നങ്ഗുട്ഠം, സാമ്ഹി വേഹായസാഗതാ’’തി.

തത്ഥ **അക്ഖിംസൂ**തി പുബ്ബേവ മേ ഏതം മാതാ ച പിതാ ച ഭാതരോ ച ആചിക്ഖിംസു. **സാമ്ഹീ**തി സാ അഹം ഞാതകാനം സന്തികാ തവ നങ്ഗുട്ഠസ്സ ദീഘഭാവം സുത്വാ തവ നങ്ഗുട്ഠം പരിഹരന്തീ **വേഹായസാ** ആകാസേന ആഗതാതി.

അഥ നം സോ ‘‘ജാനാമി തേ അഹം ആകാസേന ആഗതഭാവം, ഏവം ആഗച്ഛന്തീ പന മയ്ഹം ഭക്ഖേ നാസേത്വാ ആഗതാസീ’’തി വത്വാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൯൩.‘‘തഞ്ച ദിസ്വാന ആയന്തിം, അന്തലിക്ഖസ്മി എളികേ;
മിഗസങ്ഘോ പലായിത്ഥ, ഭക്ഖോ മേ നാസിതോ തയാ’’തി.

തം സുത്വാ ഇതരാ മരണഭയഭീതാ അഞ്ഞം കാരണം ആഹരിതും അസക്കോന്തീ ‘‘മാതുല, മാ ഏവരൂപം കക്ഖളകമ്മം കരി, ജീവിതം മേ ദേഹീ’’തി വിലപി. ഇതരോപി നം വിലപന്തിഞ്ഞേവ ഖന്ധേ ഗഹേത്വാ മാരേത്വാ ഖാദി.

൯൪.‘‘ഇച്ചേവം വിലപന്തിയാ, എളകിയാ രുഹഗ്ഘസോ;
ഗലകം അന്വാവമദ്ദി, നത്ഥി ദുട്ഠേ സുഭാസിതം.

൯൫.‘‘നേവ ദുട്ഠേ നയോ അത്ഥി, ന ധമ്മോ ന സുഭാസിതം;
നിക്കമം ദുട്ഠേ യുഞ്ജേഥ, സോ ച സബ്ഭിം ന രഞ്ജതീ’’തി. -

ഇമാ ദ്വേ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ -

തത്ഥ **രുഹഗ്ഘസോ**തി രുഹിരഭക്ഖോ ലോഹിതപായീ സാഹസികദീപികോ. **ഗലകം അന്വാവമദ്ദീ**തി ഗീവം മദ്ദി, ഡംസിത്വാ ഫാലേസീതി അത്ഥോ. **നയോ**തി കാരണം. **ധമ്മോ**തി സഭാവോ. **സുഭാസിത**ന്തി സുകഥിതവചനം, സബ്ബമേതം ദുട്ഠേ നത്ഥീതി അത്ഥോ. **നിക്കമം ദുട്ഠേ യുഞ്ജേഥാ**തി ഭിക്ഖവേ, ദുട്ഠപുഗ്ഗലേ പരക്കമമേവ യുഞ്ജേയ്യ. **സോ ച സബ്ഭിം ന രഞ്ജതീ**തി സോ പന പുഗ്ഗലോ സബ്ഭിം സുന്ദരം സുഭാസിതം ന രഞ്ജതി, ന പിയായതീതി അത്ഥോ. താപസോ തേസം കിരിയം സബ്ബം അദ്ദസ.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ എളികാവ ഏതരഹി എളികാ അഹോസി, ദീപികോപി ഏതരഹി ദീപികോവ, താപസോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ദീപിജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

കച്ചാനീ അട്ഠസദ്ദഞ്ച, സുലസാ ച സുമങ്ഗലം;
ഗങ്ഗമാലഞ്ച ചേതിയം, ഇന്ദ്രിയഞ്ചേവ ആദിത്തം;
അട്ഠാനഞ്ചേവ ദീപി ച, ദസ അട്ഠനിപാതകേ.

അട്ഠകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവകനിപാതോ

[൪൨൭] ൧. ഗിജ്ഝജാതകവണ്ണനാ

പരിസങ്കുപഥോ നാമാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദുബ്ബചഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ഏകോ കുലപുത്തോ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാപി അത്ഥകാമേഹി ആചരിയുപജ്ഝായേഹി ചേവ സബ്രഹ്മചാരീഹി ച ''ഏവം തേ അഭിക്കമിതബ്ബം, ഏവം പടിക്കമിതബ്ബം, ഏവം ആലോകിതബ്ബം, ഏവം വിലോകിതബ്ബം, ഏവം സമിഞ്ജിതബ്ബം, ഏവം പസാരിതബ്ബം, ഏവം നിവാസേതബ്ബം, ഏവം പാരുപിതബ്ബം, ഏവം പത്തോ ഗഹേതബ്ബോ, യാപനമത്തം ഭത്തം ഗഹേത്വാ പച്ചവേക്ഖിത്വാവ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരേന ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുനാ ജാഗരിയമനുയുത്തേന ഭവിതബ്ബം, ഇദം ആഗന്തുകവത്തം നാമ ജാനിതബ്ബം, ഇദം ഗമികവത്തം നാമ, ഇമാനി ചുദ്ദസ ഖന്ധകവത്താനി, അസീതി മഹാവത്താനി. തത്ഥ തേ സമ്മാ വത്തിതബ്ബം, ഇമേ തേരസ ധുതങ്ഗഗുണാ നാമ, ഏതേ സമാദായ വത്തിതബ്ബ''ന്തി ഓവദിയമാനോ ദുബ്ബചോ അഹോസി അക്ഖമോ അപ്പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ അനുസാസനിം. ''അഹം തുമ്ഹേ ന വദാമി, തുമ്ഹേ പന മം കസ്മാ വദഥ, അഹമേവ അത്തനോ അത്ഥം വാ അനത്ഥം വാ ജാനിസ്സാമീ''തി അത്താനം അവചനീയം അകാസി. അഥസ്സ ദുബ്ബചഭാവം ഞത്വാ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം അഗുണകഥം കഥേന്താ നിസീദിംസു. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ദുബ്ബചോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ച''ന്തി വുത്തേ ''കസ്മാ ഭിക്ഖു ഏവരൂപേ നിയ്യാനികസാസനേ പബ്ബജിത്വാ അത്ഥകാമാനം വചനം ന കരോസി, പുബ്ബേപി ത്വം പണ്ഡിതാനം വചനം അകത്വാ വേരമ്ഭവാതമുഖേ ചുണ്ണവിചുണ്ണോ ജാതോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ ബോധിസത്തോ ഗിജ്ഝയോനിയം നിബ്ബത്തി. പുത്തോ പനസ്സ സുപത്തോ നാമ ഗിജ്ഝരാജാ അനേകസഹസ്സഗിജ്ഝപരിവാരോ ഥാമസമ്പന്നോ അഹോസി. സോ മാതാപിതരോ പോസേസി, ഥാമസമ്പന്നത്താ പന അതിദൂരം ഉപ്പതതി. അഥ നം പിതാ ''താത, ഏത്തകം നാമ ഠാനം അതിക്കമിത്വാ ന ഗന്തബ്ബ''ന്തി ഓവദി. സോ ''സാധൂ''തി വത്വാപി ഏകദിവസം പന വുട്ഠേ ദേവേ ഗിജ്ഝേഹി സദ്ധിം ഉപ്പതിത്വാ സേസേ ഓഹായ അതിഭൂമിം ഗന്ത്വാ വേരമ്ഭവാതമുഖം പത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണഭാവം പാപുണി. സത്ഥാ തമത്ഥം ദസ്സേന്തോ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൧. ''പരിസങ്കുപഥോ നാമ, ഗിജ്ഝപന്ഥോ സനന്തനോ;
തത്രാസി മാതാപിതരോ, ഗിജ്ഝോ പോസേസി ജിണ്ണകേ;
തേസം അജഗരമേദം, അച്ചഹാസി ബഹുത്തസോ.

൨. ''പിതാ ച പുത്തം അവച, ജാനം ഉച്ചം പപാതിനം;
സുപത്തം ഥാമസമ്പന്നം, തേജസ്സിം ദൂരഗാമിനം.

൩. ''പരിപ്ലവന്തം പഥവിം, യദാ താത വിജാനഹി;
സാഗരേന പരിക്ഖിത്തം, ചക്കംവ പരിമണ്ഡലം;
തതോ താത നിവത്തസ്സു, മാസ്സു ഏത്തോ പരം ഗമി.

ർ. ''ഉദപത്തോസി വേഗേന, ബലീ പക്ഖീ ദിജുത്തമോ;
ഓലോകയന്തോ വക്കങ്ഗോ, പബ്ബതാനി വനാനി ച.

൫. ''അദ്ദസ്സ പഥവിം ഗിജ്ഝോ, യഥാസാസി പിതുസ്സുതം;
സാഗരേന പരിക്ഖിത്തം, ചക്കംവ പരിമണ്ഡലം.

൬. ''തഞ്ച സോ സമതിക്കമ്മ, പരമേവച്ചവത്തഥ;
തഞ്ച വാതസിഖാ തിക്ഖാ, അച്ചഹാസി ബലിം ദിജം.

൭. ''നാസക്ഖാതിഗതോ പോസോ, പുനദേവ നിവത്തിതും;
ദിജോ ബ്യസനമാപാദി, വേരമ്ഭാനം വസം ഗതോ.

൮. ''തസ്സ പുത്താ ച ദാരാ ച, യേ ചഞ്ഞേ അനുജീവിനോ;
സബ്ബേ ബ്യസനമാപാദും, അനോവാദകരേ ദിജേ.

൯. ''ഏവമ്പി ഇധ വുഡ്ഢാനം, യോ വാക്യം നാവബുജ്ഝതി;
അതിസീമചരോ ദിത്തോ, ഗിജ്ഝോവാതീതസാസനോ;
സ വേ ബ്യസനം പപ്പോതി, അകത്വാ വുഡ്ഢസാസന''ന്തി.

തത്ഥ **പരിസങ്കുപഥോ**തി സങ്കുപഥോ. മനുസ്സാ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണത്ഥായ ഗച്ഛന്താ തസ്മിം പദേസേ ഖാണുകേ കോട്ടേത്വാ തേസു രജ്ജുയോ ബന്ധിത്വാ ഗച്ഛന്തി, തേന സോ ഗിജ്ഝപബ്ബതേ ജങ്ഘമഗ്ഗോ ''സങ്കുപഥോ''തി വുച്ചതി. **ഗിജ്ഝപന്ഥോ**തി ഗിജ്ഝപബ്ബതമത്ഥകേ മഹാമഗ്ഗോ. **സനന്തനോ**തി പോരാണോ. **തത്രാസീ**തി തസ്മിം ഗിജ്ഝപബ്ബതമത്ഥകേ സങ്കുപഥേ ഏകോ ഗിജ്ഝോ ആസി, സോ ജിണ്ണകേ മാതാപിതരോ പോസേസി. **അജഗരമേദ**ന്തി അജഗരാനം മേദം. **അച്ചഹാസീ**തി അതിവിയ ആഹരി. **ബഹുത്തസോ**തി ബഹുസോ. **ഠാനം ഉച്ചം പപാതിന**ന്തി ''പുത്തോ തേ അതിഉച്ചം ഠാനം ലങ്ഘതീ''തി സുത്വാ ''ഉച്ചേ പപാതീ അയ''ന്തി ജാനന്തോ. **തേജസ്സി**ന്തി പുരിസതേജസമ്പന്നം. **ദൂരഗാമിന**ന്തി തേനേവ തേജേന ദൂരഗാമിം. **പരിപ്ലവന്ത**ന്തി ഉപ്പലപത്തം വിയ ഉദകേ ഉപ്ലവമാനം. **വിജാനഹീ**തി വിജാനാസി. **ചക്കംവ പരിമണ്ഡല**ന്തി യസ്മിം തേ പദേസേ ഠിതസ്സ സമുദ്ദേന പരിച്ഛിന്നോ ജമ്ബുദീപോ ചക്കമണ്ഡലംവ പഞ്ഞായതി, തതോ താത നിവത്താഹീതി ഓവദന്തോ ഏവമാഹ.

ഉദപത്തോസീതി പിതു ഓവാദം അകത്വാ ഏകദിവസം ഗിജ്ഝേഹി സദ്ധിം ഉപ്പതിതോ തേ ഓഹായ പിതരാ കഥിതട്ഠാനം അഗമാസി. **ഓലോകയന്തോ**തി തം ഠാനം പത്വാ ഹേട്ഠാ ഓലോകേന്തോ. **വക്കങ്ഗോ**തി വങ്കഗീവോ. **യഥാസാസി പിതുസ്സുത**ന്തി യഥാസ്സ പിതു സന്തികാ സുതം ആസി, തഥേവ അദ്ദസ, ''യഥാസ്സാസീ''തിപി പാഠോ. **പരമേവച്ചവത്തഥാ**തി പിതരാ അക്ഖാതട്ഠാനതോ പരം അതിവത്തോവ. **തഞ്ച വാതസിഖാ തിക്ഖാ**തി തം അനോവാദകം ബലിമ്പി സമാനം ദിജം തിഖിണവേരമ്ഭവാതസിഖാ അച്ചഹാസി അതിഹരി, ചുണ്ണവിചുണ്ണം അകാസി. **നാസക്ഖാതിഗതോ**തി നാസക്ഖി അതിഗതോ. **പോസോ**തി സത്തോ. **അനോവാദകരേ**തി തസ്മിം ദിജേ പണ്ഡിതാനം ഓവാദം അകരോന്തേ സബ്ബേപി തേ മഹാദുക്ഖം പാപുണിംസു. **അകത്വാ വുഡ്ഢസാസന**ന്തി വുഡ്ഢാനം ഹിതകാമാനം വചനം അകത്വാ ഏവമേവ ബ്യസനം മഹാദുക്ഖം പാപുണാതി. തസ്മാ ത്വം ഭിക്ഖു മാ ഗിജ്ഝസദിസോ ഭവ, അത്ഥകാമാനം വചനം കരോഹീതി. സോ സത്ഥാരാ ഏവം ഓവദിതോ തതോ പട്ഠായ സുവചോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - “തദാ ദുബ്ബചഗിജ്ഝോ എതരഹി ദുബ്ബചഭിക്ഖു അഹോസി, ഗിജ്ഝപിതാ പന അഹമേവ അഹോസി”ന്തി.

ഗിജ്ഝജാതകവണ്ണനാ പഠമാ.

[൪൨൮] ൨. കോസമ്ബിയജാതകവണ്ണനാ

പുഥുസദ്ദോതി ഇദം സത്ഥാ കോസമ്ബിം നിസ്സായ ഘോസിതാരാമേ വിഹരന്തോ കോസമ്ബിയം ഭണ്ഡനകാരകേ ഭിക്ഖൂ ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു **കോസമ്ബകക്ഖന്ധകേ** (മഹാവ॰ ൪൫൧ ആദയോ) ആഗതമേവ, അയം പനേത്ഥ സങ്ഖേപോ. തദാ കിര ദ്വേ ഭിക്ഖൂ എകസ്മിം ആവാസേ വസിംസു വിനയധരോ ച സുത്തന്തികോ ച. തേസു സുത്തന്തികോ എകദിവസം സരീരവലഞ്ജം കത്വാ ഉദകകോട്ഠകേ ആചമനഉദകാവസേസം ഭാജനേ ഠപേത്വാ നിക്ഖമി. പച്ഛാ വിനയധരോ തത്ഥ പവിട്ഠോ തം ഉദകം ദിസ്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഇതരം പുച്ഛി “ആവുസോ, തയാ ഉദകം ഠപിത”ന്തി. “ആമാവുസോ”തി. “കിം പനേത്ഥ ആപത്തിഭാവം ന ജാനാസീ”തി? “ആമാവുസോ ന ജാനാമീ”തി. “ഹോതി, ആവുസോ, എത്ഥ ആപത്തീ”തി? “തേന ഹി പടികരിസ്സാമി ന”ന്തി. “സചേ പന തേ, ആവുസോ, അസഞ്ചിച്ച അസതിയാ കതം, നത്ഥി ആപത്തീ”തി. സോ തസ്സാ ആപത്തിയാ അനാപത്തിദിട്ഠി അഹോസി. വിനയധരോപി അത്തനോ നിസ്സിതകാനം “അയം സുത്തന്തികോ ആപത്തിം ആപജ്ജമാനോപി ന ജാനാതീ”തി ആരോചേസി. തേ തസ്സ നിസ്സിതകേ ദിസ്വാ “തുമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ ആപത്തിം ആപജ്ജിത്വാപി ആപത്തിഭാവം ന ജാനാതീ”തി ആഹംസു. തേ ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഉപജ്ഝായസ്സ ആരോചേസും. സോ എവമാഹ - “അയം വിനയധരോ പുബ്ബേ ‘അനാപത്തീ’തി വത്വാ ഇദാനി ‘ആപത്തീ’തി വദതി, മുസാവാദീ എസോ”തി. തേ ഗന്ത്വാ “തുമ്ഹാകം ഉപജ്ഝായോ മുസാവാദീ”തി എവം അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം വഡ്ഢയിംസു. തതോ വിനയധരോ ഓകാസം ലഭിത്വാ തസ്സ ആപത്തിയാ അദസ്സനേന ഉക്ഖേപനീയകമ്മം അകാസി. തതോ പട്ഠായ തേസം പച്ചയദായകാ ഉപാസകാപി ദ്വേ കോട്ഠാസാ അഹേസും. ഓവാദപടിഗ്ഗാഹികാ ഭിക്ഖുനിയോപി ആരക്ഖദേവതാപി ദ്വേ കോട്ഠാസാ അഹേസും. താസം സന്ദിട്ഠസമ്ഭത്താ ആകാസട്ഠദേവതാപി യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സബ്ബേ പുഥുജ്ജനാ ദ്വേ പക്ഖാ അഹേസും. യാവ അകനിട്ഠഭവനാ പന ഇദം കോലാഹലം അഗമാസി.

അഥേകോ ഭിക്ഖു തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ ഉക്ഖേപകാനം “ധമ്മികേനേവ കമ്മേന അയം ഉക്ഖിത്തോ, ഉക്ഖിത്താനുവത്തകാനം അധമ്മികേന കമ്മേന ഉക്ഖിത്തോ”തി ലദ്ധിം, ഉക്ഖേപകേഹി വാരിയമാനാനമ്പി തേസം തം അനുപരിവാരേത്വാ ചരണഭാവഞ്ച സത്ഥു ആരോചേസി. ഭഗവാ “സമഗ്ഗാ കിര ഹോന്തൂ”തി ദ്വേ വാരേ പേസേത്വാ “ന ഇച്ഛന്തി ഭന്തേ സമഗ്ഗാ ഭവിതു”ന്തി സുത്വാ തതിയവാരേ “ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ”തി തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ ഉക്ഖേപകാനം ഉക്ഖേപനേ, ഇതരേസഞ്ച അസഞ്ചിച്ച ആപത്തിയാ അദസ്സനേ ആദീനവം വത്വാ പക്കാമി. പുന തേസം തത്ഥേവ എകസീമായം ഉപോസഥാദീനി കാരേത്വാ ഭത്തഗ്ഗാദീസു ഭണ്ഡനജാതാനം “ആസനന്തരികായ നിസീദിതബ്ബ”ന്തി ഭത്തഗ്ഗേ വത്തം പഞ്ഞാപേത്വാ “ഇദാനിപി ഭണ്ഡനജാതാ വിഹരന്തീ”തി സുത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ “അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ഭണ്ഡന”ന്തിആദീനി വത്വാ അഞ്ഞതരേന ഭിക്ഖുനാ ധമ്മവാദിനാ ഭഗവതോ വിഹേസം

അനിച്ഛന്തേന ‘‘ആഗമേതു, ഭന്തേ, ഭഗവാ ധമ്മസാമീ, അപ്പോസ്സുക്കോ ഭന്തേ, ഭഗവാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം അനുയുത്തോ വിഹരതു, മയം തേന ഭണ്ഡനേന കലഹേന വിഗ്ഗഹേന വിവാദേന പഞ്ഞായിസ്സാമാ’’തി വുത്തേ -

ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തോ നാമ കാസിരാജാ അഹോസീതി ബ്രഹ്മദത്തേന ദീഘീതിസ്സ കോസലരഞ്ഞോ രജ്ജം അച്ഛിന്ദിത്വാ അഞ്ഞാതകവേസേന വസന്തസ്സ മാരിതഭാവഞ്ചേവ ദീഘാവുകുമാരേന അത്തനോ ജീവിതേ ദിന്നേ തതോ പട്ഠായ തേസം സമഗ്ഗഭാവഞ്ച കഥേത്വാ ‘‘തേസഞ്ഹി നാമ, ഭിക്ഖവേ, രാജൂനം ആദിന്നദണ്ഡാനം ആദിന്നസത്ഥാനം ഏവരൂപം ഖന്തിസോരച്ചം ഭവിസ്സതി. ഇധ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, സോഭേഥ, യം തുമ്ഹേ ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ പബ്ബജിതാ സമാനാ ഖമാ ച ഭവേയ്യാഥ സോരതാ ചാ’’തി ഓവദിത്വാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി ‘‘അലം, ഭിക്ഖവേ, മാ ഭണ്ഡന’’ന്തി വാരേത്വാ അനോരമന്തേ ദിസ്വാ ‘‘പരിയാദിണ്ണരൂപാ ഖോ ഇമേ മോഘപുരിസാ, ന യിമേ സുകരാ സഞ്ഞാപേതു’’ന്തി പക്കമിത്വാ പുനദിവസേ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ഗന്ധകുടിയാ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ സേനാസനം സംസാമേത്വാ അത്തനോ പത്തചീവരമാദായ സങ്ഘമജ്ഝേ ആകാസേ ഠത്വാ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

ഫം. ‘‘പുഥുസദ്ദോ സമജനോ, ന ബാലോ കോചി മഞ്ഞഥ;
സങ്ഘസ്മിം ഭിജ്ജമാനസ്മിം, നാഞ്ഞം ഭിയ്യോ അമഞ്ഞരും.

ഫഫ. ‘‘പരിമുട്ഠാ പണ്ഡിതാഭാസാ, വാചാഗോചരഭാണിനോ;
യാവിച്ഛന്തി മുഖായാമം, യേന നീതാ ന തം വിദൂ.

ഫവ. ‘‘അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം ഉപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസം ന സമ്മതി.

ഫന. ‘‘അക്കോച്ഛി മം അവധി മം, അജിനി മം അഹാസി മേ;
യേ ച തം നുപനയ്ഹന്തി, വേരം തേസൂപസമ്മതി.

ഫർ. ‘‘ന ഹി വേരേന വേരാനി, സമ്മന്തീധ കുദാചനം;
അവേരേന ച സമ്മന്തി, ഏസ ധമ്മോ സനന്തനോ.

ഫദ. ‘‘പരേ ച ന വിജാനന്തി, മയമേത്ഥ യമാമസേ;
യേ ച തത്ഥ വിജാനന്തി, തതോ സമ്മന്തി മേധഗാ.

ഫന്ന. ‘‘അട്ഠിച്ഛിന്നാ പാണഹരാ, ഗവാസ്സധനഹാരിനോ;
രട്ഠം വിലുമ്പമാനാനം, തേസമ്പി ഹോതി സങ്ഗതി;
കസ്മാ തുമ്ഹാക നോ സിയാ.

ഫ൭. ‘‘സചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം, സദ്ധിംചരം സാധുവിഹാരിധീരം;
അഭിഭുയ്യ സബ്ബാനി പരിസ്സയാനി, ചരേയ്യ തേനത്തമനോ സതീമാ.

ഫവ്വ. ‘‘നോ ചേ ലഭേഥ നിപകം സഹായം, സദ്ധിംചരം സാധുവിഹാരിധീരം;
രാജാവ രട്ഠം വിജിതം പഹായ, ഏകോ ചരേ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ.

ഫൻ. ‘‘ഏകസ്സ ചരിതം സേയ്യോ, നത്ഥി ബാലേ സഹായതാ;

ഏകോ ചരേ ന പാപാനി കയിരാ, അപ്പോസ്സുക്കോ മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ''തി.

തത്ഥ പുഥു മഹാസദ്ദോ അസ്സാതി **പുഥുസദ്ദോ. സമജനോ**തി സമാനോ ഏകസദിസോ ജനോ, സബ്ബോവായം ഭണ്ഡനകാരകജനോ സമന്തതോ സദ്ദനിച്ഛാരണേന പുഥുസദ്ദോ ചേവ സദിസോ ചാതി വുത്തം ഹോതി. **ന ബാലോ കോചി മഞ്ഞഥാ**തി തത്ഥ കോചി ഏകോപി ''അഹം ബാലോ''തി ന മഞ്ഞിത്ഥ, സബ്ബേ പണ്ഡിതമാനിനോ, സബ്ബോവായം ഭണ്ഡനകാരകോ ജനോയേവ. **നാഞ്ഞം ഭിയ്യോ അമഞ്ഞരു**ന്തി കോചി ഏകോപി ''അഹം ബാലോ''തി ന മഞ്ഞിത്ഥ, ഭിയ്യോ ച സങ്ഘസ്മിം ഭിജ്ജമാനേ അഞ്ഞമ്പി ഏകം ''മയ്ഹം കാരണാ സങ്ഘോ ഭിജ്ജതീ''തി ഇദം കാരണം ന മഞ്ഞിത്ഥാതി അത്ഥോ.

പരിമുട്ഠാതി മുട്ഠസ്സതിനോ. **പണ്ഡിതാഭാസാ**തി അത്തനോ പണ്ഡിതമാനേന പണ്ഡിതസദിസാ. **വാചാഗോചരഭാണിനോ**തി രാ-കാരസ്സ രസ്സാദേസോ കതോ, വാചാഗോചരാ ച ന സതിപട്ഠാനാദിഅരിയധമ്മഗോചരാ, ഭാണിനോ ച. കഥം ഭാണിനോ? **യാവിച്ഛന്തി മുഖായാമ**ന്തി, യാവ മുഖം പസാരേതും ഇച്ഛന്തി, താവ പസാരേത്വാ അഗ്ഗപാദേഹി ഠത്വാ ഭാണിനോ, ഏകോപി സങ്ഘഗാരവേന മുഖസങ്കോചനം ന കരോതീതി അത്ഥോ. **യേന നീതാ**തി യേന ഭണ്ഡനേന ഇമം നില്ലജ്ജഭാവം നീതാ. **ന തം വിദൂ**തി ഏവം ''ആദീനവം ഇദ''ന്തി തം ന ജാനന്തി.

യേ ച തം ഉപനയ്ഹന്തീതി തം ''അക്കോച്ഛി മ''ന്തിആദികം ആകാരം യേ ഉപനയ്ഹന്തി. **സനന്തനോ**തി പോരാണോ. **പരേ**തി പണ്ഡിതേ ഠപേത്വാ തതോ അഞ്ഞേ ഭണ്ഡനകാരകാ പരേ നാമ. തേ ഏത്ഥ സങ്ഘമജ്ഝേ കോലാഹലം കരോന്താ ''മയം യമാമസേ ഉപയമാമ നസ്സാമ, സതതം സമിതം മച്ചുസന്തികം ഗച്ഛാമാ''തി ന ജാനന്തി. **യേ ച തത്ഥ വിജാനന്തീ**തി യേ തത്ഥ പണ്ഡിതാ ''മയം മച്ചുസമീപം ഗച്ഛാമാ''തി വിജാനന്തി. **തതോ സമ്മന്തി മേധഗാ**തി ഭിക്ഖവേ, ഏവഞ്ഹി തേ ജാനന്താ യോനിസോമനസികാരം ഉപ്പാദേത്വാ മേധഗാനം കലഹാനം വൂപസമായ പടിപജ്ജന്തി.

അട്ഠിച്ഛിന്നാതി അയം ഗാഥാ ബ്രഹ്മദത്തഞ്ച ദീഘാവുകുമാരഞ്ച സന്ധായ വുത്താ. തേസമ്പി ഹോതി സങ്ഗതി. കസ്മാ തുമ്ഹാകം ന ഹോതി? യേസം വോ നേവ മാതാപിതൂനം അട്ഠീനി ഛിന്നാനി, ന പാണാ ഹടാ, ന ഗവാസ്സധനാനി ഹടാനി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭിക്ഖവേ, തേസഞ്ഹി നാമ ആദിന്നദണ്ഡാനം ആദിന്നസത്ഥാനം രാജൂനം ഏവരൂപാ സങ്ഗതി സമാഗമോ ആവാഹവിവാഹസമ്ബന്ധം കത്വാ ഏകതോ പാനഭോജനം ഹോതി, തുമ്ഹേ ഏവരൂപേ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ അത്തനോ വേരമത്തമ്പി ജഹിതും ന സക്കോഥ, കോ തുമ്ഹാകം ഭിക്ഖുഭാവോതി.

സചേ ലഭേഥാതിആദിഗാഥായോ പണ്ഡിതസഹായസ്സ ച ബാലസഹായസ്സ ച വണ്ണാവണ്ണദീപനത്ഥം വുത്താ. **അഭിഭുയ്യ സബ്ബാനി പരിസ്സയാനീ**തി സബ്ബേ പാകടപരിസ്സയേ ച പടിച്ഛന്നപരിസ്സയേ ച അഭിഭവിത്വാ തേന സദ്ധിം അത്തമനോ സതിമാ ചരേയ്യ. **രാജാവ രട്ഠം വിജിതം പഹായാ**തി യഥാ അത്തനോ വിജിതം രട്ഠം മഹാജനകരാജാ ച അരിന്ദമരാജാ ച പഹായ ഏകകോവ ചരിംസു, ഏവം ചരേയ്യാതി അത്ഥോ. **മാതങ്ഗരഞ്ഞേവ നാഗോ**തി മാതങ്ഗോ അരഞ്ഞേ നാഗോവ. **മാതങ്ഗോ**തി ഹത്ഥീ വുച്ചതി, **നാഗോ**തി

മഹന്താധിവചനമേതം. യഥാ ഹി മാതുപോസകോ മാതങ്ഗനാഗോ അരഞ്ഞേ ഏകകോ ചരി, ന ച പാപാനി അകാസി, യഥാ ച സീലവഹത്ഥിനാഗോ. യഥാ ച പാലിലേയ്യകോ, ഏവം ഏകോ ചരേ, ന ച പാപാനി കയിരാതി വുത്തം ഹോതി.

സത്ഥാ ഏവം കഥേത്വാപി തേ ഭിക്ഖൂ സമഗ്ഗേ കാതും അസക്കോന്തോ ബാലകലോണകഗാമം ഗന്ത്വാ ഭഗുത്ഥേരസ്സ ഏകീഭാവേ ആനിസംസം കഥേത്വാ തതോ തിണ്ണം കുലപുത്താനം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ തേസം സാമഗ്ഗിവാസേ ആനിസംസം കഥേത്വാ തതോ പാലിലേയ്യകവനസണ്ഡം ഗന്ത്വാ തത്ഥ തേമാസം വസിത്വാ പുന കോസമ്ബിം അഗന്ത്വാ സാവത്ഥിമേവ അഗമാസി. കോസമ്ബിവാസിനോപി ഉപാസകാ ''ഇമേ ഖോ അയ്യാ, കോസമ്ബകാ ഭിക്ഖൂ ബഹുനോ അമ്ഹാകം അനത്ഥസ്സ കാരകാ, ഇമേഹി ഉബ്ബാള്ഹോ ഭഗവാ പക്കന്തോ, ഇമേസം നേവ അഭിവാദനാദീനി കരിസ്സാമ, ന ഉപഗതാനം പിണ്ഡപാതം ദസ്സാമ, ഏവം ഇമേ പക്കമിസ്സന്തി വാ വേരം വിരമിസ്സന്തി വാ ഭഗവന്തം വാ പസാദേസ്സന്തീ''തി സമ്മന്തയിത്വാ തഥേവ അകംസു. തേ തേന ദണ്ഡകമ്മേന പീളിതാ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം ഖമാപേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ''പിതാ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ അഹോസി, മാതാ മഹാമായാ, ദീഘാവുകുമാരോ പന അഹമേവ അഹോസി''ന്തി.

കോസമ്ബിയജാതകവണ്ണനാ ദുതിയാ.

[൪൨൯] ൩. മഹാസുവജാതകവണ്ണനാ

ദുമോ യദാ ഹോതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ കോസലജനപദേ അഞ്ഞതരം പച്ചന്തഗാമം ഉപനിസ്സായ അരഞ്ഞേ വിഹാസി. മനുസ്സാ തസ്സ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി സമ്പാദേത്വാ ഗമനാഗമനസമ്പന്നേ ഠാനേ സേനാസനം കത്വാ സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹിംസു. തസ്സ വസ്സൂപഗതസ്സ പഠമമാസേയേവ സോ ഗാമോ ഝായി, മനുസ്സാനം ബീജമത്തമ്പി അവസിട്ഠം നാഹോസി. തേ തസ്സ പണീതം പിണ്ഡപാതം ദാതും നാസക്ഖിംസു. സോ സപ്പായസേനാസനേപി പിണ്ഡപാതേന കിലമന്തോ മഗ്ഗം വാ ഫലം വാ നിബ്ബത്തേതും നാസക്ഖി. അഥ നം തേമാസച്ചയേന സത്ഥാരം വന്ദിതും ആഗതം സത്ഥാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ''കച്ചി ഭിക്ഖു പിണ്ഡപാതേന ന കിലമന്തോസി, സേനാസനസപ്പായഞ്ച അഹോസീ''തി പുച്ഛി. സോ തമത്ഥം ആരോചേസി. സത്ഥാ ''തസ്സ സേനാസനം സപ്പായ''ന്തി ഞത്വാ ''ഭിക്ഖു സമണേന നാമ സേനാസനസപ്പായേ സതി ലോലുപ്പചാരം പഹായ കിഞ്ചിദേവ യഥാലദ്ധം പരിഭുഞ്ജിത്വാ സന്തുട്ഠേന സമണധമ്മം കാതും വട്ടതി. പോരാണകപണ്ഡിതാ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അത്തനോ നിവാസരുക്ഖേ ചുണ്ണം ഖാദന്താപി ലോലുപ്പചാരം പഹായ സന്തുട്ഠാ മിത്തധമ്മം അഭിന്ദിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗമിംസു, ത്വം പന കസ്മാ 'പിണ്ഡപാതോ പരിത്തോ ലൂഖോ'തി സപ്പായസേനാസനം പരിച്ചജീ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ഹിമവന്തേ ഗങ്ഗാതീരേ ഏകസ്മിം ഉദുമ്ബരവനേ അനേകസതസഹസ്സാ സുകാ വസിംസു. തത്ര ഏകോ സുവരാജാ അത്തനോ നിവാസരുക്ഖസ്സ ഫലേസു ഖീണേസു യദേവ അവസിട്ഠം ഹോതി അങ്കുരോ

വാ പത്തം വാ തചോ വാ പപടികാ വാ, തം ഖാദിത്വാ ഗങ്ഗായ പാനീയം പിവിത്വാ പരമപ്പിച്ഛസന്തുട്ഠോ ഹുത്വാ അഞ്ഞത്ഥ ന ഗച്ഛതി. തസ്സ അപ്പിച്ഛസന്തുട്ഠഭാവഗുണേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ ആവജ്ജമാനോ തം ദിസ്വാ തസ്സ വീമംസനത്ഥം അത്തനോ ആനുഭാവേന തം രുക്ഖം സുക്ഖാപേസി. രുക്ഖോ ഖാണുകമത്തോ ഹുത്വാ ഛിദ്ദാവഛിദ്ദോ വാതേ പഹരന്തേ ആകോടിയമാനോ വിയ അട്ഠാസി. തസ്സ ഛിദ്ദേഹി ചുണ്ണാനി നിക്ഖമന്തി. സുവരാജാ താനി ചുണ്ണാനി ഖാദിത്വാ ഗങ്ഗായ പാനീയം പിവിത്വാ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ വാതാതപം അഗണേത്വാ ഉദുമ്ബരഖാണുകേ നിസീദി. സക്കോ തസ്സ പരമപ്പിച്ഛഭാവം ഞത്വാ "മിത്തധമ്മഗുണം കഥാപേത്വാ വരമസ്സ ദത്വാ ഉദുമ്ബരം അമതഫലം കരിത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി ഏകോ ഹംസരാജാ ഹുത്വാ സുജം അസുരകഞ്ഞം പുരതോ കത്വാ തം ഉദുമ്ബരവനം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഏകരുക്ഖസ്സ സാഖായ നിസീദിത്വാ തേന സദ്ധിം കഥം സമുട്ഠാപേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൦. "ദുമോ യദാ ഹോതി ഫലൂപപന്നോ, ഭുഞ്ജന്തി നം വിഹങ്ഗമാ സമ്പതന്താ;
ഖീണന്തി ഞത്വാന ദുമം ഫലച്ചയേ, ദിസോദിസം യന്തി തതോ വിഹങ്ഗമാ"തി.

തസ്സത്ഥോ - സുവരാജ, രുക്ഖോ നാമ യദാ ഫലസമ്പന്നോ ഹോതി, തദാ തം സാഖതോ സാഖം സമ്പതന്താവ വിഹങ്ഗമാ ഭുഞ്ജന്തി, തം പന ഖീണം ഞത്വാ ഫലാനം അച്ചയേന തതോ രുക്ഖതോ ദിസോദിസം വിഹങ്ഗമാ ഗച്ഛന്തീതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ തതോ നം ഉയ്യോജേതും ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൨൧. "ചര ചാരികം ലോഹിതതുണ്ഡ മാ മരി, കിം ത്വം സുവ സുക്ഖദുമമ്ഹി ഝായസി;
തദിങ്ഘ മം ബ്രൂഹി വസന്തസന്നിഭ, കസ്മാ സുവ സുക്ഖദുമം ന രിഞ്ചസീ"തി.

തത്ഥ **ഝായസീ**തി കിംകാരണാ സുക്ഖഖാണുമത്ഥകേ ഝായന്തോ പജ്ഝായന്തോ തിട്ഠസി. **ഇങ്ഘാ**തി ചോദനത്ഥേ നിപാതോ. **വസന്തസന്നിഭാ**തി വസന്തകാലേ വനസണ്ഡോ സുവഗണസമോകിണ്ണോ വിയ നീലോഭാസോ ഹോതി, തേന തം "വസന്തസന്നിഭാ"തി ആലപതി. **ന രിഞ്ചസീ**തി ന ഛഡ്ഡേസി.

അഥ നം സുവരാജാ "അഹം ഹംസ അത്തനോ കതഞ്ഞുകതവേദിതായ ഇമം രുക്ഖം ന ജഹാമീ"തി വത്വാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൨. "യേ വേ സഖീനം സഖാരോ ഭവന്തി, പാണച്ചയേ ദുക്ഖസുഖേസു ഹംസ;
ഖീണം അഖീണമ്പി ന തം ജഹന്തി, സന്തോ സതം ധമ്മമനുസ്സരന്താ.

൨൩. "സോഹം സതം അഞ്ഞതരോസ്മി ഹംസ, ഞാതീ ച മേ ഹോതി സഖാ ച രുക്ഖോ;
തം നുസ്സഹേ ജീവികത്ഥോ പഹാതും, ഖീണന്തി ഞത്വാന ന ഹേസ ധമ്മോ"തി.

തത്ഥ **യേ വേ സഖീനം സഖാരോ ഭവന്തീ**തി യേ സഹായാനം സഹായാ ഹോന്തി. **ഖീണം അഖീണമ്പീ**തി പണ്ഡിതാ നാമ അത്തനോ സഹായം ഭോഗപരിക്ഖയേന ഖീണമ്പി അഖീണമ്പി ന ജഹന്തി. **സതം ധമ്മമനുസ്സരന്താ**തി പണ്ഡിതാനം പവേണിം അനുസ്സരമാനാ. **ഞാതീ ച മേ**തി ഹംസരാജ, അയം രുക്ഖോ സമ്പിയായനത്ഥേന മയ്ഹം ഞാതി ച സമാചിണ്ണചരണതായ സഖാ ച. **ജീവികത്ഥോ**തി തമഹം ജീവികായ അത്ഥികോ ഹുത്വാ പഹാതും ന സക്കോമി.

സക്കോ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠോ പസംസിത്വാ വരം ദാതുകാമോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൪.“സാധു സക്ഖി കതം ഹോതി, മേത്തി സംസതി സന്ഥവോ;
സചേതം ധമ്മം രോചേസി, പാസംസോസി വിജാനതം.

൨൫.“സോ തേ സുവ വരം ദമ്മി, പത്തയാന വിഹങ്ഗമ;
വരം വരസ്സു വക്കങ്ഗ, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ”തി.

തത്ഥ **സാധൂ**തി സമ്പഹംസനം. **സക്ഖി കതം ഹോതി, മേത്തി സംസതി സന്ഥവോ**തി സഖിഭാവോ ച മേത്തി ച പരിസമജ്ഝേ സന്ഥവോ ചാതി തയാ മിത്തം കതം സാധു ഹോതി ലദ്ധകം ഭദ്ദകമേവ. **സചേതം ധമ്മ**ന്തി സചേ ഏതം മിത്തധമ്മം. **വിജാനത**ന്തി ഏവം സന്തേ വിഞ്ഞൂനം പസംസിതബ്ബയുത്തകോസീതി അത്ഥോ. **സോ തേ**തി സോ അഹം തുയ്ഹം. **വരസ്സൂ**തി ഇച്ഛസ്സു. **യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ**തി യം കിഞ്ചി മനസാ ഇച്ഛസി, സബ്ബം തം വരം ദദാമി തേതി.

തം സുത്വാ സുവരാജാ വരം ഗണ്ഹന്തോ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൨൬.“വരഞ്ച മേ ഹംസ ഭവം ദദേയ്യ, അയഞ്ച രുക്ഖോ പുനരായും ലഭേഥ;
സോ സാഖവാ ഫലിമാ സംവിരൂള്ഹോ, മധുത്ഥികോ തിട്ഠതു
സോഭമാനോ”തി.

തത്ഥ **സാഖവാ**തി സാഖസമ്പന്നോ. **ഫലിമാ**തി ഫലേന ഉപേതോ. **സംവിരൂള്ഹോ**തി സമന്തതോ വിരൂള്ഹപത്തോ തരുണപത്തസമ്പന്നോ ഹുത്വാ. **മധുത്ഥികോ**തി സംവിജ്ജമാനമധുരഫലേസു പക്ഖിത്തമധു വിയ മധുരഫലോ ഹുത്വാതി അത്ഥോ.

അഥസ്സ സക്കോ വരം ദദമാനോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൨൭.“തം പസ്സ സമ്മ ഫലിമം ഉളാരം, സഹാവ തേ ഹോതു ഉദുമ്ബരേന;
സോ സാഖവാ ഫലിമാ സംവിരൂള്ഹോ, മധുത്ഥികോ തിട്ഠതു
സോഭമാനോ”തി.

തത്ഥ **സഹാവ തേ ഹോതു ഉദുമ്ബരേനാ**തി തവ ഉദുമ്ബരേന സദ്ധിം സഹ ഏകതോവ വാസോ ഹോതു.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സക്കോ തം അത്തഭാവം വിജഹിത്വാ അത്തനോ ച സുജായ ച ആനുഭാവം ദസ്സേത്വാ ഗങ്ഗാതോ ഹത്ഥേന ഉദകം ഗഹേത്വാ ഉദുമ്ബരഖാണുകം പഹരി. താവദേവ സാഖാവിടപസച്ഛന്നോ മധുരഫലോ

രുക്ഖോ ഉട്ഠഹിത്വാ മുണ്ഡമണിപബ്ബതോ വിയ വിലാസസമ്പന്നോ അട്ഠാസി. സുവരാജാ തം ദിസ്വാ സോമനസ്സപ്പത്തോ സക്കസ്സ ഥുതിം കരോന്തോ നവമം ഗാഥമാഹ -

൨൮.''ഏവം സക്ക സുഖീ ഹോഹി, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ സുഖിതോ, ദിസ്വാന സഫലം ദുമ''ന്തി.

സക്കോപി തസ്സ വരം ദത്വാ ഉദുമ്ബരം അമതഫലം കത്വാ സദ്ധിം സുജായ അത്തനോ ഠാനമേവ ഗതോ. തമത്ഥം ദീപയമാനാ ഓസാനേ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഠപിതാ -

൨൯.''സുവസ്സ ച വരം ദത്വാ, കത്വാന സഫലം ദുമം;
പക്കാമി സഹ ഭരിയായ, ദേവാനം നന്ദനം വന''ന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ''ഏവം ഭിക്ഖു പോരാണകപണ്ഡിതാ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്താപി അലോലുപ്പചാരാ അഹേസും. ത്വം പന കസ്മാ ഏവരൂപേ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ലോലുപ്പചാരം ചരസി, ഗച്ഛ തത്ഥേവ വസാഹീ''തി കമ്മട്ഠാനമസ്സ കഥേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി. സോ ഭിക്ഖു തത്ഥ ഗന്ത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേന്തോ അരഹത്തം പാപുണി. തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, സുവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

മഹാസുവജാതകവണ്ണനാ തതിയാ.

[൪൩൦] ൪. ചൂളസുവജാതകവണ്ണനാ

സന്തി രുക്ഖാതി ഇദം സത്ഥാ സാവത്ഥിയം ജേതവനേ വിഹരന്തോ വേരഞ്ജകണ്ഡം ആരബ്ഭ കഥേസി. സത്ഥരി വേരഞ്ജായം വസ്സം വസിത്വാ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം അനുപ്പത്തേ ഭിക്ഖൂ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''ആവുസോ, തഥാഗതോ ഖത്തിയസുഖുമാലോ ബുദ്ധസുഖുമാലോ മഹന്തേന ഇദ്ധാനുഭാവേന സമന്നാഗതോപി വേരഞ്ജബ്രാഹ്മണേന നിമന്തിതോ തേമാസം വസന്തോ മാരാവട്ടനവസേന തസ്സ സന്തികാ ഏകദിവസമ്പി ഭിക്ഖം അലഭിത്വാ ലോലുപ്പചാരം പഹായ തേമാസം പത്ഥപുലകപിട്ഠോദകേന യാപേന്തോ അഞ്ഞത്ഥ ന അഗമാസി, അഹോ തഥാഗതാനം അപ്പിച്ഛസന്തുട്ഠഭാവോ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''അനച്ഛരിയം, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതസ്സ ഇദാനി ലോലുപ്പചാരപ്പഹാനം, പുബ്ബേപി തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി ലോലുപ്പചാരം പഹാസി''ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി. സബ്ബമ്പി വത്ഥു പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം.

൩൦.''സന്തി രുക്ഖാ ഹരിപത്താ, ദുമാ നേകഫലാ ബഹൂ;
കസ്മാ നു സുക്ഖേ കോളാപേ, സുവസ്സ നിരതോ മനോ.

൩൧.''ഫലസ്സ ഉപഭുഞ്ജിമ്ഹാ, നേകവസ്സഗണേ ബഹൂ;
അഫലമ്പി വിദിത്വാന, സാവ മേത്തി യഥാ പുരേ.

൩൨.''സുക്ഖഞ്ച രുക്ഖം കോളാപം, ഓപത്തമഫലം ദുമം;
ഓഹായ സകുണാ യന്തി, കിം ദോസം പസ്സസേ ദിജ.

൩൩.“യേ ഫലത്ഥാ സമ്ഭജന്തി, അഫലോതി ജഹന്തി നം;
അത്തത്ഥപഞ്ഞാ ദുമ്മേധാ, തേ ഹോന്തി പക്ഖപാതിനോ.

൩൪.“സാധു സക്ഖി കതം ഹോതി, മേത്തി സംസതി സന്ഥവോ;
സചേതം ധമ്മം രോചേസി, പാസംസോസി വിജാനതം.

൩൫.“സോ തേ സുവ വരം ദമ്മി, പത്തയാന വിഹങ്ഗമ;
വരം വരസ്സു വക്കങ്ഗ, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

൩൬.“അപി നാമ നം പസ്സേയ്യം, സപത്തം സഫലം ദുമം;
ദലിദ്ദോവ നിധിം ലദ്ധാ, നന്ദേയ്യാഹം പുനപ്പുനം.

൩൭.“തതോ അമതമാദായ, അഭിസിഞ്ചി മഹീരുഹം;
തസ്സ സാഖാ വിരൂഹിംസു, സീതച്ഛായാ മനോരമാ.

൩൮.“ഏവം സക്ക സുഖീ ഹോഹി, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭി;
യഥാഹമജ്ജ സുഖിതോ, ദിസ്വാന സഫലം ദുമം.

൩൯.“സുവസ്സ ച വരം ദത്വാ, കത്വാന സഫലം ദുമം;
പക്കാമി സഹ ഭരിയായ, ദേവാനം നന്ദനം വന”ന്തി. -

പഞ്ഹപടിപഞ്ഹാപി അത്ഥോപി പുരിമനയേനേവ വേദിതബ്ബാ, അനുത്താനപദമേവ പന വണ്ണയിസ്സാമ.

ഹരിപത്താതി നീലപത്തസച്ഛന്നാ. **കോളാപേ**തി വാതേ പഹരന്തേ ആകോടിതസദ്ദം വിയ മുഞ്ചമാനേ നിസ്സാരേ. **സുവസ്സാ**തി ആയസ്മതോ സുവരാജസ്സ കസ്മാ ഏവരൂപേ രുക്ഖേ മനോ നിരതോ. **ഫലസ്സാ**തി ഫലം അസ്സ രുക്ഖസ്സ. **നേകവസ്സഗണേ**തി അനേകവസ്സഗണേ. **ബഹൂ**തി സമാനേപി അനേകസതേ ന ദ്വേ തയോ, അഥ ഖോ ബഹൂവ. **വിദിത്വാനാ**തി ഹംസരാജ ഇദാനി അമ്ഹാകം ഇമം രുക്ഖം അഫലം വിദിത്വാപി യഥാ പുരേ ഏതേന സദ്ധിം മേത്തി, സാവ മേത്തി, തഞ്ഹി മയം ന ഭിന്ദാമ, മേത്തിം ഭിന്ദന്താ ഹി അനരിയാ അസപ്പുരിസാ നാമ ഹോന്തീതി പകാസേന്തോ ഏവമാഹ.

ഓപത്തന്തി അവപത്തം നിപ്പത്തം പതിതപത്തം. **കിം ദോസം പസ്സസേ**തി അഞ്ഞേ സകുണാ ഏതം ഓഹായ അഞ്ഞത്ഥ ഗച്ഛന്തി, ത്വം ഏവം ഗമനേ കിം നാമ ദോസം പസ്സസി. **യേ ഫലത്ഥാ**തി യേ പക്ഖിനോ ഫലത്ഥായ ഫലകാരണാ സമ്ഭജന്തി ഉപഗച്ഛന്തി, അഫലോതി ഞത്വാ ഏതം ജഹന്തി. **അത്തത്ഥപഞ്ഞാ**തി അത്തനോ അത്ഥായ പഞ്ഞാ, പരം അനോലോകേത്വാ അത്തനിയേവ വാ ഠിതാ ഏതേസം പഞ്ഞാതി അത്തത്ഥപഞ്ഞാ. **പക്ഖപാതിനോ**തി തേ അത്തനോയേവ വുഡ്ഢിം പച്ചാസീസമാനാ മിത്തപക്ഖം പാതേന്തി നാസേന്തീതി പക്ഖപാതിനോ നാമ ഹോന്തി. അത്തപക്ഖേയേവ വാ പതന്തീതി **പക്ഖപാതിനോ**.

അപി നാമ നന്തി ഹംസരാജ, സചേ മേ മനോരഥോ നിപ്ഫജ്ജേയ്യ, തയാ ദിന്നോ വരോ സമ്പജ്ജേയ്യ, അപി നാമ അഹം ഇമം രുക്ഖം സപത്തം സഫലം പുന പസ്സേയ്യം, തതോ ദലിദ്ദോ നിധിം ലഭിത്വാവ പുനപ്പുനം ഏതം അഭിനന്ദേയ്യം, തം ദിസ്വാവ പമോദേയ്യം. **അമതമാദായാ**തി അത്തനോ

ആനുഭാവേന ഠിതോ ഗങ്ഗോദകം ഗഹേത്വാ അഭിസിഞ്ചയീതി അത്ഥോ. ഇമസ്മിം ജാതകേ ഇമായ സദ്ധിം ദ്വേ അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ ഹോന്തി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി, സുവരാജാ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ചുള്ളസുവജാതകവണ്ണനാ ചതുത്ഥാ.

[൪൩൧] ൫. ഹരിതചജാതകവണ്ണനാ

സുതം മേതം മഹാബ്രഹ്മേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും ഏകം അലങ്കതമാതുഗാമം ദിസ്വാ ഉക്കണ്ഠിതം ദീഘകേസനഖലോമം വിബ്ഭമിതുകാമം ആചരിയുപജ്ഝായേഹി അരുചിയാ ആനീതം. സത്ഥാ ‘‘സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ’’തി പുച്ഛിത്വാ ‘‘സച്ചം, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ ‘‘കിംകാരണാ’’തി വത്വാ ‘‘അലങ്കതമാതുഗാമം ദിസ്വാ കിലേസവസേന, ഭന്തേ’’തി വുത്തേ ‘‘ഭിക്ഖു കിലേസോ നാമ ഗുണവിദ്ധംസകോ അപ്പസ്സാദോ നിരയേ നിബ്ബത്താപേതി, ഏസ പന കിലേസോ കിംകാരണാ തം ന കിലമേസ്സതി? ന ഹി സിനേരും പഹരിത്വാ പഹരണവാതോ പുരാണപണ്ണസ്സ ലജ്ജതി, ഇമഞ്ഹി കിലേസം നിസ്സായ ബോധിഞാണസ്സ അനുപദം ചരമാനാ പഞ്ചഅഭിഞ്ഞഅട്ഠസമാപത്തിലാഭിനോ വിസുദ്ധമഹാപുരിസാപി സതിം ഉപട്ഠപേതും അസക്കോന്താ ഝാനം അന്തരധാപേസു’’ന്തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ ഏകസ്മിം നിഗമേ അസീതികോടിവിഭവേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി, കഞ്ചനഛവിതായ പനസ്സ ‘‘ഹരിതചകുമാരോ’’തി നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ധനവിലോകനം കത്വാ ‘‘ധനമേവ പഞ്ഞായതി, ധനസ്സ ഉപ്പാദകാ ന പഞ്ഞായന്തി, മയാപി മരണമുഖേ ചുണ്ണവിചുണ്ണേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി മരണഭയഭീതോ മഹാദാനം ദത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ തത്ഥ ചിരം വനമൂലഫലാഹാരോ യാപേത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ പബ്ബതാ ഓതരിത്വാ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ ബാരാണസിയം ഭിക്ഖായ ചരന്തോ രാജദ്വാരം സമ്പാപുണി. രാജാ തം ദിസ്വാ പസന്നചിത്തോ പക്കോസാപേത്വാ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദാപേത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭോജേത്വാ അനുമോദനാവസാനേ അതിരേകതരം പസീദിത്വാ ‘‘കഹം, ഭന്തേ, ഗച്ഛഥാ’’തി വത്വാ ‘‘വസ്സാവാസട്ഠാനം ഉപധാരേമ, മഹാരാജാ’’തി വുത്തേ ‘‘സാധു, ഭന്തേ’’തി ഭുത്തപാതരാസോ തം ആദായ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദീനി കാരാപേത്വാ ഉയ്യാനപാലം പരിചാരകം കത്വാ ദത്വാ വന്ദിത്വാ നിക്ഖമി. മഹാസത്തോ തതോ പട്ഠായ നിബദ്ധം രഞ്ഞോ ഗേഹേ ഭുഞ്ജന്തോ ദ്വാദസ വസ്സാനി തത്ഥ വസി.

അഥേകദിവസം രാജാ പച്ചന്തം കുപിതം വൂപസമേതും ഗച്ഛന്തോ ‘‘അമ്ഹാകം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം മാ പമജ്ജീ’’തി മഹാസത്തം ദേവിയാ നിയ്യാദേത്വാ അഗമാസി. തതോ പട്ഠായ സാ മഹാസത്തം സഹത്ഥാ

പരിവിസതി. അഥേകദിവസം സാ ഭോജനം സമ്പാദേത്വാ തസ്മിം ചിരായമാനേ ഗന്ധോദകേന ന്ഹത്വാ സണ്ഹം മട്ഠസാടകം നിവാസേത്വാ സീഹപഞ്ജരം വിവരാപേത്വാ സരീരേ വാതം പഹരാപേന്തീ ഖുദ്ദകമഞ്ചകേ നിപജ്ജി. മഹാസത്തോപി ദിവാതരം സുനിവത്ഥോ സുപാരുതോ ഭിക്ഖാഭാജനം ആദായ ആകാസേനാഗന്ത്വാ സീഹപഞ്ജരം പാപുണി. ദേവിയാ തസ്സ വാകചിരസദ്ദം സുത്വാ വേഗേന ഉട്ഠഹന്തിയാ മട്ഠസാടകോ ഭസ്സി, മഹാസത്തസ്സ വിസഭാഗാരമ്മണം ചക്ഖും പടിഹഞ്ഞി. അഥസ്സ അനേകവസ്സകോടിസതസഹസ്സകാലേ അബ്ഭന്തരേ നിവുത്ഥകിലേസോ കരണ്ഡകേ സയിതആസീവിസോ വിയ ഉട്ഠഹിത്വാ ഝാനം അന്തരധാപേസി. സോ സതിം ഉപട്ഠാപേതും അസക്കോന്തോ ഗന്ത്വാ ദേവിം ഹത്ഥേ ഗണ്ഹി, താവദേവ സാണിം പരിക്ഖിപിംസു. സോ തായ സദ്ധിം ലോകധമ്മം സേവിത്വാ ഭുഞ്ജിത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ തതോ പട്ഠായ ദേവസികം തഥേവ അകാസി. തസ്സ തായ സദ്ധിം ലോകധമ്മപടിസേവനം സകലനഗരേ പാകടം ജാതം. അമച്ചാ ''ഹരിതചതാപസോ ഏവമകാസീ''തി രഞ്ഞോ പണ്ണം പഹിണിംസു. രാജാ ''മം ഭിന്ദിതുകാമാ ഏവം വദന്തീ''തി അസദ്ദഹിത്വാ പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ ദേവിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''സച്ചം, കിര മമ അയ്യോ ഹരിതചതാപസോ തയാ സദ്ധിം ലോകധമ്മം പടിസേവതീ''തി പുച്ഛി. ''സച്ചം, ദേവാ''തി. സോ തസ്സാപി അസദ്ദഹിത്വാ ''തമേവ പടിപുച്ഛിസ്സാമീ''തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ തം പുച്ഛന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൦. ''സുതം മേതം മഹാബ്രഹ്മേ, കാമേ ഭുഞ്ജതി ഹാരിതോ;
കച്ചേതം വചനം തുച്ഛം, കച്ചി സുദ്ധോ ഇരിയ്യസീ''തി.

തത്ഥ **കച്ചേത**ന്തി കച്ചി ഏതം ''ഹാരിതോ കാമേ പരിഭുഞ്ജതീ''തി അമ്ഹേഹി സുതം വചനം തുച്ഛം അഭൂതം, കച്ചി ത്വം സുദ്ധോ ഇരിയ്യസി വിഹരസീതി.

സോ ചിന്തേസി - ''അയം രാജാ 'നാഹം പരിഭുഞ്ജാമീ'തി വുത്തേപി മമ സദ്ദഹിസ്സതേവ, ഇമസ്മിം ലോകേ സച്ചസദിസീ പതിട്ഠാ നാമ നത്ഥി. ഉജ്ഝിതസച്ചാ ഹി ബോധിമൂലേ നിസീദിത്വാ ബോധിം പാപുണിതും ന സക്കോന്തി, മയാ സച്ചമേവ കഥേതും വട്ടതീ''തി. ബോധിസത്തസ്സ ഹി ഏകച്ചേസു ഠാനേസു പാണാതിപാതോപി അദിന്നാദാനമ്പി കാമേസുമിച്ഛാചാരോപി സുരാമേരയമജ്ജപാനമ്പി ഹോതിയേവ, അത്ഥഭേദകവിസംവാദനം പുരക്ഖത്വാ മുസാവാദോ നാമ ന ഹോതി, തസ്മാ സോ സച്ചമേവ കഥേന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൧. ''ഏവമേതം മഹാരാജ, യഥാ തേ വചനം സുതം;
കുമ്മഗ്ഗം പടിപന്നോസ്മി, മോഹനേയ്യേസു മുച്ഛിതോ''തി.

തത്ഥ **മോഹനേയ്യേസൂ**തി കാമഗുണേസു. കാമഗുണേസു ഹി ലോകോ മുയ്ഹതി, തേ ച ലോകം മോഹയന്തി, തസ്മാ തേ ''മോഹനേയ്യാ''തി വുച്ചന്തീതി.

തം സുത്വാ രാജാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൪൨. ''അദു പഞ്ഞാ കിമത്ഥിയാ, നിപുണാ സാധുചിന്തിനീ;

യായ ഉപ്പതിതം രാഗം, കിം മനോ ന വിനോദയേ''തി.

തത്ഥ **അദ്ധൂ**തി നിപാതോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭന്തേ, ഗിലാനസ്സ നാമ ഭേസജ്ജം, പിപാസിതസ്സ പാനീയം പടിസരണം, തുമ്ഹാകം പനേസാ നിപുണാ സാധൂനം അത്ഥാനം ചിന്തിനീ പഞ്ഞാ കിമത്ഥിയാ, യായ പുന ഉപ്പതിതം രാഗം **കിം മനോ ന വിനോദയേ,** കിം ചിത്തം വിനോദേതും നാസക്ഖീതി.

അഥസ്സ കിലേസബലം ദസ്സേന്തോ ഹാരിതോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൪൩. ''ചത്താരോമേ മഹാരാജ, ലോകേ അതിബലാ ഭുസാ;
രാഗോ ദോസോ മദോ മോഹോ, യത്ഥ പഞ്ഞാ ന ഗാധതീ''തി.

തത്ഥ **യത്ഥാ**തി യേസു പരിയുട്ഠാനം പത്തേസു മഹോഘേ പതിതാ വിയ പഞ്ഞാ ഗാധം പതിട്ഠം ന ലഭതി.

തം സുത്വാ രാജാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൪൪. ''അരഹാ സീലസമ്പന്നോ, സുദ്ധോ ചരതി ഹാരിതോ;
മേധാവീ പണ്ഡിതോ ചേവ, ഇതി നോ സമ്മതോ ഭവ''ന്തി.

തത്ഥ **ഇതി നോ സമ്മതോ**തി ഏവം അമ്ഹാകം സമ്മതോ സമ്ഭാവിതോ ഭവം.

തതോ ഹാരിതോ ഛട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൫. ''മേധാവീനമ്പി ഹിംസന്തി, ഇസിം ധമ്മഗുണേ രതം;
വിതക്കാ പാപകാ രാജ, സുഭാ രാഗൂപസംഹിതാ''തി.

തത്ഥ **സുഭാ**തി സുഭനിമിത്തഗ്ഗഹണേന പവത്താതി.

അഥ നം കിലേസപ്പഹാനേ ഉസ്സാഹം കാരേന്തോ രാജാ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൪൬. ''ഉപ്പന്നായം സരീരജോ, രാഗോ വണ്ണവിദൂസനോ തവ;
തം പജഹ ഭദ്ദമത്ഥു തേ, ബഹുന്നാസി മേധാവിസമ്മതോ''തി.

തത്ഥ **വണ്ണവിദൂസനോ തവാ**തി തവ സരീരവണ്ണസ്സ ച ഗുണവണ്ണസ്സ ച വിദൂസനോ. **ബഹുന്നാസീ**തി ബഹൂനം ആസി മേധാവീതി സമ്മതോ.

തതോ മഹാസത്തോ സതിം ലഭിത്വാ കാമേസു ആദീനവം സല്ലക്ഖേത്വാ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൪൭. ''തേ അന്ധകാരകേ കാമേ, ബഹുദുക്ഖേ മഹാവിസേ;
തേസം മൂലം ഗവേസിസ്സം, ഛേച്ഛം രാഗം സബന്ധന''ന്തി.

തത്ഥ **അന്ധകാരകേ**തി പഞ്ഞാചക്ഖുവിനാസനതോ അന്ധഭാവകരേ. **ബഹുദുക്ഖേ**തി ഏത്ഥ ''അപ്പസ്സാദാ കാമാ''തിആദീനി (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൪; പാചി॰ ൪൧൭; ചൂളവ॰ ൬൫) സുത്താനി ഹരിത്വാ തേസം ബഹുദുക്ഖതാ ദസ്സേതബ്ബാ. **മഹാവിസേ**തി സമ്പയുത്തകിലേസവിസസ്സ ചേവ വിപാകവിസസ്സ ച

മഹന്തതായ മഹാവിസേ. **തേസം മൂല**ന്തി തേ വുത്തപ്പകാരേ കാമേ പഹാതും തേസം മൂലം ഗവേസിസ്സം പരിയേസിസ്സാമി. കിം പന തേസം മൂലന്തി? അയോനിസോമനസികാരോ. **ഛേച്ഛം രാഗം സബന്ധന**ന്തി മഹാരാജ, ഇദാനേവ പഞ്ഞാഖഗ്ഗേന പഹരിത്വാ സുഭനിമിത്തബന്ധനേന സബന്ധനം രാഗം ഛിന്ദിസ്സാമീതി.

ഇദഞ്ച പന വത്വാ ''മഹാരാജ, ഓകാസം താവ മേ കരോഹീ''തി ഓകാസം കാരേത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കസിണമണ്ഡലം ഓലോകേത്വാ പുന നട്ഠജ്ഝാനം ഉപ്പാദേത്വാ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ''മഹാരാജ, അഹം അട്ഠാനേ വുത്ഥകാരണാ മഹാജനമജ്ഝേ ഗരഹപ്പത്തോ, അപ്പമത്തോ ഹോഹി, പുന ദാനി അഹം അനിത്ഥിഗന്ധവനസണ്ഡമേവ ഗമിസ്സാമീ''തി രഞ്ഞോ രോദന്തസ്സ പരിദേവന്തസ്സ ഹിമവന്തമേവ ഗന്ത്വാ അപരിഹീനജ്ഝാനോ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

സത്ഥാ തം കാരണം ഞത്വാ -

ൾവ്വ.''ഇദം വത്വാന ഹാരിതോ, ഇസി സച്ചപരക്കമോ;
കാമരാഗം വിരാജേത്വാ, ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹൂ''തി. -

അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ ഇമം ഗാഥം വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അരഹത്തേ പതിട്ഠഹി.

തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ഹരിതചതാപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഹരിതചജാതകവണ്ണനാ പഞ്ചമാ.

[ൾന്ന്വ] ന്ന. പദകുസലമാണവജാതകവണ്ണനാ

ബഹുസ്സുതന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ദാരകം ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര സാവത്ഥിയം കുടുമ്ബികപുത്തോ സത്തവസ്സകാലേയേവ പദകുസലോ അഹോസി. അഥസ്സ പിതാ ''ഇമം വീമംസിസ്സാമീ''തി തസ്സ അജാനന്തസ്സേവ മിത്തഘരം അഗമാസി. സോ പിതു ഗതട്ഠാനം അപുച്ഛിത്വാവ തസ്സ പദാനുസാരേന ഗന്ത്വാ പിതു സന്തികേ അട്ഠാസി. അഥ നം പിതാ ഏകദിവസം പുച്ഛി ''താത, ത്വം മയി തം അജാനാപേത്വാ ഗതേപി മമ ഗതട്ഠാനം കിം ജാനാസീ''തി? ''താത , പദം തേ സഞ്ജാനാമി, പദകുസലോ അഹ''ന്തി. അഥസ്സ വീമംസനത്ഥായ പിതാ ഭുത്തപാതരാസോ ഘരാ നിക്ഖമിത്വാ അനന്തരം പടിവിസ്സകഘരം ഗന്ത്വാ തതോ ദുതിയം, തതോ തതിയം ഘരം പവിസിത്വാ തതിയഘരാ നിക്ഖമിത്വാ പുന അത്തനോ ഘരം ആഗന്ത്വാ തതോ ഉത്തരദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ നഗരം വാമം കരോന്തോ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ധമ്മം സുണന്തോ നിസീദി. ദാരകോ ''കഹം മേ പിതാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ന ജാനാമാ''തി വുത്തേ തസ്സ പദാനുസാരേന അനന്തരപടിവിസ്സകസ്സ ഘരം ആദിം കത്വാ പിതു ഗതമഗ്ഗേനേവ ജേതവനം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ പിതു സന്തികേ അട്ഠാസി. പിതരാ ച ''കഥം താത, മമ ഇധാഗതഭാവം അഞ്ഞാസീ''തി പുട്ഠോ ''പദം തേ സഞ്ജാനിത്വാ പദാനുസാരേന ആഗതോമ്ഹീ''തി ആഹ. സത്ഥാ ''കിം കഥേസി

ഉപാസകാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഭന്തേ, അയം ദാരകോ പദകുസലോ, അഹം ഇമം വീമംസന്തോ ഇമിനാ നാമ ഉപായേന ആഗതോ, അയമ്പി മം ഗേഹേ അദിസ്വാ മമ പദാനുസാരേന ആഗതോ''തി വുത്തേ ''അനച്ഛരിയം, ഉപാസക, ഭൂമിയം പദസഞ്ജാനനം, പോരാണകപണ്ഡിതാ ആകാസേ പദം സഞ്ജാനിംസൂ''തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസീ അതിചരിത്വാ രഞ്ഞാ പുച്ഛിതാ ''സചേ അഹം തുമ്ഹേ അതിചരാമി, അസ്സമുഖീ യക്ഖിനീ ഹോമീ''തി സപഥം കത്വാ തതോ കാലം കത്വാ ഏകസ്മിം പബ്ബതപാദേ അസ്സമുഖീ യക്ഖിനീ ഹുത്വാ ലേണഗുഹായം വസമാനാ മഹാഅടവിയം പുബ്ബന്തതോ അപരന്തം ഗമനമഗ്ഗേ അനുസഞ്ചരന്തേ മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ ഖാദതി. സാ കിര തീണി വസ്സാനി വേസ്സവണം ഉപട്ഠഹിത്വാ ആയാമതോ തിംസയോജനേ വിത്ഥാരതോ പഞ്ചയോജനേ ഠാനേ മനുസ്സേ ഖാദിതും ലഭി. അഥേകദിവസം ഏകോ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ മഹാഭോഗോ അഭിരൂപോ ബ്രാഹ്മണോ ബഹൂഹി മനുസ്സേഹി പരിവുതോ തം മഗ്ഗം അഭിരുഹി. തം ദിസ്വാ യക്ഖിനീ തുസ്സിത്വാ പക്ഖന്ദി, തം ദിസ്വാ പരിവാരമനുസ്സാ പലായിംസു. സാ വാതവേഗേന ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണം ഗഹേത്വാ പിട്ഠിയാ നിപജ്ജാപേത്വാ ഗുഹം ഗച്ഛന്തീ പുരിസസമ്ഫസ്സം പടിലഭിത്വാ കിലേസവസേന തസ്മിം സിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ തം അഖാദിത്വാ അത്തനോ സാമികം അകാസി. തേ ഉഭോപി സമഗ്ഗസംവാസം വസിംസു തതോ പട്ഠായ യക്ഖിനീ മനുസ്സേ ഗണ്ഹന്തീ വത്ഥതണ്ഡുലതേലാദീനിപി ഗഹേത്വാ തസ്സ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഉപനേത്വാ അത്തനാ മനുസ്സമംസം ഖാദതി. ഗമനകാലേ തസ്സ പലായനഭയേന മഹതിയാ സിലായ ഗുഹാദ്വാരം പിദഹിത്വാ ഗച്ഛതി. ഏവം തേസു സമ്മോദമാനേസു വസന്തേസു ബോധിസത്തോ നിബ്ബത്തട്ഠാനാ ചവിത്വാ ബ്രാഹ്മണം പടിച്ച തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായിത്വാ പുത്തേ ച ബ്രാഹ്മണേ ച ബലവസിനേഹാ ഹുത്വാ ഉഭോപി പോസേസി. സാ അപരഭാഗേ പുത്തേ വുഡ്ഢിപ്പത്തേ പുത്തമ്പി പിതരാ സദ്ധിം അന്തോഗുഹായം പവേസേത്വാ ദ്വാരം പിദഹി.

അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ തസ്സാ ഗതകാലം ഞത്വാ സിലം അപനേത്വാ പിതരം ബഹി അകാസി. സാ ആഗന്ത്വാ ''കേന സിലാ അപനീതാ''തി വത്വാ ''അമ്മ, മയാ അപനീതാ, അന്ധകാരേ നിസീദിതും ന സക്കോമീ''തി വുത്തേ പുത്തസിനേഹേന ന കിഞ്ചി അവോച. അഥേകദിവസം ബോധിസത്തോ പിതരം പുച്ഛി ''താത, മയ്ഹം മാതു മുഖം അഞ്ഞാദിസം, തുമ്ഹാകം മുഖം അഞ്ഞാദിസം, കിം നു ഖോ കാരണ''ന്തി? ''താത, തവ മാതാ മനുസ്സമംസഖാദികാ യക്ഖിനീ, മയം ഉഭോ മനുസ്സാ''തി. ''താത, യദി ഏവം, ഇധ കസ്മാ വസാമ, ഏഹി മനുസ്സപഥം ഗച്ഛാമാ''തി. ''താത, സചേ മയം പലായിസ്സാമ, ഉഭോപി അമ്ഹേ തവ മാതാ ഖാദിസ്സതീ''തി. ബോധിസത്തോ ''മാ ഭായി, താത, തവ മനുസ്സപഥസമ്പാപനം മമ ഭാരോ''തി പിതരം സമസ്സാസേത്വാ പുനദിവസേ മാതരി ഗതായ പിതരം ഗഹേത്വാ പലായി. യക്ഖിനീ ആഗന്ത്വാ തേ അദിസ്വാ വാതവേഗേന പക്ഖന്ദിത്വാ തേ ഗഹേത്വാ ''ബ്രാഹ്മണ, കിം പലായസി, കിം തേ ഇധ നത്ഥീ''തി വത്വാ ''ഭദ്ദേ, മാ മയ്ഹം കുജ്ഝി, പുത്തോ തേ മം ഗഹേത്വാ പലായതീ''തി വുത്തേ പുത്തസിനേഹേന കിഞ്ചി അവത്വാ തേ അസ്സാസേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനഞ്ഞേവ തേ ഗഹേത്വാ ഗന്ത്വാ ഏവം പുനപി കതിപയേ ദിവസേ പലായന്തേ ആനേസി.

ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി "മയ്ഹം മാതു പരിച്ഛിന്നേന ഓകാസേന ഭവിതബ്ബം, യംനൂനാഹം ഇമിസ്സാ ആണാപവത്തിട്ഠാനസീമം പുച്ഛേയ്യം, അഥ നം അതിക്കമിത്വാ പലായിസ്സാമാ"തി. സോ ഏകദിവസം മാതരം ഗഹേത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ "അമ്മ, മാതുസന്തകം നാമ പുത്താനം പാപുണാതി, അക്ഖാഹി താവ മേ അത്തനോ സന്തകായ ഭൂമിയാ പരിച്ഛേദ"ന്തി ആഹ. സാ സബ്ബദിസാസു പബ്ബതനദീനിമിത്താദീനി കഥേത്വാ ആയാമതോ തിംസയോജനം, വിത്ഥാരതോ പഞ്ചയോജനം പുത്തസ്സ കഥേത്വാ "ഇദം ഏത്തകം ഠാനം സല്ലക്ഖേഹി പുത്താ"തി ആഹ. സോ ദ്വേ തയോ ദിവസേ അതിക്കമിത്വാ മാതു അടവിഗതകാലേ പിതരം ഖന്ധം ആരോപേത്വാ തസ്സാ ദിന്നസഞ്ഞായ വാതവേഗേന പക്ഖന്ദോ പരിച്ഛേദനദീതീരം സമ്പാപുണി. സാപി ആഗന്ത്വാ തേ അപസ്സന്തീ അനുബന്ധി. ബോധിസത്തോ പിതരം ഗഹേത്വാ നദീമജ്ഝം അഗമാസി. സാ ആഗന്ത്വാ നദീതീരേ ഠത്വാ അത്തനോ പരിച്ഛേദം അതിക്കന്തഭാവം ഞത്വാ തത്ഥേവ ഠത്വാ "താത, പിതരം ഗഹേത്വാ ഏഹി, കോ മയ്ഹം ദോസോ, തുമ്ഹാകം മം നിസ്സായ കിം നാമ ന സമ്പജ്ജതി, നിവത്ത, സാമീ"തി പുത്തഞ്ച പതിഞ്ച യാചി. അഥ ബ്രാഹ്മണോ നദിം ഉത്തരി. സാ പുത്തമേവ യാചന്തീ "താത, മാ ഏവം കരി, നിവത്താഹീ"തി ആഹ. "അമ്മ, മയം മനുസ്സാ, ത്വം യക്ഖിനീ, ന സക്കാ സബ്ബകാലം തവ സന്തികേ വസിതു"ന്തി. "നേവ നിവത്തിസ്സസി, താതാ"തി. "ആമ, അമ്മാ"തി. "താത, യദി ന നിവത്തിസ്സസി, മനുസ്സലോകേ ജീവിതം നാമ ദുക്ഖം, സിപ്പം അജാനന്താ ജീവിതും ന സക്കോന്തി, അഹം ഏകം ചിന്താമണിം നാമ വിജ്ജം ജാനാമി, തസ്സാനുഭാവേന ദ്വാദസസംവച്ഛരമത്ഥകേ ഹടഭണ്ഡമ്പി പദാനുപദം ഗന്ത്വാ സക്കാ ജാനിതും. അയം തേ ജീവികാ ഭവിസ്സതി, ഉഗ്ഗണ്ഹ, താത, അനഗ്ഘം മന്ത"ന്തി തഥാരൂപേന ദുക്ഖേന അഭിഭൂതാപി പുത്തസിനേഹേന മന്തം അദാസി.

ബോധിസത്തോ നദിയാ ഠിതകോവ മാതരം വന്ദിത്വാ അതിസക്കച്ചം സുതം കത്വാ മന്തം ഗഹേത്വാ മാതരം വന്ദിത്വാ "ഗച്ഛഥ, അമ്മാ"തി ആഹ. "താത, തുമ്ഹേസു അനിവത്തന്തേസു മയ്ഹം ജീവിതം നത്ഥീ"തി വത്വാ -

"ഏഹി പുത്ത നിവത്തസ്സു, മാ അനാഥം കരോഹി മേ;
അജ്ജ പുത്തം അപസ്സന്തീ, യക്ഖിനീ മരണം ഗതാ"തി.

യക്ഖിനീ ഉരം പഹരി, താവദേവസ്സാ പുത്തസോകേന ഹദയം ഫലി. സാ മരിത്വാ തത്ഥേവ പതിതാ. തദാ ബോധിസത്തോ തസ്സാ മതഭാവം ഞത്വാ പിതരം പക്കോസിത്വാ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ ചിതകം കത്വാ ഝാപേത്വാ ആളാഹനം നിബ്ബാപേത്വാ നാനാവണ്ണേഹി പുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ വന്ദിത്വാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ പിതരം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഠത്വാ "പദകുസലോ മാണവോ ദ്വാരേ ഠിതോ"തി രഞ്ഞോ പടിവേദേത്വാ "തേന ഹി ആഗച്ഛതൂ"തി വുത്തേ പവിസിത്വാ രാജാനം വന്ദിത്വാ "താത, കിം സിപ്പം ജാനാസീ"തി വുത്തേ "ദേവ, ദ്വാദസസംവച്ഛരമത്ഥകേ ഹടഭണ്ഡം പദാനുപദം ഗന്ത്വാ ഗണ്ഹിതും ജാനാമീ"തി ആഹ. "തേന ഹി മം ഉപട്ഠാഹീ"തി. "ദേവ, ദേവസികം സഹസ്സം ലഭന്തോ ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി. "സാധു താത, ഉപട്ഠഹാ"തി. രാജാ ദേവസികം സഹസ്സം ദാപേസി.

അഥേകദിവസം പുരോഹിതോ രാജാനം ആഹ - "മഹാരാജ, മയം തസ്സ മാണവസ്സ സിപ്പാനുഭാവേന കസ്സചി കമ്മസ്സ അകതത്താ 'സിപ്പം അത്ഥി വാ

നത്ഥി വാ’തി ന ജാനാമ, വീമംസിസ്സാമ താവ ന’’ന്തി. രാജാ ‘‘സാധൂ’’തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഉഭോപി ജനാ നാനാരതനഗോപകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ രതനസാരഭണ്ഡികം ഗഹേത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ രാജനിവേസനന്തരേ തിക്ഖത്തും ആവിജ്ഝിത്വാ നിസ്സേണിം അത്ഥരിത്വാ പാകാരമത്ഥകേന ബഹി ഓതരിത്വാ വിനിച്ഛയസാലം പവിസിത്വാ തത്ഥ നിസീദിത്വാ പുന ഗന്ത്വാ നിസ്സേണിം അത്ഥരിത്വാ പാകാരമത്ഥകേന ഓതരിത്വാ അന്തേപുരേ പോക്ഖരണിയാ തീരം ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണിം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ഓതരിത്വാ അന്തോപോക്ഖരണിയം ഭണ്ഡികം ഠപേത്വാ പാസാദം അഭിരുഹിംസു. പുനദിവസേ ‘‘രാജനിവേസനതോ കിര രതനം ഹരിംസൂ’’തി ഏകകോലാഹലം അഹോസി. രാജാ അജാനന്തോ വിയ ഹുത്വാ ബോധിസത്തം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘താത, രാജനിവേസനതോ ബഹുരതനഭണ്ഡം ഹടം, ഹന്ദ നം അനുവിചിനിതും വട്ടതീ’’തി ആഹ . ‘‘മഹാരാജ, ദ്വാദസസംവച്ഛരമത്ഥകേ ഹടഭണ്ഡം ചോരാനം പദാനുപദം ഗന്ത്വാ ആഹരണസമത്ഥസ്സ മമ അനച്ഛരിയം അജ്ജ രത്തിം ഹടഭണ്ഡം ആഹരിതും, ആഹരിസ്സാമി തം, മാ ചിന്തയിത്ഥാ’’തി. ‘‘തേന ഹി ആഹരാ’’തി. സോ ‘‘സാധു, ദേവാ’’തി വത്വാ മാതരം വന്ദിത്വാ മന്തം പരിവത്തേത്വാ മഹാതലേ ഠിതോവ ‘‘മഹാരാജ, ദ്വിന്നം ചോരാനം പദം പഞ്ഞായതീ’’തി വത്വാ രഞ്ഞോ ച പുരോഹിതസ്സ ച പദാനുസാരേന സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ രാജനിവേസനന്തരേ തിക്ഖത്തും പരിഗന്ത്വാ പദാനുസാരേനേവ പാകാരസമീപം ഗന്ത്വാ പാകാരേ ഠത്വാ ‘‘മഹാരാജ, ഇമസ്മിം ഠാനേ പാകാരതോ മുച്ചിത്വാ ആകാസേ പദം പഞ്ഞായതി, നിസ്സേണിം അത്ഥരാപേത്വാ ദേഥാ’’തി നിസ്സേണിം പാകാരമത്ഥകേന ഓതരിത്വാ പദാനുസാരേനേവ വിനിച്ഛയസാലം ഗന്ത്വാ പുന രാജനിവേസനം ആഗന്ത്വാ നിസ്സേണിം അത്ഥരാപേത്വാ പാകാരമത്ഥകേന ഓരുയ്ഹ പോക്ഖരണിം ഗന്ത്വാ തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ ‘‘മഹാരാജ, ചോരാ ഇമം പോക്ഖരണിം ഓതിണ്ണാ’’തി വത്വാ അത്തനാ ഠപിതം വിയ ഭണ്ഡികം നീഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ദത്വാ ‘‘മഹാരാജ, ഇമേ ദ്വേ ചോരാ അഭിഞ്ഞാതമഹാചോരാ ഇമിനാ മഗ്ഗേന രാജനിവേസനം അഭിരുള്ഹാ’’തി ആഹ. മഹാജനാ തുട്ഠപഹട്ഠാ അങ്ഗുലിയോ ഫോടേസും, ചേലുക്ഖേപാ പവത്തിംസു.

രാജാ ചിന്തേസി - ‘‘അയം മാണവോ പദാനുസാരേന ഗന്ത്വാ ചോരേഹി ഠപിതഭണ്ഡട്ഠാനമേവ മഞ്ഞേ ജാനാതി, ചോരേ പന ഗണ്ഹിതും ന സക്കോതീ’’തി. അഥ നം ആഹ ‘‘ചോരേഹി ഹടഭണ്ഡം താവ നോ തയാ ആഹടം, ചോരാ പന ന ആഹടാ’’തി. ‘‘മഹാരാജ, ഇധേവ ചോരാ, ന ദൂരേ’’തി. ‘‘കോ ച കോ ചാ’’തി. ‘‘യോ മഹാരാജ, ഇച്ഛതി, സോവ ചോരോ ഹോതി, തതോ തുമ്ഹാകം ഭണ്ഡികസ്സ ലദ്ധകാലതോ പട്ഠായ ചോരേഹി കോ അത്ഥോ, മാ പുച്ഛിത്ഥാ’’തി. ‘‘താത, അഹം തുയ്ഹം ദേവസികം സഹസ്സം ദമ്മി, ചോരേ മേ ഗഹേത്വാ ദേഹീ’’തി. ‘‘മഹാരാജ, ധനേ ലദ്ധേ കിം ചോരേഹീ’’തി. ‘‘ധനതോപി നോ, താത, ചോരേ ലദ്ധും വട്ടതീ’’തി. ‘‘തേന ഹി, മഹാരാജ, ‘ഇമേ നാമ ചോരാ’തി തുമ്ഹാകം ന കഥേസ്സാമി, അതീതേ പവത്തകാരണം പന തേ ആഹരിസ്സാമി, സചേ തുമ്ഹേ പഞ്ഞവന്തോ, തം കാരണം ജാനാഥാ’’തി സോ ഏവം വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ നദീതീരഗാമകേ പാടലി നാമ ഏകോ നടോ വസതി. സോ ഏകസ്മിം ഉസ്സവദിവസേ ഭരിയമാദായ ബാരാണസിം

പവിസിത്വാ നച്ചിത്വാ വീണം വാദിത്വാ ഗായിത്വാ ധനം ലഭിത്വാ ഉസ്സവപരിയോസാനേ ബഹും സുരാഭത്തം ഗാഹാപേത്വാ അത്തനോ ഗാമം ഗച്ഛന്തോ നദീതീരം പത്വാ നവോദകം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജന്തോ സുരം പിവന്തോ നിസീദിത്വാ മത്തോ ഹുത്വാ അത്തനോ ബലം അജാനന്തോ “മഹാവീണം ഗീവായ ബന്ധിത്വാ നദിം ഉത്തരിത്വാ ഗമിസ്സാമീ”തി ഭരിയം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ നദിം ഓതരി. വീണാഛിദ്ദേഹി ഉദകം പാവിസി. അഥ നം സാ വീണാ ഉദകേ ഓസീദാപേസി . ഭരിയാ പനസ്സ ഓസീദനഭാവം ഞത്വാ തം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഉത്തരിത്വാ തീരേ അട്ഠാസി. നടപാടലി സകിം ഉമ്മുജ്ജതി, സകിം നിമുജ്ജതി, ഉദകം പവിസിത്വാ ഉദ്ധുമാതഉദരോ അഹോസി. അഥസ്സ ഭരിയാ ചിന്തേസി “മയ്ഹം സാമികോ ഇദാനി മരിസ്സതി, ഏകം നം ഗീതകം യാചിത്വാ പരിസമജ്ഝേ തം ഗായന്തീ ജീവികം കപ്പേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ “സാമി, ത്വം ഉദകേ നിമുജ്ജസി, ഏകം മേ ഗീതകം ദേഹി, തേന ജീവികം കപ്പേസ്സാമീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൭൯. “ബഹുസ്സുതം ചിത്തകഥിം, ഗങ്ഗാ വഹതി പാടലിം;
വുയ്ഹമാനക ഭദ്ദന്തേ, ഏകം മേ ദേഹി ഗാഥക”ന്തി.

തത്ഥ **ഗാഥക**ന്തി ഖുദ്ദകം ഗാഥം.

അഥ നം നടപാടലി “ഭദ്ദേ, കഥം തവ ഗീതകം ദസ്സാമി, ഇദാനി മഹാജനസ്സ പടിസരണഭൂതം ഉദകം മം മാരേതീ”തി വത്വാ ഗാഥമാഹ -

൮൦. “യേന സിഞ്ചന്തി ദുക്ഖിതം, യേന സിഞ്ചന്തി ആതുരം;
തസ്സ മജ്ഝേ മരിസ്സാമി, ജാതം സരണതോ ഭയ”ന്തി.

ബോധിസത്തോ ഇമം ഗാഥം വത്വാ “മഹാരാജ, യഥാ ഉദകം മഹാജനസ്സ പടിസരണം, തഥാ രാജാനോപി, തേസം സന്തികാ ഭയേ ഉപ്പന്നേ തം ഭയം കോ പടിബാഹിസ്സതീ”തി വത്വാ “മഹാരാജ, ഇദം കാരണം പടിച്ഛന്നം, മയാ പന പണ്ഡിതവേദനീയം കത്വാ കഥിതം, ജാനാഹി, മഹാരാജാ”തി ആഹ. “താത അഹം ഏവരൂപം പടിച്ഛന്നകഥം ന ജാനാമി, ചോരേ മേ ഗഹേത്വാ ദേഹീ”തി. അഥസ്സ മഹാസത്തോ “തേന ഹി, മഹാരാജ, ഇദം സുത്വാ ജാനാഹീ”തി അപരമ്പി കാരണം ആഹരി. ദേവ, പുബ്ബേ ഇമിസ്സാവ ബാരാണസിയാ ദ്വാരഗാമേ ഏകോ കുമ്ഭകാരോ ഭാജനത്ഥായ മത്തികം ആഹരന്തോ ഏകസ്മിംയേവ ഠാനേ നിബദ്ധം ഗണ്ഹിത്വാ അന്തോപബ്ഭാരം മഹന്തം ആവാടം ഖണി. അഥേകദിവസം തസ്സ മത്തികം ഗണ്ഹന്തസ്സ അകാലമഹാമേഘോ ഉട്ഠഹിത്വാ മഹാവുട്ഠിം പാതേസി. ഉദകം അവത്ഥരമാനം ആവാടം പാതേസി, തേനസ്സ മത്ഥകോ ഭിജ്ജി. സോ പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൮൧. “യത്ഥ ബീജാനി രൂഹന്തി, സത്താ യത്ഥ പതിട്ഠിതാ;
സാ മേ സീസം നിപീളേതി, ജാതം സരണതോ ഭയ”ന്തി.

തത്ഥ **നിപീളേതീ**തി നിപതിത്വാ പീളേതി ഭിന്ദതി.

യഥാ ഹി ദേവ, മഹാജനസ്സ പടിസരണഭൂതാ മഹാപഥവീ കുമ്ഭകാരസ്സ സീസം ഭിന്ദി, ഏവമേവ മഹാപഥവീസമേ സബ്ബലോകസ്സ പടിസരണേ നരിന്ദേ ഉട്ഠായ ചോരകമ്മം കരോന്തേ കോ ബാഹിസ്സതി, സക്ഖിസ്സസി, മഹാരാജ,

ഏവം പടിച്ഛാദേത്വാ കഥിതം ചോരം ജാനിതുന്തി. താത, മയ്ഹം പടിച്ഛന്നേന കാരണം നത്ഥി, അയം ചോരോതി ഏവം മേ ചോരം ഗഹേത്വാ ദേഹീതി. സോ രാജാനം രക്ഖന്തോ "ത്വം ചോരോ"തി അവത്വാ അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരി. മഹാരാജ, പുബ്ബേ ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ഏകസ്സ പുരിസസ്സ ഗേഹം ആദിത്തം. സോ "അന്തോ പവിസിത്വാ ഭണ്ഡകം നീഹരാ"തി അഞ്ഞം ആണാപേസി. തസ്മിം പവിസിത്വാ നീഹരന്തേ ഗേഹദ്വാരം പിദഹി. സോ ധൂമന്ധോ ഹുത്വാ നിക്ഖമനമഗ്ഗം അലഭന്തോ ഉപ്പന്നഡാഹദുക്ഖോ ഹുത്വാ അന്തോ ഠിതോവ പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൦. "യേന ഭത്താനി പച്ചന്തി, സീതം യേന വിഹഞ്ഞതി;
സോ മം ഡഹതി ഗത്താനി, ജാതം സരണതോ ഭയ"ന്തി.

തത്ഥ **സോ മം ഡഹതീ**തി സോ മേ ഡഹതി, അയമേവ വാ പാഠോ.

"മഹാരാജ, അഗ്ഗി വിയ മഹാജനസ്സ പടിസരണഭൂതോ ഏകോ മനുസ്സോ രതനഭണ്ഡികം ഹരി, മാ മം ചോരം പുച്ഛാ"തി. "താത, മയ്ഹം ചോരം ദേഹിയേവാ"തി. സോ രാജാനം "ത്വം ചോരോ"തി അവത്വാ അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരി. ദേവ, പുബ്ബേ ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ഏകോ പുരിസോ അതിബഹും ഭുഞ്ജിത്വാ ജീരാപേതും അസക്കോന്തോ വേദനാപ്പത്തോ ഹുത്വാ പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൧. "യേന ഭുത്തേന യാപന്തി, പുഥൂ ബ്രാഹ്മണഖത്തിയാ;
സോ മം ഭുത്തോ ബ്യാപാദേതി, ജാതം സരണതോ ഭയ"ന്തി.

തത്ഥ **സോ മം ഭുത്തോ ബ്യാപാദേതീ**തി സോ ഓദനോ ഭുത്തോ മം ബ്യാപാദേതി മാരേതി.

"മഹാരാജ, ഭത്തം വിയ മഹാജനസ്സ പടിസരണഭൂതോ ഏകോ ഭണ്ഡം ഹരി, തസ്മിം ലദ്ധേ കിം ചോരം പുച്ഛസീ"തി? "താത, സക്കോന്തോ ചോരം മേ ദേഹീ"തി. സോ തസ്സ സഞ്ഞാപനത്ഥം അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരി. മഹാരാജ , പുബ്ബേപി ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ഏകസ്സ വാതോ ഉട്ഠഹിത്വാ ഗത്താനി ഭഞ്ജി. സോ പരിദേവന്തോ ഗാഥമാഹ -

൩൨. "ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമേ മാസേ, വാതമിച്ഛന്തി പണ്ഡിതാ;
സോ മം ഭഞ്ജതി ഗത്താനി, ജാതം സരണതോ ഭയ"ന്തി.

ഇതി മഹാരാജ, സരണതോ ഭയം ഉപ്പന്നം, ജാനാഹി തം കാരണന്തി. താത, ചോരം മേ ദേഹീതി. സോ തസ്സ സഞ്ഞാപനത്ഥം അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരി. ദേവ, അതീതേ ഹിമവന്തപദേസേ സാഖാവിടപസമ്പന്നോ മഹാരുക്ഖോ അഹോസി പുപ്ഫഫലസമ്പന്നോ അനേകസഹസ്സാനം സകുണാനം നിവാസോ തസ്സ ദ്വേ സാഖാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടേസും, തതോ ധൂമോ ഉപ്പജ്ജി, അഗ്ഗിചുണ്ണാനി പതിംസു. തം ദിസ്വാ സകുണജേട്ഠകോ ഗാഥമാഹ -

൩൩. "യം നിസ്സിതാ ജഗതിരുഹം, സ്വായം അഗ്ഗിം പമുഞ്ചതി;
ദിസാ ഭജഥ വക്കങ്ഗാ, ജാതം സരണതോ ഭയ"ന്തി.

തത്ഥ **ജഗതിരുഹ**ന്തി മഹീരുഹം.

യഥാ ഹി, ദേവ, രുക്ഖോ പക്ഖീനം പടിസരണം, ഏവം രാജാ മഹാജനസ്സ പടിസരണം, തസ്മിം ചോരികം കരോന്തേ കോ പടിബാഹിസ്സതി, സല്ലക്ഖേഹി, ദേവാതി. താത, മയ്ഹം ചോരമേവ ദേഹീതി. അഥസ്സ സോ അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരി. മഹാരാജ, ഏകസ്മിം കാസിഗാമേ അഞ്ഞതരസ്സ കുലഘരസ്സ പച്ഛിമഭാഗേ കക്ഖളാ സുസുമാരനദീ അത്ഥി, തസ്സ ച കുലസ്സ ഏകോവ പുത്തോ. സോ പിതരി കാലകതേ മാതരം പടിജഗ്ഗി. തസ്സ മാതാ അനിച്ഛമാനസ്സേവ ഏകം കുലധീതരം ആനേസി. സാ പുബ്ബഭാഗേ സസ്സും സമ്പിയായിത്വാ പച്ഛാ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢമാനാ തം നീഹരിതുകാമാ അഹോസി. തസ്സാ പന മാതാപി തസ്മിംയേവ ഘരേ വസതി. സാ സാമികസ്സ സന്തികേ സസ്സുയാ നാനപ്പകാരം ദോസം വത്വാ പരിഭിന്ദിത്വാ "അഹം തേ മാതരം പോസേതും ന സക്കോമി, മാരേഹി ന"ന്തി വത്വാ "മനുസ്സമാരണം നാമ ഭാരിയം, കഥം നം മാരേമീ"തി വുത്തേ "നിദ്ദോക്കമനകാലേ നം മഞ്ചകേനേവ സദ്ധിം ഗഹേത്വാ സുസുമാരനദിയം ഖിപിസ്സാമ, അഥ നം സുസമാരാ ഖാദിസ്സന്തീ"തി ആഹ. "തുയ്ഹം പന മാതാ കഹ"ന്തി? "തസ്സായേവ സന്തികേ സുപതീ"തി. "തേന ഹി ഗച്ഛ, തസ്സാ നിപന്നമഞ്ചകേ രജ്ജും ബന്ധിത്വാ സഞ്ഞം കരോഹീ"തി. സാ തഥാ കത്വാ "കതാ മേ സഞ്ഞാ"തി ആഹ. ഇതരോ "ഥോകം അധിവാസേഹി, മനുസ്സാ താവ നിദ്ദായന്തൂ"തി നിദ്ദായന്തോ വിയ നിപജ്ജിത്വാ ഗന്ത്വാ തം രജ്ജുകം ഭരിയായ മാതു മഞ്ചകേ ബന്ധിത്വാ ഭരിയം പബോധേത്വാ ഉഭോപി ഗന്ത്വാ തം മഞ്ചകേനേവ സദ്ധിം ഉക്ഖിപിത്വാ നദിയം ഖിപിംസു. തത്ഥ നം നിദ്ദായമാനം സുസുമാരാ വിദ്ധംസേത്വാ ഖാദിംസു.

സാ പുനദിവസേ മാതു പരിവത്തിതഭാവം ഞത്വാ "സാമി, മമ മാതാവ മാരിതാ, ഇദാനി തവ മാതരം മാരേഹീ"തി വത്വാ "തേന ഹി സാധൂ"തി വുത്തേ "സുസാനേ ചിതകം കത്വാ അഗ്ഗിമ്ഹി നം പക്ഖിപിത്വാ മാരേസ്സാമാ"തി ആഹ. അഥ നം നിദ്ദായമാനം ഉഭോപി സുസാനം നേത്വാ ഠപയിംസു. തത്ഥ സാമികോ ഭരിയം ആഹ "അഗ്ഗി തേ ആഭതോ"തി? "പമുട്ഠാസ്മി, സാമീ"തി. "തേന ഹി ഗന്ത്വാ ആനേഹീ"തി. "ന സക്കോമി സാമി, ഗന്തും, തയി ഗതേപി ഠാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഉഭോപി മയം ഗച്ഛിസ്സാമാ"തി. തേസു ഗതേസു മഹല്ലികാ സീതവാതേന പബോധിതാ സുസാനഭാവം ഞത്വാ "ഇമേ മം മാരേതുകാമാ അഗ്ഗിഅത്ഥായ ഗതാ"തി ച ഉപധാരേത്വാ "ന മേ ബലം ജാനന്തീ"തി ഏകം മതകളേവരം ഗഹേത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഉപരി പിലോതികായ പടിച്ഛാദേത്വാ സയം പലായിത്വാ തത്ഥേവ ലേണഗുഹം പാവിസി. ഇതരേ അഗ്ഗിം ആഹരിത്വാ "മഹല്ലികാ"തി സഞ്ഞായ കളേവരം ഝാപേത്വാ പക്കമിംസു. ഏകേന ചോരേന തസ്മിം ഗുഹാലേണേ പുബ്ബേ ഭണ്ഡികാ ഠപിതാ, സോ "തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ആഗന്ത്വാ മഹല്ലികം ദിസ്വാ "ഏകാ യക്ഖിനീ ഭവിസ്സതി, ഭണ്ഡികാ മേ അമനുസ്സപരിഗ്ഗഹിതാ"തി ഏകം ഭൂതവേജ്ജം ആനേസി. വേജ്ജോ മന്തം കരോന്തോ ഗുഹം പാവിസി.

അഥ നം സാ ആഹ "നാഹം യക്ഖിനീ, ഏഹി ഉഭോപി ഇമം ധനം ഭാജേസ്സാമാ"തി. "കഥം സദ്ദഹിതബ്ബ"ന്തി? "തവ ജിവ്ഹം മമ ജിവ്ഹായ ഠപേഹീ"തി. സോ തഥാ അകാസി. അഥസ്സ സാ ജിവ്ഹം ഡംസിത്വാ ഛിന്ദിത്വാ പാതേസി. ഭൂതവേജ്ജോ "അദ്ധാ ഏസാ യക്ഖിനീ"തി ജിവ്ഹായ ലോഹിതം പഗ്ഘരന്തിയാ വിരവമാനോ പലായി. മഹല്ലികാ പുനദിവസേ മട്ഠസാടകം നിവാസേത്വാ നാനാരതനഭണ്ഡികം ഗഹേത്വാ ഘരം അഗമാസി. സുണിസാ തം

ദിസ്വാ ''കഹം തേ, അമ്മ, ഇദം ലദ്ധ''ന്തി പുച്ഛി. ''അമ്മ, ഏതസ്മിം സുസാനേ ദാരുചിതകായ ഝാപിതാ ഏവരൂപം ലഭന്തീ''തി. ''അമ്മ, മയാപി സക്കാ ലദ്ധു''ന്തി. ''മാദിസീ ഹുത്വാ ലഭിസ്സസീ''തി. സാ ലദ്ധഭണ്ഡികലോഭേന സാമികസ്സ കഥേത്വാ തത്ഥ അത്താനം ഝാപേസി. അഥ നം പുനദിവസേ സാമികോ അപസ്സന്തോ ''അമ്മ, ഇമായപി വേലായ ത്വം ആഗതാ, സുണിസാ തേ നാഗച്ഛതീ''തി ആഹ. സാ തം സുത്വാ ''അരേ പാപപുരിസ, കിം മതാ നാമ ആഗച്ഛന്തീ''തി തം തജ്ജേത്വാ ഗാഥമാഹ -

൧൬.''യമാനയിം സോമനസ്സം, മാലിനിം ചന്ദനുസ്സദം;
സാ മം ഘരാ നിച്ഛുഭതി, ജാതം സരണതോ ഭയ''ന്തി.

തത്ഥ **സോമനസ്സ**ന്തി സോമനസ്സം ഉപ്പാദേത്വാ. ''സോമനസ്സാ''തിപി പാഠോ, സോമനസ്സവതീ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യമഹം ''ഇമം മേ നിസ്സായ പുത്തോ പുത്തധീതാഹി വഡ്ഢിസ്സതി, മഞ്ച മഹല്ലികകാലേ പോസേസ്സതീ''തി മാലിനിം ചന്ദനുസ്സദം കത്വാ അലങ്കരിത്വാ സോമനസ്സജാതാ ആനേസിം. സാ മം അജ്ജ ഘരാ നീഹരതി, സരണതോയേവ മേ ഭയം ഉപ്പന്നന്തി.

''മഹാരാജ, സുണിസാ വിയ സസ്സുയാ മഹാജനസ്സ രാജാ പടിസരണം, തതോ ഭയേ ഉപ്പന്നേ കിം സക്കാ കാതും, സല്ലക്ഖേഹി, ദേവാ''തി. തം സുത്വാ രാജാ ''താത, നാഹം തയാ ആനീതകാരണാനി ജാനാമി, ചോരമേവ മേ ദേഹീ''തി ആഹ. സോ ''രാജാനം രക്ഖിസ്സാമീ''തി അപരമ്പി ഉദാഹരണം ആഹരി. ദേവ, പുബ്ബേ ഇമസ്മിംയേവ നഗരേ ഏകോ പുരിസോ പത്ഥനം കത്വാ പുത്തം ലഭി. സോ പുത്തജാതകാലേ ''പുത്തോ മേ ലദ്ധോ''തി സോമനസ്സജാതോ തം പോസേത്വാ വയപ്പത്തകാലേ ദാരേന സംയോജേത്വാ അപരഭാഗേ ജരം പത്വാ കമ്മം അധിട്ഠാതും നാസക്ഖി. അഥ നം പുത്തോ ''ത്വം കമ്മം കാതും ന സക്കോസി, ഇതോ നിക്ഖമാ''തി ഗേഹതോ നീഹരി . സോ കിച്ഛേന കസിരേന ജീവികം കപ്പേന്തോ പരിദേവമാനോ ഗാഥമാഹ -

൧൭.''യേന ജാതേന നന്ദിസ്സം, യസ്സ ച ഭവമിച്ഛിസം;
സോ മം ഘരാ നിച്ഛുഭതി, ജാതം സരണതോ ഭയ''ന്തി.

തത്ഥ **സോ മ**ന്തി സോ പുത്തോ മം ഘരതോ നിച്ഛുഭതി നീഹരതി. സ്വാഹം ഭിക്ഖം ചരിത്വാ ദുക്ഖേന ജീവാമി, സരണതോയേവ മേ ഭയം ഉപ്പന്നന്തി.

''മഹാരാജ, യഥാ പിതാ നാമ മഹല്ലകോ പടിബലേന പുത്തേന രക്ഖിതബ്ബോ, ഏവം സബ്ബോപി ജനപദോ രഞ്ഞാ രക്ഖിതബ്ബോ, ഇദഞ്ച ഭയം ഉപ്പജ്ജമാനം സബ്ബസത്തേ രക്ഖന്തസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികാ ഉപ്പന്നം, ഇമിനാ കാരണേന 'അസുകോ നാമ ചോരോ'തി ജാനാഹി, ദേവാ''തി. ''താത, നാഹം കാരണം വാ അകാരണം വാ ജാനാമി, ചോരം വാ മേ ദേഹി, ത്വഞ്ഞേവ വാ ചോരോ ഹോഹീ''തി ഏവം രാജാ പുനപ്പുനം മാണവം അനുയുഞ്ജി. അഥ നം സോ ഏവമാഹ ''കിം പന, മഹാരാജ, ഏകംസേന ചോരഗഹണം രോചേഥാ''തി? ''ആമ, താതാ''തി. തേന ഹി ''അസുകോ ച അസുകോ ച ചോരോ''തി പരിസമജ്ഝേ പകാസേമീതി. ''ഏവം കരോഹി, താതാ''തി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ ''അയം രാജാ അത്താനം രക്ഖിതും ന ദേതി, ഗണ്ഹിസ്സാമി ദാനി ചോര''ന്തി സന്നിപതിതേ മഹാജനേ ആമന്തേത്വാ ഇമാ ഗാഥാ ആഹ -

൭൪.“സുണന്തു മേ ജാനപദാ, നേഗമാ ച സമാഗതാ;
യതോദകം തദാദിത്തം, യതോ ഖേമം തതോ ഭയം.

൭൫.“രാജാ വിലുമ്പതേ രട്ഠം, ബ്രാഹ്മണോ ച പുരോഹിതോ;
അത്തഗുത്താ വിഹരഥ, ജാതം സരണതോ ഭയ”ന്തി.

തത്ഥ **യതോദകം തദാദിത്ത**ന്തി യം ഉദകം തദേവ ആദിത്തം. **യതോ ഖേമ**ന്തി യതോ രാജതോ ഖേമേന ഭവിതബ്ബം, തതോവ ഭയം ഉപ്പന്നം. **അത്ഥഗുത്താ വിഹരഥാ**തി തുമ്ഹേ ഇദാനി അനാഥാ ജാതാ, അത്താനം മാ വിനാസേഥ, അത്തനാവ ഗുത്താ ഹുത്വാ അത്തനോ സന്തകം ധനധഞ്ഞം രക്ഖഥ, രാജാ നാമ മഹാജനസ്സ പടിസരണം, തതോ തുമ്ഹാകം ഭയം ഉപ്പന്നം, രാജാ ച പുരോഹിതോ ച വിലോപഖാദകചോരാ, സചേ ചോരേ ഗണ്ഹിതുകാമത്ഥ, ഇമേ ദ്വേ ഗഹേത്വാ കമ്മകരണം കരോഥാതി.

തേ തസ്സ കഥം സുത്വാ ചിന്തയിംസു “അയം രാജാ രക്ഖണാരഹോപി സമാനോ ഇദാനി അഞ്ഞസ്സ ഉപരി ദോസം ആരോപേത്വാ അത്തനോ ഭണ്ഡികം സയമേവ പോക്ഖരണിയം ഠപേത്വാ ചോരം പരിയേസാപേതി, ഇതോ ദാനി പട്ഠായ പുന ചോരകമ്മസ്സ അകരണത്ഥായ മാരേമ നം പാപരാജാന”ന്തി. തേ ദണ്ഡമുഗ്ഗരാദിഹത്ഥാ ഉട്ഠായ തത്ഥേവ രാജാനഞ്ച പുരോഹിതഞ്ച പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ മഹാസത്തം അഭിസിഞ്ചിത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠപേസും.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ “അനച്ഛരിയം, ഉപാസക, പഥവിയം പദസഞ്ജാനനം, പോരാണകപണ്ഡിതാ ഏവം ആകാസേ പദം സഞ്ജാനിംസൂ”തി വത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉപാസകോ ച പുത്തോ ച സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ. തദാ പിതാ കസ്സപോ അഹോസി, പദകുസലമാണവോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

പദകുസലമാണവജാതകവണ്ണനാ ഛട്ഠാ.

[൪൩൩] ൭. ലോമസകസ്സപജാതകവണ്ണനാ

അസ്സ ഇന്ദസമോ രാജാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി ഭിക്ഖും സത്ഥാ “സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സച്ച”ന്തി വുത്തേ “ഭിക്ഖു സിനേരുകമ്പനവാതോ കിം പുരാണപണ്ണാനി ന കമ്പേസ്സതി, യസസമങ്ഗിനോപി സപ്പുരിസാ ആയസക്യം പാപുണന്തി, കിലേസാ നാമേതേ പരിസുദ്ധസത്തേപി സംകിലിട്ഠേ കരോന്തി, പഗേവ താദിസ”ന്തി വത്വാ തേന യാചിതോ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബ്രഹ്മദത്തസ്സ പുത്തോ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ നാമ പുരോഹിതപുത്തോ ച കസ്സപോ നാമ ദ്വേ സഹായകാ ഹുത്വാ ഏകാചരിയകുലേ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിംസു. അപരഭാഗേ ബ്രഹ്മദത്തകുമാരോ പിതു അച്ചയേന രജ്ജേ പതിട്ഠാസി. കസ്സപോ ചിന്തേസി “മയ്ഹം സഹായോ രാജാ ജാതോ, ഇദാനി മേ മഹന്തം ഇസ്സരിയം ദസ്സതി, കിം മേ ഇസ്സരിയേന, അഹം മാതാപിതരോ ച രാജാനഞ്ച ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി. സോ രാജാനഞ്ച മാതാപിതരോ ച ആപുച്ഛിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ

അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ യാപേന്തോ വിഹാസി. പബ്ബജിതം പന നം “ലോമസകസ്സപോ”തി സഞ്ജാനിംസു. സോ പരമജിതിന്ദ്രിയോ ഘോരതപോ താപസോ അഹോസി. തസ്സ തേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി “അയം താപസോ അതിവിയ ഉഗ്ഗതേജോ സക്കഭാവാപി മം ചാവേയ്യ, ബാരാണസിരഞ്ഞാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ തപമസ്സ ഭിന്ദിസ്സാമീ”തി. സോ സക്കാനുഭാവേന അഡ്ഢരത്തസമയേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ സകലഗബ്ഭം സരീരപ്പഭായ ഓഭാസേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികേ ആകാസേ ഠിതോ “ഉട്ഠേഹി, മഹാരാജാ”തി രാജാനം പബോധേസി. “കോസി ത്വ”ന്തി വുത്തേ “സക്കോഹമസ്മീ”തി ആഹ. “കിമത്ഥം ആഗതോസീ”തി? “മഹാരാജ, സകലജമ്ബുദീപേ ഏകരജ്ജം ഇച്ഛസി, ന ഇച്ഛസീ”തി? “കിസ്സ ന ഇച്ഛാമീ”തി? അഥ നം സക്കോ “തേന ഹി ലോമസകസ്സപം ആനേത്വാ പസുഘാതയഞ്ഞം യജാപേഹി, സക്കസമോ അജരാമരോ ഹുത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം കാരേസ്സസീ”തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ന്നം.“അസ്സ ഇന്ദസമോ രാജ, അച്ചന്തം അജരാമരോ;
സചേ ത്വം യഞ്ഞം യാജേയ്യ, ഇസിം ലോമസകസ്സപ”ന്തി.

തത്ഥ **അസ്സാ**തി ഭവിസ്സസി. **യാജേയ്യാ**തി സചേ ത്വം അരഞ്ഞായതനതോ ഇസിം ലോമസകസ്സപം ആനേത്വാ യഞ്ഞം യജേയ്യാസീതി.

തസ്സ വചനം സുത്വാ രാജാ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛി. സക്കോ “തേന ഹി മാ പപഞ്ചം കരീ”തി വത്വാ പക്കാമി. രാജാ പുനദിവസേ സേയ്യം നാമ അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ “സമ്മ, മയ്ഹം പിയസഹായകസ്സ ലോമസകസ്സപസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ മമ വചനേന ഏവം വദേഹി ‘രാജാ കിര തുമ്ഹേഹി പസുഘാതയഞ്ഞം യജാപേത്വാ സകലജമ്ബുദീപേ ഏകരാജാ ഭവിസ്സതി, തുമ്ഹാകമ്പി യത്തകം പദേസം ഇച്ഛഥ, തത്തകം ദസ്സതി, മയാ സദ്ധിം യഞ്ഞം യജിതും ആഗച്ഛഥാ’”തി ആഹ. സോ “സാധു, ദേവാ”തി താപസസ്സ വസനോകാസജാനനത്ഥം നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ ഏകേന വനചരകേന “അഹം ജാനാമീ”തി വുത്തേ തം പുരതോ കത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഇസിം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ തം സാസനം ആരോചേസി. അഥ നം സോ “സേയ്യ കിം നാമേതം കഥേസീ”തി വത്വാ പടിക്ഖിപന്തോ ചതസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

ന്നഫ.“സസമുദ്ദപരിയായം, മഹിം സാഗരകുണ്ഡലം;
ന ഇച്ഛേ സഹ നിന്ദായ, ഏവം സേയ്യ വിജാനഹി.

ന്നവ.“ധിരത്ഥു തം യസലാഭം, ധനലാഭഞ്ച ബ്രാഹ്മണ;
യാ വുത്തി വിനിപാതേന, അധമ്മചരണേന വാ.

ന്നസ.“അപി ചേ പത്തമാദായ, അനഗാരോ പരിബ്ബജേ;
സായേവ ജീവികാ സേയ്യോ, യാ ചാധമ്മേന ഏസനാ.

ന്നർ.“അപി ചേ പത്തമാദായ, അനഗാരോ പരിബ്ബജേ;
അഞ്ഞം അഹിംസയം ലോകേ, അപി രജ്ജേന തം വര”ന്തി.

തത്ഥ **സസമുദ്ദപരിയായ**ന്തി സസമുദ്ദപരിക്ഖേപം. **സാഗരകുണ്ഡല**ന്തി ചത്താരോ ദീപേ പരിക്ഖിപിത്വാ ഠിതസാഗരേഹി കണ്ണവലിയാ

ഠപിതകുണ്ഡലേഹി വിയ സമന്നാഗതം. **സഹ നിന്ദായാ**തി "ഇമിനാ പസുഘാതകമ്മം കത"ന്തി ഇമായ നിന്ദായ സഹ ചക്കവാളപരിയന്തം മഹാപഥവിം ന ഇച്ഛാമീതി വദതി. **യാ വുത്തി വിനിപാതേനാ**തി നരകേ വിനിപാതകമ്മേന യാ ച ജീവിതവുത്തി ഹോതി, തം ധിരത്ഥു, ഗരഹാമി തം വുത്തിന്തി ദീപേതി. **സായേവ ജീവികാ**തി പബ്ബജിതസ്സ മത്തികാപത്തം ആദായ പരഘരാനി ഉപസങ്കമിത്വാ ആഹാരപരിയേസനജീവികാവ യസധനലാഭതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന വരതരാതി അത്ഥോ **അപി രജ്ജേന തം വര**ന്തി തം അനഗാരസ്സ സതോ അഞ്ഞം അവിഹിംസന്തസ്സ പരിബ്ബജനം സകലജമ്ബുദീപരജ്ജേനപി വരന്തി അത്ഥോ.

അമച്ചോ തസ്സ കഥം സുത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. തം സുത്വാ രാജാ "അനാഗച്ഛന്തേ കിം സക്കാ കാതു"ന്തി തുണ്ഹീ അഹോസി. പുന സക്കോ അഡ്ഢരത്തസമയേ ആഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ "കിം, മഹാരാജ, ലോമസകസ്സപം ആനേത്വാ യഞ്ഞം ന യജാപേസീ"തി ആഹ. "മയാ പേസിതോപി നാഗച്ഛതീ"തി. "തേന ഹി, മഹാരാജ, അത്തനോ ധീതരം ചന്ദവതിം കുമാരികം അലങ്കരിത്വാ സേയ്യം തഥേവ പേസേത്വാ 'സചേ കിര ആഗന്ത്വാ യഞ്ഞം യജിസ്സസി, രാജാ തേ ഇമം കുമാരികം ദസ്സതീ'തി വദാപേഹി, അദ്ധാ സോ കുമാരികായ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ആഗച്ഛിസ്സതീ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ പുനദിവസേ സേയ്യസ്സ ഹത്ഥേ ധീതരം അദാസി. സോ രാജധീതരം ഗഹേത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഇസിം വന്ദിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ദേവച്ഛരപടിഭാഗം രാജധീതരം തസ്സ ദസ്സേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ ഇസി ഇന്ദ്രിയാനി ഭിന്ദിത്വാ തം ഓലോകേസി, സഹ ഓലോകനേനേവ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ഝാനാ പരിഹായി. അമച്ചോ തസ്സ പടിബദ്ധചിത്തഭാവം ഞത്വാ "ഭന്തേ, സചേ കിര യഞ്ഞം യജിസ്സഥ, രാജാ തേ ഇമം ദാരികം പാദപരിചാരികം കത്വാ ദസ്സതീ"തി ആഹ. സോ കിലേസവസേന കമ്പന്തോ "ഇമം കിര മേ ദസ്സതീ"തി ആഹ. "ആമ, യഞ്ഞം യജന്തസ്സ തേ ദസ്സതീ"തി. സോ "സാധു ഇമം ലഭന്തോ യജിസ്സാമീ"തി വത്വാ തം ഗഹേത്വാ സഹേവ ജടാഹി അലങ്കതരഥം അഭിരുയ്ഹ ബാരാണസിം അഗമാസി. രാജാപി "ആഗച്ഛതി കിരാ"തി സുത്വാ യഞ്ഞാവാടേ കമ്മം പട്ഠപേസി. അഥ നം ആഗതം ദിസ്വാ "സ്വേ യഞ്ഞം യജാഹി, അഹം ഇന്ദസമോ ഭവിസ്സാമി, യഞ്ഞപരിയോസാനേ തേ ധീതരം ദസ്സാമീ"തി ആഹ. കസ്സപോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. അഥ നം രാജാ പുനദിവസേ തം ആദായ ചന്ദവതിയാ സദ്ധിംയേവ യഞ്ഞാവാടം ഗതോ. തത്ഥ ഹത്ഥിഅസ്സഉസഭാദിസബ്ബചതുപ്പദാ പടിപാടിയാ ഠപിതാവ അഹേസും. കസ്സപോ തേ സബ്ബേ ഹനിത്വാവ ഘാതേത്വാ യഞ്ഞം യജിതും ആരഭി. അഥ നം തത്ഥ സന്നിപതിതോ മഹാജനോ ദിസ്വാ "ഇദം തേ ലോമസകസ്സപ അയുത്തം അപ്പതിരൂപം, കിം നാമേതം കരോസീ"തി വത്വാ പരിദേവന്തോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൭. "ബലം ചന്ദോ ബലം സുരിയോ, ബലം സമണബ്രാഹ്മണാ;
ബലം വേലാ സമുദ്ദസ്സ, ബലാതിബലമിത്ഥിയോ.

൩൮. "യഥാ ഉഗ്ഗതപം സന്തം, ഇസിം ലോമസകസ്സപം;
പിതു അത്ഥാ ചന്ദവതീ, വാജപേയ്യം അയാജയീ"തി.

തത്ഥ **ബലം ചന്ദോ ബലം സുരിയോ**തി മഹന്ധകാരവിധമനേ അഞ്ഞം ബലം നാമ നത്ഥി, ചന്ദിമസൂരിയാവേത്ഥ ബലവന്തോതി അത്ഥോ. **സമണബ്രാഹ്മണാ**തി

ഇട്ഠാനിട്ഠവിസയവേഗസഹനേ ഖന്തിബലഞാണബലേന സമന്നാഗതാ സമിതപാപബാഹിതപാപാ സമണബ്രാഹ്മണാ. **ബലം വേലാ സമുദ്ദസ്സാതി** മഹാസമുദ്ദസ്സ ഉത്തരിതും അദത്വാ ഉദകം ആവരിത്വാ വിനാസേതും സമത്ഥതായ വേലാ ബലം നാമ. **ബലാതിബലമിത്ഥിയോതി** ഇത്ഥിയോ പന വിസദഞാണേപി അവീതരാഗേ അത്തനോ വസം ആനേത്വാ വിനാസേതും സമത്ഥതായ തേഹി സബ്ബേഹി ബലേഹിപി അതിബലാ നാമ, സബ്ബബലേഹി ഇത്ഥിബലമേവ മഹന്തന്തി അത്ഥോ. **യത്ഥാതി** യസ്മാ. **പിതു അത്ഥാതി** പിതു വുഡ്ഢിഅത്ഥായ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മാ ഇമം ഉഗ്ഗതപം സമാനം സീലാദിഗുണാനം ഏസിതത്താ ഇസിം അയം ചന്ദവതീ നിസ്സീലം കത്വാ പിതു വുഡ്ഢിഅത്ഥായ വാജപേയ്യം യഞ്ഞം യാജേതി, തസ്മാ ജാനിതബ്ബമേതം ''ബലാതിബലമിത്ഥിയോ''തി.

തസ്മിം സമയേ കസ്സപോ യഞ്ഞം യജനത്ഥായ ''മങ്ഗലഹത്ഥിം ഗീവായം പഹരിസ്സാമീ''തി ഖഗ്ഗരതനം ഉക്ഖിപി. ഹത്ഥീ തം ദിസ്വാ മരണഭയതജ്ജിതോ മഹാരവം രവി. തസ്സ രവം സുത്വാ സേസാപി ഹത്ഥിഅസ്സഉസഭാദയോ മരണഭയതജ്ജിതാ ഭയേന വിരവിംസു. മഹാജനോപി വിരവി. കസ്സപോ തം മഹാവിരവം സുത്വാ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ അത്തനോ ജടാദീനി ഓലോകേസി. അഥസ്സ ജടാമസ്സുകച്ഛലോമാനി പാകടാനി അഹേസും. സോ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ''അനനുരൂപം വത മേ പാപകമ്മം കത''ന്തി സംവേഗം പകാസേന്തോ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൩൭.''തം ലോഭപകതം കമ്മം, കടുകം കാമഹേതുകം;
തസ്സ മൂലം ഗവേസിസ്സം, ഛേച്ഛം രാഗം സബന്ധന''ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - മഹാരാജ, യം ഏതം മയാ ചന്ദവതിയാ ലോഭം ഉപ്പാദേത്വാ തേന ലോഭേന പകതം കാമഹേതുകം പാപകം, തം കടുകം തിഖിണവിപാകം. തസ്സാഹം അയോനിസോമനസികാരസങ്ഖാതം മൂലം ഗവേസിസ്സം, അലം മേ ഇമിനാ ഖഗ്ഗേന, പഞ്ഞാഖഗ്ഗം നീഹരിത്വാ സുഭനിമിത്തബന്ധനേന സദ്ധിം സബന്ധനം രാഗം ഛിന്ദിസ്സാമീതി.

അഥ നം രാജാ ''മാ ഭായി സമ്മ, ഇദാനി തേ ചന്ദവതിം കുമാരിഞ്ച രട്ഠഞ്ച സത്തരതനരാസിഞ്ച ദസ്സാമി, യജാഹി യഞ്ഞ''ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ കസ്സപോ ''ന മേ, മഹാരാജ, ഇമിനാ കിലേസേന അത്ഥോ''തി വത്വാ ഓസാനഗാഥമാഹ -

൩൮.''ധിരത്ഥു കാമേ സുബഹൂപി ലോകേ, തപോവ സേയ്യോ കാമഗുണേഹി രാജ;
തപോ കരിസ്സാമി പഹായ കാമേ, തവേവ രട്ഠം ചന്ദവതീ ച ഹോതൂ''തി.

തത്ഥ **സുബഹൂപീതി** അതിബഹുകേപി. **തപോ കരിസ്സാമീതി** സീലസംയമതപമേവ കരിസ്സാമി.

സോ ഏവം വത്വാ കസിണം സമന്നാഹരിത്വാ നട്ഠം വിസേസം ഉപ്പാദേത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദിത്വാ രഞ്ഞോ ധമ്മം ദേസേത്വാ ''അപ്പമത്തോ ഹോഹീ''തി ഓവദിത്വാ യഞ്ഞാവാടം വിദ്ധംസാപേത്വാ മഹാജനസ്സ അഭയദാനം ദാപേത്വാ രഞ്ഞോ യാചന്തസ്സേവ ഉപ്പതിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ

ഗന്ത്വാ യാവജീവം ഠത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ സേയ്യോ മഹാഅമച്ചോ സാരിപുത്തോ അഹോസി, ലോമസകസ്സപോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ലോമസകസ്സപജാതകവണ്ണനാ സത്തമാ.

[൪൩൪] ൮. ചക്കവാകജാതകവണ്ണനാ

കാസായവത്ഥേതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഏകം ലോലഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. സോ കിര ലോലോ അഹോസി പച്ചയലുദ്ധോ, ആചരിയുപജ്ഝായവത്താദീനി ഛഡ്ഡേത്വാ പാതോവ സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ വിസാഖായ ഗേഹേ അനേകഖാദനീയപരിവാരം യാഗും പിവിത്വാ നാനഗ്ഗരസസാലിമംസോദനം ഭുഞ്ജിത്വാപി തേന അതിത്തോ തതോ ചൂളഅനാഥപിണ്ഡികസ്സ മഹാഅനാഥപിണ്ഡികസ്സ കോസലരഞ്ഞോതി തേസം തേസം നിവേസനാനി സന്ധായ വിചരി. അഥേകദിവസം തസ്സ ലോലഭാവം ആരബ്ഭ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ തം ഭിക്ഖും പക്കോസാപേത്വാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ലോലോ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''ഭിക്ഖു കസ്മാ ലോലോസി, പുബ്ബേപി ത്വം ലോലഭാവേന ബാരാണസിയം ഹത്ഥികുണപാദീനി ഖാദിത്വാ വിചരന്തോ തേഹി അതിത്തോ തതോ നിക്ഖമിത്വാ ഗങ്ഗാതീരേ വിചരന്തോ ഹിമവന്തം പവട്ഠോ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ ലോലകാകോ ബാരാണസിയം ഹത്ഥികുണപാദീനി ഖാദിത്വാ വിചരന്തോ തേഹി അതിത്തോ ''ഗങ്ഗാകൂലേ മച്ഛമതം ഖാദിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ തത്ഥ മതമച്ഛേ ഖാദന്തോ കതിപാഹം വസിത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ നാനാഫലാഫലാനി ഖാദന്തോ ബഹുമച്ഛകച്ഛപം മഹന്തം പദുമസരം പത്വാ തത്ഥ സുവണ്ണവണ്ണേ ദ്വേ ചക്കവാകേ സേവാലം ഖാദിത്വാ വസന്തേ ദിസ്വാ ''ഇമേ അതിവിയ വണ്ണസമ്പന്നാ സോഭഗ്ഗപ്പത്താ, ഇമേസം ഭോജനം മനാപം ഭവിസ്സതി, ഇമേസം ഭോജനം പുച്ഛിത്വാ അഹമ്പി തദേവ ഭുഞ്ജിത്വാ സുവണ്ണവണ്ണോ ഭവിസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകസ്മിം സാഖപരിയന്തേ നിസീദിത്വാ തേസം പസംസനപടിസംയുത്തം കഥം കഥേന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

ന്നൻ.''കാസായവത്ഥേ സകുണേ വദാമി, ദുവേ ദുവേ നന്ദമനേ ചരന്തേ;
കം അണ്ഡജം അണ്ഡജാ മാനുസേസു, ജാതിം പസംസന്തി തദിങ്ഘ ബ്രൂഥാ''തി.

തത്ഥ **കാസായവത്ഥേ**തി സുവണ്ണവണ്ണേ കാസായവത്ഥേ വിയ. **ദുവേ ദുവേ**തി ദ്വേ ദ്വേ ഹുത്വാ. **നന്ദമനേ**തി തുട്ഠചിത്തേ. **കം അണ്ഡജം അണ്ഡജാ മാനുസേസു ജാതിം പസംസന്തീ**തി അമ്ഭോ അണ്ഡജാ തുമ്ഹേ മനുസ്സേസു പസംസന്താ കം അണ്ഡജം ജാതിം കതരം നാമ അണ്ഡജന്തി വത്വാ പസംസന്തി, കം സകുണം നാമാതി വത്വാ തുമ്ഹേ മനുസ്സാനം അന്തരേ വണ്ണേന്തീതി അത്ഥോ. ''കം

അണ്ഡജം അണ്ഡജമാനുസേസൂ''തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - തുമ്ഹേ അണ്ഡജേസു ച മാനുസേസു ച കതരം അണ്ഡജന്തി വത്വാ പസംസന്തീതി.

തം സുത്വാ ചക്കവാകോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൦. ''അമ്ഹേ മനുസ്സേസു മനുസ്സഹിംസ, അനുബ്ബതേ ചക്കവാകേ വദന്തി;
കല്യാണഭാവമ്ഹേ ദിജേസു സമ്മതാ, അഭിരൂപാ വിചരാമ
അണ്ണവേ''തി.

തത്ഥ **മനുസ്സഹിംസാ**തി കാകോ മനുസ്സേ ഹിംസതി വിഹേഠേതി, തേന നം ഏവം ആലപതി. **അനുബ്ബതേ**തി അഞ്ഞമഞ്ഞം അനുഗതേ സമ്മോദമാനേ വിയസംവാസേ. **ചക്കവാകേ**തി ചക്കവാകാ നാമ സാ അണ്ഡജജാതീതി പസംസന്തി വണ്ണേന്തി കഥേന്തി. **ദിജേസൂ**തി യത്തകാ പക്ഖിനോ നാമ, തേസു മയം ''കല്യാണഭാവാ''തിപി മനുസ്സേസു സമ്മതാ. ദുതിയേ അത്ഥവികപ്പേ മനുസ്സേസു അമ്ഹേ ''ചക്കവാകാ''തിപി വദന്തി, ദിജേസു പന മയം ''കല്യാണഭാവാ''തി സമ്മതാ, ''കല്യാണഭാവാ''തി നോ ദിജാ വദന്തീതി അത്ഥോ. **അണ്ണവേ**തി ഇമസ്മിം ഠാനേ സരോ ''അണ്ണവോ''തി വുത്തോ, ഇമസ്മിം പദുമസരേ മയമേവ ദ്വേ ജനാ പരേസം അഹിംസനതോ അഭിരൂപാ വിചരാമാതി അത്ഥോ. ഇമിസ്സായ പന ഗാഥായ ചതുത്ഥപദം ''ന ഘാസഹേതൂപി കരോമ പാപ''ന്തി പഠന്തി. തസ്സത്ഥോ - യസ്മാ മയം ഘാസഹേതൂപി പാപം ന കരോമ, തസ്മാ ''കല്യാണഭാവാ''തി അമ്ഹേ മനുസ്സേസു ച ദിജേസു ച സമ്മതാ.

തം സുത്വാ കാകോ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൭൧. ''കിം അണ്ണവേ കാനി ഫലാനി ഭുഞ്ജേ, മംസം കുതോ ഖാദഥ
ചക്കവാകാ;
കിം ഭോജനം ഭുഞ്ജഥ വോ അനോമാ, ബലഞ്ച വണ്ണോ ച
അനപ്പരൂപാ''തി.

തത്ഥ **കി**ന്തി പുച്ഛാവസേന ആലപനം, കിം ഭോ ചക്കവാകാതി വുത്തം ഹോതി. **അണ്ണവേ**തി ഇമസ്മിം സരേ. **ഭുഞ്ജേ**തി ഭുഞ്ജഥ, കിം ഭുഞ്ജഥാതി അത്ഥോ **മംസം കുതോ ഖാദഥാ**തി കതരപാണാനം സരീരതോ മംസം ഖാദഥ. **ഭുഞ്ജഥ വോ**തി **വോ**കാരോ നിപാതമത്തം, പരപദേന വാസ്സ സമ്ബന്ധോ ''ബലഞ്ച വാ വണ്ണോ ച അനപ്പരൂപാ''തി.

തതോ ചക്കവാകോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൭൨. ''ന അണ്ണവേ സന്തി ഫലാനി ധങ്ക, മംസം കുതോ ഖാദിതും ചക്കവാകേ;
സേവാലഭക്ഖമ്ഹ അപാണഭോജനാ, ന ഘാസഹേതൂപി കരോമ
പാപ''ന്തി.

തത്ഥ **ചക്കവാകേ**തി ചക്കവാകസ്സ. **അപാണഭോജനാ**തി പാണകരഹിതഉദകഭോജനാ. അമ്ഹാകഞ്ഹി സേവാലഞ്ചേവ ഉദകഞ്ച ഭോജനന്തി ദസ്സേതി. **ന ഘാസഹേതൂ**തി തുമ്ഹാദിസാ വിയ മയം ഘാസഹേതു പാപം ന കരോമാതി.

തതോ കാകോ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൩൩."ന മേ ഇദം രുച്ചതി ചക്കവാക, അസ്മിം ഭവേ ഭോജനസന്നികാസോ;
അഹോസി പുബ്ബേ തതോ മേ അഞ്ഞഥാ, ഇച്ചേവ മേ വിമതി ഏത്ഥ
ജാതാ.

൩൪."അഹമ്പി മംസാനി ഫലാനി ഭുഞ്ജേ, അന്നാനി ച ലോണിയതേലിയാനി;
രസം മനുസ്സേസു ലഭാമി ഭോത്തും, സൂരോവ സങ്ഗാമമുഖം വിജേത്വാ;
ന ച മേ താദിസോ വണ്ണോ, ചക്കവാക യഥാ തവാ"തി.

തത്ഥ **ഇദ**ന്തി ഇദം തുമ്ഹാകം ഭുഞ്ജനഭോജനം മയ്ഹം ന രുച്ചതി. **അസ്മിം ഭവേ ഭോജനസന്നികാസോ**തി ഇമസ്മിം ഭവേ ഭോജനസന്നികാസോ യം ഇമസ്മിം ചക്കവാകഭവേ ഭോജനം, ത്വം തേന സന്നികാസോ തംസദിസോ തദനുരൂപോ അഹോസി, അതിവിയ പസന്നസരീരോസീതി അത്ഥോ. **തതോ മേ അഞ്ഞഥാ**തി യം മയ്ഹം പുബ്ബേ തുമ്ഹേ ദിസ്വാവ ഏതേ ഏത്ഥ നാനാവിധാനി ഫലാനി ചേവ മച്ഛമംസഞ്ച ഖാദന്തി, തേന ഏവം സോഭഗ്ഗപ്പത്താതി അഹോസി, ഇദാനി മേ തതോ അഞ്ഞഥാ ഹോതീതി അത്ഥോ. **ഇച്ചേവ മേ**തി ഏതേനേവ മേ കാരണേന ഏത്ഥ തുമ്ഹാകം സരീരവണ്ണേ വിമതി ജാതാ "കഥം നു ഖോ ഏതേ ഏവരൂപം ലൂഖഭോജനം ഭുഞ്ജന്താ വണ്ണവന്തോ ജാതാ"തി. **അഹമ്പീ**തി അഹഞ്ഹി, അയമേവ വാ പാഠോ . **ഭുഞ്ജേ**തി ഭുഞ്ജാമി. **അന്നാനി ചാ**തി ഭോജനാനി ച. **ലോണിയതേലിയാനീ**തി ലോണതേലയുത്താനി. **രസ**ന്തി മനുസ്സേസു പരിഭോഗം പണീതരസം. **വിജേത്വാ**തി യഥാ സൂരോ വീരയോധോ സങ്ഗാമമുഖം വിജേത്വാ വിലുമ്പിത്വാ പരിഭുഞ്ജതി, തഥാ വിലുമ്പിത്വാ പരിഭുഞ്ജാമീതി അത്ഥോ. **യഥാ തവാ**തി ഏവം പണീതം ഭോജനം ഭുഞ്ജന്തസ്സപി മമ താദിസോ വണ്ണോ നത്ഥി, യാദിസോ തവ വണ്ണോ, തേന തവ വചനം ന സദ്ദഹാമീതി ദീപേതി.

അഥസ്സ വണ്ണസമ്പത്തിയാ അഭാവകാരണം അത്തനോ ച ഭാവകാരണം കഥേന്തോ ചക്കവാകോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൩൫."അസുദ്ധഭക്ഖോസി ഖണാനുപാതീ, കിച്ഛേന തേ ലബ്ഭതി അന്നപാനം;
ന തുസ്സസീ രുക്ഖഫലേഹി ധങ്ക, മംസാനി വാ യാനി സുസാനമജ്ഝേ.

൩൬."യോ സാഹസേന അധിഗമ്മ ഭോഗേ, പരിഭുഞ്ജതി ധങ്ക ഖണാനുപാതീ;
തതോ ഉപക്കോസതി നം സഭാവോ, ഉപക്കുട്ഠോ വണ്ണബലം ജഹാതി.

൩൭."അപ്പമ്പി ചേ നിബ്ബുതിം ഭുഞ്ജതീ യദി, അസാഹസേന അപരൂപഘാതീ;
ബലഞ്ച വണ്ണോ ച തദസ്സ ഹോതി, ന ഹി സബ്ബോ ആഹാരമയേന
വണ്ണോ"തി.

തത്ഥ **അസുദ്ധഭക്ഖോസീ**തി ത്വം ഥേനേത്വാ വഞ്ചേത്വാ ഭക്ഖനതോ അസുദ്ധഭക്ഖോ അസി. **ഖണാനുപാതീ**തി പമാദക്ഖണേ അനുപതനസീലോ. **കിച്ഛേന തേ**തി തയാ ദുക്ഖേന അന്നപാനം ലബ്ഭതി. **മംസാനി വാ യാനീ**തി യാനി വാ സുസാനമജ്ഝേ മംസാനി, തേഹി ന തുസ്സസി. **തതോ**തി പച്ഛാ. **ഉപക്കോസതി നം സഭാവോ**തി അത്താവ തം പുഗ്ഗലം ഗരഹി. **ഉപക്കുട്ഠോ**തി അത്തനാപി പരേഹിപി ഉപക്കുട്ഠോ ഗരഹിതോ വിപ്പടിസാരിതായ വണ്ണഞ്ച ബലഞ്ച ജഹാസി. **നിബ്ബുതിം ഭുഞ്ജതീ യദീ**തി യദി പന പരം അവിഹേഠേത്വാ അപ്പകമ്പി ധമ്മലദ്ധം നിബ്ബുതിഭോജനം ഭുഞ്ജതി. **തദസ്സ ഹോതീ**തി തദാ അസ്സ

പണ്ഡിതസ്സ സരീരേ ബലഞ്ച വണ്ണോ ച ഹോതി. **ആഹാരമയേനാ**തി നാനപ്പകാരേന ആഹാരേനേവ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഭോ കാക, വണ്ണോ നാമേസ ചതുസമുട്ഠാനോ, സോ ന ആഹാരമത്തേനേവ ഹോതി, ഉതുചിത്തകമ്മേഹിപി ഹോതിയേവാതി.

ഏവം ചക്കവാകോ അനേകപരിയായേന കാകം ഗരഹി. കാകോ ഹരായിത്വാ ''ന മയ്ഹം തവ വണ്ണേന അത്ഥോ, കാ കാ''തി വസ്സന്തോ പലായി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ലോലഭിക്ഖു അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ കാകോ ലോലഭിക്ഖു അഹോസി, ചക്കവാകീ രാഹുലമാതാ, ചക്കവാകോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ചക്കവാകജാതകവണ്ണനാ അട്ഠമാ.

[൪൩൬] ൯. ഹലിദ്ദിരാഗജാതകവണ്ണനാ

സുതിതിക്ഖന്തി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഥുല്ലകുമാരികാപലോഭനം ആരബ്ഭ കഥേസി. വത്ഥു തേരസകനിപാതേ **ചൂളനാരദജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൪൦ ആദയോ) ആവി ഭവിസ്സതി. അതീതവത്ഥുമ്ഹി പന സാ കുമാരികാ തസ്സ താപസകുമാരസ്സ സീലം ഭിന്ദിത്വാ അത്തനോ വസേ ഠിതഭാവം ഞത്വാ ''ഇമം വഞ്ചേത്വാ മനുസ്സപഥം നേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ ''രൂപാദികാമഗുണവിരഹിതേ അരഞ്ഞേ രക്ഖിതസീലം നാമ ന മഹപ്ഫലം ഹോതി, മനുസ്സപഥേ രൂപാദീനം പച്ചുപട്ഠാനേ മഹപ്ഫലം ഹോതി, ഏഹി മയാ സദ്ധിം തത്ഥ ഗന്ത്വാ സീലം രക്ഖാഹി, കിം തേ അരഞ്ഞേനാ''തി വത്വാ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൭൮. ''സുതിതിക്ഖം അരഞ്ഞമ്ഹി, പന്തമ്ഹി സയനാസനേ;
യേ ച ഗാമേ തിതിക്ഖന്തി, തേ ഉളാരതരാ തയാ''തി.

തത്ഥ **സുതിതിക്ഖ**ന്തി സുട്ഠു അധിവാസനം. **തിതിക്ഖന്തീ**തി സീതാദീനി അധിവാസേന്തി.

തം സുത്വാ താപസകുമാരോ ''പിതാ മേ അരഞ്ഞം ഗതോ, തസ്മിം ആഗതേ തം ആപുച്ഛിത്വാ ഗമിസ്സാമീ''തി ആഹ. സാ ചിന്തേസി ''പിതാ കിരസ്സ അത്ഥി, സചേ മം സോ പസ്സിസ്സതി, കാജകോടിയാ മം പോഥേത്വാ വിനാസം പാപേസ്സതി, മയാ പഠമമേവ ഗന്തബ്ബ''ന്തി. അഥ നം സാ ''തേന ഹി അഹം മഗ്ഗസഞ്ഞം കുരുമാനാ പഠമതരം ഗമിസ്സാമി, ത്വം പച്ഛാ ആഗച്ഛാഹീ''തി വത്വാ അഗമാസി. സോ തസ്സാ ഗതകാലേ നേവ ദാരൂനി ആഹരി, ന പാനീയം, ന പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേസി, കേവലം പജ്ഝായന്തോവ നിസീദി, പിതു ആഗമനകാലേ പച്ചുഗ്ഗമനം നാകാസി. അഥ നം പിതാ ''ഇത്ഥീനം വസം ഗതോ ഏസോ''തി ഞത്വാപി ''കസ്മാ താത, നേവ ദാരൂനി ആഹരി, ന പാനീയം, ന പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേസി, പജ്ഝായന്തോയേവ പന നിസിന്നോസീ''തി ആഹ. അഥ നം താപസകുമാരോ ''താത, അരഞ്ഞേ കിര രക്ഖിതസീലം നാമ ന മഹപ്ഫലം ഹോതി, മനുസ്സപഥേ മഹപ്ഫലം , അഹം തത്ഥ ഗന്ത്വാ സീലം രക്ഖിസ്സാമി, സഹായോ മേ മം 'ആഗച്ഛേയ്യാസീ'തി വത്വാ പുരതോ ഗതോ,

അഹം തേനേവ സദ്ധിം ഗമിസ്സാമി, തത്ഥ പന വസന്തേന മയാ കതരോ പുരിസോ സേവിതബ്ബോ’’തി പുച്ഛന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൩൯. ‘‘അരഞ്ഞാ ഗാമമാഗമ്മ, കിംസീലം കിംവതം അഹം;
പുരിസം താത സേവേയ്യം, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ’’തി.

അഥസ്സ പിതാ കഥേന്തോ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൪൦. ‘‘യോ തേ വിസ്സാസയേ താത, വിസ്സാസഞ്ച ഖമേയ്യ തേ;
സുസ്സൂസീ ച തിതിക്ഖീ ച, തം ഭജേഹി ഇതോ ഗതോ.

൪൧. ‘‘യസ്സ കായേന വാചായ, മനസാ നത്ഥി ദുക്കടം;
ഉരസീവ പതിട്ഠായ, തം ഭജേഹി ഇതോ ഗതോ.

൪൨. ‘‘യോ ച ധമ്മേന ചരതി, ചരന്തോപി ന മഞ്ഞതി;
വിസുദ്ധകാരിം സപ്പഞ്ഞം, തം ഭജേഹി ഇതോ ഗതോ.

൪൩. ‘‘ഹലിദ്ദിരാഗം കപിചിത്തം, പുരിസം രാഗവിരാഗിനം;
താദിസം താത മാ സേവി, നിമ്മനുസ്സമ്പി ചേ സിയാ.

൪൪. ‘‘ആസീവിസംവ കുപിതം, മീള്ഹലിത്തം മഹാപഥം;
ആരകാ പരിവജ്ജേഹി, യാനീവ വിസമം പഥം.

൪൫. ‘‘അനത്ഥാ താത വഡ്ഢന്തി, ബാലം അച്ചുപസേവതോ;
മാസ്സു ബാലേന സംഗച്ഛി, അമിത്തേനേവ സബ്ബദാ.

൪൬. ‘‘തം താഹം താത യാചാമി, കരസ്സു വചനം മമ;
മാസ്സു ബാലേന സംഗച്ഛി, ദുക്ഖോ ബാലേഹി സങ്ഗമോ’’തി.

തത്ഥ **യോ തേ വിസ്സാസയേ**തി യോ തവ വിസ്സാസേയ്യ. **ഖമേയ്യ തേ**തി യോ ച തവ അത്തനി തയാ കതം വിസ്സാസം ഖമേയ്യ. **സുസ്സൂസീ ച തിതിക്ഖീ ചാ**തി തവ വചനം സുസ്സൂസായ ചേവ വചനാധിവാസനേന ച സമന്നാഗതോ ഭവേയ്യാതി അത്ഥോ. **ഉരസീവ പതിട്ഠായാ**തി യഥാ മാതു ഉരസി പുത്തോ പതിട്ഠാതി, ഏവം പതിട്ഠഹിത്വാ അത്തനോ മാതരം വിയ മഞ്ഞമാനോ തം ഭജേയ്യാസീതി വദതി. **യോ ച ധമ്മേന ചരതീ**തി യോ തിവിധേന സുചരിതേന ധമ്മേന ഇരിയതി. **ന മഞ്ഞതീ**തി തഥാ ചരന്തോപി ‘‘അഹം ധമ്മം ചരാമീ’’തി മാനം ന കരോതി. **വിസുദ്ധകാരി**ന്തി വിസുദ്ധാനം ദസകുസലകമ്മപഥാനം കാരകം.

രാഗവിരാഗിനന്തി രാഗിനഞ്ച വിരാഗിനഞ്ച രജ്ജിത്വാ തംഖണഞ്ഞേവ വിരജ്ജനസഭാവം. **നിമ്മനുസ്സമ്പി ചേ സിയാ**തി സചേപി സകലജമ്ബുദീപതലം നിമ്മനുസ്സം ഹോതി, സോയേവ ഏകോ മനുസ്സോ തിട്ഠതി, തഥാപി താദിസം മാ സേവി. **മഹാപഥ**ന്തി ഗൂഥമക്ഖിതം മഗ്ഗം വിയ. **യാനീവാ**തി യാനേന ഗച്ഛന്തോ വിയ. **വിസമ**ന്തി നിന്നഉന്നതഖാണുപാസാണാദിവിസമം. **ബാലം അച്ചുപസേവതോ**തി ബാലം അപ്പഞ്ഞം അതിസേവന്തസ്സ. **സബ്ബദാ**തി താത, ബാലേന സഹ സംവാസോ നാമ അമിത്തസംവാസോ വിയ സബ്ബദാ നിച്ചകാലമേവ ദുക്ഖോ. **തം താഹ**ന്തി തേന കാരണേന തം അഹം.

സോ ഏവം പിതരാ ഓവദിതോ ''താത, അഹം മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ തുമ്ഹാദിസേ പണ്ഡിതേ ന ലഭിസ്സാമി, തത്ഥ ഗന്തും ഭായാമി, ഇധേവ തുമ്ഹാകം സന്തികേ വസിസ്സാമീ''തി ആഹ. അഥസ്സ ഭിയ്യോപി ഓവാദം ദത്വാ കസിണപരികമ്മം ആചിക്ഖി. സോ ന ചിരസ്സേവ അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ സദ്ധിം പിതരാ ബ്രഹ്മലോകപരായണോ അഹോസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി.

തദാ താപസകുമാരോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു അഹോസി, കുമാരികാ ഥുല്ലകുമാരികാവ, പിതാ താപസോ പന അഹമേവ അഹോസിന്തി.

ഹലിദ്ദിരാഗജാതകവണ്ണനാ നവമാ.

[൪൩൬] ൧൦. സമുഗ്ഗജാതകവണ്ണനാ

കുതോ നു ആഗച്ഛഥാതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖും ആരബ്ഭ കഥേസി. തഞ്ഹി സത്ഥാ ''സച്ചം കിര ത്വം ഭിക്ഖു ഉക്കണ്ഠിതോസീ''തി പുച്ഛിത്വാ ''സച്ചം, ഭന്തേ''തി വുത്തേ ''കസ്മാ ഭിക്ഖു മാതുഗാമം പത്ഥേസി, മാതുഗാമോ നാമേസ അസബ്ഭോ അകതഞ്ഞൂ, പുബ്ബേ ദാനവരക്ഖസാ ഗിലിത്വാ കുച്ഛിനാ പരിഹരന്താപി മാതുഗാമം രക്ഖിതും ഏകപുരിസനിസ്സിതം കാതും നാസക്ഖിംസു, ത്വം കഥം സക്ഖിസ്സസീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ കാമേ പഹായ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ അഭിഞ്ഞാ ച സമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേത്വാ ഫലാഫലേന യാപേന്തോ വിഹാസി. തസ്സ പണ്ണസാലായ അവിദൂരേ ഏകോ ദാനവരക്ഖസോ വസതി. സോ അന്തരന്തരാ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ധമ്മം സുണാതി, അടവിയം പന മനുസ്സാനം സഞ്ചരണമഗ്ഗേ ഠത്വാ ആഗതാഗതേ മനുസ്സേ ഗഹേത്വാ ഖാദതി. തസ്മിം കാലേ ഏകാ കാസിരട്ഠേ കുലധീതാ ഉത്തമരൂപധരാ അഞ്ഞതരസ്മിം പച്ചന്തഗാമേ നിവുത്ഥാ ഹോതി. തസ്സാ ഏകദിവസം മാതാപിതൂനം ദസ്സനത്ഥായ ഗന്ത്വാ പച്ചാഗമനകാലേ പരിവാരമനുസ്സേ ദിസ്വാ സോ ദാനവോ ഭേരവരൂപേന പക്ഖന്ദി. മനുസ്സാ ഭീതാ ഗഹിതഗഹിതാവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു. ദാനവോ യാനേ നിസിന്നം അഭിരൂപം മാതുഗാമം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ തം അത്തനോ ഗുഹം നേത്വാ ഭരിയം അകാസി. തതോ പട്ഠായ സപ്പിതേലതണ്ഡുലമച്ഛമംസാദീനി ചേവ മധുരഫലാഫലാനി ച ആഹരിത്വാ തം പോസേസി, വത്ഥാലങ്കാരേഹി ച നം അലങ്കരിത്വാ രക്ഖണത്ഥായ ഏകസ്മിം കരണ്ഡകേ പക്ഖിപിത്വാ കരണ്ഡകം ഗിലിത്വാ കുച്ഛിനാ പരിഹരതി. സോ ഏകദിവസം ന്ഹായിതുകാമതായ ഏകം സരം ഗന്ത്വാ കരണ്ഡകം ഉഗ്ഗിലിത്വാ തം തതോ നീഹരിത്വാ ന്ഹാപേത്വാ വിലിമ്പേത്വാ അലങ്കാരേത്വാ ''ഥോകം തവ സരീരം ഉതും ഗണ്ഹാപേഹീ''തി തം കരണ്ഡകസമീപേ ഠപേത്വാ സയം ന്ഹാനതിത്ഥം ഓതരിത്വാ തം അനാസങ്കമാനോ ഥോകം ദൂരം ഗന്ത്വാ ന്ഹായി.

തസ്മിം സമയേ വായുസ്സപുത്തോ നാമ വിജ്ജാധരോ സന്നദ്ധഖഗ്ഗോ ആകാസേന ഗച്ഛതി. സാ തം ദിസ്വാ ''ഏഹീ''തി ഹത്ഥമുദ്ദം അകാസി,

വിജ്ജാധരോ ഖിപ്പം ഓതരി. അഥ നം സാ കരണ്ഡകേ പക്ഖിപിത്വാ ദാനവസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തീ കരണ്ഡകൂപരി നിസീദിത്വാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തസ്സ അത്താനം ദസ്സേത്വാ തസ്മിം കരണ്ഡകസമീപം അസമ്പത്തേയേവ കരണ്ഡകം വിവരിത്വാ അന്തോ പവിസിത്വാ വിജ്ജാധരസ്സ ഉപരി നിപജ്ജിത്വാ അത്തനോ സാടകം പാരുപി. ദാനവോ ആഗന്ത്വാ കരണ്ഡകം അസോധേത്വാ "മാതുഗാമോയേവ മേ"തി സഞ്ഞായ കരണ്ഡകം ഗിലിത്വാ അത്തനോ ഗുഹം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ ചിന്തേസി "താപസോ മേ ചിരം ദിട്ഠോ, അജ്ജ താവ നം ഗന്ത്വാ വന്ദിസ്സാമീ"തി. സോ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. താപസോപി നം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ദ്വിന്നം ജനാനം കുച്ഛിഗതഭാവം ഞത്വാ സല്ലപന്തോ പഠമം ഗാഥമാഹ -

വ്വ൭."കുതോ നു ആഗച്ഛഥ ഭോ തയോ ജനാ, സ്വാഗതാ ഏഥ നിസീദഥാസനേ;
കച്ചിത്ഥ, ഭോന്തോ കുസലം അനാമയം, ചിരസ്സമബ്ഭാഗമനഞ്ഹി വോ
ഇധാ"തി.

തത്ഥ **ഭോ**തി ആലപനം. **കച്ചിത്ഥാ**തി കച്ചി ഹോഥ ഭവഥ വിജ്ജഥ. **ഭോന്തോ**തി പുന ആലപന്തോ ആഹ. **കുസലം അനാമയ**ന്തി കച്ചി തുമ്ഹാകം കുസലം ആരോഗ്യം. **ചിരസ്സമബ്ഭാഗമനഞ്ഹി വോ ഇധാ**തി അജ്ജ തുമ്ഹാകം ഇധ അബ്ഭാഗമനഞ്ച ചിരം ജാതം.

തം സുത്വാ ദാനവോ "അഹം ഇമസ്സ താപസസ്സ സന്തികം ഏകകോവ ആഗതോ, അയഞ്ച താപസോ 'തയോ ജനാ'തി വദതി, കിം നാമേസ കഥേതി, കിം നു ഖോ സഭാവം ഞത്വാ കഥേതി, ഉദാഹു ഉമ്മത്തകോ ഹുത്വാ വിലപതീ"തി ചിന്തേത്വാ താപസം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

വ്വ്."അഹമേവ ഏകോ ഇധ മജ്ജ പത്തോ, ന ചാപി മേ ദുതിയോ കോചി
വിജ്ജതി;
കിമേവ സന്ധായ തേ ഭാസിതം ഇസേ, കുതോ നു ആഗച്ഛഥ ഭോ തയോ
ജനാ"തി.

തത്ഥ **ഇധ മജ്ജാ**തി ഇധ അജ്ജ. **കിമേവ സന്ധായ തേ ഭാസിതം ഇസേ**തി ഭന്തേ, ഇസി കിം നാമേതം സന്ധായ തയാ ഭാസിതം, പാകടം താവ മേ കത്വാ കഥേഹീതി.

താപസോ "ഏകംസേനേവാവുസോ സോതുകാമോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ഭന്തേ"തി വുത്തേ "തേന ഹി സുണാഹീ"തി വത്വാ തതിയം ഗാഥമാഹ -

വ്വൻ."തുവഞ്ച ഏകോ ഭരിയാ ച തേ പിയാ,
സമുഗ്ഗപക്ഖിത്തനികിണ്ണമന്തരേ;
സാ രക്ഖിതാ കുച്ഛിഗതാവ തേ സദാ, വായുസ്സപുത്തേന സഹാ തഹിം
രതാ"തി.

തത്ഥ **തുവഞ്ച ഏകോ**തി പഠമം താവ ത്വം ഏകോ ജനോ. **പക്ഖിത്തനികിണ്ണമന്തരേ**തി പക്ഖിത്താനികിണ്ണഅന്തരേ തം തത്ഥ ഭരിയം രക്ഖിതുകാമേന സദാ തയാ സമുഗ്ഗേ പക്ഖിത്താ സദ്ധിം സമുഗ്ഗേന നികിണ്ണാ അന്തരേ, അന്തോകുച്ഛിയം ഠപിതാതി അത്ഥോ. **വായുസ്സപുത്തേന സഹാ**തി

ഏവംനാമകേന വിജ്ജാധരേന സദ്ധിം. **തഹിം രതാ**തി തത്ഥ തവ അന്തോകുച്ഛിയഞ്ഞേവ കിലേസരതിയാ രതാ. സോ ദാനി ത്വം മാതുഗാമം "ഏകം പുരിസനിസ്സിതം കരിസ്സാമീ"തി കുച്ഛിനാപി പരിഹരന്തോ തസ്സാ ജാരം ഉക്ഖിപിത്വാ ചരസീതി.

തം സുത്വാ ദാനവോ "വിജ്ജാധരാ നാമ ബഹുമായാ ഹോന്തി, സചസ്സ ഖഗ്ഗോ ഹത്ഥഗതോ ഭവിസ്സതി, കുച്ഛിം മേ ഫാലേത്വാപി പലായിസ്സതീ"തി ഭീതതസിതോ ഹുത്വാ ഖിപ്പം കരണ്ഡകം ഉഗ്ഗിലിത്വാ പുരതോ ഠപേസി. സത്ഥാ അഭിസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ തം പവത്തിം പകാസേന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൯൦. "സംവിഗ്ഗരൂപോ ഇസിനാ വിയാകതോ, സോ ദാനവോ തത്ഥ സമുഗ്ഗമുഗ്ഗിലി;
അദ്ദക്ഖി ഭരിയം സുചിമാലധാരിനിം, വായുസ്സപുത്തേന സഹാ തഹിം രത"ന്തി.

തത്ഥ **അദ്ദക്ഖീ**തി സോ കരണ്ഡകം വിവരിത്വാ അദ്ദസ.

കരണ്ഡകേ പന വിവടമത്തേയേവ വിജ്ജാധരോ വിജ്ജം ജപ്പിത്വാ ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ ആകാസം പക്ഖന്ദി. തം ദിസ്വാ ദാനവോ മഹാസത്തസ്സ തുസ്സിത്വാ ഥുതിപുബ്ബങ്ഗമാ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൯൧. "സുദിട്ഠരൂപമുഗ്ഗതപാനുവത്തിനാ, ഹീനാ നരാ യേ പമദാവസം ഗതാ;
യഥാ ഹവേ പാണരിവേത്ഥ രക്ഖിതാ, ദുട്ഠാ മയീ അഞ്ഞമഭിപ്പമോദയി.

൯൨. "ദിവാ ച രത്തോ ച മയാ ഉപട്ഠിതാ, തപസ്സിനാ ജോതിരിവാ വനേ വസം;
സാ ധമ്മമുക്കമ്മ അധമ്മമാചരി, അകിരിയരൂപോ പമദാഹി സന്ഥവോ.

൯൩. "സരീരമജ്ഝമ്ഹി ഠിതാതി മഞ്ഞഹം, മയ്ഹം അയന്തി അസതിം അസഞ്ഞതം;
സാ ധമ്മമുക്കമ്മ അധമ്മമാചരി, അകിരിയരൂപോ പമദാഹി സന്ഥവോ.

൯൪. "സുരക്ഖിതം മേതി കഥം നു വിസ്സസേ, അനേകചിത്താസു ന ഹത്ഥി രക്ഖണാ;
ഏതാ ഹി പാതാലപപാതസന്നിഭാ, ഏത്ഥപ്പമത്തോ ബ്യസനം നിഗച്ഛതി.

൯൫. "തസ്മാ ഹി തേ സുഖിനോ വീതസോകാ, യേ മാതുഗാമേഹി ചരന്തി നിസ്സടാ;
ഏതം സിവം ഉത്തമമാഭിപത്ഥയം, ന മാതുഗാമേഹി കരേയ്യ സന്ഥവ"ന്തി.

തത്ഥ **സുദിട്ഠരൂപമുഗ്ഗതപാനുവത്തിനാ**തി ഭന്തേ, ഇസി ഉഗ്ഗതപാനുവത്തിനാ തയാ സുദിട്ഠരൂപം ഇദം കാരണം. **ഹീനാ**തി നീചാ. **യഥാ ഹവേ പാണരിവേത്ഥ രക്ഖിതാ**തി അയം മയാ അത്തനോ പാണാ വിയ ഏത്ഥ അന്തോകുച്ഛിയം പരിഹരന്തേന രക്ഖിതാ. **ദുട്ഠാ മയീ**തി ഇദാനി മയി മിത്തദുബ്ഭികമ്മം കത്വാ ദുട്ഠാ അഞ്ഞം പുരിസം അഭിപ്പമോദതി. **ജോതിരിവാ വനേ വസ**ന്തി വനേ വസന്തേന തപസ്സിനാ അഗ്ഗി വിയ മയാ

ഉപട്ഠിതാ പരിചരിതാ. **സാ ധമ്മമുക്കമ്മാ**തി സാ ഏസാ ധമ്മം ഓക്കമിത്വാ അതിക്കമിത്വാ. **അകിരിയരൂപോ**തി അകത്തബ്ബരൂപോ. **സരീരമജ്ഝമ്ഹി ഠിതാതി മഞ്ഞഹം, മയ്ഹം അയന്തി അസതിം അസഞ്ഞത**ന്തി ഇമം അസതിം അസപ്പുരിസധമ്മസമന്നാഗതം അസഞ്ഞതം ദുസ്സീലം "മയ്ഹം സരീരമജ്ഝമ്ഹി ഠിതാ"തി ച "മയ്ഹം അയ"ന്തി ച മഞ്ഞാമി.

സുരക്ഖിതം മേതി കഥം നു വിസ്സസേതി അയം മയാ സുരക്ഖിതാതി കഥം പണ്ഡിതോ വിസ്സാസേയ്യ, യത്ര ഹി നാമ മാദിസോപി അന്തോകുച്ഛിയം രക്ഖന്തോ രക്ഖിതും നാസക്ഖി. **പാതാലപപാതസന്നിഭാ**തി ലോകസ്സാദേന ദുപ്പൂരണീയത്താ മഹാസമുദ്ദേ പാതാലസങ്ഖാതേന പപാതേന സദിസാ. **ഏത്ഥപ്പമത്തോ**തി ഏതാസു ഏവരൂപാസു നിഗ്ഗുണാസു പമത്തോ പുരിസോ മഹാബ്യസനം പാപുണാതി. **തസ്മാ ഹീ**തി യസ്മാ മാതുഗാമവസം ഗതാ മഹാവിനാസം പാപുണന്തി, തസ്മാ യേ മാതുഗാമേഹി നിസ്സടാ ഹുത്വാ ചരന്തി, തേ സുഖിനോ. **ഏതം സിവ**ന്തി യദേതം മാതുഗാമതോ നിസ്സടാനം വിസംസട്ഠാനം ചരണം, ഏതം ഝാനസുഖമേവ സിവം ഖേമം ഉത്തമം അഭിപത്ഥേതബ്ബം, ഏതം പത്ഥയമാനോ മാതുഗാമേഹി സദ്ധിം സന്ഥവം ന കരേയ്യാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ ദാനവോ മഹാസത്തസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ "ഭന്തേ, തുമ്ഹേ നിസ്സായ മയാ ജീവിതം ലദ്ധം, അഹം ഇമായ പാപധമ്മായ വിജ്ജാധരേന മാരാപിതോ"തി മഹാസത്തം അഭിത്ഥവി. സോപിസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ "ഇമിസ്സാ മാ കിഞ്ചി പാപം അകാസി, സീലാനി ഗണ്ഹാഹീ"തി തം പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേസി. ദാനവോ "അഹം കുച്ഛിനാ പരിഹരന്തോപി തം രക്ഖിതും ന സക്കോമി, അഞ്ഞോ കോ രക്ഖിസ്സതീ"തി തം ഉയ്യോജേത്വാ അത്തനോ അരഞ്ഞമേവ അഗമാസി.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ സച്ചാനി പകാസേത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി, സച്ചപരിയോസാനേ ഉക്കണ്ഠിതഭിക്ഖു സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തദാ ദിബ്ബചക്ഖുകതാപസോ അഹമേവ അഹോസിന്തി.

സമുഗ്ഗജാതകവണ്ണനാ ദസമാ.

[൪൩൭] ൭൭. പൂതിമംസജാതകവണ്ണനാ

ന ഖോ മേ രുച്ചതീതി ഇദം സത്ഥാ ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഇന്ദ്രിയഅസംവരം ആരബ്ഭ കഥേസി. ഏകസ്മിഞ്ഹി സമയേ ബഹൂ ഭിക്ഖൂ ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരാ അഹേസും. സത്ഥാ "ഇമേ ഭിക്ഖൂ ഓവദിതും വട്ടതീ"തി ആനന്ദത്ഥേരസ്സ വത്വാ അനിയമവസേന ഭിക്ഖുസങ്ഘം സന്നിപാതാപേത്വാ അലങ്കതപല്ലങ്കവരമജ്ഝഗതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേത്വാ "ന, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ നാമ രൂപാദീസു സുഭനിമിത്തവസേന നിമിത്തം ഗഹേതും വട്ടതി, സചേ ഹി തസ്മിം സമയേ കാലം കരോതി, നിരയാദീസു നിബ്ബത്തതി, തസ്മാ രൂപാദീസു സുഭനിമിത്തം മാ ഗണ്ഹഥ. ഭിക്ഖുനാ നാമ രൂപാദിഗോചരേന ന ഭവിതബ്ബം, രൂപാദിഗോചരാ ഹി ദിട്ഠേവ ധമ്മേ മഹാവിനാസം പാപുണന്തി, തസ്മാ വരം, ഭിക്ഖവേ, തത്തായ അയോസലാകായ ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ ചക്ഖുന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠ"ന്തി വിത്ഥാരേത്വാ "തുമ്ഹാകം രൂപം ഓലോകനകാലോപി അത്ഥി അനോലോകനകാലോപി. ഓലോകനകാലേ സുഭവസേന അനോലോകേത്വാ

അസുഭവസേനേവ ഓലോകേയ്യാഥ, ഏവം അത്തനോ ഗോചരാ ന പരിഹായിസ്സഥ. കോ പന തുമ്ഹാകം ഗോചരോതി? ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ, ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ, ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, നവ ലോകുത്തരധമ്മാ. ഏതസ്മിഞ്ഹി വോ ഗോചരേ ചരന്താനം ന ലച്ഛതി മാരോ ഓതാരം, സചേ പന കിലേസവസികാ ഹുത്വാ സുഭനിമിത്തവസേന ഓലോകേസ്സഥ, പൂതിമംസസിങ്ഗാലോ വിയ അത്തനോ ഗോചരാ പരിഹായിസ്സഥാ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഹിമവന്തപദേസേ അരഞ്ഞായതനേ പബ്ബതഗുഹായം അനേകസതാ ഏളകാ വസന്തി. തേസം വസനട്ഠാനതോ അവിദൂരേ ഏകിസ്സാ ഗുഹായ പൂതിമംസോ നാമ സിങ്ഗാലോ വേണിയാ നാമ ഭരിയായ സദ്ധിം വസതി. സോ ഏകദിവസം ഭരിയായ സദ്ധിം വിചരന്തോ തേ ഏളകേ ദിസ്വാ ''ഏകേന ഉപായേന ഇമേസം മംസം ഖാദിതും വട്ടതീ''തി ചിന്തേത്വാ ഉപായേന ഏകേകം ഏളകം മാരേസി. തേ ഉഭോപി ഏളകമംസം ഖാദന്താ ഥാമസമ്പന്നാ ഥൂലസരീരാ അഹേസും. അനുപുബ്ബേന ഏളകാ പരിക്ഖയം അഗമംസു. തേസം അന്തരേ മേണ്ഡമാതാ നാമ ഏകാ ഏളികാ ബ്യത്താ അഹോസി ഉപായകുസലാ. സിങ്ഗാലോ തം മാരേതും അസക്കോന്തോ ഏകദിവസം ഭരിയായ സദ്ധിം സമ്മന്തേന്തോ ''ഭദ്ദേ, ഏളകാ ഖീണാ, ഇമം ഏളികം ഏകേന ഉപായേന ഖാദിതും വട്ടതി, അയം പനേത്ഥ ഉപായോ, ത്വം ഏകികാവ ഗന്ത്വാ ഏതായ സദ്ധിം സഖീ ഹോഹി, അഥ തേ തായ സദ്ധിം വിസ്സാസേ ഉപ്പന്നേ അഹം മതാലയം കരിത്വാ നിപജ്ജിസ്സാമി, ത്വം ഏതം ഉപസങ്കമിത്വാ 'ഏളികേ സാമികോ മേ മതോ, അഹഞ്ച അനാഥാ, ഠപേത്വാ തം അഞ്ഞോ മേ ഞാതകോ നത്ഥി, ഏഹി രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ തസ്സ സരീരകിച്ചം കരിസ്സാമാ'തി വത്വാ തം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛേയ്യാസി, അഥ നം അഹം ഉപ്പതിത്വാ ഗീവായ ഡംസിത്വാ മാരേസ്സാമീ''തി ആഹ.

സാ ''സാധൂ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തായ സദ്ധിം സഖിഭാവം കത്വാ വിസ്സാസേ ഉപ്പന്നേ ഏളികം തഥാ അവോച. ഏളികാ ''ആളി സിങ്ഗാലി തവ സാമികേന സബ്ബേ മമ ഞാതകാ ഖാദിതാ, ഭായാമി ന സക്കോമി ഗന്തു''ന്തി ആഹ. ''ആളി, മാ ഭായി, മതകോ കിം കരിസ്സതീ''തി? ''ഖരമന്തോ തേ സാമികോ, ഭായാമേവാഹ''ന്തി സാ ഏവം വത്വാപി തായ പുനപ്പുനം യാചിയമാനാ ''അദ്ധാ മതോ ഭവിസ്സതീ''തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ തായ സദ്ധിം പായാസി. ഗച്ഛന്തീ പന ''കോ ജാനാതി, കിം ഭവിസ്സതീ''തി തസ്മിം ആസങ്കായ സിങ്ഗാലിം പുരതോ കത്വാ സിങ്ഗാലം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തീയേവ ഗച്ഛതി. സിങ്ഗാലോ താസം പദസദ്ദം സുത്വാ ''ആഗതാ നു ഖോ ഏളികാ''തി സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ അക്ഖീനി പരിവത്തേത്വാ ഓലോകേസി. ഏളികാ തം തഥാ കരോന്തം ദിസ്വാ ''അയം പാപധമ്മോ മം വഞ്ചേത്വാ മാരേതുകാമോ മതാലയം ദസ്സേത്വാ നിപന്നോ''തി നിവത്തിത്വാ പലായന്തീ സിങ്ഗാലിയാ ''കസ്മാ പലായസീ''തി വുത്തേ തം കാരണം കഥേന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൯൩.''ന ഖോ മേ രുച്ചതി ആളി, പൂതിമംസസ്സ പേക്ഖനാ;
ഏതാദിസാ സഖാരസ്മാ, ആരകാ പരിവജ്ജയേ''തി.

തത്ഥ **ആളീ**തി ആലപനം, സഖി സഹായികേതി അത്ഥോ. **ഏതാദിസാ സഖാരസ്മാ**തി ഏവരൂപാ സഹായകാ അപക്കമിത്വാ തം സഹായകം ആരകാ പരിവജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സാ നിവത്തിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ. സിങ്ഗാലീ തം നിവത്തേതും അസക്കോന്തീ തസ്സാ കുജ്ഝിത്വാ അത്തനോ സാമികസ്സേവ സന്തികം ഗന്ത്വാ പജ്ഝായമാനാ നിസീദി. അഥ നം സിങ്ഗാലോ ഗരഹന്തോ ദുതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൭.''ഉമ്മത്തികാ അയം വേണീ, വണ്ണേതി പതിനോ സഖിം;
പജ്ഝായി പടിഗച്ഛന്തിം, ആഗതം മേണ്ഡമാതര''ന്തി.

തത്ഥ **വേണീ**തി തസ്സാ നാമം. **വണ്ണേതി പതിനോ സഖി**ന്തി പഠമമേവ അത്തനോ സഖിം എളികം ''മയി സിനേഹാ വിസ്സാസികാ ആഗമിസ്സതി നോ സന്തികം, മതാലയം കരോഹീ''തി പതിനോ സന്തികേ വണ്ണേതി. അഥ നം സാ ഇദാനി ആഗതം മമ സന്തികം അനാഗന്ത്വാവ പടിഗച്ഛന്തിം മേണ്ഡമാതരം പജ്ഝായതി അനുസോചതീതി.

തം സുത്വാ സിങ്ഗാലീ തതിയം ഗാഥമാഹ -

൯൮.''ത്വം ഖോസി സമ്മ ഉമ്മത്തോ, ദുമ്മേധോ അവിചക്ഖണോ;
യോ ത്വം മതാലയം കത്വാ, അകാലേന വിപേക്ഖസീ''തി.

തത്ഥ **അവിചക്ഖണോ**തി വിചാരണപഞ്ഞാരഹിതോ. **അകാലേന വിപേക്ഖസീ**തി എളികായ അത്തനോ സന്തികം അനാഗതായേവ ഓലോകേസീതി അത്ഥോ.

൯൯.''ന അകാലേ വിപേക്ഖയ്യ, കാലേ പേക്ഖേയ്യ പണ്ഡിതോ;
പൂതിമംസോവ പജ്ഝായി, യോ അകാലേ വിപേക്ഖതീ''തി. - അയം അഭിസമ്ബുദ്ധഗാഥാ;

തത്ഥ **അകാലേ**തി കാമഗുണേ ആരബ്ഭ സുഭവസേന ചിത്തുപ്പാദകാലേ. അയഞ്ഹി ഭിക്ഖുനോ രൂപം ഓലോകേതും അകാലോ നാമ. **കാലേ**തി അസുഭവസേന അനുസ്സതിവസേന കസിണവസേന വാ രൂപഗ്ഗഹണകാലേ. അയഞ്ഹി ഭിക്ഖുനോ രൂപം ഓലോകേതും കാലോ നാമ. തത്ഥ അകാലേ സാരത്തകാലേ രൂപം ഓലോകേന്താ മഹാവിനാസം പാപുണന്തീതി ഹരിതചജാതകലോമസകസ്സപജാതകാദീഹി ദീപേതബ്ബം. കാലേ അസുഭവസേന ഓലോകേന്താ അരഹത്തേ പതിട്ഠഹന്തീതി അസുഭകമ്മികതിസ്സത്ഥേരവത്ഥുനാ കഥേതബ്ബം. **പൂതിമംസോവ പജ്ഝായീ**തി ഭിക്ഖവേ, യഥാ പൂതിമംസസിങ്ഗാലോ അകാലേ എളികം ഓലോകേത്വാ അത്തനോ ഗോചരാ പരിഹീനോ പജ്ഝായതി, ഏവം ഭിക്ഖു അകാലേ സുഭവസേന രൂപം ഓലോകേത്വാ സതിപട്ഠാനാദിഗോചരാ പരിഹീനോ ദിട്ഠധമ്മേ സമ്പരായേപി സോചതി പജ്ഝായതി കിലമതീതി.

വേണിപി ഖോ സിങ്ഗാലീ പൂതിമംസം അസ്സാസേത്വാ ''സാമി, മാ ചിന്തേസി, അഹം തം പുനപി ഉപായേന ആനേസ്സാമി, ത്വം ആഗതകാലേ അപ്പമത്തോ ഗണ്ഹേയ്യാസീ''തി വത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ ''ആളി, തവ ആഗതകാലേയേവ നോ അത്ഥോ ജാതോ, തവ ആഗതകാലസ്മിംയേവ ഹി മേ സാമികോ സതിം പടിലഭി, ഇദാനി ജീവതി, എഹി തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോഹീ''തി വത്വാ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൫൦൪. “പിയം ഖോ ആളി മേ ഹോതു, പുണ്ണപത്തം ദദാഹി മേ;
പതി സഞ്ജീവിതോ മയ്ഹം, ഏയ്യാസി പിയപുച്ഛികാ”തി.

തത്ഥ **പുണ്ണപത്തം ദദാഹി മേ**തി പിയക്ഖാനം അക്ഖായികാ മയ്ഹം തുട്ഠിദാനം ദേഹി. **പതി സഞ്ജീവിതോ മയ്ഹ**ന്തി മമ സാമികോ സഞ്ജീവിതോ ഉട്ഠിതോ അരോഗോതി അത്ഥോ. **ഏയ്യാസീ**തി മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛ.

ഏളികാ “അയം പാപധമ്മാ മം വഞ്ചേതുകാമാ, അയുത്തം ഖോ പന പടിപക്ഖകരണം, ഉപായേനേവ നം വഞ്ചേസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൫൦൫. “പിയം ഖോ ആളി തേ ഹോതു, പുണ്ണപത്തം ദദാമി തേ;
മഹതാ പരിവാരേന, ഏസ്സം കയിരാഹി ഭോജന”ന്തി.

തത്ഥ **ഏസ്സ**ന്തി ആഗമിസ്സാമി. ആഗച്ഛമാനാ ച അത്തനോ ആരക്ഖം കത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന ആഗമിസ്സാമീതി.

അഥ നം സിങ്ഗാലീ പരിവാരം പുച്ഛന്തീ സത്തമം ഗാഥമാഹ -

൫൦൬. “കീദിസോ തുയ്ഹം പരിവാരോ, യേസം കാഹാമി ഭോജനം;
കിം നാമകാ ച തേ സബ്ബേ, തേ മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതാ”തി.

സാ ആചിക്ഖന്തീ അട്ഠമം ഗാഥമാഹ -

൫൦൭. “മാലിയോ ചതുരക്ഖോ ച, പിങ്ഗിയോ അഥ ജമ്ബുകോ;
ഏദിസോ മയ്ഹം പരിവാരോ, തേസം കയിരാഹി ഭോജന”ന്തി.

തത്ഥ **തേ മേ**തി തേ പരിവാരേ മയ്ഹം ആചിക്ഖി. **മാലിയോ**തിആദീനി ചതുന്നം സുനഖാനം നാമാനി. “തത്ഥ ഏകേകസ്സ പഞ്ച പഞ്ച സുനഖസതാനി പരിവാരേന്തി, ഏവം ദ്വീഹി സുനഖസഹസ്സേഹി പരിവാരിതാ ആഗമിസ്സാമീ”തി വത്വാ “സചേ തേ ഭോജനം ന ലഭിസ്സന്തി, തുമ്ഹേ ദ്വേപി ജനേ മാരേത്വാ ഖാദിസ്സന്തീ”തി ആഹ.

തം സുത്വാ സിങ്ഗാലീ ഭീതാ “അലം ഇമിസ്സാ തത്ഥ ഗമനേന, ഉപായേനസ്സാ അനാഗമനമേവ കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ നവമം ഗാഥമാഹ -

൫൦൮. “നിക്ഖന്തായ അഗാരസ്മാ, ഭണ്ഡകമ്പി വിനസ്സതി;
ആരോഗ്യം ആളിനോ വജ്ജം, ഇധേവ വസ മാഗമാ”തി.

തസ്സത്ഥോ - ആളി, തവ ഗേഹേ ബഹുഭണ്ഡകം അത്ഥി, തം തേ നിക്ഖന്തായ അഗാരസ്മാ അനാരക്ഖം ഭണ്ഡകം വിനസ്സതി, അഹമേവ തേ ആളിനോ സഹായകസ്സ ആരോഗ്യം വജ്ജം വദിസ്സാമി, ത്വം ഇധേവ വസ മാഗമാതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മരണഭയഭീതാ വേഗേന സാമികസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ഗഹേത്വാ പലായി. തേ പുന തം ഠാനം ആഗന്തും നാസക്ഖിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി ''തദാ അഹം തസ്മിം ഠാനേ വനജേട്ഠകരുക്ഖേ നിബ്ബത്തദേവതാ അഹോസി''ന്തി.

പൂതിമംസജാതകവണ്ണനാ ഏകാദസമാ.

[൪൩൮] ൧൨. ദദ്ദരജാതകവണ്ണനാ

യോ തേ പുത്തകേതി ഇദം സത്ഥാ ഗിജ്ഝകൂടേ വിഹരന്തോ ദേവദത്തസ്സ വധായ പരിസക്കനം ആരബ്ഭ കഥേസി. തസ്മിഞ്ഹി സമയേ ധമ്മസഭായം കഥം സമുട്ഠാപേസും ''അഹോ ആവുസോ ദേവദത്തോ നില്ലജ്ജോ അനരിയോ ഏവം ഉത്തമഗുണധരസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അജാതസത്തുനാ സദ്ധിം ഏകതോ ഹുത്വാ ധനുഗ്ഗഹപയോജനസിലാപവിജ്ഝനനാളാഗിരിവിസ്സജ്ജനേഹി വധായ ഉപായം കരോതീ''തി. സത്ഥാ ആഗന്ത്വാ ''കായ നുത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കഥായ സന്നിസിന്നാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''ഇമായ നാമാ''തി വുത്തേ ''ന, ഭിക്ഖവേ, ഇദാനേവ, പുബ്ബേപി ദേവദത്തോ മയ്ഹം വധായ പരിസക്കി, ഇദാനി പന മേ താസമത്തമ്പി കാതും നാസക്ഖീ''തി വത്വാ അതീതം ആഹരി.

അതീതേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ഏകോ ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ പഞ്ചസതാനം മാണവകാനം സിപ്പം വാചേന്തോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി ''മയ്ഹം ഇധ വസന്തസ്സ പലിബോധോ ഹോതി, മാണവകാനമ്പി സിപ്പം ന നിട്ഠാതി, ഹിമവന്തപദേസേ അരഞ്ഞായതനം പവിസിത്വാ തത്ഥ വസന്തോ വാചേസ്സാമീ''തി. സോ മാണവകാനം കഥേത്വാ തിലതണ്ഡുലതേലവത്ഥാദീനി ഗാഹാപേത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മഗ്ഗതോ അവിദൂരേ ഠാനേ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ നിവാസം കപ്പേസി, മാണവാപി അത്തനോ പണ്ണസാലം കരിംസു. മാണവകാനം ഞാതകാ തേലതണ്ഡുലാദീനി പേസേന്തി. രട്ഠവാസിനോപി ''ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ കിര അരഞ്ഞേ അസുകട്ഠാനേ നാമ വസന്തോ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹാപേതീ''തി തസ്സ തണ്ഡുലാദീനി അഭിഹരന്തി, കന്താരപ്പടിപന്നാപി ദേന്തി, അഞ്ഞതരോപി പുരിസോ ഖീരപാനത്ഥായ സവച്ഛം ധേനും അദാസി. ആചരിയസ്സ പണ്ണസാലായ സന്തികേ ദ്വീഹി പോതകേഹി സദ്ധിം ഏകാ ഗോധാ വസതി, സീഹബ്യഗ്ഘാപിസ്സ ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛന്തി. ഏകോ തിത്തിരോപി തത്ഥ നിബദ്ധവാസോ അഹോസി. സോ ആചരിയസ്സ മാണവാനം മന്തേ വാചേന്തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ തയോപി വേദേ ഉഗ്ഗണ്ഹി. മാണവാ തേന സദ്ധിം അതിവിസ്സാസികാ അഹേസും.

അപരഭാഗേ മാണവേസു നിപ്ഫത്തിം അപ്പത്തേസുയേവ ആചരിയോ കാലമകാസി. മാണവാ തസ്സ സരീരം ഝാപേത്വാ വാലുകായ ഥൂപം കത്വാ നാനാപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ രോദന്തി പരിദേവന്തി. അഥ നേ തിത്തിരോ ''കസ്മാ രോദഥാ''തി ആഹ. ''ആചരിയോ നോ സിപ്പേ അനിട്ഠിതേയേവ കാലകതോ, തസ്മാ രോദാമാ''തി. ''ഏവം സന്തേ മാ സോചിത്ഥ, അഹം വോ സിപ്പം വാചേസ്സാമീ''തി. ''ത്വം കഥം ജാനാസീ''തി? ''അഹം ആചരിയേ തുമ്ഹാകം വാചേന്തേ സദ്ദം സുത്വാ തയോ വേദേ പഗുണേ അകാസിന്തി. തേന ഹി അത്തനോ പഗുണഭാവം അമ്ഹേ ജാനാപേഹീ''തി. തിത്തിരോ ''തേന ഹി സുണാഥാ''തി തേസം ഗണ്ഠിട്ഠാനമേവ പബ്ബതമത്ഥകാ നദിം ഓതരന്തോ വിയ ഓസാരേസി. മാണവാ ഹട്ഠതുട്ഠാ ഹുത്വാ തിത്തിരപണ്ഡിതസ്സ സന്തികേ സിപ്പം പട്ഠപേസും. സോപി ദിസാപാമോക്ഖാചരിയസ്സ ഠാനേ ഠത്വാ തേസം സിപ്പം വാചേസി. മാണവാ തസ്സ സുവണ്ണപഞ്ജരം കരിത്വാ ഉപരി വിതാനം

ബന്ധിത്വാ സുവണ്ണതട്ടകേ മധുലാജാദീനി ഉപഹരന്താ നാനാവണ്ണേഹി പുപ്ഫേഹി പൂജേന്താ മഹന്തം സക്കാരം കരിംസു. “തിത്തിരോ കിര അരഞ്ഞായതനേ പഞ്ചസതേ മാണവകേ മന്തം വാചേതീ”തി സകലജമ്ബുദീപേ പാകടോ അഹോസി.

തദാ ജമ്ബുദീപേ ഗിരഗ്ഗസമജ്ജസദിസം മഹന്തം ഛണം ഘോസയിംസു. മാണവാനം മാതാപിതരോ “ഛണദസ്സനത്ഥായ ആഗച്ഛന്തൂ”തി പേസേസും. മാണവാ തിത്തിരസ്സ ആരോചേത്വാ തിത്തിരപണ്ഡിതം സബ്ബഞ്ച അസ്സമപദം ഗോധം പടിച്ഛാപേത്വാ അത്തനോ അത്തനോ നഗരമേവ അഗമിംസു. തദാ ഏകോ നിക്കാരുണികോ ദുട്ഠതാപസോ തത്ഥ തത്ഥ വിചരന്തോ തം ഠാനം സമ്പാപുണി. ഗോധാ തം ദിസ്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ “അസുകട്ഠാനേ തണ്ഡുലാ, അസുകട്ഠാനേ തേലാദീനി അത്ഥി, ഭത്തം പചിത്വാ ഭുഞ്ജാഹീ”തി വത്വാ ഗോചരത്ഥായ ഗതാ. താപസോ പാതോവ ഭത്തം പചിത്വാ ദ്വേ ഗോധാപുത്തകേ മാരേത്വാ ഖാദി, ദിവാ തിത്തിരപണ്ഡിതഞ്ച വച്ഛകഞ്ച മാരേത്വാ ഖാദി, സായം ധേനും ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തമ്പി മാരേത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ രുക്ഖമൂലേ നിപജ്ജിത്വാ ഘുരുഘുരായന്തോ നിദ്ദം ഓക്കമി. ഗോധാ സായം ആഗന്ത്വാ പുത്തകേ അപസ്സന്തീ ഉപധാരയമാനാ വിചരി. രുക്ഖദേവതാ ഗോധം പുത്തകേ അദിസ്വാ കമ്പമാനം ഓലോകേത്വാ ഖന്ധവിടപബ്ഭന്തരേ ദിബ്ബാനുഭാവേന ഠത്വാ “ഗോധേ മാ കമ്പി, ഇമിനാ പാപപുരിസേന തവ പുത്തകാ ച തിത്തിരോ ച വച്ഛോ ച ധേനു ച മാരിതാ, ഗീവായ നം ഡംസിത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേഹീ”തി സല്ലപന്തീ പഠമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൬. “യോ തേ പുത്തകേ അഖാദി, ദിന്നഭത്തോ അദൂസകേ;
തസ്മിം ദാഠം നിപാതേഹി, മാ തേ മുച്ചിത്ഥ ജീവതോ”തി.

തത്ഥ **ദിന്നഭത്തോതി** ഭത്തം പചിത്വാ ഭുഞ്ജാഹീതി തയാ ദിന്നഭത്തോ. **അദൂസകേതി** നിദ്ദോസേ നിരപരാധേ. **തസ്മിം ദാഠം നിപാതേഹീതി** തസ്മിം പാപപുരിസേ ചതസ്സോപി ദാഠാ നിപാതേഹീതി അധിപ്പായോ. **മാ തേ മുച്ചിത്ഥ ജീവതോതി** ജീവന്തോ സജീവോ ഹുത്വാ തവ ഹത്ഥതോ ഏസോ പാപധമ്മോ മാ മുച്ചിത്ഥ, മോക്ഖം മാ ലഭതു, ജീവിതക്ഖയം പാപേഹീതി അത്ഥോ.

തതോ ഗോധാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി -

൧൦൭. “ആകിണ്ണലുദ്ദോ പുരിസോ, ധാതിചേലംവ മക്ഖിതോ;
പദേസം തം ന പസ്സാമി, യത്ഥ ദാഠം നിപാതയേ.

൧൦൮. “അകതഞ്ഞുസ്സ പോസസ്സ, നിച്ചം വിവരദസ്സിനോ;
സബ്ബം ചേ പഥവിം ദജ്ജാ, നേവ നം അഭിരാധയേ”തി.

തത്ഥ **ആകിണ്ണലുദ്ദോതി** ഗാള്ഹലുദ്ദോ. **വിവരദസ്സിനോതി** ഛിദ്ദം ഓതാരം പരിയേസന്തസ്സ. **നേവ നം അഭിരാധയേതി** ഏവരൂപം പുഗ്ഗലം സകലപഥവിം ദേന്തോപി തോസേതും ന സക്കുണേയ്യ, കിമങ്ഗം പനാഹം ഭത്തമത്തദായികാതി ദസ്സേതി.

ഗോധാ ഏവം വത്വാ “അയം പബുജ്ഝിത്വാ മമ്പി ഖാദേയ്യാ”തി അത്തനോ ജീവിതം രക്ഖമാനാ പലായി. തേപി പന സീഹബ്യഗ്ഘാ തിത്തിരസ്സ സഹായകാവ, കദാചി തേ ആഗന്ത്വാ തിത്തിരം പസ്സന്തി, കദാചി സോ ഗന്ത്വാ

തേസം ധമ്മം ദേസേത്വാ ആഗച്ഛതി, തസ്മിം പന ദിവസേ സീഹോ ബ്യഗ്ഘം ആഹ - “സമ്മ, ചിരം ദിട്ഠോ നോ തിത്തിരോ, അജ്ജ സത്തട്ഠദിവസാ ഹോന്തി, ഗച്ഛ, താവസ്സ പവത്തിം ഞത്വാ ഏഹീ”തി. ബ്യഗ്ഘോ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഗോധായ പലായനകാലേ തം ഠാനം പത്വാ തം പാപപുരിസം നിദ്ദായന്തം പസ്സി. തസ്സ ജടന്തരേ തിത്തിരപണ്ഡിതസ്സ ലോമാനി പഞ്ഞായന്തി, ധേനുയാ ച വച്ഛകസ്സ ച അട്ഠീനി പഞ്ഞായന്തി. ബ്യഗ്ഘരാജാ തം സബ്ബം ദിസ്വാ സുവണ്ണപഞ്ജരേ ച തിത്തിരപണ്ഡിതം അദിസ്വാ “ഇമിനാ പാപപുരിസേന ഏതേ മാരിതാ ഭവിസ്സന്തീ”തി തം പാദേന പഹരിത്വാ ഉട്ഠാപേസി. സോപി തം ദിസ്വാ ഭീതതസിതോ അഹോസി. അഥ നം ബ്യഗ്ഘോ “ത്വം ഏതേ മാരേത്വാ ഖാദസീ”തി പുച്ഛി. “നേവ മാരേമി, ന ഖാദാമീ”തി. “പാപധമ്മ തയി അമാരേന്തേ അഞ്ഞോ കോ മാരേസ്സതി, കഥേഹി താവ കാരണം, അകഥേന്തസ്സ ജീവിതം തേ നത്ഥീ”തി. സോ മരണഭയഭീതോ “ആമ, സാമി, ഗോധാപുത്തകേ ച വച്ഛകഞ്ച ധേനുഞ്ച മാരേത്വാ ഖാദാമി, തിത്തിരം പന ന മാരേമീ”തിആഹ. സോ തസ്സ ബഹും കഥേന്തസ്സപി അസദ്ദഹിത്വാ “ത്വം കുതോ ആഗതോസീ”തി പുച്ഛിത്വാ “സാമി, കലിങ്ഗരട്ഠതോ വാണിജകാനം ഭണ്ഡം വഹന്തോ ജീവികഹേതു ഇദഞ്ചിദഞ്ച കമ്മം കത്വാ ഇദാനിമ്ഹി ഇധാഗതോ”തി തേന സബ്ബസ്മിം അത്തനാ കതകമ്മേ കഥിതേ “പാപധമ്മ തയി തിത്തിരം അമാരേന്തേ അഞ്ഞോ കോ മാരേസ്സതി, ഏഹി സീഹസ്സ മിഗരഞ്ഞോ സന്തികം തം നേസ്സാമീ”തി തം പുരതോ കത്വാ താസേന്തോ അഗമാസി. സീഹരാജാ തം ആനേന്തം ബ്യഗ്ഘം പുച്ഛന്തോ ചതുത്ഥം ഗാഥമാഹ -

൧൦൮. “കിം നു സുബാഹു തരമാനരൂപോ, പച്ചാഗതോസി സഹ മാണവേന;
കിം കിച്ചമത്ഥം ഇധമത്ഥി തുയ്ഹം, അക്ഖാഹി മേ പുച്ഛിതോ ഏതമത്ഥ”ന്തി.

തത്ഥ **സുബാഹൂ**തി ബ്യഗ്ഘം നാമേനാലപതി. ബ്യഗ്ഘസ്സ ഹി പുരിമകായോ മനാപോ ഹോതി, തേന തം ഏവമാഹ. **കിം കിച്ചമത്ഥം ഇധമത്ഥി തുയ്ഹ**ന്തി കിം കരണീയം അത്ഥസഞ്ഞിതം ഇമിനാ മാണവേന ഇധ അത്ഥി. “തുയ്ഹം കിം കിച്ചമത്ഥ”ന്തിപി പാഠോ, അയമേവത്ഥോ.

തം സുത്വാ ബ്യഗ്ഘോ പഞ്ചമം ഗാഥമാഹ -

൧൦൯. “യോ തേ സഖാ ദദ്ദരോ സാധുരൂപോ, തസ്സ വധം പരിസങ്കാമി അജ്ജ;
പുരിസസ്സ കമ്മായതനാനി സുത്വാ, നാഹം സുഖിം ദദ്ദരം അജ്ജ മഞ്ഞേ”തി.

തത്ഥ **ദദ്ദരോ**തി തിത്തിരോ. **തസ്സ വധ**ന്തി തസ്സ തിത്തിരപണ്ഡിതസ്സ ഇമമ്ഹാ പുരിസമ്ഹാ അജ്ജ വധം പരിസങ്കാമി. **നാഹം സുഖി**ന്തി അഹം അജ്ജ ദദ്ദരം സുഖിം അരോഗം ന മഞ്ഞാമി.

അഥ നം സീഹോ ഛട്ഠം ഗാഥമാഹ -

൧൧൦. “കാനിസ്സ കമ്മായതനാനി അസ്സു, പുരിസസ്സ വുത്തിസമോധാനതായ;
കം വാ പടിഞ്ഞം പുരിസസ്സ സുത്വാ, പരിസങ്കസി ദദ്ദരം മാണവേനാ”തി.

തത്ഥ **അസ്സൂ**തി അസ്സോസി. **വുത്തിസമോധാനതായാ**തി ജീവിതവുത്തിസമോധാനതായ, കാനി നാമ ഇമിനാ അത്തനോ കമ്മാനി തുയ്ഹം കഥിതാനീതി അത്ഥോ. **മാണവേനാ**തി കിം സുത്വാ ഇമിനാ മാണവേന മാരിതം പരിസങ്കസി.

അഥസ്സ കഥേന്തോ ബ്യഗ്ഘരാജാ സേസഗാഥാ അഭാസി -

൧൧൪. "ഛിന്നാ കലിങ്ഗാ ചരിതാ വണിജ്ജാ, വേത്താചരോ സങ്കുപഥോപി ചിണ്ണോ;
നടേഹി ചിണ്ണം സഹ വാകുരേഹി, ദണ്ഡേന യുദ്ധമ്പി സമജ്ജമജ്ഝേ.

൧൧൫. "ബദ്ധാ കുലീകാ മിതമാളകേന, അക്ഖാ ജിതാ സംയമോ അബ്ഭതീതോ;
അബ്ബാഹിതം പുബ്ബകം അഡ്ഢരത്തം, ഹത്ഥാ ദഡ്ഢാ പിണ്ഡപടിഗ്ഗഹേന.

൧൧൬. "താനിസ്സ കമ്മായതനാനി അസ്സു, പുരിസസ്സ വുത്തിസമോധാനതായ;
യഥാ അയം ദിസ്സതി ലോമപിണ്ഡോ, ഗാവോ ഹതാ കിം പന ദദ്ദരസ്സാ"തി.

തത്ഥ **ഛിന്നാ കലിങ്ഗാ**തി വാണിജകാനം ഭണ്ഡം വഹന്തേന കിര തേന കലിങ്ഗരട്ഠേ ഛിന്നാ. **ചരിതാ വണിജ്ജാ**തി വണിജ്ജാപി തേന കതാ. **വേത്താചരോ**തി വേത്തേഹി സഞ്ചരിതബ്ബോ. **സങ്കുപഥോപി ചിണ്ണോ**തി ഖാണുകമഗ്ഗോപി വലഞ്ജിതോ. **നടേഹീ**തി ജീവികഹേതുയേവ നടേഹിപി സദ്ധിം. **ചിണ്ണം സഹ വാകുരേഹീ**തി വാകുരം വഹന്തേന വാകുരേഹി സദ്ധിം ചരിതം. **ദണ്ഡേന യുദ്ധ**ന്തി ദണ്ഡേന യുദ്ധമ്പി കിര തേന യുജ്ഝിതം.

ബദ്ധാ കുലീകാതി സകുണികാപി കിര തേന ബദ്ധാ. **മിതമാളകേനാ**തി ധഞ്ഞമാപകകമ്മമ്പി കിര തേന കതം. **അക്ഖാ ജിതാ**തി അക്ഖധുത്താനം വേയ്യാവച്ചം കരോന്തേന അക്ഖാ ഹടാ. **സംയമോ അബ്ഭതീതോ**തി ജീവിതവുത്തിം നിസ്സായ പബ്ബജന്തേനേവ സീലസംയമോ അതിക്കന്തോ. **അബ്ബാഹിത**ന്തി അപഗ്ഘരണം കതം. **പുബ്ബക**ന്തി ലോഹിതം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമിനാ കിര ജീവികം നിസ്സായ രാജാപരാധികാനം ഹത്ഥപാദേ ഛിന്ദിത്വാ തേ ആനേത്വാ സാലായ നിപജ്ജാപേത്വാ വണമുഖേഹി പഗ്ഘരന്തം ലോഹിതം അഡ്ഢരത്തസമയേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുണ്ഡകധൂമം ദത്വാ ഠപിതന്തി. **ഹത്ഥാ ദഡ്ഢാ**തി ആജീവികപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിതകാലേ ഉണ്ഹപിണ്ഡപാതപടിഗ്ഗഹണേ ഹത്ഥാപി കിരസ്സ ദഡ്ഢാ.

താനിസ്സ കമ്മായതനാനീതി താനി അസ്സ കമ്മാനി. **അസ്സൂ**തി അസ്സോസിം. **യഥാ അയ**ന്തി യഥാ ഏസ ഏതസ്സ ജടന്തരേ തിത്തിരലോമപിണ്ഡോപി ദിസ്സതി, ഇമിനാ കാരണേന വേദിതബ്ബമേതം "ഏതേനേവ സോ മാരിതോ"തി. **ഗാവോ ഹതാ കിം പന ദദ്ദരസ്സാ**തി ഗാവോപി ഏതേന ഹതാ, ദദ്ദരസ്സ പന കിം ന ഹനിതബ്ബം, കസ്മാ ഏസ തം ന മാരേസ്സതീതി.

സീഹോ തം പുരിസം പുച്ഛി "മാരിതോ തേ തിത്തിരപണ്ഡിതോ"തി? "ആമ, സാമീ"തി. അഥസ്സ സച്ചവചനം സുത്വാ സീഹോ തം വിസ്സജ്ജേതുകാമോ അഹോസി. ബ്യഗ്ഘരാജാ പന "മാരേതബ്ബയുത്തകോ ഏസോ"തി വത്വാ തത്ഥേവ നം ദാഠാഹി പഹരിത്വാ മാരേത്വാ ആവാടം ഖണിത്വാ പക്ഖിപി.

മാണവാ ആഗന്ത്വാ തിത്തിരപണ്ഡികം അദിസ്വാ രോദിത്വാ പരിദേവിത്വാ നിവത്തിംസു.

സത്ഥാ ഇമം ധമ്മദേസനം ആഹരിത്വാ ‘‘ഏവം, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ പുബ്ബേപി മയ്ഹം വധായ പരിസക്കീ’’തി വത്വാ ജാതകം സമോധാനേസി - ‘‘തദാ കൂടജടിലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ഗോധാ ഉപ്പലവണ്ണാ, ബ്യഗ്ഘോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, സീഹോ സാരിപുത്തോ, ദിസാപാമോക്ഖോ ആചരിയോ മഹാകസ്സപോ, തിത്തിരപണ്ഡിതോ പന അഹമേവ അഹോസി’’ന്തി.

ദദ്ദരജാതകവണ്ണനാ ദ്വാദസമാ.

ജാതകുദ്ദാനം -

ഗിജ്ഝകോസമ്ബീ സുവഞ്ച, ചൂളസൂവം ഹരിത്തചം;
കുസലം ലോമകസ്സപം, ചക്കവാകം ഹലിദ്ദി ച.

സമുഗ്ഗം പൂതിമംസഞ്ച, ദദ്ദരഞ്ചേവ ദ്വാദസ;
ജാതകേ നവനിപാതേ, ഗീയിംസു ഗീതികാരകാ.

നവകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

(തതിയോ ഭാഗോ നിട്ഠിതോ.)